

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

N O. 1186

YITSHAK LEYBUSH PERETS UN DOS YIDISHE TEATER

A. Mukdoni

*Permanent preservation of this book was made possible by
Charles N. Corfield
in memory of
Bernard M. Dwork*

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

דר. א. מוקדוני

צחק ליבוש פרץ
און דאם יידישע טעאטער

1949

DR. A. MUKDONI
I. L. PERETZ UN DOS YIDISHE TEATER
(I. L. PERETZ AND THE JEWISH THEATRE)

דאס בוך איז דערשינען מיט דער היילפֿ
פָּון די קְרִיְינְד פָּון דער יְדִישְׁעַר קְוֹלְטוֹר
אֶבְּרַהֲמָן אָוֹן לְיִלְיָעָן לְעֵגֶל
(פָּון פְּרִידּוֹשְׁפָּאָרֶט)
זו זיינְד 25 אַרְיָקָן יוּבְּלִי, אַין צִיכְּנָן פָּון
צּוֹפְּרִיְונְקִיְתַּן מִיטּוּ דַּעֲרוֹגְרִיְכִּינְגָּן פָּנוּגָם
"איַזְּוָה"

Copyright, 1949
YIDISHER KULTUR FARBAND—IKUF

געדרוקט אין 2,100 עקן.

Printed in the United States of America

(158)

געדרוקט אין דער א. לאוב פָּאָבל, קָאָן 250 וּוּסְט 554 גָּאס, נְיוּיָרִק 19 נְיָיָר

אינהאלט

ג. ל. פַּרְצָע — אֲפֶרְטְּרָעַט	7
ג. ל. פְּרָצָעַס וְדַרְמָמָעַן :	
1. אַרְיִינְפֵּר	57
2. אַמְּגָל אֵין גַּוּחָעַן אַ מְּלָך	61
3. וּזְס אֵין פִּידְעָלַע שְׁטַעַקְט	65
4. דֵי גַּאֲלָעַנָּע קִיט	69
5. אֵין פָּלִיש אוֹיפּ דָּעַר קִיט	82
6. בִּינְאָכָט אַיְיכָן אַלְטָן מָאָרָק	89
ג. ל. פְּרָצָעַס אַיְינְקְטָעָרָס	111
ג. ל. פַּרְצָע אָוָן דָּעַר טַעַטְעָר (קְאַפְּטִילְעָן וּכְרוּנוֹת)	137
ג. ל. פַּרְצָע, דָּעַר טַעַטְעָר-קְרִיטִיקָעָר	229
ג. ל. פַּרְצָע דָּעַרְצִיְילַט אַ קְאַלְקְסְטִימְלְעָכָע גַּשְ׀יְכְטָע (אֲ קְאַפְּטִיל וּכְרוּנוֹת)	249
אַינְדָּעָקָס פָּוּן פֻּרְיוֹגָעָן, דְּרָמָמָעַן אָוָן צִיְיטּוֹגָעָן	265

ו. ל. פרץ – אָ פַאֲרְטְּרָעֵט

ו. ל. פַּרְצֵץ אֵין גָּנְצָן עֲרֵשֶׁת 30 יָאָר טוֹמִיט ; אֵין צוֹ זַיִן 30 סְטָטֶן
יַאֲרַצִּית גַּעֲשֵׂרִיבָן גַּעֲוָאָרָן וּוְעַגְן פְּרַצְּזָן דֻּעַם מַעֲנְטָשָׁן אָנוּ דֻּעַם קִינְסְטָלְעָר
אָזְוִי פְּילָ נִיטְ-גַּעֲשְׁטוֹיגְּנָס אָנוּ נִיטְ-גַּעֲפְּלוֹיגְּנָס אָנוּ אָזְוִי פְּילָ פּוֹסְטָע
מְלִיצָׁה, אָנוּ דַּי לְעַבְדִּיקָּע, פְּאַרְבִּיקָּע אָנוּ מַעֲנְטָשְׁלָעָכָּע גַּעֲשְׁטָאָלָט פָּוּן
ו. ל. פַּרְצֵץ אֵין גָּנְצָן מַטּוֹשָׁש גַּעֲוָאָרָן, אָנוּ אַנְשָׁטָאָט אֵיר אֵין גַּעַד
בְּלִיבָּן אַ גַּעֲשְׁטוֹקָעְוָעָטָע אָנוּ קִינְסְטָלְעָכָּע לְעַגְעַנְדָּע.

דַּעַר צְוֹעַק פָּוּן דֻּעַם דָּזְוִיקָּן פְּאַרְטְּרָעָט אֵין — אַרְוִיסְצּוּבְּרָעָנָגָן דַּי
לְעַבְדִּיקָּע גַּעֲשְׁטָאָלָט פָּוּן דֻּעַם פְּאַטְּמָעָר פָּוּן דַּעַר מַאֲדָעָנָעָר יִדְיְישָׁעָר
לִיטְעָרָאָטוֹר.

אַיך פְּילָ זַיְך בְּאַרְעַכְתִּיקְט עַס צוֹ טָאָג, וַיְיַעַד זַיְך בִּין אַיך
גַּעֲוָעָן בְּמַעַט אַ טָּאָג-טָעַגְלָעָכְבָּר אַיְנוֹגִיעָר אֵין פְּרַצְּצָעָס הוּיוֹן ; אַיך הַאָב
גַּעֲוָעָן פְּרַצְּזָן דֻּעַם קִינְסְטָלְעָר, פְּרַצְּזָן דֻּעַם מַעֲנְטָשָׁן, פְּרַצְּזָן דֻּעַם גַּעַזְעָלִי
שָׁאַפְּטָלְעָכָן טָוָר, פְּרַצְּזָן דֻּעַם רַעַדְנָעָר, פְּרַצְּזָן דֻּעַם בָּאַמְּטָן אֵין דַעַר
יִדְיְשָׁעָר גַּמְיָנָע (קְהִילָה), פְּרַצְּזָן דֻּעַם מָאָן, פְּרַצְּזָן דֻּעַם פְּאַטְּמָעָר, דֻּעַם זַיְדוֹן
אָנוּ דֻּעַם פְּרִיאַנְט אָנוּ חַבָּר פָּוּן יַעַדְן שְׁרִיבָּעָר, וּוָאָס פְּאַרְדִּינְט דֻּעַם דָּזְוִיקָּן
שִׁיְנָעָם נָאָמָעָן.

ו. ג. פַּרְצֵץ גַּעֲוָעָן הַאַלְבָ-גְּרוּיָע וּוֹאָך אָנוּ הַאַלְבָ-לִיכְבָּטְקָעָר שְׁבָתָה.
יַעַדְן טָאָג אֵין עַר נִיְּזָן אַ זַּיְגָעָר אֵין דַעַר פְּרִי גַּעֲוָעָן אֵין דַעַר
גַּמְיָנָע ; עַר הַאָט דָאָרָט אַ שְׁטִיְגָל מִיטָּא פְּעַנְצְּטָעָרָל. אָנוּ זַיְין שְׁטִיְגָל
קָאנְעָנוּ אַרְיִין אַ פָּאָר מַעֲנְטָשָׁן.
וַיְיַזְרָא אֵין צוֹ פְּאַרְקוּיְקָן קְרָקָע, שְׁטִיקָלָעָך פְּלָעַצְעָר אַוִּיפָּה דֻּעַם
יִדְיְשָׁן בִּיתְ-עַלְמָן. עַר פְּאַרְקוּיְקָט קְרָקָע פָּאָר דַי, וּוּמְעַן דַי וּוּלְעַט אֵין
גַּעֲוָעָן צוֹ עַנְגָּה, אָנוּ פָּאָר דַי, וּוָאָס הַאָבָן בִּים לְעַבְנָן קִיּוֹן גְּרָעָסָעָרָן אַרְטָ
נִיטָּפְאָרְנוּמָעָן.

ער טוט זיין ארבעט מיט דער גראנטער פינקלעכקייט און ארנט-
לעבקיטט.

די דאזיך ארבעת באזארגט אים מיט און ארעמען אויסקום ; ער
האלט און דעם דזאיקן אמת עט'עכע צענדליך יאָר ; ער וויל פֿן זיין
שרייבן ניט מאָן קיין פֿולן קרדום לחופר בה ; אָגב האט יידיש שרייב-
בערדי אין זיין יונגע און מיטעלע יאָרן ניט געקאנט זיין קיין קרידום
לחופר בה, און שפֿעטער. וווען יידיש שרייבער איָן געוואָרן אַ פרנטה,
האט ער געשטעלט אַזעלכע באַדינゴונגען די רעדאקטאָרן אָון די אַרוויס-
געבער, אויף וועלכע זיין האָבן ניט געוואָלט אָון אַפְּשָׁר ניט געקאנט
איינגעין.

עס איָן געלביבן פרצעט אַ בריוו, פֿן וועלכּן מיר זען, אָו ער האט
זיך יאָ געוואָלט באָפְּרִיעָן פֿן זיין אֶמת אֵין דער יידישער גמינע, אָו
אַפְּגַעַבָּן זיך אֵין גאנצּן מיט לִיטְעָרְאִישָׂר אַרבעט.
דער בריוו איָן געשירבן צומ אַרוֹיגַעֲבָּר פֿן דער העברעהישער
צייטונג "הומן", ווּאָס האָט אויך געללאָנט אַ חודש-שְׂרִיפָת, די דאָטָע
1905.

אט איָן אַ טִּיל פֿן בריוו :

חשובער הער !

אין תוך פֿן דער זאָך שטייען נישט צוישן מיר אָו אַיך קיין
געלט-באַדינゴונגען, נאָר אַ מאָרְאַלְיִישָׂר תנאי.
אמָת, מיר ווילט זיך שטאָרְק פְּטוּר וווערן פֿן מײַן אֶמת (איָן
דער וואָרְשָׂעָוָר גִּיבָּע), ווּאָס דָּוִיבָּט בֵּין מיר אַ האָלבָּן מַעַת-לְעָתָה
(די צייט פֿן אַרבעט אָון אָפְּרוּ), אָוֹן אַיך האָב געהאָט אַוִּיפָּן "הומן",
או ער ווועט מיר אַוִּיסְלִיְיָן פֿן אֶט דער געלפֿעְגָּעָנִיש, אַבְּגָּר אַיך האָב
קיין רעכט ניט צו פֿאָדרָעָן פֿן אַיך אַ קְרָבָּן, אָוֹן אוּבָּר אַיך קָאנָט
ニישט אָוֹן אַיר מַוּזָּט אַגְּקוּמוּן צו אָזָא עַקְאָנוּמָאַיָּע, ווּלְאַיך אַפְּשָׁר גַּעַ-
פִּינְגָּעָן אַן אַנְדָּעָר אוּסְוָועָג (נַחַם מִיּוֹל "בריוו אָוֹן רַעֲדָעָס פֿן י.ל.
פֿרְץ") ...

פֿן זיין מיטאָרבעטערשְׂאָט אָזָא "הומן" אַיז טַאְקָע גָּרְנוּט געוואָרָן
אוֹן קיין אַנְדָּעָר אוּסְוָועָג האָט ער ניט געלפֿונָעָן.
וִיצְט ער טַאְג-אַיְזָנְטַאְג-אוֹיס אָזָא זיין שְׂטִיגָּל בֵּין דָּרִי אַזְיְנָעָר
בִּיטְאָג ; ער זִיכְט אָזָן פֿאָרְקּוּיָּט קְרָקָע.

ווען ער פטרט-אָפּ זיין ווינגענדייקע און פֿאַרצעָרנטע קְלִיעַנְטָן,
קומט ער אַרוֹיס פֿוֹן זַיִן שטייגל כאָפּן אַ שמוועס מיט זַיִן עֲקָלְעָגָן,
די אַנדערע באַאמְטָע פֿוֹן דער גַּמְינָע, אַונְ אַמְּאָל אַוִיךְ מיט זַיִן בעַלְיִי
בְּתִים, די דָאָאָרָס.

אלָעּ קענען אַונְ ווַיַּסֵּן דעם «פֿאנְ פֿרֶץ», דעם «זַשְׁאָרָגָנִישָׁן
שְׂרִידְבָּעָר».

מען האָט דָּרְךְ אַרְצָה פֿאָר אַים : אַ שְׂרִידְבָּעָר, אַונְ אַ באַרְימְטָעָר דָּעָרָ
צָו, זָאגְטּ מעַן, אַבעָר מעַן האָט אַוִיךְ אַ בִּיסְעָלָעּ מַוְרָא פֿאָר אַים ; ער
הָאָט אַ שְׂאָרְעָעּ צָוָגָן, ער פֿאַרְמָאָגָט אַ בִּיסְיקָעּ אַירָאָגָעָן אַונְ ער אַיְן
שְׂטָאָלָן, זַיְעַד שְׂטָאָלָן ; וַיְיַגְּדַּל עַפְּסָעָשָׂטְעָלָן וַיְיַגְּדַּל צְוַיִּי גַּדוּסָעּ,
פֿאַיְעַרְדִּיקָעּ אַוִיגָן, וַיְיַגְּדַּל קָאנָאנְגָעָן, אַונְ פֿוֹן זַיִן שְׂטָאָרָקָן מוֹילָי הַיְבָזָן
וַיְיַגְּדַּל צְוַיִּי שִׁיטָן קוֹילָן מִמְשָׁ.

איַן דער גַּמְינָע אַיְן פֿרֶץ פֿסְדָּר אַוִיךְ דָּעָר וּזְאָךְ, פֿסְדָּר גְּרִיטָט פֿאָר
אַן אַפְּעָגְסִיוּעּ ; ער פֿילְטּ זִיךְ פֿסְדָּר וַיְיַגְּדַּל אַ פֿיְינְדְּלָעָכְן לְאָגָעָר.
י. ל. פרֶץ קעַן אלָעּ שְׂוֹאָכְקִיטָן פֿוֹן זַיִן קָאָלְעָגָן איַן דָּעָר גַּמְינָע,
אוֹן זַיִן זַיִן קָוָרְצָעּ שְׂמוּסָן מִיטּ זַיִן האָט ער לִיבּ צָו שְׂפָאָסָן אַיבָּעָר
זַיְעַרְדָּעּ שְׂוֹאָכְקִיטָן.

די «קָאָלְעָגָן» נַעֲמָעַן עַס אַוִיךְ גּוֹטְמוֹטִיקָן ; דָעָר «פֿאנְ פֿרֶץ» אַיְן
שְׂוִין אֹזָא.

אַבעָר שְׂטָעָכָיק אַונְ בִּיסְיק אַיְן עַלְיָה, וְעַן ער בַּאֲגַעְגָּט זִיךְ מִיטּ
זַיִן בעַלְיִבְתִּים, מִיטּ דָאָאָרָס. דָא אַיְן ער פֿסְדָּר אַיְן דָעָר אַפְּעָגְסִיוּעּ.
ער האָט בְּטָבָעּ פֿיְינְטּ בעַלְיִבְתִּים אַיבָּעָר זִיךְ, ער אַיְן זַיִן נַיְטָ סּוּבְּלָ
מִמְשָׁ פֿיְוִישָׁ.

וּוְעַגְן זַיִן שְׂטָאָלְצָעָר אַונְ אַומְּאָפָּהָעָנְגִיקָעָר הַאָלְטָוָגָן אַיְן דָעָר גַּמְינָע
איַן אַונְדוֹן גַּעֲבְּלִיבָן אַ הַיסְּטָאָרִישָׁעָר דָאָקוּמָעָנָט ; עַס אַיְן אַ דָּעַרְקָלְעָרוֹנוֹג
צָו דָעָר פֿאָרוֹאָלְטוָגָן פֿוֹן דָעָר גַּמְינָע, גַּעֲשְׁרִיבָן אַיְן פּוֹילִישָׁ.
די דָאָזָיקָעּ דָעַרְקָלְעָרוֹנוֹג אַיְן גַּעֲשְׁרִיבָן גַּעֲוָאָרָן וַיְיַגְּדַּל עַנְטָפְּעָר אַוִיךְ
אַ ברְיוֹוּ-אַנְקָלְאָגָעּ פֿוֹן אַנְדָעָר פֿעָרָעָטָז, וּוֹאָס אַיְן גַּעֲוָוָעָן אַ פֿאָרָבִּי
סְעַנְעַר אַסְּיִמְלָאָטָאָר.

דער אסימילאָטָאָר א. פערעטעץ האט געהָאָדערט קוֹן דער גמינע
פֿאַרוֹאַלְטוֹנוֹג אָז וִי זָאֵל פֿאַרְבָּאָטָן אַירְעָ אַנְגַּשְׁטַעַלְטָע צָו פֿאַרְנוּעָמָעָן
זֶיך מִיט פֿאַלִּיטְשָׁעָר טַעַטְיקִיט.

די אַנְקְלָאָגָע אַיז גַּעֲוֹעַן גַּעֲוֹעַנְדָּט קַעַגְּן יִ. ל. פֿרְץ, כָּאַטְשׁ וִין
נַאֲמָעָן וּוּרְטַ נִיט דַעֲרְמָאָנְט אַיז דַעַם אַנְקְלָאָגָע-בְּרִיוֹן.
די פֿאַלִּיטְשָׁע טַעַטְיקִיט פֿרְצָעָס אַיז בַּאַשְׁתָּאָנְעָן אַיז דַעַם, וּוּסְמָע
הָאָט וּוּי אַיְדִּישְׁעָר בַּיְרְגָּעָר קוֹן דַעַר שְׂטָאָט וּוּאַרְשָׁע אַגְּטִיטְרָט שְׂרִיפָט
לְעָך אָז מִינְדְּלָעָך פֿאָר אַסְאַצְּיָאַלִּיסְטִישָׁן קָאנְדִּידָאָט מִיטָן נַאֲמָעָן יַאֲגָעָא
אוֹן קַעַגְּן אָז אַוִּיסְגַּעַשְׁפָּרָאָכְעָנָם אַנְטִיסְעַמִּיטִישָׁן קָאנְדִּידָאָט.

די פֿוֹילִישָׁע פֿרְעָסָע, וּזְאָס פֿלְעָגָט זֶיך אַפְּטָט פֿאַרְנוּעָמָעָן מִיט יִ. ל.
פֿרְץ, אַיז אַרְוִיסָס מִיט אַטְעָנָה צָו דַעַר יַדְיְיָעָר גַּמְינָע — פֿאַרְדוֹוָס זֶיך
דַעְרְלוּבָט אַירְעָ אַנְגַּשְׁטַעַלְטָע צָו פֿרְין פֿאַלִּיטְשָׁע אַגְּטָאָצִיעָ.
קִיְּין פֿאַרְבָּאָט, אָז בַּאֲמָמָטָע קוֹן וּוּלְבָעָר עַס אַיז אַרְגָּאַנְזִיעָ טָרָן
זֶיך נִיט פֿאַרְנוּעָמָעָן מִיט פֿאַלִּיטְשָׁעָר טַעַטְיקִיט, הָאָט גַּאֲרָ נִיט עַקְוִיסָט,
טִירָט, אַבָּעָר די פֿוֹילִישָׁע אַנְטִיסְעַמִּיטִישָׁע פֿרְעָסָע הָאָט זֶיך נִיט גַּעַד
רַעֲכָנָט מִיט דַעַם.

א. פֿעַרְעָטָץ, אַפְּאַרְבִּיסְעָנָעָר אַסְיָּמְלָאָטָאָר, הָאָט אַפְּנִים גַּעַהְאַלְטָן
מִיט די פֿוֹילִישָׁע אַנְטִיסְעַמִּיטָן, אָז יִידְן דַאֲרְכוֹן שְׁטִימָעָן פֿאָר אָז אַנְטִי
סֻעְמִיטִישָׁן קָאנְדִּידָאָט, אָז עַד הָאָט אַוִּיסְגַּעַשְׁפָּרָאָכְעָנָם דַעַם אַנְפְּאָלָט קוֹן דַעַר
פֿוֹילִישָׁעָר פֿרְעָסָע אַוְיָף יִ. ל. פֿרְץ אָז הָאָט זֶיך גַּעֲוֹעַנְדָּט צָו דַעַר גַּמְינָע,
זֶיך זָאֵל דִּיסְצִיפְלִינִירָן אַירְעָ אַנְגַּשְׁטַעַלְטָע, די גַּמְינָע הָאָט גַּעַהְאָט אָ
זֶיך זִיכְרָנָה אַבָּעָר די זִיכְרָנָה הָאָט נִיט גַּעַהְאָט קִיְּין קוֹוָרוֹס אָז זֶיך אַיְיָ אַפְּ
גַּעַלְיִיגָט גַּעֲוֹאָרָן. הָאָט אָ. פֿעַרְעָטָץ זֶיך גַּעֲוֹעַנְדָּט מִיט אַצְוִוִּיטָן בְּרִיוֹן
אוֹן הָאָט גַּעַהְאָטָר אַבְּלִידִיקָע אַנְטִשְׁיִידָוָגָה.

אַין דַעַר גַּמְינָע הָאָט זֶיך גַּעַקְאָכָט וּוּגָן דַעַם, אַלְעַ הָאָבָן גַּעַוָּאָסָט,
אוֹ א. פֿעַרְעָטָץ צִילָט קַעַגְּן יִ. ל. פֿרְץ.

הָאָט פֿרְץ נִיט וּוּאַרְטָנְדִיק אַוְיָף דַעַם בַּאֲשָׁלוֹס קוֹן דַעַר גַּמְינָע אַנְגָּעָ
שְׁרִיבָן פֿאַלְגָּנְדִּיקָע דַעְרְקָלְלָרְוָנוֹג :

“צָו דַעַר פֿאַרְוֹאַלְטוֹנוֹג קוֹן דַעַר גַּמְינָע קוֹן סְטָאַרְאַזְקָאַנְנִיך

קוֹן דַעַם מִיטְאַרְבָּעַטָּעָר קוֹן פֿאַרְוֹאַלְטוֹנוֹגְסְ-בִּיוֹרָא.

„אַפְּיִיסְקָא.“

אין דער צייט פון דעם וואַל-קאמפּ האָט די פּוֹלִישׁ צִיטְוֹנָג «קוּרִיר פֿאָרָאנְגִּי» געשֶרְיבּוּן, אוֹ אֵין די רֵיעַן פּוֹן קַעְמַפְּגַדְיקִין יַיְדִישׁ נָאָרִינְגָלִיזָם גַּעֲפִינְגּוּן זִיךְ צּוּוִי בָּאָמְתָעּ פּוֹן דָּעַר גַּמְינְיָה-פֿאָרָוּאַלְטוֹנוּגּוּ.

און צִי זָכָן זַיְהָר זִיךְ אָן אַגְּדָעָר בָּאַשְׁעַטְּקִינְגּוּ.

דאָס פֿאָרָזִיּוּטּ קַעְרְבְּדָלּ פּוֹן בִּרְגְּגָרְלְעָכְבָּרְ פֿרְהִיחִיטּ האָט גַּעַטְרָאָפּן אוֹיףּ אַ גַּוְטְ-צְוֹגְעַפְּאָסְטּן בָּאָדוֹן אַוְיפּ דָּעַר גַּוטְעָר בָּאַנְקְ-עַזְרָד (משָׂאָרְנוֹאָזְעִים בָּאַנְקִירְסְּקִי) פּוֹן ה' אַדָּלָףּ פֿעַרְעָטְץ, אוֹן עַס האָט אַרְדְּוּסְגַּעְגְּבָן פֿרְוּכְטּ אַין דָּעַר פֿאָרָם פּוֹן זִין בְּרִיוֹוּ, גַּעֲשֶׁרְיבּוּן אַין נַעֲמָן פּוֹן נִידְעַרְמָאנְטָעּ פֿעַרְזָאנְגּוּן אַין דָּעַר גַּמְינְיָה-פֿאָרָוּאַלְטוֹנוּגּוּ, אַין וּלְכָן עַר פֿאָרָלְאָנְגָּטּ אַרְוִיסְצְּוֹגְעָבָן אַ רְעַגְוָלָמִין, וּאָס פֿאָרָוּעָרטּ בָּאָמְתָעּ פּוֹן דָּעַר בִּירוֹא אַנְטִילְ צּוּ נַעֲמָן אַין פֿאָרְטִיאָיְשּׁ עַפְּאַיְטִישׁ עַרְבָּעָטָן.

«וּוְיל — מַאֲטִיְוּוּרְטּ דָּעַר ה' פֿעַרְעָטְץ זִין גַּעַזְעַגְעַבְעָרְשִׁין פֿאָרְשָׁלָאָג — זַיְהָר נִישְׁתְּ קַאְנוּן זַיְהָר אַבְּיַקְטִיוּן צּוּ אַינְטְּרָעָסְאָנְטוּן, וּאָס וּנְעָדָן זִיךְ צּוּ זַיְהָר.

«די גַּמְינְיָה-פֿאָרָוּאַלְטוֹנוּגּוּ האָט קִיְּן מָאָל נִישְׁתְּ פֿאָרָוּעָרטּ אַירְעָ אַנְגְּעַשְׁטָעַלְטָעּ אַוְיסְצְּוֹפִּירְן זַיְהָר פֿאָלִיטִישׁ אַרְבָּעָטּ וּמִיטְּ־ גַּלְדָּעָר פּוֹן קְרִיְיָוּן, מִיטְאָרְבָּעָטָעּ אַוּן רַעְדָּקְטָאָרָן פּוֹן צִיטְוֹנָגּוּן פּוֹן אַגְּוּוֹיְסָעָר רִיכְטָנוּגּוּ.

«די גַּמְינְיָה-פֿאָרָוּאַלְטוֹנוּגּוּ וּוּיסְנְדִיקּ אַוְיסְגְּעַצְיִיכְנָטּ, אוֹ סְאָיוּ נִיטּ פֿאָרָזִיּוּמָעּוּן אַין דָּעַר אַרְבָּעָטּ פּוֹן די אַנְגְּעַשְׁטָעַלְטָעּ קִיְּן שָׁוּם פּאָלָּ פּוֹן פֿאָרְטִיאָיְשּׁ אַיְנוֹיְטִיקִיםּ, אוֹן זַיְהָנְדִיקּ אַיְבָּעַצְיִיכְמּ, אוֹ אַזְּאָלָּ וּוּעָטּ קִיְּן מָאָל נִישְׁתְּ פֿאָרְקְוּמָעּוּן — האָט דָּאָךְ זַיְהָר אַיְבָּעַר דָּעַם אַוְיבְּנְדָעַרְמָאנְטוּן פֿאָרְשָׁלָאָג : דָּעַרְבִּי האָט זִי אַוְיפּ דָּעַר זִיכְוּגּוּן פּוֹן דָּעַר פֿאָרָזְאָנְגְּעָנָעָר וּזָאָךְ, פּאָרָד שָׁעָם אַפְּלִיְיָוּן פּוֹן דָּעַר זַאָר צּוּלִיבּ דָּעַם פּאָעָלָן פּוֹן דָּרִי מִיטְגְּלִידָעָר פּוֹן אַגְּוּוֹיְסָעָר פֿאָרְטִיאִי מַודְיעַ גַּעַיְ — וּוּעָן, אוֹ דָא גִּיטּ אַין אַונְדוּרְהָן» פְּרַץ.

«אָזְוִי אֵינוֹ אַנְטְּשִׁידָן גַּעַוְאָרְן דָּעַם ה' אָ, פֿעַרְעָטְצָעָסּ פּוֹוָהָה. וּוְיל אַיךְ גַּעַהְעָרְ נִישְׁתְּ צּוּ קִיְּן שָׁוּם פֿאָרְטִיאִי, אַווּי צִילְטָ מַעַן שְׁוִין אֵין מִין פֿרְיִיהִיטּ אַלְסָמְחָבָר, אוֹן קַעְגָּן דָּעַם מוֹזָ אַיךְ פֿרְאַטְּעָסְטִירָן.

«בְּעַמְעַנְדִּיקּ אֵין אַכְּמָ, אוֹ מִין פֿאָרָה-עַלְטָעַנְיִשּׁ צּוּ דָּעַר גַּמְינְיָה-פֿאָרָוּאַלְטוֹנוּגּוּ אֵין אַוְיסְלִיטְלְעָדָן אַ פֿאָרָה-עַלְטָעַנְיִשּׁ פּוֹן אַנְגָּעָדָ שְׁטָעַלְטָן צּוּ אַ בְּרוּיְטִיגְעָבָר, אוֹ אַאָ פֿאָרָה-עַלְטָעַנְיִשּׁ גִּיטּ נִישְׁתְּ דָעַם בְּרוּיְטִיגְעָבָר קִיְּן שָׁוּם רַעְכָּט אַוְיפּ צּוּ בָּאַגְּרָעָנְעָצְּן דִּי רַעְכָּט אַוּן דִּי אַיְבָּעַצְיִיכְיָגְעָנָגּוּן פּוֹנָם אַרְבָּעָטָעּ, אַוְיסְעָר דָעַם אַרְטָן אַוּן צִיטּ פּוֹן דָעַר

ארבעת, או בים שליטן דעם אפמאך, מיט העכער 20 יאר צוריין,
איו פון צוא באגרענצעונג קיין שום רייד ניט געווען, או נאכן שליטן
דעם אפמאך קאן נישט קיין שום מאדייך לאציע אעדער דערגאנציגונג
אפהענגיק זיין בליזן פון דעם ווילן פון אין צד.
האב איך דערמיט דעם פבוד צו דערקלערן דער גמינע-פֿאָרְ-
וואַרטונגע או איך האב נישט בדעתה זיך אונטערצזאָוּאָרְפּוֹן קיין שום
פון אויבּן-אנגעווֹאָרְפּעָנָעָם רעגלאָמִין.

מייט געהעריקער אכטונג.

י. ל. פרץ.

נחמן מייזל, בריוו און רעדעס פון י. ל. פרץ.

אין דער דֶּזֶּאָיקָּעָר "זָאָפִּיסָּקָּאָ" האט איר א גוטע יוריסטישע באָ
גרידונגע, אבער דער עיקרישט האט איר דעם שטאלצּן מענטשן, ווֹאָס
שטייט הינטער דער יוריידישער אוּוּפְּקָּלְּעָדָּנוֹגָּאָ.

אדאלָּפּ פֿערעטעצּעָס אָנְקָּלָּאָגָּעָ-בְּרִיּוֹ אֵין מַעַר נִיט בָּאָטְרָאָכָּט גְּעוּוֹאָרְן
און דער אִינְצִידְעָנָט אֵין פֿאָרְעָנְדִיקָּט גְּעוּוֹאָרְן.

די בעַלְּיִ-בְּתִים, אלע כמעט פֿאָרְבִּיסָּעָנָע אַסְּיִמְּלָאָטָּאָרְן, האבן ניט
שטאָרָק ליב דעם "פֿאָן פרץ", דעם זשאָרגָאַנִּישׂן שְׂרִיבְּרָעָרָא, אָבעָר זַיִּה
האָבָן אוּיךְ אָבִיסְעָלָעָה מַוְּרָאָ פֿאָרָ אִים; עָר אֵין פֿרִיעָר, באָלְדָּ צִינְדָּט עָר
זַיִּה אָגָּוָן דַּעֲסָמָאָלָט ווֹיָסָר נִיט וּוֹעֵר עַס אֵין עַלְּטָעָה, וּוֹעֵר עַס אֵין
בְּעַלְּ-הַבִּית אָגָּוָן וּוֹעֵר אֵין אָנְגָּעָשְׁטָעַלְּטָעָר.

אין דער גְּמִינָע אֵין פרץ פֿסְדָּר אַבְּיסְלָּגָּרָּעָרָאָ, וּוֹי יַעֲדָעָר וּוֹאָס
לְעַבְּטָ אֵין אָ פֿרְעָמְדָעָר אָוָן פֿיְנְיְלָעָבָעָר וּוֹעֵלָה. די אָרְבָּעָט אֵין, פֿאָרְ-
שְׂטִיטָה זַיִּה, אִים ניט שטאָרָק צָוָם הַאָרְצָן, אָבעָר עַד טָוָת זַיִּה מִיט סְטָאָ-
אִישְׁעָר עַקְשָׁנוֹת. די דֶּזֶּאָיקָּעָר אָרְבָּעָט גִּיט אִים דעם מִינְיָמוֹם מַאְטָעָרְעָלְעָ-
זְיכָרְקִיטָה, וּוֹי גִּיט אִים דער עַיְקָרִישָׁת — קִנְסְטָלְעִירִישָׁע אָוּמָהעָנָגִיָּה
קִיטִּיָּת — עָר דָאָרָף נִיט מַקְהָזְזָמְפְּרָן מִיט זַיִּן שְׂרִיבָן.

עָר אֵין אָ פֿרִיעָר קִינְסְטָלְעָר, עָר קָאן שְׂרִיבָן וּוֹאָס עָר וּוֹיל אָגָּוָן
וּוֹעֵן עָר וּוֹיָה.

וּוֹעֵן שְׂרִיבְּרָעָרָאָיָה וּוֹעֵרָט אָ סְחוֹדָה מוֹזָעָן זַי צּוֹשְׁטָעָלָן צָוָם טְעָרְמָיָן,
אוֹן וּוֹי אלע סְחוֹרוֹת מוֹזָעָן זַי גַּעַטְעָלָן וּוֹעֵרָן דעם קָוָנה, דעם הַוְּרָטָאָוָנוֹגָ-
דַּעַם אָרוּיסְגַּעַבָּהָה, אוֹן דַּעַם לְאָחִידָמָנִיק — דַּעַם לְיִיעָנָר.

פֿאַרְקּוֹיֶּט עַר קָרְקָע זַעַקְס שָׁעה אֵת טָאג אִין דָעַר גְּמִינָע, אֲבָעָר
פֿון דְּרִי אַזְּיִיגָּדֶר אָן אִיז עַר אֲשֶׁרֶת שְׂרִיפְתְּשָׁטְעָלָעָר, אֲ קִינְסְטְּלָעָר.
דְּרִי בִּיטְאָג קָוָמֶט עַר אַחַיִם. עַר אִיז מִיךְ, עַר אִיז גְּנוּרוּעוּ, אֲבָעָר
שְׁנָעַל וּוּעָרָט אַרְאָפְגָּעָזָוָשָׁן פֿון זַיְן גַּעֲמִיטִים דִי גְּמִינָע, דִי קָרְקָע אָן
דָּאָס שְׁטִיגָּל זַיְגָּע.

עַר וּוּעָרָט י. ל. פרץ.

דִי בָּאָקָאנְטָע וּוּאוּינְגָּג זַיְגָּע אָוִיךְ צָעְגָּלִיאָנוּ 1 אִיז אָן אַרְעָמָע,
אֲ וּוּאוּינְגָּג פֿון אֲ בָּאָמְטָן, אֲבָעָר דִּין, צִיכְמִיק אִיז אִין פְּרָצָעָס דִּירָה.
דָּאָס מְעַבְלָ אַלְטָ, אַפְגָּעָטָרָאָגָן, אֲבָעָר דִּין אָן נָעַט.
אוֹיף דָעַר טִיד פֿון זַיְן דִּירָה אִיז דָא פֿון קְדָמוֹנִים אֲ מַעַשְׂן בְּלָעָכְלָ,
שְׁטוּנְדִּיק אָן אַפְגָּעָשְׁיְעָרָטָס. אוֹיְפָן בְּלָעָכְלָ אִיז אִין הַעֲבָרָעָאִיש אַנְגָּעָבָן
וּזְעַן. י. ג. פרץ נַעֲמָט־אָוִיךְ מַעֲנְשָׁתָן.

דָאָס מַעַשְׁעָנָע בְּלָעָכְלָ אִיז בְּלוּזָן אֲ שְׁמִירָה קָעָגָן נַודְנִיקָעָס, נִיטָּז
גַּעֲבָטְעָנָע אָן נִיטְגָּעָוָאָנוֹנְשָׁעָנָע גַּעַטָּט; אַיְגָעָנָע מַעֲנְשָׁתָן קָוָמָעָן וּזְעַן
זַיְיָ וּלְילָן, זַיְיָ זַיְגָען שְׁטוּנְדִּיק אַנְגָּלִיְגָעָט גַּעַטָּט.
אִין דָעַר דִּירָה זַיְגָעָר זַיְגָעָן אֶלְעָ צִימָעָרָן קְלִינְבִּירְגְּרָעָךְ מְעַבְלִירָטָן;
יעַדְעָר פְּנִימְלָאָוָעָר קְלִינְבִּירְגְּרָהָאָט אֶזְעָלָכָע פְּנִימְלָאָוָעָ מְעַבְלָ-שְׁטִיקָה.
מַאֲזָאָם פרַץ אִיז דָא דִי הַעֲדָשָׁעָרָן, זַיְגָעָן דָא שְׁטָאָרָק קָעָנְטִיק אַיר
גַּעַשְׁמָאָק אָן אַירָע בִּירְגְּעַלְעָכָע הַשְׁגָותָן.

אָן אוִיסְנָאָם אִיז פְּרָצָעָס אַרְבָּעָטָ-צִימָעָר. עַר אִיז זַיְיָ אֲ גַּרְינְגָּעָר
אִינְזָל אִין דָעַר גְּדוּקִיָּת פֿון דָעַר דִּירָה; עַס אִיז אֲ צִימָעָר פֿון אֲ קִינְסְטָן
לָעָר, פֿון אֲ יִדְיָשָׁן קִינְסְטְּלָעָר, בִּילְדָעָר — דּוֹרְכָאָוִס יִדְיָשָׁע בִּילְדָעָר;
יִדְיָשָׁע בִּילְדָעָר לוּיָט זַיְעָר יִדְיָשָׁעָר פֿאָרָם אָן לְוִיטָז זַיְעָר יִדְיָשָׁן אַינְזָל
הַאֲלָטָן, אָן, פֿאָרְשְׁטִיטִיט זַיְיָ, בִּיכָּעָר.

פֿון דָעַר גְּמִינָע קָוָמֶט עַר מִיט בְּלוּלְעָכָע זַעַקְלָעָךְ אָוֹנְטָעָר דִי גְּרוּוֹיסָע
אוּיגָן, דִי אוּיגָן זַיְגָעָן עַפְעָס אוּיסְגָּעָלָאָשָׁן אָן דִי אַוְנְטָעָרְשָׁטָע מְעַכְטִיקָע
לִיְּפָ זַיְגָע הַעֲנָגָט אַרְאָפְ אַנְמָעָטִיקָה. עַר גִּיטָּה אַפְּהִילָוּ עַפְעָס אָן אַיְגָעָי
קִנְיִיטְשָׁטָעָר אָן עַס אִיז שְׁטָאָרָק קָעָנְטִיק, אָן עַר הָאָט פְּלָאָטְשִׁיקָע פִּיטָּס
(פְּלָעָטִ-פִּיטִּיט). אַפְּטָמָוּ עַר זַיְיָ צּוֹשְׁפָאָרָן אֲ בִּיסָּל.

עד ליגט עפֿס ווי און איינגעפאָלענער: דער פֿעַסְטּ-גּעֲבוֹיטּעַר,
עֲנוּרְגִּישֶׁעָר פֿרְץ לִיגְטּ עֲפֿס אַחֲרְבָּעָר.
אַבָּעָר בְּאַלְדּ שְׂטִיטָס דָּעַר אַוִּיפּ: דָּעַר אַיִן אָן אַפְּגַּעַרְישְׁטָעַר, אַ לְּעַזּ
בְּעַדְיקָעָר אָוָן אַ צְּאַפְּלְדִּיקָעָר.
אוֹן קִיּוֹן זָכָר פָּוּן דָּעַם «פָּאָן פֿרְץ» אֵין דָעַר גִּמְינָע, פָּוּן דָּעַם קְרָקָעָ
פְּאַדְקוּוֹיְעָר אָוָן פָּוּן דָּעַם זִיכָּעָר אֵין אַ שְׂטִיגָּל.

זו דָעַר צִיִּיט הַיִּבְּן זִיךְ אָן בְּאוּזִין מְעַנְטְּשָׁן.
עַס צִיעַן זִיךְ שְׁרִיבָעָר צָו דָעַר וְאוֹזְנוֹגָג אוֹיךְ צַעְלִיאַגָּע 1 מְאַרְבָּע
כְּנוֹתָה רְוִסְלָגָנד אָוָן פּוַיְלָן: שְׁרִיבָעָר אַנְגָּגָנָעָר, שְׁרִיבָעָר פָּוּן דָעַר
פְּרָאוֹנוֹנָץ, וְאָסָס קְוָמָעָן זִיךְ אַנוֹזָפּוֹן מִיטּ רְוִיחָה-הַקּוֹדֶשׁ בְּיִי פֿרְצָן. זִיךְ קְוָמָעָן
אַיִין עֲפֿס דְּעַרְשְׁרָאַקְעָנָע, צַעְטוּמָלְטָע אָוָן פְּאַרְלְיוּדָעָנָע, אָוָן אַט שְׂטִיעָנָע
זִיךְ פְּאָרְפְּרָצָן, אָוָן פְּרָצָן מִיטּ זִיךְ אַוִּיסְטוּן צַעְטוּמָלְטָע זִיךְ נַאֲךְ מַעַר.
אַ קְוָרָץ, אַבָּעָר פֿעַסְטּ-גּעֲבוֹיטּעַר מְעַנְטְּשָׁן שְׂטִיטָס פְּאָרְפְּרָצָן זִיךְ אָוָן צְוָוִי
פְּיִיעַדְדִּיקָע אַיִּגָּן קְוָקָּן אַוִּיפּ זִיךְ אַוְסָטָן זִיךְ אָפּ פָּוּן קָאָפּ בְּיַוְדִי פְּסָטָן.
נַאֲרָבָּלְדּ צַעְשְׁמִיכְלָלָעָן זִיךְ דִּי צְוָוִי גְּרוּסָע, פְּיִיעַדְדִּיקָע אַיִּגָּן;
זִיךְ צַעְשְׁמִיכְלָלָעָן זִיךְ קִינְדִּישָׁן אָוָן פְּאַטְעַרְלָעָדָן.
אָוָן פְּרָצָן הָאָט שְׁוֹן זִינְגָּעָמָעָטָלָעָן וְוי צָו מַאֲכָן זִינְגָּעָמָעָטָלָעָן
בְּאַזְוּכָּעָר הַיִּמְישָׁן.
אַ וּוּרְטָל, אַ שְׁמִיכָּל אַוִּיפּן בְּרִיטָן גּוֹזִיכָּט, אַ קְלָאָפּ גּוֹטְ-בְּרוֹדְעָרִישׁ
אַיְבָּעָר דָעַר פְּלִיאַצְעָ, אָוָן דָעַר שְׁרָעָק אָוָן דִּי צַעְטוּמָלְקִיָּט פְּאַרְשְׁוּינְדָן
בְּאַלְדּ.

פְּרָצָן גִּיטָּזָו גְּלִיְיךְ צָוּמָעָן זִינְגָּעָמָעָן אַן הַקְּדוּמוֹת:
— לִידְעָרָד, דְּעַרְצְיַילְגָּעָן? קְוָמָט אַרוֹוִיס מִיטּ זִיךְ!
אָוָן דָעַר גְּעַמְטָזָוּ זִיךְ בְּלַעַטְעָרָן דָעַם מְאַנוֹסְקָרִיפּטָן.
אַמְּאָל אַיִן עַד פְּאַטְעַרְלָעָד, אַדְעָר לְעַרְעָרִישָׁ, אָוָן אַמְּאָל צְוָוָשָׁאָרָדָן
מִיטּ אַזְוּעַכָּעָבָּאַזְוּכָּעָר.
וְוי יַעֲדָעָר בְּאַיְאָרְנָטָעָר שְׁרִיבָעָר מִיטּ אַ פֿעַסְטּ-איַנְגַּעַשְׁטַעַלְטָעָר
דְּעַפְּטוֹאַצְיָע, הָאָט עַד לִיבָּזָו אַגְּנָטְדָעָקָן נִיעָ, יוֹנָגָע טַלְאָאנָטָן אָוָן זִיךְ
זִיְעָר פְּאַטְרָאָן, זִיְעָר שִׁיצָעָר אָוָן בְּעַלְ-עַצָּה.

ניט אלעמאָל האָבן זיך פרצעס «אנטַדְעָקָנוֹגָעָן» אַרוֹיסְגַּעַשְׁטַעַט פָּאָר
רכִּיכְתְּקָע אָוָן אֲמַתָּע לִיטְעָרָאִישׁ אַנְטַדְעָקָנוֹגָעָן: צָוֵם גְּרָעֶסְטֵן טִיל
זַיְנָעָן דָּאָס גַּעֲוָעָן פְּשׁוּטוֹן טַעוֹתָן.
אָבָעָר וּוֹעֵן עָר אִיּוֹ גַּעֲוָעָן זַיְכָעָר, אָז דִּי אַנְטַדְעָקָנוֹג אִיּוֹ אַרְיכְּטִיקָע,
אִיּוֹ דַּעַר אַנְטַדְעָקָטָעָר טַאלָגָנט גַּעֲוָאָרָן זַיְנָ לִיבְּלִינְג, זַיְנָ שְׂטוּבִּיקָעָר
מַעֲנְטָשׁ: עָר הָאָט זַיּוֹ גַּעֲזָרָגָט וּוֹעֵן זַיּוֹ מַאֲטָעָרְיעָלָעָר לְאָגָע, וּוֹעֵן
זַיְנָ קְלִיְדָוָנָג אָוָן וּוֹעֵן זַיְנָ פְּאָמְלִילִיעָ אַפְּלִיאָן.
הָאָט עָר אָבָעָר אַיְנְגָעָעָן, אָז עָר הָאָט גַּעֲמָכָט אַטְעוֹת, אִיּוֹ עָר
גַּעֲוָעָן מַמְשָׁ גְּרוֹזָאָם: עָר אִיּוֹ פְּוֹצְלִינְג אַפְּגַעַרְעָמָדָט גַּעֲוָאָרָן פָּוּן זַיּוֹ
נַעֲכְתִּיקָן לִיבְּלִינְג אָוָן יַעֲנָעָר אִיּוֹ פָּאָרְשָׁוָאָונָדָן פָּוּן פרצָעָס הָוִיָּן.
פָּרֶץ אִיּוֹ גַּעֲוָעָן אַשְׁטִימָנוֹגָס־מַעֲנְטָשׁ, אָוָן שְׁטִימָנוֹגָס־מַעֲנְטָשׁ
קָאָנָעָן זַיּוֹ אַיְ שְׂטָאָרָק סֻעַּנְטִימַעְנָטָאָל אָוָן אַיְ שְׂטָאָרָק גְּרוֹזָאָם.
שְׁפַעַטָּעָר אַבְּסִיל הַיְּבָן זַיּוֹ אָז אָז בָּאוּיְיָן דִּי שְׁטָעָנְדִיקָע אַיְנְגִיְעָר
אִין פרצָעָס הָוִיָּן.
עַס קוּמֶּט אַרְיָן שְׂטִיל, וּוֹי עָר וּוֹאָלָט גַּעֲגָנָגָעָן אִין זַאָקָן, יִ. דִינְגָעָן,
אָדָעָר יָאָנָקָל, וּוֹי פָּרֶץ פְּלָעָגָט אִים רָוּפָן.
יִ. דִינְגָעָן אִיּוֹ קְלִיָּן אָוָן אַיְנְגָעָרְוָמָפָן, אָבָעָר זַיּוֹ גַּעֲוִיכָט אִיּוֹ
עַפְעָס פָּטָאָלָגִישׁ קְלִיָּן, צּוּקְלִיָּן אַפְּלִיאָוּ פָּאָר זַיּוֹ קְלִיָּן אָוָן אַיְנְגָעָן
שְׁרוּמְפָעָנָעָם קְרָעָפָעָר.
דִינְגָעָן קָאָו ניט שְׁמִיכְלָעָן: פָּוּן לְאָכָן אִיּוֹ אַפְּגָעָרְעָדָט. עָר אִיּוֹ
אַמְעָנְטָשׁ, וּוֹאָס פָּאָרְמָאָגָט ניט קִיְיָן פִּיצָּל הַוָּמָאָר, אָבָעָר זַיּוֹן קְלִיָּנָעָן,
אוִיסְגַּעַלְאַשְׁעָנָעָן אוִיגָּן שְׁמִיכְלָעָן וּוֹעֵן עָר זַעַט פְּרָצָן, וּוֹעֵן עָר רַעַד וּוֹעֵן
פְּרָצָן אָוָן וּוֹעֵן עָר לִיְיָנָט פְּרָצָן.
עָר קוּמֶּט פָּוּן זַיּוֹ אַלְטִיבָּחוּרִישׁ שְׁטִיבָּלָעָ, וּוֹאָס זַיּוֹ שְׁוּעָסְטָעָר,
די בעַל־הַבִּיתְמָטָע פָּוּן הָוִיָּן, הָאָט אוִיסְגַּעַטְיִילָט פָּאָר אִים.
עַס אִיּוֹ אַקְלִיָּן חַדְרָל מִיט אַבְּאוֹנוֹדָעָן אַרְיְנְגָאָנָג. אִיר עַפְנָט די
טִיר אָוָן אִיר זַיִיט אִין אָן אַגְּגָעָפָאָקָט חַדְרָל. אַיְנָ וּוֹינָקָל, בִּי דָעַם אַיְנָ
צִיקָּן פָּעַנְצָטָעָר, זִיכְתָּם דִינְגָעָן בִּי אָן אַומְגַעַלְוָמְפָעָרְטָגְרָוִיסָן שְׁרִיבִּיָּ
טִישׁ. בִּי דָעַם גְּרוֹיָסָן שְׁרִיבִּכְטִישׁ זַעַט עָר אָוִיס נַאֲקָלָעָנָעָר אָוָן נַאֲקָלָעָנָעָר.
אַיְנְגָעָרְוָמְפָעָנָעָר.

דא אין צימערל איז דא דינעוזן מיט זיין גאנצן האב-און-גוטס.
דא האט ער ווינע ביכער, זיין גארדעראב און זיין קיך אפֿילו. דא עסט
ער, דא שלאָפֿט ער, דא ארבעט ער און דא געט ער אויף מענטשן.
עס איז ענגה,עס איז שטיקנדיק און אומיהימלעך איז דעם דזאַיקו
חוּדרל, אַעדער קברל.

אַבער מיר האבן זיך צוגעוואויאינט צו דער אומיהימלעכער מיניאָ
טורישקייט פֿון דעם צימערל און זיין איינועואינער. דינעוזן און זיין
צימערל זיינען געווארן איינס. מיר האבן זיך גאָר ניט געאנט פֿאָרִ
שטעלן דעם קלינינגען דינעוזן ניט איז זיין קלין צימערל.
אין פֿאָרגלֿיך מיט דינעוזנס צימערל איז די אַרעמען דירה פרצעט
געוווען אַ גוֹאָלְדִּיך שטיך רחובות.

מען איז געווארויאינט צו שילדערן דינעוזאנען ווי אַ גוטנעקען און ליבּניַ
קען אלטיטש侃ען; דאס איז אַבער בּפֿירוש אַ טעוט. דינעוזן האט
געהאט אַיִן גרויסע ליבּען, און דאס איז געווען פֿרִץ. די גאנצע ליבּעַ
האט ער אַפְּגַעֲבַן פֿרִץ אַן פֿאָר אַנדערע אַיז גַּאנְגִּישַׁט גַּעֲבַּלְבִּין.
אמאָל פֿלעגט זיך אַ באָדערֶתֶיקַן שְׂרֵיבַּעַר אַיגְגַּעַבָּן צו דִּיעַן בַּיַּיִן
דינעוזאנען עטלעכע רובל; אַבער דאס איז ניט אַגְּגַעַקְמַעַן לִיכְיכַּת. די־
נעוזן פֿלעגט פֿסְדַּר אַרְפְּדִינְגַּעַן אַ העַלְקַט פֿון דער פֿאָרְלַאָנְגַּטַּעַר סְוּמַּעַן.
די פֿאָרְלַאָנְגַּטַּעַר סְוּמַּעַן פֿלעגט אַיְגַּעַשְׂרָוּמְפַן וּוּרְעַן אַזְוִי, אוֹ זֶה האט פֿמְעַט
קִין וּוּרְטַן נִיט גַּעַהַאט אַן דער שְׂוִיבַּעַר אַיז פֿון אַיר נִיט גַּעַהַאלְפַּן
געוווארן.

דער אַמת אַיז, אַז דינעוזן אַיז געווען אַן אַרעמער מענטש. זיין
פֿאָרְדִּינְסְּטַן פֿון קלִיְּינַעַן אַנְגַּסְעַלְעַךְ זיינען געווען קלִיְּינַעַן, אַבער ווי די
מייסטַע אַלְטַע בְּחוּרִים אַיז ער געווען קָאָרְג אַון זיין הַזָּהָא אַיז געווען
אַזְוִי קלִיְּין, אַז ווי ווּינִיק ער האט פֿאָרְדִּינְט אַיז עס געווען פֿוּלוּ דִּיוֹתָה.
פֿרִץ אַיז געווען אַיז דינעוזנס אוּיגַן אַ פְּרִינְצַן, וּאָס וּאָרְפַּט זיך מיט
גַּאֲלַדְעַנַּעַן רַעַנְדַּלְעַן אוּיף רַעַכְטַּס אַון אוּיף לִינְקַס. פֿרִץ אַיז געווען אַ
מוּרְאָדִיקַעַר אוּיסְבָּרְעַנְגַּעַר, לוּיט דינעוזנס השגות.
אַון פֿרִץ אַיז נִיט געווען קִין אוּיסְבָּרְעַנְגַּעַר; ער האט עס פֿשׂוּט
גיַט גַּעֲקָאנַט זִין, ווַיְיַלְלַזְעַן זִין גַּעַנְעַן גַּעַוְעַן שְׁטָאָרַק בָּאָגְרָעַנְעַצְטַע.

אֲבָעֵד פַּרְצֵן הָאָט גַּעֲקָאנְטֵן דִּי קֹונְסֶט צֹו זַיִן בְּרִיִּיט אָוֹן מַאֲכָן דַּעַם
אַיְנְדְּרוֹק פַּוּן אָן אַוִּיסְבָּרְעָגָעָר מִיטֵּדִי אַיְבָּרְעִיקָּעָ גַּדְאָשָׁנָסָן, וּוָאָס זַיְנְעָן
אִים גַּעֲבְּלִיבָּן פַּוּן זַיִן בּוֹדוֹזְעָטָט.

אָוֹן דַּעַר קַאֲרָגָעָר דִּינְגָּזָאָן הָאָט עַס פָּאָרֶגְוָנוּן פַּרְצֵן מִיטֵּן גַּאֲנָצָן
הָאָרֶצָן אָוֹן הָאָט עַס אִים פָּאָרֶגְעָבָן. זַיְד אַלְיַין אָוֹן אַנְדְּעָרָעָ וּוְאַלְטָעָ ערָעָס
נִיטֵּ פָּאָרֶגְעָבָן, אֲבָעֵד פַּרְצֵן יָאָ; עַר הָאָט כַּסְדָּר גַּעֲזָוָת צֹו פָּאָרֶגְוָעָסְעָרָן
פָּרָצָעָס הַכְּנָסָה, עַר הָאָט גַּעֲלִידָט פָּרָצָעָס לִיטְעָרָאָרִישָׁע גַּעֲשָׁעָטָן נָאָרָן
מִיטֵּ מַעַר אַוִּיסְגָּעָרְעָכְנָטְקִיטֵּ אָוֹן סָוְהָרִישָׁעָרָה אַרְטָקִיטֵּ וּוּיְיַעַן אַיְיָגָעָנָן.
פָּרָצָעָס פָּאָרֶלְעָגָעָרָה אַבָּן גַּעֲוָאָסָטָן, אָוּ בַּיִּ דִינְגָּזָאָנָן קָאָן מַעַן
פָּרָצָעָס אָפְּרִוְתָה נִיטֵּ אַרְפָּדִינְגָּעָן. זַיִן דִּינְגָּזָאָן הָאָט גַּעֲהָאָט «קְנִיפְלְעָךְ»
פַּוּן פָּרָצָעָס הַאֲנָאָרָאָרָן. בְּלוּוּן פָּרָצָעָס פַּרְצֵן הָאָט גַּעֲוָאָסָטָן פַּוּן וּיְיָ; פַּרְצֵן
אַלְיַין הָאָט גַּעֲהָאָט בְּלוּוּן אָנְפְּלִידְיוּקָעָ אַנְגָּגָוָוָעָן זַיְיָ.

פַּרְצֵן פְּלָעָגָט זַיְד אַלְיַין אַוְיָס פְּוֹטְצִיךְ רַוְבָּלָן:
— יַאֲנָקָל, בָּאַרְגָּ מִיר אַוְיָס פְּוֹטְצִיךְ רַוְבָּלָן.
— פְּוֹטְצִיךְ רַוְבָּל ? ! — פְּלָעָגָט זַיְד דִינְגָּזָאָנָן דַעֲדְשָׁרָעָקָן — פְּוֹטְצִיךְ
רַוְבָּל ! דָאָס קָאָן מַעַן קְרִיגָן בַּיִּ שְׂעָרָעָשָׁוּסָקָן (אָ בָּגְנִיקָן) ; עַר הָאָט
אַמְּשָׁרָ, אֲבָעֵד וּיְ קָוָם אַיךְ צֹו אַבָּן פְּוֹטְצִיךְ רַוְבָּל ?
— יַאֲנָקָל, מַאֲךָ עַס בְּקִיצָּרָן : וּוַיְהִיל וּוַיְלִסְטוּן אַדְעָר וּוַיְהִיל קָאָנְסָטוּן,
מִיר לִיְיָן ?

— אַיךְ וּוַיִּס, צָעַן רַוְבָּל, פְּוֹטְצִיךְ רַוְבָּל, נָו, צְוֹאָנְצִיךְ רַוְבָּל.
אָוֹן דִינְגָּזָאָן הָאָט עַס אַרְאָפְּגָעָדְגָעָן פָּאָר פִּינְפָּ אַוְן צְוֹאָנְצִיךְ.
אַיךְ הַאָב אַיְנְמָאָל בַּיְגָוָוָאָוִינָן אֹזָא טְרָאָנְצִיךְיָעָן :
וּוְעַן אַיךְ הַאָב אַיְן אָ פָּאָר טָעָג אַרְוּם גַּעֲזָוָן דִינְגָּזָאָנָן אַלְיַין, הָאָט
עַד מִיר מִיטֵּ גְּרוּוּת הַנָּהָה גַּעֲזָאָגָט : «גַּעֲרָאָטָעוּוּתָ פָּרָצָעָס אָ פִּינְפָּ אַוְן־
צְוֹאָנְצִיךְעָרָה, מִמְּשָׁ גַּעֲרָאָטָעוּוּתָ. עַס אַיזָּיָּן גַּעֲלָמָן, אֲבָעֵד עַר וּוַיִּסְטָט נִיטֵּ
דַעֲרָקָן ; עַר מִינְטָמָן, אַוְ אַיךְ בֵּין עַס אֹזָא עַוְשָׁר אָוֹן וּוְאָרָף זַיְד מִיטֵּ פְּגָנָה־
אַוְן־צְוֹאָנְצִיךְעָדָס. אֲבָעֵד, זַאֲגָט עַס אִים נִיטֵּ, לִמְעָן הַשָּׁמָן, אַיךְ דַאָרָף דָאָס
בִּיטֵּ גַּעֲלָטָ פָּאָר זַיִן דִּיְיָעָ קִיְּן אַוִּיסְלָאָנָה, זַוְמָעָר. אַיךְ גַּיבָּ עַס אִים נִיטֵּ
אַיךְ גַּיבָּ עַס מַאֲדָאָם פַּרְצֵן».
 זַיִן דִינְגָּזָאָן פְּלָעָגָט, נַאֲכָדָעָם וּיְ עַר הָאָט גַּעֲהָאָט אָ בְּטוּדִי־סּוּדוֹתְדִּיקָן
פְּגִינְגְּנָאָנְצִיעָלָן שְׁמוּעָס מִיטֵּ מַאֲדָאָם פַּרְצֵן, בַּיִּ וּוּלְכָן בִּידְעָ אַבָּן אַוְיָס־

געזען ווי געפערלעכע פאָרושאָערער, פֶּלעגט ער זיך אַוועקעצען שטאמוֹן
פאָפֿרְאָסָן פָּאָרְ פֿרְצָן.

עס פֶּלעגָן אַרְיִינְקוּמָן אַנְדְּעָרָעָ פְּרִינְגְּט אָוֹן פְּאָרָעָרָעָ פְּרָצָעָס ; עַס
פֶּלעגָן זיך פְּאָרוּעָבָן לְעַבְעַדְיָקָע שְׁמוּעָן וּוְעָגָן לְטַעַרְאָטוֹר, מַלְעָרָיִ
פָּאָלִיטִיק, יִדְיִשְׁעָ אָוֹן אַלְגָּעָמִינָּע, מִיסְטָנָס פּוֹילִישָׁע. י. דִינְגָזָן האָט
איין זַיִן שֵׁם אַנְטִילְיָ נִיט גְּנוּמָן ; ער אַיִן גְּעוֹזָן אָוֹן גַּעַשְׁטָפָט
מעטָאָדִיש פְּאָפֿרְאָסָן. עַס האָט זיך בֵּי אִים אַנְטוּקִילָט אַ גָּאָר גּוֹטָע
טֻעַנְקָן אַיִן פְּאָפֿרְאָסָן-שְׁטָפָעָרִי, אָוֹן ער אַיִן גְּעוֹזָן שְׁטָלָץ אַוִּיפָּ זַיִינָע
אוּלְטָוָאנְגָעָן אוּרְפָּ זַעֲמָן גַּעַבִּיטָן.

פֿרְץ פֶּלעגָט אַטְפָּט פְּרוּבִּירְן אַרְיִינְצִיעָן אוּרְךָ דִינְגָזָן אַיִן דִּי דָאָ
זַיִקָּע שְׁמוּעָן, אַבְעָר אָן דַעֲרָאָלָג.

פֿרְצָן אַיִן גְּעוֹזָן שְׁטָאָרָק נִיט-אַנְגָּעָנָם דִינְגָזָן אַבְסָאָלָוָטָע פָּאָר
סִיוּקִיָּת אַיִן פְּרָאָגָן פָּוֹן לְטַעַרְאָטוֹר אָוֹן קָוָנָסָט בְּכָלְל ; אַבְעָר ער האָט
גַּאֲרָבִישָׁט גַּעַקָּאנְט טָאָן. דִינְגָזָן האָט גַּהְעָרָט צַו אָן אַנְדָעָר שְׁרִיבְעָר
רִישְׁעָר עַפָּאָכָע אַיִן דַעְרָ יִדְיִשְׁעָר לְטַעַרְאָטוֹר. אָגָב, אַיִן ער גְּעוֹזָן סָחָם
אַפְּגַּעַשְׁטָאָגָעָן אַיִן טַעַרְעָטִישָׁע פְּרָאָגָן אָוֹן פְּרָאָבְלָעָמָעָן פָּוֹן לְטַעַרְאָטוֹר
אוֹן קָוָנָסָט בְּכָלְל.

פֿרְץ האָט אַסְטָמָל פְּרוּבִּידָט אַפְּצָוְגָּעָוָוָאַיְינָעָן דִינְגָזָן אַיִן פָּוֹן דַעְר
פִּיעַרְלָעַכְעָדָר פְּאָפֿרְאָסָן-שְׁטָפָעָרִי, אַבְעָר דִינְגָזָן האָט זיך גַּעַפְּלִיט
מַמְשָׁ בָּאַלְיִדְיקָט ; ער האָט גַּהְעָאָט אַ טָּאָפְלָטָע הַנָּאהָ פָוֹן דֻּעָם : רַאֲשָׁית
איין אִים דִי מְלָאָכָה גּוֹלָא גְּעוֹזָן שְׁטָאָרָק צָוָם הַאָרְצָן, דָאָס אַיִן גְּעוֹזָן
דָאָס אַיִינְצִיק שְׁטִיקָל פִּוְיִשְׁעָ אַרְבָּעָט, וּזָאָס ער האָט גַּעַטָּאָן ; אַוְן צְוִוִּיתָנָס,
הַאָט ער עַס גַּעַטָּאָן פָּאָר זַיִן בְּנִיחִידָה, פָּאָר זַיִן גַּעַרְעָטָעָנָם אַוְן לִיכְבָּ
טִיקָּן בְּנִיחִידָה, פָּאָר פֿרְצָן.

די פְּרִינְדְּשָׁאָפָּט צְוִוִּישָׁן פֿרְצָן אָוֹן דִינְגָזָן אַיִן נִיט גְּעוֹזָן זַיִן
גְּעוֹנָטָע, וּוְיִלְעָס אַיִן גְּעוֹזָן אַ פְּרִינְדְּשָׁאָפָּט צְוִוִּישָׁן צְוִוִּי וּוְיִטְזִיט
גְּלִיְיכָעָ מעַנְטָשָׁן. די פְּרִינְדְּשָׁאָפָּט האָט מִיטָּדָע צִיְּתָקָע דַעַגְעָנָע
רִידָט אַיִן מְשֻׂרְתָּעָרִי מִצְדָּקָדָה דִינְגָזָן אָוֹן אַ פָּאָטָעָטִישָׁע, אַבְעָר אַ נִיט
נַאֲטִירְלָעַכְעָדָר גַּעַטְרִיקִיָּת אָוֹן אַבְעַרְגָּעַבְנִיקִיָּת פָוֹן אַיִן צָד, פָוֹן דִינְגָזָן
זָאָגָס צָד. פֿרְץ אַיִן גְּעוֹזָן פָּאָסִיוֹן אַיִן דַעְרָ דַזְוִיקָעָר פְּרִינְדְּשָׁאָפָּט, אַנְיָ
דַעְרָשָׁה האָט עַס נִיט גַּעַקָּאנְט זַיִן.

פרץ האט אפונשאצט דינעזאנס פּרַיְנִידְשָׁאָכֶט. אֲבָעָר אֵין דָּעָרָעָל־
בַּיקָּעָר צִיְּתָ אֵין זַי אַיְם גַּעֲוֹעַן אַבִּיסָּל פְּרִיקְרָעָ מִיט אַיר אַיְנוֹיִיטִיקִיִּט.
ער האט גַּעֲפִילָט, אֵזֶ ער אֵין אַ גְּרוֹיסְעָר בַּעלְ-חָובְ דִּינְעָזָאנָן אֵן קָאָן
דַּעַם חָובְ נִיטְ צָאָלָן; יַעֲדָנְפָּאָלָס קָאָן ער דַּעַם חָובְ נִיטְ צָאָלָן מִיט דַּיְ
זַעֲלְבִּיקָּעָ מַטְבָּעוֹת. ער האט פְּשָׁוֹט נִיטְ גַּעֲקָאנְט עַנְטֶפְּעָרָן מִיט אֹזָא פְּרוֹ
מַעַר, כְּשֻׁרְעָר אֹזֶן אַבְּסָלָוֹת נִיטְ-עַגְּאַיְסְטִישָׁעָר פּרַיְנִידְשָׁאָכֶט.
דָּאָס אַוְמָגָעָנָעָמְטָע פְּאָרְ פְּרָצָן אֵין גַּעֲוֹעַן דָּאָס, וְאָס דִּינְעָזָן
הָאָט פְּאָרְ קִיְּן פְּאָל נִיטְ דָּעַרְלָאָן, אֵזֶ פרָצָן זַאָל אַיְם מִיט עַפְּעָס אַפְּדִינְגָּן,
אַדְעָר מַהְנָּה זַיְן.
דִּינְעָזָן הָאָט פְּשָׁוֹט גַּעֲדִינְטָ פְּרָצָן, אֹזֶן, פְּאַרְשְׁטִיטִיט זַיְן, אַיְיךְ אַיְם
פְּאַרְגָּעַטְעָרָט. דִּי פְּאַרְגָּעַטְעָרָוָנָג אֵין אַיְגָנְטְלָעָךְ גַּעֲוֹעַן דִּי אַוְרָזָאָר פְּוֹן
זַיְן דִּינְעָן פְּרָצָן.
יאָ, דִּי פּרַיְנִידְשָׁאָכֶט אֵין נִיטְ גַּעֲוֹעַן קִיְּן גַּעֲוֹנְטָעָ.
אוֹן וּוְעָגָן מַאֲכָן אַ סּוֹפְּ צַו אַיר האָט גַּאֲרָ קִיְּן רַיְדָ נִיטְ גַּעֲקָאנְט זַיְן:
דָּאָס וּוְאָלָט גַּעֲוֹעַן דִּי גַּוְרָעְסָטָע קַאְטָאַסְטְּרָאָפָּעָ פְּאָרְ דִּינְעָזָאנָן. פרָצָן אֵין
גַּעֲוֹאָרָן דָּעָר זַיְן אֹזֶן דָּעָר גַּאֲנְצָעָר אַיְנָהָאָלָט פְּוֹן זַיְן לְעָבָן.
פרָצָן זַיְן קִיְּנָמָל נִיטְ דָּעַרְלָוִיבָּט דַּעַם מִינְדָּסָטָן שְׁפָאָס אוּפָּחָ
דִּינְעָזָן חָשָׁבוֹן, אֹזֶן פרָצָן הָאָט דָּזָוָקָא לִבְ גַּעֲהָאָט צַו מַאֲכָן שְׁפָאָס אַיְבָּר
אַזְוָלְכָעָ וּזְיִינְעָזָן.
אוֹן קִיְּנָעָר פְּוֹן פְּרָצָעָס פּרַיְנִידָּהָאָט נִיטְ גַּעֲוֹאָנָט אֵין פְּרָצָעָס גַּעֲגָנִי
וּוְאָרָט זַיְן אַ וּוְצַלְלָ טַאָן אַיְבָּר דִּינְעָזָאנָן.
דָּאָס אֵין גַּעֲוֹעַן טָאָבוֹ אַיְן פְּרָצָעָס הוֹיָן.
אַט רִיכְטִיק וּזְיִינְעָזָן אַגְּרָאַטָּן הוֹיָן וּוְאָלָט זַיְן אוּסְגָּעָה אַדְעָוּוּעָ
אַגְּרָאַט נִיטְ קִיְּן שְׁטָאָרָק גַּעֲרָאָטָנָס, שְׁוֹוִיְגָטָן מַעַן, אֹזֶן אַיְן דַּעַם שְׁוֹוִיְגָן
פְּילִיט זַיְן אַ טִּפְּעָר צָעָר.
פְּרָצָן, וּזְיִינְעָזָט, אֵין גַּעֲוֹעַן פָּאָסְיוֹקִיט גּוֹט מַאֲסִקִּיט.
ער האָט דִּי דָּזָוָקָעָ פָּאָסְיוֹקִיט גּוֹט מַאֲסִקִּיט.
פְּאָרְ דִּינְעָזָאנָן אֵין דִּי פּרַיְנִידְשָׁאָכֶט מִיטְ פְּרָצָן גַּעֲוֹעַן מַשְׁ אַ
בָּאַשְׁעָרוֹנוֹג; זַיְן הָאָט אֵין זַיְן עַלְגָּטוֹן אֹזֶן גַּרְוִיעָן אַלְטְּ-בָּחוּרִישָׁן לְעָבָן
אַרְיִינְגְּעַבְּרָאָכֶט אַזְיִן, פְּרִידָ אֹזֶן אַינְטְּמָעָרָעָס.

די זאוייקע פמעט אומגעארשטענדלאכע פֿאָר שיעידנען מענטשן אייז געווארן מיט דער צייט ניט נאָר פֿאָרשטענדלאכע, נאָר נאָטירולעך; אַט ווי עס וווערט נאָטירולעך יעדער פֿאָקט, מיט וועלכּן מיט פֿעַבְן זיך איין.

דינעוזאן פֿלעגט אַחוֹץ שטאָפּן פֿאָפִיראָסן פֿאָר פרצֶן אוּיך שְׂרֵיבֶן בריוו פֿאָר פרצֶן. ער פֿלעגט עס טָאן מיט אַ גָּאָר גְּרוּיסָעָר הָנָהָה; דינעוזאן אייז געווען ממש אַ לִידְנָשָׁאָפְּטָלָעָכָּעָר בְּרִיווּ-שְׂרֵיבֶן, ער פֿלעגט שְׂרֵיבֶן לְאָנָגָע, סְעַנְטִימְעַנְטָאָלָעָר בְּרִיווּ צוֹ דִי לִיעַנְעַרְיִינְס זַיְנָע, אֲבָעָר דִי לִיעַנְעַרְיִינְס זַיְנָע אַוְיסְגָּעַשְׁתָּאָרְבָּן; קִיְּין נִיעַ לִיעַנְעַרְיִינְס הָאָט ער ניט גַּעַחַטָּה, ווַיְיַלְלָ ער הָאָט פְּמַעַט אַין גַּעַנְצָן אַוְיסְגָּעַהָעָרָט צוֹ שְׂרֵיבֶן. דינעוזאן הָאָט זיך ממש אַנְגָּעַכְאָפְּט אַן דער גַּעַלְגָּהָיִיט צוֹ שְׂרֵיבֶן

בריוו פֿאָר פרצֶן.

אֲבָעָר דער יְדִישָׁע לִיטְעָרָאָטוֹר הָאָט ער קִיְּין גְּרוּיסָע טָובָה ניט גַּעַטָּאָן: דִי יְדִישָׁע לִיטְעָרָאָטוֹר הָאָט אַנְשָׁטָאָט פרְצָעָס בְּרִיווּ בְּאָקוּמָעָן בִּירוּשָׁה דִינְעֻזָּאָנס בְּרִיווּ.
יאָ, דִינְעֻזָּאָנס אַיבְּעַר גַּעַבְנָקִיט הָאָט פִּיל מַאל פֿאָרְפִּירְטָן פרְצֶן אַין
אַ בְּלָאָטָע.

איין «בְּעַדְישָׁע» טָובָה דִינְעֻזָּאָנס ווַיְלָאָיךְ דְּעַרְמָאָגָעָן.
עַפְּעַס מיט אַמְּאָל הָאָט דִינְעֻזָּאָן אַנְגָּעַהָוִיבָן טָעַנְהָן צוֹ פְּרְצָעָס פְּרִיְינְדָּן,
אוֹ פְּרַץ מוֹזָה זיך אַרוּטְקְלִיבֶן פָּוּן צָעַגְלִיאָנוּ 1, ער מוֹזָה אַבָּן אַ בְּעַסְעַדָּעָן,
אַ לְּוֹפְטִיקְעָרָעָ דִּירָה, פְּרַץ ווּוְעָרָט אַלְטָה, פְּרַץ אַיז קְרָאנָק, ער מוֹזָה פֿאָרָן
יעַרְלָעָךְ קִיְּין אַוְיסְלָאָנדָן צּוֹלִיב זַיְנָע גַּעַזְוָנָט אַוְן אוּיךְ צּוֹלִיב גַּיְיסְטִיקְעָר
אֲפְּכָרִישָׁוָנָגָ.

אַלְעָה אַבָּן מְסָפִים גַּעַוְעָן מיט דִינְעֻזָּאָנָעָן טָעַרְעָטִישׁ: פְּרָאָקְטִישׁ
הָאָט קִיְּינָר ניט גַּעַוְעָן קִיְּין ווּגָג ווי עס צוֹ רְעַאַלְזִירָן.
פְּלוֹצְלִינְגָ פֿאָרְשְׁפְּרִיטָן זיך דִי יְדִיעָה צְוּוִישָׁן פְּרְצָעָס פְּרִיְינְדָּן, אוֹ פְּרַץ
הָאָט גַּעַנוֹמָעָן אַ גְּרוּיסָע, שִׁינְעָן דִּירָה אוּיךְ אַיְינָרָ פָּוּן דִי שְׁעַנְסָטָע גָּאָסָן
איָן וּוּאָרְשִׁעָן, אוֹן בָּאָלְדָן נָאָך דָּעַם קְוּמָט אַ גְּרוּטְעָרָעָ טְעַנְסָאָצִיעָ: פְּרַץ
איָן גַּעַוְאָרָן אַ מִיטְאָרְבָּעָטָעָר פָּוּן «הַיְיָנָט».

קִיְּינָר הָאָט עס פָּוּן אַנְהָיִיב ניט גַּעַגְוִוִּיבָט — פְּרַץ אַין «הַיְיָנָט»? —
נִישְׁטָ מְעַגְלָעָ!

אֲבָעֵר בַּאֲלֹד קְוִמֶּת אֲרוֹויִים דַּעַר "הַיִּנְטוּ" מֵיט אַשְׁרִיּוֹנְדִּיקָן אֲנָגָנס:

פַּרְצֵז וּוּרְטֵז אַמִּתְאַרְבָּעָטְרֵד אַיִן "הַיִּנְטוּ".

דַּעַר "הַיִּנְטוּ" אַיִן גְּעוּוֹן אַגְּלָעֵץ צִיטְוֹנוּגָה, וּוֹאָס אַיִן רַיְיךָ גְּעוּוֹאָרָן
פַּוּן סְעַנְסָאַצְיָאַנְעָלָעֵ שׂוֹגְדָּרָמְאַגְּנָעָן.

אַוְן פַּרְצֵז אַיִן יָאָרָן אַוְן יָאָרָן גְּעוּוֹן אַגְּלָעֵנְרָעֵ קְעַגְנְעָרָפַּוּן "הַיִּנְטוּ".
יַאֲצָקָאָן, דַּעַר רַעַדְאַקְטָאָרָפַּוּן "הַיִּנְטוּ", הָאָט שְׁוִין דָּאָן גַּעַחַצְתָּ אַרְדִּינָה
גְּעֻנוּמָעָן אַהֲיפְשָׁ בִּיסְטָא בַּאֲרִימְטָעָ שְׁרִיבְבָּעָר אַיִן זִין צִיטְוֹנוּגָה אַרְדִּיןָ.
זִין אַיִדְעָאָל אַיִן גְּעוּוֹן אַרְיִינְצָוָבָאַקְמָעָן פְּרָצָן, אֲבָעֵר דָּאָס אַיִן גְּעוּוֹן שְׁוּוֹעָר,
זְיִיעָר שְׁוּוֹעָר צָו דַּעַרְגּוּרִיכָּן.

אַוְן מֵיט אַמְּאָל — פַּרְצֵז אַיִן "הַיִּנְטוּ"!

מִיר הַאָבָן אַלְעָ גְּעוּוֹאָסָטָן, אַוְן יַאֲצָקָאָן דָּאָרָף פַּאֲרָ זִינְעָר לַיְיַעַנְעָר נִיט
הַאָבָן פְּרָצָן, אַוְן עַר אַיִן דָּא אַוְיסָן אַיִינָס פַּוּן דִּי בִּידְעָ: אַדְעָר בָּאַקְמָעָן
נַאֲךָ אַמּוֹזָה, אַדְעָר פְּסָלָעָן פְּרָצָן, אַרְוִיסָּגָעַשְׁמָעָטָה הָאָט זִיךְרָן, אַוְן עַר אַיִן
אוִיסָּן גְּעוּוֹן דָּאָס לַעֲצָטָע.

פַּרְצֵז הָאָט זִיךְרָן בָּאַוְואָרְבָּטָן: זִינְעָר פָּעַלְיַעַטָּאַגָּעָן זִינְעָר גַּעַגְגָּעָן אָוְנָיָן
טָעָר דָּעַט קְעַפְּלָ "פַּוּן מִין וּוּינְקָעַלְעָ", ד. ה. עַר הָאָט זִיךְרָן זִיךְרָן בָּאַזְוְנְדָעָר
וּוּינְקָעַלְעָ אַיִן "הַיִּנְטוּ". אֲבָעֵר יַאֲצָקָאָן הָאָט גַּעַלְאָכָטָפַּוּן אַזְוּלָכָעָ בָּאַוְאָזָר
רַעַנְישָׁן, עַר הָאָט זִיךְרָן זִיךְרָן פָּאַרְמָאָסָטָן צַוְּצָפָאָסָטָן פְּרָצָן צָוָם "הַיִּנְטוּ": עַר הָאָט
אַגְּגָהוּבִּין דָּוְרָךְ דִּינְזָאָגָעָן פָּאַדְעָרָן פַּוּן פָּאַפְּלָעָרָעָ אַרְטִיקָעַלְעָד,
אַוְן עַר פְּלָעָגָט אַהֲיפְשָׁ בִּיסְלָ אַרְטִיקָלָעָן אַוְיסְבָּרָאָקִירָן אַוְן זִיךְרָן דָּרוֹקָן.
אַוְן אַיִן יַדְיָשָׁן טָעַטָּעָרָן, אוֹיְפָה אַלְיַטְעַרְדָּרִישָׁעָרָן פָּרָעַמְעַרְעָ, הָאָט
מִיךְ יַאֲצָקָאָן אַפְּגָעַשְׁמָעָטָה אַוְן מֵיט אַטְרִיאָמָהָרִינְדִּיקָן גַּעַלְעַטְעַרְעָלָל
גְּזָוָאָגָט:

— אַיךְ הָאָב שְׁוִין אַגְּנָצָן שְׁוֹלְחָאָד מֵיט נִיטְגַּעַדְרוּקָטָעָ פְּרָצָעָס
פָּעַלְיַעַטָּאַגָּעָן ...

די גְּאַנְצָעָ זִיךְרָן הָאָט פָּאַרְטָרָאָכָט אַוְן דָּוְרָכָגָעָפָּלָרָט דִּינְזָאָגָן, זִיךְרָן
מִיטְ-פָּאַרְשָׁוּרְדָּרְעָרִין אַיִן גְּעוּוֹן מַאֲדָם פַּרְצֵז.

די מַעַשָּׁה הָאָט גַּעַטְרָאָכָן מַמְשָׁ וּיְאַגְּלָעָר אַלְעָ פָּרָצָעָס פָּרְיִינְד אַוְן
פָּאַרְעָרָעָרָ, אֲבָעֵר פַּרְצֵז אַיִן גְּעוּוֹן אַגְּלָיְיךְ אַיִן דִּי אַוְיָגָן.
עַפְעָם, הָאָט עַר גַּעַקְוּטָאַלְעָמָעָן גַּלְיִיךְ אַיִן דִּי אַוְיָגָן.
אוֹ עַר הָאָט זִיךְרָן נִיט גַּעַפְּלִילְטָ גָּוָט, וּוּגָן דָּעַם קָאָן גַּאֲרָ קִיְּן סְפָּק
נִיט זִיךְרָן.

עטעלעכע פון זיינע גאנגענטע פרײַינְד האבן אם ניט געקאנט קוּקוֹן
איין די אויגן לאנגע וואָכָן און חדשים.

צַעֲגַלְיַאָנָע 1 אִיז גַּעֲוֹעַן אֵמִין לִיטַעֲרָאַרִישָׁע רַעֲלִיקְוּוּעַ, אַ לִיטָּעַ
רַאֲטוֹרְדִּהְיַסְטָאָרִישָׁעַרְדּ מְקוּמִיךְדוֹשׁ. פָּוֹן צַעֲגַלְיַאָנָע 1 אִיז גַּעֲוֹמָעַן אַ נִּיעַ
עַפְּאָכָעַ אַיְן דָּעַר יִדְיִשְׁעָרְדּ לִיטַעֲרָאַטָּוּר.

יִדְיִשְׁעָרְדּ שְׁרַיְבִּיבָּעָר אִיז אַלְעַ עַקְוּן וּוּעַלְתּ הַאָבָן גַּעֲוֹאָסֶט פָּוֹן צַעַגְיַּעַד
לִיאָנוּ 1. אַבְּעָר יְעֻרְוָסָאַלִּימְסָקָא אַלְיִיעַ 10 אִיז אַ פְּרַעְמְדָעָגָס. אַיְן די
דִּירָה נַאֲךָ אַ פְּרַעְמְדָעָרָעָ, אַ פְּנִימְלְאָזָעָ דִּירָה פָּאָר אַ רִיכְוָן מִיטְלְ-קְלָאָס
מְעַנְטָשָׁן.

צַעֲגַלְיַאָנָע 1 אִיז גַּעֲוֹעַן אַרְעָם, אַבְּעָר הַיְמִישָׁ אַיְן אַיְגָן; אַרְעָם,
אַבְּעָר וּאַרְעָם; קְלִיּוֹן, אַבְּעָר אַיְנְגַּעַבָּאָקָן אַיְן הַאֲרָצָן בַּיְ טַוִּזְנְטָעָר אַיְן
טוֹזִונְטָעָר מְעַנְטָשָׁן.

אוֹן עַס אִיז נִיט קִיְּן צַוְּפָאָל וּוָסֶט פְּרַץ הַאָט פְּאַרְלָאָזָן צַעֲגַלְיַאָנָע 1,
וּוֹעֵן עַר אַיְן אַרְיִין וּוֹי אַ מִּטְאָרְבָּעְטָעָר אַיְן "הַיְנָטָה".

צַעֲגַלְיַאָנָע 1 אִיז גַּעֲבְּלִיבָן אַיְן דָּעַר גַּעֲשִׁיבְּטָעָ פָּוֹן דָּעַר יִדְיִשְׁעָרְדּ
לִיטַעֲרָאַטָּוּר; יְעֻרְוָסָאַלִּימְסָקָא 10 אִיז קִיְּנְמָאָל נִיט אַרְיִין אַיְן דָּעַר
יִדְיִשְׁעָרְדּ לִיטַעֲרָאַטָּוּר ...

יא, דִּינְזָאוֹן הַאָט גַּעֲטָאָן אַ הַיְשָׁ בִּיסְלָ בְּעַרְיִישָׁ טָבוֹת פְּרָצָן, אַבְּעָר
דִּינְזָאוֹן אִיז אַרְיְינְגַּעַנוּמָן גַּעֲוֹאָרָן אַיְן פְּרַצְעָס פְּאַמְּילִיעָ, אוֹן פָּוֹן אָנוֹ
אַיְגַּעַנְעָם מוֹזָמָעָן נַעֲמָעָן אַיְ דָּסֶט גַּוטָּע אַיְן דָּסֶט שְׁלַעַכְתָּעָ.
דִּינְזָאוֹן אִיז אַרְיְינְגַּעַלְיָדָרָט גַּעֲוֹאָרָן אַיְן פְּרַצְעָס קְלִיּוֹנָרְ פְּאַמְּילִיעָ,
אוֹן פְּרַצְעָס פְּאַמְּילִיעָ הַאָט זִיךְ נִיט אַוִּיסְגַּעַצְיִיכָּנָט מִיט בָּאוֹנְדָעָרָן
גְּלָאנָץ. פְּרַצְעָס קְלִיּוֹנָרְ פְּאַמְּילִיעָ אִיז בָּאַשְׁתָּאָנָעָן פָּוֹן גּוֹרְיָע אַוְן אָמוֹר
גְּלִיקְלָעָכָעְ מְעַנְטָשָׁן.

פְּרַץ הַאָט פָּרוֹי אִיז גַּעֲבְּלִיבָן אַ פְּרַאֲוִינְצִיעָלָעְ דָּאָמָעָ, אַ הַאלְבָעָ אַיְנָה
טַעַלְגַּעַנְטָקָע. זִי הַאָט גַּעַרְעָדָט פּוֹיְלִישָׁ, אוֹן דָּסֶט אִיז גַּעֲוֹעַן אַיְרָ גַּעַנְצָעָר
שְׁטָאָלָץ.

פְּרַץ הַאָט אַיְרָ אַיְנְצִיק שְׁטִיקָל שְׁטָאָלָץ נִיט אַגְּנָרִידָט, וּוֹיְלָ עַר
הַאָט גַּעֲוֹאָסֶט, אוֹן אַוִּיסְעָרָד דָּעַם הַאָט זִי נִיט מִיט וּוָסֶט צַו שְׁטָאָלָצִירָן.

אַרְיִינְצֵיָעַן זֶי אַין זַיַּן לְעַבְנַן הָאָט עַר נִיט גַּעֲקָאנַט, אַפְנִים, אַז עַר הָאָט עַס פְּרוֹבִירַט, אָוֹן אַפְנִים, אַז זֶי הָאָט זַיַּךְ אַנְגָּעַשְׁטַרְעַנְגַּט נַאֲצַגְּיַין אַיִם:

אַבָּעַר בִּיְדַע הָאָבָן נִיט גַּעֲהָאַט קִין דֻּרְפָּאַלְגַּן.
פְּרַצְעַס וּזְנוּן, לְזַיְצָאן, אַיְן גַּעֲוֹעַן אַטְרָאָגִישַׁן פִּיגְוַר: אַ פְּינְצַטְעַרְעַר,
אַ זַּיְתִּיקָּעַר. עַר הָאָט זַיַּךְ פְּסַדְר אַרְוּמְגַעְטְּרַאְגַּן מִיט טַשְׁיָקָאַוּ אִידְיַעַן.
עַר אַיְן גַּעֲוֹעַן גַּעֲבִילְדַעַת, זַיַּךְ אַינְטַעְרָעְסִידַת מִיט לִיטְעַרְאַטְרַוְר אַפְּיַילַה,
אַבָּעַר פְּסַדְר עַפְעַס «לְשִׁיטְטוֹ».

וּזְנוּן אַיךְ הָאָב זַיַּךְ מִיט אַיִם בַּאֲקָעַנְט, אַז עַר גַּעֲוֹעַן דַעַר עַרְשַׁטְעַר
צְוִישַׁן דַעַר יִידְיַשְׁעַר אַינְטַעְלִיגְעַנְצַ, וּזְאַס הָאָט זַיַּךְ פְּאַרְאִינְטַעְרַעְסִידַת
מִיט בַּעֲרַנְאַרְד שָׁאוֹן, דַעַר עַיְקָרְשַׁת מִיט זַיַּן בּוֹך «מַעַן עַנְד סַוְּפַרְמַעַן»,
אַבָּעַר עַר הָאָט עַס נִיט גַּעַלְיִיעַנְט וּזְיַיְעַנְט אַ בּוֹך: עַס אַיְן גַּעֲוֹעַן
דָּאַס בּוֹך, אַ מִין לִיטְעַרְאַרְישַׁע בִּיבְּל, אַ גְּרוּסַע לִיטְעַרְאַרְישַׁע אַנְטַיְּלַה
פְּלַעְקָוּנְגַּן.

דַעַם «אַלְטַן», פְּרַצְנַן, הָאָט לְזַיְצָאן נִיט לִיב גַּעֲהָאַט, אָוֹן קִינְגַּעַד הָאָט
נִיט גַּעֲוֹאָסַט פְּאַרְוֹוָס. אַיךְ בִּין אַיְן סַפְּקַ צַי עַר אַלְיַין הָאָט עַס גַּעַז
וּזְאָסַט. הַיְיַינְט וּזְאַלְטַמַּעַן זַיְכָּעַד אַגְּטַדְעַקְט אַ קַּאְמְפְּלָעַקְס. זַיַּן שְׁנָאַה
צּוֹם פְּאַטְעַר, צַוְּ פְּרַצְנַן, אַיְן גַּעֲוֹעַן אַ פְּינְצַטְעַרְעַד אָוֹן אַנְגְּנִידִיקְעַ.

עַר הָאָט פָּן פְּרַצְנַן נִיט גַּעַהְאַלְטַן וּזְיַיְעַרְבַּעַר, עַר הָאָט אַיִם פְּשָׁוֹט
מְבָטַל גַּעֲוֹעַן מִיט בִּיטְעַרְקִיט. אָוֹן אַיךְ בִּין מְסֻופָּק, צַי עַר הָאָט אַמְּאַל
גַּעַלְיִיעַנְט פְּרַצְנַן. יִדְיַשְׁ הָאָט עַר נִיט גַּעַרְעוֹדַט. עַר הָאָט גּוֹט פְּאַרְשַׁטְאַגְּנַעַן
יִדְיַשְׁ, אָוֹן אַמְּאַל הָאָט עַר אַפְּיַילַו גַּעַרְעַדְט יִדְיַשְׁ, אַבָּעַר דָּאַז אַיִדְ
גַּעֲוֹעַן עַפְעַס אַ פְּאַרְבִּיסְעַנְעַר צְוַּהְלְכָבָעַס דַעַם «אַלְטַן».

עַפְעַס אַיְזַיְעַקְעַמְעַן צְוִישַׁן דַעַם פְּאַטְעַר אָוֹן וּזְנוּן — אַיְן דַי יְוָנְגַע
יָאָרְגַּן, צַי שְׁוִין אַיְן זַיְנַע רִיְּיַע יָאָרְגַּן — אַיְזַיְעַר צַוְּזַגְּן.
וּזְנוּן אַיךְ הָאָב זַיַּךְ מִיט אַיִם בַּאֲקָעַנְט, הָאָט עַר נִיט גַּעַלְעַבְט בַּיִּ
פְּרַצְנַן; עַס אַיְן גַּעֲוֹעַן נִיט לְאַנְגַּנְאַךְ זַיַּן חַתּוֹנָה, מִיט אַ זַּיְעַר שִׁין אַוְן
קְלֹגְגַּמְיַדְל, אָוֹן פָּן גְּרוּסַן יִדְיַשְׁן יְחֹסְדַעַרְזַוְן.

פְּרַץ אַיְזַיְעַקְעַמְעַן גַּלְקְלַעַץ. עַר הָאָט גַּעַהְאַקְט, אָוֹן דַי קְלֹגְגַּעַן שְׁנוֹר
זַיְנַע וּוּעַט בַּרְעַנְגַּעַן לְזַיְצַיְעַן צַוְּאַיִם, אַבָּעַר אַרְוּסְגַּעַשְׁטַעַלְט הָאָט זַיַּךְ
צַוְּזַיְעַן בִּיטְעַרְעַר אַגְּטוּשָׁנוֹגָה, אַז דַי שְׁנָאַה צְוִישַׁן לְזַיְצַיְעַן אָוֹן אַיִם
אַיְזַיְעַר נְאַךְ שְׁטַאַרְקַעַר; דָּאַס יוֹגְגַע וּוֹיְבַּל אַיְזַיְעַר גַּעֲוֹעַן זַיְעַר

שטאלץ מיט איר קלוגן, טאלאנטולון און יונגן שווער. זי האט זיך שטאָרַק באָרְיִינְדֶט מיט איר שווער, פֿלעגט אָפֶט באָוּכוֹן דעם שווער און פֿלעגט אוועק אַבְצִיבָּרְטָע.

איו לֹוצִיאָן גּוּוֹאָרָן אִיפֿערְזִיכְתִּיק, פְשׂוֹת אִיפֿערְזִיכְתִּיק צו דעם פֿאָטָעָר זִינְגָּם, און דֵי טְרָאָגְעָדִיעַ איוֹ גּוּוֹאָרָן טְרָאָגְעָדִיעַ אָנוֹ וּוּיְתִיקְדִּיקְעָר. פֿרְץ האט לִיב גַּעֲהָאָט זִין אִינְצִיךְ קִינְד, לֹוצִיאָנָן; עָרְה האט אַפְּנִים גּוּוֹאָסְטַמַּט, אָוּ זִין זָוּן אִינְצִיךְ נִיסְטִיךְ נִיסְטִיךְ. עָרְה האט עַס קִינְד מָאָפַּטְזָוָן זִין מְוִיל נִיט אַרוּטְגָּעָבְרָאָכְט, אַבְעָר מְעַן האט עַס גּוֹזָעַן פָּוּן זִין רְזֻוְּגָּנְאָצִיעַ, וּעַן מְעַן האט גַּעֲרָעְדַט וּעַגְּן לֹוצִיאָנָן.

וּעַן לֹוצִיאָן איוֹ גּוּוֹאָרָן אַפְּאָטָעָר פָּוּן אַשְׁיָּין קִינְד, און פֿרְץ — אַזְּיְדָעַ, איוֹ בֵּיְ פֿרְצָן וּוּידָעַ אַוְּיְגָּנְעָוָעָקְט גּוּוֹאָרָן דֵי אַלְטָעַ האַפְּגָּעָנוֹגָגַג אָזְּ לֹוצִיאָן וּוּטְ גִּיסְטִיךְ קּוֹמָעַן צו זִיךְ.

דאָס אִינְיקְּלָפְּרָצָעָס האט זִיךְ שְׁפָעָטָעָר שְׁטָאָרָק צְוֹגְעָבָוּדָן צָוָם זִיְּדָן, צו פֿרְצָן, און לֹוצִיאָן איוֹ נָאָד בִּיסְקִעָר אָנוֹ פֿאָרְבִּיסְטָעָנָעָר גַּעַי וּוּאָרָן — דָעַר «אַלְטָעָר» נַעַמְתָּאָזְוּ בֵּי אִים אַוְּיָךְ זִין קִינְד.

יאָ, פָוּן אַלְעָפְּרָצָעָס האַפְּגָּעָנוֹגָגָעָן האט זִיךְ אַוְּיְגָּעָלוֹת אַטְיִיךְ. לֹוצִיאָן האט זִיךְ גַּעַטְמַיט זִין פֿרְויִיךְ, זִין גַּעַטְמַיט פֿרְרוֹיִיךְ האט צְוֹגְעָנוֹמָעָן דָאָס קִינְד, לֹוצִיאָן איוֹ גַּעַלְבִּין אַלְיָין אָנוֹ עָרְה אַיְזָנָעָמָעָן צְוֹרִיק צָוָם «אַלְטָן», אַבְעָר עָרְה אַיְזָנָעָמָעָן צְוֹרִיק נָאָד פֿינְגְּצְטָעָרָר אָנוֹ נָאָד בֵּיְ סִיקְעָר.

אַ שְׁוּעוּדָעַ בְּמַאְרָעַ האט זִיךְ פֿאָרְקִילְבִּין אַיְזָנָעָמָעָן לִיכְטִיקְוּן הוּוֵי. לֹוצִיאָן איוֹ גּוֹוֹעַן דֵי אִיבְּיִקְעַן בְּמַאְרָעַ.

עָרְה האט מִיט קִינְגָּעָם נִיט גַּעֲרָעְדַט, נִיט מִיט פֿרְצָן, נִיט מִיט פֿרְצָעָס פֿרְיִינְד. עָרְה פֿלְעָגְט זִין פֿאָרְשְׁפָּאָרְט אַיְזָנָעָמָעָן זִין בָּאוּנְדָעָרְן צִימָעָר אַלְיָין מִיט זִין בָּעָרְגָּאָרְד שָׁאוֹ.

לֹוצִיאָן איוֹ גּוֹוֹעַן פֿרְצָעָס גְּרוּטָס טְרָאָגְעָדִיעַ. אַבְעָר פֿרְץ האט פֿאָרְמָאָגָט גַּעַנוֹג כָּאָרְאָקְטָעָר אָנוֹ טָאָקָט צו קָאנָעָן אַפְּטִילְיָין זִין פֿרְיוֹאָט לְעַבָּן, זִין פֿעָרְזָעְלָעָד לְעַבָּן, פָוּן זִין לִיטְעָרָאָד רִישָׁן לְעַבָּן.

שְׁטִיל אָנוֹ בָּאַהְאַלְטָן האט עָרְגָּטָרָגָן זִין גְּרוּסָן צָעָר.

ער האט מיט קיינעם ניט גערעדט וועגן דעם, ער האט זיך פֿאָר
קיינעם ניט געקלאגט, עס איזו געוווען זיין צער.

ער פֿלעגט אבער האבן אומגליקלעכע טיג און וואכן אַפְּגִּילוּ; ער
פלעגט אַרְוָמְגִּין אַ שְׂוֹיִינְגְּדִּיקְעֶר, די אַונְטָרְשְׁטָעַ מַעֲכְּתִּיקָעַ לִיְּפַט זִינְגַּן
פלעגט אַרְאָפְּהָעֵנְגָּעַן אָוּן די זַעֲקָלָעַ אַונְטָרְשָׁרֶדֶר די אוֹיגָן זִינְגַּן גַּעֲוָאָרֶן
גְּרָעֵסָעַר אָוּן טַוְנְקָעַלְעָר.

עס איזו געוווען בלויו איזו באַשְׁעַפְּעָנוּישׁ אוּףַ גַּאֲטָס וּוּלְטַט, וְאָס
פלעגט קָאנְגָּעַן פֿאָרְטְּרִיבָן פָּוּן אִים די דָזְוִיקָעַ מְרָה־שְׁחוֹרָה, אָוּן דָּאָס
איּוֹ גַּעֲוָעַן דָּאָס אַיְינִיקָל.

די דָזְוִיקָעַ קְלִיְּנָעַ באַשְׁעַפְּעָנוּישׁ פֿלעגט קָומָעַן אָוּן אַרְוִיְּפָזָעַן זִיךְ
וַיְיַתְּגִּידִיק אַוְיִּחְן זִידְן, אָוּן דָעַר צְעִפְּיִינְקְטָעַר זִידָעַ פֿלעגט לְאָחָן, וּזִין
איּוֹנִיקָל, הִילְבִּיךְ אָוּן זַאֲרָגְלָאָן.

די שׂוּעוּרָעַ דְּרָאָמָעַ האָט דְּעָרְגִּירִיכְטַמְּ צַו אִיר קְלִימָאָקָס נָאָךְ פְּרָצָעַס
טוּוִיטַס; לוֹצְיאָן אַיְזַן גַּעַשְׁטָאָרְבָּן אַיְן גָּאנְצָן אַ גַּעַרְדְּטָעַר פָּוּן זִינְגַּן, אָוּן
דָּאָס לִיכְטִיקָעַ אַיְינִיקָל הָאָט זִיךְ גַּעַשְׁמָדְטַמְּ ...

אַ זַּיְעַר קְלִיְּנָעַ משְׁפָחָה האָט פֿרְצַז גַּעַהָאָט, אַבער דָעַר צַעַר זַיְעַר
פָּוּן דָעַר דָזְוִיקָעַר קְלִיְּנָעַר משְׁפָחָה אַיְזַן גַּעַוְוָעַן אַזְוִי גְּרוּיסַס ...
וּוּעַר וּוּיסְטַס, אַפְּשָׁר אַיְזַן דָעַר פְּלוֹצְלָנְגָעַר טָוִיטַ פְּרָצָעַס גַּעַקְוּמָעַן
פָּוּן דָעַם לְאָנְגָן, פֿאָרְשְׁטִיקָטָן צַעַר.

צִיִּינְזּוּיִין פֿלעגט פְּרָצָן אַרְוָמְכָאָפָּן אַ שׂוּעוּרָעַ אָוּן דְּרִיקְנְדִּיקָעַ אַפְּאָ
טִיעַ. זַיְעַר אַפְּטָדוּרְעָן וְאָכָן אָוּן אַמְּאָלָל חֲדִשִּׁים.
סִיבּוֹת זִינְגַּן גַּעֲוָעַן אַסְקָעַן: רָאַשִּׁית, וְיַיְעַזְגָּטַט, דָעַר צַעַר פָּוּן דָעַר
פֿאָמְלִיעַ, אַדְעַר רִיכְטִיקָעַר — פָּוּן זִין אַיְינְצִיקָן זָוַן, עַגְמָתְ-גַּנְּשָׁ אַיְן
דָעַר גַּמְינָעַ. די אַרְבָּעַט אַיְן דָעַר גַּמְינָעַ פֿלעגט אִים פְּלוֹצְלִינְגַן וּוּרְעַן
שׂוּוּרַעַ, שַׂרְעַקְלָעַר שׂוּוּרַעַ. אַפְּטָטוּנְגָטַט עַס קָומָעַן פָּוּן אַומְצָוְעַרְדִּינְקִיטַט
מִיטַזְיךְ אַלְיְזַן, דָאָס הִיְשָׁטַט מִיטַזְיךְ אַיְינְגָעַגְעַבָּעַנְעַ שַׁאֲפְּוּנְגָעַן. ער
פלעגט זִיךְ לְאָנְגָן, לְאָנְגָן רָאַנְגָלָעַן מִיטַזְיךְ אַזְעַלְכָעַ נִיטַזְיךְ אַיְינְגָעַגְעַבָּעַנְעַ שָׁאָרָן

פונגען, ער פַּלעגט זיין נעצט איבער זיי, שרייבן און איבערשרייבן, און אמאל פַּלעגט די אָפָּאַטְיעַ קומען פֿון די סיסטטמאטישע, ולידנע און ניטי פֿאָרְדִּינְטָע אַטְאָקָעַס מעד זיין אַיִּינְ-איַנְצִיךְן שׁוֹנוֹן, דוד פֿרִישְׁמָאן.

דוד פֿרִישְׁמָאן, דער מעָפִיסְטָא פֿון דער העברעהישער קְרִיטִיק, האט געלגלייבט באָמוֹנה שלימה, או ער אינו באָרוֹפָן, אי לוייט זיין בילדונג און אי לוייט זיין טאָלָאנְטָה, צו זיין דער לִיטְעָרָאוּרְישְׁעָרְ פֿוֹסֶק אַין וּאָרְשָׁעָה. נאָךְ מַעַר — ער האָט געלגלייבט באָמוֹנה שלימה, או ער אינו דער לִיטְעָרְ רַאֲרִישְׁעָרְ מְרָאִידָאָתָרָא, און פֿרְץ אַין דָא פְּשָׁוֹט אַ מסִיכְגְּבוֹלָה, איינְגַעַר וואָס רִיאִיסְט זיך אַרְיִין אַין זיין רְשׁוֹתְ-הִיחִידָה.

אָוְמְבָאּוּאָוְסְטִינִיק אַין דָא פֿאָרְגָּוּקְוּמָעָן אַ קְאָמָף צוֹיִישָׁן די הַעַבְּ רַעְאִיסְטָן אַון די יִדְיִישִׁיסְטָן; דוד פֿרִישְׁמָאן האָט עַס בְּשָׂוּם אָוֹהֵן נִיט גֻּוּוֹאַלְטָ צּוֹגָעַבָּן, ער האָט דָאָךְ גַּשְׁרִיבָן אַין יִדְיִישָׁ אַזְוִי פֿילְ וּיְ אַין העברעהישער.

אָבָּעָר וּיְ די צוֹיִי לאָגָעָרָן, דער פֿרְץ לאָגָעָר אַון דער פֿרִישְׁמָאן לאָגָעָר, זִינְגָּעָן גֻּוֹוֹעָן פֿאָרְטִּילְטָ, האָט אִיר גַּעַזְעָן פֿאָרְ זִיךְ אַ יִדְיִישָׁן לאָגָעָר אַון אַ העברעהיסְטִישָׁן. אלְעָזָה העברערײַעַר זִינְגָּעָן גֻּוֹוֹעָן מִיט פֿרִישְׁ מאָגָעָן אַון אלְעָזָה יִדְיִישָׁ שְׁרִיבָעָר זִינְגָּעָן גֻּוֹוֹעָן מִיט פֿרִצָּן.

דוד פֿרִישְׁמָאן האָט נִיט פֿאָרְמָאָגָט קִין אַין פֿיְרָעְדִּישָׁ אַיְגְּנְשָׁאָפָּט. ער אַיְזָ גֻּוֹוֹעָן בִּיטְעָר, אַפְּטָ זַוְּיעָר. ער האָט גַּעַרְעַדְטָ מִיט בִּיטְול וּוּגָעָן אלְעָזָה שְׁרִיבָעָר. ער אַיְזָ גֻּוֹוֹעָן בְּטָבָע אַ «מְרוֹקָק». עַס אַיְזָ בְּכָל נִיט גֻּוֹוֹעָן עַפְּעַט צּוֹצִינְדִּיקָס אַין זַיְן פֿערְזְעַנְלְעַכְּקִיטָה. ער האָט נִיט גַּעַזְעָן וּוּאָסָט פֿון פֿרִינְדְּשָׁאָפָּט; נִיט ער האָט גַּעַקָּאנְט וּוּרָעָן אַין אַיבָּעְרְגָּעְגָּעָן בענְגָּר פֿרִינְד אַון נִיט האָט ער גַּעַקָּאנְט זִיךְ מַאֲכָן אַיבָּעְרְגָּעְגָּעָן פֿרִינְד. ער האָט נִיט גַּעַקָּאנְט שְׁמִיכְלָעָן אַון צְעַלְאָכָן זִיךְ הַאֲרְצִיךְ וּוּיְ פֿרְץ. אִיר האָט אִים גַּעַקָּאנְט דָּעַם שְׁאָרְפְּסָן וּוּיְ, אַדְעָר אַגְּנָעְדָּט — ער האָט נִיט גַּעַהָאָט קִין שְׁמִיכְלָל, גַּעַשְׁמִיכְלָל האָט ער בלְוִין פֿון אַ וּיְ, וּאָס ער האָט אלְיִין דָעְצִילְט.

פֿרְץ האָט נִיט גַּעַרְעַדְט וּוּגָעָן פֿרִישְׁמָאָגָעָן, נִיט קִין גּוֹטָס אַון נִיט קִין שְׁלָעְכָּטָס. די שְׁנָאָה אַיְזָ גֻּוֹוֹעָן אַון אלְטָעָ, אַ כְּרָאְגְּנִישָׁ, אַון אלְזָ אַיְזָ שְׁוִין גַּעַזְגָּט גֻּוֹוֹרָן ...

ביי. פְּרִישֶׁמְאָנָּעַן אֲבָעֵר אֵין פַּרְצֵץ גַּעֲוֹעַן אֵן אַיְבִּיקָּעַ טַעַמָּעַ.*)

פַּרְצֵץ אֵין גַּעֲוֹעַן אַיְיךְ אֲבָרֵה צַוְּמָחָן זַיְקָן שְׂנוֹאַנִּים. עַד אֵין גַּעֲוֹעַן צְוִישָׁאָרָף, צְוִיבִיסִיק אָוֹן צְוִידָאָפָּן. אֵין אַיְם אֲבָעֵר אַיְגָעָר גַּעֲוֹעַן צָוְם הָאָרְצָן, הָאָט עַד גַּעֲקָאנְט וַיַּיְן דַּעַר שְׁעַנְסְּטָעָר פְּרִינְדָּן.

פַּרְצֵץ הָאָט שְׂוּוּר אַיְבָּרְגָּלְעָדְבָּט אַנְטוּשָׁוְנְגָּעָן.
דיַיְ קְלֻעְנְסְּטָעָ אַנְטוּשָׁוְגָּה הָאָט אַיְם גַּעֲקָאָסְט גַּעֲוֹנָט אָוֹן פְּלָעָגָט הָרְגָּעָנָעָן זַיְן שְׁטִימָוָגָן אַוְיףְּ טָג אָוֹן אַוְיףְּ וּוּאָכָן.
עַד אֵין גַּעֲוֹעַן אֲ הִיפְּשָׁ בִּיסְלָ צְעַפְּעָסְטָעָטָעָט, אָוֹן צְעַפְּעָסְטָעָטָעָט מְעַנְטָשָׁן טְרָאָגָן שְׂוּוּר אַרְיָבָּעָר אַנְטוּשָׁוְנְגָּעָן.

עַד הָאָט גַּעֲוֹאָסְט, אָוֹן עַד אֵין אֲ זַיְעָר גַּעֲרָאָטָעָנָעָר מְעַנְטָשָׁן.
אָוֹן עַד הָאָט פְּאַרְמָאָגָט אֲ זַיְעָר קְלִיְּנָעָדָאָוָעָ פָּוָן וּלְלָבָּסְטִיקְרִיטִיקָן.
עַד אֵין גַּעֲוֹעַן אֲ הִיפְּשָׁ בִּיסְלָ פְּאַרְגָּלוּבִּיטָ אַיְן זַיְקָ, וּוּי עַס אֵין דַיְ
טָבָע פָּוָן דַּעְרָאָלְגָּרִיכָּעָ אָוֹן גַּעֲרָאָטָעָנָעָר מְעַנְטָשָׁן.
זַיְעָנָע לִיטָּעָרָאָרִישָׁ רַאְגָּלְעָנָישָׁ מִיטָּזָקָ זַיְקָ אַלְיָיָן זַיְעָנָע אַיְיךְ גַּעֲוֹעַן
אֲ פּוּעָלְיָוָצָא פָּוָן זַיְן אַיְנָגָעָלְבוּטִיקִיטָ אַיְן זַיְקָ אַלְיָיָן.
עַד אֵין גַּעֲוֹעַן אֲפָט צְרוּקָאָפְּרִיזָ�ן.

עַד אֵין גַּעֲוֹעַן צְרוּאִיטָאָרִיטָעָטָישָׁ, צְיוּיכָעָר, אָוֹן הָאָט קִיְּנָסְקָוָת
נִיטָּ צְוּגָּעָלָאָזָן צַוְּ זַיְקָ.
אֲבָעֵר אַמָּאָל אֵין עַד גַּעֲוֹעַן עַפְּעָס קִינְדִּישָׁ אָוּמָבָאָהָאָלָפָן אָוֹן
קִיבְּדִישָׁ אַנְטוּשָׁת.

דַּעְמָאָלָט אֵין עַד גַּעֲוֹעַן רִירְנָד וּוּי אַיְטָלָעָס אַנְטוּשָׁת קִינְדָּי, וּוּעָן
עַפְּעָס גִּיטָּ זַיְקָ אַיְם נִיטָּ אַיְין, וּוּעָן עַד בָּאָקוּמוֹת נִיטָּ דָאָס וּוּסָס עַד וּוּיָס
אַזְוִי שְׁטָאָרָק ...

אֲ וּוּיְטָאָגְדִּיק אָרְטָ אֵין זַיְן וּוּאַנוּנְדָּעָרְלָעְכָּבָר קָאָרִיעָרָע אֵין גַּעֲוֹעַן
דַּיְ דְּרָאָמָע זַיְעָנָע. עַד הָאָט זַיְעָנָע דְּרָאָמָעָס גַּעֲטָמָאָן אָוֹן אַיְבָּרְגָּעָשְׁרִיבָן אָוֹן
אַיְבָּרְגָּעָאָרְבָּעָט אֲפִילָו נָאָךְ דָעַם וּוּי זַיְעָנָע שְׁוִין גַּעֲוֹעַן גַּעֲדָרָוקָט.

*) פְּרָאָק. יוֹסֵף קְלוּיְונָעָר שְׁטָעָלָט זַיְקָ אָפָּ אֵין זַיְן אַיְטָאָגְרָאָקְיָע אַוְיףְּ דַעַר
כְּרָאָנִישָׁעָר פְּיִינְדָּשָׁאָט צְוִישָׁן פְּרָצָן אָוֹן פְּרִישֶׁמְאָנָעָן. עַד זַוְגָּטָ עֲדוֹתָ, אָוֹן דַעַר אָוֹמָד
גַּעֲרָעָכְטָעָר אֵין פְּסָדָר גַּעֲוֹעַן פְּרִישֶׁמְאָנָעָן ; עַד דְּוִיצְיָילָט אֲ פָאָלָ פָּוָן הַמִּלְשָׁרִיעָנְדִּיקְעָר
אָוּמְגָעָרְעָכְטִיקִיטָ צַוְּ פְּרָצָן מַצְרָר פְּרִישֶׁמְאָנָעָן. עַד עַד הָאָט דְּזַיְקָעָר פָּאָלָ הָאָט אַזְוִי פְּאָרָבִי
טָעָרָס פְּרָאָק. קְלוּיְונָעָר קָעָנָן פְּרִישֶׁמְאָנָעָן, אָוֹן עַד הָאָט אַיְוִיגָּעָהָעָרָט זַיְקָ דִּינָן מִיטָּ
פְּרִישֶׁמְאָנָעָן, אָוֹן דַעַר בְּרוֹגָן הָאָט אַנְגָּעָהָאָלָטָן בֵּי פְּרִישֶׁמְאָנָעָס טָוִיט.
(וע "דָרְכִי לְקָרְאָת הַתְּחִיה וְהַגּוֹלָה", יְרוּשָׁלָמִ-תָּלָ-אָבִיב, 1946).

עד האט קיינמאל ניט פארשטיינען, פארוואס קאן מען זי ניט אויפֶּהָרִין און פַּאֲרְוֹוָאָס קוֹוָאָפָּעַט זיך ניט קיינער אויף זי. מיר פְּלָעַגְן אַפְּט שְׁמוּעָס וּוְעָגְן זִינְעָ דְּרָאָמָעָס; עַר פְּלָעַגְן רְעִיזָן מִשְׁשׁ וּוְיָא בָּאַלְיִידִיקְטּ קִינְד אָוָן וּוְיָא דְּרָאָמָטִישָׁעֶר גָּאוֹן, וּוְאָס מָעוֹן וּוְיל בֵּית אַנְעָרְקָעָנָעָן.

ער פְּלָעַגְן מִיט דָעַר גְּרוּסְטָעָר אוֹיֶם עַרְקּוֹזָמִיקִיט זיך צְהֻעָרָן צוֹ קָאנְקָרְעַטָּע אַנוֹוִיְזָוָגָעָן; עַר פְּלָעַגְן דָעַרְנָאָךְ זִיכְרָן גַּעַכְתּ אָוָן אַיבָּרְדִּיּ אַרְבָּעָטָן דִּי בָּאַטְרָעְפָּנְדִּיקּ שְׁטָעָלָן.

אַבָּעָר עַס פְּלָעַגְן אַרוֹיס דָאָס וּלְבִּיקָּע. עַר פְּלָעַגְן נִיט קָאנָעָן עַנְּזָעָן דָעַרְן דָאָס, וּוְאָס אַיְזָ אַרוֹיס בַּיְ אַס סְפָּאָגָטָן אַוְיָהָן פָּאָפִיר. דִּי עַנְּדָעָן רְוָוָגָעָן פְּלָעַגְן זִיְן נִיטְזָוָונְטָלְעָכְבָּעָ. עַר פְּלָעַגְן עַס אַלְיָיָן אַיְנוֹעָן אָוָן פְּלָעַגְן עַס מִיט פַּאֲרְצָוַיְלָוָגְן אַפְּלָאָזְן.

ער האט זיך נִיט גַּעַקָּאָנָט צְוָפָאָסן צוֹ דִּי אַגְּגָעָנוּמָעָן דְּרָאָמָטִישָׁע פָּאָרְמָעָן; עַר האט זיך עַפְּעָס נִיט גַּעַקָּאָנָט בָּאַהֲרָשָׁן.

די אַיְנְצִיקָּעָ דְּרָאָמָעָ, וּוְאָס האט זיך פְּלָשְׁטָעְנְדִּיקּ אַיְם אַיְנְגָעָעָבָן, אַיְזָ "דִּי גָּאָלְדָעָנָעָ קִיְּטָ". וּוְעַן אַיךְ הַאָב אַיְם אַמְּאָל אַגְּגָעָוָיָן אוֹיֶף דָעָם אָוָן גַּעַזָּגָטָן, אָוָן אַיְגָנְטָלְעָךְ בָּאַהֲרָשָׁט עַר דִּי אַגְּגָעָוָיָן פָּאָרָם פָּוֹן דָעָר דְּרָאָמָעָ, פָּוֹן דָעָר פּוֹלְדָעְנְדִּיקָּעָר אָוָן נִיט הַאֲלָבָ-פָּאָנְטָאָמִימִישָׁעָ דְּרָאָרָם, האט עַר גַּעַטְעָנָהָט, אָוָן דִּי דְּרָאָמָעָ נִיטְקִיט זיך אַיְן אָבָּאָנְיָאָוָגָן פָּוֹן אַיר פָּאָרָם.

אוֹיֶף מִיְּזָן אַנְצָוַהָּעָרְעָנִישָׁ, אָוָן זִינְעָ דְּרָאָמָעָ זִינְעָן הַאֲלָבָ-פָּאָנְטָאָר מִמְּיִשְׁעָ, האט עַר מִיךְ גַּעַרְעַגְטָן, צַי עַס זִינְעָן דָא גַּעַדְרוֹקְטָעָ פָּאָנְטָאָר מִמְּיִשְׁעָ דְּרָאָמָעָס; עַר וּוֹאלְטָן זיך וּוּלְעָן בָּאַקְעָבָעָן מִיט זַיִן.

מִיר האט זיך אַיְנְגָעָעָבָן צוֹ גַּעַפְּנָגָעָן עַטְלָעָכָבָן פָּאָנְטָאָמִימִיעָס, אָוָן נַאֲרָד דָעָם וּוְיָא עַר האט זיך בָּאַקְעָנָט מִיט זַיִן, האט עַר דָעְרָקְלָעָרט, אָוָן זִינְעָ דְּרָאָמָעָס זִינְעָן לְחַלּוֹטָין נִיט קִיְּן פָּאָנְטָאָמִימִיעָס.

— זַיִן זִינְעָן רְעָדְנְדִּיקָּעָ פָּאָנְטָאָמִימִיעָס — הַאָב אַיךְ בָּאַמְּדָקָט — דָעַר פָּאָנְטָאָמִימִישָׁעָר עַלְעָמָעָט אַיְזָ דָעַר פְּרָעוֹאָלְרִיבְדִּיקָּעָ.

אוֹיֶף דָעָם האט עַר מִסְפִּים גַּעַוּעָן מִיט פָּרִידִיךְ. וּוְאַלְעָן דְּרָאָמָטָוָרָגָן, וּוְאָס קָאנָעָן זיך נִיט דָעְרָשָׁלָאָן צוֹ אוֹיֶף פִּירְוָנְגָעָן פָּוֹן זִינְעָרָעָ דְּרָאָמָעָ, האט פְּרָץ אַיךְ פְּרוּבִירְט אַלְיָין אוֹיֶצְרָן

פִּירְן עַטְלָעֶכָּע פָּוֹן זִינְעַ אִינְגָּטְרָעָס מֵיט אַמְּאָטָרָן, עַר הָאָט עַס גַּעֲטָאָן, וּוּי זִין שְׁטִיגְגָּעָר, מִיט בְּרָעָן, מִיט "עַלְאָן". עַר הָאָט אַוִּיסְגָּעָזָכָט לְמַדְּרָאָס וְאַוְוִוָּשָׁע טַאֲלָאָנָטָן, טַאֲלָאָנָטָן, וּוּאָס הָאָבָן וִיךְ נִיט גַּעֲוָאָלָט אַנְטָפְלָעָקָן בֵּין עַר הָאָט זַיִּי מְגֻלָּה גַּעֲוָעָן. עַר הָאָט דִּי דָּזְיָקָע אַנְטָפְלָעָקָט טַאֲלָאָן לְאַנְטָן דַּעֲרָקְלָעָרָט מִיט נְאָאוּוּדָר בָּאָגִיסְטָרָעָרָנוּגָּפָר דִּי נִיעַ טַעַטָּעָרָה קִינְסְטָלְעָרָיָר, וְאָס וּוּלְן בְּרָעָנָגָן דִּי אַמְּתָעָ קִינְסְטָלְעָרָיָרָשָׁע יְשָׂוָהָה, דַּעַט אַמְּתָעָ קִינְסְטָלְעָרָיָרָשָׁן תִּיקְוָן דַּעַט יְדִישָׁן טַעַטָּעָר.

אוּפִיךְ אִינְגָּעָר פָּוֹן זִינְעַ אַנְטָדְעָקְוָנָגָעָן, אוּפִיךְ מַאְדָּם קְרָאָטָקָא, אַיִּן יְעַנְעַד צִיִּים, הָאָט עַר גַּעֲלִיגָּט גָּאָר גַּרְוִיסָּע אַהֲפָעָנוּנָגָעָן. זַי אַיִּן דִּי פָּעָרָה זָאַנִּיפְּצִירָנוּגָּפָר דִּעְרָ פּוֹלִישְׁ-יְדִישָׁעָר פָּרוּוִי אַיִּן זִינְעַ דְּרָאָמָעָן.

אוֹן דִּי פּוֹלִישְׁ-יְדִישָׁעָר פָּרוּוִי, הָאָט עַר מִיט טִיכְעָר אַיְבָּעָרְצִיגְוָנָגָעָן גַּעַטְעַנְהָתָהָט, אַיִּן דּוֹרְכָּאָוִס טְרָאָגִישׁ. אַיִּר טְרָאָגִיזָּמָט פָּוֹן אַיִּר בְּאַזְוָנָהָט דַּעֲרָעָר סָאַצְיָאָלָעָר לְאָגָע, דִּי פּוֹלִישְׁ-יְדִישָׁעָר פָּרוּוִי וּוּעָרָט גַּעַזְוָאָנוּנָגָעָן חַתּוֹנָה צָוָהָר דִּעְרָ פּוֹלִישְׁעָר וּוּלְטַלְעָכָעָר קְוָלוֹטוֹר אַוָּן וּוּעָרָט גַּעַזְוָאָנוּנָגָעָן חַתּוֹנָה צָוָהָר הָאָבָן מִיט אַמָּאָן, וְאָס אַיִּן דַּעֲרָצְוִיגָּן גַּעַזְוָאָנוּנָגָעָן אַוִּיפְּרָעָבָן רְעִיָּיָהָן גַּעַזְוָיָהָן רְעִיָּיָהָן קְוָלוֹטוֹר. זַי, דִּי וּוּלְטַלְעָכָעָר שִׁיטָּעָר יְדִישָׁעָר פָּרוּוִי, מַזְזָּה לְעַבָּן דּוֹקָאָא אַשְׁטוּעָנָגָעָן דְּרָאִיגְּיָעָן לְעַבָּן מִיט אַמָּאָן, וְאָס וּוּלְטַלְעָכָקִית אַיִּן אַיִּם אַבְּסָאָלָט פְּרָעָםָה.

פָּוֹן דַּעַט שְׁטָאָמָט דִּעְרָ טְרָאָגִיזָּמָט פָּוֹן דִּעְרָ פּוֹלִישְׁ-יְדִישָׁעָר פָּרוּוִי. מַאְדָּם קְרָאָטָקָא אַיִּן גַּעַוּוֹן דַּעַמְּאָלָט דִּי פָּרוּוִי פָּוֹן דַּעַט סְקוֹלְפְּטָאָר אַוָּן מַאְלָעָר קְרָאָטָקָא. זַי אַיִּן גַּעַוּוֹן זִיעָר צָאָרָט גַּעַבּוֹוִיט, זַי אַיִּן גַּעַוּוֹן זִיעָר דִּי נִינְקָהָן אַזְוִי דִּינוֹן אַזְוִי גַּעַוּוֹן אַבְּסִילָגָעָן פָּוֹן דִּינְקָהָן.

אַוִּיסְגָּעָזָכָט אַיִּט זַי גָּאָר קִינְסְטָלְעָרָיָה. זַי הָאָט זַיִּקְעָלְקִידִיט אַרְיִידָה גִּינְעָל, דִּי מַאְדָע אַיִּז אַיִּר נִיט אַגְּגָאָגָגָגָגָעָן, זַי הָאָט גַּעַהְאָט אַיְרָעָאָיְגָעָן מַאְדָעָס סְפָעְצִיעָל צְוָגָעָפָאָט צְוָאָרָיָה פָּגָוָה. אַבָּעָד קִין שְׁוִישְׁפְּלָעָרִין אַיִּוֹן זַי נִיט גַּעַוּוֹן. אַיִּר הָאָבָן פְּשָׁוֹט גַּעַפְּעָלָט דִּי עַלְעַמְּנַטְּאָרָע אַיְגָנָה שָׁאָפָּטָן פָּוֹן אַשְׁוִישְׁפְּלָעָרִין. אַיְרָע שְׁטִיםִ-מִּיטְלָעָן זִינְגָּעָן גַּעַוּוֹן זִיעָר אַרְעָמָעָה, אַיִּר מִימִיקָּא אַיִּן גַּעַוּוֹן אַזְוִי "דִּינוֹן", אַזְמָעָן הָאָט זַי נִיט גַּעַקָּאנָט בָּאַמְּרָקָן אַפְּלִילָוּ דַּוְרָךְ אַמִּיקְרָאָסְקָאָפָּה. אַוִּיפְּ דִּעְרָ בִּינְעַ אַיִּז אַיִּר מִינְיָאָה טְוַרְישְׁקִית גַּעַוּוֹן מִשְׁפָּאָטָל ; זַי פְּלָעָגָט פְּשָׁוֹט פָּאָדְפָּאָלָן וּוּרְדָן אַוִּיפְּ דִּעְרָ בִּינְעַ, דִּי בִּינְעַ פְּלָעָגָט אַיִּר אַיְנְשְׁלִינְגָּעָן.

אבער פֿרְץ האט געוען ממש שיישפֿילעערישע נסים ווּנְפָלָאות.
ווען פֿרְץ האט באַמְּדָרְקַט מיין סְקֻעְפְּטִישׁ באַצְיָאָנוּג צו אַירְעַ שֹׂויַּה
שְׁפִילְעֶרֶשׁ לֵיטְטוֹנְגָּעָן, האט ער בְּיטְעָרְלַעַךְ אַמְּאָל אַזְגְּגַעְתָּאָן :

«אַלְיטְוֹואָק ווּעַט עַס קִינְמָאָל נִיט תָּוֹסְזִין».

עס אַיז געוען פֿיְנְגַּלְעַךְ צו זָעַן ווּדְעַר גְּרוֹיסְעַר פֿרְץ פֿאַרְטָאָכְבַּי
לוּוּעַט זִין טִיעַרְעַע עַנְגְּרַגְּיַע אָוּמוֹזִיסְטַּע אָוּן אָמְנִישַׁטָּי, אַבער נַאֲךְ פֿיְנִי
לְעַכְעַר אַיז געוען צו זָעַן ווּדְעַר אָוּמְבָאָהָלְפָן ער אַיז ווּי אַפְּרָאַקְטִישׁ
טַעַמְטָרָאָל. ער האט ממש נִיט גְּעוּוֹאָסְטַּע דָּאָס עַלְעַמְעַנְטָאָרְסְּטַּע אַין דָּעַר
רְעוּזְשִׁיְקְוּנְסַט.

פֿרְץ פֿלְעַגְטַּסְוִף-פֿלְסְוִף אַיְנוֹעַן זִיןְגַּעַטְעַט זִין קִיְּין
מַאְלַי נִיט מַתְוֹדָה זִין, ער פֿלְעַגְטַּסְוִף בְּלוּזְיַן אַרְיִינְגְּאָלְן אַין אָוּן אָפְּאַטְאַע אָוּן
פֿלְעַגְטַּסְוִף מַאְלַי מַעַר נִיט רַעַנְן וּוּגַן דִּי אַבְּיַקְעַטְנַן פָּוּן זִין נַעֲכְטִיקְעַר
בָּאֲגִיסְטָרְדוֹנְגַּג.

אַבער צו זִין בָּאֲגִיסְטָרְטַּעְטַּרְטַּר פֿאָר עַפְעַס אַיז געוען נִיטְיַג פֿאָר אִים,
פֿלְעַגְטַּסְוִף גְּעוּוֹיְנְגַּלְעַךְ קְוּמָעַן אַפְּרִישׁ בָּאֲגִיסְטָרְדוֹנְגַּג פֿאָר עַפְעַס אַין פֿאָר
טְרִיבְּן דִּי אָפְּאַטְיַע.

אוֹ פְּרַצְעַס אַוְיגַן פֿיְיעַרְן וּוּידָעַר מִיט פֿרְידַיךְ אָוּן מִיט זִיכְעַרְקִיטַט.
אוֹ דָּאָס מַאְלַי קְוּמָט דָּאָס דִּיכְטִיקְעַ, דָּאָס עַכְטַע ...
אוֹן עַס קְוּמָעַן פֿאָר בָּאַרְאָטוֹנְגָּעָן מִיט לְוִיטְעַר «בָּאַרְוָהָעָנָעָה» מַעֲנְשָׁתָן.
פֿרְץ זִיכְטַּס נִיט אוּרְפַּט אָוּרְטַּ, ער שְׁפָאָנְטַּ אָרוּם נַעֲרוּוּזְפָּוּן בָּאֲגִיסְטָעַ
רוֹנְגַּע, ער צִינְדָּט אַנְדָּעָרְעַ, אוֹן אָפְּטִימִיסְטִישׁ אַיז ער ווּי אַקְינְדַּ, ער זָעַט
מִשְׁמַשׁ, ער טָאָפְּטַּאָן מִשְׁמַשׁ דָּעַם דָּעַרְפָּאָלְגַן פָּוּן דָּעַר נִיעַר אָוּנְטָרְגָּעָמָונָג
אוֹן קְלוֹגַן אַיז ער, אוֹן בְּלִיצְיךְ אַיז ער ...

פֿרְץ אַיז וּוּאוֹנְדָּעְרְלַעַךְ וּוּעַן ער אַיז בָּאֲגִיסְטָרְטַּרְטַּרְטַּר.
פֿרְץ מִיטְן שְׁטָאָלְ-גְּרוּיְעַן קָאָפְּ האָט גַּעהָאָט עַפְעַס יִנְגְּלַשְׁעַס אַין זִיד.
אַין זִין צְוֹאָלְדִּין צו אָן עֲנֵנִין, אַין זִין תּוּמְדִילְקִעְרַע בָּאֲגִיסְטָרְדוֹנְגַּג אַין אַין
זִין גְּרַעַנְעַצְּמַצְּאָן אָפְּטִימִים אַיז גְּעוּוֹן דּוּרְכָּאָס יִנְגְּלַשְׁעַס.
פֿרְץ האָט גַּעהָאָט אַ גְּרוּיסְן אַיְנְגְּלַלְסָס אָוּרְפַּטְיַע דִּי יְוָגְעַן פֿוֹלְיִישְׁ-יִידִישׁ
מַאְלָעָרָס אַין סְקוּלְפְּטָאָרָן. זִי זִינְגַּע גְּעוּוֹרָן יִדְישַׁ אַין מַאְלַי אַין אַיז
קְלָעָפָן, ווּי פֿרְץ אַין שְׁרִיבְּן; זִי הַאֲבָן דָּעַרְשְׁפִּירַט פְּלַעַעַס לִינְיַע אַיז

דער ליטערטורה און זיי האבן זי ארייבער געטער אגן אין דער מאלערוי און און דער סקולדפטור.

פאטטעיש איז געוווען די באגייסטערונג פון דעם טויב-שטומען מאלער מ. מינקאוסקי פֿאָר פרצּן. (עד אין אומגעקומווען און און אויטאטמא ביל-אַקְצִידָעָנֶט אַיְזָן בווענאָס-איידיעס.)

עד איז געוווען אַבְסָאַלּוֹט טוֹבָּא אָזְן שְׁטוּמָה, אַבְעָרָר עַד הַאַט פֿאָרָן שְׁטָאָנוֹן פרצּן בעסער ווי די רעדנדייקע און די הענדיקע. עד איז געוווען קלֵיָ�ן-גַּעֲוִוִּיסִיק, אַבְעָר פֿאָסְטָ גַּעֲבָוִיטָ; עַד הַאַט גַּעֲהָאָט אַ טּוֹבָּא-שְׁטוּמָעָן פְּנִים, אַבְעָר די אוֹיגָן זִינְגַּעַן האָבָן גַּעֲרָעָדָט אָזְן גַּעֲהָרָט.

עס פֿלְעָגָט זִיְן וְאוֹנְדָּעָרְלָעָךְ צַוְּעָן ווי מִינְקָאָוָסִיק דָּעַרְצִילָּטְ פֿרְצּּן וְעוֹגָן זִינְגַּעַן מַאְלָעָרִישָׁע פֿלְעָנָעָרָ; דָּעַרְבִּי פֿלְעָגָט עַד פֿאָרוֹזִיכְעָדָן, אָזְן זִי זִינְגַּעַן פֿרְצִיאָנִישָׁ, דָּוּרְכָּאָוִיס פֿרְצִיאָנִישָׁ.

מ. מינקאוסקי פֿלְעָגָט זִיךְרָאָזְן אַיְבָּעָר דָּעַר פֿרְאָוִוִּינְץ אָוִיסְצִוּוכְן אָזְן אִינְגָּזָה אַנְגָּלְעָן יִדְיָישָׁ זָאָכָן. עַד פֿלְעָגָט אַוְיְפִּיקְוִינְץ שְׁטָעָרָנִיטִיכְלָעָן, וַיְדַעַּנְעָן קְלִיְּדָעָן וְואָס אַנְדָּעָרָעָן עַלְטָעָרְבָּאָבָעָס האָבָן גַּעֲטָרָאָגָן, אַלְטָעָן דָּעַלְגִּינְיָעָז חַפְּצִים אָזְן אַלְזָן, אָזְן וְואָס עַד הַאַט דָּעָרָה שְׁפִּירָט דָּעַם עַכְּטִיְּדִישָׁן גָּסָט. עַד הַאַט זִיךְרָאָרְמָגְּגָעָרְנִיגְּלָט מִיטָּדִי דָּזְאָקְעָ שְׁטִיקָעָר פֿוֹן יִדְיָישָׁן גָּסָט אָזְן פֿלְעָגָט מָאָזָן יִדְיָישָׁ.

עד איז געוווען אַגְּרִיסְעָר בְּרִיה אִינְגָּזָה אַנְגָּלְעָן די דָּאָזִיקָּע אַנְטִיקָּן;

עד פֿלְעָגָט זִיךְרָאָנְגָּלְעָן פֿאָר אַ שְׁיבּוֹשָׁ.

עד פֿלְעָגָט אָונְדוֹן אַמְּאָל אַיְבָּרְגָּעָבָן זִינְגַּעַן סַוחְרִישָׁע מַעְטָאָדוֹן בַּיִּם אִינְגָּזָה אַנְגָּלְעָן די אַנְטִיקָּן; רָאַשְׁתָּחָת פֿלְעָגָט עַד נִיטָּאָרוֹזָוִוִּין, אָזְן עַד אִיז להוֹט זִיךְרָאָזְן צַוְּקוֹיְפָּן; פֿאָרְקָעָרטָה, עַד פֿלְעָגָט זִיךְרָאָרְמָגְּגָעָרְנִיגְּלָט, באַטְרָאָכָּטָן די זָאָכָן קְרִיטִישָׁן אָזְן זִיךְרָאָרְטָאָן — זִיךְרָאָרְטָאָן אִים נִיטָּאָן, אָזְן אִין הַאָרֶצֶן טָוָט זִיךְרָאָרְטָאָן — עַד שְׁטָאָרָבָט עַס צַוְּהָבָן, אַבְעָר עַד וּוֹיִוָּט עַס נִיטָּאָרוֹס, עַד גִּיטָּאָזְעָקָעָן, קְוָמָט צּוֹרִיקָעָן, אַזְוִי דָּרְיִיְּפִּירָטָן, בַּיִּזְנָעָן פֿאָרְקִיְּפָּטָעָן אִים פֿאָר אַ שְׁיבּוֹשָׁ.

עד פֿלְעָגָט אָונְדוֹן אַיְבָּרְגָּעָבָן אַוִּיפָּצָעָן זִין שְׁטוּמָלְשָׁוֹן זִין יִעְרָר בַּיְלְדָעָךְ וּוֹי עַד באַקְוּמָטָאָרוֹיס פֿוֹן יִדְיָישָׁע באָבָעָס אָזְן עַלְטָעָרְבָּאָבָעָס אָזְן טִיקְיָה פֿוֹילְן די אַלְעָ אַנְטִיקָּן.

אמאל האט ער מיר פארשלעפעט אין זיין סטודיא און האט מיר גען זיין א בילד מיטן נאמען "אסתר". ער מאදל איז געווען די צארטען, דינע מאדראם קראטקא. פארשטייט זיך, אויכן בילד איז זיך ארויס א היפש בייסל שענער און מאיעסטעטישער ווי זיך געווען. "אסתר" איז געווען אונגעטאו אין אלטן "יידישן" זידנס. ארום איר זיינען געווען פסדר פאר אונגעטאו און יידישן זידנס, און ער האט זיך באקומווען עפעס שידיינע שטיקער פון יידישן זידנס.

געדיכט יידישס, וואס בלענדט ממש מיט זיין פארבקיטט. מינקאוסקי איז געתטאגען א טריומף-רנדייקער שעבן זיין בילד און האט מיר פסדר אויכט-ערקוזם געמאכט אויף די וואנדערלעכע עכט-יידישע פארבן.

פרץ פלאגט אמאל קויכן א בילד, וואס פלאגט אים באזונדענס געהעלן. די מאלערס זיינען געווען גליקלעך וווען פרץ האט געוואלט האבן זיערטס א בילד. זי האבן, פארשטייט זיך, ניט געוואלט נעמען קיין געלט ביי פרצן, אבער ער האט זיט געהאלטן, זי האבן געמוות נעמען א געוויסע סומע פאר זיערטע בילדער.

פרצן איז אמאל גאר שטארק געהעלן געווארן מינקאוסקיס א בילד; ער איז געווען א זיערט פאטטען גליקלעך — א יידיש מיידעלע מיט שווארצע, לעבעדייגע אייגעלעך, איז געתטאגען לעבן א קוייש מיט עפל גרייט צו מאכן געשעטן. געתטאגען איז זי ווי א סוחרטע, ווי א שפייערין פון א פאמיליע. ערנטט איז געתטאגען דאס קינד; זי איז געתטאגען מיט די הענטעלעך איז די "באקס" בראו און טיכטיק.

אבער אין די שווארצע אייגעלעך איז געווען א טיעער טרויער, און ער טרויער האט איך דערציילט א טרויעריך געשיכטע — ער טאטע איז געתטארבן, די מאמע איז קראנק, דאס ברודערל איז איז חדר, און זי, דאס ניינ-יעריך קינד, איז די עקרת-הבית... לאנג איז געהאנגען דאס בילד ביי פרצן איז ארבעטס-צימער; ער איז געהאנגען ריבטיק אנטקעגן אים וווען ער פלאגט זיצן בי זיין שריביב-טיש.

און עריך צוויי יאר איז געהאנגען דאס בילד. דאס איז געווען די לעונגסטע צייט וואס א בילד איז געהאנגען איז זיין ניט גרויסן ארבעטס-צימער און פארנומען א שטיך פון ער וואנט.

פרץ פֿלעגט «אויפֿעַטְן» בײַלְדער, ער פֿלעגט זיִי קָאנְטוּמִירֶן אַין
פֿלעגט וּכְעַן נֵיעַ בַּילְדָּר.

דאָס דָּזַיְקָע בַּילְד אַיִן אָוֹעַךְ צְרוּרִיךְ צַו מִינְקָאָוָה
סְקִי הָאָט מִיט שְׂטָאָלָץ מִיר דָּעַצְיִילָם, אוֹ דָּאָס בַּילְד אַיִן גַּעֲהָנְגָעַן בַּיִת
«וּוְאַנְצָוּוֹאָטָן», ד. ח., אוּיף זַיִן שְׁטוּמָלְשָׁוֹן, בַּיִּ פֿרְצָן. ער הָאָט עַס נִיט
גַּעֲוֹאָלָט צְרוּרִיקָנְעָמָעַן, אָבָעָר דָּעַר «וּוְאַנְצָוּוֹאָטָעָר» אַיִן באַשְׁטָאָנָעָן,
ער הָאָט גַּאֲרָנוּס גַּעֲקָאנְטָמָאָכָן. אִיצְטָהָאָט ער עַס פֿאָרְקוּיֶּט פֿאָר
אָז פֿאָק מִיט גַּעַלְטָ ...

קרָאָטָקָא, דָּעַר סְקוּדְפְּטָאָר, הָאָט גַּעֲמָאלָן דִּי שְׂעָרְ-בְּלָעַטְעָר צַו דִּי
אַמְּלַבְּיַבְּרָר «יִדְּישָׁ», וּוֹאָס פֿרְצָן הָאָט אַדְּוִיטְנְעָגָעָבָן. זַיִן שְׂעָרְ-בְּלָעַטְעָר
זַיִינְעַן גַּעֲוֹעַן אַיִן יִדְּישָׁן סְטִיל אַיִן מִיט גַּאֲלָדְ-פֿאָרָיב, דִּי באַלְיְבָטָע יִדְּיָי
שַׁעַ פֿאָרָב.

צְוִישָׁן דִּי שְׁטָעַנְדִּיקָע «פֿרְוּמוּעָ» אַיְנְגִיְעָר אַיִן פֿרְצָעָס הוֹיִן זַיִינְעַן
גַּעֲוֹעַן אַו. זַיִיטָעָה, זַוְעַן נָאָר ער פֿלְעַגְטָ זַיִן אַיִן וּאָרְשָׁע, אַלְטָעָר קָאַצְיְוָנָע
אַיִן י. י. טְרָדָנָק מִיט זַיִן פֿרְדָּא.

אַלְטָעָר קָאַצְיְוָנָע אַיִן בַּיִּ פֿרְצָעָס לְעַבְנָן קִיּוֹן שְׂרַיְבָּרָנָאָךְ נָאָר נִיט
גַּעֲוֹעַן. דִּי פֿרְיִינְדְּשָׁאָפְּטָ צְוִישָׁן פֿרְצָן אַיִן אַלְטָעָר קָאַצְיְוָנָע אַיִן גַּעַל
בּוֹרִין אַיִן אַוִּיסְגָּעוֹאָקָסָן גַּעֲוֹאָרָן אוּפְּכוֹן באָדוֹן פַּן פֿאַטְאָגְרָאָפְּיָעָ.

פֿרְצָן הָאָט גַּעֲהָאָט אַגָּרְגָּרְעָס שְׂוֹאָקְקִיטָּזָן צַו פֿאַטְאָגְרָאָפְּרָיָן זַיִן,
מִשְׁמָן אַז אַקְטִיאַרְיִישָׁע שְׂוֹאָקְקִיטָּזָן. אִים אַיִן גַּאָר נִיט מִיאָוָס גַּעֲוֹאָרָן
צַו פֿאַטְאָגְרָאָפְּרָיָן זַיִן, אַז אַלְטָעָר קָאַצְיְוָנָע הָאָט גַּעֲקָאנְטָ באַפְּרִידְיקָן
די דָּזַיְקָע אַוְמְשָׁולְדִּיקָע שְׂוֹאָקְקִיטָּזָן, אַדְּעָרָתָה. ער אַיִן גַּעֲוֹעַן אַ
קִינְסְטְּלָעְרִיךְ-פֿאַטְאָגְרָאָפְּרָיָן, אַיִן פֿרְצָן הָאָט ער מִיט אַבְּאוֹנְדָעָר לִיבָּעָ אַיִן
מִיט אַגָּר באַוְנְדָעָר אַוְיְמָעְרְדָקָזָם פֿאַטְאָגְרָאָפְּרָיָט.

פֿרְצָן הָאָט פַּן אָלְצָן גַּעֲמָאָכָט אַבְּאוֹנְגָּוָגָה, אַיִן דִּי פֿרְיִינְד זַיִינְעַן זַיִינְעַן
וּוַיְלְנְדִיקְ-נִינְטִיךְ-וּוַיְלְנְדִיקְ אַוְיךְ אַרְיִינְגְּגָעְצְּוִיְגָן גַּעֲוֹאָרָן — מִיר אָלָעָה
זַיִךְ גַּעֲמָוֹת פֿאַטְאָגְרָאָפְּרָיָן בַּיִּ אַלְטָעָר קָאַצְיְוָנָעָן, אַיִן מִיט דָּעַר צִיְּתָן
הָאָבוֹן אַוְנְזָעָרָעָלָעָמָעָן בַּיִּלְדָּר באַשְׁיְינָט דִּי וּוֹעַנְטָ פַּן «הַזְּמִיר».

איך האב קין מלא ניט געהרט פרצן רעדנדייך וועגן אלטער קאץ ציונען ווי א שריבער. איך בין חושד, או פרייז האט יא געוואסט און אפֿילו געליענט אלטער קאצינעם מאנויסקריפטן, אבער ער האט זיין אפֿנים געהאלטן פֿאָר ניט גענוג ריף, און האט אים געדאנט ניט איילן זיך אַרוּיסְצּוּקְמָעָן מיט זיין פֿאָר דער וועלט.

אלטער קאצינען איז געווין דער אמתער חסיד פרצעס; ער פֿלְעָגֶט ממש שלינגען פרצעס ווערטער. פרצעס אַ ווארט איז געווין אַ געבאט, און אַנטְפְּלִיכְוָנָג פֿאָר אַים.

אבער גאָר דירנד איז געווין די פֿרַינְדְּשָׁאָפֶט צוישן פרצן און אַ. ווֹיטָעָר.

אַ. ווֹיטָעָר איז געווין אַ צוּבָּעָרְלְעָכָּעָ פֿערְזְעָנְלְעָכְּקִיטִּיט, ער איז געווין מער פֿערְזְעָנְלְעָכְּקִיטִּיט ווי שריבער. ער איז געווין דער רײַנְסְטָעָר מענטש, וואָס איך האָב ווּזְבָּעָן באָגְעָגָנָט אֵין מֵין לְעָבָן צוישן שריבער. ער איז געווין שטענדייך אָרָעָם, ער האָט זיך ניט געקאנט צוּשָׁאָגָן צוֹ אָן אָרְבָּעָט, ווַיְיַלְּ ער איז געווין נִיטְלְעָגָל, ער האָט געלעבט אַוִּיךְ אַ פֿרְעָמְדָן נָאָמָן אָן פֿאָסְפָּאָרָט, אָן די צָאָרִישׁע אַכְּרָאָנְקָעָה האָט אַים פֿסְדָּר אָרוּמְגָעָזָות, ווַיְיַלְּ ער האָט געהאט אַ גאנַץ שׂוּוֹרְדָן פֿעָקָל מיט רְעוּאָלְצְּיָאָנְדָּרָע עֲבִירָתָ אַוִּיךְ זִיךְ.

ער האָט דורךגעמאָט, אָחוֹן דָּעַם, אָן אַינְעָרְלְעָכָּעָ רְעוּאָלְצְּיָעָ : ער איז אַ צִּיטָּעָן געווין אַן אָנְגָּעָזְעָנְדָר מָוֶר אֵין "בּוֹנְגָּ". ער האָט גַּעַד שְׁפִילָט אַ גְּרוּיסָע דְּאָלָעָ דְּעָרְהִיָּפָט אֵין דער צִיטָּעָן פֿוֹן דער רְעוּאָלְצְּיָעָ, קָנָן 1905 ; ער איז געווין, אֵין דער צִיטָּעָן פֿוֹן דער דָּאוּיקָדָר רְעוּאָלְצְּיָעָ, דער פֿאָקְטִישָׁעָר גּוּבְּרָנְאָטָאָר פֿוֹן ווּילְנָעָ.

בָּאָלְדָן נָאָךְ דער רְעוּאָלְצְּיָעָ אֵין פֿאָרְגָּעָקְמָעָן אָן אַיבְּרָרוֹךְ אַין אַים, אַ רְאַדְיְקָאָלְעָר אַיבְּרָרוֹךְ : ער איז געוואָרָן יִדְישָׁ, אַוְמְקָאָמְפָּרָאָ, מִסְּקָעָרְ-יִדְישָׁ.

זִין נִיְּעָם יִדְישָׁן ווּלְטָ-בָּאָנָעָם האָט ער קְדָאָר אַין שָׁאָרָף אַרוּסָּן גּוּבְּרָאָכָט אֵין זִין דָּרָאָמָע "דָּעַר שְׁטוּמָעָר".
דָּעַר אַינְהָאָלָט פֿוֹן דער דָּרָאָמָע אֵין בְּקִיצּוֹר אָזָא :

א יידיישער ראדיקאלער אינטעליגונט ווערט שטאַרָק אנטוישט אין
אלע ראדיקאלע פילאָזָאָפִיעַס און טעאָרִיעַס ; ער גיט אָוועַק אין בֵּיתַ
המְדֻשָּׁס, זעַצֶּט זיך אָוועַק אַיבָּעַר אַגְּמָרָא אָן שְׂוֹוִיגַּט.
דאָס אָיז אָפְנִים אַ דָּעָקָצִיעַ קָעָגַן דָּעַר פִּילְּ-רְעַדְעַרְיִי אָנוֹ גְּרוֹיסִ-
רְעַדְעַרְיִי פָּוּן דָּעַם רְאַדְיקָלִיזָם ; שְׂוֹיְגַּן, שְׁטוּמָן אָיז אַ מִין תְּשׁוּבָה,
וְאָס עַר הָאָט גַּעֲנוּמָן אַוִּיפָּת זִיך .
א. ווּיְיטָעַר אָיז אַרְוָמְגָנְגָנְגָן אַ שְׂוֹיְגַּנְדִּיקָּעַר ; זִין שִׁינְגָּר מַוִּיל
איַז גַּעֲוָעַן עַפְעַס וְוי פְּאַרְשָׁלָאָסָן .
ער איַז גַּעֲוָעַן גַּאֲרָדָעַט גַּעֲלִידִיט . אַבָּעַר מַעַן פְּלָעַגְטַּעַס נִיט
בָּאַמְּעַיקָּה, וּוְיל אַוִּיפָּת זִין עַלְגָּאנְטָעַר פִּיגּוֹר הָאָבָּן אַפְּיָלוּ שְׁמַاطָּעַס
אוּסְגָּעָזָן עַלְגָּאנָט .
פָּרַץ הָאָט שְׁטָאַרָּק לִיב בָּאַקְוּמָן אַט דָּעַם שְׂוֹיְגַּנְדִּיקָּן אַ, ווּיְיטָעַר .
א. ווּיְיטָעַר, פָּוּן זִין ווּיְטַ, הָאָט פְּשָׁוֹט פְּאַרְגָּעַטְעַרְטַּר פָּרַצְּנוֹ ; פָּרַץ אַיְז
פָּאָר אִים גַּעֲוָעַן דָּעַר וְאַוְנְדָּרְעַלְכָּעַדְרַ מַוְסְטָעַר פָּוּן אַ נִּיעַם יִידְּן, פָּוּן
אָן אַמְּתָן יִידְּן, פָּוּן אַ יִידְּן, אַין וּוּלְכָן אַיְז אַלְטָעַן אָנוֹ אַיְז דָּאָס נִיעַם
הָאָבָּן זִיך הָאַרְמָאנִיש צְוֹזָעְמָגָנְגָאָטָן . ער איַז פָּאָר אִים גַּעֲוָעַן דָּעַר
אַמְּתָעַר סִינְטָעַן, וְאָס עַר הָאָט אַזְוִי לִיְּדָנְשָׁאַפְּטָלָעַר גַּעֲזָוְכָּט .
זִין בָּאַגִּיסְטָרְוָנָג פָּאָר פָּרַצְּנוֹ וְוי אַ פְּעַרְזָעַלְכָּקִיט אַיְז אַרְיָבָּעַרְ-
גַּעֲטָרָגָן גַּעֲוָאַזָּן אוּפָּה פָּרַצְּנוֹ דָּעַם קִינְסְטָלְעָה . זִין בָּאַגִּיסְטָרְוָנָג פָּאָר
פָּרַצְּנוֹ וְוי אַ קִּינְסְטָלָעַר אַיְז גַּעֲוָעַן אַזְוִי גְּדוּסִים, אַז זִין בַּיּוֹ גַּאֲרַשְׁפָּעַר
קְרִיטִישָׁעַר חֹשֶׁ אָנוֹ זִין דָּאַפְּינְרָטָעַר גַּעֲשָׁמָאָק זִינְגָּן בְּנוּגָעַ פָּרַצְּנוֹ אַיְז
גַּאֲנָצָן אַטְרָאָפִירָט גַּעֲזָוְאָרָן .

אַיְז וּוְיל אַבְּעַדְעַרְצִילְן אַ פְּאָקָט, וְאָס אַיְז הָאָב אִים שְׁוִין מִיט
יאָרָן צְוִירִק דָּעַרְצִילְט אַיְז מִינְעַ « זְכוּרָנוֹת פָּוּן אַ טְעַטְעַרְ-קְרִיטָעַר ».
וּזְעַן מִיר הָאָבָּן אַרְגָּאַנוּזִירַט דִּי בְּאוֹאוֹסְטָעַ טְעַטְעַרְ-גַּעֲזָוְלְשָׁאַפְּט
אַיְז וּוּאָרְשָׁע (אָגְבָּ אַיְז עַס אַ טְעַות אַיְז דִּי עַנְצִיקְלָאָפְּעַדְיִיס אַיְז אַיְז
אַנְדָּעָרָע אַרְבָּעָתוֹ, אַז פָּרַץ הָאָט אַרְגָּאַנוּזִירַט דִּי טְעַטְעַרְ-גַּעֲזָוְלְשָׁאַפְּט
אַיְז הָאָט אַנְגָּעָהָרַט מִיט אַיְז . גַּעֲשָׁאָהָן דִּי טְעַטְעַרְ-גַּעֲזָוְלְשָׁאַפְּט הָאָט
אַ, ווּיְיטָעַר אַיְז מִין וּוּינִיקִיִּים), אַיְז אַ, ווּיְיטָעַר בָּאַשְׁטָאַגָּעָן דָּעַרְוִיחַ, אַז
מַעַן זָאָל פָּרַצְּנוֹ נִיט אַוְסְגָּזָעַן פָּאָר דָּוְתִּינָה, וּוּבְעַדְיִיקָּע אַרְבָּעָתוֹ ; פְּרַצְּעַס
הַסְּפָמָה אַיְז גַּעֲנָגָן פָּאָר דָּעַר טְעַטְעַרְ-גַּעֲזָוְלְשָׁאַפְּט . אַבָּעַר אַיְז מַאְל הָאָט

ער מסכימים געוווען, או מען זאל צווציען פרצן צו א באשטייטער ארבעטן, און האט גענומען אויף זיך דורךורעדן זיך מיט פרצן דורךן טעלעגןן וועגן דעם.

און היהות דער ענין איי געוווען אָדרינגענדיקער, האב איך אַפְּגָעָע זוכט וויטען, כדי אויסצוגעיגען דעם רעדזנטאָט פֿון זיין שמועס מיט פרצן.

אויף מיין פֶּרְאָגָע, צי האט ער גערעדט מיט פרצן? האט ער גע-ענטערט מיט אַרְאָפְּגָעָלְאָזְטָע אָוִיגָן:

— ניין, איך האב ניט געקאנט; איך קאן ניט שלעפן פרצעס אויער צו דעם טעלעפֿאָן-טריבָֿל, איך קאן ער ניט, ממש פֿיזִיש ניט. זאל אָן אַנדערער זיך דורךורען מיט פרצן. איך קאן ער ניט.

צווישן פרצן און וויטען פֿלְעָגָט פֿסְדָּר פֶּאָרְקָומָעָן אַ שְׁטִילָעָר געראנגָל, פֿרְץ האט געוואָלָט ווי ער איי העלְגָן וויטען מאַטְרָעָיל; ער האט ער געטָאָן מיט פֶּאָרְשִׁידְעָגָע פֶּאָרְשִׁילְיִעָרְטָע המזאות, קענענדיק וויטען ערסטָאָלָץ, אַבעָר וויטען איי געוווען זיינָר שְׂאָרְפָּ-פְּילִיק און פֿלְעָגָט באָלָד אוֹיְפְּדָעָן די פֶּאָרְשָׁוּוֹרְנוֹגָן.

אווֵי, למשל, איי מיט אַמְּאָל ניט געוואָרָן וויטען אַלְטָעָר קָאָ פֿעְלִישָׁן, ווען ער האט באָוּכְטָן פרצן. אלְעָה האָבָן געוווכט דעם קָאָפְּעָלְיִישָׁן אַפְּיָלוּ דִינְעָזָן אָן מְאָדָם פֿרְץ, פֿרְץ, פֶּאָרְשִׁיטִיזִיך, איי געוווען דער הויפֿט-זוכער. אַבעָר ניטָאָ דער קָאָפְּעָלִישָׁן, ניטָאָ, ווי אַין ווֹאָסָעָר אַרְיִינָן: געָפָּאָלָן. נעמְטָ פֿרְץ אָרוּיסָס אַקָּפְּעָלִישָׁן פֿון שָׁאָפָּעָ אָן זָגָט וויטען: — פֶּרְוּבִּירְט אַנְמְעָסְטָעָן דעם דָאָזְקָן קָאָפְּעָלִישָׁן, אַקְּשָׁר ווּטָ ער איך פָּאָסָן.

וויטען מעסט אָן — יָא, ער פָּאָסָט. איי ער אוּקָע מיטָן קָאָפְּעָלִישָׁן. ווען ער איי גענומען אָן זיין צימערָן, האט ער גוט באָטְרָאָכְטָן דעם קָאָפְּעָלִישָׁן אָן אוּיסְגָּעָפְּגָוּנָעָן, אָן ער איי ניט פרצעס אַקָּפְּעָלִישָׁן; ער איי אַנְיִיעָר קָאָפְּעָלִישָׁן, להזְוִינָן ניטָ פֿון דעם מִין קָאָפְּעָלִישָׁן, ווֹאָס פֿרְץ טְרָאָגָט. וויטען האט מִיד פֶּאָרְטְּרוּוּת די דָאָזְקָן מעשה מיט טִיכָּן ווּיטָאגָן. ווִינְטָעָר-צִיִּית האט פָּאָסִירְט שְׁוִין עֲפָעָס גָּאָר עֲרָגְנְטָעָרָס: ווּיטָעָר אַלְטָעָר, אַפְּגָעָטָאָגָעָנָעָר מְאָנְטָל איי פֶּאָרְקָאָלָן גַּעַוָּאָרָן, ווּדָעָר בֵּי פרצן אַין הוּאָן.

און וווײַדער איזן פרץ דא מיט אָ מאָנטָל, מיט לֹוצְיאָנס אָ מאָנטָל,
וואָס וווײַטְעֵד קאָן טְראָגָן בִּזְוּ עַר ווּעַט זִיךְרָאַדְשָׁאָפָּן אָ נִיעֻם מאָנטָל.
וווײַטְעֵר האָט גַּעֲמוֹת אַיְנָגִין אוּפִיךְ דָּעַם, כָּאַטְשָׁ עַר האָט שְׂטָאָרָק
חוֹשֵׁד גַּעֲוֹעַן, אָז דָּא ווּעַרְטָס ווּידְעַרְהָאָלָט דַּי זְעַלְבִּיקָּעַ מעַשָּׁה ווּי מִיטָּן
קָאָפְּעָלְיוֹשׁ; אַבְּעָר אַיְן גָּאָס אַיְן גַּעֲוֹעַן קָאָלָט, עַס אַיְן גַּעֲשְׁתָּאָנָעָן אָ בְּרָעַ
גַּעֲנְדִּיקָּעַר פְּרָאָסָט, אַוְן עַר האָט קִין בְּרִירָה נִיט גַּעֲהָאָט. אַגְּבָּ, האָט דָּעַר
מאָנטָל נִיט אוּסְגַּעַזְעַן נִיְּיָ, אַוְן דָּעַר חַשְׁד אַיְן נִיט גַּעֲוֹעַן גְּרוּסָט.
אַבְּעָר גַּיְינְדִּיק אַיְן גָּאָס האָט ווּידְעֵר אַנְגַּעַטְאָפָּט אַיְן אַיְנְגָּעָר פָּוּן
די קַעַשְׁעַנְעָס עַטְלָעָכָּעַ קָאָקָעְדִּיקָּעַ פָּאָפְּרִילָעַךְ. עַר נַעַמְתָּ אַדוֹיס —
עַטְלָעָכָּעַ רַוְּבָּדְיִיקָּעַ אַסְיְּגַּנְצְּיִיעָס . . .
אַוְן ווּידְעֵר אַיְן גַּעֲנְמָעַן צָו מִיר אָ צָעַרְדָּעַרְטָעָר אַוְן אָ בְּלִיְיכָעָר
פָּוּן צָאָרָן.

— אַיךְ גַּיְיִ מַעַר נִיט צָו פְּרָצָן.
— וואָס אַיְן גַּעַשְׁעָן? — פְּרָעָג אַיךְ אָ דָעַרְשָׁרָאָקָעָנָעָר, ווִיסְנְדִּיק
וּוּידְעָרָס גְּרוּסָע אַוְן טִיכְעָ אַכְּטָוָגָן צָו פְּרָצָן.
אַוְן ווּידְעֵר האָט מִשְׁמָשׁ טְרָעָן מִיד דָעַצְיִילָט-di גַּעַנְצָע
גַּעַשְׁכְּטָעָ.
עַס האָט גַּעַנְמָעַן אָ חֹדֶש צִימָט צְוָנוּיְצּוּהִידָּן ווּוּידְעָרָן מִיט פְּרָצָן
צְוָרִיק. *

פרץ האָט פָּוּן אַנְהִיבָּ גַּעַלְיִקְנָט שְׁטִיָּן אַוְן בִּין; בִּי אִם האָבָן זִיךְרָאַדְשָׁאָפָּן
איַנְגַּעַנְדִּיעָט גַּנְבִּים, קְלִיְינָעַ גַּנְבִּים נַעֲבָעַד, וואָס גַּנְבָּעָנָעַן טְרָאָנְטָעָס.
אַבְּעָר צָוָם סּוֹף האָט עַר מַודָּה גַּעֲוֹעַן; עַר האָט גַּעַטְעָנָהָט, אַוְן עַר
קָאָן נִיט זָעַן ווּוּידְעֵר גַּיְטָס אַרוּס קְרוּעַ-בְּלֹועַ.
אַיְן דָּעַר דָּאַזְיִקְעָר פְּאָרְשָׁוּעוּרְנוּג האָבָן אַנְטִילִי גַּעַנְמָעַן מַאֲדָם פְּרָץ
אַוְן יִי דִינְגָעָזָן, אַוְן זִיךְרָאַדְשָׁאָפָּן גַּעַהְלָהָן בְּרָעָנָגָעָן ווּוּידְעָרָן צְוָרִיק אַיְן
פְּרִיצָעָס הוּוִז.

פרץ אַיְן גַּעֲוֹעַן גַּעַזְוָאָגָגָעַן אַפְּצָוּשְׁטָעָלָן זִינְעָ מַתְנִיְבָּסְטְּרִידִיק
מַאֲכִינְגְּצִיעָס; עַר האָט נִיט גַּעֲקָאנְט זִיךְרָאַדְשָׁאָפָּן פְּאָרְלִיְידָן ווּוּידְעָרָן.
פרץ האָט גַּעֲקָאנְט זִיךְרָאַדְשָׁאָפָּן אָז אַיְבָּרְגָּעְגָּעְבָּעְנָעָר פְּרִינְדָּה, אָ פְּרִינְדָּה,
וואָס נַעַמְתָּ נַעַנְטָ צָוָם האָרָצָן אָ פְּרִינְדָּס נִוְיט.

אין געלט-ענינים האט פֿרְץ פֿאָרְמָאנְט דִּי בְּרִיטִיקִיט פֿוֹן אַ פֿרְינְץ
אוֹן דִּי לִיכִיטְזִינִיקִיט פֿוֹן אַ קִינְד.
דאָס האָבָן גֻּוֹאוֹסֶט מְאָדָם פֿרְץ אוֹן יַעֲקֹב דִּינְגְּזָאוֹן, אוֹן זַיִּה האָבָן
אוֹזִי מָאָנוֹחוֹרִיט, אוֹן עד זָאֵל נִיט האָבָן קִין שְׁלִיטָה אַיבָּעָר גַּרְעַטְעָרָע
סּוֹמָעָן גַּעַלְט.

ווען איך בין געקומען קִין וְאָרְשָׁע אַיז מְנָחָם באָרִישָׁא, אַדְעָר מְנָחָם,
וְוי מְעָן האָט אִים גַּעֲרוֹפָן, גֻּוֹעוֹן פֿרְצָעַס לִיבְלִינְג. פֿרְץ האָט גַּעַלְיגְּט
גַּאֲרָגְּרִיסְעַס האָפְּעָנְגָּנְגָּעָן אוֹיפָּךְ מְנָחָמָעָן וְוי אַ דִּיכְטָעָר, אַבְּעָר פֿרְץ אַיז
גֻּוֹעוֹן אָן אָוּמְגַעְדוֹלְדִּיקָּעָר מְעַנְתָּשׁ, עַר האָט נִיט גַּעַקְאָנְטָן לְאָנְגָּו וְאָרְטָן
אוֹיפָּךְ דָּעָר רַעַלְיוֹרְגָּן פֿוֹן זִינְעָן האָפְּעָנְגָּנְגָּעָן, עַר האָט גֻּוֹוואָלָט זַיִּ
אַלְעָן באָלְדָּן מְקוּיִם וְוּרְעָן.
זִינְעָן האָפְּעָנְגָּנְגָּעָן, וְואָס עַר האָט גַּעַלְיגְּט אוֹיפָּךְ מְנָחָמָן, זִינְעָן דּוֹקָא
יאַא מְקוּיִם גֻּוֹאוֹאָרָן, אַבְּעָר אַסְּסָּשְׁפְּעַטְעָר, נַאֲךְ פֿרְצָעַס טּוֹטִי.
צַו פֿרְצָעַס שְׁבָח דָּאָרָךְ גַּעֲזָגָט וְוּרְעָן, אוֹז עַר האָט קִין מְאַל נִיט
גֻּוֹוואָלָט אַנְפְּלָאָדִיעָן פְּרַצְלָעָךְ, נַאֲכָמָעָרָה. יַעֲדָעָר נַיְיעָר טַאלָאָנָט, וְואָס
אַיז גַּעַקְוּמָעָן מִיטָּעָפָע אַיְגָּנָס, מִיטָּעָפָע זִינְס, אַיז אִים גַּעַוּעוֹן לְבִּ
אוֹן טִיעָר.
פֿרְץ האָט גַּעַקְעָנָט בּוֹכְשְׁטָעַבְּלִיךְ אַלְעָן שְׁרִיבְעָר, פֿוֹן דָעַם קְלָעַנְסָטָן
בְּיוֹן דָעַם גְּרַעַסְטָן. עַר האָט אַפְּיַיְלָו גַּעַלְיְעָנָט אָן גֻּוֹאוֹסֶט יַעֲדָנָס שְׁרִיבָּר
בְּעַרְיִישָׁע חֲסְרוֹנוֹת.
עַר האָט זַיִּק זִינְיִינְק אִינְטְּרָעָסִידְט מִיטָּן שְׁרִיבְעָר וְוי אַ מעַנְתָּשׁ,
אַבְּעָר עַר האָט גַּעַזְוֹכְט פְּוֹנְדָעַסְטּוֹוּעָגָן צַו האָבָן אַרְוֹם זַיִּק שְׁרִיבְעָר, וְואָס
זִינְעָן אוֹיר מְעַנְתָּשׁן.
עַר האָט אַפְּטָמָקְרָב גַּעַוּעוֹן שְׁרִיבְעָר, וְואָס האָבָן, וְוי מְעַנְתָּשׁן, נִיט
פְּאָרְדִּינְט זַיִּן אוֹיפְּמַעְרְקָאָמְקִיט. האָט אִים אַבְּעָר אַיְנָעָר אַנְטְּוִישָׁט וְוי
אַ שְׁרִיבְעָר, האָט עַר אִים דָעַרְוַיְעַטְרַט פֿוֹן זַיִּק.
פֿרְץ פְּלָעָגָט אַלְעָן לִיְיְעָנָעָן מִיטָּעָר אַבְּעָר גַּרְעַסְטָעָר אוֹיפְּמַעְרְמַזְאָמְקִיט.
עַר האָט אַפְּיַיְלָו גַּעַלְיְעָנָט יַדְיִישָׁע צִיְּטוֹנְגָּעָן מִיטָּעָר אַ בְּלִיְּפְּעָדָעָר : עַר
פְּלָעָגָט אַונְטְּרָעַשְׁטָרִיכָּן יַעֲדָן גַּעַלְגָּגָעָם אַוְיסְדָּרָק, אַיְטָלָעָס נַיִּ אַדְעָר

אלט ווארט, וואס איז געוען פֿאָר אִים נַי, אַבעָר דּעָר עַיקְרַשְׁתַּה אַטְעָר
אונטער געשטראָכַן די נִיטַּגְּעַרְאַטְעַנְעַ, די נִיטַּגְּעַלְוְגְּעַנְעַ אָוֹן די נִיטַּ
גרָאַמְּאַטְּקָאַלְישַׁע זָצְנַ.

און ער האט קיינ מאָל נִיט פֿאָרגְּעַסְן בֵּי אַ בָּגְּעַגְּעַנְישַׁ מִיט אַ
שריבער צו זָאנְג אִים אַי וּוּגַן דָּאָס גּוּטָע אָוֹן אַי וּוּגַן דָּאָס שְׂלַעַטָּע,
וְואָס ער האט באָמְעַרְקַט לְיַיְעַנְדִּיק עַפְּסַע זַיְינַס.
און שריבער האבן עם גּוּוֹאוֹסֶט ; זַיְ האָבָן גּוּוֹאוֹסֶט, אָוּס אַי
דָּאָן אוּיגַ, וְואָס גִּיט אַכְּטוֹנָגַ, אָוּס אַיְוּ דָּאָן אוּיגַ, וְואָס זַעַט.
שריבּין פֿלְעַגְטַּ פֿרְזַ אַיְן די אָוּונְטַן בֵּין שְׁפַּעַט אַיְן דּעָר נַאֲכַט אַרְיַין
און אַפְּט גָּאנְצַ קְרִי, אַיְדַּעַר ער אַיְן אַעוּקַ אַיְן דּעָר גְּמִינַי.

אַ סְךְ צִיְּטַ פֿלְעַגְטַּ בֵּי אִים פֿאָרְגְּעַמְעַן די אַיבְּעַרְאַרְבְּעַטְוְגְּעַנְעַן פֿוֹן
שְׁוִין לְאָנְגַּג גַּעַדְרוֹקְטַּ וּוּעַרְקַּ זַיְינַע, דְּעַרְחַוְיפַּט זַיְינַע דְּרַאְמַעַס. ער האט
זַיְיךְ עַפְּסַע מִיט זַיְ קִיְּן עַזְּחַה נִיט גַּעַקְאַנְט גַּעַבַּן.

פֿרְצַעַס הוּוֹזַ אַיְזַ גּוּוֹעַן דָּאָס אַיְנְצִיקַע הוּוֹזַ אַיְן וּוּאַרְשַׁע, וְואָס אַיְזַ
גּוּוֹעַן אַפְּנַן פֿאָרְ שְׁרִיבְעַרְ, עָס אַיְזַ גּוּוֹעַן אַ הְוִיַּה, וְאוּ יַעֲדַעַר שְׁרִיבְעַר
הַאָט גַּעַקְאַנְט אַרְיַינְקְוּמְעַן אָוֹן זַיְיךְ פֿילְזַ אַ הְיִמְיַש אָוֹן אַיְ אַבְּיַסְלַ אַוְיַחַד
דּעָר וּוֹאָר. וּוּאָרִים פֿוֹנְקַט וּוּי פֿרְזַ הַאָט גַּעַקְאַנְט זַיְינַ אַוִּיסְעַדְסַט פֿרְיַינְדַּ
לְעַד, פֿוֹנְקַט אַזְוִי הַאָט ער גַּעַקְאַנְט זַיְינַ קָאַלְטַ, פֿרְעַמְדַּ אָוֹן אַפְּטַ אַפְּלִיכַו בֵּיןַיַּן.
קִיְּן אַנְדַּעַר שְׁרִיבְעַר הַאָט נִיט גַּעַהְאַט קִיְּן אַפְּנַן הוּוֹזַ אַיְן וּוּאַרְשַׁע.
ה. ד. נַאֲמְבָעַרְג אָוֹן אַ. רִיְזַעַן האָבָן גַּעַלְעַבְט וּוּי בְּחוּרִים אַיְן אַ הְאַטְעַל,
אַדְעַר אַיְן אַ צִּימְעַר עַרְגַּעַץ, אָוֹן מַעַן פֿלְעַגְטַּ בֵּידַן נִיט גַּעַפְּנַעַן אַיְן
דּעָר הַיִּם.

ש. אַש הַאָט זַיְיךְ גַּעַטְרַאְגַּן וּוּי אַ שְׁטוּרָם אַיבְּעַר די הְוִיְּפְּשַׁטְּשַׁטְּעַ
פֿוֹן אַיְרַאְפַּעַ.

ה. ד. נַאֲמְבָעַרְג אַיְזַ גּוּוֹעַן אַ זַּיְיעַד גַּוְטַעְרַ קָאַלְעַגְּעַ, אַבעָר אַפְּגַעַבַּן
זַיְיךְ מִיט אַ שְׁרִיבְעַר, האָבָן אִים אַיְזַ זַיְינַע, הַאָט ער קִיְּן גַּעַדְוַד נִיט
גַּעַהְאַטַּ.

א. רִיְזַעַן הַאָט אַלְעַ מַאְלַ גַּעַקְאַנְט זַיְינַ אַ פֿרְיַינְדַּ, אַבעָר ער הַאָט
קִיְּן הוּוֹזַ נִיט גַּעַהְאַטַּ.

דוֹד פֿרְיַישְׁמַאן הַאָט שְׁוִין יָא גַּעַפְּרִיט אַ בְּעַלְ-בְּתִישׁ לְעַבָּן, ער הַאָט
גַּעַהְאַט אַ הוּוֹזַ, אַבעָר הְיִמְיַש האָבָן זַיְיךְ גַּעַפְּלִילַט אַיְזַ זַיְינַ הְוִיַּן בְּלוֹזַ

העברדער. ער אין געווין דורךאיס א העברעאישער שרייבער, ניט קוקנדיק אויף דעם ווּס ער האט געשריבן פֿיל אין יודיש. ער האט געלעט מיט דער העברעאישער ליטעראטור און האט זיך אין איר אויסגעלעט.

ג. סאקסלאאוס הויין אין געווין א פֿוֹלִישׁ הויין. ער אין געווין א האלב אסימילירט הויין. די פֿרּוֹי, די טעכטער און די זין האבן אין גאנצן פֿאָרְפֿוֹלִישׁ דאס הויין. אָגֶב, אין סאקסלאאוס סטמַ געווין קיין צונען לאזענער מענטש בכל און בפרט צו שרייבער.

און אָזֶן אַרום האט זיך דאס גאנצע ליטערארישע וועלטל קאנַן אונטרירט אַרום פרצעס הויין.

אָחֹז שרייבער זינען געווין אַינְגַּיִעַר ביַ פֿרְצֵן מענטשן פֿון דער יידיש-ראדיָקָּלָעָר באָוּגָּנוּגָּה, דערחויפֿט פֿון "בּוֹנְדּ".

פֿרְצֵן אַין גַּנְּתַּיְמַעַן קִין בּוֹנְדִּיסְטּ, ער אַין בְּכָל גַּנְּתַּיְמַעַן קִין פֿאָרְטִּיְמַעַן, אֲבָעֵר צומַ "בּוֹנְדּ" האט ער גַּעַהַאַט אַ וְאַרְעַם גַּעַהַיִל. ער האט שטארק ליב גַּעַהַאַט דעם בּוֹנְדִּישָׂן פֿירְעָר גַּרְאָסָר, אַ גַּעַרְאָז טענער זון פֿון אַין גַּאנְצָן אַטְיִמְּלִירְטָעָ עַלְתָּעָר, וְאַט האט זיך צְרוּקָע גַּעַקְוּרט צוֹ יִידּוֹן, אַוְן צוֹ דיַ סָּאמָעָ גַּעַדְרִיקְטָעָ יִידּוֹן — צוֹ דיַ יִידְישָׂעָ אַרְבָּעָטָעָר.

אָגֶב אַין גַּרְאָסָר גַּעַוְוָן אַ פֿוֹלִישׁעָר יִד אַוְן ער אַין פֿרְצֵן גַּעַוְוָן עַנְּטָעָר וּוְיִדְיִישְׂ-דּוֹסִישָׂ פֿירְעָר פֿון "בּוֹנְדּ".

פֿרְצֵן אַין גַּעַוְוָן אַ פֿוֹלִישׁעָר יִד, דורךאיס אַ פֿוֹלִישׁעָר יִד, אַוְן דער פֿוֹלִישׁעָר יִד אַין אִם גַּעַוְוָן עַנְּטָעָר אַוְן פֿאָרְשְׁטָעַנְדָּלָעָכָר.

דיַ פֿירְעָר פֿון דיַ רַאְדִּיקָּלָעָ פֿאָרְטִּיעָן פֿלְעָגָן קּוֹמָעָן צוֹ פֿרְצֵן נִיט אָהָן; פֿרְצֵס הָיוּ אַין גַּעַוְוָן שׁוֹין לְאַגְּגָא אַונְטָעָר חַשְׁד בּוַיִּדְרָעָר דּוֹסִישָׂ אַכְּרָאָנְקָע אַוְן זַיְהָט גַּעַהַאלְטָן אַוְן אַוְיגָא אוּפְּסָעָט דעם הָיוּ אַוְן אוּפְּסָעָט מַעֲנְטָשָׂן וּוּסָמָקָע אַרְיִין.

זַיְהָט גַּעַעַגָּן קּוֹמָעָן קָאנְסְפִּירָאָטִיוֹ, עַפְעָם בִּין-הַשְּׁמוֹת, שַׁפְעָט אַין אַוְונָט. אֲבָעָר, שׁוֹין בּוַיִּפְרְצֵן אַין הָיוּן, פֿלְעָגָן זַיְהָט זַיְהָט דּוֹרְפִּילִין הַיִּמְשָׂא אַרְאָפּוֹוָאָרָהָן פֿון זַיְהָט דיַ קָּאנְסְפִּירָאָצִיעָ אַוְן זַיְהָט וּוּי אַלְעָ.

שבת אייז דיא גמינע געשלאָסן, און פַּרְצֵץ האָט געהאָט זיין פְּרִיעָן טאג, זיין דודטאג.

שבת, דערהויפט זומער, פְּלָעָגֶט מען זען פְּרָצָן שפָּאֶצְיְּרָנְדִּיק אַין זָאַקְסִּישׁן גָּאָרטָן.

פרְּצָעַס אַרְיִיגְּנִינְעָלָעָא אַון בֵּין גָּאָרָד קָעְגְּטִיקָעָ גַּעֲשְׁטָאַלְטָ, שְׁטָעְנְדִּיק אַין זִין גְּרִינְלְעָכָר פְּעַלְעָרְבִּינְעָ אַון אַין זִין גְּרִינְלְעָכָן קָאַפְּעַלְיָוָשׁ, האָט גַּעַז הָעָרָט צֹו דֵי מַעְרְקוּדִיקִיטָן פָּוָן וּוּאָרְשָׁעָ.

וּוּעַן עַד פְּלָעָגֶט שפָּאֶצְיְּרָן שבת אייז זָאַקְסִּישׁן גָּאָרטָן פְּלָעָגֶט סִי יִיְדָן אַון סִי קְרִיסְטָן שְׁטִילְזָאָגָן אַיְנָעָ דֵי אַנְדָּעָדָע — אַט גִּימְטָ פְּרָצָ.

פְּרָצָ אַין דַּעַר גְּרִינְלְעָכָר פְּעַלְעָרְבִּינְעָ, אַין גְּרִינְלְעָכָן קָאַפְּעַלְיָוָשׁ אַון מִיט זִין גְּעַשְׂטָאַלְטָ וּוּאַנְצָעַס הָאָט אַוִּיסְגָּזָעָן וּוּאַ פּוֹיְלְשָׁעָרָ שְׁלִיאַקְשָׁיָּין. אַירְהָאָט אַים נִיט גַּעֲקָעָנְטָ פְּאַרְבִּיגִיגִין אַון אַים נִיט בָּאַמְּעָרָקָן: אַ גַּעַשְׂטָאַלְטָ, וּוּ אַוִּיסְגָּזָעָן פָּוָן בְּדָאנָן, הָאָט זִיךְ בָּאַוּעָגָט אַין דֵי אַלְיָעָן פָּוָן גָּאָרטָן. אַלְצָ אַיְזָ גַּעַוּעַן הָאַרְמָאָנוֹשׁ אַין דַּעַר דָּאַזְּיקָעָר גַּעַז שְׁטָאַלְטָ, אַלְצָ אַיְזָ גַּעַוּעַן אַרְיִיגְּנִינְעָלָעָא אַון עַפְּעָס מַעְכְּטִיקָס אַיְזָ גַּעַוּעַן אַין אִירָ.

אַפְּטָ פְּלָעָגֶט עַר בָּאַגְּעָגָעָנְעָן פְּרִיאַנְד אַון אַגְּנָנְצָעָ גַּרְוָפָּעָ הָאָט זִיךְ בָּאַוּעָגָט מִיט אַים אַין מִיטָן. פְּרָצָ אַיְזָ גַּעַוּעַן דַּעַר רָאַשְׁׁ המְדָבָרִים: עַר אַיְזָ גַּעַוּעַן דַּעַר גַּעַשְׂמָאַקָּעָר שְׁמוּסָעָר, אַמְּאַל עַלְגָּגָנְטָ-לִיכְיכָּת, אַמְּאַל שְׁטִיכְעָרִישָׁ-הַומְּאָרִיסְטִישׁ אַון אַמְּאַל עַרְנָטָט.

גַּעַוְוִינְטְּלָעָקָעָט אַוִּיכְפָּאָ אַ בָּאַשְׁטִימָטָעָר דִּיסְטָאָנָן אַים נַאֲגָנִין אַן עוֹלָם נִיְּגָעָרִיקָעָ צֹו כָּפָן אַ וּוּאָרָט פָּוָן פְּרָצָן, אַון פָּוָן דֵי שְׁרִיבָּעָר וּוּאָסָרִינְגָּלָעָן אַים אַרְוָם.

פְּרָצָ אַיְזָ גַּעַוּעַן אַ וּיְעָרָ גַּוְתָּעָר מַעֲנְטָשָׁן-קְעָנָעָר. עַר פְּלָעָגֶט מִיט יַעַדְן אַגְּשָׁלָאָגָן דַּעַם רִיכְטִיקָן טָאָן. עַר פְּלָעָגֶט אַנְהִיְבָן לִיכְיכָּת, גַּוְתְּ-בָּרוֹן-דָּעָרִישָׁ, אַפְּטָ מִיט אַ הַלְּצָהָלָעָ, וּוֹסָס הָאָט רַעְפְּלַעְקְטִירָט אַוִּיכְפָּאָ עַנְעָם אַ בָּאוֹנְדָעָר אַיְגְּנָשָׁאַפְּטָ. עַר הָאָט געהאָט אַ מַעְרְקוּדִיקִין זְפָרָן, עַר הָאָט גַּעַדְעָנְקָט אַלְעָ בִּזְיָאָרָעָ אַיְגְּנָשָׁאַפְּטָן, אַדָּעָר אַיְגְּנָאַרְטִיקִיטָן, פָּוָן אַלְעָ זִיְּגָעָן פְּרִיאַנְד אַון בָּאַקָּאָנָטָעָ.

פְּרָצָ אַיְזָ גַּעַוּעַן דֵי סָאָמָעָ קָעְנְטִיקָעָ פְּגִיגָר צְוִישָׁן דֵי יִדְּשִׁיעָ שְׁרִיבָּעָר אַין וּוּאָרְשָׁעָ. אַון פְּלָעָגֶט זִיךְ אַדָּאָפְּלָאָגָן אַין וּוּאָרְשָׁעָ אַן אַוִּיסָּ-

לענדיישער זשורנאליסט פֶּלעגט ער ניט דורךאָזון פרצַן ; מען פֶּלעגט אָזָא אַיינעם אָפְנִים זָאגַן, אָז זַיִן פֶּאֲרַשְׁטָעַלְוָונָג וּוּעָגָן וּאֲרַשְׁעָן וּוּעָט נִיט זַיִן קִין פּוֹלָעָן וּוּעָן ער וּוּעָט נִיט זַעַן דָעַם פָּאָן פֿרֶץ, דָעַם יִדְיִשְׁן שְׂרֵיבָּרָה.

די פּוֹילִישָׁע צִיְּטוֹנוֹגָעָן פֶּלְעָגָן פּוֹן צִיטָט צָו צִיטָט גַּעֲבָן פְּרַצְעָס אָ בִּילְהָד, אָזָן אַלְעָעָמָל אַיְזָן זַיִן פֻּעָלָעָרִינָע אָזָן פּוֹילִישָׁן קָאָפְּעַלְיוֹשָׁל.

דאָס האָט אָבָעָר נִיט גַּעַשְׁטָעַרְטָר דָעַר פּוֹילִישָׁעָרָ פְּרַעְסָע צָו בְּאַלְאָזַן

פרַצְעָן פּוֹן צִיטָט צָו צִיטָט אַוְיףָּ דָעַם גַּעַמְיִינְסְּטָן אוֹפְּן ; ער האָט דָאָן גַּעַ-

הִיסְן : פֿרֶץ דָעַר וּשְׁאָרְגָּנִישָׁעָר שְׂרֵיבָּרָה.

נִיט קוּקְנְדִּיק אַוְיףָּ זַיִן שְׁוָאַכְקִיטָּה צָו פְּאַטָּאָרָאָפְּרִירָן זַיִן אָטָט
איְזָן פֿרֶץ נִיט גַּעַוּעָן קִין מַעֲנְשָׁתָן פּוֹן פֿאָזָע. זַיִן באָנְעָמוֹנָג, אַיִן זַיִן
קְלִיְּדוֹנָג אָזָן זַיִן שְׁטָאַלְצָעָרָ האַלְטָוֹנָג אַיִן גַּעַוּעָן נַאֲטִירְלְעָכָעָ פֿאָזָע.
ער האָט נִיט נִיטִּיק גַּעַהָאָט זַיִן אַנְצְּוֹשְׁטְּרַעְגָּעָן צָו זַיִן עַמְצָעָר
אַנְדָּעָרָשׁ ; ער אַלְיַין אַיִן גַּעַוּעָן גַּעַנְגָּ אַרְגִּינְבָּעָל אָזָן גַּעַנְגָּ פְּאַרְבִּיקָעָ
פֻּעָרְזְּנְלְעַכְקִיטָּה.

פֿאָזָע וּוּאָלָט אַוְיףָּ קִין פְּאָל נִיט אַזִּי אִימְפָּאָנִירָט ; פֿאָזָע וּוּאָלָט,
אָגָב. קִיְּנוּם נִיט גַּעַקְאָנָט לְאָגָב אַפְּנָאָרָן ; פֿאָזָע מוֹ זַיִן סּוֹפְּ-כְּלִסְׁוֹף
אַרְוִיסְגַּעַבָּן.

פֿרֶץ אַיִן גַּעַוּעָן אָ הַרְמָאַנִּישָׁעָ פֻּעָרְזְּנְלְעַכְקִיטָּה.
ער אַיִן גַּעַוּעָן אָ שְׁטָאַלְצָעָרָ מַעֲנְשָׁתָן אָזָן אָשְׁטָאַלְצָעָרָ יִיד ; זַיִן
שְׁטָאַלְצָעָרָ אַיִם אָטָט אַלְיַין בְּרַעְגָּעָן שָׁאָדוֹן אָזָן פֶּלְעָגָט אָטָט
זַיִן גַּעַוּעָלְשָׁאַפְּטְּלְעָכָעָ טַעַטְיקִיטָּה.

ער האָט זַעַלְטָן דְּעַרְפֶּרֶט אָ גַּעַוּלְשָׁאַפְּטְּלְעָכָעָ אַדְעָרָ קוּלְטוּרְעַלְעָ
אַרְבָּעַט בֵּין סּוֹף ; ער אַיִן גַּעַוּעָן וּוּינִיק בּוּגִיגִיק, אָזָן פְּשָׁרוֹת זַיְנְעָן אַיִם
גַּעַוּעָן אַבְּסָאַלְוָתָן פְּרַעְמָד. דָאָס בִּיסְלָ פְּשָׁרוֹהָדִיקִיט, וּוָאָס יַעֲדָרָ מַעֲנְשָׁתָן
פְּאַרְמָאָגָט. הַאָט עַד פְּאַרְוּנוֹנדָט אַוְיףָּ זַיִן פְּאַמְּיִילְעַדְלָעָבָן, אַוְיףָּ יַעֲנָרָ
זַיִיט פּוֹן זַיִן פְּאַמְּיִילְעַדְלָעָבָן אַיִן ער גַּעַוּעָן אַוְמְקָאַמְפְּרָאַמִּיסְלָעָ.

זַיִן אַוְמְקָאַמְפְּרָאַמִּיסְלָעָכְקִיטָּה פֶּלְעָגָט אַיְבָּרְגִּין אָטָט אַיִן אַוְמְנִינִיטִי
קָעָר דַּעְמָאָנְסְטָרָאָצִיעָ. ער האָט לִיב גַּעַהָאָט צָו דַּעְמָאָנְסְטָרִירָן זַיִן אַוְמִ
קָאַמְפְּרָאַמִּיסְלָעָכְקִיטָּה.

ער פֶּלְעָגָט אָטָט מְקָרִיב זַיִן עַפְעָס קָאַנְקָרָעָטָס צּוֹלִיבָּא דַּעְמָאָנִי
סְטָרָאָצִיעָ. וּוּעָן ער האָט גַּעַהָאָט פְּאָר זַיִן צּוֹוִי בְּרִירָות, אָ פְּאַזְּטִיוֹעָ

דער גרארייכונג, וואס פֿאָדרערט אַ שטייקעלע פְּשָׁרָה, אָז אַ דֻּעְמָאנְסְּטְּרָאַצְּיעַ, וואס אִיז בְּפִירּוֹשׁ שְׂעִלְעָךְ פֶּאָר דָּעַר אָנוֹטְעָרְנָעְמוֹנוֹג גּוֹפָא, הָאָט עָד בְּעֵסֶר אַוִּיסְגָּעְקָלִיבָן דִּי קְנָאַלְיָקָע, פִּיְּעַרְ-וּעֲרִקְיָשָׁע דֻּעְמָאנְסְּטְּרָאַצְּיעַ. אָז הָאָט זִיךְ אִים אַיְּנָגָעָבָן אַ דֻּעְמָאנְסְּטְּרָאַצְּיעַ, אִיז עָר גּוֹעוֹן גְּלִיקְלָעַד וַיְיָ אַ יְּנָגָל אַ שְׁטִיףָעַר, וואס הָאָט אַפְּגָעָטָאָן אַ גְּלִונְגְּעָבָן שְׂקָאַצְּעָרִי.

עָר פְּלָעָגָט אַפְּט נִיט פְּאַרְשְׁטִין דִּי קְאַלְטָע דַּעְקָצְיעַ מִצְדְּ זִינְעַ פְּרִיאַנְד אֹיְףַ זִינְעַ דֻּעְמָאנְסְּטְּרָאַצְּיעַס.

עָר אִיז גּוֹפְּאָרָן, לְמַשְׁ, אָז פְּעַטְעַרְבּוֹרָג אִין דִּי אִינְטְּרָעָעָס פָּוָן דָּעַר טְעַטְעַר-גּוֹזְעַלְשָׁאָפָּט ; פְּעַטְעַרְבּוֹרָג הָאָט גּוֹדְאָרָט גּוֹבָן דִּי עָד־ שְׁטָע גְּרוֹיסְעַ סְׁוּמָע, אָז דָּעְרָנָאָךְ וְאָלָטָן גּוֹקְעָמָעַן אַגְּדָעָרַע שְׁטָע. מִיר הָאָבָן גּוֹווֹאָסְטַ פְּרָצָעַשׁ שְׁוֹאָכְקִיָּת צָו דֻּעְמָאנְסְּטְּרָאַצְּיעַס אָז מִיר הָאָבָן מִיטְגְּשִׁיקָט מִיט אִים א. וּוּיְּטָעָרָן. אַ וּוּיְּטָעָרָן הָאָט גּוֹהָאָט אַ שְׁטָאָרָקָע בְּאַרְאַיְּקָנְדִּיקָע וּוּירְקָנְג אֹיְףַ פְּרָצָן.

מִיט הָאַקְעָנָנוֹג אָז שְׁרָעָקָה הָאָבָן מִיר גּוֹוָאָרָט אֹיְףַ דָּעַם רְעוּוֹלָטָאָט פָּוָן דָּעַר בְּאַגְּגָעָנִישׁ פָּוָן פְּרָצָן מִיט דָּעַר יִדְּיִשְׁ-רוּסִישָׁר אַיְּנְטְּלִילְגְּעָבָן אַיְּנְטְּלִילְגְּעָבָן.

אָבָעָר בְּאַלְדַּ נַאֲךְ דָּעַר בְּאַגְּגָעָנִישׁ, אֹיְףַ וּוּלְכָעָר עַס זִינְעַן גַּעַץ קְוּמָעַן דִּי פְּנִי פָּוָן דָּעַר יִדְּיִשְׁ-יִשְׁעָר פְּעַטְעַרְבּוֹרָג הָאָב אַיְּךְ בְּאַקְוּמָעַן אַ דְּעַפְּשָׁע פָּוָן אִין וְאָרָט פָּוָן וּוּיְּטָעָרָן — "דוֹרְכְּגָעָוָאָרָפָּן".

פְּרָץ אִיז גּוֹקְעָמָעַן צְוָרִיק קִיְּן וּוּאָרְשָׁע אַ טְּרִיאָוְמְפִירְנְּדִיקָעַר ; עָר הָאָט גָּאָר נִיט גּוֹפְּלַטְ, אָז עָר הָאָט דָּוְרְכְּגָעָוָאָרָפָּן כְּמַעַט דִּי גָּאנְצָע אָנוֹטְעַרְבָּעָמָוֹנָה. עָר אִיז גּוֹעוֹן גְּלִיקְלָעַד וְאָס דִּי דֻּעְמָאנְסְּטְּרָאַצְּיעַ הָאָט זִיךְ אַיְּנָגָעָבָן. עָר הָאָט גּוֹט אַרְיִינְגְּזָאָגָט דִּי פְּעַטְעַרְבּוֹרָגָעָר יִדְּן, אָבָעָר גּוֹט ...

יִדְּישָׁ אָז דָּעַר יִדְּיִשְׁ-יִבְּרָעָר שְׁרִיְּבָעָר דָּרְאָפָּן הָאַלְטָן הוֵידְקָעָפָּ... דִּי אָרוֹזָאָךְ פֶּאָר דָּעַר דֻּעְמָאנְסְּטְּרָאַצְּיעַ אִיז גּוֹעוֹן דָּאָס. וְאָס דָּוְבָּנָאָוָה הָאָט גּוֹעַלְגָּוָת דִּי פְּאַרְזָאָמָלָנוֹג אִין רְוִסְּיָשׁ (גּוֹנוֹיִינְדָּר בְּאַשְׁרְבִּין אִין מִינְעַן "זְבוֹרָנוֹת פָּוָן אַ טְּעַטְעַר-קְרִיטִיקָעַר").

וּוּיְּטָעָרָן הָאָט עַס שְׁטָאָרָק גּוֹרְדָּנָקָט, אָבָעָר עָר הָאָט פְּשָׁוֹט נִיט גּוֹקָאָנָט זַעַן קִיְּן פָּגָם אִין פְּרָצָעַשׁ מְעַשִּׁים. עָר הָאָט גּוֹווֹאָסְטַ, אָז אָנוֹדוֹזָעָר

אונטערגונגונג זומס איז אים זיעדר טיעער, האט באקומוון אַ שטארקן קלאפ. «אבער», האט ער געזאגט, «עס איז געווען ואונדערלעך, זומס קאָן טאָן פרץ און ניט קיין אנדערער».

זײַן האוהה צו דעםאנסטראָציעס און זײַן אַיגנֶאָדרוֹןָג פֿון דער רעלאלעער סיטואָציַע, אַדעָר די רעלאלע פֿאָרעהעלטענישן, האָבּן אִם בְּפִיריש געשטערט אַיִן אַלְעַז זײַנע עַפְנַטְלַעַכְבָּע טעטיקיטן. ער וואָלט געקאנט גָּדָר ניט דער ער מער אוּפְטָאָן פֿאָר דער יְדִישָׁעָר לְטַעַרְאָטוֹר אַזְקָטָה, זומס ער וואָלט געקאנט גּוּבָּר זײַן זִיכְרָהָרָע צו דעםאנסטראָציעס.

אַין וואָרְשָׁע פֿלְעַגְטָמָן אַיִן יְדִישָׁ-גּוּזְעַלְשָׁאָפְטְלַעַכְבָּע קְרוּיִין פְּשָׁוֵט מָוָרָא האָבּן פֿאָר אִם, אַבעָר מָעֵן פֿלְעַגְטָמָן אַיִם אָזְמָעָתָם אַיְנָלָאָדָן. ער פֿלְעַגְט באַשְׁיָּינְגָּן יְעֻדָּע פֿאָרוֹזָמְלוֹגָן, ער פֿלְעַגְט עַפְעַט אַרְיִינְבָּרְעָנְגָּעָן אַ יּוֹם-טוֹב.

אַין וואָרְשָׁע האָט ער געהאט אַ פֿעַצְיָילָן בְּגִנְטָל פֿון זײַנע קְרָבָנוֹת: זומס זײַנען געווען יְדִישָׁ כְּלִי-טוֹעָר, באַלְעָבָטִישׁ מָעֵנְטָשָׁן, ניט קְיִין שָׁאָרְפָּע אַזְקָטָן ניט קְיִין פֿאָרְבִּיקָע יְדִישָׁ מָעֵנְטָשָׁן, אַבעָר גַּעֲטָרִיעָא אַזְקָט אַיבְּעָרְגָּעְבָּעָנוּ טָוָר. פֿרְץ האָט אַבעָר נִיט סְבָּל געווען אַט די דָזְקָעָן כְּלִי-טוֹעָרִישׁ קְלִיאָטְשָׁע, זומס שְׂלַעַפְּן דָעַם יְדִישָׁ גּוּזְעַלְשָׁאָפְטְלַעַכְבָּע זָוָגָן אַזְקָט אַזְקָט גַּלְעַקְעָד.

זײַנע דעםאנסטראָציעס האָבּן נִיט גַּעַשְׁלַעַפְּט נִאָך זִיךְ פֿינְדְשָׁאָפְט צו די מָעֵנְטָשָׁן, וּוּלְכָע זַיְנָען געווען די גּוּרְמִים פֿון דער דעםאנסטראָפְט צִיע אַזְקָט קְעָגָן וּוּלְכָע די דעםאנסטראָצִיע אַזְקָט גַּעֲמָאָכָט גּוּוֹאוֹרָן, נִיִּי, די הנאה פֿון דער דעםאנסטראָצִיע אַזְקָט גּוּוֹעָן אַזְיִי גּוֹדוֹס, אַזְקָט שְׁנָאָה צו די גּוּרְמִים פֿון דער דעםאנסטראָצִיע האָט ער גַּעַפְּלַט עַפְעַט אַזְוִינִיס וּי אַ דָּאָנְקָבָאָרְקִיט צַו זַיִ... אַיךְ האָבּ ער עַס בַּי אַ הַיְשָׁב בַּיְשָׁלְפָאָלְן גּוּנוֹי פֿעַסְטָגְעַשְׁטָעַלְט ; אַפְּלַיְוּ זַוְיִיטָעָר האָט גּוּמוֹת צּוֹגָעָבָן, אַזְקָט דָזְקִיְקָע באַפְּאָכְטוֹנָג אַזְקָט רִיכְטִיקָע.

פֿרְץ אַזְקָט בְּפִירִיש נִיט געווען קְיִין גּוֹחַ לְבָרִוָּת, ער האָט אַבעָר בְּכָלְלַיְבָּן געהאט מָעֵנְטָשָׁן, אַזְקָט אַיךְ קְאָן נִיט נִאָך אַיְנָעָם, זומס זָאָל האָבּן אַזְוּלְכָע גַּעֲטָרִיעָא אַזְקָט אַיבְּעָרְגָּעְבָּעָנוּ פֿרִיְינְד וּי ער האָט געהאט.

פרץ האט קיין ציניש ווארט ניט ארויסגעלאוט פון זיין מוי; איך האב קיינמאָל ניט בּאַמְּעָדָקְטּ בּיִ אִים קײַן צִינִישׁ בָּאַצְּיָאָוָגּ צַוְּ מַעֲנְשָׁן, צַוְּ אִידְיִיעָן.

איך האב אַפְּילְוּ ניט באַמְּעָדָקְטּ בּיִ אִים קײַן סְקֻפְּטִיצִים. יא, אַנְטוֹיְשׁוֹנְגָּעָן, ווי שוֹן גַּזְגָּטּ, האט ער זַיְעַר אַיבָּעָדּ גַּעַלְעָבְטּ; זַיְיַהְךָן אַרוֹיסְגַּעַרְוָן בּיִ אִים אַפְּאָטִיעָ, אַטְטַ אַפְּילְוּ מַרְהָהּ שָׁחָרָה, אַבָּעָרְ קִין מַאְלָ נִיט קִין סְקֻפְּטִיצִים. אָנוֹ דַּעֲרָבִי הָאָט ער קִין מַאְלָ נִיט גַּעַמְאָכְטּ קִין פֶּרְוָם פְּנִים אָנוֹ הָאָט קִין מַאְלָ נִיט גַּעַלְאָגְטּ אַוְיָף גָּלוֹת הַשְּׁכִינָה. ער אֵין גַּעַוּעַן אָנוֹ אַפְּטִימִיטִיטִישׁ, אַקְעַמְפְּעָרִישׁ אָנוֹ אַזְּבָנְדִּיקָעַ נָאָטוֹרָ, ער הָאָט אַיְבָּיךְ צַוְּ עַפְּעַס גַּעַשְׁטָרָעָבָטּ, פָּסְדָּר עַפְּעַס גַּעַוְכָּטּ אָנוֹ פָּסְדָּר עַפְּעַס אַדְעָר פָּאָר עַפְּעַס גַּעַקְעָמְפְּטָ.

אָנוֹ זִינְעַר קַעַמְפְּעָרִישׁ מַעַטָּאָדוֹן זִינְעַר גַּעַוְעַן נִיט דִּי אַנְגָּעָנוּמָעָנוּ אָנוֹ דִּי שָׁאָבָּאָגָּעָן; ער הָאָט גַּעַקְעָמְפְּטָ מִיט שָׂאָרָעָ וּוּרְטָעָר, מִיט עַפְּגָרָאָמָעָן, מִיט קַוְּרָצָעָ קַאָּזָאָמָבָוָן אָנוֹ מִיט פִּינְגְּטָעָלָעָ, אָנוֹ פָּסְדָּר אֵין זִינְיָאָמָרְ גַּעַוְעַן אָפְּן, קִין מַאְלָ נִיט הַינְּטָעָר פְּלִיעָצָעַ. אַךְ האָב קִין מַאְלָ נִיט גַּעַהְעָרָטּ פָּוֹן אִים קִין צְוּוִיְדִּיטִיכָו וּוֹיָזָן, אַךְ צְוּוִיְדִּיטִיכָן וּוּרְטָלָן.

אָנוֹ דַּעֲרָבִי אֵין ער נִיט גַּעַוְעַן קִין «וְצָדְקָתָךְ», קִין אוּגְּנָדְגָּלָאָצָעָר, קִין מוֹסְרָזָאָגָעָר אָנוֹ קִין מַאְלָאָלְפְּרָעְדִּיקָעָר. דִּי דָּזְיָקָעָ מַעַנְטָשָׁלְעָכָעָ שְׂוֹאָכְקִיטָּן הָאָבָּן לוּחָלָוְתִּין קִין שְׁלִיטָה נִיט גַּעַהְעָטָ אַוְיָף אִים; ער הָאָט זַיְיַ נִיט בָּאַקְעָמְפְּטָ, ער הָאָט קִין גַּעַרְאָגָל מִיט זַיְדִּין צְוָלִיב זַיְיַ נִיט גַּעַרְקִירָטָ, אָזָא מַעֲנְשָׁ אֵין ער גַּעַוְעַן. ער אֵין נִיט גַּעַוְעַן קִין פְּאָרְבִּיטָעָנָעָר, קִין נּוֹקָם וּנוֹטָר; ער אֵין אַלְעָ מַאְלָ גַּעַוְעַן גַּרְיִיטָ צַוְּ מַאְכָן שְׁלָומָ מִיט זִינְעַר גַּעַשְׁוֹאָרְעָבָעָ קַעְגָּנָעָר אָנוֹ שְׁוֹנָאִים, סִידְזָן זַיְיַ זִינְעַר, לוּיט זַיְיַ מִיְּבָנָגָ, קִין מַעֲנְשָׁן נִיט גַּעַוְעַן אָנוֹ זִינְעַר נִיט וּוּרְטָ גַּעַוְעַן זַיְיַ פְּרִינְדְּשָׁאָפְּטָ. צְוִישָׁן אִים אָנוֹ שְׁלָומָעָלִיכְמָעָן, לְמַשְׁלָ, אֵין נִיט גַּעַוְעַן קִין גַּאָר גְּרוֹיסָעָ פְּרִינְדְּשָׁאָפְּטָ. פְּרִיצָן הָאָט גַּעַהְעָטָ לִיטְעַרְאָרִישׁ טָעָנוֹת אָנוֹ תְּבִיעָות צַוְּשָׁוָמָעָלִיכְמָעָן; לוּיט זַיְיַ מִיְּבָנָגָ, זַיְיַ צְוָגָעָפָאָסָט צַוְּדָעָמָעָקָ, אַדְעָר צַוְּדָעָמָעָקָ אַינְטָעָרָעָסָן פָּוֹן דִּי צִיְּתוֹנָגָסָ.

ארויסגעבער ; ערד האט געהאלטן, אז שלום-עליכם ראמאנען אין די צייטונגגען זייןע צו-ליךט, זייןע פעליעטאנען צו-וואסערדייק, הכל, ערד האט געהאט זייןע טענות, אדער זייןע מינונגגען, וועגן באסטימטטע שלומי-עליכם וווערך.

עס האבן, אגב, נאך געלדייט בי פֿרְצָן אַלְטָעַ תְּרֻפּוֹמֹת אֲרוֹף שלום-עליכם פֿון די צייטן וועגן שלום-עליכם האט אַרוֹיסְגַּעַבֵּן זיין "פֿאַלְקָס-בִּיבְּלִיאַטְעָק" אָוֹן ווי אַ רְעַדְקָטָאָר אָוֹן אַרוֹיסְגַּעַבֵּר האט ערד געמאכט ענדערונגגען אין זיין "מאניש".

אבער די, וועלכע האבן ליב צו ואָרְעַמְעָן זיך בי דעם פֿייַעַר פֿון מְחַלּוֹקָה, האבן צעבלאָזָן דאס טְּלִיעְנְדִּיקָע פֿייַעַרְלָאָזָן אַ שְׂטִילָעָר אָוֹן לְחַלּוֹתִין נִיט קִין בִּיזְעָר פֿינְדְשָׁאָפָּט. די דְּזַוְּיקָע פֿינְדְשָׁאָפָּט אִין גַּעֲוָוָאָרֶן בִּיטְעָרָע בִּי יִדְעָ צְדִידִים. עס אָיו גַּעַוּעַן נִיט קִין גַּעֲוָונְטָע אָוֹן נִיט קִין ווּירְדִּיקָע פֿינְדְשָׁאָפָּט אַדְעָר בְּרוֹגָן, אָוֹן שְׁוֹלְדִּיק אָין דעם זייןען בְּפִירְדִּיש גַּעַוּעַן די אַיְבִּיקָע פֿלִיאַטְקָע-מְאַכְּבָּרָס.

פֿרְץ האט נִיט גַּעַוָּאָסֶט, אָז דָא אַרְבָּעָטָן די אַיְבִּיקָע פֿלִיאַטְקָע-מְאַכְּבָּרָס אָוֹן עַד פֿלְעָגָט טְעָנָהָן :

פֿאַרְדוֹוָס טָאָר אִיך נִיט האבן קִין מִינְוָגָג, מִין קְרִיטִישׁ מִינְוָגָג וועגן גַּעֲוִיטָע וווערך שלום-עליכם ? ערד האט דאָר אַ קְרִיטִישׁ מִינְוָגָג וועגן מִינְגָע וווערך אוֹיך !

אבער, וועגן שלום-עליכם אִיז גַּעֲקָומָעָן קִין וואָרְשָׁע, האט פֿרְץ אִיך נְעָקְדָּנָט פֿאָר אִים אַ קְבָּלָת-פְּנוּים אִין "הַזְּמִיר" אָזונ האט געהאלטן די גְּעַנְצְּנָדִיקְסְּטָע רְעַדְעָ, ווֹאָס אִיך האט וועגן אַמְּאָל גַּעַהְעָרָט וועגן שלום-עליכם זיין אַ שְׂרִיכְטְּשָׁעָלָע. עס אִיז גַּעַוּעַן אַ וָאָרְעָמָע, אַ קָּלְעָגְיָלָע אָוֹן באַגִּיסְטְּעָרָטָע רְעַדְעָ.

שלום-עליכם אִיז גַּעַבְּלִיבָן קָאָפָּט אָוֹן פֿרְעַמְדָלָעָז צוֹ פֿרְצָן, אָוֹן עס אִיז צוֹ קִין אַמְּתָן שלום נִיט גַּעֲקָומָעָן.

דִּרְנְדִּיק אִיז גַּעַוּעַן פֿרְצָעָט אַכְּטוֹנָג אָוֹן לִיבָע צָוָם זִיְּדָן מענדעלאָז. וועגן מענדעלאָז אִיז גַּעַוּעַן אִין וואָרְשָׁע אִיז פֿרְץ מִשְׁנָה נִיט אַפְּגַעַטְרָאָטן פֿון אִים ; ערד האט פֿסְזָר גַּעַקְוָקָט דעם זְקוֹן אִין די אוֹיגָן מִיט אַמְתָעָר באַגִּיסְטְּעָרָזָן.

און מענדעלע איז דאך געווען ממש דער היינך פון פרצן, סי' לויט זיין טומפעראמענט און סי' לוייט זיין לייטערארישן דרכַ.

עד האט מיר אמאָל געזאגט: «איידער איך זעַז זיך שרייבן ליען איך דורך עטֶלעכע זייטליך מענדעלע און איך ווער ארײַנגעַט אין די טאמע געדייכטנעישן פון יידישן לשון. איך מאָד אים ניט נאָך. אַבעָר איך זאָפ איז און זעטיק זיך אָן מיט דער שְׁפָע פון זיין יידיש. איך נויז אוייס די דָזּוֹיקָע שְׁפָע אוִיחַז מֵינַן שְׂטִיגְגָּעַר».

פון ה. ד. נאָמְבָּרוֹגָן האָב איך געהרט דאס געמלעכע.

פרץ האט געהאט אָ פֿעַסְטָע אָן אָ קְלָאָרָע יִדִּיש־קִינְסְטָלָעָרִישׁ שְׂפִילָאָפְּיעַ. זי' האט אַרְוָמְגָעָנוּמָעַן די פְּרָאָגָן פון פְּאָרָם אָן איך פון אַינְהָאָלָט.

אַבעָר אַיר האט קִיְּן מָאֵל אַים נִיט געהרט פְּרָעְדִּיקָן זַיִן פְּלִיאָז אָזֶפְּיעַ, אַדְעָר פְּאַדְעָרָן פון אַנְדָּעָרָע, זַיִן זַלְגָּן גִּין אַין זַיִן וּוּאגַ.

עד האט אַפְּנִים געהאלָטָן, אוֹ עד האט זַיִן קִינְסְטָלָעָרִישׁ דרכַ, אַנְדָּעָר שְׂרִיבָר דָּזְרָהָן האָבָן זַיִרְדָּר דרכַ.

עד איז געווען דער יִדִּישָׁסְטָעָר שְׂרִיבָר אַבעָר אַין דער זעלבייקער צִיִּיט האט עד געטאָן אָן עַקְסְפָּעָרִימְעַנְטִירָט מִיט אַלְעָגָן נִיעָז פְּאַרְמָעַן אַין אַנְדָּעָר לִיטְעָרָאָטוֹר, דָּעָרָהוּיפְּט אַין דער פּוֹילִישָׁעָר אַון דער דִּיטְשָׁיְשָׁעָר לִיטְעָרָאָטוֹר.

נִיט אַלְעָגָן עַקְסְפָּעָרִימְעַנְטָן האָבָן זַיִן אַיְגָעָגָעָן. נִיט אַיְגָעָגָעָן האָבָן זַיִן דער עִקְּרָשָׁת דאס עַקְסְפָּעָרִימְעַנְטִירָן מִיט נִיעָז פְּאַרְמָעַן אַין דִּרְאָמָעַן זַיִנוּעַ.

פרץ האט שְׂטָאָרָק לִיב געהאט בִּיאָלִיקָן. וּוּעַן בִּיאָלִיק איז געווען אַמאָל אַין וּוּאָרָשָׁע פְּלַעַגְטָעָר כְּסֶדֶר זַיִן בִּיְ פְּרָצָן אַון נִיט בִּי דָוד פְּרִישְׁמָאָגָן, וּוּלְכָאָרָה האט על פִּי שְׁכָל אַים בָּאַדְאָרָהָט זַיִן גַּעֲנָטָר.

פרץ האט געהאלָטָן, אוֹ בִּיאָלִיק איז דער יִדִּישָׁסְטָעָר דִּיכְטָעָר.

פָּאָר דָוד פְּרִישְׁמָאָגָן, דָעַם אַיְרָאָפָעָר, איז דָצָס דּוּקָא געווען אַחֲסָרָן.

בְּכָל האט פְּרִישְׁמָאָן זַיִן אַפְּט גַּעֲמָכָט, אוֹ עד גַּעֲדָעָנְקָט נִיט בִּיאָלִיקָס נָאָמָעָן. עד פְּלַעַגְטָעָר זַיִן פְּאַרְהָאָקָן אָן זָגָן אַין זַיִן פְּאַרְדִּיטְשָׁטָן :

“וואָ הייסט ער, יאָ דער פֿון אַדעָם, דער מיט דעם פְּלִיךְ? יאָ, יאָ
בִּיאָלִיךְ, בִּיאָלִיךְ.” אָנוֹ אַין דעם, פֶּאֲרַשְׁתִּיָּת זִיךְ, אַיז גַּעֲלָעָן אֵם
דערלעכָּד בִּיטָּול צוֹ דעם בִּיאָלִיךְ.

פֶּרְישָׁמָּאָן האָט נָאָר אַין עצָם גַּעַשְׁטָקָט אַין גַּאנְצָן אַין דעם
משְׁפִּילְיוּם; דער אִירְאָפָּעָאָים זַיְגַּנְדָּר אַיז נִיט גַּעַוּעַן בְּלוּיָּו אֵם
נָאָר אוּיךְ אֵם שְׁטְרָעָבָּוָגָּג. ער אַיז גַּעַוּעַן דער אַפְּאָסְטָאָל פֿון אִירְאָפָּעָאָ
אַישְׁקִיָּת אַין דער העֲבָרְעָאִישָׁר לִיטְעָרָאָטוֹר.

פְּרִץ האָט דָרְכָּגָעָמָּאָכָּט וּוֹי אֵשְׁרַיְבָּעָר דעם משְׁפִּילְיוּם, אַבְּעָר דָּאָס
אַיז גַּעַוּעַן בְּלוּיָּו פֿון אַנְהָיָבָּ, שְׁפָעַטָּעָר האָט זִיךְ פְּרִץ אַין גַּאנְצָן בָּאֵ
פֶּרְיִיט פֿון דעם משְׁפִּילְיוּם. נִיט נָאָר האָט ער זִיךְ בָּאַפְּרִיטִיט פֿון אִים,
נָאָר ער אַיז גַּעַוּעַן דער עֲרַשְׁטָעָר, וּוֹאָס האָט אַרְיִינְגָּעָבָּרָאָכָּט דֵי נִיעָ
די מַאְדָּעָרָנוּ טַעַנְדָּעָנָּאָן אַין דער יִדְיִשְׁעָר לִיטְעָרָאָטוֹר. ער האָט גַּעַז
ברָאָכָּט דֵי יִדְיִשְׁעָ לִיטְעָרָאָטוֹר צְוָרִיק צְוָרִיק צְוָרִיק צְוָרִיק שְׂרוֹשָׁ.

די יִדְיִשְׁעָ לִיטְעָרָאָטוֹר גִּיט אַלְיִין אַין דער וּוּעַטְלִיטְעָרָאָטוֹר מִיט
אִיר אַיְגָּנס. זַי פֶּאֲרַלְיִיקָּנְט זִיךְ נִיט. פּוֹנְקָט פֶּאֲרַקְעָרָט — זַי קּוֹמֶט מִיט
אִיר יִוְרִישָׁן גַּעַמִּיט, מִיט אִיר יִדְיִשְׁעָר פֶּאֲרָם אָנוֹ מִיט אִיר יִדְיִשְׁעָן
אַיְנָהָלָט.

צְוִישָׁן דֵי פֵּיל אַבְּטוֹרְדָּן, וּוֹאָס זַיְגָּעָן דֵי לַעֲצָטָע צִיִּיט אַרְוִיסְגַּעַזְגַּט
גַּעַוְאָרָן וּוֹעָנָן פְּרָצָן, גַּעַהָעָרָט אַיְיךְ דער אַבְּטוֹרְדָּן, אֹז פְּרִץ אַיז נִיט
גַּעַוּעַן קִיּוֹן מִיסְטִיקָּעָר.

אַיְיךְ פֶּאֲרַשְׁטִי נִיט, פֶּאֲרַוּאָס האָט אַיְגַּנְדָּר גַּעַוְנָעָן פֶּאֲרַ נִיטִיק צְוָ
דָּעַרְקָלְעָרָן, אֹז פְּרִץ אַיז נִיט קִיּוֹן מִיסְטִיקָּעָר. פְּרִץ אַיז נִיט גַּעַוּעַן
אֵסְךְ זַאָכָן.

פְּרִץ האָט זִיךְ קִיּוֹן מַאל, נִיט אַיז שְׁרִיכָּט אָנוֹ נִיט אַין וּוּאָרט, גַּעַז
הָאָלָטָן וּוֹי אֵם מִיסְטִיקָּעָר.

אָגָּב אַיז מִיסְטִיק אֵרִין רַעַלְגַּיְעָזָעָר בָּאָגְרִיףָ; עַס אַיז בְּשָׁוָם אָפָּן
נִיט קִיּוֹן לִיטְעָרָאָרִישָׁן קוֹזָאַלְיִיךְאַצְּיָּעָ; זַאָגָן אָנוֹ דער שְׁרַיְבָּעָר אַיז
אֵם מִיסְטִיקָּעָר, אָדָעָר נִיט קִיּוֹן מִיסְטִיקָּעָר, אַיז רַיכְמִיק וּוֹי זַאָגָן, אָנוֹ דער
אָדָעָר יַעֲנָגָר שְׁרַיְבָּעָר אַיז נִיט גַּעַוּעַן קִיּוֹן טַעַנָּאָר, קִיּוֹן פֶּיְדָלְ-שְׁפִּילָעָר
אָנוֹ קִיּוֹן בָּעַלְ-קְרִיאָה.

וועגן קיין שויבער זיינען בית געשריין געווארן אוזי פיל אב-
טordan און אוזי פיל ניט-געשטוויגנס און ניט-געטוויגנס.
פרץ איז געווען אַ קינסטלער, און יעדער אמתער קינסטלער איז
אייז א געויסן זין א מיסטייקער. פֿאָרְשְׁטִיט זיך, אַ מִיסְטִיקָר נִיט איז
דעם געווינטעלען דעליגיעז זין.

פרץ דער רעדנער איז לחלוטין ניט געווען ענלאָר אויף פרץ דעם
שריבער; פרץ איז, ווי אַ רעדנער, געווען דורךאים און אימפֿראֹויז-
טהָר, אַן עקספֿראֹםפֿראֹנדנער.

ער האט קיין מאָל ניט צוגערית קיין רעדער, ער האט קיין מאָל
ニיט אַנוּגָעָשְׂרִיבָן קִין וְעַדָּע, אַ צּוּגָעָרִיטָע וְעַדָּע, אַן אַנוּגָעָשְׂרִיבָעָנָע
רעַדָּע וְאַלְתָּא אִים בְּאַשְׁרָעָקָעָן אַן לְבָחִילָה שְׁטָעָלָן אִים גְּרָעָנָעָן אַן
וְאַלְתָּא אִים גְּעַצְוִימָט, אַן פֿאָרְדָּעָן האט פרץ ניט געוואָלָט אַן ניט
גְּקָאנְטָה האָבוֹן קִין גְּרָעָנָעָן אַן צוּיָּעָן.

זַיְנָע אַ רעדָע אַן גְּעוּעָן אַמְּנִין לְאוֹוָא אַ שְׁטוֹרָם, וְאַס אִיד קָאנְט
פֿאָרְאָוִיס ניט באַשְׁטִימָעָן וְיִעַר גָּנָּגָה, אִיר קָאנְט זַיְנָע ניט אַרְיִינָעָמָעָן
אייז באַשְׁטִימָעָן רָאָמָעָן אַן אַפְּילָו ניט באַשְׁטִימָעָן וְיִעַר בָּאַרְאָקָטָעָר
אַן פֿאָרָט.

זַיְנָע אַ רעדָע אַן אַפְּטָגָעָן קִין גְּעוּעָן אַן אַיבְּעָרְדָּאַשְׁוָנָג פֿאָרְדָּאַט אִים אַלְיָין.
וְעַן מַעַן פְּלָעָגָט אִים אַמְּלָאָל זָוָגָן, אֵז ער האט אַין זַיְן רעדָע גְּעוֹגָט
דָּאַס אַן דָּאַט, הָאַט עֶר זַיְקָאַט גְּעוֹוָנְדָּעָרָט אַן גְּקָאנְטָה מִיט דַי
פֿלִיצָעָס — נִישְׁטָה מַעֲגָלָעָך.

ער אַיְז ניט גְּעוּעָן קִין רעדנער פֿאָרְדָּאַלְעָגָעָנָהָיָן. נִיְיָן, ער
אייז גְּעוּעָן אַ רעדנער-דִּיכְטָעָר אויף לִיטְעָרְאָרִישׁ אַן פֿילְאָזְפִּישׁ
טָעָמָעָס.

דָּעָר עִיקָּר אַיְז גְּעוּעָן דַי פֿאָרָט. דָעָר אַיְנָהָאלָט, פֿאָרְשְׁטִיט זַיְק, אַיְז
אוֹיְץ גְּעוּעָן פֿאָרְכָּאָפָּנְדִּיק; אַבְּעָר אִיד האט ניט גְּקָאנְט דָאַס אַרְיוֹיס-
גְּעוֹזָגָטָה אַנְגָּמָעָן פֿאָרְפָּעָטָה, דָוְרְכָּגָעְטְּרָאַכָּטָה מִינְגָּעָן, וְאַס זַיְנָע
בָּאַזְוִידָה אוֹיְץ אַ באַשְׁטִימָעָר וְוּלְתָה אַנְשָׁוָיאָונָה.

קיין אויסגעעהאלטנקייט האט מען ניט באדאראט און ניט געקאנט
זוכן אין זינגע רעדעס.

דאס זינגען געוווען פֿיעוּרוּעוֹרֶק, בליכZN, און אלע קאלאירן פֿוֹן אַ רענְגָן
בוייגן האבן זייל פֿאָרְמָאָגָט.

יאָ ער איז געוווען, ווי אַ רעדנעֶר, אַ וואָנדערלְעֶכֶר אִמְפְּרָאַ
וּוּזָאָטָאַר.

ער פֿלְעָגֶט אָפְּהִיעָרֶן אַ רעדָע.

פֿאָלְעָמִיזְרָן ווּזְגַן דָאָס גַּעֲזָגְטָעַ האט ער קִיְּן מָאֵל קִיְּן חַשְׁקָ נִיט
געַחְאָט; אָונָה האט מעַנְזָן אוּיפָן אַרְוִיְּגָזְעָוָונְגָעָן פֿאָלְעָמִיק, האט ער זִיךְ
גַּעֲפִילְטָ נִיט גּוֹט, אָונָה ער איז טָאָקָע אַפְּט גַּעֲוֹועַן אַוְמַבָּאָהָלְקָן. ער פֿלְעָגֶט
זִיךְ אַרְוִיסְרָאָטְעָוָעַן מִיט זִין שָׁאָרְפְּזָן, מִיט זִין בְּלִיצְיָקָעַר עַפְּגָרָאִמְישָׁ

קִיְּתָן. אָבעָר עַס אַיז ווּיִיט נִיט גַּעֲוֹועַן עַגְּלָעָךְ אוּיפָן דָעַר רַעַדָּע.

איָן פֿאָלְעָמִיק אַיז ער גַּעֲוֹועַן שָׁאָרָפָן, בֵּין אָונָה אַפְּט צְוָאָגְרָעָסְיוֹן,
בָּעַת אַין זִינְגָּעָן רַעַדָּע אַיז ער פֿסְדָּר גַּעֲוֹועַן לִירִישָׁן, שְׁטוּרָמִישָׁן, פֿיִיְּזָה
עַרְדִּיק אָונָה פֿאָטְעָמִישָׁן.

זִינְגָּעָן אַ רַעַדָּע אַיז גַּעֲוֹועַן אַ לִיד, אָונָה ווּזְגַן אַ לִיד פֿאָלְעָמִיזְרָט
מעַנְזָן אָונָה מעַנְזָן דַעְבָּאָטְרָט נִיט; אָדָעָר מִעְנִיסְטָן זִיךְ, אָדָעָר נִיט.
פֿן פֿרִיצְעָס אַ רַעַדָּע האט אַיר בְּלִיכְרוּשָׁן גַּעֲהָאָט אַן עַסְטָעָטִישָׁן גַּעֲנוֹן.
זַי אַיז אַפְּט גַּעֲוֹועַן אוּיךְ בָּאָלְעָנְדִּיק, אָבעָר אָפְּיָלוּ דָאָס בָּאָלְעָרְנִיָּן.
דִּיקְעָ אַיז גַּעֲוֹועַן דִּיכְטָעָרִישָׁן.

ער אַיז נִיט גַּעֲקָומָעַן מִיט אַן אַנְגָּעָשְׁטָעַלְטָן פֿאָטָאָס; דָעַר פֿאָטָאָס
איָן גַּעֲקָומָעַן בְּשַׁעַת דָעַם רַעַדָּע.

ער אַיז פֿאָר קִיְּן פֿאָלְגָן נִיט גַּעֲוֹועַן דָאָס ווּאָס מִעְנָן רַוְּטָן «לְעַקְטָאָר»;
אִים האט גַּעֲפְּעָלָט דִי סִיסְטָמָאָטִישָׁקִיט אָונָה דִי רְוַאְקִיטִיט.

עַס זִינְגָּעָן אַרְוִיסְגַּעַקְוּמָעַן דָאָ אָונָה דָאָרָט מִיסְפְּאָרְשָׁטָעַנְדָּעַנִּישָׁן צְוָלִיב
גַּעֲוֹיסְעָ שְׁטָעַלְן אַיז אַ רַעַדָּע, אָדָעָר צְוָלִיב דָעַר גַּאנְצָעָר רַעַדָּע.

די מִיסְפְּאָרְשָׁטָעַנְדָּעַנִּישָׁן זִינְגָּעָן גַּעֲקָומָעַן פֿוֹן דָעַם. ווּאָס זִינְגָּעָן אַ
רעַדָּע, אָדָעָר גַּעֲוֹיסְעָ שְׁטָעַלְן אַיז זִינְגָּעָן אַ רַעַדָּע, האט מעַנְזָן אַנְגָּעָנוּמָעַן
זַי אַ פֿרִינְצִיפָּן-דַעַרְקָלְעַדְוָנוֹגָן, אָדָעָר ווי אַ פֿרָגְרָאָט.

ו. ל. פרץ. אין דער צייט פון דעם קרייג, איז א Каָפִיטַל פֵּאָר זַיְן.
אויף קינגעם פון די יידישע שרייבער, וואס איד קען אונ האב גע.
קענט אין ווארשע, האט די מלוחמה ניט געווריקט אונ דעסטרוקטיוו
ווי אויך פֶּצָּן.

עד איז געלביבן אלין, איינינקער אלין, אונ זיין הויז איז געווען
יתומזיך. עד איז געווען אלין אין הויז, אין א זיטיקן צימער האט
געלעבט לוציאן, אבער לוציאן פֿלְעַגְטַּפְּאָרְשְׁוֹנְדָּן פון הויז, אונ ווען
עד איז געווען אין הויז האט ער זיך פֿאָרְשְׁפָּאָרְטַּא איז זיין צימער.
אַפְּילְוּ מַאֲדָם פֶּרֶץ איז ניט געווען לעבן אַם. די מלחמה האט אַיר
פֿאָרְכָּאָפְּט אַין אוַיסְלָאָגָּד אַון עַס האט גענומען אַ הִפְשָׁבֵט צִיְּתַּבְּן
אַיר האט זיך אַינְגָּעָבָּן דּוֹרְכָּצְרוּרִיסְטַּן זיך צָוְרִיק קִין פּוֹילְיָן.
אויף די גָּאָסָן האט דער פּוֹלִישְׁשָׂעֶר אַנְטִיסֻמִּיטִיזָם וּוְילְד גַּעֲבּוּשָׁעַ
וועט; עד האט אַרְוִיסְגַּעַשְׁקַט פּוֹלִישְׁשָׂעֶר קִינְדָּעָר, יִנְגְּלָעֵךְ אַון מִידְלָעֵךְ
פּוֹן צָעַנְפּוֹצָן יָאָר, צו מסְרָן אוֹפִּיךְ יַיְדָן, אַז זַיְן זִיְגָעָן שְׁפִיאָגָעָן.
אַון די רָוִישָׁע שְׁוֹאָרְצִיְּמָהָנְקָעָם, פּוֹן זַיְעָר זַיְטַ, האָבָן פְּשָׁוּט
אַרְגָּאַנְיִוָּרֶט גַּעֲיָגָן אוֹפִּיךְ "יִדְיָשָׁע שְׁפִיאָגָעָן".

אַין וּוְאָרְשִׁיעַ האָבָן זיך באָוִוִּין די ערְשָׁטָע יַיְדָן פּוֹן שְׁטָעַטְלָעֵךְ, וְוָאָס
זִיְגָעָן בַּיִּם גַּרְעָנָעֵץ פּוֹן דִּינְטְּשָׁאָגָּד. דָּאָס זִיְגָעָן גַּעֲוּעָן נִיקָּאָזִי נִיקָּאָזִי
לְאַיעְוּוֹתְשָׁעָס קְרָבָנוֹת; לִיטְט זִיְגָעָם אַ בְּאַפְּעָל זִיְגָעָן יַיְדָן פּוֹן אַלְעָעָט
גַּרְעָנָעֵץ-שְׁטָעַט אַון שְׁטָעַטְלָעֵךְ אַרְוִיסְגַּעַשְׁקַט גַּעֲוָאָרָן אַין 24 שָׁעה.
דָּאָס ערְשָׁטָע שְׁטָעַטְלָעֵךְ האָט פֶּרֶץ, וְוִי דָּעַר פֿאָרְזִיכְעָר פּוֹן "הַזְּמִיר".

עד איז נִיט אַרְוִיס פּוֹן "הַזְּמִיר". עד האט גַּעֲקוֹקָט אוֹפִּיךְ די אַרְוִיס־
גַּעֲטְרִיבְעָנָעָן יַיְדָן מִיט טִיכְוָן טְרוּיָעָר אַין זִיְגָעָן גַּרְוִיסָע אַיְגָן; עד האט
פְּרִוְּבִּירְט שְׁמַיְיכְּלָעָן צו די קִינְדָּעָרְלָעֵךְ, אַבער דָּעַר שְׁמַיְיכְּלָעָן גַּעֲוּעָן
אַזְאָטְרָוִיעְרִיקָּעָר, אַזְאָטְרָוִיסְעְדִּיקָּעָר, אַזְאָטְרָוִיסְעְדִּיקָּעָר, אַזְאָטְרָוִיסְעְדִּיקָּעָר
דָּעַרְשִׁוּעָן.

עד איז אַרְוִיס גַּעֲגָנָגָעָן אַ פֿינְצְטָעָרָעָר אַון אַ דָּעַרְשָׁלָגְגָעָנָעָר.

עד האט נִיט פֿאָרְשְׁטָאָגָעָן וְוָאָס אַזְוִינָס דָּא קּוֹמֶט פֵּאָר.

ווײַ אַ פּוֹיְלִישָׁעֶר יִיד, הָאָט עַד גַּעַגְּלָטָן, אָז דַּעַר גּוֹרֵל פֿוֹן פָּאַלְיאָקָן

אוֹן יַיְדָן אִין אַ שּׂוֹתְּפּוֹתְּדִיקָעֶר, דִּי גַּעֲשִׁיכְּטָעֶה הָאָט גַּעַוּאָלָט אַרוֹמְגָּעָמָעָן

די דָּאַזְּקָעֶן צְוַויִּי פְּעַלְקָעֶר מִיטֶּ אִין דִּיְיףֶּ פֿוֹן אִין גּוֹרֵל.

עַד הָאָט גַּעַגְּלָבָּט בְּאַמּוֹנָה שְׁלִימָה, אָז עַס וּוּעַט קּוּמָעָן אַ מַאֲמָעָנָט

אוֹן דִּי דָּאַזְּקָעֶן צְוַויִּי פְּעַלְקָעֶר וּוּעַלְן עַס אַיְגָּעָזָן אוֹן וּוּעַלְן גּוֹבָּן אַיְנָס

דַּעַם אַנְדָּעָרָן דִּי הָאָנָט.

אוֹן גַּעַשְׁעָן וּוּעַט עַס אִין אַ גְּרוּסָעֶר עַתְּ-צָרָה פְּאָר בִּידָן.

אוֹן אַט אִין דִּי עַתְּ-צָרָה, אוֹן דִּי צְוַויִּי פְּעַלְקָעֶר גִּיבָּן נִיטֶּ דִּי הָאָנָט

אַיְנָס דַּעַם אַנְדָּעָרָן; דִּי פָּאַלְיאָקָן רַודְפָּן יִידָן, מַסְרָן יִידָן.

דִּי פָּאַלְיאָקָן גְּלוּבָּן אִין דִּי הַבְּתוּחוֹת פֿוֹן דַּעַם רַוְּסִישָׁן צָאָר, אָז עַד

וּוּעַט פּוֹילָן גּוֹבָּן פְּרִיהִיָּהִיט.

אַט דִּי נַאֲרִישָׁקִיטָן אוֹן טַעַמְפְּקִיטָן פֿוֹן דִּי פָּאַלְיאָקָן הָאָט אִים גַּעַד

קְרֻעָנְקָטָן מַעַר פֿוֹן אַלְצָן.

וּי קָאָן אַ פְּאָלָק זִין אָנוֹי פָּאַלְיטִישָׁן-נַאֲרִישָׁן אוֹן טַעַמְפָּן? דַּעַם צָאָרָס

הַבְּתוּחוֹת אִין דָּאָךְ בְּלֹויָן אַ פָּאַלְיטִישָׁעֶר מַאֲגָּעוֹר, דָּאָס אִין דָּאָךְ אַן אַפְּעָד

נַעַר לִיגָּן, אַן אַפְּעָנְגָּעָר בָּאַטְוָרָג.

עַד פְּלָעָגָט גַּיְן וּיְאַלְעָיָרָן אַין דַּעַר גַּמְינָע, פְּלָעָגָט קּוּמָעָן צְוִירִיךְ

אַ צְעַבְּרָאַכְּעָנְגָּעָר; אַין דַּעַר גַּמְינָע אִין גַּעַשְׁטָאַגְּנָעָן אַ גַּעַיְאַמְּדָר פֿוֹן דִּי

אַרְוִוִּסְגַּעַשְׁיִקְטָּעָ, וּוָאָס זַיְעַד צָאָל אִין גַּעַוְּאָקָטָן מִיטֶּ יַעֲדָר שָׁעָה.

כָּמָעַט יַעֲדָע שָׁהָה פְּלָעָגָט קּוּמָעָן אַ שְׁטָעָטָל, אָז מַעַן הָאָט גַּעֲמוֹת דָּאָס

שְׁטָעָטָל עַרְגָּעָץ בָּאַזְעָצָן.

בִּיטֶּ-צְוּגְּעַגְּרִיטָעָ, גַּעַרְדָּפְּטָעָ אַן צְעַטְוָלָטָעָ, הָאָט דִּי הַילָּפֶּ פֿוֹן

אַגְּהִיָּב גַּעַרְבָּעָט אַן אַ סְדָּר, אַן אַ סִּיסְטָעָם. פָּאַנִּיק אַן פְּאַרְלִוְרְנִיקִיט

הָאָט זִיךְּ גַּעַלְלָט אִין אַלְעָיְדִישָׁעָ קְרִיְיזָן.

עַס אִין גַּעַוְּעָן קְלָאָר, אָז דַּעַר צָאָרִיםָ, וּוָאָס הָאָט אַט דָּא נִיטֶּ לְאָגָּנוֹג

גַּעַלְיִיטָן אַ גְּרוּסָעָ מְפָהָה אָוִיףֶּ דַּעַם בִּילִיסְ-פְּרָאָצָעָס אִין קְיֻעוֹ, וּוָילָגָּה

אַיצְּטָן זִיךְּ אַפְּרָעָכְּעָנָעָן מִיטֶּ יִידָן.

יִידָן זִינְגָּעָן דַּעַדְקְּלָעָרָט גַּעַוְּאָרָן פְּאָר שְׁפִיאָנָעָן, אַלְעָיְדִישָׁעָן אַוְיסְגָּנָאמָ.

דִּי לְאָגָּיק אִין גַּעַוְּעָן אַ פְּשָׁוֹטָעָ בֵּינוֹ גָּאָר: פְּקָאָרוֹאָס וְאַלְןָ יִידָן נִיטֶּ

זִין קִיְיזְ שְׁפִיאָנָעָן? יִידָן הָאָבוֹן קִיְיזְ רַעַכְתָּ נִיטֶּ וּיְאַלְעָיְדִישָׁעָ, יִידָן

זִינְגָּעָן צְנוֹנוֹיְגַּעַדְרִיקָט אִין תְּחֻמָּה-הַמּוֹשָׁב בֵּין דַּעַרְשְׁטִיקָט צְוּ וּוּרָן, אִין

פֿאָרוֹוָאָס זַאֲצָן זַיִ נִיטְזֵין קִיּוֹן שְׁנוֹאִים פֿוֹן דּוֹסְלָאנְד אָוּן דִּינְגָּעָן דּוּם
שְׁנוֹאָ ?

אַיך בֵּין אַ פֿאָרָ מַאְלָ אַיְנְגָּעָלָאָדוֹן גַּעַוּוֹאָרָן פֿוֹן פֿרְצָן צַו עַטְן בֵּי אַיִם.
אַבְּעַד נִיטְזָא וּוֹרְבָּוֹגְן : מַעַר וּוֹי אַרְבָּעָס־זַוֶּופּ קָאָן עַר מִיר נִיטְפָּאָרְלִיְּגָן.

אוֹבָּ אַיך וּוֹילְטִילְן מִיט אַיִם דּוּם דּאָזְקָן מַאְלָצִיטָּ קָאָן אַיך קוּמוּן.

אַין הוּוִין אַיז גַּעַוּוֹעָן דּוֹרְקָנְדִּיק , מַרְהַ-שְׁחוֹרָה הַרְיָעָר קִיּוֹמָאָל קִיּוֹן צּוּטְרִיט

נִיטְגַּעהָאָט .
אַין פֿרְצָעָס הָוִוָּן הָאָט דִי מַרְהַ-שְׁחוֹרָה הַרְיָעָר קִיּוֹמָאָל קִיּוֹן צּוּטְרִיט

עַס אַיז גַּעַקְוּמָעָן דִּינְגָּעָן ; עַר אַיז גַּעַוּוֹעָן אַ דּוּרְשָׂרָאָקְעַטְעָר אָוּן
אַין גַּאנְצָן אַ פֿאָלְדִּוּרְעָנְעָר . עַר אַיז עַפְּעַס קְלָעַנְעָר אָוּן עַלְתְּעַל גַּעַוּוֹאָרָן

אַין דִי עַדְשָׁטָע עַטְלָעַכְעָ טַעַג פֿוֹן דּעַר מַלְחָמָת .

י . דִּינְגָּעָן הָאָט גַּעַוּאָלָט אַוְיְגַּעְפְּגָעָן בֵּי פֿרְצָן וּוֹאָס עַר דּוּנְקָט
וּוֹגָן דּעַר לְאָגָעָ לְאָגָעָ לְאָגָעָ גַּעַקְוּקָט אַוְיָפּ וּוֹיָן פֿרְיִינְד אָוּן
הָאָט שְׁטִיל גַּעַזְאָגָט :

— יָאנְקָל , טִיעַעַדְרָעָר , אַיך קָאָן נִיטְדְּעַקְעָן ; וּוֹעָן אַיְנְגָּעָר בַּאֲקוּמָט
מִיט אַ דּוּבְּגָעָ אַיְבָּעָרָן קָאָפּ אַיז דְּאַשְׁיַּת־פֿלְהָעָר עַר אַוִּיפּ אַז דּוּנְקָעָן .
דִי צְוַויִּי פֿרְיִינְד הָאָבָן שְׁוּוֹיְגַּנְדִּיק גַּעַקְוּקָט אַיְנְגָּעָר אַוִּיפּ אַגְּדָעָר .

עַס אַיז גַּעַוּוֹעָן אַזְוִי פֿיְלָ לְיַבָּע אָוּן אַזְוִי פֿיְלָ פֿאָרְצָוּוֹיְפֿלְוָגָן אַין זַיְעָדָעָ
בְּלִיקָה , אָוּ אַיך הָאָב זַיִקְעָמָות אַפְּקָעָרָן פֿוֹן זַיִ .

אַוְיָגָן גַּעַפְּרָעָגָט :
אַוְאָס זַאֲגָט אַיך אַזְוִי פֿרְצָן ? אַיך הָאָב מַוְרָא פֿאָרָ אַיִם , אָוּן דָּא
אַיז דִי פֿרְוִי אַפְּהִילְוָ נִיטְאָ . אַיך הָאָב גַּעַוּאָלָט זַיִ אַרְבָּעָרְקָלִיבָן אָוּ אַיִם .

וּוֹיָל עַר נִיטְזָא ... אַיך הָאָב מַוְרָא

דָּאָס הָאָרֶץ הָאָט אַפְּנִים גַּעַזְאָגָט דִּינְגָּעָן , אָוּ פְּדַצְּ וּוּעָט נִיטְזָא
הַאֲלָתָן דִי מַלְחָמָה .

בִּיסְלָעְכּוּזָן הָאָט זַיִ פֿרְצָן צּוּגְעַבְוָנְדָן צַו דִי קִינְדָעָרְלָעָךְ־פְּלִיטִים .
וּוֹאָס הָאָבָן גַּעַלְאָכָט אָוּן גַּעַשְׁטִיפּ אַיז דִי צִימָעָרָן פֿוֹן «הַומִּיד» .

עַר הָאָט אַגְּגָהְוִיכָן טְדָאָכָטָן וּוֹגָן אַ שְׁוֹל פֿאָרָ דִי קִינְדָעָרְלָעָךְ .

עַר אָוּן דִּינְגָּעָן הָאָבָן זַיִ אַיְנְגַּעְשְׁפָאָגָט אַין דּעַר אַרְבָּעָט .

אבער ווען עס האבן זיך אנגעהויבן צו באויין צעהפלינס אין ווארשע, האט דינזאון אנגעהויבן טענהן, איז פֿרְץ מוֹז אַוּעָקְפֶּאָרְן פֿוֹן ווארשע. ער וועט אויך פֿאָזִין. פֿרְצָעַס פֿרְזֵי, וועמען עס האט זיך ענדלאע אַיְנְגָעָנְבָּן דורךצורייסן זיך קִיְּזָן פֿוֹילְן, איז אויך גַּעֲוָעַן פֿאָר דַּעַם. אַבְּעָר פֿרְץ האט ניט גַּעֲוָאָלְטָן העָרָן פֿוֹן דַּעַם. ער בליבט אין ווארשע, ער וועט ערגעץ ניט לויָהָן.

און ער איז גַּעֲבָלִיבָן אין ווארשע. דינזאון איז גַּעֲפָאָרְן אוֹ אַיִם. אַבְּעָר בַּיְּ דַּעַר עַרְשְׁטוּר גַּעֲלָגְנָהִיט איז ער גַּעֲקָוּמָעָן צְרוּרִיק קִיְּזָן ווארשע, צוֹ פֿרְצָן.

און אַיִן אַ פֿאָרְטָאָג אַיִן אַיְנְגָעָם פֿוֹן דַּי מַלְחָמָה טַעַג, איז פֿרְץ גַּעַם וּסְנָן אַוְן גַּעֲשָׂרִיבָן אַ קִינְדָּעָרְלִיד.

און שְׁרִיְבְּנָדִיק דָּאָס קִינְדָּעָרְלִיד האט זיך זִין גַּרְוִיס אַוְן וּוָרְעָם וְאָרְצָן אַפְּגָעָשְׁטָעלְטָם.

עס איז גַּעֲוָעַן דַּי גַּרְעָסְטָע לוֹוִיה אַיִן ווארשע. ער איז גַּעֲוָעַן אַ לוֹוִיה מִיט קִידּוּשְׁהַשְּׁמָן. ווֹילְ צוֹוְשָׁן צוֹוְשָׁן שְׁעַרְעַנְגָּעָן פֿוֹן שְׁוֹנוֹנָאָס האט זיך דַּי לוֹוִיה גַּעֲצִוְגָּן, צוֹוְשָׁן שְׁוֹאָרְצָעָן רָוּסָן אַוְן נָגָן מַעַר שְׁוֹאָרְצָעָן פֿאָלִיאָקוֹן.

מען איז גַּעֲוָעַן זִיכְעָר, אַוְן וועט פֿאָרְקָוּמָעָן עַפְּעָם שְׁרַעְקְעַדְכָּס, אַבְּעָר מעַן איז גַּעֲגָנְגָעָן אַוְן בָּאָגְלִיט צוֹ דַּעַר אַיְבִּיקָעָר רֹו דַּעַם שְׁעַנְסָטָן יִידְן, קִינְסְטָלָעָר אַוְן מַעְנְטָשָׁן.

מען איז גַּעֲגָנְגָעָן אַוְיפְּ קִידּוּשְׁהַשְּׁמָן.

בלוֹוִי אַיִן אַיִן אַרְטָהט זיך אַז אַוְטָאָמָאָבִיל אַרְיִינְגְּנָעָרִיסָן אַיִן עַולְם אַוְן עַטְלָעָכָע זִינְגָעָן לִיְכָט פֿאָרְוּאוֹנוֹנְדָעָט גַּעֲוָאָרָן.

גָּאנְץ ווארשע, מִיט אַירָע פְּלִיטִים, אַסְיִמְלְאָטָאָרָן פֿרְמוּעָ יִידְן אַוְן מִיט דַּעַר יִדְישָׁעָר יוֹגָנָט האַבָּן בָּאָגְלִיט פֿרְצָן, דַּעַם אַוְמְרוֹאָיָקָן פֿרְץ צוֹ זִין אַיְבִּיקָעָר רֹו.

און ווארשע אַיִן גַּעֲבָלִיבָן אַן פֿרְצָן.

ו. ל. פרצטס דראומן

.1.

י. ל. פְּרָצָעַס דְּרָאָמָעַן זִיןְגַּעַן גַּעֲוֹעַן דֵּי דְּרָאָמָעַ פָּוּן זִין לְעָבָן.
 אַיך ווַיִּסְתַּבְּכֶנָּה נִיטְפָּוּן קִין אַנְדָּעָרָעָ דְּרָאָמָעַן אַין זִין לְעָבָן, ווֹאָס הַאֲבָן
 זִיךְ גַּעֲלִיגַּט אַזְוִי שַׁוּעָר אַוִּיךְ זִין גַּעֲמִיט אָוֹן מִיט ווּעַלְכָעָ ערָהָאָט זִיךְ
 אַזְוִי פְּאַרְעָקָשָׂנָט גַּעֲרָאָגָלָט, ווֹי מִיט זִיןְגַּעַן גַּעֲשָׂרִיבָעָנָעָ דְּרָאָמָעַן.
 פְּרָצָן הָאָט גַּעֲצִיּוֹגָן צָוָם טְעַמְּטָעָר. טְעַמְּטָעָר הָאָט גַּעֲחָאָט פָּאָר אִים
 דָּעַם גַּרְעָסְטָן רִיִּיךְ, ווַיִּילְלָאָלִין אַיְזָה עַד גַּעֲוֹעַן אַשְׁטִיק טְעַמְּטָעָר. עַד אַיְזָה
 גַּעֲוֹעַן דּוֹרְכָאָוִיס טְעַמְּטָרָאָלִיש אַיְזָה לְעָבָן אָוֹן פְּאַיְיךְ טִילְלוֹוִיָּה אַיְזָה שְׁרִיבָן.
 פְּרָצָן אַיְזָה גַּעֲוֹעַן אַלְיָין אַשְׁטִיק טְעַמְּטָעָר. דָּאָס הָאָט אַיר גַּעֲזָעַן אַיְזָה
 זִיןְגַּלְיָידָוָגָה, אַיְזָה זִין אַוִּיכְטָרִיטָט פְּאָרָן עַולְמָן אָוֹן אַיְזָה יַעֲדָעָרָקְלִינְיִקְיִיט
 אַיְזָה זִיןְגַּלְיָידָוָגָה לְעָבָן.
 אַבְּעָרָעָכְט אַיְזָה עַד גַּעֲוֹעַן, אָוֹן דָּאָס אַיְזָה גַּעֲוֹעַן דָּאָס גַּרְוִיסָע אָוֹן
 שִׁינְגָּעָ אַיְזָה.
פָּגָוע — יַא, אַבְּעָרָעָכְט, נִיט גַּעֲקִינְסְטָלְטָע, נִיט גַּעֲכָלְטָרָוּעָטָע
 אָוֹן נִיט קִיןְגַּלְיִנְלָעָכָע.
פָּמְפָע — יַא, אַבְּעָרָעָכְט, צַוְּגַעְפָּטָעָט צָוָם מַאֲמָעָנָט אָוֹן אַרְיִינְגָּעָ
 לְעָבָטָע אַיְזָה דָּעַרְ סִיטְאָצִיעָ ; עַד אַיְזָה גַּעֲוֹעַן צַוְּפָלְ קִינְסְטָלְעָר אַיְזָה צַוְּ
 קָלוֹגְ פְּאָרָ פּוֹסְטָעָר, אַנְגַּעַבְּאַזְוּנָעָר אָוֹן מַמְּלָאָ נַאֲרִישָׁרָ פָּמְפָע.
 טְעַמְּטָרָאָלָעָר וְשָׁעָטָט — יַא, אַבְּעָרָעָכְט, מִיט פְּיִיעָר, מִיט ווּרְדָעָ
 אָוֹן מִיט אַמְּתָחָר מַאֲיִיטָטָעִישִׁקִּיט.
דּוּקָאָרָאָצִיעָ — יַא, אַוְדָאָ, אַבְּעָרָעָכְט, קִיןְמַאְלָ נִיט אַיְבָּרְגָּעָ
 שְׁרִיבָן, קִיןְמַאְלָ קִיןְגַּלְיָשָׂן פְּאַרְבָּן-פְּלָעָק אָוֹן קִיןְמַאְלָ נִיט ווֹי אַנְאָ
 פָּאָר זִיךְ, אַלְעָמָל אַיְזָה עַס גַּעֲוֹעַן בְּלִיּוֹן אַמְּטָל.
 אָוֹן דָּעַרְ דָּאַזְיִקָּעָר דּוֹרְדְּ-אָזְדְּזָרְךְ טְעַמְּטָעָר-מַעֲנְטָשָׁ הָאָט זִיךְ נִיט
 גַּעֲקָאנְט אַרְיִינְרִיסָן אַיְזָה טְעַמְּטָעָר.
 קִיןְשְׁרִיבָעָר אַוִּיךְ דָּעַר ווּעַלְטָט הָאָט אַזְוִי פְּאַיְלָ נִיט גַּעֲרָבָעָט אַוִּיךְ
 זִיןְגַּעַן דְּרָאָמָעַן ווֹי פְּרָצָן, קִיןְגַּעַן הָאָט אַזְוִי פְּאַיְלָ נִיט אַיְבָּרְגָּעָרְבָּעָט זִיןְגַּעַן
 דְּרָאָמָעַן ווֹי פְּרָצָן.

פמעט יעדע קרייע מינוט האט ער אפוגעגעבן דער איבערארבען-
טונגע פון זיינע דראמען.
און דאס טראגישע איי געווען, וואס נאך אלע איבערארבעונגנען
ויאנען זיינע געלביבן די זעלביבקע ווי ער האט זיינ אונגערשריבן צום ערשותן
מאל. און אויסנעם איי געווען בלויז "די גאלדענע קיטט".
מיר איין ניט איין מאל אויסגעקומען עס צו באווײזן אים שוואָרץ
אייך זויס.

ער פֿלעגט איבערארבען א דראמען און פֿלעגט מיר בעטן זי
איבערליךענען איין זיינ קעגנווארט. האב איך געליענט און געליענט
און קיין תובייקע ענדערוֹנגנען ניט געלונגען.
עס פֿלעגט מיך אלײַן אַפְּט וואָנדערן, פֿאָר מיר אלײַן פֿלעגט עס
זיינ אַחידוש. פֿלעג איך נעמַן דעם אַלטַן טעקסט און פֿאָרגלייכִין אַים
מייטן שפֿאָגֶל-בִּיעָם, און צו מײַן איבערגרעָאַשָׁונָג אַיִן ער געווען ווי צוּוִי
טראָפְּנס ענַלעַך אוּיפְּ דעם איבערגרעָאַרבען טעקסט; פֿלעג איך אַים עס
באָוַיַּן. ער פֿלעגט ניט וועלַן פֿוֹן אַנְהַיִיב צוּגַּבָּן, אַבָּעַר בַּאַלְד פֿלעגט
ער בִּיטַעַר אַ שְׂמִיכֵל טָאָן אַוְן צוּגַּבָּן, אַז אַיִן תָּוֹךְ אַיִן דער טעקסט
געלביבן ניט געלונדעָרט.

ער פֿלעגט ענדערן בלויַן ווערטער, זאָצָן אַוְן סְטִיל. די דראמען גוּפָא
איין געלביבן ניט געלונדעָרט.
ער פֿלעגט ווערַן שטָאָרָק. אַפְּהעַנטִיך אַוְן פֿלעגט אַ שְׂטִיקֵל צִיִּיט זִיךְ
ניט צוּרִין צו זיינע דראמען.
אַבָּעַר אַיִן אַ קְוַרְצָעַר צִיִּיט אַרוֹם פֿלעג איך אַים זען ווַיְדַעַר זִינְצִיךְ
אַיבָּעַר זיינער אַ דראמען.

און דער רעוזלטאט אַיִן געווען כְּסֶדֶר דער זעלביבקער.
ער האט דעם געראגנַל ניט אוּפְּגַעַגְבָּן זיינ גאנַץ לְעָבָן.
ער האט פְּשָׁוֹט ניט געָקָאנַט אַוְן ניט געָזָאלַט צוּגַּבָּן, אַז ער אַיִן
ניט קיין דראָמָאַטוֹרָג; ער, דאס לִיטָעָרָאַרִישָׁע וואָנדערִיךְינַד, וואָס האט,
לוּיט זיינ אַיגָּעָנָעָר מִינְוָג אַז לוּיט דער אַנְגָּעָנוּמָעָנָר מִינְוָג, באָ
הערשט אַלְעַ לִיטָעָרָאַרִישָׁע פֿאָרְמָעַן, אַנְהַיִיבָּנָדִיך פֿוֹן פּוּבְּלִיצִיסְטִיך אַז
עַנְדִּיקְנָדִיך מִיט דעם לִיד, זאָל ניט קָאנַעַן באַהֲרָשָׁן די דראָמָאַטִּישָׁע
פְּאָרָם. אַמָּת, זי אַיִן די שׂוּעָרָסְטָע פְּאָרָם, אַבָּעַר עס זיינען דאָךְ דָא שְׂוִיָּיָה

בער מיט וויניקער טאלאנט פון אים, וואס באהערשן אט די שוערטע פָּארם.

די אלגעמעין-אנגענוןומענע מיינונג, או פרץ האט באהערشت אַלע פָּארםען, ניטיקט זיך אַפְנִים אֵין אַהייפְשָׁעַ רְעוּזְרוֹאַצְיָעַ, אָנוֹ נְעַמְלָעַ— ער האט באהערشت אַלע ליטערראַרישע פָּארםען, אֲבעַר ער אֵין אָומְעָטָום גַּעֲבַלְיבַּן גַּעֲטָרִי צו זַיִן אַיְגְּעַנְעַר פָּארם, ער אֵין אָומְעָטָום גַּעֲבַלְיבַּן פרץ.

ער האט זיך אַלְיַין נִיט גַּעֲקָאנְט גּוּבָּר זַיִן.
דער אַמְתָּא אֵין ווַיְתַעַר, אוֹ פרץ האט גַּעֲהָטָא אַקוֹּרְצָן שְׂרִיבְעָרְשִׁין אָטָעָם. ער אֵין גַּעַוּעַן דער גַּרְוִיסְעַר מִיסְטָעַר פָּוֹן דער מִינְיאָטוֹר, פָּוֹן דער קַוְרְצָעַר סְקִיצָעַ, פָּוֹן דֻּעַם קוֹרְצָן פְּעַלְיעַטָּאָן, פָּוֹן דער קוֹרְצָעַר פָּאַלְקְסְטִימְלְעָכָר גַּעַשְׁיכְטָעַ.

«מַאֲנִישׁ» אוֹן «די גַּאַלְדָּעַנְעַ קִיטָּה» זַיְגָעַן די לעַנְגָּסְטָע ווּרְקָ זַיְגָעַן אֲבעַר אֵין דער לְאַנְגְּקִיט פָּוֹן «מַאֲנִישׁ» אֵין דָא קַוְרְצָקִיט. וּוְעַגְּן «די גַּאַלְדָּעַנְעַ קִיטָּה» ווּעַט אָונְדוֹ אַוְיסְקּוּמָעַן אַפְּצּוֹשְׁטָעַלְעַן זיך אַוְיסְפְּרִילְלָעַן ווַיְתַעַר.

אֲבעַר מַעַן דָּאָרְךָ צַוְּגַעַבָּן, אוֹ «מַאֲנִישׁ» אֵין דָאָס בְּאַרְעַדְעַוְדִּיקְסְּטָע ווּרְקָ זַיְגָעַן.

. ל. פִּרְצָעַס קִיְּין מַאְלָ נִיט פְּרוּבִּירְט שְׂרִיבְעַן אַ דָּאמָאן, אַ לְעַנְבָּן גַּעַרְעַ נְאוּוּלָעַ, אַ צְוִיְּתַן «מַאֲנִישׁ» אַוְן סְתָמָ ווּרְקָ פָּוֹן אַ גְּרַעְסְּדָרָן פָּאַרְגָּנָם.

זַיִן כּוֹחַ אֵין באַשְׁטָאַנְעַן אֵין דער קוֹרְצָעַר, אַיְמְפַעְטִיקְעַר אָנוֹ אַפְּאָרִיזְמָאָרְטִיקְעַר סְקִיצָעַן. קוֹרְצָקִיט אֵין גַּעַוּעַן זַיִן עַלְעַמְעַנְט. האט ער גַּעֲקָאנְט פָּאַרְבִּיטִין ווּוְרְטָעַר אַוְיףְּ פִּינְטְּעַלְעַד, אֵין ער גַּעַוּעַן צְוּפְרִידְן; האט ער גַּעֲקָאנְט דֻּעַם זַאַץ אַזְוִי קִירְצָן, אַזְוִי קָאנְדְּעַנְסִירָן, אֵין ער זַאל זַיִן קְבַּלְהָדִיק פָּאַרְשְׁטָעַלְט אָנוֹ טְוָנְקָה, אֵין ער גַּעַוּעַן גְּלִיְקָה.

. ל. פִּרְצָעַס גַּעֲבְּלִיכְט, קִיְּין מַאְלָ נִיט גַּעַדְוָנְעָרָט. אַ בְּלִין אֵין אַ הוֹנְדָּעָרְטָל פָּוֹן אַ סְעָקָוְנְדָעַ פָּאַרְטִּיקָה; דִּי קִיְּלָעְנִישׁ פָּוֹן דּוֹנְגָּעָר, פָּוֹן זַיְגָעַן אַיבְּעַרְגָּאַנְגָּעַן אָנוֹ הַסְּקוֹת האט ער נִיט סּוּבָּל גַּעַוּעַן.
אָנוֹ האט ער גַּעַשְׁרִיבָּן עַטְלָעַכָּעַ לעַנְגָּרָעַ זַאַכָּוּן, זַיְגָעַן זַיִן גַּעַוּעַן צְעַפְּאַרְצָלָט, צְעַבְּרַעְקָה אָנוֹ קוֹרְצִינְקָעַ קָאַפְּיְטָעַלְעַד, וואס אַיְטָלָעַס אֵין גַּעַוּעַן אַ זַּאַךְ פָּאָר זַיִן.

און ער אַלְיִין האט ער געוואויסט.

פרץ האט אַמָּאל באשטעטלט בי מיר אָן אַרטיקל וועגן יעקב גארדיין
פֵּאָר זַיִן צוֹוִיטַן זַאֲמְלַבּוֹךְ "יִידִישׁ". וועגן אַיךְ האט אַים געבראַכט דעם
אַרטיקל האט ער תִּכְפַּח אַים דַּוְרַכְגַּעַלְיוּנַטְהַ, האט מספִים געווונַז מיט
מיין אַפְּשָׂאַצְוֹנָגָה אֶבעָר חַאֲלַטְנִדִּיק מִינְן מַאֲנוֹסְקְּרִיפְּט אַין זַיְנַע הענט אָן
בלעטערנדיך אַים האט ער אַזְגַּג געטאָן:

— אַיךְ ווֹאָט קִיְּמַן מָאֵל נִיט גַּעֲקָאנְט אַנְשָׁרִיבִּין אָזְגַּג לְאַנְגָּג אַרטִּיכְלַּיְּ.
וועגן אַיךְ שְׁרִיבִּיבִּן אָן צָעֵן זִיטְלָעַךְ דַּוְכְּט זַיְדְּ מִיר, אָזְדִּי טַעַמְעַ אַיְזְנִי דְּעָרָרִי
טרוֹנְקָעַן גַּעֲוָאָדָן אַיְזְנִי וּוּעְדָּתָעָרִי, מעַן זַעַט זַיְנִיט, מעַן פְּילַט זַיְנִיט;

אַיךְ בֵּין מַקְנָא דִּי ווֹאָט קָאנְגַּעַן אַנְשָׁרִיבִּין אָזְגַּג לְעַגְגָּרָעַךְ זַאָךְ.
אונַזְמַעַן דָּאָס מַעְרְקוֹוְרְדִּיקְסְּטַע אַיְזְנִי, האט ער גַּעַזְאָגָט וּזְיִד אַלְיִין,
וּוֹאָס אַיךְ האָבָּדְזָוְקָא לִיבְלִי יְעִינְגַּן דַּאֲמָאָגָעַן וּוֹי טַאֲלַסְטָאִיס, וּוֹי זַאָלָאָס,
וּוֹי פְּלָאָבָּעָס, אָן גַּרוֹיסַע פְּלַיאָזְפִּישׁ וּוּעָרָק.

דעַר קּוֹרְץְ-שְׁרִיבְּעָרִי. ל. פְּרַץ האט פְּשָׁוֹט נִיט גַּעֲקָאנְט גּוּבָּר זַיְן
די דְּרָאָמָטִישׁ פְּאָרָם צְוִילִיבְאִיר לְאַנְגָּקִיטִי.

אָדְרָאָמָעַ אַיְזְנִי אָ גַּרוֹיסַעְרַד דַּאֲמָאָן דִּיְאָלְגִּיזְוָרַט, סַעְנִיזְיָרַט, וּוֹאָס
וּוּרְעָת אַיְבָּרְגָּעָגָעָבָן אוֹיְהָן חַסְדְּ פָּוֹן דִּי פֻּרְדוֹאָגָעָן אַלְיִין; ער, דַּעַר מַהְבָּר,
שְׁטָעַלְטַז זַיְדְּ אַוּעָקָא אָ זַיְטַ.

אָדְרָאָמָעַ אַיְזְנִי אָ קָאנְדָּעָנְסְּרִיטָעַר דַּאֲמָאָן, אָדַעַר אָ קָאנְדָּעָנְסְּרִיטָעַ
נָאוּעָלָעַ. אַיךְ קָאנְטַזְמַן פָּוֹן אָ גַּאֲרַדְזִין דַּאֲמָאָן מַאֲכַן אָ פִּירְ-אַקְטִיכְעַ
אָדַעַר דְּרִיְ-אַקְטִיכְעַ פְּיעַסְעַ; אַיךְ קָאנְטַזְמַן פָּוֹן אָ פְּיעַסְעַ מַאֲכַן אָ צַוְּיִין
בְּעַנְדִּיקְוָן דַּאֲמָאָן, אָדַעַר נָאוּעָלָעַ.

אַיךְ האָבָּדְזָוְקָא עַס אַים אַמָּאל גַּעַזְאָגָט, האט ער זַיְדְּ צַוְּגָעָהָעָרָט, אָן אַלְיִין
פְּאַרְטְּרָאַכְטַז זַיְדְּ, אֶבעָר עַס האט קִיְּן קַעַנְטִיכְעַ וּוּרְקוֹנְג אַוִּיפְּ אַים נִיט
גַּעַמְאַכְטַז.

ער אַיְזְנִי גַּעַוּעַן מִמְּשָׁבָּאָנוּמָעַן פָּוֹן דַּעַר לִיְדָנְשָׂאַפְּט גּוּבָּר צַוְּיִין
די דְּרָאָמָטִישׁ פְּאָרָם.

אונַזְמַעַן ער האט זַיְדְּ קִיְּין מָאֵל נִיט גּוּבָּר גַּעַוּעַן, וּוּילְלַי די דְּרָאָמָטִישׁ
פְּאָרָם אַיְזְנִי פְּשָׁוֹט נִיט גַּעַוּעַן זַיְן וּשְׁאָרָן, אַחֲלוֹתִין נִיט. ער אַיְזְנִי גַּעַוּעַן
בְּטַבְעַן אָ קּוֹרְץְ-שְׁרִיבְּעָרִי. דָּאָ, אַין דַּעַם קִיצְוָרִי, אַין דַּעַם בְּלִיְזַן אַין

דען אַפְּאָרִיּוֹם, אַיּוֹ גַּעֲלָגָן זַיִן גַּרְוִיסָּעֶר טַאלָאנָט, אָונֵן זַיִן טַאלָאנָט הָאָט
זַיִד פְּשׁוֹת נִיט גַּעֲלָזָן פָּאָרְגוֹאָלְטִיקָן.
איַן דִּי דְּרָאָמָע גַּעֲוָעָן זַיִן פָּעָרוּזָעָנְעָכָע דְּרָאָמָע צַעַנְדְּלִיקָעֶר יַאֲרָז
נַאֲכָאנָנד.

.2

"אמְאָל אַיּוֹ גַּעֲוָעָן אַ מְלָך"

ער האט זיך געראנגלט און געראנגלט און איַן באיזנט גַּעֲוָאָרָן,
אָבָּעָר עָרָה האט עַס קִין מְאָל נִיט גַּעֲוָאָלָט צַוְּגָעָבָן.
. ๕. פֿרְצָה האט 24 סְצַעְנִישׁ וּוּרְקָע, אַ טִּילְוִינְגָעַ בְּלוּזָן דִּיאַלָּאָגָן
אָן וּוּלְכָן עַס איַן דְּרָאָמָטִישׁן אַינְהָאָלָט, אַ טִּילְוִינְגָעַ קְלִינְגָעַ סְצַעְנָעַס,
אָדָּעָר בְּילְדָּלָעָךְ, אָונֵן דִּי אַיבְּעָרְקָע זַיִגְעָן סְצַעְנִישׁ וּוּרְקָע, צַוְּשָׁן זַיִ
דְּרִיְּיָהָן דְּרָאָמָעָס : "די גַּאֲלָדָעָנָע קִיטִּי", "איַן פָּאָלִישָׁ אַוְּרָה דַּעַר קִיטִּי"
אוֹן "בִּינְאָבָט אַוְּיָהָן אַלְטָן מַאֲרָק". איַין דְּרָאָמָע, "וּוָאָס אַיִן פִּידָּעָלָע
שְׁטַעַקְתָּ", איַן נִיט קִין מִינְיָאָטוּ-דְּרָאָמָע אָונֵן נִיט קִין פֿוֹלָעָ דְּרָאָמָע.
זַי שְׁטִיטָץ צַוְּשָׁן אָן אַיְנָאָקְטָעָר אָונֵן אַ פֿוֹלָעָ דְּרָאָמָע.
וּוֹי אַ בָּאוּוּיָה פָּאָרָז מִין אַיְבָּזְ-אַרְוִיסְגָּזָאָגָטָעָר מִינְיָנוּגָג וּוּעָגָן יַ. ל.
פרְצָע שְׁרִיבְעָרְדִּישָׁעָר קְוּרְצָאָטָעָמָקִיטָה, אָדָּעָר אַוְּ פֿרְצָע אַיּוֹ גַּעֲוָעָן בְּלוּזָן
דַּעַר מִיְּסָטָעָר פָּוֹן דַּעַר קְוּרְצָעָר סְקִיצָעָ, קָאָן דִּינְגָן דַּאָּס, וּוָאָס פֿרְצָעָט
קְלִינְגָעַ דְּרָאָמָעָן, אָדָּעָר אַיְנָאָקְטָעָרָתָה, זַיִגְעָן אַמְּתוּעָ אָונֵן עַכְטָעָ קְלִינְגָעַ
סְצַעְנִישׁ וּוּרְקָע, עָרָה האט אַיִן קִיצְזָר דָוּקָא גַּעֲפִילָט זַיִךְ, נִיט
גַּעֲפָנְטָעָט אָונֵן האט דָא גּוֹבָר גַּעֲוָעָן דִּי דְּרָאָמָטִישׁ פָּאָרָם.
די קְלִינְגָעַ דְּרָאָמָע, די אַיְנָאָקְטִיקָעָ דְּרָאָמָע קָאָן פָּאָרְגָּלִיכָן וּוּרְעָן צַוְּ
דַּעַר סְקִיצָעָ. זַי אַיִן פָּוֹן דַּעַר זְעַלְבִּיקָעָר גַּרְוִיסָּה אַיִן פָּוֹן דַּעַר זְעַלְבִּיקָעָר
אִימְפָּעַטִּיקִיט אָונֵן פָּוֹן דַּעַר זְעַלְבִּיקָעָר סְקִינְחָאָפְּטִיקִיט.
די אַיְנָאָקְטִיקָעָ דְּרָאָמָע אַיִן מִשְׁגַּנְגָּנָה גַּעֲוָעָן צַוְּגָעָמָסָטָן צַוְּ פֿרְצָעָט
שְׁרִיבְעָרְדִּישָׁעָר קְוּרְצָאָטָעָמָקִיטָה.
די אַיְנָאָקְטִיקָעָ דְּרָאָמָע גִּיט אַ קְלִיְּיָנָעָם עַפְיוֹזָה, עָרָה אַנְטוּוּקָלָט זַיִךְ
נִיט, דַּעַר קָאָנְפָּלִיקָט אָונֵן די אַוְּיָהָן זְוָנָגָג קָוּמָעָן מִיט גַּרְוִיסָּה אִימְפָּעָט
אַיִגְעָר נַאֲכָן אַנְדָּעָרָן.
דא האט אַיר פָּמָעַט די טַעַבְנִיק פָּוֹן דַּעַר סְקִיצָעָ.

אין די קלענערע פיעסן פרצעס איז דא דער פרץ פון דער סקיצע
מייט זיין אַפֶּאָרִיזֶמְאָרְטִיכְוָן מאָגְנִיר ; די מענטשן רעדן קורץ, מיט אַפֶּ
געַהַאַקְטָעַ זָצֵן ; די קלינע פיעסן זיינען פֿוֹל מיט פֿינְטְּעַלְּעַךְ, ווי די
סקיצע זיינע.

ער פֿאָרְגְּעַסְטָם, איז אויף דער סצְעַנְעַ קָאָן מעַן נִיט רעדן מיט פֿינְ
טְּעַלְּעַךְ. פֿינְטְּעַלְּעַךְ זיינען נִיט קִין לְשׁוֹן פֿאָר דער סצְעַנְעַ
אמָאָל פֿאָרְגְּעַסְטָם ער אָונְן לִיגְטָ אָרְדִּין אַ שָּׂאָרְפָּן אַפֶּאָרִיזְוָן אָז אָרְ
בעַטְּעַרְ-מִידְלָ אַין מוֹילָ, אָז אַפֶּאָרִיזָם, ווֹאָס אַיז אַגְּגַעְפְּאָקְטָ מִיט חַכְמָה,
אוֹן זָגָן דָּאָרְפָּ עַס זָגָן אַ מעַנְטָשָׁ מִיט הַוִּיכְעָרָ קּוֹלְטוֹר אָז פֿוֹן
זַעֲלַבְּסַטְּשַׁטְּעַנְדִּיקְוָן דַּעֲנַקְעָן.

אטָם, לְמַשְׁלַח, גִּיט זִיךְרָ אַ זָּגָן אַן אַרְבָּעַטְּעַרְיָן אַין דער אַיְנָאְקְטִיקָעָר
פֿיעַסְעַ אַמָּאָל אַיז גַּעוּן אַ מְלָךְ :

— נָה, נָה, צְדָקָה, אַ פֿלְאָסְטָרָ אָוִיךְ אַ הַלְּצָעַרְנוּם פּוֹס ...
דאָס אַיז בְּאַרְקְטְּעַרְיְּסְטִישָׁ פֿאָרְפָּצְנָן. אַנְשָׁטָטָט צָו גַּעֲבָן דער אָרְ
בעַטְּעַרְיָן עַטְּלַעְכָּעָ וּוּרְטַעְכָּעָ, ווֹאָס זָלְעָן זַי בְּאַרְקְטְּעַרְיְּזִוְּרָן ווֹי אַ מעַנְטָשָׁ
אוֹן ווֹי אַן אַרְבָּעַטְּעַרְיָן, הָאָטָ ער אִיר גַּעֲגַבָּן אַין מוֹילָ אָרְדִּין אַ זַּיְעָר
פֿיַּינְעַם אַיז אַ זַּיְעָרָ רַאְפִּינְרְטָן אַפֶּאָרִיזָם, אָז אַפֶּאָרִיזָם, ווֹאָס פָּאָסְטָ זִיךְרָ
אַשְׁשָׁר גַּאֲרָ נִיט פֿאָרְ אִיר אַין גַּאנְצָן. אַיךְ זָגָן אַפֶּשֶׁרָ, ווּילְ מִיר זַעְעָן
זַי בִּיטָּ אַיז מִיר ווַיְיסָן בִּיטָּ וּוּרְ זַי אַיז. עַס קָאָן זִין, אַיז זַי אַפֶּשֶׁרָ
אַנְטוּקְיָהָטָעָ אַרְבָּעַטְּעַרְיָן אַין דער אַפֶּאָרִיזָם פָּאָסְטָ זִיךְרָ אִיר ; עַס
קָאָן אַבְּעָרָ אָוִיךְ זִין פֿאָרְקָעָרָטָם.

יעַדְעַ שָׁוְרָה הָאָטָ פֿינְטְּעַלְּעַךְ, דער דִּיאָלָגָ אַיז פֿוֹל מִיט פֿינְטְּעַלְּעַךְ,
אוֹן די פֿינְטְּעַלְּעַךְ זיינען נִיט קִין אַיְבָּרְיָקָעָ, ווּילְ זַי פֿילְן אָוִיסְ דִּי
נִיטְדְּעַרְזְּאַנְטְּקִיטָם, די קוּרְצִיקִיטָ אַיז דִּי קָאָרְגְּקִיטָ פֿוֹן וּוּרְטַעְכָּעָ.
אַבְּעָרָ אַמָּאָל אַיז גַּעוּן אַ מְלָךְ אַיז זָגָן אַ פֿיעַסְעַ. עַס אַיז דָּא
אַיז אִיר דְּרָאָמָטִישְׁקִיטָם, עַס זיינען דָּא מעַנְטָשָׁן, עַס אַיז דָּא דִּי צִיטָ
עַס אַיז דָּא אַ קָּאָנְקְלִיקִיטָ אַיז אַן אַנְצָוָהָעַרְעַנִּישָׁ אָוִיךְ אַוְיְלִיְיָוָנָגָ.
די דְּרָאָמָעָ אַיז אַ בִּיסְלָ אַ טְּשִׁיקָאָוּעָ. זַי אַיז נִיט עַנְלָעָךְ אָוִיךְ דִּי אַנְזָ
דָּעַרְעַ פֿרְצָעַ דְּרָאָמָעָן : עַס אַיז דִּי אַוְמוֹרָאִיקָעָ, רַעְוָאָלְצִיאָנְגָעָרָעָ צִיטָ
אַיז רַוְּסְלָאָנְדָם ; פּוֹילְן אַיז דָּאָן רַוְּסְלָאָנְדָם דִּי פּוֹילְיִישָׁ יִדְיִישָׁ אַרְבָּעַטְּ
לְעַבְּן דָּוֹרְקָ אָוִיךְ זַיְעָרָ שְׁטִיגְגָּרָ דִּי רַעְוָאָלוֹצִיאָנְגָעָרָעָ עַפְאָכָעָ.

די קורצע דראמע קומט פאר אין און ארעמען שוטער-ווארשטייט ;
דעך בעל-הבית האט שיין פארזע策 דאס לעצט שטיקל צירונג דער
ווײיבס ; דאס טאכטערל, דאס צעפעסטעט טאכטערל, לערנט זיך בשתייה
זאק-שטיקעררי, פדי צו העלפֿן דעם ארעמען פָּאטער, דעם בעיל-הבית
פֿון דעם שוטער-ווארשטייט.

קומט אריין אין ווארשטייט אַ שליח פֿון צ. ק. און דערקלערט אַ
סטריך אין דעם אומגילדליךן שוטער-ווארשטייט.

אַרבּעַט אַבעְרַ דָּאַרט אַ יונגעַר אַרבּעַטער, ווֹאס אַין פָּאלְבִּיט אַין
דעם בעיל-הבית טאכטערל, פָּאלְט אַים אַין אַזְּאַ פָּאלְטעל — עַר ווּעַט
חתונה האָבן מיטן בעיל-הביתם מידל, עַר ווּעַט קָאנְגּוּן אַידִים, דאס
הייסט, אַ שותֵף אין ווארשטייט, און עַר ווּעַט קָאנְגּוּן אַרבּעַטן. דער סטריך
איין דאָך חַל בְּלוּיז אַוִיפּ דַּי גַּעַדְגַּעַן אַrbּעַטער, נִיט אַוִיפּ שַׁוְתְּפִים
און נִיט אַוִיפּ משְׁפָחָה . . .

אַבעְרַ דאס גִּיט נִיט ; עַס קומט דער שליח פֿון צ. ק., עַס הערט
זיך אַ שאָס . . .

עַס אַין שיין דַּא אַ קִינְד אַין שְׁטוּב. אַבעְרַ דאס טאכטערל פֿון דעם
אמְּאלְיקָן בעיל-הבית אַין מִיט דַּי אַrbּעַטער. זֶה האָט חתונה געהאָט פְּדִי
צּוּ רַאְטַעְוּן דעם פָּאטְעַר פֿון דַּי אַrbּעַטער. אַבעְרַ זֶה אַין לייכְטֶזְבִּיךְ.
זֶה האָט דאס ערְשְׁטַע גַּעַטְאָן אוֹיסְטְּ לִיבְּטוּזִין, אַון אַיצְט גִּיט זֶה אַוּעָקָ
אוִיפּ אַ דַּעְמָאנְסְטְּרָאַצְיָע מִיט דַּי אַrbּעַטער, אַדְעַר מיטן אַנְפְּרִירַעַר פֿון
די אַrbּעַטער, אַון לאָזֶט דעם מאָן ווִיגְנָן דאס קִינְד.

אונְ דער מאָן ווִיגְנָט דאס קִינְד אַון זִינְגְּט דאס פָּאַלְקָסְטְּ-ליידָל, ווֹאס
זַיְן פְּרוּזִינְגְּט :

אַמְּאָל אַין גַּעַוְועָן אַ מלְךָ,

הָאָט עַר גַּעַהָאָט אַ מלְכָה —

הָאָבָּן זֶה גַּעַהָאָט אַ ווִינְגְּאַרְטָן,

הָאָט גַּעַוְואָקְסְּן דָּאַרט אַ דָּוִין —

דאס אַין גַּיבְּעָר אַ בִּילְדָּה, אַן עֲפִיזָאָד אַרוּיסְגַּעַכְאָפְּט פֿון אַ צְּעָבוּיִ
טַעַטְעַר ווּעַלְט. דער עֲפִיזָאָד אַין גַּעַבְּלִיבָּן אַן עֲפִיזָאָד, עַר האָט דַּא נִיט
קיין המשך נִיט פֿון דעם נַעַכְטָן פֿון דַּי מַעֲנְטָשָׂן אַון נִיט פֿון דעם מַאְרָגָן
פֿון דַּי מַעֲנְטָשָׂן.

דרצנו שפילת זיד דא אפ א קלינע דראמע באונזער. גבריאל דער שליח פון צ. ק. וואס ארגאניזירט דעם סטריך אין דעם ארעמען שוסטער-ווארשטייט, וווערט אפגענט פון זיין קרווי. עס איין דא א רמאן או דעם בעל-הביתס טאכטערל, וואס האט חתונה געהאט מיט אן אַר בעטער, האט גאר ליב דעם ארגאניזאטור פון סטריך און לויפט מיט אים און מיט די ארכבעטער אויף אַדעמאנשטיינע, איבערלאזנדיק דעם מאן דאס פֿאַרְשְׁמָאַכְּטָעַ קִינְד אַזְנֵבֶר הַיִם.

דאַס אַלְץ אַז נִיט קְלָאָר, נִיט בּוֹלְט, נִיט דּוּרְזָאָגָט. אַוְיף דּוּרְלִיבָּעַ פָּוּן בּוּלְ-הַבְּיתָס טָאַכְטָעָרְלַ דְּאָרְףַּ מַעַן זִיךְ אַגְּשָׁטוּוֹסָן. זִיךְ בּוֹזְוִין אַבְּנָגָעָן אַזְנְזִיךְ וּאַרְטָט; וּוֹעֲן מַעַן זָאָל עַס וּוּלְעָן אַוְיף-פִּירָן, וּוּעַט מַעַן עַס מַוּן אַוְיסְפְּילִין, מַעַן וּוּעַט מַוּן דָא אַזְנֵבֶר פְּאָרְבָּיְטִין פִּינְטָעָלָעַ אַוְיף וּוּרְטָעַר.

אַבְּעָר אַ בּוֹלְד אַז דָא, אַז אַ קְלָאָר בּוֹלְד, כָּאַטְשׁ עַס אַז נִיט נִיט אַוְיגְּגִינְעַל. דָאַס זִיְינָעַן אַבְּסָוְרִין פָּוּן רֻעוֹאַלְזִיכְעַ, וּוּלְכָעַ מַעַן קָאָן נִיט אַוְיסְמִידָן, אַז דָאַס אַפְּנִים אַזְנְזָעָן פְּרַצְעָס בּוֹנָה. דָאַז האָבָן מִיר מַיַּט אַ הַיְשָׁש בּוֹסְלָפְגִימָוֹת (אַז דִּי פְגִימָוֹת שְׂטָאָמָעָן אַלְעָ פָּוּן פְּרַצְעָס שְׂרִיְּבָעָרִישָׁן מָאָגָר) אַ מַעַר אַדְעָר וּוּינִיקָעָר קְלָאָר בּוּלְדָלְ פָּוּן דּוּרְ צִיְּטָ פָּוּן דּוּרְ עַרְשָׁטָעַר רֻעוֹאַלְזִיכְעַ. עַס אַז אַיְגְּנְטָלָעַר גָּאָר קִיְּין קָאַנְפְּלִיקָט דָאַז נִיטָא, אַזְנֵבֶר עַס אַז דְּעַ-רְיבָּעַי אַזְנֵבֶר קִיְּין אַוְיפְּלִיאַזְוָנָה, דָאַס זִיְיסָטָ, עַס אַזְנֵבֶר קִיְּין דְּרָאָמָעַ נִיטָא.

וּוֹעֲן מִיר זָאָלָן אַגְּנָעָמָעָן דִּי דּוּרְקְלָעָרָוָגָ פָּוּן סְטְרִיךְ פָּאָרְן קָאָן-פְּלִיקָט, אַזְנֵבֶר קִיְּין קָאַנְפְּלִיקָט קָאָן מַעַן דָאַז נִיט אַנְטָאָפָן, האָט זִיךְ דּוּרְ קָאַנְפְּלִיקָט, וּוֹאָס אַזְנְזָעָן בּוּי דַעַם סָאָמָע אַנְהָהִיבָ פָּוּן דַעַם אַיְנָאַקְטָעַר, נִיט אַנְטָוּיְקָט צָו אַ דְּרָאַמְּטִישָׁן קְלִימָאָקָס אַזְנֵבֶר עַנְדִּיקָט זִיךְ מַיַּט אַ גָּאָר זִיְיטִיקָן, מַיַּט דּוּרְ דְּרָאָמָע גּוֹפָא קִיְּין שָׁוָם שִׁיכָוֹת בּוּטָה אַבְּנָדִיקָן, אַיְנְצִידָעָנָט.

דּוּרְ הוּיְפְטָ-חִסְרָוָן אַבְּעָר אַיְתָ, וּוֹאָס דִּי טָעַמָּע אַזְנֵבֶר צִיְּטוּיְילִיקָעַ. עַס אַזְנֵבֶר טָעַמָּע, וּוֹאָס אַזְנֵבֶר אַוְיף אַ בּּוֹעַזְלָ. זִיךְ פְּאַגְּזָט אַיְדָעָר מַעַן באַוְוִוָּזָט צָו בּאַטְרָאַכְטָן זִיךְ צָו אַרְיָעָנְטִירָן זִיךְ אַיְדָ ; זִיךְ אַזְנֵבֶר אַשְׁפְּלִיטָעַר פָּוּן אַ גְּרוּסָעַר טָעַמָּע.

דא איז די רעוואַלוציע גוֹלָא ניט אַנגערירט געווארען, די גרויסע
דראַמָּאַטִּישְׁקִיט פֿון דער רעוואַלוציע איז דא ניטא. ניטא אָפִילו די
גרויסע טראָגיַשְׁקִיט פֿון רעוואַלוציע. עס איז בלויו אַרוּיסְגָּעַזְפֶּט אַין
אַבְּסְוּדָה, אַ סְטְּרִיךְ אַין אַ וְאַרְשָׁתָטָט, וְאַס דער בְּעֵלְהַבִּית הַוְגָעָרָת
וּוְ די אַרְבָּעָטָר.

אַכְּבָּר אַין דעם באַשְׁרָעָנְקָטָן שְׂתַח פֿון אַן אַיְנָאַקְטָעָר פֿילְט זִיךְ
פֿרְץ וּוְיַי אַין דְּעָרְהִים. ער קָאוּן דָּא זַיִן קוֹרֵץ, ער קָאוּן אַפְּעָרִירָן מִיט
פֿינְטָעַלְעָר, מִיט נִיטְ-דָּעַרְזָאַגְּטִיקִיט אַון מִיט בְּלִיצְקִיט.

.3

"וּוְאָס אַין פֿידְעָלָע שְׁטָעָקָט"

אַ פֿוֹלְעָרָע סְצֻעַנִּישָׁע קְרוּאַצְּיָע אַין פֿרְצָעַס "וּוְאָס אַין פֿידְעָלָע
שְׁטָעָקָט".

דא וְאַבָּן מִיר די אַיְבָּיקָע טְרָאַגְּדִּיעָ פֿון דעם קִינְסְטְּלָעָר, פֿון דעם
אַיְבָּיק נִיט פֿאַרְשְׁטָאַנוּנָעָם קִינְסְטְּלָעָר, בְּיוֹ גָּאָר שָׁאָרָף אַרוּיסְגָּעַרְאָכָט.
דא וְאַבָּן מִיר אַ פֿאַלְקְסְ-קִינְסְטְּלָעָר, אַ פֿלְיְ-זָמָר. דער פֿאַלְקְסְ-קִינְסְטְּ
לְעָרָר לְעָבָט אַין אַ פֿרְעָמְדָעָר סְבִּיבָה, ער לְעָבָט קָעָגָן זַיִן וּוְילָן אַ בְּרִיגְעָרִ
לְעָרָר לְעָבָן צְוִוִּישָׁן קְלִינְגְּרָגָעָר, ער אַין זַיִן אַיְגָעָנָעָר אַין אַ וּלְידָ
פֿרְעָמְדָעָר, ער אַין שְׁרָעַקְלָעָד אַיְנוֹזָם אַין זַיִן וּוּלְטָה. ער בְּעַנְקָט, ער
זָוְכָת, אַין דָּי וּוּלְטָ אַרְוֹם אַיְם קְוּוּטָשָׁת מִיט די פֿלִיצְעָס, הָאָט טָעָנָות
צָו אַיְם, מָאָכָט אַיְם דָּאָס לְעָבָן בִּיטְעָרָר אַין-אַומְדָעָרְטָרְעָלְעָכָר.
יוֹאָל דער פֿלְיְ-זָמָר, אַן אַמְּתָה קִינְסְטְּלָעָרְיִשְׁׁע נָאָטוֹר, וּוְרָט אַוְיסְעָרָסְט
גּוֹט כָּאַרְאַקְטָעָרְיוֹזִירָט אַין דער קְלִינְגָרְדָרְאָמָע ; אַיר הָאָט די סְבִּיבָה
זַיִינָע, וְאָס שְׁטוּדִיכְתָּן נָאָר אַונְטָעָר שְׁטָאַרְקָעָר זַיִן בָּאוֹנְדָעָרְקִיט. יוֹאָל
אַין אָפְּשָׁר דער אַיְנְצִיקָּעָר לְעַבְּדִיקָעָר מְעַנְשָׁת אַין אַלְעָ דָרָאָמָעָס פֿרְצָעַס
אוֹן די אַיְנְצִיקָּעָר עַכְּטָ-דָרְאַמְּטִישָׁע פֿעַרְזָאָן.

יוֹאָל אַין אַ לְעַבְּדִיקָעָר מְעַנְשָׁת, זַיִנָּע לְיִידְן זַיִנָּע עַכְּטָע אַין זַיִנָּע
קָאנְפְּלִיקָטָן מִיט דער סְבִּיבָה, אַין וּוּלְכָעָר ער לְעָבָט, זַיִנָּע עַכְּטָע. דָּא
שְׁטִיְתָה אַ דָּרְאַמְּטִישָׁע כָּאַרְאַקְטָעָר אַין שָׁאָרְפָּן קָאנְפְּלִיקָט מִיט דער
מְאָרָאָל פֿון דער וּלְטָה, אַין וּוּלְכָעָר ער מוֹזָעָן.
הָאָט אִיד דָּא עַכְּטָע אַין קוֹלָע דָרְאַמְּטִישָׁקִיט.

דעך קאנטיליקט האט זיך, אמתה. ניט אַנגעעהויבן אין דעם קורצעער דראמע. ניין, יואל איי שווין אלט 45–50 יאָר. ער שיכורת שווין אויס פֿאַרְצּוֹיִּפְלוֹנָג, דאס הייסט דעם קאנטיליקט איי אָן אלטער, אַכְּרָאַנְשָׁעֶר. דא זעען מיר די לעצטער פֿאָזָע פֿוֹן קאנטיליקט, דא האבן מיה, אָזָי צו זאגן, יואלן ווי דעם קרבּוֹן פֿוֹן קאנטיליקט.

יאָל רַאֲגָנְגָלָט זיך נאָר, אַבעָר עס איי די לעצטער רַאֲגָנְגָלָנִישׁ. ער איי שווין באַזְיָגָט, ער איי שווין דעם קרבּוֹן; אין דעם דראמע האבן מיד פֿול בְּלֵוִין די אוֹיְכְּלִיזְוֹנָג.

די אוֹיְכְּלִיזְוֹנָג איי אָן אַלְטַ-מַאֲדִישׁע, אַבעָר אין דעם פֿאָל אָן עַכְתָּע. יואל שטָאָרְבָּט. ער שטָאָרְבָּט פֿוֹן דעם לעצטן אוֹיְכְּרָוִיז זיינָעָם. פֿרְיעָר פֿלְאָצָט די פֿידָל, וואָס ער שלְיִידָּעָרט צו די פֿיס פֿוֹן דעם "שׂוֹאָרְצָעָר פֿעַשָּׁע", אָנוֹ דערנָאָר שטָאָרְבָּט ער. ער שטָאָרְבָּט ווי ער האט געלעט. זיַּן טוֹיט קוּמֶת מיט אַ שְׁטוֹרְעָם פֿוֹן אָומְרוֹ.

מיר האבן דא דעם לעצטן אוֹיְכְּרָוִיז פֿוֹן דעם אַומְגַּלְקָלָעָכָן קִינְסָטָן. ער, די לעצטער אָנוֹ אַמְגַּלְקָלָעָכָטָע לְיַבָּע מיט "דעך שׂוֹאָרְצָעָר פֿעַשָּׁע", וואָס קוּמֶת פֿוֹן אַ גְּרוּסְעָר שְׁטָאָטָן.

פֿעַשָּׁע איי יונָגָה, גְּרוּסִ-שְׁטָאָטִישׁ אָנוֹ צְעִירִיסָן פֿוֹן שְׁטִימָנָגָעָן. אָנוֹ אוֹיְפָן אַ חֲתוֹנָה, וואָו פֿעַשָּׁע בְּאַגְּעָגָנָט זיך מִיטָּן פֿאַלְקָס-קִינְסְטָלָעָר, באַקוּמֶת יואָל דעם לעצטן פְּסָק זיינָעָם — די שׂוֹאָרְצָעָר פֿעַשָּׁע איי די פְּלָה ; זי איי די פְּלָה פֿוֹן אָן אַלְטָן בְּחוֹר אָנוֹ אוֹיְפָן אַיר חֲתוֹנָה דָאָרָף ער עס שְׁפִּילָן מיט זיַּן קָאָפְּעָלִיעָן.

אָנוֹ פֿעַשָּׁע, די פְּלָה, זָאָגָט אִים בֵּין : "שְׁפִּילָ, קְלֻעוֹמָעָר, שְׁפִּילָ, אוֹיְבָן אַ גּוֹטָעָר פֿרְיִינְד ! עס איי דאָך מִין חֲתוֹנָה הַיְנָם. שְׁפִּילָ ! אַ שְׁמָחָה בֵּין מִיר אָנוֹ מִין מָאָן . . . עַפְעָס פֿרְיִילָעָם שְׁפִּילָן ! לְעַבְדִּיקָס, שְׁוַיְמַעְנְדִּיקָס, ווי דעם ווֹיָן, ווי דאס גְּלִיקָס, ווי די לְיַבָּע .".

יאָל וּאָרְטָט אַיר זיַּן פֿידָל צו די פֿים. די פֿידָל פֿלְאָצָט. עס איי אַבִּיסָל מַעְלָאַדְרָאַמְּטִישׁע, עס איי אַבִּיסָל צּוּ-מַלְיִצְחָדִיק, אַבעָר די מַעְלָאַדְרָאַמְּטִישׁקָיִיט וּאַקְסָט אַרוֹיס פֿוֹן דעם דראמע גּוֹפָא אָנוֹ די מַלְיִצְחָדִיק פָּאָסָט פֿאָרָן פֿאַלְקָס-קִינְסְטָלָעָר.

דער לעצטעד אקט : יואל אייז קראנק, די קאפאעליע צעהאלט. זי אייז געבליבן און א קאָפּ, מַוְרְמַלְעָן זִי קִינְדָּעַד. די פְּרָנָסָה אייז גַּעֲשָׁלָאָגָן, אָוֹן חֶבְרָה בְּנִים קְרוּגָן זִיךְ שְׂוִין וּוְעָגָן דַּעַר פְּרִיעָרְשָׁאָפַּט פֿוֹן דַּעַר קְאָפְּעָלִיעַ.

פְּאָרָן טוֹיט בעט זִיךְ יְוָאָל אַיְבָּעָד מִיטְ זִין פְּרוּוי, אָוֹן צְמַאָלִיקָעַ שִׁיבָּבַּיַּהַיְתַּן ; אָוֹן מִיטְן דְּבוּנוֹ-שְׁלָעָוְלָם וּוְילְ עַד שְׁלוּם מַאֲכָן :

זִיְ אָוְיפּ מֵיַן אַרְעָמָר נְשָׁמָה נִיטְ בִּיהְיָה, נָעַם זִי אָוְיפּ וּוְיָאָבְרָעָמָר

הָאָרְצִיקָעָר פְּאָטָעָר זִין פְּאָרְבָּקְאָנְדוּשָׁעָטָ קִינְדָּ...".

אַבְּעָד אִין סָעָמָעַ מִיטְן וּוְיִדְוִי דַּעְרוֹעָט עַר "די שְׁוֹאָרְצָעַ פָּעָשָׁעַ". זִי וּוְיִיְנְגִיגִין צָו אִים אָוֹן גִּיטְ נִיטְ אַרְיָין, אָוֹן עַר שְׁרִיְתַּן אָוְיסָ:

"פָּעָשָׁעַ?"

פְּרִיעָרְ האָט די פְּיִידָל גַּעֲפְּאָצָט אָוֹן אִיצְט — דַּאַס הָאָרֶץ פֿוֹן
קִינְסְטְּלָעָר ...

וּוְאָס אִין פְּיִידָלָעַ שְׁטַעַקְטַּיַּה אִין אַ דְּרָאָמָע אִין דְּרִיְ אָקְטַן, אָזְוִי אִין
זִי גַּעֲטִילְלָט, אַבְּעָד אִין עַצְמָה אִין זִי קוּיִם אִין אַיְנָאָקְטִיקָעַ פִּיעָסָע. זִי אִין
קְלִיְין, זִי הָאָט אִין גַּאנְצָן וּוּלְבָעַ 24 וּוּתְלָעַד, אָוֹן די צִימְצָומְדִיקִיטַן פֿוֹן
דִּיאָלָגָד, די באָאוֹאָסְטָעַ פְּרִיצָעַ צִימְצָומְדִיקִיטַן, מַאֲכָט זִי נָאָךְ קְלֻעָנָעָר
אָוֹן אַיְנָגְעָשְׁרָוּמְפָעָנָעָר.

די אָקְטַן זִיְנְעַן פְּיִינְפַּךְ - צָעַן מִינְוּטִיקָעַ.
אִין די שְׁפָעַטְעַרְדִּיקָעַ דְּרָאָמָעָן וּוְילְ עַר דַּאַס גּוּבָּר זִין, אַבְּעָד עַר אִין
דַּאַס גּוּבָּר מִיטְ אַ לְּאָנְגָן קִיצָּר, מִיטְ לְאָנְגָעָר מִינְיָאָטוּרִישְׁקִיטַן, אַוְיבְּ מַעַן
קָאָן זִיךְ אָזְוִי אַוְיסְדָּרִיקָן.

וּוְאָס אִין פְּיִידָלָעַ שְׁטַעַקְטַּיַּה אִין מִיטְ אַלְעַ הַינְּטְרָעְשְׁטָעְלִיקִיטַן די
בָּעַטְטָעַ גַּוְעַסְעָרָעַ רְעַאַלְיְטִישָׁעַ דְּרָאָמָעַ, וּוְאָס פְּרִץְ הָאָט גַּעֲשִׁרְבִּיןַן.
דאַ זִיְנְעַן די מַעְנְטָשָׁן גּוֹט כָּאָרְאָקְטָעְרִיזְרַט. זִיְ זִיְנְעַן נִיטְ קִיְין
חוּטְטָעַ סִימְבָּאָגָן, נָאָר לְעַבְּעַדְיִיקָעַ מַעְנְטָשָׁן, מַעְנְטָשָׁן מִיטְ בְּקָוָת אָוֹן
פְּלִילִישָׁ ; אַ סִימְבָּאָל אִין בְּלוֹיוֹן די שְׁוֹאָרְצָעַ פָּעָשָׁע. אָוֹן דַּאַ זַעַט אַיר
פְּרִיצָעַס לְיִטְעָרְאִישָׁعַ חַכְמָה. פָּעָשָׁע דְּאָרָף דַּאַ זַעַט בְּלוֹיוֹן אַ סִימְבָּאָל, די
דַעַצְטָעַ לְיִבְעַ פֿוֹן אָנַן אָוּמְגַלְיְקָלָעָן קִינְסְטְּלָעָר אִין זִי. זִי בָּאוּיְזָט זִיךְ
וּוְיִפְעָס נִיטְ-רְעָאָלָס, וּוְיִפְעָס נִיטְ-זְוִירְקְלָעָכָס. עַס אִין דַאַ אַינְ דַעַר
לְעַצְטָעַר לְיִבְעַ פֿוֹן קִינְסְטְּלָעָר צָו דַעַר "שְׁוֹאָרְצָעַר פָּעָשָׁעַ" עַפְעָס מַלְאָךְ
הַמוֹּתְדִּיקָס.

די שווארצע פיעשע" פֿאָרְעַנְדִּיקט זֵין בענ侃ענדיק, זַוְּנִיךְ לְעָבָן.
זַי דָּאָרְפַּ זֵין דִּי פֿעַצְטָעַ פֿרִידִיד, זַי אַיז אַבְּעָרַ דָּעַרְ פֿעַצְטָעַר פֿלְאָס פֿוֹן
זֵין לְעָבָן.

גוט כארקטעריזיט איז אַרְיךְ יַוָּאַס פֿרִידִי מִירְלֶה, דִּי אַמְּאלִיקָע
שִׁינְגָּהִיטָּה, וּוֹאָס הַאט חַוְתָּנוֹה גַּעֲהָאָט פֿאָרְן פֿאָלְקָסְטִינְסְטְּלָעָר.

אָט וּוֹי מִירְלֶה דָּעַטְ וּוֹעֲגַן דָּעַר "שווארצער פיעשע":
אָא בְּעַטְלָעָרִין אַיז זַי! אָן אַרְעַמְעַ בְּעַטְלָעָרִין, דִּי אַרְעַמְסְטָעַ בְּעַטְ
לָעָרִין! פֿוֹן זֵין לִיבָּן נַאֲמָעַן הַאט זַי אַמְּתָה — שִׁינְגִּיקִיט בְּאַקְוּמָעַן...
אַ גַּעֲרָרוּירָעַנְעַ נַשְּׁמָה הַאט עַר אִיר גַּעֲגָעַן... אַ שְׂטִיקָמָאָר. שְׁלָעַן
דָּעַטְ זַי זַיךְ אַרְומָ אַוְּיפָ דָּעַר וּוּעַלְתְּ... זַוְּכָּתְ לִיבָּטְ, זַוְּכָּתְ וּוּאַרְעַמְקִיטָּ...
אוֹן וּוֹאָזְ זַי טַרְעַטְ אַ מעַנְטָשָׁ מִיט אַ לִיכְטִיקָעַ נַשְּׁמָה, מִיט אַ וּוּאַרְעַם
הַאֲרִיךְ, שְׁטָעַלְטַ זַי אַוְּסָ דִּי האָנָט אַוְּן בְּעַטְלָט אַוְּן סַקְאַמְלָעַט: אַ פֿוֹנָקְ
אַ פֿוֹנָקְ!..."

עַס אַיז אַבְּיסָל צַוְּשָׁטָאָרָק אַוְּן צַוְּטִיךְ פֿאָר מִירְלָעָן, אַבְּעָר פֿרְץ
הַאט עַס גַּעֲמָאָכָט פֿאָלְקָסְטִימְלָעָךְ וּוֹי נַאֲרַ מַעְגָּלָעָךְ; אַשְׁוֹר בַּיַּתְגָּ�
פֿאָלְקָסְטִימְלָעָךְ פֿאָר מִירְלָעָן, אַבְּעָר גַּעֲנָגָו שִׁין פֿאָר דָּעַר פֿרִידִי פֿוֹן דָּעַם
פֿאָלְקָסְטִינְסְטְּלָעָר.

וּוֹי גַּעֲזָגָט, הַאט אִיר אַוְּיךְ אַין דָּעַר דָּזְוִיקָעַר בְּעַסְטָעַר דְּרָאָמָע
פֿרְצָעַס קְוּרְצָקִיט. עַר קָאָן זַי נַיְתָ גּוּבָּר זֵין.
אוֹן דָּאָס מַאֲכָתְ דִּי דְּרָאָמָע "וּוֹאָס אַיְתָ פֿאָרְעַלְעַ שְׁטָעַקְטָ" שַׁוְּעָר צָוָם
אוּפְּהָרִין. זַי אַיז נַיְתָ גַּעֲנָגָו פֿאָר אַ גַּאנְצָעַר פֿאָרְשָׁטְעַלְוָנָגָ, זַי אַיז קוּם
גַּעֲנָגָו פֿאָר אַ הַאֲלָבָעָר פֿאָרְשָׁטְעַלְוָנָגָ.

דָּא וּוֹעֵן מִיר נַאֲכָמָאָל קְלָאָר אַוְּן דִּיְתְּלָעָךְ וּוֹאָעָס לִיגְטָ פֿרְצָעָס
אַנְמַעְכָּטִיקִיט אַין דָּעַר דְּרָאָמָע.

קְלָאָר אַיז אַבְּעָר, אָוֹ פֿרְץ הַאט דָּוְרְכָגְעַמְאָכָט אַ גַּאנְצָ הַיְשָׁן מַהְלָעָ
פֿוֹן דָּעַר דְּרָאָמָע "אַמְּאָל אַיז גַּעֲוֹעַן אַ מְלָךְ" בֵּין "וּוֹאָס אַיְתָ פֿאָרְעַלְעַ
שְׁטָעַקְטָ". דִּי צְוִוְיָתָע דְּרָאָמָע זַיְנָע אַיז אַ דְּרָאָמָע, זַי הַאט אַלְעַ אַטְרִיבָוּתָ
פֿוֹן אַ דְּרָאָמָע.

אוֹן וּוֹעֵן נַיְתָ דָּעַר קְוּרְצָעַר שְׁרִיבְעַרְישָׁעָר אַטְעָם פֿרְצָעָס וּוֹאַלְטָן מִיד
גַּעֲהָאָט מִמְשָׁ אַ פֿעַרְלָאָן אַונְדוּעָר דְּרָאָמָטִישָׁעָר לִיטְעַרְאָטוֹר.

די דראמאטישע פֿלִיגְלָעַן זַיְנָעַן גַּעוֹעַן בֵּי פֿרְצָעַן אָונְטָעָרגְעָה אֲקָטַן.
 עַד האָט גַּעֲקָאנְט זַיְד אַהיַב טָאָן הוֵיךְ, אָבָעָר נִיט פֿלִיעָן וּוִיתַן; עַד האָט
 גַּעֲקָאנְט אַ פֿלְאָטָעָר טָאָן אַיְן דִּי הַוִּיכְקִיטַן, עַד האָט אָבָעָר נִיט גַּעֲקָאנְט
 לְאַגְּנָה האַלְטָן זַיְד דָּארָטַן ...
 אַיְן «וּוָסָם אַיְן פֿידְעָלָעָ שְׁטַעַקְטַן» זַעַט מַעַן עַס בֵּי גַּאֲרָ קְלָאָר אָוֹן
 בֵּי גַּאֲרָ דִּיְתְּלָעָן.
 דַּעַר דִּיאַלְאָגַג האָט לִיְכְּתַג גַּעֲקָאנְט אוּיסְגַּעַפְּלִיט וּוּרְעָן, דִּי קְוַרְצָעַ
 סְצֻעַנְעָס הַאָבָן גַּעֲקָאנְט לִיְכְּתַג פֿאָגְרָעָסְעָרְט וּוּרְעָן, אָבָעָר דַּעַר קְוַרְצָעַ
 שְׂרִיבְּעִירִישָׁעַר אַטְעַם פֿרְצָעַס האָט עַס נִיט דָּעָרְלָאָזָן.
 דָּא הַאָבָן מִיר אַגְּדָיַן אַיְן גַּאֲרָ שָׁאָרְךְ בַּילְדְּ פֿוֹן אַחְתָּוֹנָה, אַיְן
 אָבָעָר וּוּדָעָר — דָּאָס בַּיְלְדְּ אַיְן צְוּרָקָץ, אַזְוִי קְוּרִין, אוּ דִי כָּאָרָקְטָעָרְדָן
 זַיְנָעַן בְּלוֹיזָן סְקִיצְרָט, בְּלוֹיזָן אַשְׁטְרָיךְ דָּא אַוְן אַשְׁטְרָיךְ דָּארָט.
 קִיצְוָר אַיְן גַּעוֹעַן פֿרְצָעַס גַּרוּסִיקִיט, אָבָעָר אַזְוִי זַיְן גַּרוּסִעַן הַבִּנְיָה
 טְעַרְשְׁטָעַלְיִיקִיט.

.4

„די גַּאֲלָדָעָנָעָ קִיטַט“

איַנְעַ פֿוֹן דִּי גַּרְעַטְטָעַ דְּרָאָמָּטִישָׁעַ פְּאָעָמָעַס אַיְן אָונְדוּעָר לִיטְעַ
 דָּאָטוֹר, אָוּבָן נִיט דִּי סָאמָעַ גַּרְעַטְטָעַ, אַיְן „די גַּאֲלָדָעָנָעָ קִיטַט“.
 „די גַּאֲלָדָעָנָעָ קִיטַט“ אַיְן פֿילְ מַאלְ אַיְבְּעָרְגָּעָאָרְבָּעַט גַּעוֹאוֹרָן פֿוֹן
 י. ל. פֿרְצָעַן, אָבָעָר אַיְן דָּעַם פֿאָל גַּרְאָד מִיטְ גַּרוּסָן דָּעָרְפָּאָלָגְן, דִּי דָּא
 זַיְעַ פְּאָעָמָעַ אַיְן מַמְשָׁ אַיְסְגַּעַוּזְאָקָסָן מִיטְ יַעֲדָעָר בְּאָרְבָּעְטָוָנָגָן, בֵּי זַיְעַ
 הַאָט דָּעָרְגִּיְיכְּטַן דִּי גַּרוּסִיקִיט, וּזָסָם מִיר הַאָבָן פְּאָרָ זַיְעַ.
 „די גַּאֲלָדָעָנָעָ קִיטַט“ הַאָט, וּזַי גַּעֲזָאָגָט, גַּעהָאָט עַטְלָעָכָעַ גִּילְגָּוּלִים,
 אָדָעָר בְּאָרְבָּעְטָוָנָגָעָן.
 זַי אַיְן לְכַתְּחִילָה גַּעֲשָׁרִיבָן גַּעוֹאוֹרָן אַיְן העָבְרָעָאִישָׁ אַיְן גַּעוֹוִינְטַן
 לְעַכְעַר פְּרָאָזָעָ אַיְן הַאָט גַּעהָיִיסָן „חוּרְבָּן בֵּית צְדִיקָה“. זַי אַיְן גַּעְדְּרוֹקָט
 גַּעוֹאוֹרָן אַיְן „הַשְּׁלוֹחָ“. שְׁפָעַטָּעָר אַיְן זַי אַיְבְּעָרְגָּעָאָרְבָּעַט גַּעוֹוֹרָן אַיְן
 יַדְיִישָׁ אַיְן הַאָט גַּעהָיִיסָן „דָּעָרָ נְסִיּוֹן“, אַזְוִי אַיְן פְּרָאָזָעָ. דִּי יַדְיִישָׁ בָּאָ
 אָרְבָּעְטָוָנָגָה הַאָט גַּעהָאָט אִירָעָ גִּילְגָּוּלִים, אָדָעָר בְּאָרְבָּעְטָוָנָגָעָן, בֵּי זַיְעַ
 הַאָט בְּאָקוּמוֹעַן אִירָעָ לְעַצְמָעָ פֿאָרָם וּזַי אַ דְּרָאָמָּטִישָׁעַ פְּאָעָמָעַ.

ה. ד. נא מבערוג דערצילט. אז די באָאַרבּעַטּוֹנָג ווי אָ דְּרָאַמְּטִישׁ ש פָּאֻמָּע אֵין פָּאַרְגּוּקּוּמָעַן מִמְּשׁ אַוְיףַּ זַיְנָע אָוִיגַּן ; עֶר אֵין גַּעֲפָאָרָן מִיט פְּרִיצָן פָּוּן וּוְאַרְשָׁע קִינְן פְּלָאָצָק אַוְיףַּ אַ שִּׁיפַּ . עַס אֵין גַּעֲוָעָן אַ הִיסְעָר זַוְּמָעָרְטָאָגַּה . עֶר אָוּן פְּרִיצַּן זַיְנָעַן גַּעֲפָאָרָן אַוְיףַּ אַ שִּׁיפַּ . פְּרִיצָן אֵין גַּעֲזָעַן אַוְיכָן דַּעַךְ אָוּן הָאָט גַּעֲהָאָט פְּאָרָן זַיְךְ אַוְיףַּ אַ טִּישָׁן צַעְוָאָרְקָעָגָע בְּלָעַטָּעָר פָּוּן דַּעַם פְּרָאָזָאָיָשָׁן גִּילְגָּול, וּוֹאָס הָאָט גַּעֲהִימָּן דָּעַרְנָסִיּוֹן . אָוּן וּוּעָן זַיְנָעַן אַגְּעַקּוּמָעַן קִינְן פְּלָאָצָק . דָּעַרְצִילָּט וּוְיִיטָּעָר ה. ד. נָאַמְּבָעָרָג אַ נְּסִיעָה . וּוֹאָס הָאָט גַּעֲדוּיָּרָט לְעַרְךְ וּעַקְס שָׁעה . אֵין די פְּאַעֲטִישׁ שְׁפָרָם פָּוּן דַּעַם נִיְּבָאָאַרְבָּעָטָן "נְסִיּוֹן" גַּעֲוָעָן פְּאָרָן טִיקַּה, אָוּן זַיְהָיִיכָּן "די גַּאֲלָדָעָנָע קִיטִּים".

בְּאַקָּאנְט זַיְנָעַן גַּאֲנָצָע פְּינִיף וּוְאַרְיָאנְטָן פָּוּן "די גַּאֲלָדָעָנָע קִיטִּים". דָּעַר צְוּוִיטָעָר וּוְאַרְיָאנְט אַין יִדְּיִישַׂ . וּוֹאָס הָאָט גַּעֲהִימָּן "דָּעַרְנָסִיּוֹן", אֵין נִיט דָּעַרְגָּאָגָעָן צַו אָונְדוֹן . עֶר אֵין גַּעֲשְׁפִּילָּט גַּעֲוָאָרָן אָוּן אֵין אַפְּנִים פְּאָרְפָּאָלָּן גַּעֲוָאָרָן אֵין די פְּאָרְוָאָרְלָאָזָעָט "אָרְכִּיוֹן" פָּוּן יִדְּיִשְׁנָן טָעַטָּעָר . דָּעַר צְוּוִיטָעָר וּוְאַרְיָאנְט אַין יִדְּיִשְׁ מִיטָּן נִאמְעָן "דָּעַרְנָסִיּוֹן" אֵין עַרְגָּעָץ נִיט גַּעֲדוּקָט גַּעֲוָאָרָן . אַפְּנִים, אוּנְךָ פְּרִיצָן נִיט גַּעֲוָעָן צּוֹם הָאָרָצָן, בְּאוֹנוֹנְדָּעָרטָס נָאָכָן דָּוּרְכָּפָּאָל אַוְיףַּ דָּעַר יִדְּיִשְׁעָר סְצָעָנָע, וּוּלְכָן עֶרְכָּת דָּוּרְכָּגָעָלָעָבָט.

"דָּעַרְנָסִיּוֹן" אֵין אָ בְּאָאַרבּעַטּוֹנָג פָּוּן דַּעַם הַעֲבָרָאָישָׁן "חוּרְבָּן" בֵּית צְדִיקַּה, אָבָעָר לְוִית די עדות פָּוּן בְּעַלְמָחָשְׁבָּות אֵין "דָּעַרְנָסִיּוֹן" לְחוּלּוֹתָן נִיט עַנְלָעָד אַוְיףַּ "חוּרְבָּן בֵּית צְדִיקַּה". רָאשָׁית, אֵין דָּעַרְנָסִיּוֹן אַקְטָן פָּוּן "דָּעַרְנָסִיּוֹן" גַּאֲרָן אַנְדָּעָעָיָה, הָאָט קִינְן שָׁוָם עַנְלָעְכָּקִיָּת נִיט אַיְוָפָּן עַדְשָׁתָן אַקְטָן פָּוּן "חוּרְבָּן בֵּית צְדִיקַּה"; גַּעֲמִינְזָאָמָס האָבָן בְּלוּזָן דִּי אַיְבָּרִיקָע דָּרְיִי אַקְטָן, אָבָעָר עַס אֵין דָא אַ הִפְשָׁעָר חִילָּוק אַפְּיָלוּ אֵין דִי דָּרְיִי יִדְּיִשְׁ אַקְטָן; עַס אֵין דָא אַ חִילָּוק אֵין דַעַם בּוּנְךָ פָּוּן דָעַר פְּיִיעָסָע אֵין דָעַר האַנְדָּלָוָג פָּוּן עַטְלָעָכָע פְּרוֹאָגָנָעָן.

אָבָעָר די וְיִיטָּעָר בְּאָאַרבּעַטּוֹנְגָּעָן זַיְנָעַן נִיט גַּעֲוָעָן בְּלוּזָן וּוֹאָס אֵין שִׁיךְ דָעַר פְּאָרָם — דָעַר גַּאֲנָצָעָר אַיְנָהָאָלָט הָאָט דָוּרְכָגָעָמָאָכָט עַטְלָעָכָע גִּילְגָּוּלִים.

סִי אֵין דַעַם הַעֲבָרָאָישָׁן "חוּרְבָּן בֵּית צְדִיקַּה" אָוּן סִי אֵין דַעַם יִדְּיִשְׁנָן "דָעַרְנָסִיּוֹן" אֵין די שְׁטָעַלְגָּוָג צּוֹם צְדִיקִים גַּעֲוָעָן אַ דָּוּרְכָאָוִיס.

גענאטייע. די גאנצע דראמע איז געשריבן אין דעם גיטס פון דער דעם אסקירט, וואס ריסט אראפ דעם דקטוּך.

אווי, למשל, ווערט ד שבת-יום-טובדייע נשמה יתרהדייקיט, וואס איז די גאנצע שיינקייט פון "די גאלדענע קיט". שארפ אָרונטערגרעריסן טי אין דעם העבר�אישן "חוּרבּן בית צדִיק" אוון סי אין דעם יידישן "גָּסְיוֹן".

דער לעצטער זאַריאָנט. "די גאָלדענע קיט", איז דורכאים אָפָּאָ עטישע דראמע. די שבת-יום-טובדייע נשמה יתרהדייקיט ווערט דערז הויין צו אָ גָּרוֹיסֶן סִימְבָּאָל, צו אָ טִימְבָּאָל פון אָ שיינְגָּעָר וועלט, פון אָ וועלט, וואס איז פולָה שבת אוּן יוּמְטוּבָה, אָ גִּילְקָלָעָכָר וועלט, אָן וועלכְּבָּעָר די וואָך קָוָקְט נִיטְאָרֵין מִיט אִיר וְאַכְעָדִיקָעָר האָזְוָעָנִיש אָן שמאַיעָנִיש. עַס אַיז אָ קָאָמָּפָּהָר אָ שעַנְגָּרָעָר וועלט. אָ וועלט פָּאָר לוּטָעָר גָּרוּיסֶע יִידָּן, פָּאָר שְׁבָתְּדִיקָע אָן יוּם-טֻבְדִּיקָע יִידָּן, אָ וועלט פָּאָר שְׁטָאָלְצָע יִידָּן.

דער העלָד פון דער דראמע איז דער אָלְטָעָר צְדִיק ר' שלמה. ר' שלמה זעט מיט זיין אַוְיגָן דעם אָוְנטָרְגָּאָגָּג פון חסידות. ער זעט עַס בַּי זִיךְ אַין הוּא עַר זעט עַס אַין זִיךְ וועָט. אַט ווי ר' שלמה זעט דִּי וועָט אַרְוָם אִים :

עוֹלָם . . .
דָּעָר עוֹלָם . . .
צְוִיָּה . . . דְּרִיָּה . . . פְּרִיר . . .
פְּינִינָּה מְנִינִים קְלִיְינָה . . .
קְלִיְינָה יְדִיעָלָעָךְ . . .
אוֹסְגָּעָמָאָגָּרְטָעָה,
איַנְגָּעָשָׂרָה מְפָעָנָה
יְדִיעָלָעָךְ . . .
איַנְגָּעָה יְקָרְטָעָה קְוָמָעָה,
קְלָאָפָּן בַּיִם צְדִיק אָן.

(פּוֹזִעַן)

געַפְרוּרָעַנְעַזְנַסְמַהְלַעַזְן,
הַעֲרַצְעַלְעַזְן ...
צָוֵם נֶר תָּמִיד קֹומְעָן זַיִן,
שְׁטַעַלְזַן אֹוִיס דִּי הַעֲנַטְעַלְעַזְן ;
אַ פַּוְנָקַ, אַ פַּוְנָקַ.
אַ נְדַבְּלַעַזְן,
אַ מְוַתְּלַעַזְן ...
אַ נְסַ, אַ וְוָנוֹנַקְן פַּוְן יְעַנְעַר זַיִיט ;
אוֹן יְעַדְעַס וְוַיְלַ פַּאֲרַזְיךְ,
פַּאֲרַזְיךְ,
פַּאֲרַזְיךְ אַיְגַּן וְוַיְבַּ אַזְן קִינְדַּן,
פַּאֲרַזְיךְ אַיְגַּן הַוִּיזְגַּעַזְינְד.

אוֹן דָּא — צוֹוִישׁן טוֹוִיט אָוּן לְעֵבֶן
וּוֹאַקְלַטְ וַיְזַקְ אַ וּוֹעַלְתְ !
אַ וּוֹעַלְתְ זַיְנַקְט אַיְן מְרַחַ-שְׁחוֹרָה אַ
אַ וּוֹעַלְתְ !
איַן שׂוֹאַרְצַן אַגְּגַעַטְאָן,
איַן שׂוֹאַרְצַן אַיְנְגַעַהְיָטָן,
דיַ נְשַׁמָּה פָּוּן דָּעַר וּוֹעַלְתְ —
דיַ שְׁכִינָה בְּרוּמְטָן,
וּוֹיְנָטָן, טְרוּיְעָרָטָן,
אוֹן סְצַאַפְלָטָן,
איַן אַיְגַעַנְעַם בְּלוֹטָן פָּאַרְטְּרוּנְקָעָן,
סְחַאַרְצָן פָּוּן דָּעַר וּוֹעַלְתְ !
אוֹיסְגַעַלְילִיּוֹתָן פִּין פִּין אָוּן שְׁרַעַקְ
מוֹ וּוֹעֲדָן — —
דיַ וּוֹעַלְתְ :

שבת זאל זיין, שבת ! —
מיט צוואנגןען האלט איד שבת איין !

ニיט געפֿסְקֶנטַן, נִיט גַעַשְטְרָאָפֶט.

שבת זאל זיין!

שבת!

ニישט געאָקָערַט,

ニישט גּוֹזִיַּת,

ニישט גּוֹבּוּיַּת אָוֹן נִישְׁט פֿאָרְדִּיכְטַן . . .

ニישט גּוֹהָאנְגָּלָטַן, נִישְׁט גּוֹהָאנְגָּלָט.

חרוב זאל ווערָן די וועלְט!

אוֹן מִיד —

מִיר שְׁבַתְדִּיקָעַ,

מִיר יּוֹם־טְבָדִיקָעַ,

מִיר נְשֵׁמָה־יִתְרְדִּיקָעַ יִדְןָן

וועלְן אַיבָּעָר אַירָעַ חֲוֹרְבּוֹת גִּין . . .

דא האט אוֹרְדַּן רַ' שלמה.

ער אוֹן אַיְינָעַר פֿוֹן די הַעלְדָּן אַין די פֿילְ חַסִּידִישׁ מַעַשְׂהַלְעַן,
איַיְינָעַר פֿוֹן די וואָסַּהָן גּוֹוֹאָלָט דַּוחַק זַיִן דַּעַם קָזַן, בְּרַעְנָגָעַן די
גָּוֹלָה מִיט גּוֹאָלָד.

אַבָּעָר בַּיִ פְּרַצְּן אוֹן ער אַרוֹיסַּט גָּאָר אַן אַנְדְּעָרָעַר. ער אוֹן טַאָקָעַ
איַיְינָעַר פֿוֹן די וואָסַּהָן זַיִנָּעַן דַּוחַק דַּעַם קָזַן, אַבָּעָר נִיט סַתְּמַן אַ קָּזַן, גָּאָר
מִיט אַ טָּעַם ווֹלְעַר דַּוחַק זַיִן דַּעַם קָזַן.

ער ווֹיל מַאֲכַן אַ סּוֹף צַו דַּעַר וּאַכְּעַדְיַקָּעַר, קְלִינָעַר וּוּעַלְטַן, צַו דַּעַר
וּוּעַלְטַן, וואָס בְּעַטְלַט נַאֲרַן פֿאָרָן גּוֹף, פֿאָרָן וּאַכְּעַדְיַקָּן שְׁטִיקָל הַיִּנְטָן,
פֿאָר וּאַכְּדִיקָעַר זַאְטְקִיַּת.

ער זַעַט די וּוּעַלְט אַין טְרוּיָעַר, אַין אַ מְרַה־שְׁחָוָרָה.
ער גִּיט אַיִּין אַפְּיָלוֹ אַוִּיפַּט אַ חַוְּבָן פֿוֹן דַּעַר אַיְצְטִיקָעַר וּוּעַלְט. זַי
הַאָט קִיּוֹן בְּעַסְעָרַן גּוֹרְלַן נִיט פֿאָרְדִּינַט.

זַאֲלַן בְּלִיבְּנַן עַטְלַעַכְעַ שְׁבַת־אָוֹן־יּוֹם־טוֹבִיְּדַן אַוְן זַיִן וּוֹעַלְן גִּין
שְׁטַאָלְצַעַ אַיבָּעָר די חֲוֹרְבּוֹת פֿוֹן דַּעַר וּוּעַלְט.

דאס איז ניט די גאולה אין דעם אונגענוןמעגען זין — גאולה, וואס קומט אויסלייזן אלעמען, אי די וואס זייןגען זפאי און אי די וואס זייןגען חיב. עס איז ראשית-בּל' חורבן, חורבן פון דער ואָכעדייקער, קליניגער און נישטיקער וועלט; עס איז גאולה בלוייז פֿאָר יהידים, בלוייז פֿאָר אויסדערוילטע, פֿאָר שבתדייקע יידן, און ניט פֿיל' זייןגען דאך די שבת-יידן, זיי זייןגען דאך געציילטע, זיי זייןגען יהידים.

אָפְשֶׁר וועט שפעטער אויפֿשטיין אַ דור, אָדער אָפְּיִזּוֹ אַ וועלט פֿוֹן קוויטער שבתדייקע יידן, וועגן דעם ריעט אָבער ניט שלמה, שלמה רעדט וועגן חורבן פֿוֹן דער וועלט און וועגן די אַינְצְלַנְדַּעַיְידַּן, די שטאָלְצַעַיְידַּן, די שבת-יידן, די נשמה-היתריהדייקע יידן. זיי וועלן גיינ אויף די חורבות פֿוֹן דער וועלט.

דאס איז אַ בייזעלכע, עס איז אַינְגְּנַלְעַד אַן אַנטוישטע גאולה אַ גאולה פֿאָר עטלאָכָע יהידים, וואס זייןגען פֿולְם זפֿאַי. אָבער שלמה איז ניט פריעצע אַידאָעל. עס מאָכְּן אַ טעוֹת די, וועלכּע זעַן פרצְּן הינטער שלמהן. שלמה איז דער לעצטער אין דער גאָדְעַז נעד קיימ, און די גאָלְדַּעַנְעַז קייט ווערט צעריסון.

פֿאָקטִישׁ האָבן מיר דאָ צו טאָן מיט אַ דעגענערירטן צדיקס הוין, אַ הוין אַ צערירסענע, אַ הוין אַן אַמְגַדְּקַלְעַכָּע. אַינְגְּנַר ווֵיל ברענגן זעַן בּוֹיזּע, פֿינְצְּטַעַרְעַ גאולה, אַינְגְּנַר אַיז פֿיזּישׁ קְרָאנְק, דער דְּרִיטְעַר אַיז אַ בעַלְחַלּוֹמוֹת, ער בּאַנדְשַׁעַט אַיז אַמְצַוְשַׁעַנְדַּע וועלטן, און אַינְגּעַן די טָאָכְטָעַר, האָט חַתְּנוֹה מיט אַן אָפְּיִקּוֹד אַן גַּעֲבוֹרִת אַ בְּלִינְדְּ קְינְד (אַ סִּמְבָּאַלִישׁ אַירְאָנִיעַ אוּרִיךְ דעם אַוְיְגַעְקָלְעַטְרַן פֿאָטָעַר, וואס זעַט אַלְץְ קְלָאָר ווֵי אוּרִיךְ דער לאַדְאָנִיעַ), אַן אַיר מָאן, דער דָּקְטָאָר, קְאָן דאָס קְינְד ניט היילַן, קְומָט צו אַיר הוֵוִי, צוֹם צְדִיקָס הוֵוִי, בעטַן אַ רְכּוֹאַה פֿאָר אַיר קְינְד. זיי קְומָט אַן אַנטוישטע, אָבער ניט קְיִין בעטלַת-תשובה, נִין ...

עס איז ניט קְיִין האָפְּעַדְדִּיקָע דְּרָאָמָטִישׁ פֿאָעָמָע, עס איז אוּרִיךְ ניט קְיִין דְּרָאָמָע פֿוֹן טִיכְן יָאוֹשׁ. אָפְשֶׁר אַיז עס אַ יָאוֹשׁ וואס קְומָט פֿוֹן פֿיוּזְעַר אַן גִּיסְטִיקָע דְּעַגְעַנְדָאַצְיָע, אַיךְ גַּלוֹבְ ניט צַיְעַן קְאָן עס באָצְיִיכְעַנְעַן ווֵי יָאוֹשׁ.

ר' שלמה איז איגנטלעך דער רבוי, וואס האט פִּינְגֶּט זיין חסידים.
אוֹא זאל האבן געווען דער קאצקער רבוי. ער האט געטעןהט, אוֹ די
וועלט עיפושט, שטינקט. ער פְּלַעֲגֵט זיך פָּאַרְשְׁפָּאָרִין בי זיך אין צימער
און פְּלַעֲגֵט קִינְגָּעֵם ניט צוֹלְאָן צו זיך.

י. לו. פֿרְצַץ האט אַפְּנִים גַּעֲנוּמָן אַט דַּעַם קָאַצְקָעָר פָּאָר זַיִן הַעַלְדָּה.
ר' שלמה איז דער קאצקער סִימְבָּאַלְיוּרְט אָונְן דִּיכְטָעָרִישׂ פָּאַרְאִידְלָט.
ר' שלמה איז אַטְרָאָגִיעָשׂ פִּיגּוֹר, ניט קִין דְּרָאַמְּאַטְּשִׁישׂ גַּעַשְׁתָּאַלְט,
וואָסּ קֻעְמַטּ מִיטּ אַלְץּ אָונְן אַלְעַמְּעָן, וואָסּ שְׁטִיעָן אִים אִין וּוְעַג. ר' שלמה
אייז אַיְגָּנְטָלָעָךְ אַטְרָאָגִעָשׂ, אוֹן ווַיְיַ אַטְרָאָגִעָשׂ וּוְיל ער דָּרָטְעוּן זיך
און זַיְנָעַ עַטְלַעַכּוּ מַנִּינִים שְׁבַתְדִּיקָעַ יַיְדָן.

דער ערשטער אַקְטָט אַיְזָן דער בעסטער אַיְן דער דְּרָאַמְּאַטְּשִׁישׂ פָּאָר
עמַע. דָא פָּאַלְטָט אִיר בָּאַלְדָּ אַרְיִין אַיְן דער שְׁוּעָרָר, דְּרִיקְנְּדִיקָעָר
שְׁטִימָוָגּ פָּוֹן אָן אָונְטָרְגִּיעַנְדִּיקָעָר וּוּלְטָט.

פֿרְיךָ דָוָרוֹת לְעַבְנָן אַיְן דַעַם צְדִיקָס וּוּלְטָט: פֿרְיךָ דָוָרוֹת פָּאַרְשִׁידְעָנָעַ,
פֿרְיךָ דָוָרוֹת צָעִירִיסָעַן, פֿרְיךָ דָוָרוֹת פָּאַרְלוּרְעָנָעַ אָונְאָוְרָאִיקָע.
עַס אַיְזָן שְׁבַתְ-צָוְ-גָּאָכָט, עַס אַיְזָן שְׁוִין לְאַנְגְּ צִיְּטָן צָו מַאֲכָן הַבְּדָלָה
אוֹן לְאָוֹן דִי וּוְאָךְ פָּאַרְגְּנָעָמָן דַאָס אַרְטָ פָּוֹן שְׁבָתָה, אַבְעָר דָעַר אַלְטָעָר
ר' שלמה האט זיך פָּאַרְעָקְשָׁנָט — ער ווּלְ נִיטְמָאָכָן קִין הַבְּדָלָה, ער
וּוְיל נִיט דָעָרְלָאָוֹן, אוֹ די וּוְאָךְ, די גְּרוּיסָעַ וּוְאָךְ, די וּוְאָךְ מִיט אַרְעָ
גְּרוּיסָעַ זָאָרָגָן, מִיט אִיר מַקְהָ-זָוְמָמָכָר זָאָל פָּאַרְגְּנָעָמָן דַאָס אַרְטָ פָּוֹן דַעַם
הַלְּיִקְּן, לִיבְטִיקָן שְׁבָתָה.

ער ווּטָ קִין הַבְּדָלָה נִיט מַאֲכָן אָונְן די וּוּלְטָט וּוּטָ בְּ-יַיְבָּן אָ
שְׁבַתְדִּיקָעַ.

דער ערשטער אַקְטָט אַיְזָן אָזְוִי וּוּאָונְדָעָרְלָעַךְ גַּעַשְׁרִיבָן, אוֹ אִיר הַיְּבָט
אוֹ וּוְרָן אָוְרָאִיקָע, אִיר הַיְּבָט אַוְיךָ אָונְן מַוְרָאָהָאָבָן אָונְן שְׁרָעָקָן זיך,
אִיר שְׁטִיטִים מַמְשָׁ פָּאָר דַעַם חָרְבָּן פָּוֹן דָעַר וּוּכְעָדִיקָעָר וּוּלְטָט.
אוֹן אַטְטָט דִי דָאָזְיִיקָע גַּעַדְיכְּטָעַ שְׁטִימָוָגּ האט זיך פְּרָצָן אַיְגָּנְגָּעָבָן צָו
שָׁאָפָּן מִיט דַעַם מִינְגִּיםָּמָן מִיטְלָעָן.

דָא האט דָעַר דִּיכְטָעָר אַרְוִיסְגָּעָהָלָפָן דַעַם דְּרָאַמְּאַטְּוָרָג. דָעַר דִּיכְ
טָעַר האט גַּעַמְאָכָט קָאַנְקָרָעָט אַ פָּאַנְטָאָזְיִיעָ, אַ נִּיטְ-גַּעַשְׁטָוִיגְגָּעָנָעָ אָונְן נִיטְ
גַּעַפְּלַוְיְגָעָנָעָ פָּאַנְטָאָזְיִיעָ.

פֿוֹן דַעַם צִי וּוּעַט דַעַר צְדִיק ר' שֶׁלֶמֶה מֵאַכְן הַבְּדָלָה, צִי נִימֶת, הַעֲגָט
אַפְ מִשְׁמַשׁ דַעַר גּוֹרְלָה פֿוֹן דַעַר וּוּעַט. אֹוִיב עַד מֵאַכְטַה הַבְּדָלָה בְּלִיבְטַה
וּוּעַלְטַה וּוּגְעוּעַן, אֹוִיב עַר מֵאַכְטַה נִיטַה וּוּעַרְטַה דַי וּוּעַלְטַה חַרְובַה. בְּלוֹזַע עַטְה
לְעַכְעַל שְׂבַת יִידַין וּוּעַלְזַן גַּיְינַן מִיטַה גַּעַוְיִיבְעַנְעַע קַעְפַה אַיְבָעַר דַי חַוְרוּבַה פֿוֹן
דַעַר וּוּעַט.

ר' שֶׁלֶמֶהס רִיד מֵאַכְן אַ טִיפָּן אַיְינְדוּרָק, זַיִ מֵאַכְן דַעַם אַיְינְדוּרָק
פֿוֹן עַפְעַס קָאנְקָרְעַטָס אָוָן נִיטַה פֿוֹן אַ פָּאנְטָאוּעַ.

דַאַס הַאַט דַעַר דִיכְטָעַר. ל. פְּרַץ בְּאוֹוִין צַו שָׁאַפְן אַיִן עַרְשָׁטָן אַקְטַה.
דַעַר עַרְשָׁטָעַר אַקְטַה אַיִן אַ מִיסְטָעַרְוּוּעַרְק.

דַי אָוָרְמוֹ אַיִן צָוִי גַּעַוְיִיכְטַה אָיִן עַרְשָׁטָן אַקְטַה, אָוִיר קָאנְטַה וּמִמְשַׁ
אָנְטָאַפְן מִיטַה דַי פְּיִינְגָעַר. אָוָן נִיטַה קִין זִיְתִּיקָע, מַעֲכָאַנְיִישׁ מִיטָלְזַן.
וּוּעַרְטַה דַי דָּאַזְיִיקַע אָוָרְמוֹ גַּעַשְׁאַפְן; זַי וּוּעַרְטַה גַּעַשְׁאַפְן בְּלוֹזַע מִיטַה
פֿוֹן וּוּאַרטַה.

דַאַס וּוּאַרטַה אַיִן בְּכָלַ דַעַר פֿוֹחַ פֿוֹן דַעַר גַּעַנְצָעַר דְּרַאַמְּאַטְיִישָׁעַר
פְּאַעַמַּעַ.

דַאַ זַיְנְעַן דַי פְּיִינְטָעַלְעַד אָוָן דַי פָּאַסְיִיקְלָעַד וּוּאַנְדָעַלְעַד בְּאוּרָעַ-
דְּעוּוֹדִיק: זַיִ פְּאַרְבִּיטַן וּוּרְטַעַר. וּוּרְטַעַר וּוּאַלְטַן נִיטַה גַּעַקְאַנְטַן צָוִי פְּיִילַ
זָאַגְן וּוּיְפַלְלַעַס זָאַגְן אַט דַי פְּיִינְטָעַלְעַד אָוָן פָּאַסְיִיקְלָעַד.
אָוָן וּוּעַן דַעַר צְדִיק ר' שֶׁלֶמֶה לְאַוְזַת זַיִ אַיִן אַ טָאַגְן מִיטַה דַי יִשְׁיִישָׁם
זִיְנְגַעְנְדִיק מִיטַה עַקְסְטָאַוְוּ «שִׁירְהַשְׁרִירִים», גַּיְיַעְנְדִיק צָוְם אַיְבִיקַן שְׁבַת,
עַפְנַט זַיִ דַי טִיר אָוָן דַעַר גְּבָאי יִשְׂרָאֵל זָאַגְטַה: גּוֹט וּוּאַךְ, יִדְזַן... אַוְיסַ
שְׁבַת, ר' פְּנַחַס הַאַט גַּעַמְאַכְטַה הַבְּדָלָה, ר' פְּנַחַס אַיִן ר' שֶׁלֶמֶה זַן.

דַעַר גְּבָאי אַיִן דַעַר פְּרַאַקְטִישָׁעַר מַעֲנְטָשַׁ, דַעַר אַיְנְצִיקְעַד פְּרַאַקְטַה
טִישָׁעַר מַעֲנְטָשַׁ אַיִן דַעַר דָאַזְיִיקְעַד פָּאַנְטָאַסְמָאַגָּאַרְעַ, וּוּאַס הַיִיסְטַה «דַעַם
צְדִיקַס הַוּיַה»; דַעַר גְּבָאי דָאַרְפַּטְה פְּרַוְן דַי חַסְדִּיְישָׁעַ מַלְכוֹתָה, עַר אַיִן דַעַר
פְּרַאַקְטִישָׁעַר, דַי מַלְכוֹתָה מוֹזַע אַגְּנִיַּן, אָוָן אַגְּנִיַּן קָאָנוּ דַי דָאַזְיִיקְעַד מַלְכוֹתָה
וּוּי אַלְעַ מַלְכוֹתָה, וּוּעַן שְׂבַת אַיִן טָאַג אָוָן וּוּאַךְ אַיִן גַּעַנְצָע זַעַקְס טָעַג
וּוּאַךְ אַיִן זַיְבַן מַאַל גַּרְעָסְעַר אָוָן שְׁטָאַרְקְעַד פָּאָר דַעַם שְׁבַת, זַעַקְס טָעַג
דָאַרְפַּטְה מַעַן הַאַרְעוּוֹעַן כְּדַי צַו הַאַבְּן אַיִן טָאַג שְׁבַת...
דַעַר גְּבָאי יִשְׂרָאֵל קְלָעַרְטַה נִיטַה פֿוֹן גַּוְאַלְהַה, פָּאָר אַיִם אַיִם דַי וּוּעַלְטַה
אַיִן דַעַר בְּעַסְטָעַר אַרְדְעַנוֹנְגַג.

און וווען ער קומט אריין און עס רײיסט זיך אריין א פאָס ליכט און ער זאגט "גות וואָך, יידזּוֹ", האָט אַיר דעם גראָעטען און בעסטען פֿינְגָל ניט בלוייז פֿון אָן ערשותן אַקט, נאָר פֿון דער גאנצער דראָמָאַטִישׂעֶר פֿאָעָמָע.

פרֶץ, ווי יעדער קינְסְטָלְעֵר, שאָפָט אַין דעם ערשותן אַקט אַ גְּרוּיסְטַן "יש" פֿון אַ גְּרוּיסְטַן "מאַיְן". דָא זעט אַיר באַשְׁיְנוּפְּעָרְלָעֵךְ זַיְן קִינְסְטַן לעֲרִישָׁע גְּבוּרָה.

עס אַיז בְּלוּיז אַ שָׁאָד, ווֹאָס אַט דִּי גְּבוּרָה קְוָמָט צָום סֻפָּה פֿון דעם ערשותן אַקט. זַי האָט גַּעֲלָאָרְטַן זַיךְ באַזְוַיְיזְן צָום סֻפָּה פֿון דער דְּרָאָז מְאַטִּישׂעֶר פֿאָעָמָע.

ליידער דערהויבט זַיךְ ניט פֿרֶץ צַו אַזָּא הַוִּיכְקִיְתַּ, ווי אַין דעם ערשותן אַקט. אַין דִּי ווַיְיטְעַרְדִּיקָע אַקטָּן.

אַין דִּי ווַיְיטְעַרְדִּיקָע צְוּיִי אַקטָּן אַיז שְׁוִין שְׁלָמָה נִיטָאָ, דָאָס הַיִּסְטַּ – דִּי דְּרָאָמָע בְּלִיְבַּט אָן אַ צְעַנְטְּרָאָלְעֵד פֿיגּוֹר, אַדְעָר ווי עס הַיִּסְטַּ אַין דעם טַעַטָּעָרְ-זְשָׁאָרְגָּאָן – אָן אַ העַלְּד. פֿרֶץ האָט אוַיסְגָּשָׁסְן דעם גאנצָן דְּרָאַמְּאַטִּישׂוֹן אָן פֿאָעָטִישׂן פֿוֹלוֹוּרָע אַין דעם ערשותן אַקט.

עס אַיז דָא, פֿאָרָשְׁטִיטַיַּת זַיךְ, אַ פֿאָרָבִינְדוֹגָג אַין דִּי ווַיְיטְעַרְדִּיקָע אַקטָּן מִיטָן ערשותן אַקט. זַי זַיְגַּע אַ המשָׁךְ פֿון דעם ערשותן אַקט. אַבעָר אַיז אַזָּא גַּעַשְׁטָאָלָט ווי שְׁלָמָה פֿאָלָט דִּי דְּרָאָמָע, אַנְשָׁטָאָט אוַוְיְצָהִיבָן זַיךְ.

איינְיַיקָע לִיטְעַרְאָטוּרְ-קָרִיטִיקָעָר ווַילְן האָבָן, אָזְ "די גַּאֲלְדָעָנָע קִיטַּט" האָט גאנצָע דָרְיִי דְּרָאָמָעַן. דָאָס, אָגְבַּ, פֿאָסִירָט אַלְעָעָמָל ווֹעָן אַ פֿיעָסָע האָט אַ גַּעַלְגָּעָנָעָם ערשותן אַקט אָן דער הַעַלְּד באַזְוַיְיזְט זַיךְ מַעְרְ נִיט ווי אַין ערשותן אַקט, ביַיְ לִיטְעַרְאָטוּרְ-קָרִיטִיקָעָר הַיִּסְטַּ עַס. אָזְ "די גַּאֲלְדָעָנָע קִיטַּט" אַיבְּעַרְדִּיקָע אַקטָּן זַיְגַּע בְּאוֹנוֹדָעָרָע דְּרָאָמָעַן.

דער אַמְּתַ אַיז, אָזְ "דִּי" שְׁלָמָה אַיז נִיט אַין גאנצָן דער הַעַלְּד פֿון "די גַּאֲלְדָעָנָע קִיטַּט". דער הַעַלְּד אַיז דעם "צְדִיקָה הוֹיזְ". דער הַעַלְּד אַיז דָא אַ קָּלָעְקְטִיוּוֹר. אַחֲזָן "די" שְׁלָמָה אַיז אַ העַלְּד רִ' משָׁה, לְאָהָה, מְרִימְלָ אַן יוֹנָתָן. זַי אַלְעָעָמָל רִ' שְׁלָמָה זַיְגַּע אַין העַלְּד. דָוְרָק זַיְ זַעַט מַעַן ווי "די גַּאֲלְדָעָנָע קִיטַּט" ווּוְרָט צְעָרִיסְן. זַיְ זַיְגַּע דִּי לַעֲצָטָע רִינְגְּגָעָלְעֵךְ אַין דער קִיטַּט.

הַאָבָן מִיר אַ טְּرָאָגָעְדִּיעָ פֿון אַ קָּלָעְקְטִיוֹו, פֿון פֿיר דּוֹרוֹת.

ר' שלמה איז דער קאָפּ בלויו פֿון די פֿיר דורות. אונטער זיין דער געפֿיגען זײַךְ אַלְעַ, פֿילְטַ ער עס שטָארקָעֶר, טִיפֿעֶר, דְּרִיקְטַ ער עס אֹוַס שטָארקָעֶר, טִיפֿעֶר.

און עס איז אַ טָעוֹת, אָז ר' שלמה איז דער האַפּֿעֶרְדִּיקָעֶר הָעֵלֶד. נֵיָז, ער איז שׂוֹן גָּאָרְנִיט האַפּֿעֶרְדִּיקָעֶר. אַין אַים אָז עֲרֵשֶׁת קָאנְצָעָנְטְּרִירֶת דָּעֶר גָּאָנְצָעֶר יָאָוָשׁ פֿון קָאָלְקְטִיוֹה, פֿון די פֿיר דורות, אָזָן ער וּוַיסְט אָז עס אַיְזָן קִיְין אוֹיסְטוֹעָג נִיטָא. די וּוַעַלְט אָז אַ וּאָכְעָדִיקָעֶר, מַעַן קָאָז מִיט אִיר קִיְין אִיבְּיךָן שְׁבַת נִיט מַאֲכָן, אָזָן ער גִּימְט אַיְזָן אוֹיפּ דָעַם חָוְרָבוֹן. פֿון דָעַר וּוַעַלְט.

יאָ, עס אַיְזָן, לִיְדָעָה, אַמְתָה, אָז די דְּרָאָמָע שְׁטִיגְטַן נִיט נָאָכָן עֲרֵשֶׁתָּן אַקְטַן. זִי פְּקָאָלְט אָזָן עַנְדִּיקָט זִיךְ גָּאָר נִיט דָעַר עֲרֵךְ שְׁוֹאָכָעֶר וּזִי הָאָט זִיךְ אַנְגָּעָהָוִיבָן.

אָבָעֶר אַ גּוֹטָעֶר רְעוֹשִׁיסָּאָר קָאָז זִיךְ גַּעֲבָן אָז עַצְּה, ער קָאָז דָעַם עֲרֵשֶׁתָּן אַקְטַן מַאֲכָן פְּאָרָן לְעַצְּטָן. דָאָס לְאָזָט זִיךְ גָּאָר נִיט לִיכְטָמָאָן, דָאָס וּוַעַט אַפְּגִּילְוָן נִיט שְׁטָעָרָן דָעַם פְּאָעָטִישָׁן גַּאנְגָּ פֿון דָעַר פְּאָעָמָע אָז די דְּרָאָמָע וּוַעַט פְּיַלְגָּ גַּעֲוִוִינְגָן.

פְּאָרְשְׁטִיטִיט זִיךְ, אָז דָאָס דִּאָרְפּ גַּעֲמָאָכְט וּוַעַרְן מִיט גְּרוּוִיס פְּאָרְזִיבְּ צִיקְיִיט אָזָן מִיט גְּרוּוִיס פְּאָרְשְׁטְּעַנְדְּעַנְישׁ: עס אַיְזָן זִיעָר דְּלִיקְאָטָע אַפְּפָרָאָצִיעָ, אָבָעֶר זִי קָאָז גַּעֲמָאָכְט וּוַעַרְן בְּלוֹטָהָאָז אָזָן שְׁמַעַרְצָן פְּאָר דָעַר דְּרָאָמָטִישָׁר פְּאָעָמָע.

אָבָעֶר דָעַר עִיקָּר אַיְזָן דָעַר דָאָזְיקָעֶר דְּרָאָמָטִישָׁר סְצָעָנוּ אַיְזָן נִיט אִיר סְצָעָנִישִׁקְיִיט, דָעַר עִיקָּר אַיְזָן אִיר הַוִּיכְעָ אָז שְׁטָארְקָעֶר פְּאָעָטִישִׁקְיִיט.

פְּרִץ טְרֹעַט דָאָזְיִיךְ וּזִי אַ גְּרוּוּסְעָר דִּיכְטָעָר. אַלְעַ מַעַנְטָשָׁן אַיְזָן דָעַר פְּאָעָמָע זִינְגָּן וּוְאָנְדָעָרְלָעָךְ סִימְבָּאָלִיזְרָט. זִיךְ דָאָרָהָן נִיט כָּאָרְאָקְטָעְרִיזְרָט וּוַעַרְן, זִיךְ זִינְגָּן קְלָאָר דָוָךְ זִיעָר סִימְבָּאָלִיזְקִיִּיט.

דָאָהָט אִיר אַ גְּרוּפָעָ מַעַנְטָשָׁן, וּוָאָס יְעַדְעַר פֿון זִיךְ אַיְזָן אַ דִּיכְטָעָר פְּאָר זִיךְ, אַ וּזְיַאָגָעָר פְּאָר זִיךְ, יְעַדְעַר שְׁטָרְעַבְּט צָו עַפְעָס, יְעַדְעַר הָאָט עַפְעָס פֿון דָעַם אַנְדָעָרָן אַיְזָן זִיךְ, אָבָעֶר קִינְגָּר אַיְזָן נִיט קִיְין סִינְגְּטָעָן.

יעדער ברעכט און צערויסט די גאלדענע קייט ...
יהונתנ, איו דער ריניסטער דיכטער, און פרץ האט אים געגעבן
אי מoil שטיקער שיינע, פֿאָרכָאנְפָּנְדִּיקָע און גַּלְיְּנְדִּיקָע דיכטונג.
לאה איו אַ דיכטערישׁ נושא, און אַזְוֵי איו מְרִים, און אַזְוֵי
איו משה.

איין ואָכְעָדִיקָע מענטש אַז דָא אַז דער פֿאָעָטִישׁעָר דְּרָאָמָע, אַז
דאָס אַז דער גָּבָאָי יִשְׂרָאֵל, אַז פרץ האט אים געגעבן בלויין צוֹווִי - דְּרָאָי
ווערטער.

ער איו די וואָז צוֹוישׁן די שבתדייקע מענטשן, ואָרים אַלְעָא, אוַיסְעָד
דעָם גָּבָאָי, זַיְיָעָן שבתדייקע מענטשן, וואָס זַיְיָעָן אַרְיִינְגָּעָטָלָן אַז אַ
וּאָכְעָדִיקָע וועטלט.

די טראָגָדִיעָ אַז דּוֹרְכוֹאַיס אַז אַבְּסְטָרָקְטָע, אַז דער לְבוֹשׁ, דער
וּאוֹנְדָּעָרְלָעְכָּר פֿאָעָטִישׁעָר לְבוֹשׁ, פֿאָסָט זִיךְׁ וּוֹאוֹנְדָּעָרְלָעְכָּר צָוּ דָעָר אַבְּ
סְטָרָקְטָעָר טָעָמָע.

מען האט אַבְּסִיל צוֹוְיל אַרְיִינְגָּעָטִיטְשָׁט אַז שְׁלָמָהּ, מען האט אַז
אַים אַרְיִינְגָּעָטִיטְשָׁט רְעוֹאָלְזִיכְּיָאָנְעָרְלִישְׁקִיט אַז פֿאָרְקָעָרְט - רְעָאָקְׁ
צְיָאָנְעָרְלִישְׁקִיט. דער אַמְּתָה אַז, אַז דער צְדִיק שְׁלָמָה זַעַט בלויין דעם
אוֹנוֹטָעָרָגָג פָּוּן חֲסִידָה. חֲסִידָה אַז זִיכְּרָעָן גַּעֲוָעָן אַרְלִיגְּיְזְרָעָוָאָ
לוֹצְיאָנְעָרָע בָּאוּוֹגָנָג זִיכְּרָעָן גַּעֲוָאָלָט שָׁאָפָּן יְומָ-טוּבְּדִיקָע, שְׁבָתָ
דִּיקָע יִדְּזָן, יִדְּזָן מְוַנְּטָעָרָע, גְּלוּבִּיקָע, יִדְּזָן פָּוֹל מִיטָּחְדוֹה, יִדְּזָן וּאָסָ
וּוִיסְן נִיט פָּוֹן מְרָהִ-שְׁחוֹרָה אַז פָּוֹן יָאָוש.

איו אַבְּעָר חֲסִידָה, וְיֵאָלָעָ רְעוֹאָלְזִיכְּיָאָנְעָרָע בָּאוּוֹגָנָג, פֿאָרָאָ
וּאָכְעָדִיקָט גַּעֲוָאָרָן. דער צְדִיק האט גַּעֲמָאָכָט פָּוֹן זִין הוֹי אַז
ברְכָוֹתִ-קְרָעָמָל, אַז הוֹי צָו וּוּלְכָן עַס צִיּוֹן זִיךְׁ פֿאָרָאָמְעָרְטָע בְּעַטְלָעָר,
וּאָס בְּעַטְלָעָן אַבְּסְעָלָע גַּעֲוָוָנָט. אַבְּסְעָלָע فְּרָנָסָה, אַז שִׁידָּוֹן פֿאָרָאָ
זַעֲסָעָנָע מִידָּלָעָךְ אַאָנוּ.

אַנְשָׁטָאָט חֲדוֹה — מְרָהִ-שְׁחוֹרָה, אַנְשָׁטָאָט מְוַנְּטָעָרְקִיט — קְרָעָמָעָ
רִישָׁע פֿאָרָזָאָגְטִּיקִיט, אַנְשָׁטָאָט שְׁבָתְדִּיקִיט — גְּרוּיָע וּאָז.

שְׁלָמָה אַז דער רְעוֹאָלְזִיכְּיָאָנְעָרְ-חֲסִיד, וּאָס זַעַט דעם אוֹנוֹטָעָרָגָג
פָּוֹן חֲסִידָה, ד.ה. אִיר גְּרוּיָע פֿאָרָזָאָכְעָדִיקִיט אַז אִיר גַּעֲדִיכְטָע מְרָהִ-
שְׁחוֹרָה.

פֿאַרְשְׁטִיט זיך, אוֹ דאס קאָן זיין אַ מֵשֶׁל אַוִיף אַלְעָ אַגְּדָעָרָעַ רַעֲוָאַז
לוֹצִיאָנְדָעָרַע בְּאַרוּעָגָנוּגָעַן, וּוֹאָס וּוֹעָרָן וּוֹאַכְעָדִיק אָוֹן גְּרוּוִי. אַבָּעָר דָּס אָוֹן
נִיט דָעַר תּוֹךְ, נִיט דָעַר אַיבָּהָאַלְט אָוֹן נִיט דִי כּוֹנוֹה פָּוֹן "די גַּאַלְדָעָנָע
קִיטְּ".

אוֹן נִיט בְּלוֹיזָן אַין דָעַר גָּאָס זַעַט דָעַר רַבִּי דָעַם אַונְטְּמָעָרְגָּאָגָן פָּוֹן
חַסִּידָות. עַר זַעַט עַס בַּי זִיךְ אַין הוֹזִין. פְּירַ דָוְרוֹת זַעַט עַר בַּי זִיךְ אַין
הַוּזִין אַוְן אַלְעָ גִּיעָן אַוּוֹעָק פָּוֹן חַסִּידָות, אַלְעָ, יַעֲדָעַר אַוִיף זִיךְ שְׂטִיגְגָּר
גִּיעָן אַוּוֹעָק.

אוֹן דִי גַּאַלְדָעָנָע קִיטְּ צְעָרִיסְט זִיךְ.
אַין צְדִיקָס הַוּזִין האָט זִיךְ פֿאַרְקְלִיבָן דִי מְרָהַ-שְׁחוֹרָה, דִי בִּיּוֹז אָוֹן
פֿינְגְּצְטָעָרָע פְּרִירָה, דִי שְׂוֹאַכְּקִיטָּא אָוֹן דִי אַנְמָעְכְּטִיקִיטָּה.

אַבָּעָר וּוֹי אַלְעָ טְרָאָגִישׁ גַּעַשְׁטָאָלְטָן, זִינְגָּן דִי גַּעַשְׁטָאָלְטָן אָוֹן "די
גַּאַלְדָעָנָע קִיטְּ", אַנְהִיבְּגָנְדִיק פָּוֹן שְׁלָמָהָן אָוֹן עַנְדִּיקְנִידִיק מִיטָּהָאָהָן
יְהָוָתָנָהָן, וּוֹאַנְדְּעָרְלָעַד-שִׁינְגָּעָ גַּעַשְׁטָאָלְטָן, זִי זִינְגָּן רִירְנְדָמִיט זַיְעָר
אַוְמְבָאַהָאַלְפְּגָנְקִיטָּה, מִיטָּזִיעָר שְׂוֹאַכְּקִיטָּא אָוֹן מִיטָּזִיעָר פֿאַרְלְוִירְנְקִיטָּה,
דִי אַיְינְצִיקָעָ מַעֲכְטִיקָע טְרָאָגִישׁ גַּעַשְׁטָאָלְטָן אָוֹן דִי גַּעַשְׁטָאָלְטָן פָּוֹן
רָהַ שְׁלָמָהָן. עַר אַיְזָנִיט שְׂוֹאָז אָוֹן יַאֲוֹשְׁדִיק. נִיְין, פּוֹנְקְטָ פֿאַרְקְעָרֶטָה, עַר
אַיְזָנִיט זִיךְ פֿאַרְצְׁזְוִיְּפְּלָוָג שְׁטָאָרְקָעָר, שְׁעָנָעָר אָוֹן מַאיְעַסְּטָעַטְעַשְׁר
גַּעַוְאָרָן.

אוֹן עַר אַיְזָנִיט יַאֲוֹשְׁנָאָר דָעַר רַעֲוָאַלְצִיאָנָעָר.
עַר פֿאַרְמָעָסָט זִיךְ אַפְּצָוְשָׁטָעָלְן דִי וּוּאַכְעָדִיקִיטָה, עַר מַאְכָטָ נִיטָ קִיטְּ
הַבְּדִילָה אָוֹן דִי וּוּעָלָט בְּלִיבְכָט אַ שְׁבָתְדִיקָעָ, אַ חְרוּבָעָ, אַבָּעָר אַ יּוֹם-טוּבָ
דִיקָעָ. אַיבָּעָר דָעַר חְרוּבָעָ וּוּעָלָט גִּיעָן אַרְוֹם עַטְלָעָכָעָ שְׁבָתְדִיקָעָ אָוֹן
יּוֹם-טוּבְדִיקָעָ יִידְן.

אוֹן אַוִיף דִי חְרוּבָעָ וּזַעַט אַפְּשָׁר גַּעַבּוּיָת וּוּרָן אַ נִיעָ, אַ דּוּרְכָאָוִיס
שְׁבָתְדִיקָעָ, אַ דּוּרְכָאָוִיס יּוֹם-טוּבְדִיקָעָ וּוּעָלָט ...

עַס זִינְגָּן גַּעַמְאָכָט גַּעַוְאָרָן אַ הַיפְּשָׁ בִּיסְלָ פְּרָאָבָן אַוִיכְצְׁוּפִירָן "די
גַּאַלְדָעָנָע קִיטְּ".

פְּרַץ האָט מִיט זִינְגָּן אַוְיָגָן גַּעַזְוָן דָעַם שְׁוִידְעָרְלָעָכָן דּוּרְכְּפָאָל פָּוֹן
דָעַר עַרְשְׁטָעָר וּוּאַרְיאַצְּיָע פָּוֹן "די גַּאַלְדָעָנָע קִיטְּ", וּוֹאָס האָט גַּעַהְיִיסָן

“דער נסיוּן”. זי איז אויפגענערט געוווארן אין ווארשע אין 1906 קון-דער בשותה-תודיקער טרופע פון קאמינסק-פישזון. צו דער פארשטע-לונג איז געקומען די גאנצע יידישע איגטעליגענען. מען האט דערווארט עפעס ניעס, אבער ...

עס איז געוווען אַ גרויזאמער דורךאָל.

פרץ האט געהאָלטן, און איז דורךאָל זיין שולדיק די שוישפֿילער. און ער איז געוווען גערעכט. דער יידישער טעאטער האט פֿאָר די איבער זעכץיך יאָר פון זין עקסיסטען ניט אויסגעלערנט זיך שפֿילן אַ רבין עכט. אַ רבִּי איז אַדער אַ וויסטער טיפֶּשׁ. אַדער ער איז אַ מנושמייך-הייליךער.

מער ווי בערד און קאָפְּאָטָעָס האט דער יידישער טעאטער ניט גע-קאנט און קאן עד-היום ניט געבן: און דוקאָ וויל ער איז ניט בכוּחַ צוֹ שפֿילן רביים האט ער כסדר געטאָן אַן געשליט זיך. דער רעלַיאַזָּם אַן יידישן טעאטער איז אַ האָמְעַטְּנָעָר, אַן אויסערלעכּער אַן דעריבער אַ פֿאָלְשָׁעָה.

מְאַרְיִים שׂוֹאָרֶץ פִּירְטָאָוִיף “די גָּאָלְדָּעָנָעָ קִיטָּ” אַין יאָר 1920.

און וויטער אַ דורךאָל.

עס איז גענוֹג צוֹ ברענגן עטַלְעַכְּעַ שׂוֹרוֹת פון מְאַרְיִים שׂוֹאָרֶץ דעַקְלַאֲמַצְּעַ ווּעַגֵּן דער אויפֶּרְוָונָג, צוֹ זַעַן קְלָאָר ווּדְרָעָס אַן שׂוֹלְדִּיך אַין דעם דורךאָל.

מְאַרְיִים שׂוֹאָרֶץ שְׂרִיבְּבַּט:

“מיין גְּרוּיסָע לִיבָּע צוֹ פֿרְצָן האָט זיך אויסגעגָּאָסן (?) אַין דער אויפֶּרְוָונָג פון “די גָּאָלְדָּעָנָעָ קִיטָּ”. אַיך שְׂרִיבְּבַּצְּוּ מיין רֻעוֹסִיסָאַדְּ רִישְׁעַ אַרְבָּעַט אַין “די גָּאָלְדָּעָנָעָ קִיטָּ” אלָס דעם עַרְשָׁוֹן ווַיכְטִיקְסְּטָן טַעַטְרָאָזְּן אַנְהִיבָּ פון “קּוֹנְסְּטִיטְּעַטְּמָטוּרְ”.
דער גַּעַלְיִיטְּעַטְּרָעָר חַסְדִּים פון מִינָּעָ זַיְדָעָ (?) האָט זיך בּוֹלְטָ אַפְּגַעַשְׁפִּיגְלָט אַן אַרוֹסְגַעַשְׁטָרָאָט אַין (?) דער אויפֶּרְוָונָג” (צִיטִירָט לוּוִיט “טַעַטְעַר-הַעֲפָטָן” י. ל. פֿרִיצְ-הַעֲפָט).

דאָס אַיִּיבְּרַעְגְּעַנוֹג צוֹ זַעַן פֿאָרוֹאָס די אויפֶּרְוָונָג אַיז געוווען אַ דורךאָל.

עם זיינען געמאכט געווארן פראבן אויפֿצּוֹפִּירן "די גאלדענע קיט"

אין העברעהיש, אין יידיש, אבער עס איי פסדר געווען א דורךאָג.

און "די גאלדענע קיט" אייז די שפילבָּאָרטָּע פיעסע פרצעס. אבער
מען דארף האבן א טעאטער מיט קולטור און מיט טאלאנט, פדי ער זאָל
זַי קאנען אַרְוִיְּסַנְּעָמָּעָן פָּוּן צוֹוִישָׁן די צוֹוִיְּ טָאוּלָעָן פָּוּן בָּזָק אָוּן אַרְבָּעָרָה
טראגָּן אָוִיפָּ דָעֵר סְצָעָנָע אָוּן די וְאָנוֹנְדָעֶרְלָעָכָע דְּרָאָמָּאָטִישׁ פָּאָעָמָע זָאָל
נִיט פָּאָרְלִירָן אִיר וְאָנוֹנְדָעֶרְלָעָכָע פָּאָעָטִישׁ. אִיר וְאָנוֹנְדָעֶרְלָעָכָן דִּיכְּ
טעַרְישָׁן פְּלָאָטָעָר אָוּן אִיר וְאָנוֹנְדָעֶרְלָעָכָר שִׁינְקִיט הִינְטָעָר די קָוְלִיטָן
פָּוּן טָעָאטָעָר.

.5

"אין פָּאָלִישׁ אָוִיפָּ דָעֵר קִיט"

"אין פָּאָלִישׁ אָוִיפָּ דָעֵר קִיט" איי געשריבן אין סטיל פָּוּן די גָּאָלַע
דָעָנָע קִיט". עס אייז אַ דְּרָאָמָּאָטִישׁ פָּאָעָמָע. זַי איי געשריבן אין וויסְן
פָּעָרוּ זַי "די גָּאָלְדָעָנָע קִיט" אָוּן פָּאָרְמָאָגָט די זָעֲלִיבִּיקָע פָּאָעָטִישׁ אָוּן
דְּרָאָמָּאָטִישׁ שְׂטָאָרְקִיטִיּוֹת.

זַי אייז געשריבן געווארן אין יאָר 1908, נִיט לְאָנָג נָאָך דָעֵר לְעַצְטָעָר
און עַנְגִּילְטִיְּקָעָר בְּאָרְבָּעָטָוָגָן פָּוּן "די גָּאָלְדָעָנָע קִיט". זַי אייז פָּוּן אַ רְיִין
אִיר הָאָט די טְעַכְנִיק פָּוּן "די גָּאָלְדָעָנָע קִיט", זַי אייז פָּוּן אַ רְיִין
דְּרָאָמָּאָטִישׁ-טְעַכְנִישׁ שְׁטָאָנְדְּפָוָנְקָט גָּאנְצָעָר אָוּן סְצָעָנִישׁ שָׂעָר גָּבוּוּת וּוֹיִ
"די גָּאָלְדָעָנָע קִיט"; דָא הָאָט אִיר פָּאָר זִיךְ אַ גָּאנְצָע דְּרָאָמָּע, אַבער
וּוִיטָעָר אַ קְוּדְּזִיְּאָטְמָדִיקָע, נִיט קִין אַיְנָאָקָטָעָר אָוּן נִיט קִין פָּוּלָעָ
דְּרָאָיִ-אָקְטִיקָע דְּרָאָמָּע, סְקִיחָפָל וּוּלְכָע דְּרִיסִּיק זִיטְלָעָר מִיט קוּרְצָע
שְׂוּרָותְלָעָר פָּאָרְנָעָמָט די פִּיעָסָע.

דָא אייז די דְּרָאָמָּאָטִישׁ טְעַכְנִיק גָּוט בְּאַהֲרָשָׁת, אַבער די סְקִינְצָנִיּוֹת
הָאָפְּטִיקִיט, דָעַם אִימְפָּעַט, די קוּרְצָאָטְמָדִיקִיט הָאָט פָּרָץ הַפְּנִים נִיט
גַּעֲקָאָנְט בְּאַקְעָמָּה.

"אין פָּאָלִישׁ אָוִיפָּ דָעֵר קִיט" אייז די יִדְיִישְׁסְטָע פָּאָעָטִישׁ דְּרָאָמָּע
אייז דָעֵר יִדְיִישְׁשָׂעָר לִיטְעָרָאָטוֹר. צַו וּוּלְכָעָר אַמְתָעָר אָוּן עַכְטָעָר יִדְיִישְׁשָׂעָר
דְּרָאָמָּע אִיר זָאָלָט נִיט צּוֹגִין וּוּטָט אִיר גַּעֲנִינְעָן די וּוּרְקוֹגָן פָּוּן דָעֵר
דְּאָזְיָקָעָר דְּרָאָמָּע.

עם איז א דיבוק-דראמע איז א דיבוק. דא האט איר חנמ ערדיישע
ליבע אין "דיבוק" דורכגענו מען מיט רעליגיעזון מיסטייציזם.

עם איז גאר קיין טק ניט בי מיר, או אנדסקי האט אויסגעברגט
זיין חנן בי פֿרְצָעַס "זינדייקון" פֿוֹן "אַן פֿאַלִישׂ אָוּף דָעֵר קִיטֶט". אַן-
סקיס יוזנן איז דאך אויך א זינדייקער, ער איז דאך א "הציז ונטגע",
אַבער פֿרְצָעַס "זינדייקער" איז, פֿאַרְשְׁטִיט זיך, פֿאַעֲטִישָׁר, שטארקער,
אוון בידיכהס טאכטער איז דאך לאה פֿוֹן "דיבוק". אַבער דא איז זי
ליידנסאָפְטְלָעַכְעָר, שטארקער, ניט קוּנְדִּיק אָוּף דָעֵם ווֹס אַיר דָאַלָּע
אייז א קִיטֶט. זי באָוויזט זיך בְּזַוְיַן צוּוִי מַלְאָך. אַין מַאְלָה קִיטֶט זי, אוו
זי האט ליב דעם קלזיניק (דעם "זינדייקון") אוון צום צוּוִיָּתָן מַלְאָך, ווֹעֵן
זַי אַנְטְּלוּיֶּט פֿוֹן דָעֵר חֻופְהַנְּאַכְטְּבָעַט אַין אַין העמד אוון קומט צום
זַי אַנְדִּיקְוּן" אַין פֿאַלִישׂ אָוּף קִיטֶט אוון דערציילט אַים:

אַרגע האב אַיך גַּעֲלִיקְנֶט אַן דִּיר
צַוְּלִיב דָעֵם טָאַטְנָס ווַיְסָן קָאָפּ,
צַוְּלִיב דָעֵר מַאְמָעָס קְרָאָקָן הָאָרְצָן
אוון מיט שאַנד אוון שְׁפָאַט גַּעֲשָׁרָאָקוֹן .

אוון אַט דערציילט זי דָעֵם זַי אַנְדִּיקְוּן פֿוֹן ווֹאנְגָן זי קומט אִיצָּט :

כְּקָומָ צַוְּדִיר ...
פֿוֹן אָונְטָעַר זַיְן הַיְצָיְקָן אַטְעָם
פֿוֹן זַיְנָעַ שְׂוִוִּיסְטִיקָעַ העַנְטָ —
כְּמַעַט אַין העמד פֿוֹן בָּעַט אַרוּס ...

אוון דָעֵר זַי אַנְדִּיקְוּר שְׁטוּיסָט זי אָפּ :

פֿאַרְשְׁוּעַכְעָט.

גַּעוּוִיקְלַט האט זיך אַרְדוֹם דִּין נַאֲקָעַטָּן הָאַלְדוֹן
אַ פֿרְעָמְדָע הָאָנְטָן !
אַין דִּין אוִיגָּ, אַין דִּין הַיְמָלְ-בְּלִיעָן,
הָאָט אַ פֿרְעָמְדָע זיך גַּעֲטִיקְט !
הַיְלִיק זַיְנָעַ דִּין עַלְפָּן מִיר גַּעֲוָעָן,
צֻוּמָ בֵּית-הַמְּקָדְשׁ צֻוּיָּ פֿאַרְמָאַכְטָע טַוְיעָרָן,
אוון דוֹ הָאָסְטָט זַיְן פֿאָרָדָר אַ פֿרְעָמְדָן
הַיְסָן אַטְעָם אוַיְגָעַשְׁלָאָסָן ...

און איינגעזאפט האסטו דורך זי
פֿון אַ פְּרָעָמָדָן מְעַנְטָשׁ דָעַם שָׁאָטָן!
און ער וואקסט אין דיר!
און ער וואקסט! ...

(פּוֹיְזָע)

אֲפְגָאָט אֵין מִין הַיְלִיקְטוּם,
אֵין קְדַשְׁ-קְדַשִּׁים — אַ גַּעַץ —
בִּיסְט פְּאָרְשָׁוּעָכֶט ...

און ווען ברבייהס טאכטער פְּרָעָגָט וואויהין זי זאל גִּין אַיצָּט:

וּוְאָהִין?
כִּבְין פֿון מָאנָס בְּעֵט אַרוֹויִס,
פֿון טָאָטָע-מְאָמָעָס הוּוֵי אַווּעַך ...

זאגט אַיר דָעַר זִינְדִּיקָעֶר (דָעַר קְלוֹיזְנִיק):

צָוֵם טִיךְ, צָוֵם טִיךְ ...
פְּרִיוּדוֹ דִיךְ וּוָשָׁן רִינוֹ,
פְּרִיוּדוֹ דִיךְ וּוָשָׁן רִינוֹ ...

און בויכיהס טאכטער לְוִיּוֹט צָוֵם טִיךְ אָונָ דָעַרטְרִינְקֶט זִיךְ.
דאָס אֵין דָעַר קְעָרָן פֿון דָעַר דָרָאָמָע. אַבְעָר אַיר האָט דָא אַ
משׂוגענעַם, וואָס ווערט דָעַר פְּרִיאִינְד פֿון קְלוֹיזְנִיק, וואָס אֵין צׂוֹגָעַשְׁמִידַט
צָוֵם ווֹאנְט פֿון פְּאָלִישָׁ אַוִיפְּ אַ קִיִּיט.
דָעַר מְשׂוֹגָעַנְעָר דָעַרְמָאָנְט פְּרָצָעַס "דָעַר מְשׂוֹגָעַנְעָר בְּטָלָן". אַיר האָט
דאַ ווערטעַר וואָס דָעַרְמָאָנְעָן אַיְיךְ דָעַם מְשׂוֹגָעַנְעָם בְּטָלָן.
אַבְעָר פֿון אַ גָּאָר בָּאוֹנוֹזְעָר סְצֻעַנִּישָׁעָר שִׁינְקִיָּת אָונָ שָׁאָרְפְּקִיָּת
זַיְינְעַן דִּי צְדִידִים, אַיְן וועכלְכָע דִּי שְׁטָאָט האָט זִיךְ צַעַשְׁפָאָלָטָן, אַיְין צָדָה,
וואָס אֵין מִיטְ בְּרָכִיתָן אָונָ מִיטָּן רָב. אָונָ דָעַר צְוִוִּיטָעָר צָדָה, וואָס האָט
שִׁינְגַּט בְּרָכִיהָן, ווַיְיל :

עַר צְעוּוֹאָקָסֶט זִיךְ אַיְן שְׁטָעַטָּל,
אָונָ צַעַשְׁפְּרִיטָט אָונָ צְעַגִּיסְטָט זִיךְ
וּוֵי אַ רְאַשְׁתְּשִׁינְעָ אַיְן מְוַלְטָעָר —
— אָונָ מִיר ווערָן אַיְינְגַּעַשְׁרוֹמָפָן,
איַינְגַּעַצְוִיגָן, אַפְגַּעַשְׁטוּיִיסָן,

און דער אלטער רב, דער שיצט אים ...
 "דער דין אווי! דער דין אווי!"
 וועל'mir מאכון דיך פֿאָר אָרְבָּ :
 אויף דעם גִּרוֹיסֶן שְׁטוֹלְדִּיך זַעֲזָן
 אָוָן דעם שְׁעַנְסֶטֶן מְאַנְטֵל גַּעֲבָן,
 אָוָן דָּאָס רִיכְכְּסֶטֶע שְׁטְרִימִיל שְׁעַנְקָעָן,
 מִיטִּי לְעַנְגְּסֶטֶע וְלְכָבְּדָהָאָר ...
 אָוָן אַ נִּיעָ קְלוֹיזֶן דִּיר בּוּיְעָן,
 נִיעָ סְפִּרְיִיתְוּרוֹת שְׁרִיבְּן
 אויף דער פִּינְסֶטֶעֶר הִירְשְׂזֶהָעָל,

און דִּי וּוּיְבָעָר זָגָן :

און מיר אַלְעָ, אָוָן דִּי טֻעַכְטָעָר
 אָוָן דִּי שְׁנִירָן — וּוּלְמִיר נִיעָן
 דְּרוֹיטָעַ מְעַנְטָעַלְעַד פָּוָן סָאמָעַט,
 אָוָן באַשְׁפְּנָגָן גָּאָלָד אָוָן זַיְלָבָעָר.

און אַטְהָאָט אִיר אַ שְׁמוּעָס מִיטִּי דָּאָזְיָקָע בְּעַלְיִ-בְּתִים צְוִישָׁן זִיךְּ :
 אָוָן אַ האָנְט זָלְ וּוּאָשָׁן אַ האָנְט,
 אָוָן דָו וּוּסְטָט אָנוֹדוֹז בְּאַקְרִיעָן
 פָּוָן רִ' בְּרַכְּיהָן, פָּוָן דעם דְּרוּבָעָר
 אָוָן פָּוָן דעם רב, זִין אָנוֹטְעַרְשְׁטִיכָעָר,
 פֿאָר רְחַשְׁ אָוָן יְסִידְבָּגָעָלְטָן.
 רְהָאָט אָנוֹדוֹז אַלְצָ צְוָעָנוֹמוֹעָן, אַלְצָ.

איינְנָר :

אוַיסְגָּעַלְוָנָגָעָן מִיד דִי מִילְּ.

צְוּוִיתָעָר :

אוַיסְגָּעַרְיסָן מִיר דִי פֿאָכְט ...

דרְיַטָּעָר :

מִיר דעם טִיךְ אָוּוּקְגָּעָנוֹמוֹעָן ...

פְּנַרְטָעָר :

מִיר דִי שְׁבַת-שְׁעַנְקָ ...
 מִיר דִי זִין, מִיטִּי אִידִיםָכְ
 שְׁלִינְגֶט עָר אִין דִי וּוּלְטָ.

דא האט איר א ואכעדייק וועלט ארום א רינגען, אומג'יליכער ליבצע.

און דער סוף איין — עס קומט די אויסגעלאַסנע, זי צערײַסט די
קײַיט און דער זינדייקער גײַט אָוּעַק מיט אַיר.
און דער משׂועגענער שרײַיט זיי נאָד :

ב'ג'י איד נאָד!

ב'ג'י אײַיד נאָד!

דא האבן מיר א פולע, גאנצע דראמע, אוו א שטארקע דערצן.
אבער די קורץקייט פון דעם דיאלאג אוון די קאנצענטוירטקייט פון
דעדר האנדולונג האבן זי איינגעשרומפן איזוי, או עס איז פמעט אומד-
בענגן זי אויפֿאָזּוּרִין.

סוכן איין אקט פון א פולישער פיעסען.

אין 1926 פירט אויף מ. ראנגאלסקי אין דעם "וועיסטרענדיש יידישן מלוכה-טעאטער" "אין פאליש אויף דער קייט". די קרייטיק האט ניט פיל גוטס צו זאגן וועגן דער אויפֿרונג.

געקוואָאפעט אַפְנִים האָט זיך דער יידיש-סָאוּטִישֶׁר טעטָאָטֶר אוֹיז
דער סָאַצְיָאלֶר זוּיט אַין דער פִּיעָסֶע. אוֹיף-דער סָצָעָנָע בָּאוֹווֹיזֶן זיך
אָחֹז בעַלְיְבָתִים אוֹיך בעַלְיְ-מְלָאָכוֹת. די בעַלְיְ-מְלָאָכוֹת ווּילָן אוֹיך
אַפְרֵיִינְעַן דעם "זַיְנְדִּיקְעַן", דעם קָלוֹזִינִיק, אָוֹן אָט ווֹאָס זיך זָאגָן דָּרְבִּיבִי:

פַּיִלְךָ

אויף אונדזער חשבון פײַיל,
וזאָל אַהאנט ד'צ'וּיִיטע וואָשן,
דוֹ וועסט אונדזן די יאָר בְּרָעֶבֶן,
מבטָל זיןן וועסטו די פֿאָקט ;
פּֿאָלְייִיש, ניט בְּגִינֶר, וועלן מיר עסֵן —
הַהְּקָרֶר מַאֲכִן שְׁחִיטַת־חוֹזֵן,
הַהְּיָיוֹן — פְּרִי אָזֶן שְׁבַּת־שְׁעַנְקָן !
הַהְּקָרֶר אִיז דָּעֵר טִיךְרַמִּיט פְּשִׁישָׁ !
אוֹן מִיר רִיסְעָן אוֹיף די שְׁפִּיכְלָעֶר
מִמיַּטוֹן קָאָרֶן, מִיט די ווֹיצְצָן.

און וויטער :

קומט נאָר פֿרְעָסָן, קומט נאָר זוּיגַן
און פֿאָרְשִׁיפֿוֹרֶט וועלְמִיר שִׁיקָּן
זְרוּיטָן האָן, זְרוּיטָן האָן!
זָאל זִינְעָן רְוִיטָעָן פּֿלִיגָּל
שְׁטוּרְעָקָן אֲוִיס אָן צְעַשְּׁפֿרִיטָן
איְבָעָר בְּרְכִּיהָס פֿוֹלָעָשׂ שְׁפִּיכְלָעָר,
איְבָעָר קְלִיטָן, איְבָעָר שְׁעַנְקָן...
זָאל אִים לְיִיכְּטָן! רְוִיטָעָן זָאל בְּרַעְנָעָן
וּוי אַמְּאָל אָום נִיעָם חָודְש —

פֿאָרְשִׁטְּיִיט זִיךְ, אָן דָּאָס בְּסֻעָּלָעָס אַצְּיָּאָלִישָׁקִיטָּה האָט נִיט גַּעַז
קָאנְט זַעְטִיקָן דָּעַם גְּרוּטָן סַאְצִיאָלָן אַפְּעָטִיט פֿוֹן די סַאְוּעָטִישָׁע קְרִיְּדָה
טִיקָּעָר.

איְן דָּעָר פֿאָעָטִישָׁעָר דְּרָאָמָעָס «איְן פֿאָלִישָׁ אָוִיפֿ דָּעָר קִיְּטָה» זַעַט
מַעַן מִיט אָוְמַהִימְלָעְכָּעָר קְלִאָרְקִיטָּה פֿרְצָעָס דְּרָאָמָטִישָׁע אַנְמָעְכְּתִיקִיטָּה
און הִינְטָעְשָׁטְעַלְיקִיטָּה.

איְרָזָעָט מַמְשָׁ וּוי עָרָקָן אַנְטוּיְקָהָעָן דָּעַם דִּיאָלָגָן, דָּעָר דִּיאָלָגָן
זַיְנָעָר אֵיז אַסְפָּאָזָמָטִישָׁעָר, עָר אֵיז אַוְיסָעָרְסָטָקָן דְּנָעָנְסָרְטָ אָן קְנָאָלָט
אָרוּסָמִיטָן סּוֹף : קִיְּין אַרְיְנְגְּרְבְּדִיקָּעָר טִיְּחָ, קִיְּין אַיבְּעָרְבְּרוֹדָ אֵין מִיטָּן,
עָס אֵיז דָּא בְּלוּזָן דָּעָר סּוֹף, דָּעָר קְנָאָלְקָעָר סּוֹף.

אַ דְּרָאָמָעָס אֵיז אַיְגְּנְטָלְעָד אַ צִּיקְלָ פֿוֹן דְּרָאָמָעָן, יְעָדָעָר דִּיאָלָגָן אֵיז
אַ דְּרָאָמָעָס פֿאָרָ זִיךְ, עָר הִיבְּטָזִיךְ אָן פֿאָרוּעָבָן, עָר פֿאָרוּקָלָט זִיךְ, עָר
דְּעָרְגִּיטָן צָו אַקְלִימָאָקָס אָן דְּרָגָנָאָךְ קְוּמָטָ די אַוְיְלִיזָוָנָג.

פֿרְץ קָאָן אֵיךְ גַּעַבְּן אַוְיסָעָרְסָטָשָׁאָרָף אָן אַוְיסָעָרְסָטָקָלָאָר בְּלוּזָן
דָּעַם קְלִימָאָקָס פֿוֹן דִּיאָלָגָן, אָן אַפְּטָאָפְּלָיו נִיט דָּעַם קְלִימָאָקָס, נָאָר
בְּלוּזָן די אַוְיְלִיזָוָנָג.

יְעָדָעָר דְּרָאָמָטָוָרָג מִיט טָאָלָאנְטָ וּוּטָ זַיְעָר לִיכְבָּט מַאֲכָן פֿוֹן פֿרְצָעָס
קוּרְצָעָר דְּרָאָמָעָס «איְן פֿאָלִישָׁ אָוִיפֿ דָּעָר קִיְּטָה» אַ פֿוֹלָעָ, דְּרִיְּ-אַקְטִיקָעָר,
אַדָּעָר פֿירְ-אַקְטִיקָעָר דְּרָאָמָעָ.

עָס אֵיז דָּא אַיבְּעָרְגָּעָנוֹג שְׁטָאָפָּה פֿאָרָ אַ דְּרִיְּ אַדָּעָר פֿירְ-אַקְטִיקָעָר
דְּרָאָמָעָס, אָן דָּעָר דְּרָאָמָטִישָׁעָר שְׁטָאָפָּה אֵיז אַ מְעוּרְ-אַחֲדִיקָעָר, עָר האָט
איְין הַעַלְדָּ אָן אַרְוָם אִים פֿאָרְגְּלָעְכָּט זִיךְ די גָּאנְצָעָ דְּרָאָמָעָ.

דא האט איר דעם גראדוועלן אנוואקס פון דער דראמע, איר נא-
טירלעכע אנטוינקלונג, איר לאגישן קלימאקס און די לאגיש אויַ-
לייזונג.

עם איז אפֿשֶׁר די איינציגקע דראמע פרצעס מיט און איינהייטלעכּו
דראמאטישן שטאָף, מיט אריינגעוואקסען און דעם לייב פון דער
דראמע שאָרְפַּע און קלאָרְעַט עפִיזאָדרְשַׁע סצְעַנְעַס. דאס איינציגקע וואָס
פְּעלַט דָּא אַיִּז אַבְּיסְעַלְעַבְּרָה אַרְעַדְעַזְקִיט — אַנטוינקלטער דיאָלָאָג
וְאָס אַיִּז וּוֹיָאָרְמָה דָּרְאַמְּעָה.

דא אַיִּז די דָרְאַמְּעָה גַּעֲבֵילְבִּין מַמְשָׁא נַאֲקַעְתָּע. עַס אַיִּז גַּעֲבֵילְבִּין אָ-
וְאָנדְעָרְלַעְכָּרְסְּקַעְלַעְטָה פִּון אָרְאַמְּעָה, עַס פְּעלַט פְּלִיעַשְׁ אַוְן בְּלוֹט —
אנְטוּינְקְלַטְעָרְדִּיאָלָאָג.

קָאנְצְעַנְטְּרִיךְטִיקִיט אַיִּז גַּעֲוֹעַן די גְּרוּיסָעָה פִּון פְּרַעַץ טַאלָאָנְטָה
אוֹן אוֹיךְ זִין גּוֹרִיסָעָר חַסְרוֹן, אַוְן דָּעַר חַסְרוֹן אַיִּז גַּעֲוֹעַן אַוְן אַרְגָּאַנִּישָׁעָר.
זַיְנַע אַלְעַ דָּרְאַמְּעָה זַיְנַע נַאֲקַעְתָּע, זַיְנַע דָּרְאַמְּעָה אַוְן אַנְטָה
וְוַקְלַטְן דִּיאָלָאָג.

אַיִּר לְיִיעַנְטָה אַוְן אַיִּר פְּילַטְ, אַוְן דָּעַר אַדְעָר יַעֲנַדְרָה עַפְעַס וְאָגָן,
עַר מַוְן עַפְעַס וְאָגָן, אַיִּר פְּילַטְ וְיִדְיַוְתָּר זַיְנַע וְאָלָטָן אַוְיסְגַּעַפְּלִיטָה
מַמְשָׁ בְּלוֹזָן אַיִּן דָּעַר דָרְאַמְּעָה, אַבְּעָר פְּרַץ גִּיט אָבְּלִיזְ, אַזָּג אַוְן די
דָרְאַמְּעָה גַּאֲלָפְּרִיט אָלְעַ נַאֲקַעְתָּע צַו אַיִּר אַוְיְפְּלִיזְוֹנָה.

אַבְּעָר אָקְלָוגָר רַעֲשִׁיסָּאָר קָאָן וִיד אַז עַצְחָה גַּעַבָּן. מַעַן קָאָן אַוְיסָ-
פְּלִין די בְּלוֹזָן אַיִּן דִּיאָלָאָג מִיט מַזְקִית, מִיט פּוֹזִיעָס, וְאָס זַגְן עַפְעַס,
מִיט טָאנְץ אַוְן מִיט אַלְעַ אַנְדָּעַרְעַ מִיטְלָעַן.

„איַן פָּאַלִישָׁ אַוִּיפְּ דָעַר קִיטְיַת“ אַיִּז בְּפִירּוֹשָׁ אָרְאַמְּעָה, וְאָס קָאָן
אַוְיסְגַּעַפְּלִיט וְעוֹרָן, וְוַיְילְ דָעַר עַיקָּר — די דָרְאַמְּעָה — אַיִּז דָא מִיט
אָפְּלַעַר הָאנְטָה.

איַן דָעַר דָרְאַמְּעָה „איַן פָּאַלִישָׁ אַיִּיף דָעַר קִיטְיַת“ אַיִּז דָא אָ וְוַואָן-
דַּעְרַלְעַכְעַרְ דִּיְנַעַ, מִיסְטִישָׁע לִיבָּעָ צַוְוִישָׁן צַוְוִיָּה רַיְנַע נַשְׁמוֹת.
בִּידְעַ וְעוֹרָן פְּאַרְפְּלַעַקְטָה. בְּרַכְיָהָס טַאַכְטַעַר הָאַט חַתּוֹנָה אַוְן אַנְטָה
לוֹיִטְטָה פִּון דֻּעַם מַאֲנָס בְּעֵט אַוְן קּוֹמֶט צָוָם „זַיְנְדִיקְזָן“ אָבְּפַלְעַקְטָה, אַוְן
דָעַר קְלוֹזְנִיקָה, דָעַר „זַיְנְדִיקְעָר“, גִּיט אַוְוָעָק מִיט דָעַר אַוְיסְגַּעַלְאָסְעַנְעַר
סֶרוֹן.

אוֹן דאָך בְּלֵיבָן בַּיִדְעָ רַיְן אוֹן אָוּשָׂוְדִּיק וּוֹי דָעָר פְּרִישָׁ-גַעַז
לְאָלֶעָנָעָר שְׂבִיעִי

שולדיק איז די וועלט אָרוּם זַי מִיט אִידָּע פֶּאֲדָאָרְטִילִין, מִיט אִידָּע
סָאָצִיאָלָע אָונְטָעַרְשִׁידָן אָוּן מִיט אִידָּע שְׁטָעַנְגָּע, אָבָעָר אָמְגָעַרְעַכְתָּע,
סָאָצִיאָלָע גַּעֲבָנָן.

אֵין דָעַם וַיְהִי דָרָמָע «אֵין פָאֵלִישׁ אֹוֶיף דָעַר קִיטַט» מַעַר
אֲסָצִיאַלָע דָרָמָע וּוֹי «דִי גָאַלְדָעַנָע קִיטַט» אָוֹן אַלָע אַנְדָעַרְעַ דָרָמָע
פְּרַצְצָם.

פָּרֶז האט ניט באַדערט אַנקומען צו אַ דיבוק-מעשלאָע צו מאַלְאָן
פְּפָאָר אַיִיךְ די רַינְסְטָע לִיבָּע, די לִיבָּע פָּוֹן הנְּאָהָבִים וְהַנְּעִימִים, זֹו אַס
צַעֲשִׁיכְזָן זִיךְ נִיט, נִיט בִּים לְעַבְנָן אָן נִיט אַיְן טוֹיט.
בִּידְיעַ דְּרָאָמָעַן, אי "די גָּאַלְדָּעָנָע קִיטִּיט" אָנוֹ אֵין פָּאַלִּישׁ אָוִיף
דָּעַר קִיטִּיט" וּוֹאַרטָּן אָוִיף דָּעַם אַמְּתָן יִדְישָׁן טַעַטָּעָר. עָר וּוּעָט זַי קָאנָעַן
גַּעֲבָן אָן אַמְּתָן תִּיקְוָן.

פְּרִיצָעַס אָזֶן דָּעֵר יִדִּישָׁעֵר רַעֲפָעָרְטוֹאָר וּוָעַט בָּאַקְוּמָעָן צְוַויִּי וְאוֹנְדָעָרִי
עַבְעַעַדְרָאָמָעַן.

10

ל. פרץ האט שטארק ליב געהאט די דזוקע דראמע זינע; איזו
ליך געהאט, או ער איין פון איין זיט געגאנגען אויף אלע פשרות, כדי
זוי זאל קאנען אויגענערט וועדען, און פון דער גאנצער זיט האט ער
מורא געהאט אַרײַנツוּרָנְגָּעָן אֵין אִיר צו ניכְרֶדְקָע ענדערונגָעָן.
און ווען אִיר וועט געוני באָנָעָמָען פרַצְעָס מַאֲלָגָנָט, וועט אִיר פָּאָרְ-
שְׁתִּינִי פָּאָרוֹאָס פָּרַץ האט אָזְוִי לִיב געהאט אַט די שְׁטוּמָע דְּרָאָמָע.
אין דער דראמע אַיְן דָּא דָּעַר גָּאנְצָעַר פָּרַץ מִיט זִין גָּאנְצָן סְטִיל.
און מהאי טעמה אַיְן זִי קִין דְּרָאָמָע נִיט.
אִיך הָאֵב אַמְּאָל אַגְּבוּיוֹן פָּרְצָן אויף דער רְמוּדִיקִיט אַון האַלְבָּ-
שְׁטוּמָקִיט פִּון זִין דְּרָאָמָע בִּינְגָאָכְט אוּפָּן אלְטָן מַאֲרָקְ-.

האט ער א קוק געטאן שארכ' מיט זיין גרויסע פֿיעַרדייקע אויגן
און געזאגט :

— דאס איז, מײַן ליבער פֿריינד, יידישער סטיל, יידישער סטיל איז
רמא, "וּדוֹק", קבלה א.א.ו. דאס איז דער רײַנסטער און דער עכטסטער
יידישער סטיל.

נאר איז ווייבערישן טײַיטש-חוּמוש איז דא אָפְּנִיקִיט, באָרעדוואָדִיקִיט
און מענה-לְשׂוֹנְדִּיקִיט.

אין אֶלְעַ יִדִּישָׁ סְלָרִים אֵין דער קִיצָּר, דָּעַר צִימָצָום, דָּעַר רָמוֹ,
דָּעַר וּדוֹק, דָּעַר אַמְתָּעָר סְטִיל.

איך וויס ניט צי ער האט דאס געמיינט ערנטס — געזאגט האט
ער עס מיט קָוָלָן ערנטס. דער סָקָק — צי ער האט געמיינט ערנטס —
קָוָלָן דָּעַם, וואָס ער האט זיך צוּרִיקְגַּעֲכַרְט צוּ דָעַר פֿרָאָגָעָן קוֹן
"בִּינְאָכָט אַוִּיפָּן אַלְטָן מַארְק", אָוּן ווי מעַן מאָכָט די דָזְאַיקָע דָרָאָמָע
סְצַעְנָע-פּֿעָאיָק.

ער האט זיך פֿסְדָּר צּוּגָעַהָעָרֶט צוּ אַלְעַמְעָנֶס עַצָּות, אַבָּעָר די דָרָאָמָע
"בִּינְאָכָט אַוִּיפָּן אַלְטָן מַארְק" אֵין גַּעֲבְּלִיבָן ווי זִי אֵין — אַ שְׁטוּמָע
דָרָאָמָע, פֿמָעַט אַ פָּאנְטָאמִימָע.

זומער, פֿאָר דָעַם אוּסְבָּרוּדָן קוֹן דָעַר עַרְשָׁטָעָר וּוּלְטַ-מְלֻחָּמָה, האט
מיר פֿרָץ אַיְבָּרְגָּעָבָן אַ נְיִיעָם וּוּאַרְיאָנָט קוֹן "בִּינְאָכָט אַוִּיפָּן אַלְטָן
מַארְק", לוֹיטָן פְּלָאָג, וואָס אֵין אוּסְגָּעָאָרְבָּעָט גַּעֲוָאָרָן קוֹן אָונְדוֹן בִּידָן.
דָעַר מָנוֹסְקָרִיפָט אֵין גַּעֲבְּלִיבָן אֵין וּאָרְשָׁעָה, אֵין אַ קָּעָלָעָר עַרְגָּעָץ
מיַט אַ הִיפָּשָׁבָּה בִּיסְלָבִּיכְעָר אָוּן מָנוֹסְקָרִיפָטָן מִינְעָן.

mir האט זיך ניט אַיְנְגָעָעָבָן, ניט קוּקְנָדִיק אַוִּיפָּן אֶלְעַ מִינְעָן באָ—
מיַאוֹנְגָעָן, צוּ דָעָרְגִּין וואָס דאס אַלְצָ אַיְנְגָעָעָקְמָעָן.
"בִּינְאָכָט אַוִּיפָּן אַלְטָן מַארְק" אֵין פּוֹלוֹ סִימְבָּאָלִיק. דָא האט פֿרָץ
מִשְׁ אַיְסְגָּעָמִיטָן צוּ גַּעַנְן וּוּלְכָעָ אַגְּזָהָעָרְעָנִישָׁן אוּפָּה דְּעָאַיְשָׁקִיט,
אוּפָּה וּוּרְקָלָעְכִּיקִיט.

אין דָעַם פֿאָרְשָׁפִּיל זָגָט אָן דָעַר דִּירְעַטָּאָר דָעַם לְעַטָּאָר :

דוּ רְעַדְסָט פֿאָר יְעַדְן אַקְטָן.

אַבָּעָר קָוָרָץ אָוּן שאָרָף !

וועגן סיושעט רעדט דער דיכטער, דער פַּאֲרְפָּאַסְעָר אליען, אבער
קֶאָר וווערט ניט דער אינהאלט פֿוֹן "דער טרוים אין א פִּיבָּעָר-גָּאָכָּט".
אווי היסט אויך "בִּינָאָכָּט אוַיְהָן אַלְטוֹן מַארְקָן".

דיכטער :

א טרוים פֿוֹן א פִּיבָּעָר-גָּאָכָּט,
אויף א זומפ, וואס וויל נישט טראגן
שטייט דאס קראאנקן-בְּעֵט,
עס וואָכָט
דאָס טוֹיט-צְעַדְרָאָקָעָנָעּ האָרֶץ ...
פֿוֹן עַרְגָּעָז העַט,
פֿוֹן סְטוּפְּן-שׂוֹאָרֶן,
פֿוֹן נַאֲכָט-בָּאָגָּאָסָעָנָעּ פַּעַלְדָּעָר
און ווּלְדָעָר
קְוּמָעָן
טענער ווּלְדָעָר גַּעַשְׁוֹאוּמָעָן ...
וּלְדָעָר בְּלוֹטִידְוּרְשְׁטִיקָעּ חַיוֹת בְּרוּמָעָן,
טִיוּוֹלְגָּעַלְעַכְטָעָר, מַתִּימְגָּשְׁפָעָט ...
און ווּיְטָעָר מַרְאָזְשָׁן-פְּלָעַמְלָעָר
וּוְיִנְטִישָׁע שְׂוּעוּמָלָעָר,
טָאנָצָן אָרוּם, לְעַשְׁן זִיד, ווּקְוָן
און שְׁרָעָקָנוּ ...
און אַין דָּעָר הַיְּד —
א הַיְּמָל בְּלִיְּךְ,
טוֹבִּיבְשָׁטוּם אַנְגָּעָצְוִיגָּן ...
אוֹ אַ שִּׁימָעָר, אַן אַ לִיכְטִיקָן צָאָפָּל ...
אוֹ אַ שְׂוֹאָרֶצֶן אַפָּל,
אַ וּוֹיְסָל פֿוֹן בְּלִינְדָעּ אוֹיְגָן ...
אוֹן אַ וּוֹאַנְיָנִיקָעָר לְזָ —
פְּרַעַט צְוֹהָוָסָנָס אַיְן אַלְטָעָנָעּ גַּעַן —
אַ גַּעַן פֿוֹן שָׁאָטוֹן אוֹן שְׁטָרָאָלָן ...

— — —
שָׁאָטוֹן פֿוֹן פַּאֲרְגָּאָגָּעָנָהִיט,
קוּוִים אַיְבָּעָרְגָּעָלְבִּיבָּעָנָעּ קוֹוָאָלָן ...

און שטראַדָן

ווערָן אַרְיִנְגָּעָה אַפְּטָן

פֿון נָאָךְ אֵין גַּעַצְּ נִיט גַּעֲפָאָגְעָנָעָם.

פֿון קְוִים גַּעַהָאַפְּטָן ...

פֶּרֶעֲגַט דָּאָס הָאָרֶץ אֵין שְׂטִילָעָר פִּין :

«גַּעַוּעַן», «וּוְעַט קוּמָעַן», וְאוֹ אַיְן זַיְן ?

וּוְעַן קוּמָט זַיְן פְּאָדִים אַרְיִין אֵין גַּעֲפָלָעָכְט ?

עַנְטְּפָעָרְט וּוְעַר אֵין לְבִיבָּעָר-גְּאָכְט ?

דָּעָר שָׁאָקָאָל, דִּי הַיְּנָע ...

אט דָּאָס אַיְן אַלְץ וּוְאָס דָּעָר דִּיכְטָעָר, דָּעָר פֶּאָרָה אַסְעָר הָאָט אָנוֹנוֹ
כוֹ זָאגָן וּוְעָגָן דָּעַם סִיוּשָׁעָט, וּוְעָגָן דָּעַם אַינְהָאָלָט אָדָעָר טָעַמָּעָ פֿון דָּעָר
דרָאָמָע.

עָר זָאגָט עַס נִיט קְלָאָר. אֹוֵיב עָר וּוְאָלָט עַס גַּעַזָּגָט קְלָאָר וּוְאָלָט
עַס גַּעַוּעַן אַסְתִּירָה צָו דָעַם רְמוּדִיקָוּן בָּאַרְאָקְטָעָר פֿון דָעָר דָרָאָמָע, צָו
דָּעָר גַּאנְצָעָר טָוְנְקָעְלָעָר דָרָאָמָטִישָׁעָר וּוּזְיָאָנְעָרְלִישָׁקִיטָן פֿון דָעָר דָרָאָמָע.

און אַיְן דָעַם פָּרָט אַיְן פָּרָץ שְׁטוֹאָרָק אָוִיסְגָּעָה אַהֲלָטָן.

נִיטָא אַיְן דָעָר גַּאנְצָעָר דָרָאָמָע קְיֻין אַיְן שָׁוָרָה, וְאָס נָאָל אַבְלָעָנְד
טָאָן מִיט דָרָאָמָטִישָׁעָר קְלָאָרְקִיטָן, מִיט דָרָאָמָטִישָׁעָר וּוּרְקָלְעָכְקִיטָן,
מִיט רְעָאַלִישָׁקִיטָן.

וְאָרָים רְעָאַלִישָׁקִיטָן אַיְן נִיט בְּלוּזָן אַסְתִּירָה צָוּם סְטִילָן פֿון דָעָר
דרָאָמָע ; עַס אַיְן אַסְתִּירָה צָו דָעַם גַּאנְצָוֹן תּוֹךְ פֿון דָעָר דָרָאָמָע :
די דָרָאָמָע וּוְיל אַיְיךְ בָּאוּוּיָן דִּי נִיטְזְוִירְקָלְעָכְקִיטָן פֿון אָנוֹנוֹדָעָר
וּוּרְקָלְעָכְקִיטָן. אָנוֹנוֹדָעָר וּוּרְקָלְעָכְקִיטָן וּוּרְטָעָר פָּסְדָּר פֶּאָרוֹוָאָנְדָלָט אַיְן
נִיטְזְוִירְקָלְעָכְקִיטָן, פֿון אַלְץ וּוּרְטָעָר שָׁאָטָן, צָעְרוֹנוֹנְעָר שָׁאָטָן.
בְּלוּזָן דָא אַיְן דָאָרְטָן רִיסְטָן זַיְן אַרְוִיסָּט אַוְאָרְטָן בַּיְּ דָעַם אָדָעָר
יעַנְעָם שָׁאָטָן.

דָּאָס אַיְן דִּי גַּאנְצָעָר וּוּרְקָלְעָכְקִיטָן.

אַוְאָרְטָן, אַצְעַשְׂוֹאָמָעָן וּוּאָרְטָן ...

דָּאָס אַיְן דָעָר סְנָדְחָפְלָן.

די כּוֹנוֹה אַיְן אַקְלָאָרָעָ, אַיְן עַס אַיְן נִיט בְּלוּזָן דִּי כּוֹנוֹהָ, עַס אַיְן
דִּיכְטָעָרִישָׁ אַרְוִיסְגָּעָרְאָכְטָן. אָבָעָר אַרְוִיסְבָּרוּעָנָגָעָן הָאָט דָא פָּרָץ גַּעַזְעָמָעָ
דָאָרְטָן עַפְעָס נִיט קְלָאָרָם, עַפְעָס שָׁאָטָנְדִּיקָם, עַפְעָס אַמְּרָאָזָשָׁ פֿון

אונדוער ווירקלעכער וועלט. אוון אט דער מיראוש אוין די אינציגקע ווירקלעכקייט. שאטנס זיינען ווירקלעכקייט, מתים דרייען זיך ארום צווישן לעבעדייקע, ווילך די לעבעדייקע זיינען אין עצם מתים, אדרער שאטנס פון אַ ווירקלעכקייט.

מען האט געשריבן פֿיל פירושים צו דער דראמע "ביינאכט אוינָן אלטן מאָרָק". דער אמת אוין, אוין די דראמע נויטיקט זיך ניט אין קיין פירושים, זי אוין עצם קלאר.

עס אוין אַ שפֿיל פון סימבָּאָלָן. אלץ וואָס טומלט, ליעט און שטרעכט אין יידישן לעבען, היינט און נעכטן, וווערט סימבָּאָלְיוּירט, באֶמֶת סימֶר באֶלְיוּירט. קיין קערפֿער אוין ניטא, עס אוין דאַ בלויין אַ שאטן פון אַ ווֹאָרט. דאס איז דער גאנצעער מאָטערידָאל פֿאָר די סימבָּאָלָן.

אייד האט דאַ אין "ביינאכט אוינָן אלטן מאָרָק" די שאטנס פון ווירקלעכע מענטשן. שאטנס זיינען ניט רעהל, זי זיינען אַטְט קָאַרִיקָאַטְרוֹן פון דער ווירקלעכקייט.

גייט אַ מענטש אין גאָס ערנְסְט און וויכטיק, אַבער זיין שאטן אוין קאמיש, סימבָּאָלְישָׁקָאמִיש. דאַ איז ער קוּרְז בֵּין עקסטרעמען קאמיזום און דאַ איז ער לאָנג בעין עקסטרעמען קאמיזום.

אייניקע ווילן האָבוֹן, או פֿרְץ האט פְשָׁוֹט דאַ נאָכְעָמָאָכְט פון וויספֿיאָנְסְקִיס "חוּתּוֹנָה". דאָרט זיינען אויך די מענטשן סימבָּאָלָן. ביַי וויספֿיאָנְסְקִין זיינען דאַ דומְמִים וואָס שְׁפִילְן און ביַי פֿרְצְן אויך אָאוֹן. בין אַיך שטארק מסופְּק צִי פֿרְץ האט געדאָרְט זוכְן פֿאָרְטְּדָעָר פֿינְדְּרִישְׁקִיט בַּיַּי וויספֿיאָנְסְקִין. אָגב, אוין אָזוּז גוֹט ווַיְיַעֲסְדְּקָעָטָלְט, או פֿרְץ האט זיין "ביינאכט אוינָן אלטן מאָרָק" געשריבן אַיידער עס אוין דערשיינען וויספֿיאָנְסְקִיס "חוּתּוֹנָה".

או פֿרְץ האט געשריבן זיין "ביינאכט אוינָן אלטן מאָרָק" נאָך אַיידער וויספֿיאָנְסְקִיס "חוּתּוֹנָה" אוין דערשיינען, זאגט עדות אוין אַירְעַז זְכוּרָנוֹת פָּאוֹלִינְעַ אַלְטְּבָעָרג, פֿאָר ווּלְכָעָר פֿרְץ האט צוֹם ערשותן מַל גַּעַלְיַעַנטְדִּי דַּאְוִיקָע דְּרָאָמָע פון מאָנוֹסְקִרְיפְּט.

ווען די קְרִיטִיק האט אַנגָעָהָבוֹן טִיְּטְלָעָן מִיט די פֿינְגָעָר אוֹף וויספֿיאָנְסְקִיס "חוּתּוֹנָה", אוֹף ווּלְכָעָר "ביינאכט אוינָן אלטן מאָרָק"

ואל לויט איר פֿאָרֶם זַיִן עַנְלָעַךְ, האט פֿרֵץ אַנְגָּעוֹוִין אוֹיֶף די זְכָרוֹנוֹת
פֿון פֿאָוִילִינַעַ אַלְטְּבָעָרָגַ.

אוֹיֶ אַרְוָם אִין די גַּאנְצָע מַעֲשָׂה מִיט דַּעַם «פֿלְאָגִיאַט» פֿון פֿאָרֶם
פְּשָׁוֹט פֿון פֿיְנָגְעָר אַוְיסְגָּעוֹוִיגַן.

אַבְּעָר פֿאָלְשָׁע בְּאַהֲוִיפְּטוֹנָגַעַן קְלָעַפְּוֹן זַיְךְ צַו שְׁטָאַרְקָעָר וְוי אַמְתָּעָ :
אִין עַדְּהַיּוֹם נַאֲךְ אַנְגָּעוֹנוּמָעַן, אָז «בִּינְאָכְט אַוִּיכְן אַלְטָן מַאְרָק» אִין לְוִיָּט
אַיְרָמָמַש אֲקָפְּעַ פֿוֹן וּוּסְפְּאַנְקִיסִּים «חַתּוֹנָה». פְּמַעַט אַלְעָ, וְאָסָ
רְעַדְן אַדְעָר שְׁרִיבָּן וּוּגָּן דַּעַר דָּזְוִיקָּעָר דָּרְאָמָע אִין די סָאָמָע לְעַצְתָּע
יָאָרָן, חַוְּרָן אַבְּעָר מִיט דַּעַר זִיכְּרָקִיטָּה פֿון אַנְטְּדָעָקָעָר די דָזְוִיקָּע
גְּרִיְיִקְעָ בְּאַהֲוִיפְּטוֹנָגַן.

אַבְּעָר עַס זַיְנָעַן נִיְּתִיק קִיְּן הִיסְטָאַרְיִישָׁע בְּאַוְיִזְן, די בְּעַסְטָע
בְּאַוְיִזְן זַיְנָעַן — פֿרֵץ אִין דָא אַזְוִי פֿילְ פֿרֵץ, אָז קִיְּן אַנְדָעָרָעָר האט
אִים נִיט גַּעֲקָאָנְט אָז נִיט גַּעֲדָאָרָטָע עַפְּעָס אַונְטָאַרְוָאָגָן.

אוֹיֶב אַיְר וּוּילְטָ האט אַיְר דָא דְּרִיְיִ-פֿערְטָלְ פֿון פְּרָצָעָס גַּעַשְׁטָאַלְטָן.
דָא אִין «בִּינְאָכְט אַוִּיכְן אַלְטָן מַאְרָק» האט עַד זַיִן צְנוּוֹנְגָּעָקְלִיבָּן אָז
זַיִן גַּעַלְאָוֹת שְׁפִילְן. עַר האט זַיִן גַּעַמּוֹת גַּעַדְיכְּטָעָר סִימְבָּאַלְיִירָן, אוֹיֶב
נִיט וּוֹאָלָט עַס גַּעַוְוָעַן אָז אַנְטָאַלְאָגִיעָ פֿון פְּרָצָעָס גַּעַשְׁטָאַלְטָן.

פֿרֵץ אִין אַומְעָטוֹמָ גַּעַבְּלִיבָּן פֿרֵץ, אָז דַּאָס אִין גַּעַוְוָעָן זַיִן גְּרוֹיסָ
קִיְּט אָז אַזְוִי הִינְטָרְשְׁטָלְקִיטָּה.

פֿרֵץ האט מִשְׁנַיְתְּ גַּעֲקָאָנְט זַיִן אַנְדָעָרָעָר.

די מַעַשָּׁה, אָז פֿרֵץ האט נַאֲכָגָמָאָכָט עַמְעַצָּן, שְׁטָאָמָט פֿון דַּוד
פְּרִישְׁמָאָנָעָן. פֿון דַּעַם זַעֲלִיבִּין דַּוד פְּרִישְׁמָאָגָן, וְאָס אַז גַּעַוְוָעַן אַז זַיִינָ
פְּעָאִיקָּעָר, אַז יִיְעַר טַאֲלָאַנְטְּוּלְעָר לְיטְעָרָאָט. אַבְּעָר שְׁעַפְּעָרִישָׁא שְׁטִיקָּה
עַקָּר, אָז עַר האט דַּוְקָּא יָא גַּעַמּוֹת אַמְּאָל אַנְקָוּמָן צַו אַנְדָעָרָעָר.

אָז דַּאָס אִין בְּאַוְיִזְן גַּעַוְאָרָן שְׁוֹאָרָץ אוֹיֶף וּוּיסָ.

פֿרֵץ אַבְּעָר האט נִיט גַּעֲקָאָנְט גַּעַמְעַן בַּי עַמְעַצָּן אַנְדָעָרָשׁ וּוּעָן עַר
וּוֹאָלָט אֲפִילְוָן גַּעַוְאָלָט, וּוַיְיַלְדָּס פְּרִצְיִישָׁוּ וּוֹאָלָט אַדוֹיְסְגַּעַשְׁטוֹיסָן דַּאָס
פְּרֻעְמָדָע, אָז פֿון דַּאָס פְּרֻעְמָדָע וּוֹאָלָט קִיְּן שָׁוֹם זְכָרָן נִיט גַּעַבְּלִיבָּן.
די זַעֲלִיבִּיקָּע קְרוֹצְקִיטָּה, סִימְבָּאַלְיִשְׁקִיטָּה אָז צִימְצּוּמְדִיקִיטָּה גַּעַפְּנִיט
אַיְר אִין זַיְנָע פְּוּבְּלִיצִיסְטִישָׁ אַרְטִיכְלָעָן, אִין זַיְנָע קְלִיְינַע פְּעַלְיִיעַטָּאָנָעָן,
אִין זַיְנָע רַעֲצָעָנוֹיָס אָז אִין זַיְנָע מַעַשְׁהַלְעָן.

מייט דעם וויל איך בשום אוֹפֶן ניט זאגן, אוֹ "בִּינָאכֶט אוֹפֶן אלְטֶן מאָרָק" איז א געראָטעגע סצַענִישׁוּ שאָפָונָג. נײַן, בשום אוֹפֶן ניט. אַבעָר די נִיטַּגְּעַרְאַטְנִיקִיט איז פֿרְצַעַס, די זעלְבִּיקָעַ נִיטַּגְּעַרְאַטְנִיקִיט גַּעֲלִינְט אַיר אַין אַ קְלַעְנָעַרְעָר מַסֵּם אַין אַלְעַז זַיְנָעַ דְּרָאָמְעָן.

די דְּרָאָמָע אַיז בְּטָבָע נִיט סּוּבָּל פֿרְצַעַס קּוֹרְצְּקִיט, פֿרְצַעַס רְמוֹזְדִּיּוֹת, פֿרְצַעַס וְדוּקִיס אַון פֿרְצַעַס אַפְּאוּרִימִישְׁקִיט.

פֿרְצַעַס טְאַלְגָּוָט אַיז בְּפִירּוֹשׁ נִיט קִין סְצַעְנִישׁוּר.

די אַלְעַז רְעַדְעַרְיָעַן וּוּגָן דָּעַר נִיטַּקְלָאַרְקִיט פָּוּן "בִּינָאכֶט אוֹפֶן אלְטֶן מאָרָק" זַיְנָעַן פּוֹסְטָעַ רְיִיד.

וּוְעָרָה, לְמַשְׁלֵחָה, קָאָן זַאגָן, אוֹ די רְיִיד פָּוּן "וְאַגְּדָעַרְעָר" אַין "בִּינָאכֶט אוֹפֶן אלְטֶן מאָרָק" זַיְנָעַן נִיט קלָאָר?

וְאַגְּדָעַרְעָר (זִיךְ אָמְקָוְנְדִּיךְ)

דָּעַר זַעַלְבָּרְעָר הַיְמָלָל, די זַעַלְבָּרְעָר שְׁטָעָרָן,

די זַעַלְבָּרְעָר עַרְד ...

אַון דָּאָס אַוְיעָרְעָר הַעֲרָטָה,

אַון וּוּעָרְטָה נִיט פּוֹלְפּוֹן הַעֲרָן,

דָּאָס אַוְיגְּ — פָּוּן זַעַן נִיט זָאָט ...

נִישְׁטָה לִינְיָעָן אַון פְּאַרְבּוֹן-מִיד ...

דָּאָס נַעֲנָטָה טְרִיבְּבָטָה, דָּאָס וּוּיְטָעָ צִיטָה

אַלְץָ מַעָּרָה, אַלְץָ מַעָּרָה ...

בֵּין וּוּרְדָן מַאְטָה ...

דָּעַר רּוּקְ-זָאָק — שְׁוּעוּרָה.

— — —

עַס דְּרִיקָן די גַּעֲוָעַנְדָּעָר
מייטָן שְׁטוּבָּה פָּוּן וּוּגָן אַון לְעַנְדָּעָר
אַין די נְעָטָה, אַין גַּעֲוָעָבָה.
(זַעַטְצַט זִיךְ בִּי דָעַר שְׁוֹלְ-מוּעָרָה)
שְׁוּעוּבָּה צָו נַאֲכָטָה, שְׁוּעוּבָּה,
דִּין שָׁאָטָן אַיז וּוִיךְ,
דִּין אַטְעָם לִינְד ...
אַיךְ קּוֹמָה, פְּרָעָג נִיט פָּוּן וְאַגְּנָעָן ...
אַון אַיְדָעָר דִּין שָׁאָטָן צְעָרִינְט
גַּיְיָ אַיךְ פָּוּן דָּאָגָעָן.

וואו אהין ? נישט פֿרג...
 אַפְּשָׁר וויסט ווער אין דער הייך...
 איך, פֿון מיין לאנגן וועג
 בין ערטער געוואָרָן, נישט קיליגער...
 כייגי שוין לאָנגָן, זיעָר לאָנגָן
 מיט דער זוּן : פֿון אוֹיףִּי בֵּין אונטער גאנְגָן...
 אין עריגעָן קֵין פֿרְעָמְדָעָר אָנוּ קֵין הַיגָּעָר...
 געטְרִיבָּן פֿון אָומְבָּאָקָאנְטָן יַעֲגָעָר,
 וואָס טַרְיִיבָּט אָלָע אָנוּ מִיךְ נָאָד שְׁנָעַלָּעָר.
 רָו אַיךְ טָרוּים אַיךְ אוֹיףִּי אֶת פֿרְעָמְדָעָן גַּעַלְעָגָעָר,
 אָנוּ ווַעֲרַט עַטוֹּאָס הַעֲלָעָר,
 פֿון בעט אַרְוִיס ! ...
 נָאָכָטָה, לָאו רָעוּן אַין דִּין שְׁוִיסָה,
 אַיךְ ווַיְלַגְּ נִיט אָרְיִי אַין שְׁטָאָט...
 אַיךְ קָעָן זַי : דָא, אַין דִּין גָּנָאָד
 שְׁפִּין אֶת טָרוּים מִיר אָוִיסָה,
 שְׁטִיל פֿאָרוּוִיגָּה דָאָס מִידָּעָהָאָרֶץ...
 שְׁפִּין גָּרוּי, שְׁפִּין שְׁוָאָרָץ,
 שְׁפִּין רְוִיט...
 קָאנְסָט דִּי פֿאָרְבָּן מִישָּׁן, צְוֹאָמְעָנוּוּבָן...
 נָאָר שְׁפִּין ! שְׁפִּין פֿון לְעָבָן
 שְׁפִּין פֿון טּוֹיט
 אָנוּ פֿון צְוִישָׁן...
 דָאָס אַינוּ דָאָס קְלָאָרְסְּטָע סִימְבָּאָלִישָׁע לִיחְיָה, וואָס עַס אַינוּ מִיר אָוִיסָה
 גַּעַקְוּמָעָן צַו לְיַעֲנָעָן. דַּעַר צִימְצָום אַינוּ דָא אָזְוִי עַצְמָדִיק, ווֹי אַין אַכְּיִי
 גַּעַזְוּשָׁר שְׁנִיצְעָרִי, אָנוּ חַכְמָה אַינוּ דָא, אָנוּ אַוְאַגְּדָעָלָעָךְ מַשְׁלִי אָנוּ
 נַמְשָׁלִ-שְׁפִּיל אַינוּ דָא.
 נִיטָא קֵין אַיִן טָוְנָקָל ווָאָרטָט מִמְשָׁ.
 אָנוּ אָזְוִי אַיִן ווָעַן אַיר גַּעַמְטָט יַעֲדָן קָוְרָצָן דִּיאָלָגָן. עַר אַיִן קְלָאָרָ
 עַר אַיִן בֵּינוֹ גַּאֲרָר פֿאָרְשָׁטְעַנְדָּלָעָן.
 אַט הָאָט אַיר אֶת קָוְרָצָן שְׁמוּס צְוִישָׁן «עַר» אָנוּ «זַי» :

זי (פֿאָרְחָזְלָוָט) :

מעַבְּלָן — ווֹיסָן, דָאָזָע טָאָפְּעָטָן.

ער (באַרְיִמּוּרִישׁ) :

גביעיטן דארֶשְטָו, קִינּוֹז, נִישְׁתָּבְעָן.

ז' :

און איז אַמְפֵל !

ער :

פֿוֹן טְרִיעֵסְטָן.

ז' :

און אַפְּאַנְגָּרָאָף פֿאָר גַּעֲסָט ?
וּוּעַט נִימְט זִין צְוָדִיטִיעָר ?

וואּו אַיז די נִיטְּקָלָאָרְקִיט ? דָא האָט אַיר די רִיד פֿוֹן "ער" אָונ
זַיִן, די אַיְבִּיקָע רִיד פֿוֹן אָונ "ער" אָונ אַז "זַיִן".
און אַזְוִי קָאנְט אַיר דּוּרְכָּגִין די גָּאנְצָע דְּרָאָמָע, יַעֲדָעָר וְאַז, אַיטִּ
לְעָסָ לִיד, יַעֲדָעָר גַּעַשְׁפָּרָעָך בְּאַזְוְנְדָעָר אַיז קָלָאָר אָונ פֿאַרְשְׁטָעַנְדָלָעָך.
די נִיטְּפְּאַרְשְׁטָעַנְדָלְעַכְּקִיט הַיְּבִיט זַיִן אָונ דָעָר דְּרָאָמָטִישָׁעָר
פֿאַרְבִּינְדוֹנָה, אָונ דָעָם סְצַעְבִּינְשָׁן צְוָאַמְעַנְשְׁפִּיל אָונ אַין דָעָר צְנוּיִיגְגִּיסְוָנָג
פֿוֹן אַינְהָאָלָט.

דא הַיְּבִיט זַיִן אָונ דָעָר פֿלְאָנְטָעוֹ.

דא זַעַט אַיר די דְּרָאָמָטִישָׁע אַומְבָּאַהָאַלְפְּנִיקִיט פֿוֹן אַגְּנִיאָלָן
שְׁרִיפְּטָשְׁטָעַלְעָר.

ער האָט צְוָאַמְעַגְּעַנוּמוֹן פֿערְלִי, ער קָעָן זַיִן אַבְּעָר נִימְט שְׁנִירְלָעָן
אוּף אַיז אַפְּאָדִים ; זַיִן בְּלִיְּבָן צְעַשְׁאַטְעָנָע, נִיטְּגָעַשְׁנִירְלָטָע.
ער האָט גַּעהָאָט אַ וְאַונְדָעַרְלָעָכָן אַיְינְקָאָה, מַמְשָׁ אַגְּנִיאָלָן אַיְינָה
פֿאָל, אָונ גַּעַמְלָעָך — דָעָר בְּדָחָן פֿירְטָן די וּוּלְטָן, דָעָר בְּדָחָן, וּוּמְעָן עַס
פֿעַלְתָּ אַ וְאַרְטָ צַו אַ גְּרָאָם, ער אַיז דָעָר פֿיְרָעָר.

דָעָר בְּדָחָן זַאֲגָט :

מַאְרָגָן קָאנְסָטו שְׁטוּרְאָפָּן !
נַאֲר פֿלְזָמָן דָו וּוּסָט שְׁלָאָפָּן
בֵּין אַיך פֿעַלְדָמָאַרְשָׁאָל !
און אַיך וּוּעָל פֿירְן !
הַיִּי, פֿוֹן אַלְעָן נַאֲכְטָקָוּאַרְטִירָן.

פָּוֹן פַּעַלְדָּ אָזֵן וּאָלָדֶן,
פָּוֹן הַיִּשְׁׁ, רִיזָּ אָזֵן שְׁפָאַלְטָן,
פָּוֹן כְּפִידְהַקְלָעַ
קוֹם שָׂאַטְנְדִּיקָן גְּזִוִּינְדָּל,
פָּוֹן טְרוּיִים,
שְׂוִים צְזֹאַמְעַגְעַעֲוַעַבְטָן !
וַיַּיְן לִיבָּן נָאַמְעַנְסָן הַיִּלְיִקְעָר שְׁוַיְנְדָל ...
אַלְצָן, וְאָס טְוִיט אָזֵן גְּלִיבִיט, עַס לְעַבְט ...
גְּזַוְונְט זִיְיט מִיר אָזֵן שְׁטָאַרְקָן !
קוֹמְטָן צְוָם אַלְטָן מַאַרְקָן, צְוָם אַלְטָן מַאַרְקָן !
קוֹמְטָן, אַיךְ וּוּעַל קְאַמְּאַנְדִּירְן ! *

יא', דער בדחן אייז דא, די וועעלט אבער, וואס ער דארף רעהיגון,
אייז ניטא איין דער דראמע.

און ווען פרצָן וואַלְטָן זִיךְ אַיְנְגַעַגְבָּן צָו וּוַיְיָן אַוְנוֹדוֹן טַקְעָן די וועעלט
און ווי זִיךְ ווערטָן קְאַמְּאַנְדִּירְטָן פָּוֹן בְּדַחַן, וּאַלְטָן מִיר גַּהְהָאַט אַפְּשָׁר די
גרעַסְטָעָן שְׁאַרְפְּסָטָעָן סָטִירְעָן.

פרַץ האַט די וועלט נִיט גַּעֲגַעַבָּן אַרְגָּאַנְיוֹרְן אַיְן עַפְעָס גַּאנְצָס ; ער
הַאַט גַּעֲגַעַבָּן שְׁטִיקְלָעָן אַוְן בְּרַעְקְלָעָן. אַמְּאַל אַזְוַעַלְכָּעָן קְלִינְגָּעָן שְׁטִיקְלָעָן,
וְאָס מעַן דָּאַרְפָּ זִיךְ מִיט אַמִּיקְרָאַסְקָאָפָּן בָּאַטְרָאַכְּטָן.

איין דער בדחן, וואַס דערקלְעַרטָּן זִיךְ פָּאַרְן קְאַמְּאַנְדִּירְ פָּוֹן דער
וועעלט, אַפְּשָׁר טַקְעָן דער קְאַמְּאַנְדִּירְ פָּוֹן דער וועעלט, דָּאָס גַּלוֹיבָן מִיר
פרַץְן, אַבְּעָר ער האַט עַס נִיט באַוְוִוָּן שְׁוַאַרְצָן אוֹיפְּפָן וּוְיִיסְׁ, דָּוְרָךְ אַקְצִיעָן,
דָּוְרָךְ גַּעֲבָוְנְדְּקִיכְיָתָן פָּוֹן דער האַנְדְּלָוָן, דָּוְרָךְ אָן אַגְּטוּוּקְלָטָן דְּיָאַלְאָגָן
יעַדְעָר באַוְנוֹדָעָר אייז קְלָגָן, שְׁאַרְפָּ אָזֵן חַלְפְּדִיקָן בַּיְּ פְּרַץְן, אַבְּעָר
אַלְעָ אַינְאַיְינְעָם פָּאַרְלִירָן זִיךְ וּוַיְיָרָן קְלָגְשָׁאָטָן, זִיךְ וּיְיָרָן
חַלְפְּדִיקִיתָן.

עַפְעָס העַרְטָן זִיךְ אַ וּוַיְיָטָר טָוָמֵל, דער טָוָמֵל דערְגִּיטָן צָו דִּירָן, אַבְּעָר
עַס דערְגִּיטָן נִיט קְיִין קְלָאָר קְאַלְעַטְמִיוֹו וּאָרָטָן.

דָּאַרְפָּ מעַן זִיךְ פָּאַרְזִיכְטִיךְ וְעוֹן מעַן רַעַדְטָן וּוְעַגְּן דער נִיטְ-קְלָאָרְ-
קִיְיטָן אָזֵן וּוְעַגְּן דער נִיט-פָּאַרְשְׁטָעַנְדְּלָעַקְיִיטָן פָּוֹן "בִּינְגָאַכְּט אַוְיָהָן אַלְטָן
מַאַרְקָן". מעַן מַזְן בְּשִׁירּוֹשׁ זָאָגָן, אָז יַעֲדָעָר באַוְנוֹדָעָר אַיְן אַיְסְעַרְסָטָן קְלָאָר

און אויסערסט פֿאָרְשַׁטְעֶנְדְּלָעַךְ, נָאָר וּאָ קָאָלְעַקְטִּיוֹ זֵינְגַּן זַיְ פְּשָׁוֶת
נִיט אַרְגָּאַנוּזִירֶט אַין דָּעַר זְדוֹאַמָּעַ.

די וועטלט אַיז נִיטָא, עַס זֵינְגַּן דָּא בְּלוּזַן מִיקְרָאַסְקָאָפִישָׁע שְׂטִיכְלָעַךְ
און בְּרַיעַקְלָעַךְ וּוּלְטַם, אַונְ זֵי זֵינְגַּן נִיט גַּעֲבּוֹנְדָן אַונְ נִיט גַּעֲקִיטְלָט.
די גַּאנְצָע פּוֹנְהָ פֿרְצַעַס אַיז בֵּין גָּאָר אָ קְלָאָרָע, עַר האָט זַי בְּזַוְיַן
נִיט גַּעֲקָאנְט פְּלַאַסְטִּישָׁ אַרְוִיסְטְּרָעְגָּגָעַ.

הָאָבָן מִיר דָּא נִיט צַו טָאָן מִיט עַפְעַט פֿאָרְנַעְפְּלָטָס, מִיט עַפְעַט
פֿאָרְשְׁלִיעַרְטָס אַונְ מִיט עַפְעַט קְבַּלְחָדִיקָס. נִין, מִיר הָאָבָן דָּא צַו טָאָן
מִיט אָ וּוּנְדָעַרְלָעְכָּר סְכֻעַמָּעַ פָּוֹן אָ דְּרוֹאַמָּעַ, אָ סָאַטְיְרִישָׁע דְּרוֹאַמָּעַ פָּוֹן
אָ גְּרוֹיסְן פֿאָרְגָּנָעַם. דָּעַר גְּרוֹיסְעַר דִּיכְטָעַר האָט אַלְעַז גַּעֲהָאָט פֿאָרְטִּיק,
עַר האָט גַּעֲהָאָט לִימָן אַונְ צִיגְלָן אַונְ אַנְדָּעַרְעָז בּוּיְ-מַאְטָעְרִידְלָן אַוְיְיךְזָוָן
בוּיְעַן אָ גְּרוֹיסְעַר סָאַטְיְרִישָׁע דְּרוֹאַמָּעַ, אַדְעַר אָ גְּרוֹיסְעַר סִימְבָּאַלִּישָׁע
מַעַנְטְּשַׁלְעַכְעַ קְאַמְעָדִיעַ, עַר אַיז אַבְּעַר קִין אַרְכִּיטְעַקְטָס פָּוֹן דָּעַר דְּרוֹאַמָּעַ
נִיט גַּעוּוֹן, לְחַלּוּטִין נִיט.

און דָּא לִיגְט דָּעַר גַּאנְצָע פְּלָעַלְעָר, אַדְעַר די גַּאנְצָע טְרָאָגְעָדִיעַ.

און נָאָר עַפְעַט :

פֿרְץ אַיז גַּעוּוֹן דָּעַר דִּיכְטָעַר פָּוֹן לוּיְטָעַר אַבְּסְטְּרָאַקְצִיעַ, האָט עַר
גַּעוּוֹאַלְט אַמְּאָל זַיְן רְעַאַלְיִיסְטִּישָׁ, אַיז עַר אַדְעַר גַּעוּוֹאַרְן טְעַנְטִימְעַנְטָאַל,
אַדְעַר אַגְּיִטְאַטְאַרְישׁ ; פֿרְייַה האָט עַר זַיְקְ גַּעֲפִילְט אַיז אַבְּסְטְּרָאַקְצִיעַס.
און עַס אַיז לְחַלּוּטִין נִיט קִין צְוֹפָאָל וּזָאָס עַר אַיז צְוֹגְעַאַלְן אַז די
פֿאַקְסְטִימְלַעְכָּעַ גַּעַשְׁכְּטָן ; זַיְ זֵינְגַּן לוּיְטָעַר אַבְּסְטְּרָאַקְצִיעַ. אַונְ חַסְדִּישָׁ
איַז אַבְּסְטְּרָאַקְצִיעַ אַזְוֹן.

אִים האָט זַיְקְ פְּסָדְר אַיְינְגַּעַבְן צַו פֿאָרְוֹאַגְּנָדְלָעַן רְעַאַלְיִיטָעַן אַיז
אַבְּסְטְּרָאַקְצִיעַס. אַט אַיז אָ רְעַאַלְיִיטָעַן, אָ פְּרִיר מִיט דָּעַר פְּעַדְעַר אַיז די
רְעַאַלְיִיטָעַן וּוּרְטַע אַז אַבְּסְטְּרָאַקְצִיעַ.

איַז «בִּינְאָכְט אַוְיְפָן אַלְטָן מַאְרָקָךְ» זֵעַן מִיר אַין פְּלוֹג לוּיְטָעַר רְעַז
אַלְיִיטָעַן, אוִיסְעַר, פֿאָרְשְׁטִיטִיזְטִּישָׁ זַיְקְ, זַיְ מִתְּהִימָּ, אַיז זַעַט נָאָר וּיְ וּוּוּנְדָעַרְ
פָּעַךְ פֿרְץ האָט זַיְ פֿאָרְוֹאַגְּנָדְלָט אַיז אַבְּסְטְּרָאַקְצִיעַס. אַלְעַז זֵינְגַּן גַּעוּוֹאַרְן
אַבְּסְטְּרָאַקְצִיעַס. «עַרְ» אַיז «זַיְ» אַבְּסְטְּרָאַקְצִיעַס, דָּעַר בְּדַחַן אַז אַבְּסְטְּרָאַקְצִיעַ
צַיְעַ, דָּעַר פְּרוֹשַׁ אַז אַבְּסְטְּרָאַקְצִיעַ, אַלְכִּילְוּ זַיְ קְרוּמָעַר, די קִידְזְעַר, דָּעַר
רְעַז, דָּעַר בִּישְׁאָפַּ, אַלְעַז רְעַאַלְיִיטָעַן זֵינְגַּן גַּעוּוֹאַרְן אַבְּסְטְּרָאַקְצִיעַס.

ער האט זיי וואנדערלעך אַרײַסְגָּשְׁוִילֶט פֿוֹן די רַעֲאַלִיטְעָסָן, ער
האַט וואנדערלעך זיי אויסגעטאנ פֿוֹן אַלְץ ווֹאָס אַיז ווֹירקלָעְכְּיַיט
און געמאָכָט פֿוֹן זיי אַזְּאָרט, צוֹויִי אַדְעָר דָּרְיִי ווערטער.

אונ אבסטראקטיעס איז שועור אַרְוָמִיךְוּרָן אויף די ברעטער פון טעאטער, טעאטער איז ברעטער, לייונט, פֿאָרָב, פֿאָפֿעָם-אֲשָׁעָ, לעבע-דייקע קערפֿערס פון שוישפֿילֶע. זיי קאנען ניט ווערין קיין אַבְסְטַרָקֵעַ עז לוייט דעם באָקָעַל פון פרצֶן.

ז' קאנען וועדען סימבאליש. דאס איז די גראנטע הנחה וואס זי' קאנען מאכן, אבער וועדען און אבסטראקטיע קאנען זי' ביט, וויל זי' זינען כוֹלֶגֶת, אַיִן-קָנְצָן רַעֲלַיְטָעָן.

און דער ליינער זעם ניט קיין אבסטראקצייעם. ער הערט בלויו
ווערטעדער. זיי דער מאגנו אים און עפער רעהאָס, אבער ער קאן זיי ניט
אנטאָפּן, ער קאן זיי ניט פֿאַרשטעלְן ווי לעבעידקע באשעגענישן. אָז
פּוח האט זעלטן דאס ווארט. דערהויפּט דאס קורצע, צימצומדייקע און
אויסגעטאנגען פּון רעלאלישקייט ווארט.

זו דעת איין נאך די אבסטרקט צייר איין "ביבנאנכט אוילן אלטן מאָראָך" אַ וּמוֹדִיקָע. דָאָס וּוֹאָרט אַיז נִיט גְּעוֹנוֹג אַנְגָּעָלָאָדוֹן מִיט אַבְּסְטְּרָקְטָן אַיבְּנָהָהָאָטָם, עַס אַיז אַמְּאָל נִיט מַעַר וּוֵי אַ וּוֹאָרט ...

אברהם דער עייר איז וואס די אבסטראקטיעס האבן ניט קיין אקציע.
 זיין גארנט, מיט זיין פאסירט גארנט, זיין בליבין ביים סוף פון דער
 דראמאע דאס, וואס זיין זינען געווען בי דעם אנדהייב פון דער דראמע,
 און אויף די פרעטער פון דער סצענע מוז מען זען אלץ אין אקציע,
 וויל אין אקציע אנטפֿלען זיך די מענטשן, וויל אל אין אקציע זעט איר
 גיגיידערט ערמאכית. די אקציע איז דער אוינדרוק פון ערמאכית.

און "ביינאכט אויפֿן אַלטִן מאָרְקֵק" איז איז גאנצֶן אויסגעלאַדיקט פּוֹן אַקְצִיעַ. עס פָּאָסִירֶט לְחַלְטָין גַּדְרַנִּיט. מענטשָׁן דַּעֲפִילִירָן פָּאָר אַיִּיךְ. אַיִּינְגֶּר דַּעֲקָלָמִירֶט אַגּוֹת, שַׁאֲרָף לִידָה, אַיִּינְגֶּר זָאָגֶט אַשָּׁאָרְקֵן אַפְּאָרוּזִים, אַבְּעָר צָוּם גַּרְעָסְטָן טִיְּלָזָגּוֹן זַיִּינְגָּעָלְכָּעַ אַפְּגַּעַה אַקְטָעַ וּוּרְטָעַר, עַטְלָעְכָּעַ פְּרָאוֹן, וְאַס זִינְעָן אַרְוִיסְגַּעַכְאָפְט פּוֹן זַיִּינְר וּוּאַקְאָבוֹלָאָר, פּוֹן זַיִּינְר טַאָגְטַעְגָּלָעַכְן וּוּאַקְאָבוֹלָאָר, וְאַס גִּיט אַגְּרָאָשָׂאָגָעָלְכָּעַ אַפְּשָׁפִיגְלָוָגְן פּוֹן זַיִּינְר מְהֻותָּן.

איו ניט די רִמְזָדִיקִיט, ניט די פֶּאֲרַשְׁטָעַלְטְּקִיט מֵאַכְּט "בִּינְאַכְּט אַיְפְּן אַלְטָן מַארְקָ" ניט טויגבָּאָר צו אוֹיְפְּפִירְוָג אָוּן צוֹם לִיְיעַנְעַן, נָאָר די אַבְּסָאַלְוָטָע אֲפּוּוּזְוֹנְקִיט פָּוּן דְּרָאַמְּאַטְּשִׁיקִיט אָוּן די אַבְּסָאַלְוָטָע אַבְּסְטְּרָאַקְּצִיעַם, אַין וּוְעַלְכָּעַ מַעֲנְטָשָׂן אָוּן זַאֲכָן זַיְעַנְעַן דָּאָרָט פֶּאֲרַוּאַנְדָּטָט. מִיר זַיְעַנְעַן גַּעוֹאוֹיִינְטָן צוֹ הַאַבְּנָן פֶּאֲרָז וִיךְ אַין אַדְרָאַמְּעָ אַסְפּוּרְזָה המעשה, אַ גַּעֲבּוֹנְדָּעָנָעָם אָוּן גַּעֲקִיטְלָטָן סִיפּוֹרְ-הַמְּעַשָּׂה; דָּאָס אַיְזָן וּוְאָס עַס פֶּאֲרַכְּאָפְּט אַוְנְדָּתָה דָּאָס אַיְזָן וּוְאָס שָׁאָפְּט שְׁפָאַנוֹנָגָג, דָּאָס אַיְזָן וּוְאָס רִיְצָט אַנְדְּזָעָר נִיְגְּרִיקִיט, דָּאָס אַיְזָן וּוְאָס צִיט אַוְנְדָּזָ אַרְיִין וּוְיַיְן תִּילְלָעָמָעָר אַיְזָן שְׁפִּילָ, אָוּן דָּאָס אַיְזָן וּוְאָס מֵאַכְּט די מַעֲנְטָשָׂן רַעַלְוָן וּוּן זַיְיַעַן אַפְּלִיו אַבְּסְטְּרָאַקְּט.

איַן אַ מעַשְׁהַלָּע וּוְעַרְטָאַלְזָ רַעַלְוָן, מַעַג זַיְיַעַן פֶּאֲנְטָאַסְטִישָׂ. דָּאָס אַיְזָן דָּעַר כּוֹחַ פָּוּן דָּעַר מַעַשְׁהַלָּע.

איַן "בִּינְאַכְּט אַיְפְּן אַלְטָן מַארְקָ" איַן קִיּוֹן סִיפּוֹרְ-הַמְּעַשָּׂה נִיְּטָאָ. עַד אַיְזָן צַעְפִּיצְלָט גַּעוֹאוֹרָן, עַד אַיְזָן צַעְשְׁטוּבָת גַּעוֹאוֹרָן אַיְן קוֹרְצָעָ וְאַצָּן, אַיְן קוֹרְצָעָ סְצֻעַנָּעָס, אָוּן דָּעַר אִימְפָּעָט אַיְזָן אַזְּוִי גְּרוּיסָ, אָזָדוֹ קָאנְסָט זַיְיַעַן נִיְּטָאָן אַנְיָאָגָן אָוּן בָּאַזְּיַעַן.

דָּאָס אַיְזָן דִּי הוַיְפְּטִיסְבָּה פָּוּן דָּעַר אַזְּוִי-גַּעַרְוָתְעַנְעַדָּר נִיְּטָאָרָ-שְׁטַעַנְדְּלָעְכְּקִיטָּ.

י. ל. פֿרְצָעַס וּרְאַמְּעַן "בִּינְאַכְּט אַיְפְּן אַלְטָן מַארְקָ" — אַ טְּרוּם פָּוּן אַ פִּיבְּעַרְ-גָּאָכָט.

איַן גַּעוֹוִינְטָלָעָךְ דָּעַר חַלּוּם זַיְיַעַר פֶּאֲנְטָאַסְטִישָׂ. דָּאָס וּוְאָס אַיְרָקָאנְט זַיְקָ נִטָּט פֶּאֲרַשְׁטָעַלְן אַיְן וּאַרְקָומְט פֶּאֲרָאַן חַלּוּם. פֶּאֲרָאַן חַלּוּם אַיְזָן אַלְזָ מעַגְלָעָ. אַ מַעֲנְטָשָׂן קָאָן פְּלִיעָן, קָאָן אַיְבְּעַרְשְׁפְּרִיאָן קָאנְטִינְגָּעָנָטָן, קָאָן וּוְיִיְזָן אַיְסְטָעַרְלִישָׂ גְּבוּרוֹתָה; הַכְּלָל, אַיְן אַלְזָ מעַגְלָעָ.

אָוּן וּוּעָן אַ דְּרָאַמְּאַטְּוָרָג וּוְיל אַרְיִיסְטְּרָעַנְגָּעָן אַוְיָף דָּעַר סְצֻעַנָּעָ עַפְעָס פֶּאֲנְטָאַסְטִישָׂ, עַפְעָס גָּאָר אַיְסְטָרְגָּעְוִיְּנְלָעָסָ, בָּאַנוֹצָט עַר זַיְקָ מִיטָּן חַלּוּם.

פֿרְצָעַס בְּלֹויִין אַוְיִסְגָּעַנוֹצָט דָּעַם חַלּוּם צוֹ לְאָזָן מַתִּים אַוְיִסְקּוּמָעָן פָּוּן זַיְיַעַרְ קְבָּרִים אָוּן מַאֲכָן דָּעַם גַּעַז לְעַבְדִּיקָ, אַדְעָר בָּאַזְּגָלָעָךְ.

און היהות ווי בידע פֿאַלְן זיינען ניט וועונטלאעד פֿאָר דער גאנצעער דראמע, אדרער פֿאָרָן עיקר פֿון דער דראמע, איזו דער חלום דא כמעט איבעריך; ער איזו ניט מעלה און איזו ניט מוריין.

«ביינאכט אויכֶן אלטּן מאָרָק» האט אַלְיָו ניט קיין דיאָלָג אַין דעם אַנגענו מענעם זין פֿון ווארט. דאָ רעדט יעדער צו זיך, עס רעדן עטלעכע צוֹאַמָּעַן, אַבער זיעער ריידן איזו ניט געבענדן און ניט געקיטלט, יעדער רעדט פֿאָר זיך. בְּלוּזִין אַין אַינְצְלַנְגּן פֿאַלְן האט אַיר עפָּס וואָס איזו ענעלעָד אַזְּרַץ נעמֶט צו פֿון דער דראמע אַיר וועונטלאעכּוּת, אַיר מהות, דאס אַזְּרַץ אַיר דראמאַטִּישְׁקִיט.

עס איזו פֿיל געשריבּוּן און גערעדט געווארָן וועגן די טִיפָּע פּוֹנוֹת פֿון «ביינאכט אויכֶן אלטּן מאָרָק», און, פֿאָרְשְׁטִיטִיט זיך, אַו זיינע מען האט אַיְוֹגְעַדְעַקְטּ דִּי כוֹנה האט מען אַנגַעַטְאָפְּטּ «סַאֲצִיאַלִישְׁקִיטּ», און וויי באָלְדּ סַאֲצִיאַלִישְׁקִיטּ, האט שווין יעדער זיין פֿאָרְטִּיקָע שטעלונג און פֿאָרְטִּיקָע מִינְגָּגָה.

זיינען די רָאְדִּיקָּלְן ניט צוֹפְּרִידּוּן פֿון דער סַאֲצִיאַלִישְׁקִיטּ; זי אַיז רָאְשִׁית־כָּלְפּ מיט יאּוש, די גאנצע דראמע איזו אַיִן יאּושדְקָעֶר גַּעַשְׁרִיָּי,עס איזו גַּאֲרֵן ניט אַונְדוּזָעָר לְעַבְּנָן און אַין דעם לְעַבְּנָן פֿון דער וועלט אויסער ווערטער.

קיין קלָאָס, קיין גְּרוּפָה ווערט דאָ ניט אַרְוִיסְגָּרוּקָט ווי אַ בוּינְבָּרְדּ, ווי אַ מְוֹנְטְּרֶנְדִּיקָּעָה, אלָעָ רְיִידּוּן ווערטער, און זיִי רְיִידּוּן די ווערטער מעכָּאנִישָׂה, אַזְּוִי ווי זַיִן וואָלְטָן גְּעוּזָן אַוְיסְגָּעְלִידִיקָּט פֿון וועלְכָן סְאיִין אַמְתָּן אַינְהָאַלְטָה.

ווילְקָן אַיְנִיקָּעָה זעַן פְּרַצְעָס פָּאַלִּיטִישָׂעָה יְרִיחָה אַין דער דראמע «בִּיִּזְנָאָכְטּ אויכֶן אלטּן מאָרָק». ער איזו פָּאַלִּיטִישָׂ אַוְיסְגָּעְלָאַשָּׂן גְּעוֹזָרָן און ער איזו אַרְיִינְגְּעַטְאָלְן אַין אַנְטִיסְאַצְּרָלְן יאּוש.

קלָאָר איזו אַבער, אָז פְּרַץ האט גְּעוּזָלָט שְׁרִיבְּנָן אַסְטִירִישָׂ דראמע פֿון אַונְדוּזָעָר לְעַבְּנָן הִינְטָן אַונְגְּבָנְטָן, ער האט גְּעוֹזָלָט אַרְוִיסְלָאָלְן אלָעָ מְנִינִים מענטשָׂן, אַנְהִיְבְּנָדִיק פֿון קִינְדָּעָר אַונְגְּדִינְדִּיק מִיטְמָהָם. און

באוייזן ווי אַלע דרייען זיך ווי דערווישן אויף אין ארט, און אלע
בליבין בי דעם אויסגעליידיקטן וווארט.
און סאטירע איז בטבע ניט אפטימייסטייש, זי איז בפּירוש פֿעסִי-
מיסטייש, סאטירע איז אין עצם יאוש.
סאטירע שטעלט זיך אָפּ אויף די אומהיילבָּארע סאצ'יאַלע דערשי-
נוונגען אין אונדזער לעבן.
סאטירע איז קרייטיך דורךגעוועבט מיט יאוש. זי האט ניט אין איר
בוזעם-קעשענען קיין היילטימלען. דאס איז ניט איר אויפּיגאנבע.
ער האט געוואָלט אַרְזִיסְפִּירָן אַ וועלט, אין וועלכער דער בדחן איז
דער קאמאנדייר, אַ קאָמִישׁע אַן אַרְמוֹינִיכָּע וועלט, וואָס אַן געפּירט
פֿון אַ לְּזַן.
נָאָך אַיְידָעָר עַס אַיְזָן גַּעֲוֹעָן אַ מַּסְאָלִינִי, אַ בְּדָחָן, וואָס האט געפּירט
אַ טִּיל פֿון דער וועלט, אַן אַיְידָעָר עַס אַיְזָן גַּעֲוֹעָן אַ הִיטְלָעָר, אַ גְּרָעָד
סְעֻרָּע בְּדָחָן, וואָס האט זיך פְּאַרְמָאָסְטָן צו פִּירָן דֵּי גַּאנְצָע וועלט, האט
פֿרִץ אַיְזָן זִין ווַיְזִיעַ שְׂוִין גַּעֲוֹעָן דַּעַם בְּדָחָן ווי דעם פְּרִידָעָר פֿון דער וועלט,
באוייזן האט ער עַס אַיְזָן אַ פְּיַבְּעָרְ-גָּאָכָּט, אַן וועלכער די מענטשָׁן
זְעַעַן אֹוִיס ווי נַאֲכְטָן-זַוְּאַנְדָּעָר.
און ווען עַס הִיבְּטָן צו טָאגָן ווּערְטָט דַּעַר בְּדָחָן אֹוִיס קָאַמְּאָנְדִּיר
און ער שרײַיט :

אין שול אַרְיִין!
אין שול ...
אין שול ...

איַז נִיט אָזִי ווַיְכִתְּקָה דֵּי פְּרִיאָגָע, וואָס האט פֿרִץ גַּעֲמִינִט ; ווַיְכִתְּקָה
קָעָר אַיְזָן ווי ער האט עַס אַרְזִיסְעֶבֶּרֶאָכָּט. דָּס אַיְזָן דַּעַר עִיקָּר.

און דווקא וויל "בִּינְאָכָּט אַוִּיפּּן אַלְטָן מַאְרִיךָ" אַיְזָן בְּפּּירְוּשׁ נִיט קִין
פִּיעָסָע צָום אַוִּיפּּרִין אַן צָום שְׁפִילָן, דווקא וויל זי פְּאַרְמָאָגָט נִיט קִין
איַז-איַינְצִיקָן שְׁפָגָנְעַנְדִּיקָן מַאְמָנָגָט, וואָס זָאָל פְּאַרְכָּאָפָן דַּעַם צְוּשִׁיעָר
אַדְעָר פְּאַרְאִיבְּטוּדִיגִּירָן אִים, זִיְנָעַן גַּעֲמָאָכָט גַּעֲוֹאָרָן אַ הִיפּּשׁ בִּיסְלָן
שְׁמַרְעַנְגַּנְגַּעַן זי אַוִּיפּּצְוִיפּּרִין אַן שְׁפִילָן.

א. גראנאויסקי, דער דירעקטאָר פון דעם "מאסקווועיד יידישן מלוכה-טעאטער", האט אין יאָר 1925 אוּינְגַעְפִּירֶט "בִּינְאָכְט אַוִּיכְן אַלְטְּן מַאֲרֵק" זוי אֶ "טְרָאנִישׂ קָארְנוֹיוֹאָל" אין צוֹווִי אַקְטָן.

א. גראנאנאוסקי שרייבט וועגן דער אוינַהְיָרֶונג פֵּאַגָּעָנְדִּיקְס :
 "דרֵי הַונְּדָעָרְט שָׂרוֹת טַקְסָט אָן סּוֹשָׁעַט. אֲ שַׁטְּעַנְדִּיקְעָר אָומֵן
 אוַיְהָהָעָרְקָעְר בֵּית פָּוּן בַּילְדָּעָר, בַּילְדָּעָר נִישְׁתְּ גַּעֲבָנְדָּעָנָע" (דאס
 ווֹאָס עַד האָט אוַיְגָעָרְטַרְט).
 "בִּינְגָאַכְט אוַיְהָן אלְטָן מַאְרָק" אִיז גִּיכְעָר אָן אַיְנָאַקְטִיקָעָר קָאָרְז
 נִוְוָאָל פָּוּן מַעְנְטָנְשָׁן-שָׁאָטָנוֹס. נָאָר אָזוּז — אַיְן דֻּעָם פְּלָאָן — הַאָט
 מַעְן עַס גַּעַנְגָּט פֵּאַרְוּרְיקְלָעָכְן אָלָס טַרְאָגְיָשְׁן קָאָרְנוֹוָאָל".
 "די רַעֲפָעַטִּיצְיָעַס", דַּעֲרַצְיָילְט בְּלִימִין זָוְסְקִין, אַיְנָעָר פָּוּן דִּי
 טַאָלָאָנְטָהָלָסְטָע שְׁוִיְשְׁפִּילָעָר אַיְן "מַאְסְקוּוּר יִדְיָישָׁן מְלוֹחָה-טַעַטָּעָר".
 "הַאָבָן גַּעַדְוִירְט 10 חֲדַשִּׁים, עַס וַיְיָגַעַן גַּעַוּעַן אַבְיָעָר 250 רַעֲפָעַטִּי
 צִיְּעָס" (צִיטִירְט הוֹיִיטן "טַעַטָּעָר הַעֲטָט" גַּעַוּדְמַעְטַי, ג. ל. פרָצָן).

מ. ל'יטוואקאו שרייבט וועגן דער אויפֿרונג פָּאלגנדיקס :
 "פרצעס **"ביבינאכט אויכן אלטן מאַרכּ"** איז ניט קיין פְּיעֵס
 טעאטער-שפִּיֶּה, זום אַנטוֹוַיְקָלְטַן זיך אַין אָן אַינְהַיִיטְלַעֲכָדָר קִיטַּה
 דְּרַאַמְּטִישׁ הַאנְדוֹלְנוּגָן. . . . פָּאַין טְעַטְּעַר זִינְגַּן דָּא גּוֹאַלְדִּיקָּעַ
 שְׂעוּרִיקִיָּהן, זָוָארִים אוּסְעַר דָּעַם זָוָאס **"ביבינאכט אויכן אלטן מאַרכּ"**
 האָט ניט קִין אַינְהַיִיטְלַעֲכָדָר דְּרַאַמְּטִישׁ הַאנְדוֹלְנוּגָן, נָאָר אַמִּין פָּאַ
 נָאָרָמָע, אַין דִּיאָזְקִיעַ פָּאָנָאָרָמָע אַלְיִין זַיְעַר כְּאַטְּישׁ גּוּבְּוּיטַן."
 "אָבָּעַר", האָלָט **"לייטוֹואַקָּאוֹ**, **"דָּעַר מְלוֹכוֹתָה-טְעַטְּעַר האָט גּוּלְיִזְטַּן**,
 דִּיאָזְקִיעַ אַוְיכְּגָנָבָעַ אוּרִיךְ אַ גּוּלְעַנְצְּדִיקָּן אָוֶן."

הריינר פון אלץ החט דער טעטער ארגאניזיט דעם אינגןאלט ער האט פון "ביינאקט" געשאָפַן אַ טעמע, וואָס איז שווין ניט וווײַט פון אַ סושועט".
מוֹזִיק צוּ דער אוֹיְפִידְרָוָג האט געשוריבן א. קְרִיְינָן, אַ זְיַעַר טָאַלְגָּאנְטְּפּוֹלְדֶּר מוֹזִיקָר, אַוְן דָּעַקָּאַרְאַצְּיָעָס אַוְן קָאַסְטִיּוֹמָעָן האט גַּעַמְלָאַט דער מאָלָעָר ד. פְּאָלָק.

דאַס הייסט, מען האט אַרוֹסִיגָּנוֹמָעָן פון "ביינאקט" אוֹיְפָן אלְטָן מאָדָךְ", די קְעַרְנְדָלֶעָר פון טָעַמְאַטְּיק, צּוֹגָעַגְבָּן צוּ דעם מוֹזִיק, דָּעַקָּאַרְאַצְּיָעָס אַוְן קָאַסְטִיּוֹמָעָן, אַיְנְגָעַשְׁתְּעָלָט די בִּיאָרָע כָּאַרְאַקְטָעָרָן אַוְן גַּעַלְגָּוָתְּ וֵי דָשְׂכִילְרָן פְּאָרָן אַולְם.

דאַס אִז אֲבָעַר נִיט פְּרָצָעַס "בִּינָאכֶט אֹוֵיכֶן אַלְטֶן מַארְקֶ". דָּא הָאָט
אַ גּוֹטוּעַ רֻעְשִׁיסָּאָר מִיט אַלְעַ מַעְלָעַכָּע טַעַטָּעַר-מִיטָּלָעַן גַּעַשָּׂאָן עַטָּ
וּוָאָס טַעַטָּרָאַלִישָׁעַס.

דאַס בָּאַשְׁטָעַטִּיקֶט אָנוֹדוֹזָעַר קוֹק אָוִיף "בִּינָאכֶט אֹוֵיכֶן אַלְטֶן מַארְקֶ".
וּוְיַאֲ פִּיעָסָע, אֲדָעָר רִיכְטִיקְעָר — וּוְיַיְנִיט פִּיעָסָע.

דוֹד הָעַרְמָאָן הָאָט אַזְּדַגְּדַגְעַטָּאָן דָּאָס נַעַמְלָעַכָּע, אֲבָעַר, וּוְיַיְזַט
אוִיסָּס, מִיט שַׁוְאַכְעָרָעַ מִיטָּלָעַן אָנוֹ מִיט צַוְּגָרוֹיסָעָר פִּיעַטָּעַט צַוְּפִּיצָעַס
טַעַקְסָט, אָנוֹ דַעֲרִיבָעַר מִיט וּוּינִיקָעַר דַעֲרַפְּאָלָגָוּ וּיְיָא. גְּרָאַנְגָּוָסָקִי.
אָ. גְּרָאַנְגָּוָסָקִי הָאָט נִיט גַּעֲקָעָנָט פְּרָצָן, נִיט פָּרְזָעַנְלָעַךְ אָנוֹ נִיט
לִיטְעָרָאִיש. דָאַס אִז גַּעַוּעַן אַ מַעְלָה פָּאָר דַעַר אוֹיְפְּהָרָוָגָן, אֲבָעַר אַ
חַסְרוֹן פָּאָר דַעַר אוֹיְפְּהָאָסָגָן.

אַין הָעַרְמָאָנס אוֹיְפְּהָרָוָגָן אִז גַּעַלְגָּעַן מַעְרָה הָאָרֶץ. אַין דָעַם אִז גַּאֲרָ
קִיְּן סְלָקָ נִיטָא. עַד אִז גַּעַוּעַן אַ הִימִּישָׁר אָנוֹ נַעֲנְטָמָר מַעֲנְטָשָׁ אִז
פְּרָצָעַס הוּוִי, אָנוֹ עַד הָאָט נִיט גַּעֲקָאנָט צַוְּגִין צָוְם טַעַקְסָט אָזְוִי קָאַלְטָ
אָזְוִי פְּרָעָמָד וּיְיָא גְּרָאַנְגָּוָסָקִי.

אָ. גְּרָאַנְגָּוָסָקִי הָאָט גַּוט צַוְּגָעַטְרָאָכֶט דָעַם נַאֲמָעַן "טְרָאָגִישָׁר קָאָרָ"
נַיְוָאָלִי. דָאַס אִז אֲבָעַר אִין עַצְמָ נִיט "בִּינָאכֶט אֹוֵיכֶן אַלְטֶן מַארְקֶ".
עַס אִז דָא נִיט בְּלוּזָוּ טְרָאָגְעָדִיעָ אִין עַד דַזְוִיקָעַר פִּיעָסָע, עַס אִז דָא
שַׁאֲרַפְּעַ סָאָטִירָע, וּוּיְתָאָגְדִּיקָע סָאָטִירָע, פָּוּן וּוּלְכָעַר עַס קוּקָט אָרוֹסִים
יָאָש.

וּוְאָרִים מַעַן מוֹן קוּמָעַן צַוְּגָעַלְיִיגָט אִין מוֹלָאָרִין.
אָנוֹ אָוִיסְגָּעַלְיִידִיקָטָעַ פָּוּן אַלְזִי, אַ וּוּלְטָ וּוּלְטָ וּס זַיְנָעַן אִיד גַּעַבְּלִיבָן
וּוּלְטָעָר; יְעַדְרָעָר הָאָט עַטְלָעַכָּע וּוּלְטָעָר; עַטְלָעַכָּע וּוּלְטָעָר, וּוּאָס
דַעַר קָלָאָס, דַי גַּרְוּפָע אִזְנִי קָאָסְטָע, צַוְּגָעַלְיִיגָט עַד גַּעַהְעָרָט, הָאָט
אִים אָרִינְגָּעַלְיִיגָט אִין מוֹלָאָרִין.

שְׁרִיְּתַ אַמְּרָקְסִיסְטִישָׁר אֲגִיטָאָטָאָר :

"סְאִיז אַן אִיְזָעָרָן גַּעַזְעַץ . . .".

אָנוֹ עַד קָרָעָמָעָר עַנְטָהָרָט, אֲדָעָר עַס קוּמָט אָוִיסָ, אָז עַר
עַנְטָהָרָט :

"הָעָזָן, הָעָזָן דָעַם עַוְלָם".

אָנוֹ אַ צְוִוְיָתָעָר קָרָעָמָעָר אִזְנִי סָאָרָקָאָסְטִישָׁ :

«וועסט איסיגיסן דאס באד».

ארון אַ פֶּרְזִי פָּוֹן גָּאנִיק זָאנַט אָפּ אַיר פָּסּוֹק:

«זַיִ זַוְּעַלְן פֶּאֲרְבְּרָעֵנָעַן דִּי שְׁטָאָט».

דאָס זַיְגַּען אָוֹמַה יִמְלַעַכּוּ גּוֹלְמַלְעַר, וְוָאָס רַעַדְן. זַיְגַּעַד גָּאנַץ לְעַבְּנוּ
די זַעֲלַבְּיקָעַ עַטְלַעַכּוּ וְוַעֲרַטְעַר, וְוָאָס מַעַן הָאָט זַיִ אַרְיִינְגָּעֵלִיגַּט אִין
מוֹלֵ אַרְיִין.

דאָיַן פֶּאֲרָאָן עַפְּעָס מַעַר וְוִי אַ קָּאָרְנוֹיוֹאָל.

אַ גָּרְאָנְגָּוּסְקִי הָאָט גַּעַנְוָמָעַן אַ פֶּרְעַמְדָּע פֶּאֲרָם, דַּעַם טְרָאָגִישָׁן
קָאָרְנוֹיוֹאָל, אַוְן אַיְן אַיר אַרְיִינְגָּעֵלִיגַּט פֶּרְצָן.

אַבְּעָר דָּאָס מַעְרְקוֹוִירְדִּיקְסְּטָע אַיְן דָּאָס — אַלְעַ זַיְגַּעַן מוֹדָה, אַז
«בִּינְאָכְט אַוִּיכְן אַלְטָן מַאְרָק» אַיְן נִיטְּ קִיְּן פִּיעָסָע, נִיטְּ קִיְּן טְעַטְּעָרָ—
שְׁטִיקָה, אַבְּעָר קִיְּנָעָר קָאָן זַיִ נִיטְּ פֶּאֲרְבִּיגְיָין.

עַס אַיְן דָּאָ אַ מַאְדָּנָעָר רַיִּין, אַ מַאְדָּנָעָר פִּישְׁוֹף אַיְן דַּעַר דָּזְוִיקָעָר
פִּיעָסָע, עַס אַיְן דָּאָ אַיר עַפְּעָס פֶּאֲסְצִינְרְנוֹדִיקָּס.

זַיִ אַיְן אַוְמְפֶּאָרְשָׁטָעַנְדָּלְעַךְ, אַבְּעָר פָּוֹן דַּעַר אַוְמְפֶּאָרְשָׁטָעַנְדָּלְעַקְיָיט
בְּלִיצְט אַרְוִיס דָּאָ אַוְן דַּאְרָט עַפְּעָס אַזְוִינָס, וְוָאָס אַיְן בֵּינוֹ גָּאָר פֶּאֲרְכָּאָפְּנָ—
דִּיקָה, בֵּינוֹ גָּאָר שָׁאָרָף כָּאָשָׁנָה נִיטְּ קָלָאָר, אַוְן אַפְּשָׁר דָּעַרְאָר וּוְיִילְּ עַס אַיְן
נִיטְּ קָלָאָר.

עַס אַיְן דָּאָ אַ צִּיטָּעָר פָּוֹן אַ גָּרוֹיסָן דִּיכְטָעָר אַיְן דַּעַר פִּיעָסָע, עַס
אַיְן דָּאָ אַ בְּרִיטָעָר קוֹק, עַס אַיְן דָּאָ אַ גָּרוֹיסָעָר פֶּאֲרְמָעָסָט פָּוֹן אַ דִּיכְטָעָר
אַרְוּמְצָוְקָאָפְּנָן דִּי וּוּעָלָט אַוְן בָּאוֹוִיָּן אַיְיךְ, אַז זַיִ אַיְן אַן אַוְמְגָלִיקְלַעַכְּ
פּוֹסְטָעָר קְרֻעְתְּשָׁמָעָ.

אַוְן דַּעַר גָּאנְצָעָר טָאָרָאָרָם אַרְוּם דַּעַר וּוּעָלָט אַוְן דִּי מַעֲנְטָשָׁן אַיְן
אַ פּוֹסְטָעָר, אַ קָּאָמִישָׁעָר אַוְן מַמְּלָאָ — אַ טְרָאָגִישָׁעָר.

«בִּינְאָכְט אַוִּיכְן אַלְטָן מַאְרָק» אַיְן אַ שְׂטִיקָל הַיְנְטִיקָעָר זָוָהָר, אַ
שְׁטִיקָה מַאְדָעָרָנָעָ קְבָּלהָ ; אַיר פֶּאֲרְשָׁטִיטִיָּה, דּוֹכְטָ זִיר, אַלְזָ, אַבְּעָר אַיר
פֶּאֲרְשָׁטִיטִיָּה נִיטְּ.

אַוְן אַיר קָאָנַט לְעַרְנָעָן אַיְיעָרָ פְּשָׁטָ, אַיר קָאָנַט אַרְיִינְטִיטְשָׁן אַיְיעָרָ
כּוֹנוֹנוֹתָ, אַיר קָאָנַט גַּעַבְּן אַיְיעָרָ פִּירְשָׁ ...

... ווי עס איז אונדזער אלטער רעליגיעזער לייטעראטור ...

צורי קערנדיק זיך צו דער פראגע וועגן פרוץ פאליטישע אונדזער מאmins און די אונשטרונגונג פון די פיל פאליטישע קרייטיקער, אונדזער פארטימענטשן, אונחענగער פרוץ, צו צעטיניןן פרוץ און פארשיידנען פאליטישע פעריאד, אונדזער פעריאדיזירן אים פאליטיש, און לויט דער פעריאדיזאציע דערקלערן די פאליטישע ליניע און זיין ווערך איז פארשיידנען פעריאד, מוז געזאגט ווערן מיט דער גאנצער קלארקיט, איז פרץ האט געהאט פאליטיש סימפאטייט, אבער ער איז קיין מאל ניט געווען געבונדן מיט וועלכערעס איז פאליטישער אידיעלאָגניע. פרץ איז געווען בטבע אַ רעוואָלוציאָנער, ער איז אבער אויך גען ווען בטבע אַ מענטש, וואס קאו אוף זיך ניט געמען דעם עול פון אַ פארטיא. פרוץ האט מען ניט געקאנט אַריינגעמען איז אַ פארטיאאַישער דיסציפילין.

פרץ האט כסדר געפֿרט ליבעס מיט פאליטיש אידיעלאָגניעס,

אבער ער האט מיט קיין איינער פון זיין ניט חתונה געהאט. איך גלוב, איז וועגן פרוץ סימפאטייט צו פאליטיש אידיעלאָגניע אַ

גייס האט ה. ד. נאמבערג געזאגט דאס דיכטיקע וארט :

„פרץ איז איז זיין לעבן געשטענען אונטער אלעדליי השפעות (פאליטישע). ער האט אבער געהאט אַ קנאפע צוועבונדנקייט צו אידען — ער איז געווען אַן אַמְּתָחָר פֶּרְיִיעַר פְּוִיגֵּל, אַ דָּן־זְשֹׁוָּאן אַן דער וועלט פון אַידְיַעַן : ער האט געלעבט מיט דער ליעטער און שענסטער אַידְיַעַן, וואס האט באָוועלטיקט זיין האָרֶץ. אַן דער טִיְּ פְּעַנְישׂ פון זיין וועלט־אַנְשָׁוָאָגָן אַיז עס געווען, וואס ער האט זיין טְרָאַקְטִירַט זוי שיינע פֶּרְיִיעַן. אַן ער האט זיין געשטעלט די פֶּאַדְעַד דונגען, וואס מען פֶּאַדְעַרט פון אַ פֶּרְיוֹן, דַּהֲיָנוֹ : זי זאל זיין רִיצְנִידִיק, שטראָלְנְדיַק אַן אַמוֹעָגָן, אַן — זי זאל נישט פֶּאַדְעַרְן קײַן חופה מיט אַ פְּתֻוחָה אַן אַ פֶּאַרְבִּינְדָּנִישׂ אויך אַיְビַּק.

„אויך דעם אַזְוִיקָן גַּעֲבִיט פון אַלְעָרְלִיִּי פֶּאַלְיטִישׂ, מַאַרְאַלִישׂ אַן עַסְטַעְטִישׂ אַנְיְּמָאָמִינָס אַיז ער אַן סְקָק געווען דער גַּרוּסְעַר אַונְחָנְגָעַר פון פֶּרְיִיעַר לִיבָּעַ.“

„מיט אַיז תְּנָאֵי : אַן דאס זאל ניט זיין גָּלָאָט אויך אַ תְּאוּתְּהָלָע, נָאָר טָאָקָע אַ לִיבָּע, וואס פֶּאַרְכָּאָפָּט, פֶּאַרְפִּישְׁוֹט אַן פֶּאַרְבְּלָעְנְדָט, וואס מאָכָט די אוּיגָן גְּלָאָנָצָן, דאס בְּלוֹט וְרִיעּוֹדִיקָר אַיז די אַדְעַן.“

עם איז דא אין דעם דאזוקן אידעאלאגישן פארטראט נאמבערגס אביסעלע פון נאמבערגן אליאן. דאס איז גאטירלען. פרץ איז געווען א היפש ביסל ערנטער אוון אַפְּלִיכָּו אויסגעהאלטענער, אבער ווען מען ווארקט אָפְּ דאס ביטעלע "לייטעראטור" אין נאמבערגס פאליטישן פארטראט, בליבט עד דורךאויס גערעקט.

אוֹא איז געווען פרץ.

פרצעס סימפאטיעס צום "בונדי" ווינען געווען לאנגיגיעריךע, אבער ער איז קיין מאָל קיין בונדיסט ניט געווען. איך צווילֶך צי האבן עס די בונדיסטן פון אים אַמְּלָאָל פֿאָרְלָאָגָּנָּט, אַדְעָר פֿאָרְגָּשָׁלָּגָן. דער "בונד" איז געווען בי אים פֿאָרְבָּונְדָּן מיט דער געבורט פון דער יידישער רעוואַלְזִיאַנְיִירְוָנָּג פון די יידישער גאָס, אוון מיט דער רעוואַלְזִיאַנְיִירְוָנָּג פון די יידישע מסָן. עס איז געווען בי אים מער רָאָמָּאנְטִיק ווי פֿאָרְטִיאָאַישָׁע גער בונדנקייט.

ו. ל. פרצטס איבינאקטערס

העדר דראמאטישער אינטלקטער איןוי צו גוועפאסטס צו פריעעס לוי טערלאוריון אטעם. ער פילט זיך אין אים ניט ענג, ניט געפונטנטען און ניט ווי אין א סדום-בעטל, ווי עס איזו העדר פאל מיט א גאר גרויסער נזיגל דראמאטודגן.

די דראמע, די דרייךטיקע, פיר-אקטיקע אונ אַפְּלִיכָּן די פִּינְחָס אקטיקע איז א סדום-בעטל. דער דראמאטורג מווע זיך אויסלייגן אין בעטל. די אַיְוֹן-אקטיקע דראמע איז א סדום-בעטל דריי מאל, פיר מאל אונ פֿינְבָּר מאל קֶלְעֵנָר. פֿעלְטָמָאָוִס א סְדָּךְ דְּרָאָמָאָטוֹרָגָן מִשְׁמָשָׁעָם אַיְן דְּזַעַר אַיְוֹן-אקטיקער דְּרָאָמָע.

פָּאָר פְּרָצָן אֶבְעָר, פָּאָר שְׁרַיְבָּעָר פָּוּן דָּעָר קוֹרְצָעָר סְקִיצָעָ אָוּן דָּעָר
דָּעַר צִיּוֹלָנָג, אָוּן דָּעָר אַיְנָאַקְטָּעָר מַמְשׁ וַיְיַעֲבָוִירָוּ.

און איר עטט עס ממש בחושן.
קײַן פּוֹלְעָן דְּרָאָמָע אִיז בֵּי פֿרְצָן נִיט אַרְוִיס אָן פְּגִימָות. אַבעָר עַס
אִיז נִיטָא בֵּי אִים קִיְּין אַיְנִיצְקָעָר אַיְנָאָקְטָעוּ וּוֹאָס זָאָל לִיְדָן פָּן דֵּי
פְּגִימָות פָּן דֵּי גַּרְעַסְעָרָע דְּרָאָמָעָס וַיְיַעַנָּע.

אין דעם אינאקטעד פרצעס איז דא א גאנצע דראמע. א פולע
דראמע, א דראמע לוייט אלע בלאים פון דער דראמאטישער טעכנייק.
אין דעם אינאקטעד האט פרץ ממש וואונדערלעך באהערסט די
אמאטישער טעכנייק.

אקטיקע דראמע, אדרער אין "ביינאכט אוילן אלטן מאָך", וואָס איז אין
אגאנצַן ניט קיין דראמע פון שטאָנדפונקט פון דער דראמאטישער טעכניק.
קיין אַיִינְצִיךְעֶר אַיִינְאַקְטָעֶר פֿרְצָעֶס לֵידְט נִיט פָּוֹן דִּי פּֿעַלְעָרָן, וואָס
זִינְגַּען אָווִי נִיפְרָא אַין דִּי גְּרוּסֶע דְּרָאָמֶעָס פֿרְצָעֶס. דִּי אַיִינְאַקְטָעֶרֶס זִינְגַּען
פָּוֹן שטאָנדפונקט פָּוֹן דער האַנדולונג אָוֹן פָּוֹן דער טֻמְעָס פּֿוֹלְעָרָע דְּרָאָ-

מען ווי דִּי גְּרוּסֶעָרֶע דְּרָאָמֶעָן.

לאָמֵיר נַעֲמָעַן פָּאָר אַ בִּישְׁפִּיל דָּעַם אַיִינְאַקְטָעֶר "סְבָּרָעָנֶט".

דאַ האָט אִיר אַ יונְגָע פֿרְאוּ, וואָס האָט חַתּוֹנָה גַּעַהְאָט מִיט אָוֹן עַל-
טַעַרְן רַיְיכָן יַד. דער עַלְטַעְרָעָר יַד וְוַיל קוֹיְפָּן דִּי לִיבָּעַ פָּוֹן דער יונְגָעָר
פֿרְאוּ. עַר זַעַט אַיִינָה, אוֹ חַתּוֹנָה אַיִינָה נָאָךְ נִיט קיַין קַאנְטְּרָאָקָט אַוְיףְּ לִיבָּעַ.
עַס אַיִינָה אַ קַּאנְטְּרָאָקָט, אוֹ דִּי בָּאַטְּרַעְפְּנָדִיקָעַ פֿרְאוּ אַיִינָה בְּלוֹיזָן זִינָן פֿרְאוּ;
שַׁעַנְקָט עַר אִיר מַתְנוֹת. דִּי מַתְנוֹת זִינְגַּען צִירָוָנָה, וואָס עַס אַיִינָה
גַּעַבְּלִיבָּן פָּוֹן זִינְגַּען פֿרְיעַרְדִּיקָעַ דְּרָאָיָה פֿרְאוּזָעָן. אַיִינָה וּוּזָעַן עַר שַׁעַנְקָט זִיִּי
דער יונְגָעָר פֿרְאוּ זִינְגָעָר זָאָגָט זִי אִים בִּיטָּעָר — דָאָס אַיִינָה פָּוֹן דער
עַרְשָׁטָעָר פֿרְאוּ, דָאָס אַיִינָה פָּוֹן דער צְוַוְוִיטָעָר פֿרְאוּ אָוֹן דָאָס אַיִינָה פָּוֹן דער
דְּרַיְטָעָר פֿרְאוּ ...

עַר קָאָן דִּי לִיבָּעַ פָּוֹן דער יונְגָעָר פֿרְאוּ נִיט קוֹיְפָּן ...

איַן דער דָאַזְּוִיקָעָר קְלִינְגָעָר סְצַעְנָעָה האָט אִיר שַׁאֲרָף אָוֹן קְלָאָר דִּי
בָּאַצְּיוֹנָגָן צְוַוְוִישָׁן מָאָן אָוֹן וּוּבָיבָן.

אָגָב זַעַט אִיר דָאָ, אוֹ דער מָאָן וְוַיל פֿאָרְלוֹיְפָּן דָּעַם וּוּגָן גָּאָר עָפָעָס :
זִיְּנָה יונְגָעָר זָוָן, וּוּיסְטָה עַר, האָט לִיב גַּעַהְאָט אָוֹן האָט אַוְיךְ אִיצְטָה
זִיְּנָה יונְגָעָר פֿרְאוּ.

איַן רַאֲשִׁית גַּעַטְרִוִּיט עַר נִיט צָו לְאָוֹן זִיְּנָה פֿרְאוּ אַלְיָיָן מִיט זִיְּנָה זָוָן
אוֹן צְוַוְוִיטָנָס, וְוַיל עַר דִּי פֿרְאוּ בָּאַשְׁטִין מִיט גָּאָלָד אָוֹן מִיט דָעַם אַפְּרִיְּסָן
איַר פָּוֹן דָעַם יונְגָעָר זָוָן זִינְגָעָם.

דער אַלְטָעָר גִּיטָּאָוּעָק.

אוֹן דָאַ טַּרְעַט אַוְיףְּ דָעַר זָוָן.

אוֹן בָּאָלָד צְעַלְאַקְעָרֶט זִיךְ אַ לִיבְעַדְיַאְלָאָגָן צְוַוְוִישָׁן זָוָן אָוֹן זִיְּנָה
סְאַטְעָרֶס פֿרְאוּ.

דער מאגענער, אָדער דער אָגרֶעַסְיוּזֶר צד, אַזְזֶר זוֹן, דֵי קְרוּזַי
איַזְזֶר וּזְיַפְּסִיוּזַי, זֵי אַיְזָן פְּאָרֶטִיק מִיט לִיבָּעַ, זֵי אַיְזָן אָוִיסְגָּעַלְאָשָׁן, זֵי
איַזְזֶר דֻּעַם אַלְטָן שְׁמַרְיָהָת וּוַיְבָ, זֵי אַיְזָן אַנְשָׁתָאִישׁ. דָאַס אַיְזָן דָעַר סְוּפָּה,
דָאַס אַיְזָן דָעַר בְּרָעָגַע, זֵי אַיְזָן מַעַר נִיטְפָּעָאִיךְ צָו לִיבָּעַ, זֵי אַיְזָן טְוִיטָן
צָו לִיבָּעַ.

שְׁטוּסִיט זִיךְרַי דֵי פְּיִיעָרְדִּיקָעַ לִיבָּעַ פָּוֹן שְׁמַרְיָהָת זוֹן אַן אוּפְּסָאָטָן אַטְוִיטָן
וּוִידְעָרְשְׁטָאנָהָדָה, אָדָעַר אוּפְּסָאָטָן אַטְוִיטָן גְּלִיכְגִּילְטִיקִיטָה.
דָאַהֲט אַיר אַגְּרָאָנְגָּל פָּוֹן פְּיִיעָר אַוְן אַיִּחָד, פָּוֹן לְעַבְּנָן אַוְן טְוִיטָן.
פְּלוֹצְלִינְגַּ דָעְרוּזָעַט שְׁמַרְיָהָת זוֹן אַגְּרָאָנְגָּל דָוְרָכָן פְּעַנְצְּטָעַר ;
עַס בְּרָעַנְטַט עַרְגָּעַץ, עַס בְּרָעַנְטַט ...
אוֹן וּזְיַפְּסִיוּזַי אַוְן זָגָט, שָׁאָרָף : «עַס בְּרָעַנְטַט, דָא...»
דָאַס הַיִּסְטַט, דֵי זִינְדַּבְּרָעַנְטַט דָא...
דָאַיְזָן אַזְזִיְּ פְּרָצִישׁ, דָאַיְזָן אַלְצַן מִשְׁמָשׁ, אַיְזָן אַנְהִיבָּן אַוְן אַיְזָן
דָעַר סְוּפָּה פְּרָצִישׁ.

אַגְּנָצָעַ דְּרָאָמָעַ אַיְזָן דַעַם אַיְנְגָקְטָעָר.
דָעַר קְוּרְצָעַר זָאַזְזָעַר, וּוֹאָס אַיְזָן דָעַר פְּינְגָל פָּוֹן דַעַם אַיְנְגָקְטָעָר, אַיְזָן
טִיפְּשַׁיְשַׁ פְּרָצִישׁ, אָבָעַר עַד אַיְזָן אוּפְּסָאָטָן אַשְּׁאָרְפָּעָר פְּינְגָל.
אַיְזָן דֵי אַיְנְגָקְטָעָרָס פְּרָצָעַס זְעַעַן מִיר נַאֲךְ עַפְעַס אַזְוּנוֹס, וּוֹאָס מִיד
זְעַעַן נִיטָן אַיְזָן דֵי גְּרָעָסְעָרָעַ דְּרָאָמָעָן אַוְן נִיטָן אַיְזָן פְּרָצָעַס דָעְרַצְיְלוֹנְגָעָן.
אַיְזָן דֵי אַיְנְגָקְטָעָרָס זְיַינְעַן דֵי הוּיְפְּטַטְגַּעַשְׁטָאָלָטָן, אָדָעַר דֵי הַעַלְדִּינְס
דוֹרְכָּאָוִס פְּרָוּעָן.

אַיְזָן דֵי דָרְיִי גְּרָעָסְעָרָעַ דְּרָאָמָעָן זְיַינְעַן מַעֲנָעָר דֵי הַעַלְדָּן, דֵי
פְּרוּיְעַן זְיַינְעַן זִיטִיקָעַ, עַפְּזִיאָדִישׁ עַפְּזִיאָדִישׁ גַּעַשְׁטָאָלָטָן, זֵי זְיַינְעַן עַפְּזִיאָדִישׁ
וּוֹעַן אַפְּילָו דֵי פְּרוּיִי אַיְזָן אַוְרָזָאָד אָדָעַר דֵי הוּיְפְּטַטְסִיבָה פָּוֹן דָעַר
דְּרָאָמָטִישָׁר גַּעַשְׁעַנְיִישׁ, וּזְיַומָן בִּישְׁפְּלִיל אַיְזָן «וּוֹאָס אַיְזָן פְּיִידְעַלְעַ
שְׁטָעַקְטָה». דָא אַיְזָן «דֵי שְׁוֹאָרְצָעַ פְּעַשְׁעַ» דֵי הוּיְפְּטַטְסִיבָה פָּוֹן דָעַר דָרָאָ
מַאְטִישָׁר גַּעַשְׁעַנְיִישׁ, אָבָעַר פְּעַשְׁעַן זַעַט אַיר בְּלִוְיָזָן אַיְזָן מַאלְדוֹרְכָּ
גַּיְעַנְדִּיק אַוְן אַיְזָן מַאלְאוֹגְנְדִּיק עַטְלָעְכָּעַ וּוּוּרְטָעַר ; אָדָעַר אַיְזָן «אַיְזָן פָּאָ

לייש אויף דער קיטט", וואו די פֿרְרוּי איז איגנטלעך די הויפט-סיבת פֿון דער דראמע, זעט איר זי פֿמעט ניט, זי באזוייז זיך בלויין צוויי מאל און אירע אויכרטיטן זינגען אויסערסט קורצע. אביסל קאנטיקער און דראמאטיש תוכיקער איז לאה אין "די גאל-דענע קיטט". זי איז אבער איינע פֿון די הויפט-פֿערזאנגע, אבער בפֿירוש ניט די הויפט-פֿערזאן.

אין "ביבאכט אויפֿן אלטן מאָרְקַ" זינגען די פֿרְרוּין פֿמעט גָּאָרְגִּינִּיט קָאָנְטִּיקִּיט.

אין די עַלְפַּ אַיְנָאָקְטָעָרָס פֿרְצָעָס האָט אַיר דָּעַם גָּאָנְצָן טְרָאָגִּים פֿון דער פֿוֹילִישִׁיְדִּישֶׁר פֿרְרוּי.

די לאָגָע פֿון דער פֿוֹילִישִׁיְדִּישֶׁר פֿרְרוּי איז גָּעוּזָן טְרָאָגִּישׁ, בֵּין גָּאָר טְרָאָגִּישׁ.

פֿון צוּווִי סִבּוֹת שְׂטָאָמֶט דָּעַר דָּזְאָקְעָר טְרָאָגִּים: עַר שְׂטָאָמֶט רָאַשִּׁית פֿון דער פֿאָרְשִׁידְנִיקִיט פֿון דער דָּעָרְצִיאָנוֹגָ פֿון דער פֿרְרוּי אָוֹן פֿון דער עַקְאָנָאָמִישֶׁר לְאָסֶט, וּאָס פְּאָלָט אוֹיף די פֿלִיצָעָס פֿון דער יִדִּישִׁ-פֿוֹילִישִׁעָר פֿרְרוּי.

עַס האָט זיך אָזְוִי אַיְנָגָעַשְׁטָעַלְטַ אַין דָּעַם יִדְיָוָן לְעַבָּן אַין פֿוֹילִין, אָז די פֿרְרוּי האָט באָקוּמָעָן אָ גּוֹטָע וּוּלְטָלְעַכָּע דָּעָרְצִיאָנוֹגָ זי אַין אוִיסְט גָּהָאָדָעוּט גָּעוּאוֹרָן אוֹיף דָּעַר פֿוֹילִישִׁעָר לִיטְעָרָטוֹר מִיט אַיר נָאָז צִיאָנָאָלָעָר דָּאָמָנִישִׁקִּיט אַון מִיט אַיר נָאָצְיאָנָאָלָן מִיסְטִיצִים.

די אַיְזָעָרְצִוָּגָן גָּעוּאוֹרָן אַין די פֿוֹילִישִׁעָר שָׁוֹן אַין גִּיסְט פֿון דער פֿוֹילִישִׁעָר מִיטְעָלָעָר אֲרִיסְטָאָקְרָאָטִיעָ. זי האָט זיך גַּעַלְעַדְנָט טָאנְצָן עַלְעַגָּאנְטָ, קְלִיְּדָן זיך עַלְעַגָּאנְטָ, רִיְּדָן עַלְעַגָּאנְטָ אַון בָּאנְגָּעָמָעָן זיך גַּרְוִיסּוּעַלְטִישׁ.

אין דָּעַם אַלְץ אַיְזָעָרְצִוָּגָן קְיִינָן טִיפְּקִיט, עַס אַיְזָעָרְצִוָּגָן אוִיסְעָרָה בעכער גָּלָאנְצָ, גּוֹטָע מָאנִירָן אַון גַּרְוִיסּוּטָטִישׁ בָּאנְגָּעָמָונָגָ.

בלויין די פֿוֹילִישִׁעָר שִׁינְגָּע לִיטְעָרָטוֹר מִיט אַיר נָאָצְיאָנָאָלָעָר רָאָז מָאנִישִׁקִּיט האָט אַיבְּעַרְגַּעַלְאָזָן אַ טִּיפְּן רָוּשָׁם.

אָזְוִי האָט דָּעָרְצִוָּגָן זִינְגָּע טַעַכְתָּעָר דָּעַר גַּרְעַסְטָעָר חָסִיד: דָּעַר רַעַלְגִּיעַזּוּעָר פֿוֹילִישִׁעָר יִדְיָה האָט גָּהָאָלָטָן, אָז אַפְּרָרוּי טָאָר מָעוֹן קְיִינָן

תורה ניט לערנונג, אבער פוליש דארך זי לא לערנונג, וויל א פרוי מיט איר גוטן פוליש קאן, אגב, העלאן דעם מאן אין זינע געשעטען מיטן פַּרְלִילְשָׁן פְּרִיז ...

און אט די דזוקע יידישע יונגע פרוי, וואט איז דערציגן געווארדן וויא יונגע פַּרְלִילְשָׁע פְּרִיזְטָע, האט חתונה געהאט פָּאָר אַחֲסִידִישָׁן יונגען מאן אין אַאנְגָּעָר קַאַפְּאָטָע, מיט אַ קלִין הַיְתָעָלָע אָוֹן אין שְׂטוּוּעָלָע. וויל אַ מאָסְפְּאָרְשָׁוֹן מוֹז זֵין פָּרוּם, מוֹז לערנונג תורה, מוֹז זֵין אַין בִּיתְהַמְּדִיש, מוֹז פָּאָרָן צָומָדְבִּין, מוֹז זֵין אַחֲסִידָה. הכל, עס איז אַמאָן, אַ פַּוְילִישִׁיְידִישָׁעָר מענטש.

פְּלִעָגֶט אַיר זֵעַן די קָאנְטְּרָאָסְטָן אַפְּילּוֹ אַוְיסְעָרְלְעָד שָׁאָרָךְ אָזֶן שְׂרִיעָנְדִיק :

אַט פִּירְטָע מַעַן אַ פָּאָרְ-פָּאָלָק צָו דַעַר חֻופָה; פִּירְטָע מַעַן די פָּלָה אַנְיָ גַּעֲטָאָן ווֵי אַ פָּאָרְיוּעָר פָּלָה, אָוֹן דַעַר חַתָּן אַיז אַן אוַיסְגָּעָזְוַיְיךְטָעָר יונגען מַעַנטש, אַין אַאנְגָּעָר אַטְלָעָסְעָנְעָר קַאַפְּאָטָע, מיט פָּאוֹת אָוֹן מיט אַ פִּיצְלָ בְּעַרְדָּל אַוֵּיפָה דַעַר גַּאמְבָּעָ.

און אַט בָּאָגָעָנָמָן אַיר דָאָס פָּאָרְ-פָּאָלָק אַין גָּאָס: שְׁפָצִירְטָאַ פְּרִיצְטָע מיט אַכְּנִיאָק, מיט אַיְנוֹגָן בִּיתְהַמְּדִישָׁנִיק; צְוּוֵי פָּאָרְשִׁידְעָנָע וּוּלְטָן וּוּרְעָן צְוּזָמְעָנְגָעְפִּירְטָאַ פָּאָרְבּוֹנְדָן אַוֵּיפָה אַיְבָּקָ.

אַיז עס גַּעֲוָעָן טְרָאָגִישָׁ פָּאָר דַעַר פרוי. בְּהֵיז דַעַר מַאְן הַאָט זִיךְרָן גַּעֲלָעָבָט זֵין לעַבָּן. עַר הַאָט גַּעֲהָנְדָלָת, גַּעֲדָאָנָמָן אַין שְׂטָבִיל, גַּעֲפָאָרָן צָומָדְבִּין. הַפְּלָלָה, עַר הַאָט גַּעֲלָעָבָט זֵין לעַבָּן, אָוֹן אַין זֵין לעַבָּן הַאָט זֵין פרוי קִין שָׁוֹם אַנְטִילְלִי גַּעֲנוֹמָעָן.

פְּלִעָגֶט פָּאָרְקוּמָעָן טְרָאָגְעָדִיעָס כְּמַעַט אַין אַיְטָלָעָכָן חַסִּידִישָׁן הוּוֵי. דַעַר שָׁאָרְפָּעָר אָוֹנְטָעָרְשִׁידָאַ אַין דַעַר דָּרְצִיאָוָגָּ פָּוֹן מַאְן אָוֹן ווִיבָּ. דָאָט זִיךְרָן גַּעֲלָאָט פִּינְז אַוֵּיפָה טְרִיטָאַ אָוֹן שְׁרִיטָה.

אַ טְּרָאָגְעָדִיעָס הַאָבָן זִיךְרָן גַּעֲנְדִּיקְטָעָ מַיט שְׁמַד פָּוֹן דַעַר פרוי. קִין יִדְיִשְׁעָר יְשֻׁוּב הַאָט נִיט גַּעֲהָאָט אֹזֶגֶרְוִיסְעָ צָאָלָ מַשׂוּמְדוֹת ווֵי דַעַר דָּוְרָכָאָוִס פְּרוּמָעָר פּוֹלִישָׁעָר יִיְדִּישָׁעָר יְשֻׁוּב. דָאָט אַיז גַּעֲוָעָן דַעַר דִּיְדָעְקָטָעָר פּוּלְ-יְוֹצָאָ פָּוֹן דַעַר דָּרְצִיאָוָגָּ פָּוֹן דַעַר פרוי. שְׁמַד אַיז גַּעֲוָעָן דַעַר פִּינְאָל פָּוֹן דַעַר טְרָאָגְעָדִיעָ. צָומָ גַּדְעָסְטָן טִילְלָ אַבעָר הַאָט די טְרָאָגְעָדִיעָ גַּעֲטְלִיעָט אַיז גַּעֲטְלִיעָט בֵּינוּ עַס אַיז גַּעֲקוֹמָעָן

די עלטער, און די טראגעדייע אוין אויסגעלאשן געווארן מיט דער אויס-
לעשוניג פון אלע ליידנסאָטן.
דאַס אוין געווען בלויין איין טראגעדייע פון דער יידיש-פּוֹילִישׂ-
קְרוּיַּה.

עס אוין אבער דא נאָך אַ טראגעדייע :
דער יונגעדר מענטש, וואָס אוין אויסגעעהָאָדערוּעַט געווארן איין
חסידים-שטיַּבֵּל, אוין געווען עַל-פּֿיְּרוּבָּאַ לְאַיְּזֶלֶת, ער האָט זיך וויניק
אויסגעטוּיגַט צום לעבען.
דאַן דאָרטט פּֿלְעָגָן דּוֹקָאָ פּֿוֹנָן די דָּזְוִיקָעָן חסידים-שטיַּבֵּלעַךְ אַרְוּסִּ-
קּוּמָעָן שָׁאָרְפָּעָן סוחרים, האָעוֹנְדִּיקָעָן אוין שְׁמַאיְעַנְדִּיקָעָן סוחרים, אוין
סוחרים וואָס האָבָּן גַּעֲקָעַדְתָּן ווועלטן.
אָבער בְּכָל-יִנְעָן אַרְיִין איין דער פּֿרָאָקְטִישׂ-עַר ווועלט נאָך דער
חַתְּנוֹה אַ הַיְּשָׁבָּבִיסְל לְאַיְּזֶלֶת; אוון די פּֿרְוִיָּה האָט סּוֹף-פּֿלְעָגָן סּוֹפָּה גַּעֲמָוֹת
געבען אויף זיך דעם עול פּֿוֹנָן פרנסָה.
אַיר האָט איין קִין יִדְיִשְׁן יִשְׁוֹב נִיט גַּעֲזָעָן אָזְוִי פּֿילְּ הַעַנְדְּלָעָרִינְס,
קוּיְּקָעָרִינְס אוון פּֿאָרְקְוִיְּפּֿעָרִינְס ווי איין פּֿוֹילְּן ; אוון עַפְּעָס מִיט אָן אָומִּ-
הַיְּמַלְעַכְעָר פּֿאָרְבִּיסְנְקִיטָּה האָבָּן זַיִּה גַּעֲהָנְדָלָתָן, גַּעֲקוּיָּט אָן פּֿאָרְקְוִיָּט.
אוון דאַס זַיְּנָעָן געווען דאַס רּוֹב פּֿרְוִיָּן פּֿוֹנָן מַעְנָעָר לְאַיְּזֶלֶת,
פּֿוֹנָן מַעְנָעָר לְעַרְנָעָרָס, פּֿוֹנָן מַעְנָעָר חַסִּידִים, וואָס פּֿלְעָגָן אַפְּלִיגָּן טָאג אָן
נאָכָט איין די שְׁטִיבָּלָעָן, פּֿוֹנָן מַעְנָעָר, וואָס פּֿאָרָן פּֿסְדָּר צום רְבִּין, אוון
פּֿוֹנָן מַעְנָעָר, וואָס טּוֹיגָן זיך נִיט אויס צום פּֿרָאָקְטִישׂן לעבען.
די פּֿרְוִיָּה הַעַנְדְּלָעָרִין, די קוּיְּקָעָרִין אוון פּֿאָרְקְוִיְּפּֿעָרִין האָט אָוִיך
געַדְאָרֶפֶט דְּעַרְצִיעָן אַירָעָן קִינְדָּעָר, זַיִּן די בְּעַלְּ-הַבִּיתָתָעָן איין הוֹיָה, הַפְּלָל,
דער גַּאנְצָעָר עול איין אַרְיוֹנְגַּעַלְיִיגָּט געווארן אויף די פּֿלְיִיצָּעָס פּֿוֹנָן
דער שְׁוֹאָכָעָר פּֿרְוִיָּה.
אוון דער דָּזְוִיקָעָר לְעַבְּנָס-שְׁטִיגָּעָר אוין געווען אָן אַיְּגָעַשְׁטָעַלְטָעָר
אוון אַ גַּעַהְיִילִיקָטָעָר ; ער האָט זיך בִּיסְלַעְכּוֹוִין, פּֿאָרְשְׁטִיטִים זיך, גַּעֲנָגָן
דְּעָרָט, אָבער די עַנְדָּרָוָג אָנוֹ פּֿאָרְגַּעַקְוּמָעָן אָזְוִי לְאַנְגְּזָם, אוֹ מַעַן האָט
זַי אַיִּן לְעַבָּן פְּמַעַט נִיט גַּעַפְּיִילָט.
בלויין איין די גַּאֲרָ גַּרְוִיסָע שְׁטָעָט אָנוֹ די עַנְדָּרָוָג פּֿאָרְגַּעַקְוּמָעָן
אַבְּיִסְלָהּ האָסְטִיקָעָר.

אֲבָעָר בְּכֶלֶל אֵין דָעַר דָאָזִיקָעַר לְעַבְנָס־שְׁמִיגָעַר גַּעֲבָלִיבָן פַּעֲסַט בֵּין
דַּי סָאָמָעַ לְעַצְטָעַ טָעַג פָּוֹן דָעַם פּוֹילִיש־יִידִישָׁן יִשּׁוּבָן.
אָוֹן פְּלָעָגַט אַמְּאָגַט טָרָעָפַן אַ גַּלְיכִּיכָּעַ פָּאָר, גַּלְיכִּיךְ אֵין דָעַרְצִיאָוָנָג אָוֹן
גַּלְיכִּיךְ אֵין דָעַר צַעְטִילְלוֹגָג פָּוֹן דָעַם עֹלְ צְוִישָׁן מָאָן אָוֹן וּוּבָּיַּה, פְּלָעָגַט
טָמָאָקָעַ דָּאָס לְעַבְנָן פָּוֹן אַזָּא פָּאָלָק זִיְּן גַּלְיכְּלָעָכָעַר, פּוֹלָעָר אָוֹן הַאָרְאָה
מַאֲגִישָׁעָר וּוּי אֵין אַנְדָעָרָעַ יִדְיָעָשׁ יִשּׁוּבִים.
אַטְהָאָט אַיר אַ בִּישְׁפֵּיל אֵין אָן אִינְגָּקְטָּעֵר פְּרָצָעֵם, וּוּאָס הַיִּיסְטָּט
«נָאָךְ קְבוֹרָה».

אֵין דָעַם דָאָזִיקָעַר אִינְגָּקְטָּעֵר זִינְגָּעַן דָא בְּלוּזָן דָרְיִי פֻּרְזָאָנָעָן:
אַ פְּרוּזִי, דַי אַלְמָנָה, אָוֹן צְוּוֵי מָוּמָעַס. דַי צְוּוֵי מָוּמָעַס שְׁפִילָן דַי רָאָלָעַ
פָּוֹן דָעַם גַּרְיכִּישָׁן כָּאָר, זִי פְּאָלָן בְּלוּזָן אַרְיָין מִיט אַ וּוּאָרָט דָא אָוֹן דָאָרָט,
אָוֹן הַעֲלָפָן קְלָאָרָעָר אָוֹן פְּאָרָשְׁטָעַנְדָלָעָכָעַר מָאָכָן דַי דְּרָאָמָעַ.
דַי אַלְמָנָה אֵינוֹ יְוָגָג, זִי אֵינוֹ גַּעֲבָלְבָּיָן אַלְיָיָן, קִיְיָן קִינְדָעָר נִיטָאָ, קִיְיָן
נַאֲעַנְטָעַ קְרוּבִים, אַוִּיסְעָר דַי צְוּוֵי מָוּמָעַס, זִינְגָּעַן נִיטָאָ. דָעַר מָאָן אֵינוֹ
גַּעֲוָעָן אַיר מַשְׁפָּחָה, אַיר וּוּלָטָט.
מָאָן אָוֹן זִינְגָּעַן גַּעֲוָעָן גַּעֲוָעָן גַּלְיכִּיךְ אָוֹן דָעַרְבָּעָר פְּאָרְלִיבָּט אִינְגָּעָר
אַיְן דָעַר אַנְדָעָרָעָר.

דַי אַלְמָנָה קּוֹמֶט פָּוֹן בִּיתְ-עַלְמָיִן. זִי הַאָט אַקָּאָרָשָׁט בָּאַגְּרָאָבָן אַיר
מָאָן. זִי קָאָן אַפְּיָלוּ נִיט וּוּיְנָעָן.
דָאָס הַעֲרָט אַיר פָּוֹן אִינְגָּעָר פָּוֹן דַי מָוּמָעַס, זִי זָאָגָט:
— הַאָט נָאָךְ קִיְיָן טָרָעָר נִיט גַּעֲלָאָוֹת ...
אֲבָעָר דַי אַנְדָעָרָעָר מָוּמָע זַעַט אַ פְּוֹנָק לְעַבְנָן אוּפָּה אַיר גַּעֲוִיכָּט אָוֹן
זִי זָאָגָט:

— דָאָס פְּנִים, דּוֹכֶט זִיךְ, גִּיטָּט אַיר אָפַּ.
זִי זָאָגָט עַס מִיט הַאֲשָׁעָנָנוֹגָגָן:
דַי יְוָגָג אַלְמָנָה גִּיט פְּלָוְצְלִינָג אַ פְּרָעָג:
— מָוּמָע, וּוּאָס הַאָסְטָו גַּעֲטָאָן אוּפָּה בִּיתְ-עַלְמָיִן? ...
דַי מָוּמָע עַנְטָהָרָט:
— גַּאֲרָנִישָׁט ...
דַי אַלְמָנָה (מִיט אַ פְּאָרְגְּלִיוּוּרָטָן שְׁמִיכָּל):
— בְּלִימָעָלָעָץ גַּעֲרִיסָן?

שושקעט אין מומע דער אנדערער אריין אין אויער :
 — דאס האט זי געטאן ... אין מיטן קריעה שנידין אングעובייגן זיך ...
 און אט האט איר א שומעס פון די מומעס צוישן זיך, פון וועלכּן
 איר דערוויסט זיך וועגן דער מאוימדקער אינזאמקיט און ערנט פון
 דער יונגעדר אלמנה.

איין מומע : — וואלט זי א טאטן געהאט ...
 צויזיטע מומע : — וואלט זי א מאמען געהאט ...
 ערשטע מומע : — א מאמען וויסט שטענדיק וואס אzo
 טאן ...

צויזיטע מומע : — אדער א קינד.
 ערשטע מומע : — סיוזאלט געווינט ...
 צויזיטע מומע : — א קלינם, וואלט עס געופט בי דער ברוסט ...
 מיט אמאל איבערדאשט זיך די אלמנה מיט אעלכּע ווערטער :
 — מיידלווייז האב איך געאנט טאנצן ...

די מומעס דערשרען זיך.
 די אלמנה : — און פִּינְ אַיך ... קינגער נישט געוואסט ... ער
 איך נישט ...

פון איינער פון די מומעס דערוויסן מיר זיך, און מאן און וויב זינען
 געווען אינזאמע מענטשן.
 די מומעס ליגען די אלמנה שלאָפּן. זיך וועגן באָלד צורייקומען,
 זען וואס זי מאכט. אבער ווי די מומעס גיען אזעך באָווײַזט זיך די
 אלמנה צורייך.

אונ דא שפֿילֶט זי אַפְ מֵיט אַיר פֿאָרְשְׁטָאָרְבְּעָנָם מאן איינע פון
 זיערע געווינלעכּע ליבע-סצענעם.
 עס איז א רײַנע, אן אַדִּילְשָׁע ליבע-סצענעם, עס איז א יידישע
 ליבע-סצענעם. זיך איז וואנדערלְעָדְ רײַן.

את גיטט זי מיט אים שפֿאַצְּרִין :
 — קומ, חתן מײַנְעָר, שפֿאַצְּרִין (זיך געט אים אונטערן אָרָעָם),
 נאָר זאָלְטַט מֵיך נִיט קַוְשָׁן, הַעֲרָסָט, הַאֲסָט צִיִּיט (בִּיגְגִּידְ צָו דָעַם קָאָפּ
 צָו אִים). די האָר מעגסטו קושן. זיך שמעקן? אַיך שמִיר זיך מיט גַּרְנִינְט.
 דאס שמעקט מײַן נשמה ... אַזְוִי זאָגְסְטוּ? יָא? וואס בעסטע היינט

אווי וויניק? דינע ליפֿן דירן זיך ניט, איך הער ניט קיון קלאנג...
 זי שטעלט זיך אָפֶן. עפָס פֿיל איך ניט דין האנט... דיך אויך ניט.
 (דערשראָקן) ווואו ביסטו? אָ! (شمיכְלַט) ערבע שבת, געגאנגען דאָוּז
 נען... (באָטְראָכְט זיך) אונ אַיך בין נאָך ניט אַנְגַּעַטָּן. ער ווועט באָלְד
 קומען, אונ זאגן «גוט-שבת», אווי האָלב זינגענדיק «גוט-שבת» (זי
 שטעלט דאָס מוויל צום קושן), דערנָאָר אויף אונ אָפֶן: «שְׁלוֹם־עֲלֵיכֶם»...
 (זי כָּאָפֶט זיך) נאָך מײַן לִיכְט ניט געבענטשט...

אונ אווי לְעַבְתָּן זי אַיבָּעַד אַגְּנַעַט אִידְיּוּשׁ סְצֻנָּעַ, אַ גְּעוּוִינְטָר
 לעכּוֹ סְצֻנָּעַ צוּוּשָׂן אַ גְּלִיקְלָעַד יִדְיּוּשׁ פֿאָרְדְּ-פֿאָלָק פֿרְיִיטָאָגְ-צְוָנָאָכָּס,
 אַדרְעַר יּוֹם־טוֹב אֵין אָוּנוֹת.

די אַיבָּעַדְלְעַבְוָנוּגָעַן אֵין דָעַר אִידְיּוּשׁ סְצֻנָּעַ זִינְעָן דָעָלָן, וּוּרְקָן
 לעכּוֹ, אַבָּעַד אֵין דָעַר זַעַלְבִּיקָעַר צִיְּתָהָבָן זַיְּ אַ וּוּאַונְדְּעַרְלָעָכָן דָאָמָּאָן.
 טִישָׁן אַרְאָמָּאָט, אַ רְאָמָּאָמָּאָט יִדְיּוּשׁ פֿרְאָמָּאָט.

פֿרְץ האָט דָא וּוּאַונְדְּעַרְלָעַךְ אַרְיִינְגְּעַלְגָּאָכָּטָן דָעַם ערְבִּ-שְׁבָת אֵין דָעַר
 אִידְיּוּשׁ-עַלְבָּעַד לְיַבְּעַ-סְצֻנָּעַ. דָעַר ערְבִּ-שְׁבָת אֵין דָעַר יִדְיּוּשׁ עַלְמָעָנָט
 אֵין דָעַר לְיַבְּעַ-סְצֻנָּעַ, אַנְגְּטָט דָעַר גְּאַנְצָעַר סְצֻנָּעַ.
 עַס אֵין אַ גָּאָר קְלִינְגָּר אִינְאָקְטָעַר, אֵין גְּאַנְצָן קָאָרְגָּעַ זַעַקְס בְּלָעַטְיָ
 לעכּוֹ, אַבָּעַד ער אֵין שִׁין אֵין דָרָאָמִיטִישׁ, בֵּין גָּאָר שִׁין אֵין בֵּין גָּאָר
 דָרָאָמִיטִישׁ.

פֿרְץ האָט מסתמא פֿאָרָאָוִיטְגָּוּזָעַן מוֹזִיק פֿאָרָ דָעַם דָאַזְיָקָן אִינְאָקְטָעַר
 טָעָר, וּוְילְיָקָוּט דָעַם לְעַצְמָן רַעֲמָרָק עַנְדִּיקָט זַיךְ דָעַר אִינְאָקְטָעַר מִיטָּן
 פֿלָאָצָן פֿוֹן אַ סְטְרוֹנוֹ... .

עַנְלָעַד אויף «נָאָך קְבוֹרָה» אֵין דָעַר אִינְאָקְטָעַר «אַ קְבוֹרוֹת־נָאָכָּט».
 אַבָּעַד דָא זִינְעָן פֿאָרוּוִיקְלַט עַטְלָעַכְעַד דָרָאָמָּעָן, אַ דָּרָאָמָּעָן פֿוֹן אַ יְנָגְעַד
 פֿרְיוּי, וּזְסָס קְוָמָט אויף אַרְמוֹטָעָרָס קְבָּר קְלָאָגָן זַיךְ אויף אַרְמָאָן.
 זי פֿאָלָט צַו צַו דָעַר מָאָמָעָס קְבָּר מִיטְט אַ גְּעַשְׁרִי:
 — גְּעַשְׁלָגָן!

דאם בין איך, מאמע... קווים אַרְוִיסְגָּעָזֶט דאָס וואָרט! ס'האָט
מייך געשטייקט, געווארונג, געמיינט, עס ווועט נישט אַרוֹס — בְּזֻוּל
שטאָרבּוֹן אָוּן נישט זאגּן, צינְדָאַיז גְּרִינְגֶּעֶר...
געשלְאָגּן, מאמע, געשלְאָגּן.

וועמְעָן?

דיין בת'יחידה, דיין אַיְזָנִיצְיָקָע, אויף וועילכער דו האָסט גַּעַז
הויכט... .

ווער עס האָט מייך געשלְאָגּן?

ער!

פֿאָרוֹוָס? מײַינְסְטָן חַלְילָה, ער האָט מייך נישט לֵיב? מײַינְסְטָן חַלְילָה,
איך פֿאָרְקָלָאָגּ אִים פֿאָרָר דִּיר?

חס ושלום! זאלסְטָן ערְגַּעַץ דָּאָרט, חַלְילָה, נִיט דָעַרְצִיְּלָן...
פֿאָרָר הַוְּנוֹגָעָה, מאמע! אָוּן ווַיְיָלָא אַיךְ האָבָּן נִיט גַּעַוּאָלָט ווַיְיָנְעָן. אָבָּרְדָּן
איך האָבָּן נִיט גַּעַוּאָלָט! גַּאטָא אַיְזָן מַיִּין עֲדוֹת, אַיךְ האָבָּן נִיט גַּעַוּאָלָט,
הַאָבָּן נִיט גַּעַקָּאנְט... אַיךְ בֵּין אַזְוִי פֿאָרְשָׁטִינְעָרֶט גַּעַוּאָרָן, פֿאָרְגְּלִיוּוּרֶט!
אוּן ער זאגּט: אַ ווַיְיָבָל, ווֹאָס דָעַר מַאַן שְׁפִּיוֹתָן נִיט, שְׁרִיּוֹת, שְׁעַלְתָּן; אָוּן
שׂוֹוָאָרֶץ פֿיְיעָרָן צִינְדָאַט זֶדֶר אִים אָוּן דִּי אוּגָּן: דו ווּעָסְטָן שְׁרִיּוֹן!
מוֹזָסְטָן ווַיְיָנְעָן!

אוּן זֶוִי ער האָט מַיִּין בְּלוֹט דָעַרְזָעָן, מאמע, אַיךְ ער אוֹיסְעָר זֶדֶר
גַּעַוּאָרָן, האָט אַ ווַיְלָדָן אוֹיסְגָּעָזֶטָן גַּעַטָּאָן, בְּיִם קָאָפְּ זֶדֶר אָנְגָּעָכָאָפְּט
אוּן אַנְטָלָאָפְּן... .

דִּיאָוִי אַנְטָלָאָפְּן, מאמע... ער ווּעָט זֶדֶר אַ מעָשָׂה אַנְטָאָן, מאמע,
ער ווּעָט נִיט אוֹיסְהַאָלָטָן... .

שׂוֹן צוּוִי טָעָג, אַיךְ זֶדֶר אִים אַרוֹם... .

מאמע, אַיךְ גַּי פָּוּן דיַין קָבָר נִיט אַוּוּקָע: קָוָם אַיךְ אַהֲיָם, אָוּן דִּי
שְׁטוּב אַיךְ לִיְידִיקָה, העֲנָגָה אַיךְ מַיךְ — הַעֲרָסְטָן מַאַמָּע?

אַיךְ ווּעָל דָא לִיגָּן, בַּיְ דִּינְעָן פִּיס.

דאָס ווַיְיָבָל כָּאָפָט אַרוֹם דִּי מַצְבָּה, אָוּן שְׁלָאָפְּטָאָיָן אוֹיפָר דָעַר מַאַז.

מַעַס קָבָר פָּוּן מִידְקִיט אָוּן צָעָר.
דאָס ווַאָלָט גַּעַוּעָן אַ ווַאָנְדָעָרְלָעְכָּר דְּרָאָמְגָטִישָׁעָר מַאְנָאָלָאָגּ.
דעָר שְׁטָאָרְקָסְטָעָר דְּרָאָמְגָטִישָׁעָר מַאְנָאָלָאָגּ.

און וווײַיל לֵיבּעַ עַס אַיְזַן דָא אַיְזַן אַיְזַן, אַיְזַן וווײַיל לֵידֶן זַיְמַעַן דָא
אַיְזַן דָעַם מַאנְגַּלָּאָג.

האט אַבָּער פֿרְץ דָא אַרְיִינְגָּעַלְאַכְּטָן נַאֲרַ אַדְרָאַמְּעַ — דָעַם קְבָּרְנָס
טַאַכְּטָעַר הַאט אַקְיַינְד גַּעַהַאַט, אַיְזַן דָעַר יְוָנָגָה דָעַר טַאַטָּעַ פֿוֹן קִינְד, קְוָמָט
צַוְּנַעַמְּעַן דָאַס קִינְד אַוְן פְּטוּר וּוּעָרָן פֿוֹן אַיְזַן ... אַבָּער דָא קְוָמָעַן גַּנְבָּים
בַּאַגְּנַבְּעַנְעַן דָעַם קְבָּרָן. עַר הַאט הַיְנָט גַּעַהַאַט אַקְיַינְד בְּרִ-מִּינְיָן, הַאט
עַר זַיְד אַגְּנַטְרוֹנְקָעַן, אַיְזַן עַס דִּי רִיבְטִיקָעַ צִיְּיט אַיְזַן צַו בַּאַגְּנַבְּעַנְעַן.
דָעַר יְוָנָג דָעַר שְׁרָעַט זַיְד אַוְן פְּאַרְלִירַט דָאַס קִינְד אַנְטְּלוּיְּפָנְדִּיק.
אַיְזַן דָא קְוָמָט דָעַר מַאֲן פֿוֹן דָעַם וּוּיְבָל, וּוּאָס לִיגְט אַיְנְגָעַשְׁלָאָפָּן
אוּפָּה דָעַר מַוְתָּעָרָס קְבָּרָן, אַיְזַן הַעֲנָגָט זַיְד אוּפָּה אַגְּבָּוּם.
מַתְּהִים קְוָמָעַן אַרְדּוּסָס פֿוֹן דִּי קְבָּרִים אַיְזַן פְּרִירַן אַשְׁמוּס וּוּי לְעַבְעַי
דִּיקָע. דָעַר קְבָּרָן כָּאָפָּט זַיְד אוּפָּה אַוְן גַּעַמְּט זַיְד מַאֲכָן אַרְדּוּנָנוּג אַוָּפָּה
דָעַם בִּיתְ-עוֹלָם. עַס אַזְּוִין מַמְשָׁלָה ...
הַפְּלָל — צַוְּהַיל דָרְאַמְּעַן, אַבָּער נַאֲרַ צַוְּהַיל.

אַבָּער בִּינְאַכְּט אַוְיִיכָּן בִּיתְ-עַלְמָיִן אַיְזַן עַס גַּאְטְּרִילְעַר ...
אַבָּער גַּלְיְיכָעַר וּאַלְטָט גַּעַוּוֹן וּוּעַן פֿרְץ בַּלְיָבָט בַּיִּם וּוּיְבָל, וּוּאָס
לִיגְט אוּפָּה אַיר מַאְמָעָס קְבָּרָן, אַיְזַן אַיר מַאְן, וּוּאָס קְוָמָט אַזְּזָל אַוְיִיכָּן בִּיתְ-
עַלְמָיִן אַיְזַן הַעֲנָגָט זַיְד. דָאַס אַזְּוּנָג דָרְאַמְּעַן, אַיְבָּעַר גַּעַנְגָּנוּג.
אַיְזַן דָעַר דָאַזְּקָעַר דָרְאַמְּעַן הַאט אַיר וּוּידָעַר אַסְעָנִישׁ וּוּרָק, וּוּאָס
הַאט הַיְנָטָעַר זַיְד אַיְדִּישׁע לְבָעַ צַוְּשָׁוּן מַאֲן אַזְּזָל פְּרוּי. אַבָּער דָא מִישָׁט
זַיְד אַרְיַין דִּי רַוְּצִחְיָשׁ קָאָפְּטָאַלִּיסְטִישׁע עַקְאַנְאָמִיק אַיְזַן צַעַשְׁטָעַרְטָה זַיְד
אַכְּזָרְיוֹתָדִיק.

הַגְּנָגָעַר הַאט זַיְד אַרְיִינְגָּרִיסָן אַיְזַן הוֹיַּה פֿוֹן אַיְזַן פְּאַרְ-פְּאַלְקָן, דִּי
יְוָנָגָעַ פְּרוּי אַיְזַן פְּאַרְשְׁטִינְגָּרָט, פְּאַרְגְּלִיוּוּרָט פֿוֹן צָעַר. דָעַר יְוָנָגָעַר מַאְן,
דָעַר שְׁפִּיאַוּר, קָאָן נִיט אַיְבָּרְטָרָאָגָן דִּי פְּאַרְשְׁטִינְגְּרָטְקִיִּיט אַיְזַן פְּאַרְ-
גְּלִיוּוּרְטִיקִיִּיט פֿוֹן זַיְן יְוָנָגָעַר פְּרוּי אַיְזַן אַמְּמָעַנְטָה פֿוֹן בִּיטָּעָרְן צָאָרָן
שְׁלָאָגָט עַר זַיְן יְוָנָגָעַר פְּרוּי, וּוּאָס עַר הַאט אַזְּוִי לִיבָּ.

דִּי פְּרוּי קְוָמָט צַו אַיר מַאְמָעָ, אַוְיִיכָּן בִּיתְ-עַלְמָיִן, רְעַדְתָּ אַרְאָפָּה פֿוֹן
הָאָרְצָן אַיר גְּרוּוּסָן צָעַר. דָעַר מַאֲן הַאט זַיְד גַּעַשְׁלָאָגָן, אַבָּער נִיט, חִילִּתָּה,
וּוְיִיל עַר הַאט זַיְדִּיט לִיבָּ, נַאֲר ווּיְיל עַר הַאט זַיְדִּילִּיבָּ.

און בשעת די יונגע פָּרוּ ליגט אויף איר מאמעס קבר קומט איר אומגאלעכער מאן אויך אוינַן בִּית־עַלְמִין. ער קומט זיך געמען דאס לעבן. ער הענט זיך אויף אוינַן בִּית־עַלְמִין . . .

דאָס אַיז די דראָמע אַרוֹזֶגֶעַשְׁילַט פָּוּן די אַנדְעָרָעַ דְּרָאָמעַס. אַוּן אַט הָאָט אַיר אַ קלִיְינַע דְּרָאָמע אַין אַ קָּוְדְּצָן דִּיאָלָגָן. די דְּרָאָמע אַיזו — וּוֹעֵן דָּעַר אַונְגַּטָּן אַוְן דָּעַר אַוְיכָן אוֹיפָה דָּעַם עַקָּאָזְנַשׁן לִיטְעָר בַּאֲגָעָנָנוּן זִיךְ, פָּאָרְלִיבָּן זִיךְ אַוְן גַּיְינַן זִיךְ פָּוְנָאנְגָּדָה. די קלִיְינַע דְּרָאָמע הַיִּסְטַּט "בִּי דָעַר טִירָה" אַוְן דָּעַם דִּיאָלָגָן אַין דָעַר דְּרָאָמע פִּירָן "ער" אַוְן "זַי".

"ער" באָגָעָנָט "זַי". "ער" (קָוְקָט זִיךְ אָמָם. רִירְתְּ-אָן אַיר אַקְסָל).

זַי : דָו ?

ער : אַלְיַין ?

זַי : דָעַר טָאָטָע אַין קָבָר — די מַאְמָע אַין תְּפִיסָה — אַלְיַין.

ער : וּוֹאָס וּוַיְיטָעָר ?

זַי : הָאָט עַרְגָּעָץ אַהוָן גַּעֲכָאָפָט . . . אַ בְּרִיה דָעָרָוִת. זַי הָאָט אַבָּעָר קִיּוֹן גְּלִיק נִישְׁטָג גַּעֲכָאָפָט !

ער : כְּהָאָב דָאָךְ דָּיר גַּעֲוָאָלָט גַּעֲבָן —

זַי : צִוּעָל בִּי דָר נִישְׁטָג גַּעֲמָעָן. גַּי אַהֲיִים . . .

ער : טְרִיבִיב מִיד נִישְׁטָג.

זַי (נָאָךְ אַ פּוֹיוֹעַ) : כְּהָאָב דִּין מַאְמָע גַּעֲזָעָן.

ער (דָעָרְשָׁאָקָן) : זַי וּוַיִּסְטַּעַפְסָ ? הָאָט דָר עַפְסָ גַּעֲזָעָט ?

זַי : זַיְעָר אַ גּוֹטָע דִּין מַאְמָע ; עַס טָוָט אַיר זַיְעָר לִיְיד וּוֹאָס דִי אַלְטָע וִיצְטָ ... אַוְן פּוֹנְקָט אַצְינָד . . .

ער : וּוֹאָס אַצְינָד ?

זַי : וּוֹעֵן מַעַן דָאָרָף אַזְוִי פְּלִיכְ אַיְינְקוּיַּהן צַו דִּין — חַתּוֹנָה . . . אַזְוִי וּזַי קוֹיֶּטֶת אַיִן, וּוֹעֵט קִינְגָּעָר נִישְׁטָמָה . . . פְּעַטָּה, בִּילִיק אַוְן פִּינְקְטָלְעָד . . .

ער (מִיט פְּאָרוֹוָאָרָח) : מְרִים !

זַי : זַי וּוְיל, כְּזַאָל פְּאָרְטְּרוּטָן דִי מַאְמָע . . . זַי וּוֹאַנְדָּעָרָט זִיךְ פְּאָרָ-

וּוֹאָס אַיךְ זַאָל נִיט עַרְלָעָד פְּאָרְדִּינָעָן !

ער : מְרִים !

זַי : אַזְוִי הִיָּס אַיךְ.

דען דיאלאג ציט זיך ניט לאנג. «עד» גיט אועעך צו זיין טאטן מיטן הויכן שטערן, צו זיין מאמען, די נגיזותטע און צו זיין פלה. «זיין» שיקט אים אועעך ...

דא איז דער דיאלאג שארכ ווי א חלף, איטליךס ווארט איי אנגען לאדן מיט דראמאטישקייט. נאך די ערנשטי פֿינְ-זַעֲקָס ווערטער ווערט אלץ איזוי קלאר, איז מען טאר ממש קיין איבעריך ווארט ניט ריידן. דא האט איר איז עטלעכע ווערטער דעם גאנצן אינהאלט פון א דראמע.

און איר וויסט גענוו מיט וואס עס ווועט זיך ענדיקן, וויל דער סוף איז פֿאַטָּאָג. דער אונטערשייד אויף דעם עקאָנאַמִישׁן לייטער איז איזוי שאָרָה, איז אלץ מוֹן קומען צו דעם פֿאַטָּאָלֶן סוף. און די פֿרוּי איז דא די שטארקע. זי שיקט אַהֲיָם איר רײַיכָן «געַיְבָּתָן».

און «זיין», וואס דערצייל וועגן איר מוטערס גנבה פון א הון מיט ביטערקייט, לאָוט אויף איר מוטער קיין שטובי ניט פֿאַלֵּן פון אנדערע. ווען «עד» זאגט איר, איז איר מוטער איז איר אומגָלִיק, האקט זי אים אפ :

— רײַיך נישט! — זי האט אלץ געטאן, וואס זי האט געקאנט ... דער הונגער איז שטארקער געווען ... האט זי געבאָט עפָּס ... און די יתומה, איז זי אלין געבליבן, האט חן אין לייטנס אויגן געפָּונען ... דא האט איר אן אלמנה, וואס כאָפט אַ מַאְלָא א הון פְּדִי איר טאָכָּט טערל זאל זיין זאט און שיין.

און אט האט איר נאך אן אלמנה.

די דאַזְיָקָע אלמנה, וואס אין דעם אינאקטער «שאמפאָנייעַר», האט אַפְּילְיוֹ נאָכָן טוּיט פון איר מאָן, דעם סוֹהֶר, געוואָלט אַנהָאלְטָן דעם פֿרּוּמָען שטאטט פון אַסְוֶּרֶס אַ פֿרוּי.

האט זי א שטרענע אָוִיג געהאלְטָן אויף אַירע טעכטער, דעם סוֹפֶרֶס טעכטער, די טעכטער פון דעם פֿרּוּמָען גַּאטְסְּ-אַרְכְּטִיקָן סוֹהֶר. איז איז טאָכְטָעָר געבליבן זיצָן בֵּין גַּרוּעַן צָאָפָּ. די צוֹוִיטָע טאָכְטָע איז יונָג געבליבן אָן עָגָנָה. און די יינְגְּסְטָע טאָכְטָע איז אַ נִיְּטָאָרִין. דאס איז דער תְּכִלָּה וואס איז געווארן פון די דריי טעכטער אַירע.

זי האט געקעמאָט מיט די לעצטער בוחרות, בייז זי האט אַפְגָּעָלָן
די קִיְּצָעָם ...

קומט די פַּרְמוּעַ שְׁכָנָה דְּבוֹרוֹה, אוֹזֵק אָן אלמִנְהָה, אָן דַּעֲרָצִילֶת אִיר,
אוֹ זַי אִין פַּאֲרַבְּיִינְגָּאנְגָּוּן דָּאָס גַּעֲרְטַנְדָּל מִיטָּ דַעַר רַעֲסַטָּרָצְץִיעַ, וְאוֹ
די מַזְוִיק שְׁפָלִיטָה, הָעָר אִיךְ זַי ? מַזְוִיק פְּעַלְתָּ מִירָה. כִּיקּוּק מִידָּקְפִּילָה
נִיאָ אָום... וּוְעָרָ מִיר גַּעֲרְטַנְדָּל. סִיזָּאָקָסְטָ מִידָּ אָ מַזְוִיד אַין גַּרְוִיעַן צָאָפָּ
אַרְזִין. פָּוּן מִינְיָעַ עַסְקִים וּוּעַטָּ קִיןָן בְּדוֹן נִיטָּ זִין... גַּיִ אִיךְ... נִישְׁטָה
אוֹיגָן זְעָעָן אָונָן נִשְׁטָה דִּי אָוְיעָרָן הָעָרָן... פְּלַזְוִילְגָּג אֲ גַּעֲלָעְכְּתָעָר ! כִּיקּוּ
מִינָּ אָום, דַעֲרָעָץְךָ ...

פֿרַעֲגַט דֵי אַלְמָנוֹה :

וואס האסטו געזען? —

דערציזילט די צוויתע אלמנה:

— הלוואו זואטן עס מינע אויגן ניט געזען! יאגט נאך א קאָפּ פֿעַלְושׁ אַ צְנוּעה... פֵּן רַעֲסְטַאָרָצִיעַ אַיבָּעֶר דַּעַר לְעָנָג פֵּונְן צּוּיִם... זַי קַנְאָקָט צְקוּרְקָעָס אָוֹן לְאָכְטָה, סְקַלְיִידְלָן שְׂעוּבָטָה, עַר — נאך... יַאֲגַט עַר זַי, כָּאָפּט זַי אַ הוּוֵּין בְּלַעֲטָעָר אָוֹן שְׂמִיסָט אִים, אַיְן פְּנִים אַרְיִין... אָוֹן לְאָכְטָה... אָוֹן לְאָכְטָה...

די ערשטע אלמנה:

הדרסלן

זאגוט די צוועייטע אלמנה:

= און דו האסט גענואומט און געשוויגן ? =

שנאות־ארטן די ערשות אלמנה פֿעַסְט :

— יא, אציבנד שויגיג. דו הער, וואס איד וועל דיר דערציילן. איז
וועל איד דיר דערציילן. אין גאנט אין הימל וועט אונדו הערן.
אין דג מאשנה אינו קורץ אונ שארפ:

דרי טעכטער האט דער סוחר איבערגעלאָן... איז די עלטטע
אצינַד אַזְוִיעַר לְימַעַן — אַ גְּרוּיעַר צָפֶן. נָאָר דֻּעְמָאָלֶט האט זֵי גַּעַץ
לוֹכְטָן וּזְוִין... אַיך בֵּין דֻּעְמָאָלֶט דָּעַם פְּרוּמָעַן סּוֹפֶרֶס פְּרוּזָגְוּעַן.
אַיך האָב זֵי וּזְוִין אָוִיג אַין קָאָפֶן גַּעֲהִיט... אַיך האָב גַּעֲוָאָסֶט. אַז
היַינְטִיקָע צִיטָן... עַס דְּרִיעַן זִיך אָרוּם קְלֹעַזְמָעַר, שְׁנִידְעַרְלָעַן, אָזָוִי
דיַיְוַיְשָׁלָר אָנוֹ אַלְטָע בְּחוּרִים... בֵּיתַ-הַמְּדָרְשָׁנִיקָעָס אַפְּלִינוֹ פְּלָעַגְן זִיך

דריעו בים פענץטער... נאר אויף וואס איז אמאמע? אַ פֶּלְחָדְמִידָלַן, האב איך געוואסט, דארכ זיין ווי א שפיגל... און איך האב מינס באויזן. עס איז אויף איר קיין הויך ניט געהאלן! געהית האב איך זיין געהית, קיין אויג ניט אַרְאַפְּגָעַלְאָזָן, קיין טרייט פֿוֹן שטוב אַן מיר ניט געמאכט, און אלץ מוסר געוואגט... קוק נישט אהער, קוק נישט אהין, דא שטעל דיך נישט... דא מעק זיך נישט... קוק נישט ווי פַּיְגַּעַלְעַדְךָ פֶּלְעָן.

אייצט איז זיך 36 יאָר אלט, אַן ערלעך מידל, די ביגער צו צילן, אַ געדונצְלַטַּע הויט, ווי פַּאֲרֵמַעַט פֿוֹן תְּפִילִין, אויגן פַּאֲרְלַאַשְׁעָנָע, דאס פְּנִים זוּיעָר... .

און וויסטו וועמען זיך האט פַּיְינַט? מיך, איר אַיְגַּעַנְעַט אמאמע. זיך אלין וויסט ניט פַּאֲרוֹוָאָס. נאר איך וויס... און די צוּוִיטַע האט החונה מיט אַ שְׂנִידְעַרְדִּינְגָּג, ניט געוואלט לאָזָן די צוּוִיטַע זיכן ביזן גרויען צאָפֶן. האט ער אַפְּגָעַלְעַט מיט אַר אָיאָר, צוגענומען דאס געלט מיטן דרישט פוח און איז אַוּעָק. זאָונָה געבליבּן.

האט זיך אַנְגָּעַלְעַט אַ לְוָגְעָן-פֶּלְעַלְעַר, זיך שפִּיטַט מיט בלוט... אַ שָּׁפְּטַן איז זיך שוין, און זיך טוליעט זיך צו מיר ווי אַ קִינְד, ווי אַ קִינְד קִינְד, און עס ווינט גאנצע געכט... און וויסטו אויף וועמען זיך ווינט? אויף מיר. איך האב זיך אומדי גלייקעך געמאכט. אירע טרערן פְּאָלָן ווי היסטר בעלי אויף מיין הארץ. הכלל — האב איך געוואגט — זאל די דרייטע לעבן, זאל זיך זיין ווי זיך וויל? זיך פַּאֲרְדִּינְט מיט דער נאָדל, זעכץן שעא איז טאג אַרְבָּעַט זיך קוּים טרוֹקָן ברוֹיט פַּאֲרְדִּינְט. זיך זיך וויל צוקערקעס אויך, זאל זיך עסן! זיך וויל לאָכָן, שטיַּקָּה, קושן זיך — זאל זיך!

... און דא קומט אַרְיִין דאס דרייטע טָאַכְטָעַרְל שיפּוֹר און שרײַיט:

— שאָמַד-פַּאֲגִינִּיעַר!
אונ די גָּמָגָן, די אלמנה, זאגט מיט טִיכָּן וויטטאג:
— נישט דאס האב איך געמיינט... נישט אַזְוִי וויט... (מיט פַּאֲרוֹוָאָרָף צום הימל). נישט קיין רחמנות געהאָט... געשטראָט און אַזְוִי האָרט... אַזְוִי האָרט... .

אין אַרְעָמָקִית אָנוּ אֵין נוֹיֶת וַיַּגְעַן מִידְלָעַד אָין אֲשֻׁטָּנְדִּיקָעַר גַּעֲפָאָר. מַעַן לְוַיְעַרְתָּ אָוִיךְ זַיִ, מַעַן קָאָן זַיִ קְוִיכָּן בִּילִיקָ, זַיְעַד בִּילִיקָ. אָנוּ שִׁין זַיְבָּעַן דַּי אַרְעָמָעַ מִידְלָעַד, אָנוּ הִיסְ בְּלוֹטַה אַבְּזָן זַיִ, וּעֲרוֹן זַיִ לִיְכַטְ גַּעַשְׁטוּרְיכְּלַט ...

אָנוּ הִיטָּן זַיִ, שְׁרַעַקְן זַיִ מִיטַ גִּיהְנוּם אֵיזַ אָוִיךְ נִיטַ גּוֹטַ, עַלְטָעַרְן זַיִ זַיִ, זַיְצַן בִּיְזָן גַּדְרְיוּן צַאָפָ.

אָנוּ אֲמָמָעַ קָאָן זַיִ נִיטַ צְעַרְיסִין, זַי דָּאָרְפַּ זַאְגָּן פָּאָרְ פְּרָנְסָה, אָנוּ אֲפְּיָלוּ וּוֹעַן עַס אֵיזַ דַּא אֲפָאָטָעַר, אֵינוּ עַר אֲלָאִיזְלָחָ, דַי מַאְמָעַ מַוָּן אֲרַבְּעַטְן שְׁוֹעָרָ, וּאֲקָסְן קִינְדָּעָר אָוִיךְ הַפְּקָרָ, אָנוּ אֲטָמָן אָנוּ אֲנָמָעַן. אָנוּ אֲזָא שְׁרַעַקְלָעַד בִּילְדַהְט אִיר אֵין דַעַם אִינְגָּטָרָ «אָין אֲפְרִימָאָרגָן».

עַס אֵיזַ מַעַר בִּילְד זַיִ דְּרָאָמָעַ, אֲבָעַר שְׁטָאָרָק אֵין דַאָס בִּיחָד. דַא זַעַט אִיר אָנוּ אַרְעָמָעַ פָּאָמְלִיעַ, אֲזִידְעַ, וּוֹאָס אֵיזַ אַלְטַ אָנוּ קְרָאנְקָ, אֲפָאָטָעַר, וּוֹאָס אֵיזַ אֲלָאִיזְלָחָ, אֲמָמָעַ, וּוֹאָס אֲרַבְּעַטְן פָּאָרְ גִּיבְרִישָׁע הַיּוֹעָרָ, אָנוּ אֲזָוִיְ מִידְלָעַד, אַיְנָעַ אֲבָרָן פָּוָן אֲיָאָרְ אַכְּזָן אָנוּ דַי אַנְדָעָרָעָ «אֲבָגָסָעְ שִׁינְיָהִיטְ מִיטְ שְׁטָאָרָעְ אַוִיגָן», אֲבָעַר גִּיטְטִיקָ אֲזָאָרְגָּשָׁטָאָנָעָנָעָ, אֲבָעַר אֲמָאָן אַהֲטָעַלְגָּטָ אִיר אֲקָושָׁ אָנוּ זַיִ אֲצְוִירִיקְגַּעַשְׁטָאָנָעָנָעָ, אֲבָעַר אֲמָאָן אַהֲטָעַלְגָּטָ אִיר אֲקָומָטָ אֲרָבָל דְּעַרְפָּאָרָ, פָּאָרְ יְעַדְןְ קָוָשָׁ אֲרָבָל ... אָנוּ דַי עַלְטָעַרְ וּוֹאָס אֵיזַ אֲבָרָן אֲמִידָ, פָּרָעָגָטְ זַיִ נַאֲדָ שְׁטָאָרָק אַוִיכָן רִיְיכָן בְּחוֹורָ, וּוֹאָס הָאָטְ הַיִּינְטָה תְּהִוָּהָ, זַי פָּרָעָגָטְ זַיִ נַאֲדָ שְׁטָאָרָק, אָנוּ דַי מַאְמָעַ אֵיזַ עַס אֲוּוּקְגַּעַשְׁגָגָעָן אֲהָיָן אֲרוּטְהַלְקָן אָנוּ פָּאָרְדִּינְעָן עַטְלָעַכְ גְּרָאַשָּׁן, דַאָס מִידָלְ הָאָטְ אֲבִילְדַ פָּוָן חָתָן בֵּי זַיִ. זַי קָוקָט אַוִיכָן בִּילְד אָנוּ צְעוּוּיִינָט זַיִ אָנוּ חַלְשָׁט אַוּוּקָ ...

אָנוּ וּוֹעַן דַי נַאֲרִישְׁעַוָּאָטָעְ שְׁוֹעַסְטָעַרְ קוּמְטָצָו צַו אִיר אָנוּ זַאָגָט : רְבָקָה, עַכְן דַי אַוִיגָן, אַנְיִיטְ וּוֹעַט מַעַן דַי הַיִסְן בְּאַגְּרָאָבָן — עַנְטַקְעָרְטָ דְּבָקָה :

— מַעַן הָאָט מִיךְ שְׁוִין ... בְּאַגְּרָאָבָן ...

אָין דַעַם אִינְגָּטָרָ «שְׁוֹעַסְטָעַרְ» אֵיזַ דַא וּוֹידָעָר אָנוּ אַלְמָנָהָ, אָנוּ אַלְמָנָהָ נַאֲדָ אֲשָׁוֹחָטָ, נִיטְ סְתָמָ אָנוּ אַלְמָנָהָ. דַי אַלְמָנָהָ מִירָלָ, הָאָט אֵיזַ קִינְדָ אֲחַדְרִיְינְגָלָ, אַבְרָהָמִילָ, הַאֲלָטְ דַי מַאְמָעַ דַעַם פָּאָרְשָׁטָאָרְבָּעָנָעָם

טאטען דעם יינגאל פֿאָר די אויגן, אַזּוֹוי ווי ער וואָלט געווען אַ לעבעדייקער.
אַ קלִינִיקִיט, אָזָא טָאטָע, אַ שְׁוֹחֵט, אַ יְרָאִישִׁים...
די אלמנה מירל האט צוֹויי שׂוּעַסְטָעָר, בִּידְיעַ דִּינְסְטְמִידְלָעַר, אָזָן
נאָך עַפְעָס... .

בְּאַגְּעַגְעָנָעָן זִיךְ דִּי דְּרִי שׂוּעַסְטָעָר אַין סְקוּעָה. דִּי צוֹויִי שׂוּעַסְטָעָר,
די דִּינְסְטְמִידְלָעַר, בְּרַעֲגַעַן אַלְעַ מָאַל עַפְעָס פֿאָרָן חֶדְרִיְינְגָּל אַברָהָמֶל.
זָאָס חֶדְרִיְינְגָּל אַיזָּוּ אַ קְרָאנְקָס, עַס הַוּסְט, אַבְעָר אַ זַּיִעַר עַמְּפִינְדָּלָעַר
יְינְגָּל, וַיִּיסְטָעַס, אָזָוּ דִּי גּוֹטָעַ מָוּמָעַס זַיְגָעַן עַפְעָס גַּאֲרַ נִיט... אַגְּבָּן
יְינְגָּלָעַר אַין חֶדְרַ טְרָאָגָן אַונְגְּטָעָר...

אַנְטְּלוּיֶּט דָּאָס יְינְגָּל וּזְעָן ער זַעַט אַיְנָעַ פֿוֹן זַיְגָעַן מָוּמָעַס אַנְקְוּמָעַן.
קוּמָט דִּי שׂוּעַסְטָעָר לְהָא אָן בְּרַעְגַּט וּוְאָקָס פֿאָר אַ לִיכְטָן. עַס אַיִּן
מָאָרָגָן יָאָרְצִיָּט נַאֲכָן שְׁוֹחֵט. דָּעַר גַּעַשְׁתָּאָרְבָּעָנָר שְׁוֹחֵט אַין דָּעַר
פֿאָמִילִיָּעַ אַזָּוּ הַאָלָט אַלְעָמָעַן עַפְעָס אַין מָוָרָא. זַיְלִיגְט אָוִיס טִי, צַוקָּעָר
פֿאָרָן הוֹסְטָנְדִּיקָן אַברָהָמֶל, דָּעַרְנָאָךְ גִּיט זַיְאָבִיסְלָעַלְעָט... דָּעַר חַתָּן,
וּזָאָס אַיזָּוּ «גַּעַקְוּמָעַן בָּאָקוֹן דִּי גַּעַשְׁוֹאַלְעָנָעַן מוֹיד מִיט דִי קָעַלְבָּרָעַנָּעַ
אוִיגָּן» (די טָאָכְטָעָר פֿוֹן אִירָעַ בְּעַלְיִ-הַבְּתִים), האט אִיר אַ זַּיְגָעַן גַּעַלְאָזָן...
אוִיגָּן אַ מעָשָׁה דָּעַרְצִילָּט זַי, וּזְעָן אַ טָּאגְ שְׂוּרָעָרָעָר אַרְבָּעָט לְכֻבוֹד
דָּעַם חַתָּן, פֿאָלָט זַי אָרִיָּן אַיִּן בָּעַט אַמִּידָע, אַ צְעַרְאָכְעָנָע, אַזְנָבָן קְוִים
דָּרְעַמְלָט זַי אַיִּין, ער אַיִּין דָאָ, ער אַלְיָין, רִי יַאֲקָעָלָעָ! מִיט זַיְגָעַן קָאָצְנָעָן
אוִיגָּן... אַ בְּרַעְגַּנְדִּיקָר אַטָּעָם... דִּי פָאָותָן קְרִיבָן אִיר אוֹפְּן הָאָרֶץ
אַרְוּם וּוּוֹרְדִּים... .

אַבְעָר אַוִּיפְּ אִים, אַוִּיפְּ רִי יַאֲקָעָלָעָן, האט זַי זִיךְ דָּאָס הָאָרֶץ גַּעַד
קִילְטָן, «אִיְיַן אַרְיִינְפְּאָרְ-הָוִי מִינְטָעָר? אַלְעַ פֿינְפְּ פֿיְנְגָעָר!»
אוֹזָן אַט קוּמָט דִּי צְוִוִּיטָעָשׂ שׂוּעַסְטָעָר. זַי קוּמָט מִיט אִיר בְּחוֹר, מִיט
וּרְתָּחָן, אַבְעָר זַי שִׁיקְטָאִים אַזְוָעָק. דִּי שׂוּעַסְטָעָר, דָּעַם שׂוֹחַטָּס פֿרְוִי, וּוּעַט
אַ פֿינְגְּטָעָר יָאָר אַוִּיסְלָאָן אַוִּיפְּ אִיר קָאָפְּ.

אוֹזָן עַס הַיִּבְטָן זִיךְ אָן אַ שְׁטַעַבְּיִקְעָר דִּיאַלְאָגָג צְוִיָּשָׁן דָּעַר שׂוּעַסְטָעָר,
דָּעַר אלמנה, אָזָן דָּעַר צְוִוִּיטָעָר נַחְמָה. נַחְמָה אַיזָּוּ שָׁאָרְפָּ אַוִּיפְּ אִיר
צָוָגָן, דִּי פֿרוּמָעָשׂוּעַסְטָעָר וּוֹלְגָעָן נַעֲמָעָן לְכַתְּחִילָה דִי «אַתְּגָנִ-זָוָנָה»,
אַבְעָר זַי גַּעַמְטָמִיט וּוּיִיטָאָג אָזָן מִיט בִּיּוֹקִיָּט.
אוֹזָן וּזְעָן דִּי פֿרוּמָעָשׂוּעַסְטָעָר דָּעַרְמָאָנָט נַחְמָה גַּאֲטָס שְׁטָרָאָפָּ, זַאֲגָט
אִיר נַחְמָה שָׁאָרְפָּ:

— כהאב דיר איז מאָל געזאגט, מילאַ, שטעל דיך ניט צוישן
מיר און גאט ... כיועל מײַן שטעטל אַליין באַשטיין.
און האָט גאט צו מיר טענות, האָב איך צו אַים אויך טענות...
אויף אַיִן טענה טוינטן תירוצ'ים.

די אלע איינאָקטערס זייןגען שאָרְפּ-רעָאַלִיסְטִישׁ אַונְ שְׂטָאַרְקּ קָאנְ
צְעַנְטְּרִירְטָעּ דְּרָאָמָעּן. דָּא אַיְן מְשֵׁךְ קִין אַיבָּרִיךְ וּוֹאָרטּ נִיטָאּ. דָּא אַיְן
דָּאָרטּ אַיְן דָּא דִּי טִיפִּישׁ פְּרֶצֶס נִיטְ-דְּרָזְגָּאנְטִיכְיָתּ, וּוֹאָס זָאנְטּ אַפְּטּ
מעָר וּי באָרְעָדוּדְיקִיטּ.

דעָר דיַאלָּג אַיְן זַי אַיְן מִיסְטָעַרְדִּישׁ-שָׁאָרְפּ אַונְ מִיסְטָעַרְדִּישׁ-קָלאָרּ.
קִין גְּעוּוִינְטְּלָעְכּ עַדְעָלִיסְטִישׁ פְּרֶזְגָּאנְגּ, וּוֹאָס טְרָאָגּ זַיְעַרְכּ אַפְּטּ
ראָקטָעָר אַוִּיפּ דָּעָר גָּאוּ, האָט אַיר דָּא נִיטּ. דָּעָר מְעַנְשָׁ אַיְן סְתָמָאָ
מְעַנְשָׁ, אַבָּעָדּ דִּי דְּרָאָמָאָטּ שָׁוֹטוֹאָצִיעּ, אַיְן וּוּלְכָעָרּ עָרּ וּוּעָרְטּ אַרְיִינּ
געַקְלָעָטּ, אַיְן רָעָאַלִיסְטִישׁ; דִּי פְּרָאָבלָעּ, דִּי טָעָמָעּ, זַיְנָעּ שְׂטִיקָעָרּ
פְּלִישָׁ פָּן לְעָבָן.

די מְעַנְשָׁ אַנְטּ אַיר פְּאָרְבִּיטּ אַוִּיפּ "עָרּ" אַוּן "זַי", "מָאוּ",
"וּוִיבּ", "מוּמָעָסּ" אַ.א.ו. אַוּן אַזְוִי טָוָטּ טָאָקָעּ פְּרֶץ אַפְּטּ.
עם האָנדְלָט זַיךְ נִיטּ אַיְן אַיְנָאָקטָיקָעּ דְּרָאָמָעּן וּוֹעָגּ שְׁאָרָהָעּ אַינְדְּיוֹדוֹאָ
לִיטְעָנּ. עם האָנדְלָט זַיךְ אַיְן זַיְנָעּ אַיְנָאָקטָיקָעּ דְּרָאָמָעּן וּוֹעָגּ קְרָבָנוֹת
פָּן סָאַצְיאָלָעָר אַוְמְגָעָרְכָּתִיקִיטּ אַוּן וּוֹעָגּ אַשְּׁרָפָן פְּרָאָטָעָסּ קְעָגָן
דעָר אַוְמְגָעָרְכָּתִיקִיטּ. פָּן וּוּלְכָעָרּ עָסּ לְיִידָן מְעָרּ דִּי שְׂוֹאָבָעּ, דָּעָר
עִיקְרָשָׁטּ דִּי פְּרוּיָעּ.

איַן אלע איינאָקטערס פְּמַעַטּ אַיְן דִּי פְּרוּיָעּ דָּעָר קְרָבָן, וּוֹיְלּ זַי אַיְן
דִּי שְׂוֹאָכְעָרָעּ, אַוּן זַי אַיר קְרָבָן הָן דִּי שְׂטָאַרְקָעָרָעּ, פְּאָרְדִּישָׁ
פָּאָרְשָׁוּינָעּ.

אוֹן וּי עָסּ קְוָמָטּ צַו דָּעָר בָּאַצְיאָוָגָגּ הָן דֻּעָם מָאָן צַו דָּעָר פְּרוּיָעּ
זַיְנָעּ אַפְּטּ דִּי סָאַצְיאָלָעּ אַוְנְטָעָרְשִׁיְדָן גָּאָר נִיטּ וּוּבְּטִיקּ, אַ פְּעַלְדְּשָׁעָרּ
יוֹנָגּ פְּאָרְפִּירִיטּ אַ דִּינְסְטְּמִידְלּ ("שְׂוּעָסְטָעָרּ"). אַ שְׁנִיְדָעָרִיְוָגּ נְעַמְּטִיכּ
בִּי אַ יְוָנְגָעָרּ פְּרוּיָעּ אַיר גַּעֲלָתּ אַוּן אַיר פָּחָה אַוּן וּוּעָרְטּ נְעַלְמָם. עָרּ לְאֹזֶת זַיְן
יוֹנָגּ פְּרוּיָעּ אַן עֲגָנָה ("שְׁאַמְפָאָנוּעָרּ"). דָּא לְיִידָטּ דִּי פְּרוּיָעּ אַפְּלִיכּוֹ
דִּי מְעַנְעָרּ פָּן אַיר קָלאָסּ.

ניטה קיין טיפן, קיין רעליסטיישע כאראקטערן מיט טיפיש-איןדי-ויזדאַליסטיישע שטראיכן. עס זייןען דא רעליסטיישע סיטואציאַע. וואס פֿרְן צו שאָרָף-דּרְעַלִיסטיישע קאנֶפּֿלִיקְטָן אָוּן צו רעליסטיישע אויף-לייונגען.

דאָס מוון מיר געדענעם.

פרץ האט געגעבן בעסער דראמאטישן רעליזם ווי רעליסטיישע פֿאָרטְרַעַטְן-מַאָלָעַרְיִי.

ער האט אָפְנִים געוואָסֶט, אָז אָ רעליסטיישער כָּאָרָאָקְטָעֵר ווועט אַים שטערן; ער ווועט אַים מוון געבן דאָס רעליסטיישע לשון, די רָעַ אַלִיסטיישע באָזְעַונָּג אָוּן די גָּאנְצָעַ רעליסטיישע באָנְעַמָּנוֹג, ווועט ער זִין גָּעַבְנָדָן אָוּן גַּעֲפַעַנְטָעַט, ער ווועט זִיךְ מוון אָפְזָאָגָן פֿוֹן זִין פֿאָרָם, פֿוֹן זִין ווּאָקָאָבָוָלָאָר אָוּן פֿוֹן זִין בְּלִיצְקָעַ אַפְּאָרִיזְמָעַן.

אָ שטערונג רעליסטיישער כָּאָרָאָקְטָעֵר פֿאָדָעַטְן, אָז דער מַחְבָּר זָאָל זִיךְ צְוָאָסָן צְוָאָים, ער קָאָן אָוּן דְּאָרָף זִיךְ נִיטְ צְוָאָסָן צְוָאָם מַחְבָּר; דער רעליסטיישער כָּאָרָאָקְטָעֵר האט זִין שטערונג לעָגָיקִי. אָיוּן ער אָבָּלָעָגָלִיעַ, מוֹז ער דִּיְדָן אָוּן דְּנָעַקָּעַן ווי אָבָּלָעָגָלִיעַ, ער קָאָן נִיט אָנְהָיָיָן דִּיְדָן פֿוֹן הָעָלָעָר הוֹיט ווי אָן אִינְטְּלִיגְעָנָם.

אוֹן דעריבער זְעַעַן מִיר, אָז פרצעס מענטשן דִּיְדָן פרצעס שְׁפָרָאָךְ, בלִיצְן מִיט שָׂאָרְפָּעַ אָוּן קָלוּגָעַ אַפְּאָרִיזְמָעַן אָוּן דִּיְדָן אַפְּט אַפְּלוּ מִיט דִּיכְטָעָרִישָׁן פֿאָטָאָס.

האט ער אַרוּסְגָּעָלָאָזָן סִימְבָּאָלִין, אָבָּעָר אִין רעליסטיישע סיטואצְיָעַס הָאָט ער זִיךְ פְּסָדָר באָוֹזְן.

אט די קָלוּגָעַ פְּשָׂרָה האט זִיךְ אַפְּט אִינְגְּעָגָעָבָן, אָבָּעָר אַפְּט אִין די סְתִּירָה נִיכְרָה; די נִיט-דּרְעַלִיסְקִיטְט פֿוֹן מַעֲנַטְשָׁן אִין נִיט שְׁלוֹם מִיט דער רעלילְשְׁקִיטְט פֿוֹן דער דְּרָאָמָטִישָׁר סִיטְוָאָצְיָעַ.

אוֹן דאָס גַּעהֲרֵט אוֹיךְ צְוָאָרְקִיְּטָן פֿוֹן שְׁוֹאָרְקִיְּטָן. פרצעס אַינְאָקְטָעָרָס זִיןעַן אַלְעַ פְּמַעַט דְּרָכָאוֹס סָאָצִיאָלְעַ דְּרָאָמָעָן. אוֹן די טָאָפְּלָטָעַ, אַדְעַר צְוִיְּהָאָכָעַ דְּרָאָמָטִישָׁקִיטְט, אַדְעַר טְרָאָגִישְׁ קִיטְט, די נְאָצִיאָנָאָל-שְׁטִיגְגָּרִישְׁ אָוּן נְאָצִיאָנָאָל-עַקְבָּגָאָמִישְׁ, מַאֲכָן די אַינְאָקְטָעָרָס אוּסְעָרָסְטָשְׁ שאָרָף דְּרָאָמָטִישְׁ.

אין די אינאקטערס איז דער קרבן מסדר די פֿרוי. זי איז דער קרבן פֿון דעם טאפלטן טראגיום.

און דא איז דער קרבן ניט בלוייז די יונגע יידישע פֿרוי, אויף וועכער עס פֿויירן מענער אי פֿון די סָאצִיאַל העכערע שיכטן און אי פֿון איז איגענעム סָאצִיאַל שיכט. עס זינגען קרבנות די מאמעס. זיי, די מאמעס, טראגן דעם טאפלט-שוערן על פֿון אַ טאטן און פֿון אַ מאמען. דער פֿאטער איז אדער טויט, אדער ער איז אַזְאַל לאַיזַּלְעַד עקאנטאמיש, אַז די פֿרוי מוֹז געמען אויף זיך דעם גאנצַן עול פֿון פרנסת.

בלוייז איזן דראמע האט איז דא וואס די פֿרוי און דער מאָן לֵידָן גלייך ("אַ קְבָּרוֹתַ-גְּאַכְּט") און קומענָאָום ביידע גלייך. דא איז דער מאָן ניט שוֹלְדִיק. שוֹלְדִיק איזן בִּינְדָּס אָומְקָומָן איז די אָומְגָעֶרְעַכְטָע סָאַץְאַלְעַד אַרְדְּעַנוֹגָג.

און די גְּרִוִּיסָע דְּרָאָמָעָן זִינְעָ אַז פֿרְץ דְּרָכָאָים נָאַצְּיָאָנָאָל. דאס נָאַצְּיָאָנָאָלָע קָאָן אוַיסְגָּעְטִיטִישׁ וּוּרְעָן אָנוֹנוּוּרְסָאָל, וּאוֹרְאִים סָוְףַ-פֿלְ-סָוְףַ דְּעַבָּן דאָר יְיָזָן אַז דער אַלְגָּעָמִינָעָר וּוּלְטָם אָן זִיעָרָע פֿרְאַבְּלָעָמָעָן. זִינְעָן טִילְיוֹוִיָּו וּוּלְטָטַ-פֿרְאַבְּלָעָמָעָן, אַדְעָר אָנוֹנוּוּרְסָאָלָע פֿרְאַבְּלָעָמָעָן. אַז די אַינְאַקְטָעָרָס אַז פֿרְץ דְּרָכָאָים סָאַצְּיָאָל. דאס נָאַצְּיָאָנָאָלָע פֿאַרְשָׁאָרְפָּט אַדְעָר פֿאַרְטָאָפָּל בְּלֵוייז די דְּרָאָמָטִישִׁים.

איינְיקָע האָבָן פֿרְוּבִּירְט פֿערְיָאָדְרִירְן פֿרְצָעָס דְּרָאָמָטִישׁ שָׁאָפָּן, אַבְּעָר אַ שָּׂאָרְפָּע אָן קְלָאָרָע פֿערְיָאָדְזָאַצִּיעַ, סְפֿעַצְיַעַל פֿון זִין דְּרָאַז מָאָטִישׁ שָׁאָפָּן, אַז אָזְוִי גּוֹט וּזְיַי נִיט מְעַלְגָּעָךְ, וּוּילְ פֿרְץ האָט פֿמְעַט אַלְעָ דְּרָאָמָעָן זִינְעָ גַּעֲשִׁיבָן אַז דָעַם קְרוֹצָן פֿערְיָאָד פֿון וּוּלְכָע צָעָן יָאָר, אָן אַז אַז דִּי צָעָן יָאָר האָט עַר גַּעַשָּׁאָפָּן אַנְדְּרָע וּוּרְקָה, וּוּסָס וּוּלְטָן זִי גַּעַהְעַרְטָט צָו אַנְדְּרָע פֿערְיָאָה, וּוּלְטָן יָאָר דָא גַּעַהְעָט אַ פֿערְיָאָדְזָאַצִּיעַ אַז אַ פֿערְיָאָדְזָאַצִּיעַ, וּוּסָס אַז אַבְּסָאָלוֹט פֿאָלְשָׁ.

אָגָב האָט פֿרְץ איינְיקָע אַינְאַקְטָעָרָס בְּאַאָרְבָּעָט פֿון זִינְעָ קְלִיְינָע דֻּעְרְצִיְילְוָגָעָן; וּוּי, לְמַשָּׁה, פֿון דָעַר דֻּעְרְצִיְילְוָגָג "מְשֻׁופָּעַ" אַז גַּעוֹוָאָרָן דָעַר אַינְאַקְטָעָר "אַ פֿרְימָאָרְגָּן", פֿון דָעַר דֻּעְרְצִיְילְוָגָג "מוֹסְרָ" — דָעַר אַינְאַקְטָעָר "שָׁאָמְפָאָנִיְעָרָד".

און וּוּסָס וּוּלְטָם דָא אַוְיְתָאָן די פֿערְיָאָדְזָאַצִּיעַ?

די דערצ'ילונגען זייןען געשרבין געווארן איז די 1909קער יארון אונ
די איינאקטערט זייןען בידע געשרבין געווארן איז 1907.
וועגן דער באָרבּעטונגן פֿון אַינְיקּעַ דערצ'ילונגען אַין איינאקטערט
קָאָנוּ מעָן זיך בְּלוֹויַן משער זִין, אוֹ פֿרְץ האָט דערשְׁפֿירְט די גְּרָעֵסְטְּרָע
מעָגְלָעְקִיטְן פֿון דער דְּרָאָמָע אַרוֹיסְצּוֹבּעָרְגָּעָן שָׁאָרְפְּאָרֶר, אַפְּעָנָעָר אַון
אגְּרָעִיסְיוּדָר סְאַצְּיָאָלָעָר פְּרָאָבְּלָעָמָעָן.
ווען מעָן פְּאָרגְּלִיכְטָט די דערצ'ילונג אַון דעם איינאקטער זעט מעָן
עס באַשְׁינְפְּרָעְלָעָךְ : אַין איינאקטער אַיז די פְּרָאָבְּלָעָם שְׁנִינְדִּיקּעָר אַון
קלָאָרָעָר, דער קָאנְטְּלִיקְטָט שָׁאָרְפְּאָר אַון די אוֹיְכְּלִיוֹנָגָ פִּיקְאָנְטָעָר.
דאּ קומָט דער מעְגַּנְשָׁטָט פֿון דער דְּרָאָמָע צָוָם צְשֻׁוְיעָר, אַון אַפְּהִילָוּ
צָוָם לְיִעְנָעָר, דִּירָעָקָט אַון דער פְּאָרְדִּימְיטְּלָוָגָ פֿון מַחְבָּר. דער צְשֻׁוְיעָר
אדָעָר דער לְיִעְנָעָר וּוְעָרָת אֲשֹׁוֹתָףְּ צָוָם דער דְּרָאָמָע, וּוְילָ צָוָם רְעָדָט
די דִּירָעָקָט דער העָלָד פֿון דער דְּרָאָמָע.
וּוְ פְּגִימָהְדִּיקָּ, וּוְ אֲדָרָאָמָע, "די גָּאָלְדָעָנָעָ קִיטָּ" זָאָל נִיטָּ זִין, אַין
זִי גָּרְנִינְטָ דער עָרָד שָׁאָרְפְּאָר אַון בְּרוּזְוּנְדִּיקְעָר וּוְ אֲדָרָאָמָע וּוְעָן זִי
וְאָלָטָם גְּעוּווֹן אַין אֲדָרְצִילָוֹנָגָ.

ברצעם אינאקטערס זיינען געשפֿילט געווארין סי פָּון פראָסְעִיסְיאַ בעלע שוישפֿילדער אוֹן סי פָּון אַמאָטָארָן. בי דִּ לעצטָע זיינען ברצעם אַינאקטערס אוֹן מאָגָאֶלָּאָגָן געווען אוֹן זיינען נאָד עַד-הַיּוֹם שטאריך באָלְבָט.

ונשף בראשית, אין זיין ערשותער אויף-פֿילוֹנָג, דעם אײַנְאַקְטָעֵר
ס' ברענט'.

עם זינען געשפיטל געווארן א סך אינסצענירונגגען פון פרצעס
מעהשלעך. קיין גראיסע אויפטואונגען זינען זי ניט געווען, ניט ווי
אינסצענירונגגען און ניט ווי ספעקטאלען.

צ'ילונגען פַּרְאָפָּגְנִידֶט גַּעֲוֹאָרֶן, אוֹזְ קִיּוֹן פַּרְזִיְּסַפְּעַקְטָאָקְלָעָן זַיְנָעָן וַיַּטְאָרְוִיסְגַּעַקְמָעָן.

בֵּין גָּאוֹרְ פַּאְפּוֹלָעָר בֵּי אַמְּאָטָאָרְנוּגְרוּפָן זַיְנָעָן פַּרְצָעָס "דֵּי דְּרִיְּ נִיְּטָאָרִינָס".

אַרְוָם אוֹן אַרְוָם אַכְּבָּר אַיְזָן פַּרְזִיְּסַפְּעַקְטָאָקְלָעָן. מַעַן קָאָן וַיַּךְ נִיטְ אַפְּשָׁתָעָן אַרְיָף אַיְזָן אַוְיְפָהָרְוָגָן אוֹן טִיטְלָעָן אַרְיָף אַיר וַיַּאְוִיְּפָהָגָן אַמְּוֹסְטָעְרִידְקָעָר, גַּוְטָעָר פַּרְזִיְּאַוְיְפָהָרְוָגָן.

סִיבָּות זַיְנָעָן דָּא גָּאוֹר אַסְךְּ. רַאֲשִׁית, פַּאֲרָשְׁתִּיְּתִיךְ וַיַּךְ, דֵּי דְּרָאָמָטִישָׁע פְּגִימָהְדִּיקִיָּת פָּוָן פַּרְצָעָס דְּרָאָמָעָן, אוֹן צַוְּיִינָס — דָעָרְ מַאְנָגָלְ פָּוָן גַּוְטָעָסְפָּרְזִיקְעָנְדָרְ צַוְּיִשָּׁן אַוְנְדוּעָרָעָטְרָאָלָן. פַּרְזִיקְעָנְדָרְ צַוְּיִשָּׁן אַוְנְדוּעָרָעָטְרָאָלָן. פַּרְזִיקְעָנְדָרְ צַוְּיִשָּׁן אַוְנְדוּעָרָעָטְרָאָלָן. פַּרְזִיקְעָנְדָרְ צַוְּיִשָּׁן אַוְנְדוּעָרָעָטְרָאָלָן. נִיטְ זַיְן.

בֵּי דָעָרְ אַיצְטִיקָעָר אַנְטוּוּיקְלָטָעָר טַעַאָטָעְרִטְעָכָנִיךְ אַיְזָן גָּאוֹר נִיטְאָן קִיּוֹן דְּרָאָמָעָן, וּוְעַלְכָעָ דָעָרְ טַעַאָטָעָר קָאָן נִיטְ אַוְיְפָהָרְוָן ; דֵי סְצֻעְנִישָׁע טָעָכָנִיךְ אַיְזָן אַנְטוּוּיקָלָטְ אַזְוִי, אַזְ זַיְן קָאָן אַוְיְפָהָרְוָן מַמְשָׁ אַטְעַלְעַמְּ אַזְבָּרָן. דֵי הִינְטָעְרִטְקָוְיִיסְן פָּוָן אַמְּדָעְרָנָעָם טַעַאָטָעָר אַיְזָן פָּוָל מִיטְ מַאְשִׁי נִעְן, דֵי בִּינְעָן קָאָן צַעְפִּיצְלָט וּוּעָרָן אַיְזָן קְלִיְּנָעָמָשָׁ אַיְזָן אַחֲרָיָה עַיְן. מַעַן קָאָן אַוְיְטָוּרָעָמָעָן פְּיִינָה, זַעַקְסְ שְׂטָאָק אַרְיָף דָעָרְ בִּינְעָן אַיְזָן דָעָם צַעְלִיבִּין הַרְּפִּיעִין.

דֵי בָּאַלְיִיכְטוֹנָגְ-מַאְשִׁיגְעָרִיעָ וּוּיְזִיטָמָשָׁ וּוּאַנְדָעָר. זַיְן שָׁאָפָּן דֵי סָאמָעָ סְוּבְּטִילָעָ שְׁטִימָנוֹנָעָן, דֵי סָאמָעָ נַאֲקָעָטָעָ אַיְזָן סְעַנְטָוּלָעָ שְׁטִימָנוֹנָעָן. זַיְן קָאָן שָׁאָפָּן פְּרִירִידָ, טְרוּיְרָ אַסְאָוָן.

דֵי קוֹנְסָטָן פָּוָן דַּעַקְאָרָצִיעָ הַאֲטָמָעָ דַּעַרְגּוּרִיכְטָ אַיר הַעֲכָסָטָן שְׁטָאָפָּל. מַעַן קָאָן גַּעַבְן אַרְמוֹדִיקָעָ דַּעַקְאָרָצִיעָ, אַרְמוֹדִיקָעָ אַרְקָאָרָצִיעָ אַיְזָן עַטְלָעָכָע שְׁטוּרִיכָן, מַעַן קָאָן גַּעַבְן אַרְקָאָרָקְטִיוּעָ דַּעַקְאָרָצִיעָ, מַעַן קָאָן לְאָזָן דָעָם שָׁאָרָפָן שְׁפִּילָן פָּוָן כְּאָרְבָּן בְּלָעְגָּדָן אַרְיָף דָעָרְ סְצָעָנָעָ, מַעַן קָאָן אַוְיָפָהָגָן טְרוּעָמָעָן אַרְיָף דָעָרְ סְצָעָנָעָ פְּשָׂאָטְהָאָרָמָעָן, אַנְשָׁטָעָלָן טְרָאָפְּעָצִיעָס. לִיְיָ טְרָעָס, אַיְזָן מַאְכָן דָעָם סָאמָעָ גַּעֲוֹאָגָטָן אַקְרָאָבָאָטִישָׁן שְׁפִּילָן.

אַיְזָן דָעָרְ שְׁוִישְׁפִּילָעָר אַיְזָן אַוְיָף אַוְעָקָ וּוּיְיטָעָר. עָרָ קָאָן שְׁוִין לְאָנָגָן וַיַּטְ צַוְּגָעָנָגָלָט צַוְּ אַבְּשָׁטִימָטָן אַמְּפּוֹלָאָ, עָרָ קָאָן שְׁפִּילָן אַלְעָ אַמְּפּוֹלָאָס.

אוון אלע זשאנורס, ער איז אויסערסט באזועגלאעך, ער איז דער אמתער
ביגיע-קינסטלאער, ווואט קאָן באהערשן אלע ראלעס.
משׁ קאָן פרְּצָא שְׁפִּידָן.

עם דארך בלויו קומען דער ריכטיקער רועשייסאָר, דער ריכטיקער טاعتער-קינסטלעהָ, וואָס ווועט באָגעמען פריצן. פרץ איז אַ סטיל פֿאָר זיך, פרץ איז פֿאָרֶם פֿאָר זיך, פרץ האָט זיין וואָקָאַבּוֹאָר, פרץ האָט זיין צוֹגָאנְג צוֹ דער טעמע, צוֹ דֵי מענטשָׁן אָוָן צוֹ דֵי דָראָמָאַטִישׁע קָאנְגָּלִיקָן. פרץ איז יידיש, דורךאָיס יידיש, אַבעָר יידיש גָּזְעָן אָוָן אַבעָר גָּלְעָבָט פריציאָנִיש.

אוֹן דָעַר קִינְסְטָלֶעֶר, וּוֹאָס וּוֹעַט דָעַרְשְׁפִּירְן דָאָס פֿרְצָשָׁע אֵין זַיְנָע.
 סַצְעַנְישׁׁע וּוֹעֲרָק וּוֹעֲרָק אִים קַאנְעָן אַרוֹיְפֿרְעָנְגָעָן אַוִיפָדָעַר סַצְעַנְעָ.
 עָר וּוֹעַט קַאנְעָן אַפְּילָו מַאֲכִין עַנְדְעַרְעָנְגָעָן אֵין דָעַר טַעַכְנִיכָּה פָּוָן
 פֿרְצָעָס דְּרָאָמָע, אַבְּעָר עָר וּוֹעַט בְּלִיְיבָן פְּרָץ, עָר וּוֹעַט בְּלִיְיבָן אַוְמְבָאָרִידָט.
 אַוִיפָדָעַר אֶזָּא קִינְסְטָלֶעֶר וּוֹאָרְטָן "די גַּאֲלַדְעָנָע קִיטִּיט", "אֵין פְּאַלִישׁ אַוִיפָ
 דָעַר קִיטִּיט" אַזָּא אַפְּילָו "בִּינְגָאָכָט אָוִוָּן אַלְטָן מַאְרָק".

עם דארף קומען דער שיישפיעלער, וואס ווועט קאנען אויסטפֿילן
פרצעס קיזור. פרצעס צימצום, פרצעס סקיצנהאָטְטִיקִיט.
עם דארף קומען דער מזוקער, וואס ווועט אויסטפֿילן זי בלויזן,
וואס פרץ האט טפֿעצייל איבערגעלאָזון פֿאָר אַים.
עם דארף קומען דער טעאטער-מאָלער, וואס קאן פריצן איבערטראגָן
אוילן לויונט, אין קאנטּרוֹקְטִיוּוד דעקראָצֵיע אַן אַין שפֿאָרְדוֹדִיקָע,
רֶמְזָנִידִיקָע שְׁטָרְבִּינוּן.

פריצ'ם הינטערשטעטליקיט איז דער דראָמַטִישׂעַר טענְכִיךְ קאָן
לייכַט קאָרָעְגִּירֶת וועָרָן פֿוֹן אַ גַּעֲנִיטָעֵר קִינְסְטַלְעִירִישׂעַר האָנטַ: אָונַ דַּי
באַלְוִינוֹנְגַּ אַיז אָגָּר נִימַּט אַפְּצְוָשָׁאָצַן, וּוֹאָרִים פֻּרְצָעַס אַיגְגָּנְדָּטִיקִיט
בְּלָעְנְדַט מִשְׁ, פֻּרְצָעַס בְּלִיצִיקִיט, פֻּרְצָעַס אַפְּאָרִיזְמִישׂקִיט, פֻּרְצָעַס אַיְמַדְּ
פָּעַט, פֻּרְצָעַס גַּעֲרוּעוֹזִיטָעַט, פֻּרְצָעַס ווֹיְאַנְגְּרִישִׂקִיט, פֻּרְצָעַס הוֹמָנוֹזִים,
פֻּרְצָעַס גַּעֲלִיטְעַרְטָעַ קִינְסְטַלְעִירִישׂעַ יִדְיָשִׂקִיט, פֻּרְצָעַס שָׁאָרְעַ סִימְבָּאָד
ליַיְשִׂקִיט, פֻּרְצָעַס חַכְמָה אָונַ פֻּרְצָעַס דִּיכְטַעְרִישׂעַר פָּאָטָאָס — דָּאָס וּוּעָט
וַיַּיְדַּיְגּוּס אָונַ רִיבְעַ בְּאַלְוִינוֹנְגַּ.

י. ל. פרץ און דער טנאטער

קאפייטלען זכרונות

ווען איך בין געkomען אין יאָר 1909 קיין וואָרשע זינען שווין די האניגטעהג פון דעם יידישן טעאטער מיט דער יידישער ליטעראטור געווען פמעט לאָראַיבער.

פרץ, וואָס האָט זיך אַרײַנְגעוֹאוֹרֶן אין טעאטער אין די דָאַזְקָע האניגטעהג מיט לֵיב אָוּן לַעֲבָן, אִיז געווען שטייל, ווי אַ וואָולקָאָן נאָך אָוּן ערופצְיעַ.

פרץ אִיז ממש אויסגעלאַשָׁן געוואָהן פון יאָוש. ער האָט זיך אַרײַנְג געוואָרֶן מיט זִין טיפישן ברען אין דער טעאטער-אַרבעט. ער האָט געשריבן דראָמָען, ער האָט זיך געדולט מיט סְטוּדִיעָס. וואָס זינען אויס-געוואָקסָן ווי שווימלעַח, ער האָט אַפְּלִיכּוּ פֿערזונְגָּלָעַךְ פֿרוֹבִּירָט דָּעָשָׂיָּה. שפֿעטער אִיז ער צוֹגְעָפָּאָלָן צוּ דוד הַרְמָאָן. ער האָט אַפְּלִיכּוּ גַּע-שריבן רעצענְזִיעָס אוּפְּרִיךְוּרְגָּעָן.

אַבעָר אַ קְלָה אִיז גַּלְעָגָן אָוּן לִיגְטָט עַד-הַיּוֹם אַוְיכּוּן יִדְיָשָׁן טעאטער. עס ציט אִים פָּסְדָּר, ווי דעם וואָלָה, אִיז וואָלָד אַרְיָין, אִיז דעם שונְדַּזְוָאָלָד אַרְיָין.

אָט, דוכט זיך, אִיז ער שווין אוּפְּן ווּעָג. ער ווּרט בָּאַרְיִימָט, מען צאַצְקָעָט זיך מיט אִים. אַבעָר פֿלוֹצְלִינְג גִּיט ער אַ ברִיקָע מִיטָּן פָּס אָוּן קָעָרט אַיבָּעָר די דָאַנִּיצְעָז מִיט מִילָּךְ.

מיט פרְצָן האָט מעָן, ווען איך בין געkomען קיין וואָרשע, שווין כמעט נית געקאנְט רִידְן ווּעָגָן יִדְיָשָׁן טעאטער. עס האָבָן זיך נאָך גַּעַדר דָּרִיִּיט אַרְוּם אִים, אַזְוִי צוּ זָאגָן, די האַלְעָזְוּעַשְׁקָעָס פָּוּן דעם גַּעַכְתִּיקָן טַעַטְעָר-בָּרָעָן, ער האָט נאָך באָוָנוֹנְדָּעָרְט זִינְעָן נִיעָע טָאַלְאָאנְטָן, וואָס ער האָט אַנטְדָּעָקָט, אַבעָר פָּאָר ווּילְכָעָר עס אִיז טעאטער-אַרבעט האָט מעָן אִים נית געקאנְט האָבָן.

איך האב אין א קורצער צייט ארום איינגעזען, או בי איז צוشتאנד פון טעאטער או גאר ניט שייך צו זיין א טעאטער-קריטיקער, ווי בי אנדעראט טעאטערס. די יידישע טעאטער-קריטיק דארף זיין א דראדיי מלמד, דארף לערבען אָך-בֵּית סִי מִיט דַּי אַקְטִיאָרָן אָוֹן סִי מִיטָּן פּוּבְּ לִיקּוּם ; די יידישע טעאטער-קריטיק דארף זיין אָוֹן קַעְמַנְדִּיקָע ; די יידישע טעאטער-קריטיק דארף גאר ערשות אַרגָּאַנְיִירָן דַּי עַגְנְטַלְעֶכֶעָ מִיְּדָן נונג אַרום טעאטער.

איך האב אַנגָעָהִיבָּן אַינְגָּעָהִיבָּן מִיט מִין אַפְּצִיעָלָן רַעֲדָקְטָאָרָן סְפֻּעְקְטָאָרָן וּוּגָּן דָּעַם, אוֹ מַעַן מוֹזִיךְ נַעֲמָעָן צָוָם טעאטער עַרְנְסָטָה, מַעַן דָּאָרָף אַנְהִיבָּן אָסִיסְטָמְעָטִישָׁן קָאָמָפְּ קָעָגָן דָּעַר הַקְּרוּתָה וּוּאָסְ הַעֲרָשָׁת אַיִם, מַעַן דָּאָרָף זִיךְ וּוּנְדָן צַוְּ דָּעַר יִדְיִישָׁר עַגְנְטַלְעֶכֶית, אוֹ זַיְהָן זִיךְ פְּאָרָאַנְטָעָרָעָסָרָן מִיט דָּעַר לְאָגָע פָּוָן טעאטער, מַעַן דָּאָרָף אַיְרָן קָלָאָר מַאֲכָן דַּי וּוּיכְטִיקָעָן קוֹלְטוֹרְעֶלְעָן פָּוָן טעאטער, הַפְּלָל דַּי צִיְּתוֹנָג דָּאָרָף זִיךְ אַפְּגָּעָבָן עַרְנְסָטָה מִיט דָּעַר טעאטער-קָרָאָגָע. מִין גּוֹטָעָר רַעֲדָקְטָאָרָן. סְפֻּעְקְטָאָרָן הַאָטָם מִיךְ אַנְגָּעָהִיבָּן פְּאָרָה וּוּגָּנְדָּעָרָט אָוֹן דָּעַרְשָׁרָאָקָן. עַרְהָטָן נִיט פְּאָרָשְׁטָאַגְּעָן פְּשָׁוֹטָה, וּוּגָּן וּוּאָסְ אַיְדָקָד זִיךְ אָזּוֹי, אָוֹן הַאָטָם מַוְּרָא גַּעַהָאָט פְּאָרָה סְקָאָנְדָּאָל.

עַרְהָטָן זִיךְ בֵּי מִיר גַּעֲבָעָטָן אָוֹן אַינְגָּעָהִיבָּהָט מַוְּתָּמִיר, אוֹ אַלְּץ אָיִן דָּעַר בַּעֲסָטָר אַרְדָּעָנוֹגָן אָוֹן בְּכָלְוָה וּוּאָסְ הַאָטָם מַעַן צַוְּ דַּי אַרְעָמָעָ אַקְטִיאָרָן אָוֹן צַוְּ דַּי אַרְעָמָעָ דִּירָקְטָאָרָן ; זַיְהָן אַרְבָּעָטָן, גַּעֲבָעָן, שׂוּעוּר אָוֹן בִּיטְעָר אַוִּיפָּה זַיְהָר שְׂטִיקָל בְּרוּיטָן ; זַיְהָן דָּעַם עַולְםָמָר, וּוּיְלָל עַרְהָדִינָט, אָוֹן בְּכָלְלָה . . . דָּא לְאָזָט זִיךְ אַרְיָין מִין גּוֹטָעָר סְפֻּעְקְטָאָר אָיִן מַבִּינָתִיזָאָגָעָרִי אָוֹן עַס קּוֹמֶט אַרְוֹסִיס, אָוֹס אָיִן אָמָחָה צַוְּ זִיכְן אַיְדִישָׁן טעאטער, מַעַן וְעַט אָדוֹקָמָעָ, מַעַן הַעֲרָט אָלִיל, אָטָעָנְצָל . . . וּוּסְמָ זַאלְן דַּי אַקְטִיאָרָן נַאֲדָטָן ?

איך האב גַּעַהָאָט דַּי קְרִיהִיטָה צַוְּ שְׁרִיבָּן אָיִן דָּעַר "נִיְּעָרָה וּוּלְטָה" וּוּאָסְ אַיְדָקָד זַיְהָן אָוֹר מִיר גַּעֲוָעָן וּוּינִיק. איך האב גַּעַר וּוּילְעָד, אַבְּכָעָר דָּאָס אָיִן פְּאָרָה מִיר גַּעֲוָעָן וּוּינִיק. איך האב גַּעַר וּוּאָלְטָ אַרְגָּאַנְיִירָן אָגְרָוּפָעָ שְׂרִיבָעָר אָוֹן מִיט זַיְהָן צַוְּאָמָעָן אַנְהִיבָּן שְׂטוּרָעָמָעָן דַּי טעאטער-קָרָאָגָע אָוֹן אַוִּיפָּה דָּעַם אָיִן מִ. סְפֻּעְקְטָאָר בְּשָׁוּם אַפְּנָן נִיט אַינְגָּעָהִיבָּן.

סֶוּפֶת זָמֵעַר הַאֲבָן מִיר אִיבָּעַר גַּעַלְעַבֶּט אַ גַּרְוִיסֶן לִיטְעַרְאַרְיִישֶן יּוֹם-טוֹב. עַס אִין גַּעַקְוָמָעַן צַו גַּאַסְטַּ קִיְּזַן וּוְאַרְשָׁעַ דָּעַר זַיְדָעַ מַעַנְדַּעַלְעַ מַוְכָּרַדַּ סְקָרִים. דָּא הַאֲבָן מִיר דַּעֲרוֹעַן דָּאָס מַעַקְוִירְדִּיקְסְּטַע : דִּזְׂעַלְבַּעַ מַאַסְעַ, וּוְאַס הַאַט וִיךְ אַרְיוֹנְגַּעַנוֹוָאַרְבָּן מִיט אַאָ בְּרַעַן אַיְחַ אַן עַלְנַטַּן שַׁוְנַדְדַּ רַאַמְּאָן, הַאַט אַוְילְגַּעַנוֹמָעַן דַּעַם זַיְדָעַ פַּוּן דָּעַר יִדְיְשָׁעַר לִיטְעַרְאַטְוָר מִיט דַּעַר גַּרְעַטְעַר בְּאַגִּיסְטְּעַרְוָנְג אָוֹן מִיט בְּרַעַנְדִּיקְסְּטַן עַנְטוֹזְיָאָזָם. דִּי גַּאנְצָעַ יִדְיְשָׁעַר וּוְאַרְשָׁעַ אַיְזַן אַרְוִיסַּת בְּאַגְּעַנְעַן דַּעַם אַלְטַן שְׁרִיפְטַעְשְׁטַעְלָעַ. דִּעְרַ אַרְבְּעַטְעַר הַאַט אַוְועַקְגַּעַנוֹוָאַרְבָּן זַיְן אַרְבָּעַטְ, דָּעַר קְרַעְמָעַר זַיְן קְרַאַם אָוֹן דָּעַר סַוחַר זַיְנַע מַסְחָרִים. דִּי קַאַבְּעַדְיִיקַע, הַאנְדְּלַעְנְדִּיקַע יִדְיְיַעַ שַׁעַר וּוְאַרְשָׁעַ הַאַט אִין אַ וּוְאַכְּבָדִיקַן טָאגַ גַּעַמְאַכְּט יּוֹם-טוֹב.

אִין מַיִן לְעַבָּן הַאַב אַיךְ נִיט גַּעַזְוֹן אֹזְן גַּרְוִיסֶן, בְּאַגִּיסְטְּעַרְוָתָע אָוֹן יּוֹם-טוֹבְדִּיקַע יִדְיְשָׁעַ מַאַסְעַ.

דִּי פּוֹיְלְשָׁעַ בְּאַפְּגָעַלְקָרְוִינְג הַאַט זַיְן אַיְנְפָאָךְ דָּעַרְשָׁרָאָקָן פָּאָר אֹזְן נַאֲצִיאָנָאָל-יִדְיְשָׁעַר דַּעַמְאַנְסְּטְרָאַצְּיַע. פָּאָרְוָוָאָנְדָעָרְט אָוֹן צַעְמָלָתָה הַאַט זַיְן גַּעַרְעָגְטַן : וּוְאַס אִין עַס אַזְוֹנָס ?

אַיךְ הַאַב פְּרוֹבִירְט אַרְעַד טָאָן מִיט מַעַנְדַּעַלְעַן וּוּגַעַן דָּעַר לְאַגַּע אַין אַוְנְדוֹעַר טַעַטְעַר אָוֹן גַּעַוְאַלְט אַנְטָאָפָן בַּיְּ אִים, צַי וּוְאַלְט עַר צַוְגָּעַ שְׁטָאַגָּעַן צַו אַ בְּרִיְּטָעַר אַקְצִיעַ פָּאָרְן יִדְיְשָׁן טַעַטְעַר. אַבְעַר דָּא הַאַב אַיךְ זַיְן, לִיְדָעַר, אַנְגַּעַשְׁטוֹיסַן אַוְיַף אַ טַּוְיבָּעַר וּוְאַנְטַן. מַעַנְדַּעַלְעַן אַיְזַן גַּעַוְעַן אַזְוַיְוַיְתַן פַּוּן דַּעַם עַנְיַן טַעַטְעַר, אֹזְן אַיךְ הַאַב בָּאַלְד אַיְנְגַּעַזְעַן, אֹזְן אַיךְ דָּאָרְפַּט נִיט פָּאָרְלִירְן קִיְּן אִיבָּעַרְיק וּוְאַרְטָם.

מִיט פְּרַצְּן אִין עַס אַוְיַיךְ צַוְגַּעַנוֹגַעַן שַׁוְעוֹרְלָעַד. עַר הַאַט שַׁוְיַין אִיבָּעַרְיַע גַּעַלְעַבֶּט אַ פְּעַרְיַאָד פַּוּן קָאָמָפַּי אָוֹן אִינְטְּעַרְעַס פָּאָר דַּעַם יִדְיְשָׁן טַעַטְעַר, אָוֹן פַּרְצָן אִינוֹ נִיט גַּעַוְעַן פַּוּן דִּי מַעַנְטַשָּׁן, וּוּלְכָעַ זַעַלְן זַיְקִיכְטַן צְרוּיקַ קָעָרְן צַו אַלְטָעַ אִיבָּעַרְצִיְיָוָגְעַן : עַר הַאַט בְּאַדְאָרְטַה הַאֲבָן פָּרְיִשְׁעַ צַאֲפְּלִידִיקַע אִיבָּעַרְלָעַבְוָגְעַן. אַגְּבַּ אַיְזַן בַּיְּ פְּרַצְּן גַּעַוְעַן דַּעַנְסְּטַמְאָל אַיְנְגָעַ פַּוּן זַיְגַּע קָוְרַצְעַ אַפְּאַטְיַע-פְּעַרְיַאָדַן : פַּוּן צִיְּתַן צַו צִיְּתַן, מִיסְטָנוֹס נַאָךְ אַ פְּעַרְיַאָד פַּוּן בְּרוֹזְנִידִיקַע טַעַטְיִקְיַט, פָּלְעָגַט זַיְקִרְיָנְשָׁנִיְיַדְן אִין זַיְן לְעַבָּן אַ קָּוְרַצְעַר פְּעַרְיַאָד פַּוּן אַפְּאַטְיַע, אָוֹן דָּאָן אַיְזַן עַר גַּעַוְעַן קָאָלְטַן אַוְן סְקָעַפְּטִישַׁן צַו אַלְץַן.

אָזּוּ-אַרְוּם אֵין מִין טַעַטְעָר-טַעַטְיקִיָּת גָּעוּן בָּגָרְעַנְעַצְט אֵין דָעַר צִיְּת בְּלֹויִוָּו אוּף רַעֲצָנוּיָס וּוּגָן דֵּי עַלְנָטוּ אַוְיֶהָרְגָּנָגָעָן אֵין דִּי יִדְּשָׁע טַעַטְעָרָס. פָּוּן צִיְּת צָו צִיְּת פְּלָעָג אַיךְ דָוְרְכָלָאָן אַגְּרָעָסָרָו אַטְאָקָע-אַרְטִיקָל.

דָּאָס אֵין גָּעוּן צְוַּפְּעַלִיק אָוּן נִיט סִיסְטָעַמְאַטְישָׁ.

אַיְּצָן מְאָל, גָּאנְץ אַומְגָעַרְכְּבָט, בָּאָקוּם אַיךְ פָּוּן דִּי. פָּרְצָן אַ קְוָרָץ צְעַטָּל, וּוּן שְׂטִיגָעָר. עַר בָּעַט מִידָּקָומָעָן צָו אִים. עַר הָאָט נִיטִיק דָוְרְכָזְרָעָדָן זִיךְ מִיטָּמָיר וּוּגָן אָוּן עֲנָגָן. צָו דָעַר בָּאַשְׁטִימְטָעָר צִיְּת בֵּינוֹ אַיךְ גָּעוּסָן בְּיִי פָּרְצָן אַיְּצָן זִיכְן בָּאַקְאָנְטָעָר וּוּאוּנְגָן צְעַגְלִיאָגָעָן. 1. קְוָרָץ: דִּי. פָּרָץ וּוְילָהָבָן אַן אַרְטִיקָל פָּוּן מִיר פָּאָר זִיכְן צְוִיְּיָטוֹן אַומְלָבוֹךְ "יִדְּשָׁי" אָוּן דָוְקָא וּוּגָן טַעַטְעָר.

מִיר הָאָבָן אַנְגָּעוּהָיָבָן לְוַטְעַרְנָן טַעַמְעָס. מִיר הָאָבָן גָּעוּוֹאַלְטָן אַ טַעַמְעָס וּוּאָס זָאָל זִיכְן אַקְטָוּלָל, וּוּאָס זָאָל עַפְּעָס אַנְגָּרְדוּן דָאָס לְעַבְּן פָּוּן דָעַם יִדְּשָׁיָן טַעַטְעָר. אַיךְ הָאָב פָּאַרְגָּעַלִיכְטָן אַן אַרְטִיקָל וּוּגָן יַעֲקָב גָּאָרָד דִּינָעָן. אַיךְ הָאָב גַּעַהָאָלָטָן, אָוּ מַעְן דָאָרָף דָעַם יִדְּשָׁיָן טַעַטְעָר בָּאַפְּרָעִיעָן פָּוּן דָעַם גָּאָרְדִּין-הִיפְּגָּאָן. אַיךְ הָאָב גַּעַהָאָלָטָן מִמְשָׁפָּאָר אָוּן אַומְגָלִיק, אָוּ אַיְּנָן דְּרָאָמָאַטְוָרָג זָאָל בָּאַהָעָרָשָׁן אַיךְ גַּעַהָאָלָטָן דָעַם טַעַטְעָר. אָוּנָה דִּי לְאָגָע אַיְּנָן גָּעוּסָן אָזָא: גָּאָרְדִּין הָאָט אָוּי בָּאַהָעָרָשָׁן דָעַם יִדְּשָׁיָן טַעַטְעָר אַיְּנָן רָוְסְלָאָנד, אָוּנָה עַס הָאָט גַּעַהָיִיסָן, אָוּבָן נִיט גָּאָרְדִּין, אַיךְ צְרוּקָץ צָו דָעַר אַפְּרָעִיעָן, צְרוּקָץ צָו דָעַר וּוּיסְטָעָר מַעְלָאַדְרָאָמָעָ.

גָּאָרְדִּינָס טּוֹיטָהָאָט גַּעַטְרָאָפָּן דָעַם יִדְּשָׁיָן טַעַטְעָר וּוּי אַ דָוְנָעָר. עַס אֵין גָּעוּסָן אַ קלָּרָעָ שְׂטִימָנוֹג אַיךְ דִּי טַעַטְעָר-קְרִיְּזָן: אַ סּוֹף, מַעַן דָאָרָף זִיךְ אַיצְטָ נַעַמָּעָן צָו דִּי פָּאַפְּרָעָנָעָ קְרוּגָיָעָן אָוּנָה צָו דִּי הַילְּצָעָרָנָע שְׂוּעָרְדָלָעָן.

וּוּעָן מִר פְּלָעָגָט אַוְיָסְקוּמָעָן צָו רַעַדְן מִיט יִדְּשָׁיָן אַקְטִיאָרָן וּוּגָן גָּאָרְדִּינָעָן, פְּלָעָגָן זִיךְן צְעוּוִינָעָן וּוּי קְלִינָעָ קִינְדָעָר, וּוּי קִינְדָעָר, וּוּאָס הָאָבָן פָּאַרְלוֹיָן דָעַם טָאָפָּן, דָעַם שְׁפִּיזְוָעָה. זִי הָאָבָן נִיט גַּעַגְלִיבָט אָוּן פְּשָׁוֹת נִיט דָעַרְלָאָזָט דָעַם גַּעַדְאָנָק, אָוּ אַנְדָעָרָעָר קָעָן פָּאַרְגָּנָמָעָן זִיךְן אַרטָּט. לְיִטְעַרְאָטָר הָאָט בֵּי זִיךְן גַּעַהָיִיסָן גָּאָרְדִּין, טַעַטְעָר הָאָט בֵּי זִיךְן גַּעַהָיִיסָן גָּאָרְדִּין, אַלְץ גָּאָרְדִּין.

אַסְתָּרְ-רְהָלְ קָאמִינְסְּקִי הָאָט גַּעֲלִיפֶעַט וּוֹי אַ קִּינְדּ, וּוֹעֵן זַי הָאָט גַּעַנְדּ רְעַדְתּ וּוֹעֵן גָּאָרְדִּינְגּוּן. מִיטָּן גְּרָעַסְטוֹן עַרְגַּסְטּ הָאָט זַי מִיר גַּעַזְגַּטּ, אָנוּ עַס אַיְוָסּ מִיטָּן יִדְישָׁן טַעַטַּעַט. דִּי דָּזְוִיקָּעַ שְׂטִימָוָגּ הָאָט גַּעַשְׁטָאָרָקְטּ נַחְ פְּרִילְזְקִי מִיטּ זִינְעַן הַסְּפָדְ-אַרְטִיכְלְעָן נַאֲךְ גָּאָרְדִּינְגּוּן, אָנוּ כְּפּוֹ בְּלַהֲקִיצְיָן, אַיְינָסּ נַאֲךְ דָּעַם אַנְדָּעָרְן זִינְעַן גַּעַדְרוֹקְטּ גַּעַוּאָרְן אַרְטִיכְלְעָן אַיְן «אָוּנוּעָרְ לְעַבְעָן» וּוֹעֵן דָּעַר אַלְמַעַכְטִיקִיָּטּ פָּוֹן גָּאָרְדִּינְסּ טַאָלָאנְטּ אָנוּ וּוֹעֵן דָּעַם, אָנוּ דָּעַר יִדְישָׁעַר טַעַטַּעַר אַיְוָסּ פְּאָרִירְתּוּמְטּ גַּעַוּאָרְן אַיְוָסּ אַיְבִּיךְ.

מַעַן הָאָט גַּעַמּוֹזְטּ צְעִזְיָעַן דִּי דָּזְוִיקָּעַ כְּמַעַרְדִּיקָּעַ שְׂטִימָוָגּ, מַעַן הָאָט גַּעַמּוֹזּ צְעַטְרִיבִּין דִּי פְּנִצְטְּעָרְ וּוֹאָלְקְנָסּ אָנוּ אַוּוּקְשְׁטְּעָלְן גַּאֲרָדִינְגּוּן אַיְיךְ וִיּוֹן רִיכְטִיכְיָן אַרְטּ.

אַיְךְ הָאָב גַּעַהְאַלְטָן, אָנוּ גָּאָרְדִּין אַיְוָסּ בְּלוּוִי דָּעַר אַיְבְּרָגְאָנְגּ פָּוֹן דָּעַר אַפְּרָעַטְעָ צֹו דָּעַר דְּרָאָמָעַ. כְּיַהֲאָבּ לְחַלְוָתִין נִיטּ גַּעַוְאָלְטּ לְיִקְעַנְעַן זִינְעַן פָּאָרְדִּינְסְּטּ פָּאָרְן יִדְישָׁן טַעַטַּעַטּ. אַיְךְ הָאָב גַּעַהְאַלְטָן, אָנוּ דִּי גָּאָרְדִּין עַפְּאָכְעַ הָאָט דָּעַר יִדְישָׁעַר טַעַטַּעַר שָׁוֹן דּוּרְכְּגַּעַמְאָכְטּ אָנוּ עַר דְּרָאָתּ מַאֲכָן אַ טְּרִיטּ וּוּיְטָעַר.

מִיר הָאָט דְּעַרְהִוִּיפּ גַּעַשְׁרָאָקְן דָּעַר גָּאָרְדִּינְזְּסָה, וּוֹאָסּ הָאָט זַי אַיְנְגְּעַוּוּאַרְצְלָטּ אַיְן טַעַטְעָר. אַיְךְ הָאָב גַּעַזְעַן, אָנוּ אַיְן אַגְּדָעַרְעָ פִּיעָסּ שְׁפִּילְן דִּי יִדְיִישָׁעַ אַקְטִיאָרְן אַיְיךְ גָּאָרְדִּינְגּוּן. אַיְךְ הָאָב גַּעַהְעָרָטּ, אָנוּ דִּי יִדְישָׁעַ אַקְטִיאָרְן רִיְּצָן מִיטּ גָּאָרְדִּינְסּ שְׁפָרָאָץ אַפְּלִיּוֹ אַיְן פְּרִיוֹאָטּ-לְעָבָן אָנוּ אַיְן דָּעַם יִדְישָׁן לְעַבְן וּוֹעֵן זַי בְּלוּוִי בְּחוּמָצִי חַנְהַ-דְּבוֹרָהָסּ, רָאָזּ פְּאָפְּאָרְטָסּ, טְרָאָכְטְּעַנְבָּרְגָּסּ, וּלְאָדִימִידָסּ, וּוְלְדָעַ מַעֲנְטָשָׁן אָנוּ מַשְׁפִּילִישָׁعַ מַטְוּרְפִּיםּ.

ו. ל. פַּרְצָן זַיְרָן אַגְּגָעְכָּאָפְּטָן אַיְן דָּעַר דָּזְוִיקָּעַ טַעַמְעַ פָּאָרְ מִין אַרְטִיקְקּ. פַּרְצָן הָאָט מַמְשּׁ פְּיִוְישָׁ נִיטּ גַּעַקְאָנְטּ אַרְבְּעַרְטְּרָאָגּ גָּאָרְדִּינְגּוּן אָנוּ הָאָט אַפְּגָעְלִיְקָנְטּ אַיְן גַּעַנְצָן זִינְעַן פָּאָרְדִּינְסְּטּ פָּאָרְן טַעַטְעָר. עַר הָאָט גַּעַטְעָנְהָטּ, אָזּ פְּרִיעָר אַיְזּ דָּעַר יִדְישָׁעַר טַעַטְעָר גַּעַוְוָעַן פְּשָׁוֹטָן פָּאָלְקָסְטִימְלָעָדּ, אַמְתָה — פְּרִימִיטִיוֹ-פָּאָלְקָסְטִימְלָעָדּ, אַבְעָרְ פָּוֹן הָאָרְצָן, פָּוֹן דָּעַם גַּעַנְצָן מַהְוָתּ פָּוֹן דָּעַר יִדְישָׁעַר מַאֲסָעָ אַיְזּ עַס אַרְוִיסְגַּעְוּוֹאָקְסּוּן; גָּאָרְדִּין הָאָט גַּעַבְרָאָכְטּ דָּעַם רֹוְשִׁין אַסְטְּרָאוּסְקִי אַיְן דָּעַם יִדְישָׁן טָעַר, מִיטּ דִּי רֹוְשִׁישָׁעַ לְעַבְנָסּ-קָאַנְגְּלִיקְטּוּן, מִיטָּן רֹוְשִׁין דְּרָאָמְאָטִים אַיְן יִדְישָׁעַ קָאַפְּאָטָעָם.

איך האב אויסגענטצט די דאזיקע געלענგהיט און זיך וויאטער פונאנדעראגערעדט מיט י. ל. פרצן וועגן אָ ברײַטער געזעלשאַטֶּלעכער אַקצִיעַ פֿאָרָן יִדְיָשָׁן טַעַטָּעָר. דָא אַיְוֹ פֿרַץ אַבִּסְלָאָוִיכְנָעָלְעָבָט גַּעַן וְאָרָן אָוֹן מִיר פֿיְיַעַרְלָעַר צַוְּגַעַזְגַּט צַוְּגַעַזְגַּט צַוְּגַעַזְגַּט מִיר "בֵּין לְעַצְמָן טְרָאָפָן בְּלוֹטָן".

אַבָּעָר דָעַר קְלוֹגָעָר פֿרַץ האָט זַיְכָּן בְּאַלְדָּ גַעֲכָאָפָט :
— דָוְרָךְ וּוּלְכָעָר צִיְינָגָן וּוּלְמָן מִיר אַנְפְּרָן דִי אַקְצִיעַ ? סְפֻּעַקְטָאָר וּוּעַט נִיט אַיְנָגִין אַוְיףְ דָעַם, דָעַר "אָנוֹנָעָר לְעַבָּן" אַוְיךְ נִיט אָוֹן דָעַר "הַיְינָטָן" אַוְדוֹדָי אָוֹן אַוְדוֹדָי נִיט .

עַר אַיְזָעָן גַעַזְעָנָן גַעַרְעָכָט. אַיךְ האָב עַס בְּאַלְדָּ אַוְיךְ אַיְנָגָעָזָן אָוֹן מִיר זַיְנָעָן גַעַבְלִיבָן בִּידָע אַזְעַלְכָע אַפְּהַעַנְטִיקָע אָוֹן אַיְנָזָאמָעַ.

אַבָּעָר לְאָנָג אִין יַאֲשָׁה האָט פֿרַץ נִיט גַעַקְגַּט זַיְן .
עַר האָט מִיר גַעַזְגַּט :

— בְּאַלְדָּ עַפְּעַנָּעָן מִיר "דִי לִיטְעָרָאָרִישָׁע גַעַזְלָשָׁאָטָט" (אֹזָא חַבְרָה אִין גַעַגְרִינְדָעָט גַעַוְאָרָן אִין פַעַטְעַרְבָּוָרג מִיטָן דָעַכְתָ צַוְּעַנָּעָן אַפְּטִילְיְוָנָגָעָן אַיְבָעָר גַעַנְצָר רַוְסְלָאָנד. דִי גַעַזְלָשָׁאָט האָט זַיְכָן גַעַוְעַנְדָט צַוְּפָרְצָן, עַר זַאל נַעַמָּעָן אַוְיףְ זַיְכָן דִי אַיְנִיצְיאָטִיוּעָ צַוְּגַעַזְגַּט אָוֹן אַפְּטִילְיְוָנָג אִין וְאַרְאָשָׁעָ), דָא וּוּלְן מִיר האָבָן אָ טְרִיבּוֹנָעָן.

פְּרַצְעָס אַפְּטִימִיזָם אָוֹן האַפְּעַרְדִּיקִיטָם האָבָן מִיר נִיט אַנְגָּעַשְׁתָּעָקָט. אַיךְ האָב גַעַזְעָן, אָוֹ דָעַרְוֹיְיל זַיְנָעָן מִיר דִי צַוְּיִי אַיְנִיצְיאָקָעָן, וּוָאָס נַעַמָּעָן דִי טַעַטְעָר-פְּרָאָגָעָ נַעַמְנָט צַוְּמָהָאָרָצָן. קִין אַיְנִיצְיאָקָעָר פָּוֹן דִי וּוָאָרָה-שְׁעוּוֹעָר שְׁוִירְפְּטַשְׁטָעַלְעָדָר האָט זַיְכָן מִיטָן דָעַר פְּרָאָגָעָ נִיט אַיְנְטְּרָעְסִירָט, אַסְפִּילָוּ דָעַר גַּרְעַסְטָעָר עַולְמָהָהָנוֹקָי אָוֹן וּוּלְטַלְעַכְסָטָעָר צַוְּוִישָׁן זַיְכָן. ה. ד. נַאֲמְבָעָרָג, אַיְזָעָן גַעַזְעָנָן קָאָלָט אָוֹן פְּרָעָמָד צַוְּעַדְעָר פְּרָאָגָעָ. אַש אִין נַאֲקָר גַעַזְעָנָן דָאָן יְוָנָגָ, אַוְמְגַעְהוּבָלָט אָוֹן מְוָרָאְדִּיק נִיט-גַעַזְלָשָׁאָטָלָעָן. אַבָּעָר אַיךְ בֵּין גַעַזְעָנָן גַּלְיְקָדָעָ, וּוָאָס אַיךְ האָב סּוֹפְּ-פְּלִיאָ-סּוֹפְּ גַעַזְעָנָן פְּרָצָן אַוְיףְ מִין זַיְטָ.

דָעַרְוֹיְיל זַיְנָעָן אַנְגָּעַקְוּמָעָן דִי יוֹמָ-טּוּבִים אָוֹן פָּוֹן דִי דְרִי וְוָאָרָה-שְׁעוּוֹעָר טַעַטְעָרָס האָט אָ פְּלִיאָן גַעַטָּאָן מִיט אָ מְבוֹל פָּוֹן שָׁוֹנָד. אַיךְ

האָב מיט פַּרְצָן בָּאוֹכֶט די טַעַטָּעֶרֶס אֹן אָונְדַּזְעַרְעַע יִסְוָרִים אֹן פְּאָרָה צְוַיְּהַלְוָנָג זַיְנָעַן גַּעֲוָעַן אָזְוִי גַּרוֹסִיס, אֹז סְאיַז גַּאֲרַ נִיט צַר בָּאַשְׁרַיְבָּן, לְכָבֹוד יוֹם-טוֹב הָאָט מַעַן גַּעֲגַבָּן דָּעַם עַלְנַטְסָטָן רַעַפְעַרְטוֹאָר, די שְׁמוֹצִיקְסְּטָעַ לַיְּדַלְעַן, די סָאָמָעַ חַלְבָּנָעַ וַיְּצָה, לְכָבֹוד יוֹם-טוֹב זַיְנָעַן אַלְעַ אַקְטִיאָרָן גַּעֲוָעַן הַיְּזָעַרְיק אֹן דָּאָס פּוּבְּלִיקְיָום — אַלְמַעַכְטִיקְעַר גַּאֲט ! —

דָּעַר סָאָמָעַ אַפְּהָאָל פָּוּן דָּעֵר יִדְיְשָׁעַר בָּאַפְּעַלְקָעָרָגָן.

די עַרְשְׁטָעַ רַיְּעַן הָאָבָן פְּסָדֶר פְּאַרְנוֹמָעָן די אַלְפָאָנָסָן מִיט זַיְעַרְעַע «כְּלוֹת», גַּנְבִּים, «וּוְאַיְלָעַ יַוְנְגָעַן» אֹן דָּאָס מַעַנְטַשְׁלָעָכָע פְּסָוָתָה פָּוּן די וּאַרְשְׁעוּוֹעַר הַיְּנַטְּעַרְגָּסְלָעַ.

פְּאָרָה מִיר אַיְוָעַס גַּעֲוָעַן אַ נִּיעַ אַנְטְּדַעְקָוָנָג : אַיְדָה אָבָּא זִיךְעַד שְׁדָרְוָאָסָטָן, אֹז דָּעֵר יִדְיְשָׁעַר טַעַטָּעֶר שְׁטִיצָתָזִיךְעַד אֹן הָאָלָט זִיךְעַד טִילָּה וּוּוּיְיָ אָוְפְּהָאָל דָּעַם דָּאָזְיָקָן עַוְלָטָם.

שְׁפַעְטָעַר הָאָב אַיְדָה שְׁוִין גַּעֲזָעַן, אֹז דָּעַר דָּאָזְיָקָעַד עַוְלָם אַיְדָה גַּאֲרַ שְׁיַעַר אִינְטִים מִיט פְּיַל אַקְטִיאָרָן, עַד אַיְדָה גַּוְתְּבָרוּדְעַרְישָׁ מִיט זִיךְעַד אֹן צַו וּיְעַרְעַע בְּעַנְעַפְּיסָן (עַרְזְ-אַוְנוֹגָן) טְرָאָגָט זִיךְעַד זָעַם אַזְנָטָעַר מַתְהָנוֹת : זַיְגָעָדָס, רַיְּגָעַן, וּלְבָעַרְנָעַ פְּעַלְלָה אֹן גַּאֲפָלָה . . .

אַיְן זָעַר דָּאָזְיָקָעַד צִיְּתָה אָבָּא אַיְדָה גַּעַמְאָכָט אַ שְׁטִילָעַ אַוִּיסְפְּאָרְשָׁוָנָג וּוּגָעַן דָּעַר אָזְוִי-גַּעַרְוָהָעָנָר סָאָצִיאָלָעַר אַפְּשָׁטָאָמָנוֹג פָּוּן די אַקְטִיאָרָן אֹן וּוּגָעַן וּיְעַרְעַע קְוַלְטוּרָעָלָן מַצְבָּה. דָּעַר רַעַזְוַלְטָאָט פָּוּן מִין אַוִּיסְפְּאָרְשָׁוָנָג אַיְדָה גַּעֲוָעַן לְעַדְךָ אַזָּא : פְּמֻעַט אַלְעַט אַקְטִיאָרָן זַיְנָעַן גַּעֲוָעַזְעָנָע בְּעַלְיִ-מְלָאָכוֹת ; בְּלִיְזָה גַּעַצְיַלְטָעַ הָאָבָן גַּעַשְׁתָּאָמָטָה, אָזְוִי צַו זָאגָן, פָּוּן בְּאַלְעַבָּאָטִישָׁע פָּאָזָמִילִיעָס. די סָאָצִיאָלָעַר אַפְּשָׁטָאָמָנוֹג פָּוּן די שְׁוִי שְׁפִילְלָה עַדְיָגָס אַיְן גַּעֲוָעַן נָאָר אַ נִּידְעַרְקָעָרָע. אָן אַוִּיסְנָאָמָן זַיְנָעַן גַּעֲוָעַן די זַיְגָעָרִינָס ; זַיְיָ זַיְנָעַן שְׁוִין אַנְיָוִס פָּוּן בְּעַטְעָרָע פְּאַמְּילִיעָס.

וּוּגָעַן דָּעַמְּ קְוַלְטוּרָעָלָן מַצְבָּה אַטָּה די אַוִּיסְפְּאָרְשָׁוָנָג גַּעֲגַבָּן נָאָר מַעַר טְרַוְּיְעַרְיקָעַ רַעַזְוַלְטָאָטָן : 50 פְּרַאָצְעַנְטָן פָּוּן די שְׁוַיְשְׁפִילְלָרִינָס זַיְנָעַן פְּשָׁטוּט אַנְאָלְפָאָבָעָטָן. זִיךְעַד הָאָבָן פְּשָׁוֹת פָּוּן קִיְּנָה אַלְפָהָבִיטָה אָוְפְּהָאָרָה וּוּלְעַט נִיט גַּעֲוָאָסָטָה. דָּא זַיְנָעַן די זַיְגָעָרִינָס וּוּיְתָעָר גַּעֲוָעַן אָן אַוִּיסְנָאָמָן ; זִיךְעַד הָאָבָן אַלְעַט אַבְּיִסְעָלָעַ גַּעַלְעָנָט, פְּמֻעַט אַלְעַט הָאָבָן גַּעַקְעָנָט רַוְּשִׁישָׁ אַוְן אַבְּיִסְלִיְּדִישָׁ.

צווישן די מענער זיינען, אמת, קיין אַנְאַלְפָאַבעטן גיט געווען. אַבער דאס, וואס معן דופט עמי-הארצים, זיינען געווען אַיבער 50 פֿראָצענט. שרייבן האט געקאנט נאָר אַ קלינער פֿראָצענט. מיט דער יידישער לי-טעראָטור, מעד אַדער ווּינְקָער, באַקאנט זיינען געווען בלויין אַינְגָלְנָד. זיינער פֿרְיוֹאָטָעָר לְעִבּוֹנָס-שְׂתִּיגָּעָר אַיִן געווען אַ שְׂוִידְעָרְלָעָךְ-קלְיִינְ-בִּידְגָּרְלָעְכָּר. דער מעל-לעת אַיִן ביַי אַלְעָמָעָן בְּמַעַט אַוּעָק אַיִן עַסְן, שְׁלָאָהָן אָהָן אַיִן קָאָרטָנְשָׁפִיל. קיין שָׁוֹם אַנְדָּעָרָעָ אַינְטָעָרָעָסָן האָבָן זיך ניט אַרְיִינְגָּעָרִיסָן אַיִן זיינער לעַבָּן.

אַלְעָ טְרוֹפָעָס זיינען באַשְׁטָאָנָעָן פֿון פֿאָרְלָעָךְ. דעם שְׂוִישְׂפִּיכְעָרטָס פֿרְויַיָּה האָט גַּעֲמוֹזָת זִין אָן אַקְטֶרִיסָע, צֵי זִי האָט גַּעֲהָאָט טָאַלָּאָנָט אַדְעָר פֿעָאַיקִיטָן, צֵי נִיט. דִּי ווּיְבָעָר זיינען געווען פֿאָרְנוּמָעָן דעם גַּאנְצָן טָאגָ מיט קָאָבָן פְּאָרָד די מענער עַסְן אָהָן אַיִן אַוּונָט פְּלָעָגָט מַעַן פֿאָרְלָאָזָן דאס טָעָפָל אָהָן גִּין שְׂפִּילָן טָעָטָעָר.

קְיִינְגָּעָר פֿון די מענער אָהָן פֿון די פֿרְויַעָן האָט זיך ניט גַּעֲקָאנָט קְלִיְידָן ווּי גַּעֲהָרִיךְ. די מענער פְּלָעָגָן אַרְמָגָן ווּי אַפְּגָלָאַזְעָנָעָ באָ לְעִבְּעָסְלָעָךְ אָהָן די פֿרְויַעָן האָבָן זיך גַּעֲקְלִיְידָט ווּי קְלִיְינְשְׁטָעְלְדִּיקָעָ דִּינְסְטָמִידָעָר. אָהָן אוַיסְנָאָט זיינען ווּיְטָעָר גַּעֲוָעָן דִּי זִיגְגָּרִינָס אָהָן די, וואס זיינען גַּעֲקוּמָעָן פֿון בְּאַלְעָבָטִישָׁע פֿאָמִילָעָס.

די גַּעֲזָעִילְשָׁאָפָט, די מענְשָׁן, מיט ווּלְכָעָ די שְׂוִישְׂפִּילְעָדר זיינען גַּעֲקוּמָעָן אָהָן באַרְירָוָג, זיינען גַּעֲוָעָן דָּס פְּסוֹלָת, דער אַפְּהָאָל פֿון דער יִידְיָשָׁר ווּאַרְשָׁאָר. לְיִטְעָרָאָט אָהָן אַינְטָעָלְלִיגָּעָנָטָן האָט מַעַן אוַיסָּ-גַּעֲמִיטָן ווּי אַ פָּעָסָט. מַעַן האָט פְּאָרָד זִי עַפְּסָעָס מַוְרָא גַּעֲהָאָט אָהָן מַיסְטָנָס זִיִּי פְּשָׁוֹט פְּיִינְט גַּעֲהָאָט. די אַלְעָגָן גַּעֲהִיסָּן "יאַלְדוֹן", "אַינְטָעָלְלִיגָּעָנָט" לְעָרָךְ, "שְׂרִיבָאָרָעָס" אָהָן אַזְוִי ווּיְטָעָר. אָז זִי פְּלָעָגָן זיך אַמְּאָל צְוּנוֹיָה-קוּמָעָן מיט לְיִטְעָרָאָט, זיינען זִיִּי גַּעֲוָעָן מַשְׁשָׁטָוּמָע, זִיִּי האָבָן מַוְרָא גַּעֲהָאָט צָו רָעָדָן. עַס זיינען גַּעֲוָעָן בלויין עַטְלָעָכָע, ווּלְכָעָ זיינען גַּעֲוָעָן די "אַפְּיִצְיְּעָלָעָךְ" דַּעֲדָנָרָס מַיט די לְיִטְעָרָאָט. מַיסְטָנָס זיינען עַס גַּעֲוָעָן לְיִבְּעָרָט אָהָן זְשֻׁעָלִיאָזָא, וּמַעַן מַעַן האָט זיינער לְיבָ גַּעֲהָאָט אָהָן די לְיִ-טְעָרָאָרִישָׁע קָרִיזָן, מיט זִיִּי האָט מַעַן גַּעֲקָאנָט ווּי עַס אָהָן שְׁמוּעָסָן, אָהָן אַמְּאָל אַפְּיִילָו פֿירָן אַ וּיפָות.

פָּמַעַט קִינְגַּרְט פְּלַעַגְט נִיט אַרְיִינְקוּמוּן צַו פַּרְצָן אַין הוֹזֵן, אַפְּגַּילְוָן
נִיט צֻומֵן אַלְטָן יַעֲקֹב דִּינְגְּזָאן.

אַיךְ הָאָב זִיךְ אַמְּפָל דָּעַרְשָׁלָגָן צַו דָּעַם, אָוֹ מַעַן זָאֵל אַרְאָנוֹשִׁירְדָּן
אַגְּמַיְתְּלָעָכְן צְוֹזָאמְעַנְקָוּם צְוֹוִישָׁן מִיר אָוֹן דִּי אַקְטִיאָרָן, מַעַן הָאָט זִיךְ
לְאָנְגָּמִישָׁב גַּעֲוָעָן, לְאָנְגָּגְעַוְנְקָלָט, צֻומֵסְוָה אַיְזָה עַס גַּעַשְׁעָן. מִיר
זַיְינְגָּעָן זִיךְ צְוֹזָאמְעַגְּגָעְקָוּמָן. אַיךְ הָאָב גַּעֲוָאָרָט, אָוֹ עַמְּפָצָעָר זָאֵל עַפְּנָעָנָעָן
דָּאָס מוֹיְלָ, אַבְּעָר שְׂטִילָ, שְׁטוּמָ אָוֹן אַנְגְּבָרוֹגָוָת זַיְינְגָּעָן אַלְעָ גַּעַזְעָסָן. אַיךְ
הָאָב אַנְגְּעַהְוִיבָּן רְעַדְן אָוֹן זִיךְ גַּעַנוּמָעָן אַרְוִיסְרוֹפָן זִיךְ אַוִּיפָּת אַשְׁמָעוּסָם.
דָּאָס הָאָט זִיךְ אַבְּעָר מִיר נִיט אַיְגְּגָעְבָּן. בְּלוּזָו לִיבְעָרָט אָוֹן וְשְׁעַלְיָאָוָא
הָאָבָן גַּעַרְעָדָט. דִּי פְּרוּזָעָן הָאָבָן דִּי מִילְעָר נִיט גַּעַשְׁנָטָן. וּוּ וְלִילְדָעָה
זַיְיָ מִיךְ אַנְגְּעַקְוָטָה, וּוּ אַ פְּרַעְמָדָן, וּוּ אָס אַיְזָה גַּעַקְוָמָעָן עַפְּסָעָס אַוִּיסָּס
שְׁפִּיאָנִירָן.

פְּרִיוֹצָט זַיְינְגָּעָן זִיךְ גַּעַוְעָן מַעַר רִיְּדָעְוָדִיק, אַבְּעָר דָּאָס זַיְינְגָּעָן גַּעַוְעָן
טַעַפְּלָלְעָפְּלָגְּעַשְׁפָּרָעָכָן. וּוּיְמָעָר זַיְינְגָּעָן זִיךְ גַּעַגְּאָנְגָּעָן.

די שְׁטִימָנוֹג אַין דָּעֵר רַעַדְאַקְצִיעָה פָּוֹן דָּעֵר "נִיְּעָר וּוּלְעָטָה" אַין גַּעַד
וּוְאוֹן וּוּאָס אַטְגָּא גַּעַדְרִיקְטָעָרָע. דִּי גַּעַשְׁעַטָּן זַיְינְגָּעָן גַּעַגְּגָעָן שְׁלָעָטָם,
דָּעֵר "חַיְינְטָה" הָאָט פְּאַרְכָּאַפְּט אַלְעָ יִדְיִשָּׁעָ לְעוֹזָר אָוֹן פְּאַרְדִּי אַיְבְּרִיקָע
צְוֹוִי צִיְּתוֹנָגָעָן אַיְזָה גַּעַבְּלִיבָּן דָּאָס בִּיסְלָה בְּעַסְעָרָה לְעוֹזָר, וּוּ אָס קָאנְגָּעָן
אַבְּעָר נִיט אַוִּיסְהָאַלְטָן קִיְּנָה צְוֹוִי צִיְּתוֹנָגָעָן.
דָּעֵר גַּוְטָעָר מָ. סְפָעַקְטָאָר הָאָט פְּאַרְלְוִירָן זַיְן לְעַבְּנָסְלָוְסְטִיקִיָּת, זַיְן
מוֹנְטָעָרִיקִית אָוֹן זַיְן שְׁטְרָאַלְנִידִיקָן אַפְּטִימִזָּם.

אַבְּעָר אַיְן סָאָמָעָ מִיטָּן פָּוֹן זַיְן. יַאֲוֹשָׁ פְּלַעַגְט אַוִּיכְבְּלִיצָן אַיְן אִים
מִיטָּן אַמְּפָל נִיְּעָר מָוֹט אָוֹן צְאַפְּלִידְקָע עַנְעַרְגִּיעַ. עַר פְּלַעַגְט קָוּמוֹן אַ
שְׁטְרָאַלְנִידִיקָעַ, אַחַאַפְּעַרְדִּיקָעַ אָוֹן מִיר פְּאַרְטְּרוּעָן, אָוֹ עַר הָאָט שְׁוֹן
מִיטָּן וּוּאָס צַו שְׁלָאָגָן דָּעַם "חַיְינְטָה". בְּסָודָה סְזָדוֹת פְּאַרְטְּרוּוֹיטָה מִיר, אָוֹ
עַר הָאָט בְּאַקְוּמוֹן אַבְּרִיוֹן פָּוֹן שְׁלוּמָה-עַלְיבְּמָעָן: שְׁלוּמָה-עַלְיכָם שִׁיקְטָאִים
אַ רְאַמְּאָן, אַיְרָ פְּאַרְשְׁטִיטָה, שְׁלוּמָה-עַלְיכָם!

אָוֹ אַנְדָּעָרֶשֶׁ מַאְלָ פְּלַעַגְט עַר קָוּמוֹן נַאֲדָמָה הַאַפְּעַרְדִּיקָה. עַר הָאָט
דִּי רַיבְּטִיקָע בָּאַמְּבָעָ : עַר אַלְיָוָן שְׁרִיבְּבָט אַשְׁפָּאַנְגְּנִידִיקָה רְאַמְּאָן.

שלום-עליכם האט אングעהויבן דורך זיין ראמאן "בלאנדזשענגן שטערן", ספעקטאר אליען האט אングעהויבן דורך זיין ראמאן און קיין לעוזר זיינען אלץ ניט צוגעkomען.
און דא קומען צו אים די דירעקטארן פון די יידישע טעאטערס און קלאגן זיך פֿאָר אים, איז "די נײַע וועלט" איז שטרענגער צו זיין, ווי דער "הײַנט".

קומט ספעקטאר צו מיר און בעט זיך ממש ווי א גוּן :
— ליבער דאקטאר, לאזט זיך אָפֶן. זאלן זיך עסן א שטיקל ברויט,
זאג איך אים האָלָב איז שפאָס און האָלָב ערנסט :
— איך וועל זיינער ברויט באַשְׁמִין מיט פֿוטער.
ווערט מײַן נאַיאַוועַר ספעקטאר נחפֿעל פֿון דער דאַזְקָעַר "סְילָאַזְקָעַר", פֿאָרגעסט אלץ, עס דערוועקט זיך איז אים דער שריבער אוֹן ער הייבט איז צו לויבן מײַן לְעֵצָעַט רעצענוי און זאגט פֿאָרְשָׁעָמֶת :
— מיך קאָן מען אַפְּקוּיָּהָן מיט אַלְעַבְדִּיקָּן אַרטִּיקָּל, אַבעָּר מיט אַבְּיסְּסָּי אַינְזָעָנְיָּשָׁן, דאַקְטָּאָר !

נאָך די יומַ-טּוּבִים האָט זיך געעָגָט די "לייטערַאַרְישָׁע גּוֹזָעַט". עס איז געווֹן די ערשות פֿאָרוֹזָאַמְלָנוֹגָג עס ווערט אַיסְגָּעָלְבִּין דער פרעויְדים : פֿרַץ — פֿאָרוֹזִיצָעָר, י. דִינְגָעָן — קָאַסְיָּר אָן אַיך, צו מײַן גְּרַעַסְטָעַר אַיבָּעַרְרָאַשְׁוָנָג, בֵּין אַוְיסְגָּעוֹוַילָּט גּוֹוֹאָרָן אַלְסְסְעָקָעָטָאָר.

אין פרצָן איז אַוְיסְגָּעַשְׁטוּרָעָמֶט גּוֹוֹאָרָן אַתְּהָוָם פֿון פֿרְיִשְׁעָר עֲנָעָרִי גּוֹעַ, אַין אַזְעַלְכָּעַ צִיְּטָן פֿלְעָגָט עַד וּעְרָן יְוָגָג, וּוְצִיק, שָׁאָרָף אָן אַזְוִי מְנוּטָהָר, אַז עַד פֿלְעָגָט אַלְעַמְעָן אַנְשָׁעָקָעָן מִיט זִין יְוָגְנְטָלְעָקִישָׁ אָן בְּרוּיְזְנְדִּיקָעָר עֲנָעָרְגִּיעַ.

אין דער "לייטערַאַרְישָׁע גּוֹזָעַט" האָבָן מיר גּוֹהָאָט אַטְּשָׁילְוָן שָׁוֹתָף, דָעַם נִיטְ-לְעָאָלָן, סָאַצְיָאַלִיסְטִישָׁן "בּוֹנְדָּה". אַוִיפָּ דָעַר. ערשות פֿרְיִשְׁעָר זִצְוָג אַיז אַרוֹיְגָעְבָּרָאָכְט גּוֹוֹאָרָן אַוְיָהָן טִיש די טָעָאַטְעָר-פֿרְאָגָע. עס אַיז אַנְגָּעָנוּמוֹעָן גּוֹוֹאָרָן אַיְנְשָׁטִיְמִיק פֿון אַלְעָמִיטְגִּילְדִּיעָר פֿונְגָעָם קָאָמִיטָעָט, אַז מַעַן זַאַל אַרְגָּאַנְיִירָן אַז דִּי פֿאָרְאָצָעָז זַוְּגָעָן וּוְעָגָן טָעָאַטְעָר.

מייט דעם ערשותן אַרְוִיסְטְּרִיט האָט מען מכבד געווין מייד.
מיין ערשותע פֿאָרְלְעֹזְנָג אַיז גַּעֲוָעָן וְעוֹגָן גַּאֲלְדְּפָאָדְעָנָן. פרץ אַיז
געווין פֿאָרוֹיזְצָעֶר אָוֹן אַין דעם קלינעם זָאָל אַיז מען גַּעַשְׁטָאָגָנָן קָאָפָּ
אוּף קָאָפָּ.

אַיך האָב דערזען, אָוּב אַוְיֵן טַעַטָּעָר גַּוְּפָא האָב אַיך קַיְן שָׁוָם
וּוּרְקוֹנוֹג נִיט גַּעַהַט, האָב אַיך אַבְּעָד לְעֹזָר פֿאָרְטַעַטְרִיךְ יָא
גַּעַשְׁאָלָן. מִיר האָט אַיבְּעָרְדָּשָׂט אָוֹן גַּעַרְלִיט דִּי אַוְיֵנְצָמָעָ
לְוָן דעם גַּרְוִיסְן עַולְם, מִיסְטָנוֹס יְוָגְעַלְיִיט אַיז קַלְיְנָעָ הַיְמָעָלָעָר אָוֹן קָאָפָטָעָס.
פרץ אַיז אַוְיֵגְעַנוּמָעָן גַּעַוְאָרָן מִיט אָזָא עַנְטוֹזִיאָום, מִיט אָזָא בְּרָעָן
אוֹן עַר האָט קְוִים בָּאַרְאוֹאִיקְט דעם עַולְם.

זִינְעָן עַטְלָעָכָע קְוָרְצָעָ, בְּלִיכְנְדִיקָע פֿאָרְנְיִיךְ-וּוְעַרְטָעָר וְעוֹגָן טַעַאָ
טָעָר האָבָן צַעהִיצָט דעם עַולְם אָוֹן אוּיךְ מִיר, אָוֹן מיין ערשותע פֿאָרְלְעֹזְנָג
איַת, אַומְגָעָרִיכְט פֿאָרְ מִיר אַלְיִין, אַרְאָפְּ גּוּט.

צַוְעַנְעָר צִיְּט אַיז שְׁוִין אַסְטְּרָהְרָהְלָ קָאָמִינְסָקִי גַּעַוְעָן אַין אַמְעָרִיקָע
אוֹן אַיר טְרוֹפָעָ האָט זִיךְ אַרְגָּאַנְיוֹזָרָט אַונְטָעָר דעם נַאֲמָעָן "פֿאָרְאַיְנִיךְ
טָעָ" אָוֹן זִיךְ גַּעַגְּרִיכְט צַוְעַנְעָנָן דעם וּוְינְטָעָר-סְגָנָןָן.

דְּרִיְיָ פֿאָרְשְׁטִיעָר פָּוָן דִּי "פֿאָרְאַיְנִיקְטָעָ" זִינְעָן גַּעַקְוּמָעָן צָוָם פְּרָעָעָ
זִידְיָוָם פָּוָן דָּעָר "לִיְמָעָרָאָרִישָׂעָר גַּעַזְלָשָׂאָפָּט", אַדְעָר רִיבְטִיקָעָר, צַוְעָן
פְּרָצָן אָוֹן צַוְעָן, אָוֹן מַעַן זָאָל זִיךְ פֿאָדְבִּינְדָן מִיט זִיךְ; עַס הַיִּיטָּט — זִיךְ
וּוְעָן וּוְיִטְעָר אַנְחָלְטָן דִּי לִינְיָעָ פָּוָן דָּעָר "לִיְמָעָרָאָרִישָׂעָר טְרוֹפָעָ", זִיךְ
וּוְילָן שְׁפִילָן לִיְמָעָרָאָטָר אָוֹן "גַּעַבָּן דָּעָם בְּעַסְעָרָן עַלְמָם אַמְתָעָ קָוָנָסָטָ".
מִיר זָאָלָן זִיךְ וּוְעָדָן צַוְעָן יְדִישָׂעָר גַּעַזְלָשָׂאָפָּט נַאֲךְ שְׁטִיכָעָ, מִר זָאָלָן
זִיךְ זִיעָרָעָ רַאְטְגַעְבָּרָ. בְּכָלָל, אַבְּונְדָן זָאָל גַּעַשְׁלָאָטָן וּוְעָרָן צְוִישָׂן טָעָ
אַטְעָר אָוֹן לִיְמָעָרָאָטָר.

פרץ האָט עַט אַוְיֵגְעַנוּמָעָן מִיט וּוְיִנְגָּק עַנְטוֹזִיאָום.
אַיך האָב אַנְגָּעָהָוִיבָן שְׁטָעָלָן פֿרְאָגָן וְעוֹגָן דָּעָם צְוֹזָעָמָעָנְשָׁטָעָל פָּוָן
דָּעָר טְרוֹפָעָ אָוֹן עַס האָט זִיךְ אַרְוִיסְגַּעַשְׁטָעָלָט, אָוֹן דִּי טְרוֹפָעָ אַיז צְוֹנוֹיְפָּ
גַּעַשְׁטָעָלָט גַּעַוְאָרָן אָוֹויִ, אָוֹן צַוְעָדָר צִיְּטָ קָאָן זִיךְ אַיבְּעָרָלָאָן דִּי "לִיְ
טְרָאָטָוָר" אָוֹן אַיבְּעָרְגִּיאִין לִיְכָט צַוְעָדָר אַפְּרָעָטָעָ.

די שלוחִים האָבָן אַוְיֵן אַרְטָ גַּעַמּוֹת מְוֹדָה זִיךְ, אָוֹן דָּאָס אַיז טָאָקָע
וּיְעָרָפָוָגָה, מעַן מוֹזָן גַּרְיִיט אַוְיֵךְ אַלְקָן; וּוּטָ גַּיְן לִיְמָעָרָאָטָר, וּוְעָלָן

אַפְּלִיכָּו דֵי זִינְגֶּעֶר שְׁפִילְן לִיטְעָרָטְוֹר; אֹוִיב, חַלְילָה, נִימָּת, וּעֲלֵנָן דֵי דָרָאָ-

מַאֲטִישָׁע שְׂוִישְׁפִילְעָר אַפְּלִיכָּו מַוּזָּן זִינְגֶּעֶן.

קִין וּעֲלֵכָעָס עַס אַיְזָאַפְּמָאָכָן זִינְגֶּעֶן, פָּאַרְשְׁטִיטִיט זִיךְ, נִיט גַּעַשְׁלָאָסָן
גַּעַוּאָרָן; קִין קְלָאָרָע צַוְּצָגָן זִינְגֶּעֶן אַיְיךְ נִיט גַּעַבְעָן גַּעַוּאָרָן, עַס אַיְזָאַפְּמָאָכָן
בְּלוּוּיָן פָּאַרְשְׁטָאָגָעָן גַּעַוּאָרָן, אָז דֵי «פָּאַרְאִינִיקְטָעָה» קָאנְגֶּעֶן זִיךְ מַיְשִׁב
זִין מִיט אָוְנְדוּ וּוּגָן דָעַם אַוִיסְוָאָלָּה פָּוּנְ פִּיעָסָן, אָז אֹוִיב מִיר וּוּלָעָלָ אָוּוּקָה
שְׁטָעָלָן דֵי טָעַטְעָרָדְפָּרָאָגָעָ גַּעַוּלְשָׁאָפְטָלְעָךְ, וּעֲלֵן מִיר אַרְוִיסְטָעָלָן דֵי
«פָּאַרְאִינִיקְטָעָה» אַלְסָאָ טְרוּפָעָ, וּעֲלֵכָעָס דֵי יִדְיִישָׁע גַּעַוּלְשָׁאָפְטָעָט דָאָרָךְ
שְׁטִיצָעָן.

אָז טָקָע דָא בָּאָלָד הַאָבָן מִיר גַּעַהָאָט דֵי גַּעַלְעָנְהָיִיט צַו זִין דֵי
יְוָצִים בְּנוּגָעָ דָעַם אַוִיסְוָאָלָּה פָּוּנְ אָ פִּיעָסָע.

אַיְיךְ וּוּלְעַדְרָצִיְּדָן דָעַם דָאָזְיָקָן פָּאָל, רָאַשִּׁית — וּוּילְעַדְרָצִיְּדָן
וִיךְ אַלְיָין אִינְטָרָעָסָאָנָט, אַבְעָר דָעַר עִקְרָשָׁת צַו בָּאוּיְיָן, וּוּ פָאָלָשׁ עַס
זִינְגֶּעֶן גַּעַוּעָן דֵי בָּאַשְׁוּדְדִּיקְוָנְגָעָן פָּוּנְ נַח פְּרִילְזָצְקִי אָז אָגְנְצָעָר רִיִּי
פָּאַמְּלָעָטָן, אָז מִיר הַאָבָן אַרְוִיְגָעְלִיגָט אָחָרָם אַוִיךְ גַּאֲרְדִּינָעָן אָז אָז
מִיר הַאָבָן זִינְגֶּעֶן פִּיעָסָן בָּאִיקָּאָטָרָט.

דֵי מִעְשָׁה אַיְזָאַפְּמָאָכָן גַּעַוּעָן אַזְוִי: ה. ד. נַאֲמְבָעָרָג הָאָט דָאָן אַיְבָעָרְגָעְזָעָט
גַּעַרְחָאַרְדָּט הַוִּיפְטָמָאָנָס בָּאַרְיִמְטָע דָרָאָמָע «פָּוּרְמָאָן הַעַנְשָׁלָה». וּוּעַן דֵי
«פָּאַרְאִינִיקְטָעָה» הַאָבָן וִיךְ אַרְגָּאַנִּיְידָרָט אָז אַנְגָּוְהָיָבָן צַוְּאָמָעָנְשָׁתְּעָלָן
אָ רָעְפָּעָרְטָוָאָר, הָאָט פָּאָר זִיךְ זִיךְ. ד. נַאֲמְבָעָרָג פָּאַרְגָּעְלִילִיעָנָט זִין אַיְבָעָרָ-
צָעָנָגָן; דֵי «פָּאַרְאִינִיקְטָעָה» הַאָבָן אַוִיסְגָּהָהָרָט אָז אַיְבָעָרְאָשָׁטָע דָעַרָּ-
קָלְעָרָט, אָז זִי הַאָבָן אַזְוָאָ יִדְיִישָׁע פִּיעָסָע פָּוּנְ י. גַּאֲרְדִּין, «דֵי שְׁבוּהָ»
הַיִּסְטָזָה זִיךְ זִוְּיִסְטָן זִיךְ נִיט דָעַרְיִבְעָר וּוּאָס צַו טָאָן.

ה. ד. נַאֲמְבָעָרָג, פָּאַרְשְׁטִיטִיט זִיךְ, הָאָט גַּעַוּאָלָט, אָז מַעַן זָאָל אַוִיךְ-
פְּרִין דָעַם אַרְיִיגְנָאָל אָז נִיט גַּאֲרְדִּינָס בָּאַרְבָּעָתָוָנָג. דֵי שְׂוִישְׁפִילְעָר הַאָבָן
וִיךְ גַּעַקוּעַנְקָלָט אָזָן הַאָבָן זִיךְ קִין עַצְחָה נִיט גַּעַקְאָנָט גַּעַבָּן.

מַעַן אַיְזָאַפְּמָאָכָן צַו אָוְנְדָה מִיר זָאָלָן פְּסָקָעָנָעָן דֵי דָאָזְיָקָעָה הַאָרְבָּאָ-
שָׁלָה. נִיט פְּרַץ אָזָן נִיט אַיְיךְ הַאָבָן גַּעַקְעָנָט «דֵי שְׁבוּהָ». דֵי «פָּאַרְ-
אִינִיקְטָעָה» הַאָבָן גַּעַהָאָט אַיְין גַּעַרְבִּיבָּגָעָם עַקְזָעַמְפָלָאָר פָּוּנְ דָעַר דָאָ-
זִיקָעָר פִּיעָסָע. אַיְזָאַפְּמָאָכָן גַּעַבְלִיבָּגָן, אָז מִיר זָאָלָן זִיךְ אַלְעָ צְוּנוֹיְקָוּמָעָן אָז
דּוֹרְכְּלִיְיָעָנָעָן גַּאֲרְדִּינָס «שְׁבוּהָ».

אין אַהֲרָבֶּסֶטֶטָאָג, בָּאַלְד וּוֵי פַּרְץ אִיזֶה פַּרְייַי גַּעֲוָאָרֶן פָּוּן זַיִן
אַרְבָּעֶת אַין דָּעַר גַּמְבָּע, זַיְנָעָן מִיר זַיךְ צַוְּאָמָעָנְגַעַקְומָעָן אַין דָּעַם מַוְּדָּה
רַאֲגָאוּעָר טַעַטַּעַר ("עַרְמִיטָאָוּשׁ") אַוְן מִיר הַאָבָן דָּוְרְכְּגַעַלְיִיעַנְטָן דִּי
שְׁבוּהָה".

אַוְן נַאֲך אַקְרָצָן וּוַיְפָה צַוְּיִישָׂן אַונְזָיו הַאָבָן מִיר גַּעֲרָאָטָן דִּי "פְּאָרָדָה"
איַינְקְטָעָה" אוּפְּצְוָהָרִין "דִּי שְׁבוּהָה" אַוְן נִיט דָּעַם אַרְיִיגְנָאָל "פּוֹרְמָאָן
הַעֲשָׁלָה".

פְּרָצָן אַיִן, אַמְתָה, שְׁטָאָרָק נִיט גַּעֲפָעָלָן גַּעֲוָאָרֶן גַּאֲרָדִינְס בְּאַאֲרָבָעַטָוָנוָה.
עַד הַאָט גַּעֲפָנוּנָעָן, אַו זַי אַיְזָה פָּלָאָך אַוְן אַוְן דִּי גַּאנְצָעָז אַפְּטִיקִיָּתָה פָּוּן דָּעַר
דְּרָאָמָע אַיִן אַוְיסְגָּעַטְרִיךְיָנָט גַּעֲוָאָרָן דָּוְרָך דָּעַר בְּאַאֲרָבָעַטָוָנוָה.
אַבָּעָר מִיר אַלְעָה הַאָבָן איַינְגָּעוּנָעָן, אַו דָּעַר אַרְיִיגְנָאָל אַיִן אַ צַּוְּהָ
הַאֲרָטָעָר נָוָס פְּאָרָיְדִּישָׂע שְׁוִישָׂפְּלִילָר. דִּי בְּאַאֲרָבָעַטָוָנוָה אַיִן גַּרְאָד צַּוְּהָ
גַּעֲפָסָט צַּו דִּי דָּזְוִיקָּע יִדְיִישָׂע אַקְטִיאָרָן.

פַּרְץ אַוְן אַפְּלִילָו נַאֲמְבָעָרָג הַאָבָן עַס בָּאַלְד אַיְנְגָּעוּנָעָן אַוְן הַאָבָן מְסֻפִּים
גַּעֲוָעָן, אַו "דִּי שְׁבוּהָה" אַיִן פָּאָסְגְּדִּיקָּעָר. דִּי אַקְטִיאָרָן זַיְנָעָן גַּעֲוָעָן זַיְעָר
זַוְּרָאִין אַוְן אַכְּבָּסָל אַוְיךְ אַיְבָּרְדָּאָשָׁט פָּוּן דָּעַם, וְאַסְמָס מִיר הַאָבָן זַיְיִ אַיִּנְ
שְׁטִימִיק גַּעֲרָאָטָן צַּו נַעֲמָעָן זַיךְ פָּאָר דָּעַר אַוְיסְפְּרִירָוָג פָּוּן גַּאֲרָדִינְס
שְׁבוּהָה".

מִיטָהָשָׂק אַוְן מִיטָהָשָׂק בְּרוּעָן הַאָבָן זַיךְ דִּי "פְּאָרָאַיְנִיקְטָעָה" גַּעַד
נוּמָעָן שְׁטוּדִירָן "דִּי שְׁבוּהָה" אַוְן אַיִן אַקְרָצָעָר צִיְּטָן אַרְוּם הַאָבָן זַיךְ
גַּעֲנָעָבָן אַגְּנָח גַּטְעָ אַוְיסְפְּרִירָוָג. דִּי זַיְנָגְעָרִין פָּוּן דָּעַר טְרוּפָע, גּוּרָעָ
וּוִיטָש (אִיצְטָן אַיְנְגָּוּעָקָע), צְוָרִיקָּעָצְזִיגָּן פָּוּן דָּעַר בִּינְעָ, אַיִן גַּעֲוָעָן
אַגְּטָעָ פָּאָטְשָׁאָרָקָע, אַבָּעָר בָּאַוְנְדָעָרָס הַאָבָן זַיךְ אַוְיסְגָּעָצִיכָּנָט אַיִן דָּעַר
דָּזְוִיקָּעָר פִּיעָסָע וּשְׁעַלְיָאָזָע (עַר הַאָט דָּאָרָט גַּעֲשְׁפִּילָט אַטְיִעָרָן, הַאֲרָצִיקָן
אוֹן פְּשָׁוֹטָן יַדְלָ), יִ. לִיְבָעָרֶת אַוְן נַאֲך.

אַבָּעָר צַּו אַונְדוּעָר אַלְעָמָעָנָס אַגְּטוּשָׂוָג הַאָט דִּי פִּיעָסָע נִיטָהָשָׂק
קִיְיָן גְּרוּיסָן דָּעַרְפָּאָלָג בִּיְמָוּלָם. דָּעַר עַוְלָם הַאָט אַגְּגָעָלִילָט דִּי צַוְּיִ
אַגְּדָעָרָע טַעַטַּעַרָס, וְאוֹאָ מעָן הַאָט גַּעֲשְׁפִּילָט אַפְּרָעָטָעָס אַוְן מַעְלָאָ
דְּרָאָמָעָס.

עַס הַאָט לְאָנָג נִיטָהָשָׂק גַּעֲדוּיָּרָט אַוְן דִּי "פְּאָרָאַיְנִיקְטָעָה" הַאָבָן זַיךְ
גַּעֲרָאַטְעָוָעָט מִיטָהָשָׂק אַוְן אַפְּרָעָטָעָט.

דער אמת דארך געונאכט וווען, או זיין האבן עס געטאנ מיט אַ
שוווערין געמייט, אוֹן וווײַטער — האבן זיין זיך אַין גאנצָן ניט אַפְּגַּעַזָּגֶט
פֿון זײַעַרְעַ גוטע שטרעבענגן; זײַן האבן מיט אַ געוויסַעַר עַקְשָׁנוֹת אַוְיךָ
אוּיַָגְּעַטְּרִיטְּרַט נֵיעַ דְּרָאַמְּעַן אוֹן אַפְּגַּעַרְפִּישְׂטַט זַיְעַרְ אַלְטַן רַעַפְּרַטְּוָאָר. דִּי
„לַיְטַעַרְאַרְיִישְׁעַ גַּעַזְעַלְשַׁאְגַּטְּ“ האַט גַּעַרְבָּעַט זַיְעַרְ עַבְּרַגְּיִשְׁׂעַ. זַיְ אַין אַין
אַ קְוַרְצָעַר צִיְּתַט גַּעַוְאָרְן זַיְעַרְ פַּאְפּוֹלְעַר אַין וּאַרְשָׁעַ אַון אַין אַ גַּעַוְיִיסַּעַר
צִיְּתַט האַט זַיְעַרְ פַּאְרַטְּוּנְקַלְּט אַפְּלִילְוָה דֻּעַם אַלְטַן אַון פַּאְרַטְּעַסְּטִיקְטַן „הַזּוּמִיר“,
וּאַסְּ אַט אַיְגַּנְטַלְּעַךְ אַגְּגַעְפִּירַט פְּמַעַט דִּי זַעַלְבִּיקְעַ טַעַטְּיקִיט.
נִיט פַּאְרַשְׁטַעַנְדְּלַעְךְ אַיְ אַונְדוֹן גַּעַוְעַן דִּי פַּאְלַגְּנְדִּיקְעַ דַּעַרְשִׁינְגְּנָגְּ:
דַּעַרְ עַולְםַ האַט אַרְיוֹנְגַּוְיִזְׁן אַ גַּעַזְעַלְדִּיקְעַ אַינְטְּרַעְסַט צַו אַונְדוֹזְעַרְעַ
פַּאְרַלְעַזְוֹנְגַּעַן אַוְיךָ טַעַטְעַרְ-טַעַטְעַמְּעַם. עַס אַיְ גַּעַוְעַן אַ מסְׁפַּנְעַנְעַ שְׁטוֹיְסִעְעַ
נִישְׁ אַוְיךָ אַונְדוֹזְעַרְעַ פַּאְרַלְעַזְוֹנְגַּעַן וּוּגַן טַעַטְעַרְ. אַין דַּעַרְ זַעַלְבִּעְרַ צִיְּתַט
אַבְּעַר פְּלַעַגְטַט יַעַדְעַ בַּעַסְעַרְ אַוְיכְּפִּירְגְּוָג אַין יִדְיִישְׁן טַעַטְעַר זַיְעַרְ
שְׁוֹאָךְ בָּאַזְוֹכְטַט וּוּרְן.

עַס אַיְ גַּעַוְעַן קְלַיאָרְ, אוֹ מִירְ האַבְּן גַּעַשְׁאַפְּן אַ בְּרִיטִיןְ קְרִיְינְ
לְעַזְוּרְ פֿון טַעַטְעַרְ-קְרִיְינְ, אַבְּעַר לְחַלְוּתִיןְ נַאֲךְ נִיטְ קְרִיְינְ פֿון
גַּוטְעַ טַעַטְעַרְ-בָּאַזְוֹכְרַ.

דַּעַרְ „פְּרִיְינְדְּ“ אַוְן דַּעַרְ טַעַטְעַרְ-שְׁתַחְרוּםְ פֿון יָאָרְ 1910

„דִּי נֵיעַ וּוּלְטַ“, „מִינְן צִיְּטוֹנְגַּן“ אַיְ אַפְּגַּלְאַזְן גַּעַוְאָרְן. סְפַּעַקְטָאָר
אַיְ גַּעַוְאָרְן אַפְּהַעַנְטִיק אַוְן דְּרַהְוִיפְטַט אַיְ גַּעַוְאָרְן אַפְּהַעַנְטִיק וַיַּן גַּעַלְטַ
שְׁוֹתְפַטְּ, אַיְדַּי אַסְׁוֹהָרְ. אַן אַפְּאַטְיַעְ אַטְאַטְגַּעַכְאַפְּט אַלְעַ מִיטְאַרְבַּעְטַעְרַ
אוֹן אַיךָ האַבְּן זַיךְ אַוְיךְ אַגְּגַעְשְׁטַעְקַט מִיטְ אַירְ.
אַיךָ האַבְּן גַּעַשְׁרִיבְן זַיְעַרְ פֿילְ, אַבְּעַר אַיךָ האַבְּן נִיטְ גַּעַהְאַט דִּי זַעַלְבִּעְ
זַיְכְּרִיקִיטַט אַוְן פַּעַסְטִיקִיטַט, וּוּי אַין דִּי עַרְשְׁטַעְחַדְשִׁים.
אוֹן אַין אַ שִּׁינְגַּעַם פַּרְמִאָרְגַּן דַּעַרְהָעָרְן מִירְ, אוֹ דַּעַרְ פַּעַטְעַרְבְּוְרְגַּעְיַ
„פְּרִיְינְדְּ“ קְלִיְיבַּט זַיךְ אַרְיְבִּידְעַר קְיִינְ וּאַרְשִׁעְ. דִּי עַרְשְׁטַעְ יִדְיִישְׁעַ צִיְּטוֹנְגַּן
אַיְ גַּעַנְגַּעַן פַּעַטְעַרְבְּוְרְגַּעְגַּעְן וּוּיַּטְ אַוְן אַפְּגַּרְעַרְסִיןְ פֿון דֻּעַם יִדְיִישְׁן לְעָבָן.
אַגְּבָ, אַין תְּחוּם זִינְגַּעַן אַוְיכְּגַּעַקְוּמַעְן יִדְיִישְׁעַ צִיְּטוֹנְגַּעַן אַוְן מַעַן האַט שְׁוֹיָן
נִיטְ גַּעַקְאַנְטַט וּאַרְטַן אַוְיכְּן „פְּרִיְינְדְּ“, וּאַסְּ פְּלַעַגְטַט אַנְקְוּמַעְן אַין דִּי
יִדְיִישְׁעַ יִשְׁוּבִים אַוְיכְּן צְוִוִּיתִיןְ אַדְעַרְ דְּרִיטִיןְ טָאגְ.

באלד נאך דעם דזויין קלאנג איז טאקט אראפגעקומען קיין ווארשע
דער ארייסגעבער פון "פריניד", ש. רפאפארט.

אווילן צוויתן טאג פון זיין אנקומען קיין ווארשע האב איך זיך מיט
אימ בעגענט ביי פרצן. פרץ האט מיך ארייסגעטרוֹן. עס האט זיך געֶ
רעדט וועגן דעם, או איך זאָל ארייבער אין "פריניד", וועלכער קליבט
זיך ארייבער קיין ווארשע. איך האב באַלד מספֿים געווען, דערוּיַּס פריניד
ציפיעל, בייז עס וועט קומען ש. רָאָזְעָנְפָּעָלְד אָזְן מִוּעַט רַיְּדֵן גַּעֲנוּיָּר
און באַשְׁטִימְטָעָר.

עס האט זיך געקאָט אין דער קלינער ליטעראָרישער וועלט. די
הויפט-קווארטיר פָּאָר די ישבּה-הדעָת אָז פָּאָר דער אויסָאָרְבָּעָטָוָג פָּוּן
אלע פָּלענְדָּר אָז גַּעֲוָעָן פְּרָצָעָס הוּוִי. פרץ אָז גַּעֲוָעָן אווילן זיבעָטָה הִימָּלָה:
"דער פריניד" אָז וואָרְשָׁע, די "לייטעראָרְישָׁע גַּעֲזָלְשָׁאָפָּט" אָז אָז
וָאָרְשָׁע, וָאָרְים אָז פָּעָטְרָבוֹרְג אָז די דָזְיִיקָע גַּעֲזָלְשָׁאָפָּט גַּעֲשָׁלָאָפָּן
און מעָן האט פָּוּן אִיר נִיט גַּעֲהָעָרְט.

עס אָז גַּעֲקָמָעָן ש. רָאָזְעָנְפָּעָלְד אָז עס אָז צוֹזָמָעָנְגָעָשְׁטָעָלָט גַּעַּ
וָאָרְשָׁע די רָעְדָּקְצִיעָּס פָּוּן דֻּעָם וָאָרְשָׁעְוָעָר "פריניד": פרץ, אש, אָברָהָם
רייזָען, בָּעַל-מְחַשְּׁבָות, נָאָמְבָּרָג, ש. רָאָזְעָנְפָּעָלְד, א. וָוִיטָעָר, אָחוֹז אָ
גַּאנְצָעָר רַיְּ פָּוּן אוַיְּסָעָרְלָעָכָע מִיטָּאָרְבָּעָטָר מִיטָּגְּרוּסָע גַּעַּמָּה.
און דָּא בֵּין אִיך צָוּמָעָרְשָׁטָן מַאְלָא אַיְּנָגָעָלָאָזָן גַּעֲוָאָרְן דָּעְרָהוּיפְּט
אָלָס טָעָטָעָר-קָרִיטִיקָר. פָּאָרְשָׁטִיטִיט זִיך, אִיך האָב גַּעֲהָאָט אַנְדָּרָעָ אָרְ-
בְּעַטָּן אָז דָּעָר רָעְדָּקְצִיעָּס, אָבָּעָר אַיְּנָגָעָלָאָזָן בֵּין אִיך גַּעֲוָאָרְן אָלָס טָעַ
אָטָעָר-קָרִיטִיקָר. דָּאָס אִיְּ, אַזְוִי צָוּזָג, גַּעֲוָעָן מִין הַוּיפְּט-לִיחָום.

און דָּא האָט מעָן צָוּמָעְשָׁטָן מַאְלָא גַּעְרָעְדָּט וְועָגָן אָ פָּעָסְטָעָר אָוְמָ-
דָּעְרָשָׁרָאָקָעָנְדָר טָעָטָעָר-פָּאָרִיטִיק — קָאָמָפָּ מִיטָּן שָׁוְנָד, שְׂטִיכָעָ יְעָדָר
עַלְעַכְּבָּר שְׂטוּרָעְבָּוָגָן אָז טָעָטָעָר אָז דָּעָר עִקְּרָשָׁט וְועָקָן דֻּעָם אַינְטָעָ-
רָעָס פָּוּן דָּעָר יְדִישָׁעָר גַּעֲזָלְשָׁאָפָּט צָוּזָג עַלְעַטָּעָר-פָּרָאָגָעָ.
אין דָּעָר רָעְדָּקְצִיעָּס האָט זִיך שְׁטָאָרָק אַיְּנָטָרָעָסְרָט מִיטָּדָעָ טָעַ
אָטָעָר-הָרָגָעָ אָז גַּעֲהָאָט צָוּזָג אָ פָּעָסְטָעָ אָז קָלָאָרָעָ בָּאָצְיאָנָג —
א. וָוִיטָעָר.

דָּעָר דָזְיִיקָעָר פָּיְינְסָטָעָר עַקְוּמָפָּלָאָר פָּוּן אִיְּדִישָׁן לִיטָעָרָאָט האָט
גַּעֲהָאָט אָ גַּרְוּסָן אַיְּנָפָּהָס די עַרְשָׁטָעָ צִיטָ אַוְיָפָּהָס דָעָר רָעְדָּקְצִיעָּס. נִיט

קײַן פְּלִינְקָעֵר וּשְׂוֹרְנָאַלִיסֶט, נִיט קְיַין שְׁנַעַלְעֵר אַרְטִיכָּל-שְׁרִיבָּעֵר אָנוֹ בְּכָל נִיט קְיַין זַיִעַר רִירְעוֹדִיקָּעֵר מִיט דָּעֵר פְּעַדְעָר, הָאָט עַד אֲבָעֵר מִיט זַיִן פֻּעַרְזָעְלָעְכִּיקִיט, מִיט זַיִן גַּעֲגָנוֹאָרֶט אָנוֹ מִיט זַיִנְעַ קְלוֹגָעַ, שְׁטִילְעַ אָנוֹ מִיּוֹשְׁבְּדִיקָּעַ שְׁמוֹעָסֶן זַיְךְ שְׁטָאָרָק גַּעַלְאָזֶט פְּלִין אַיְן דָּעֵר צִיְּטוֹנָג, עַד הָאָט זַגְאָרָר צָוֵם אַנְהָבִיב גַּעַגְעָבָן דָּעֵם טָאָן, אָנוֹ מַעַן מוֹזָאנָג — זַיִעַר אַפְּינְגָּעָם טָאָן, עַד אַיְזְגָּוּעָן דָּעֵר טָאָקְטִישָׁסְטָעָר מַעֲנְטָשָׁ, וּוֹאָס אַיְךְ הָאָב אַמְּאָל בְּאַגְּעָגָעָט צְוִישָׁן יִדְיִישָׁ לִיטְעָרָאָטָן, אָנוֹ טָאָקָט אַיְזְגָּוּעָן אַזְּוִי נִיְּתִיקָּה, וּוֹאָרִים דָּעֵר "פְּרִינְדָּה" אַיְזְגָּוּעָפָּאָגָּן אַיְזְגָּוּעָטָר צִיְּיט, אַיְזְגָּוּנְדָּה פְּלִין דָּעֵר פּוֹלִיכְיִשְׁעָר בְּאַיְקָאָטָה אַגְּיִטְאָצְיָע אַוִּיפְּ יִידְן.

אַיְזְגָּוּעָן דָּעֵם עַרְשָׁטָן נְוּמָעָר "פְּרִינְדָּה", צְוִישָׁן אַלְעַ אַזְּוִי-גַּעַרְוָהָעָנָע פְּרָאָה גַּרְאָמָּ-אַרְטִיכָּלָעָן, אַיְזְגָּוּעָן אַזְּוִי מִינְגָּעָר אַפְּרָאָגְרָאָמָּ-אַרְטִיכָּל וּוֹעָגָן טָעָטָעָר. עַס אַיְזְגָּוּעָן דָּעֵר עַרְשָׁטָעָר אַרְטִיכָּל, וּוֹאָס הָאָט גַּעַרְעָדָט אַיְזְגָּוּעָן גַּעַמְעָן פְּלִין דָּעֵר רַעַדְקָצְיָע פְּלִין דָּעֵר צִיְּיטָג, עַס הָאָט גַּעַהָאָט דָּעֵם אַוִּיסְזָעָן אַיְזְגָּוּעָן דָּעֵם טָאָן פְּלִין אַפְּרַעְדָּקְצִיעָ-אַרְטִיכָּל.

דָּעֵר דָּזְאִיקָּעָר עַרְשָׁטָעָר אַרְטִיכָּל הָאָט אַוִּיגְגָּהָוִבָּן אַשְׁטוּרָם אַיְזְגָּוּעָן דָּעֵם קְלִינְגָּעָם טָעָטָעָר-וּוּעָלָטָל. אַפְּשָׁר אַיְזְגָּוּעָן דָּאָס וּוֹאָרטָט "שְׁטוּרָעָם" נִיט דָּעֵר רִיכְטִיקָּעָר אַוִּיסְדָּרָוק. עַפְּעָס אַשְׁרָעָק אַיְזְגָּוּעָפָּאָלָן אַוִּיפְּ דִּי טָעָטָרָם. אַיְזְגָּוּעָר נְאַאיְוּיְטָעָט הָאָבָּן זַיִעַס אַוִּיגְגָּהָאָסָט זַיִעַר פְּרִימִיָּה טִיוֹו — מַעַן קְלִיְּבָט זַיְךְ פְּשָׁוֹט רֹאַיְנִירָן זַיִעַס, צָו פְּאַרְמִיאָוָס זַיִעַס אַיְזְגָּוּעָן פּוּבְּלִיקָוּם, הַבְּלָל — אַזְּ אַרְגָּגְנִיזְרָטָעָר אַזְּ סִיסְטָמָאָטִישָׁעָר בְּאַיְקָאָטָה רַוקְטָזַיְךְ אַוִּיפְּ זַיִעַס ... אַיךְ מַוְזָּעָגָבָן, אַזְּ מַיְזָן עַרְשָׁטָעָר אַרְטִיכָּל. טִיקָּל אַיְזְגָּוּעָן אַבְּיָסָל צָו שָׁאָרָף, צָו קְעַמְּכָעָרִישָׁן אַזְּ צָו דִּיְסְנִידִיק.

אַזְּ וּוֹיְטָעָר דָּאָס נְעַמְּלָעָכָע : דִּי לְעוֹזָר הָאָבָּן אַוִּיגְגָּהָנוּמָעָן דָּעֵם אַרְטִיכָּל מִיט עַנְטוֹיָאָם, אַבְּעָר אַוִּיפְּ דָּעֵם גַּאנָג פְּלִין טָעָטָעָר הָאָט עַס קְיַין שָׁוּם וּוֹיְרָקָוּגָן נִיט גַּעַהָאָט.

די "לִיטְעָרָאָרִישָׁע גַּעַזְעַלְשָׁאָהָט" אַיְזְגָּוּנְדָּה אַזְּ מַעַר אַוִּיגְגָּהָעָבָט גַּעַוּוֹאָרָן. זַיִעַר בְּאַקְוּמָעָן אַצְּיִטְוֹנָג, וּוֹאָס שְׁטִיצָט זַיִעַר אַמְּדָאָלִישָׁן אַזְּ גַּרְיִיט צָו גַּיְינָג מִיט אִיר אַיְזְגָּוּר אַזְּ פְּיִיעָר אַזְּ אַזְּ וּוֹאָסָעָר.

עס איז געוען די שענטסטע צייט איז דעם ואָרְשַׁוּוֹר לִיטְעָרָאָךְ
רישן לעבען. וואָס יידישע שריֻקֶּטשְׁטָלְעָר האָבן אונטערגונומען, האָט
געהָאָט דעם גרענטסן אַפְּקָלָאנְג. די וואָרְעַמְסְטָע אַוְינְגָּאָמָע פֿון פּוּבְּלִיקְוּם
האָט באָגָעָנְגָּט די טָעַטְקִיכְיִיט פֿון די יידישע לִיטְעָרָאָט אַין זָוְאָרְשַׁע.
די בעעלְרָפְּן די יידישע וּשְׂרָדְנָאַלִיסְטָן זַיְנְגַּן אַרְלִין אַין מאָדָע, עַס
אייז געוען אַיחָס אַרְיְנְגּוֹפְּאָלָן צַו יידישע לִיטְעָרָאָט אַוְיף אַמאָסְקָנִי
בָּאָלָּא, אַוְיף אַפְּאַרְלְעַזְוּנָג אַוְן סָתָם אַוְיף אַצְׁוֹאַמְעָנְקָוּם מֵיט זַי.
עס אייז געוען אַפְּאַרְאִינִיקָוּנָג, נִיט קִין אַפְּצִיעַלָּע, פֿון שְׂרִיבָעָר,
מאָלָעָר, מוֹזְקִיכָּר אַוְן אַנְדָּרָע פְּאַרְשְׁתִּיעָר פֿון יִדְיְשָׁעָר קָוָנָסְט אַוְן
קוּלוֹטוֹר, אַוְן וּזְעַן פְּלַעַגְט עַפְעָס אַונְטַעַגְנוּמָעָן, זַיְנְגַּן פְּלִיסִיקָע אַוְן
עַנְּדָרְגִּישׁוּע הָעָנְט גַּעֲוָעָן גַּרְדִּיט צַו דָּעָר אַרְבָּעָט.
פְּלִינְדִּיק זִיךְ האַהֲרָדִיק אַוְן אַזְוִי זִיכְעָר, אַיְז בָּאַשְׁלָאָסְן גַּעֲוָאָרָן אַוְיף
אַזְיְזָנְג פְּוּנָגָם קָאַמְּיַעַט פֿון דָּעָר "לִיטְעָרָאָרִישָׁע גַּעַזְעַלְשָׁאָלָט" צַו
אַרְגָּאַנְיוֹרָן אַרְיִיקָע דַּעַמְּאַגְּסְטָרָאַצְיָע פְּאָר אַבְעָסָרָן טָעַטָּעָר.
בַּיְּ פְּרָצָן זַיְנְגַּן די השגות אַזְוִי אוִיגְעָוָאָסְן, אַוְ ער האָט פְּאָרָ-
גַּעַלְיִיגְט פְּאָר דַּעַם דָּזָאָקָוָן אַרוּסְטָרָטִיט צַו בָּאַקְוּמָעָן דַּעַם גְּרוּסָן פְּרָעָכִ-
טִיקָּן זַאל אַין זָוְאָרְשַׁע, די "פְּלִיהָאַרְמָאָנִיעָ". גְּרוּסָע השגות צַיְעָן נָאָר
גְּרוּסָע מְעַשִּׁים.

עס וּזְאָלָט גָּאָר קִיְּנָעָם בֵּין יָעָנְעָר צִיְּט נִיט אַיְנְגָּעָפְּאָלָן צַו גַּיְיָן
בְּעַטְוּן דַּעַם דָּזָאָקָוָן פּוֹלִישָׁן מְזַוְּקִית-עַמְּפָל פֿון דָּעָר פּוֹלִישָׁעָר אַרְיִיסְטָאָ-
קְרוּדָאַטְיָע פְּאָר אַיְדִישָׁעָר פְּאַזְׁזָאָמְלָוָג אַוְן בְּרָטָן נָאָר אַין דָּעָר צִיְּט פֿון
פְּעַבְּקִיכָּר שְׁנָאָה צְוּוֹשָׁן פְּאַלְאָקָוָן אַוְן יִדְוָן. האָבן עַס אַבְעָר די השגות
בַּיְּ זִיךְ זְרָעָלָט, אַיְז שְׂוִין גַּעֲוָעָן לִיכְטָ צְוַצְּקָוּמָעָן צַו דָּעָר פְּרָאָקָ-
טִישָׁעָר פְּאַרְוּיְרְקָעָבָוָגָן.

אין א פאר טאג אַרום איז גענומען געווארן דער זאל פון "פיילחאָר מאנייע" פֿאָר דעם אַרוּסְטֶרֶיט פון דער "לייטער אַריישער געועלשלַָאָטֶט". אַיך וועל קִינְמָאָל נִיט פֿאָרגָעָטָן י. דִּינְזָוָאנָס שְׁרָעָק, ווֹזָן עַד האָט דְּדֻרְהָעָרט פֿרְצָעָס פֿאָרְשָׁלָאָג ווֹעֲגָן דער "פיילחאָר מאנייע". עַר האָט גַּעַז ווֹאַנוּקָעָן צו מֵיר — לְמַעַן הַשֵּׁם אַיך זָאָל שְׁתִּימָעָן קָעָגָן: עַר האָט גַּעַז

וואונגען צו אנדערע מיטגילדער פון קאָםיטעטן און אוֹ דאס האָט ניט געהאלֶן, האָט ער מיך אָפֿגעָרְוּן אָן אַ זִיְת אָנוֹ זִיך גַּעֲבָטָן רְחָמִים: — לאָוט זִיך נִיט פֿאָרְפּֿרְינְן פון פֿרְצְן. עַס קָאָן אַרוּיסְקּוּמוּן, חְלִילָה, אָן אָומְגָלֵק, פֿאָלִיאָקְן וּוּלְּן, עַרְשְׁטָנְן, נִיט גַּעֲבָן דַּי «פֿילְהָאָרְמָנִיעַ»: אָן אוֹ זִיך וּוּלְּן שְׂוִין יָא גַּעֲבָן, וּוּלְּן זִיך בָּאָפְּאָלְּן דַּי פֿאָרְזָאָמְלוּנְג אָן גָּאט וּוּיִיס, וּוּסְס עַס קָאָן אַרוּיסְקּוּמוּן.

אָן אָזְוִי האָט ער אִינְגַּעַטְעָנָה מִיט דַּי אַנְדָּרָע מִיטְגְּלִידָעָר פֿוּן קאָםיטעט, ער האָט אָבעָר גָּאָרְנִיט גַּעֲפּוּלְט. דַּי באַגְּיִיסְטָעָרְבָּג אִיז גַּעַד וּוּן אָזְוִי גְּרוּסִים, אָן מעַן האָט באַשְׁטִימָט — מִיט קָאָמָה, מִיט באַקְצִינְגָר צו באַקְומָעַן דַּי «פֿילְהָאָרְמָנִיעַ» פָּאָר דֻּעַם אַרוּיסְטְּרִיטְרִיט.

אָן אַוְיסְגַּעַלְאָן האָט זִיך, אָן מעַן האָט גַּאֲרִיךְ באַקְצִינְגָר נִיט גַּעֲדָרְטָה האָבָן, דַּעַר פֿאָלִיאָק, דַּעַר פֿאָרוֹאָלְטָעָר, האָט זִיך, אָמת, גִּיטְטִיק אָ קְרִים גַּעֲטָאָן, אָבעָר אָונְדוּרְשָׁלִיחָה אִיז גַּעֲוֹעַן שְׂטָאָלְץ אָן וּוּרְדִּיק: ער האָט גַּעֲפְּאָדָעָרט דַּי «פֿילְהָאָרְמָנִיעַ» אָן האָט זִיך באַקְומָעַן. דַּי שְׁרַעַקְנְדִּיקָעַ האָבָן עַרְשְׁת באַקְומָעַן מָוט: זִיך האָבָן אַנְגְּהָהָבוּן פֿאָדָעָרְן, אָן מִיר זָאָלְן זִיך אַפְּזָאָגָן פֿוּן דַּעַר «פֿילְהָאָרְמָנִיעַ».

וּוִיסְטָעַ קְלָאנְגָעַן זִינְגָעַן פֿאָרְשְׁפְּרִיט גַּעֲוֹאָרְן: פֿאָלִיאָקְן גְּרִיטְין זִיך, אַרְגָּאַנְיִירָן באַנְדָּעָס פֿוּן גַּאָסְנוּגָעָן, עַס וּוּלְּן זִיך הָרִיגָּות. פֿוּן אַוְיעָר צו אָוְעָר האָט מעַן אִיבְּרָעָגְעָבָן פֿלְוָמְרָשְׁט אַוְנְטָעָרְגָּעָהָעָרטָע שְׁמוּעָסָן פֿוּן פֿאָלִיאָקְן צְוִישָׁן זִיך:

— יִדְן מִיט זִיעָר זְשָׁאָרָגָן אַיְן «פֿילְהָאָרְמָנִיעַ», מִיר וּוּלְּן זִיך באַוְוִיְּזָן ...

אַיך וּוּלְּגַת זָגָן, אָן דַּי דָּזְוִיקָעַ קְלָאנְגָעַן האָבָן אוֹיף אָונְדוּזָה קִין וּוּרְקוֹנְג נִיט גַּעֲהָאָט; אִינְיְקָעַ זִינְגָעַן גַּעוֹאוֹרְן אַבְּסָל «נִיכְטָעָרְרָה»; אַפְּלִיכְוָה דַּעַר רְזָאִיקָעָר א. וּוּיְטָעָר האָט מִיר אַיְנְגָעָרוּמָט, אָן עַס אִיז גַּעֲוֹעַן אַבְּיסָל צו «פֿילְצְוִינִיק» פֿוּן אָונְדוּזָה, אָבעָר גִּין צְרוּק קָאָן מעַן נִיט. אַטְיְלִיךְ זִינְגָעַן גַּעַלְמָעַן מִיט אַנְדָּרָע פֿעַסְמִיסְטִישָׁע יְדִיעָות; דַּעַר יְדִישָׁעָר עַולְם וּוּעַט נִיט קְוּמָעַן אָונְדוּזָה הָרָעָן אַיְן דַּעַר «פֿילְהָאָרְמָנִיעַ», עַר וּוּעַט מָוָרָא האָבָן, ער אִיז בְּכָל נִיט גַּעֲוֹיִינְט צו גִּין הָרָעָן יְדִישָׁעָר רְעַדְנוּר אַיְן דַּעַר «פֿילְהָאָרְמָנִיעַ».

פרץ איז געליבן רואיך און פֿאָרְיעַקְשֶׁנְטַ : ער האט, ווי א צעבאָר
לעווועט קיבד, ליב געהאָט צו שפֿילַן זיך מיט פֿייַעַר, האט ער קאָפְּרִינְגַּע
אַרוֹסְגָּעַלְאָזַט אַ לְאַזְוָנָג :

— אַין «פּֿילְהָאָרְמָנִיעַ», אַרוֹיסְטַּן הַינְּטָעָרַן אַוְיְוָן !

אויף שבת בייטאג, דעם 22 ספטַן יאנואר 1910, איז באַשְׁטִימַט געַז
וואָן דער אַרוֹיסְטַּרְיַט. די אַנוֹאנָס ווועגן דעם אַרוֹיסְטַּרְיַט אַיז גַּעֲשֵׁרְבִּן
מיט פֿרְצַעַס נִיטְּדָעָרְזָאָגְּנָטִיכִּיט :

ד"ר א. מוקדוני: די אַרטִיסְטַן.

א. ווַיְתַעַר: דאס טעטער און דאס פֿוּבְּלִיקְסָם.

ה. ד. נַעֲמְבָּרָג: פּֿוֹן גַּאֲלְדְּפּֿאָדָעַן בֵּיז לְאַטְיְינָרָה.

ו. ג. פרץ: דעומָן אַון אַיבְּרָזִיכְטַן.

און אַיז גַּעֲקוּמָעַן דער שבת בייטאג, אויף ווועגן דער אַרוֹיסְטַן
טריט אַיז גַּעֲווּזָן באַשְׁטִימַט. מיר זיינַען זיך צוֹנוֹיגְגָּעַקְוּמָעַן בֵּיּוֹ פֿרְצַעַס
אַבְּיַסְלַ אַוְיְגָעָרְעָגָטַע. מיר האָבָן גַּעֲמָאָכָט אַ שְׂטִיקְלַ פֿרְאָבָע — ד"ה
פּֿעַסְטָגְּעַשְׁטָעַלְטַ גַּעֲנוּי, ווֹאָס יְעַדְעַר האָט צוּ רַיְזָן.

וַיְעַדְיק בֵּיּוֹ פֿרְצַעַס אַין הוֹיָה, זיינַען גַּעֲקוּמָעַן צוּ לוֹיְפָן יוֹנְגָעַ קָאָר
מיַטְעַטְשִׁיקָעַס אַון סְתָמַם גַּעֲטְרִיעַ מִיטְגְּלִידָעַר פּֿאָרְסָאָפְּעַטָּע, אַוְיְגָעַ
דַּעַטְעַ אַון האָבָן דַּעְרְצִילְט. אַז דער עַולְם שְׁטוּרָעָמַט אַיְנְפָאָךְ די
«פּֿילְהָאָרְמָנִיעַ». דער זָאָל אַין שְׁוִין כֹּל אַון טוֹיְוָנְטָעַר מַעֲנְטָשָׁן שְׁטִיעָן
אַין רַיִּי בֵּיּוֹ דער קָאָסַע אַון די רַיִּי פּֿאָרְגָּעָמַט די גַּאנְצָע גַּאס.

פּֿוֹן די דָאַזְיקָע שְׁטָאָפְּעַטָּן האָבָן מיר נִיט באַקְוּמָעַן די רִיכְטִיקָע
פּֿאָרְשְׁטָעַלְיָונָה, ווֹאָס עַס טּוֹט זיך אַרְוָם דער «פּֿילְהָאָרְמָנִיעַ». עַדְשַׁת אַז
מִיר זיינַען צוֹעַקְוּמָעַן נַעֲנָט צוּ דער גַּאס, ווֹאָו די «פּֿילְהָאָרְמָנִיעַ»
גַּעֲפִינְט זיך, האָבָן מיר דַּעְרוֹזָעַן עַטוֹּאָס אַזְוִינָס, ווֹאָס האָט אַרְיְבְּרָגָעַ
שְׁטִיגָן די רִיכְסְטָע פּֿאָנְטָאָזִיעַ: די גַּאנְצָע גַּאס אַיז מַשְׁגַּעַן שְׁוֹוָאָרֶץ
פּֿוֹן מַעֲנְטָשָׁן. דער בְּרִיאַטְעַר אַרְיְינָגָג אַיז גַּעֲוָעַן פּֿאָרְפְּרָאָפְּט. מִיר
זִינְעַן גַּעֲבלִיבָן שְׁטִין אַון נִיט גַּעֲקָאנָט מַאֲכָן קִין טְרִיטַזְט זְוּמָן אַרְיְינָגָגָה.
אַבְּעָר בָּאָלְד זִינְעַן אַוְיְסְגָּעוֹזָקָסָן אַ פָּאָר צָעַנְדְּלִינָגָג צָעַהְיִצְטָעַ יוֹנְגָעָלִיָּת,
סְטוֹדְעָנָטָן. אַרְבָּעַטָּעַר אַון בְּחוֹרִימְלָעַד אַין לְאַנְגָּעַ קָאָפְּאָטָעַס, אַון זַיִ

האָבָן גענומען שפֿאַלְטָן דעם יִם פּוֹן מענטשָׁן אוֹן מאָכוֹן פֵּאָר אונדזֶן דורךאנָגָן. גִּיְעַנְדִּיק צוֹוִישָׁן דעם גְּרוֹיסָן מענטשָׁנְשְׁטוּרָם, האָבָן אונדזֶן אוֹףִּיעַדְן טְרִיטַּטְרִיטַּט דעם וועָג «דָּעַלְעַנְצִיצִיעַס», וועלכְּעַד האָבָן גַּעֲפַאַדְרָט אַין נָאָמָעַן פּוֹן די טְיוֹנוֹנְטָעָר, אוֹן מִיר זָאָלַן זַיְגַּעַן די מעגלעכְּקִיטַּט אַרְיִינְצּוּקְוּמָעַן אַין זָאָל.

י. ג. פְּרִץ, וואָס פֶּלְעָגַט זַיְגַּעַן צְעַשְׁיְנָעַן מִשְׁשְׁתִּיעַנְדִּיק פֵּאָר אַגְּרוֹיסָן עולָם אוֹן פֶּלְעָגַט ווּרְעָן וּיְעָרָן וּוּצִיךְ, שְׁלָאָגְּנָאָפְּרִיטִיק אוֹן יוֹגָּג, האָט מִיט אַגְּרִיטָן שְׁמִיכְלָל אוֹן מִיט אַגְּגָעָצְנוֹנְדָעָנָע אַוְיָן גַּעַבְעָטָן, אוֹן מַעַן זָאָל אונדזֶן פְּרִידְעָר אַרְיִינְלָאָן אוֹן מִיר ווּלְעָן שָׂוִין זַעַן, וואָס סְלָאָזָט זַיְגַּעַן מַאָכָן. די דָּזְוִיקָע פְּשָׁוֹטָע וּוּרְטָעָר האָבָן גַּעַוְוִירָקְט בְּאַרְוַיְקְנִידִיק אוֹיְקָע עולָם. עַס אַיְזָן גַּעַמְאָכָט גַּעַוְוָאָרָן אַ וועָג פֵּאָר אונדזֶן אוֹן מִיר זַיְגַּעַן אַרְיִין אַין זָאָל. אוֹן דָּא האָבָן מִיר עַרְשָׁת דָּעַרְזָעָן פֵּאָר זַיְגַּעַן עַטְוָאָס גְּרָאַנְדִּיאָזָעָס: דָּעָר זָאָל אַיְזָן גַּעַוְוָעָן גַּעַפְּאָקָט, אוֹן אַפְּלִילָן אַין די דורךאנְגָּעָן זַיְגַּעַן גַּעַד שְׁתָאָגָעָן מענטשָׁן; אוֹן שְׁטִילָאָן אַיְזָן גַּעַוְוָאָרָן דָּעָר דָּזְוִיקָעָר יִם פּוֹן מענטשָׁן, ווּן מִיר האָבָן זַיְגַּעַן באַוְיָין, אַזְוִי שְׁטָילָאָן, אוֹעַס אַיְזָן גַּעַוְוָאָרָן אַבְּיסָל אָומְהִימְלָעָךְ.

בלְּיוֹן פּוֹן דָּעָר גָּאָט זַיְגַּעַן אַ גַּעַטְרָאָגָן אַ זְׁשֻׁמְעָרִי פּוֹן טְיוֹנוֹנְטָעָר וּוּאַרְטָנְדִּיקָע מענטשָׁן. פְּרִץ האָט זַיְגַּעַן גַּעַשְׁטָעָלָט אַין פְּאַרְבִּינְדָּוָגָן מִיט דָּעָר פְּאַרְוּאַלְטָוָנָג פּוֹן «פְּילָהָאַרְמָאַנְיָע», אוֹן עַס אַיְזָן באַשְׁטִימָט גַּעַד וּאָרָן, אוֹן מִיר קְרִיגָּן די «פְּילָהָאַרְמָאַנְיָע» פְּאַרְזָן צוֹוִיטָן שְׁבָת, פְּדִי צָו גַּעַבְעַן דָּעָם עולָם, וואָס שְׁטִיטָאָט אוֹףִּיעַ דָּעָר גָּאָס, די מעגלעכְּקִיטַּט צָו הָעָרָן אונדֶן.

פְּרִצְן האָט מעַן פְּשָׁוֹט אַרְוִיְגַעְטָרָאָג צָוּמָעָן. עַר האָט אַיבְּעָרָד גַּעַונְעַבָּן די דָּזְוִיקָע באַשְׁטִימָוָנָג אַין גַּעַבְעָטָן דָּעָם עולָם זַיְגַּעַן צָעַגְיָין אוֹן קְוּמָעָן אַיבְּעָרָאַכְּטָאָג שְׁבָת אַין דָּעָר צִיטָּאָ. דָּעָר עולָם האָט עַס אַוְיְגַעְנוּמָעָן מִיט באַגְּיִיסְטָרָוָנָג אַין פְּרִץ אַיְזָן צְוֹרִיק אַרְיִין אַין זָאָל.

וּוּן פְּרִץ מִיט אונדֶן, די דְּרִיְיָ אַיבְּעָרִיקָע רַעֲדָנָעָר, האָבָן זַיְגַּעַן באַוְיָין אוֹףִּיעַ דָּעָר פְּלָאַטְהָאָרָם, האָט די גַּאנְצָע גַּעַבְיִידָע מִשְׁשָׁאָ צִיטָעָר גַּעַטָּאָן פּוֹן דָּעָר שְׁטוֹרָעָמְדִיקָע אַוְאַצִּיעָ.

דאס זעלבייקע, נאך מיט מערד קראפֿט, האט זיך איבערגעחוורט, וווען פרץ האט אונגעהייבן רעדן. עס האט גענומען פִינְפִינְט מינוט צייט, בייז ער האט געקאנט אנהיבן.

און פרץ, פֶאָר אַזָּא גְּרוּיסְן בְּאַנְיִיטְעֶרְטֶן עֹלְםָם, אַזְׂוִיא צְעוֹדָרָעָמֶט גַּעֲוָאָרָן, אוֹ ער האט אֵין גַּאנְצָן פֶאָרְגָּעָסְן דִּי שְׁטוּרְעָנְגָּע צְעִטְיְילְוָגָּפָּן דִּי טֻמְעָס. ער האט זיך אַרְיִינְגְּעֶרְיסְן אֵין אָונְדוּרָעָט טֻמְעָס. ער האט געדיעט אֵי ווּעַגְן דָּעַם רַעֲפָעַרְטוֹאָה, אֵי ווּעַגְן אַקְטִיאָר אָנוֹ אֵי ווּעַגְן דָּעַם פּוּבְּלִיקְוָם. געדיעט האט ער פְּאַטְעַטְּשָׁה, דָּעַרְהָוִיבָּן, ווּ זִין שְׁטִיגְגָּעָר אֵין גַּעֲוָעָן, ווּעַנְ ער פֶּלְעָגָט זיך צְעוֹדָרָעָמֶן.

מיר, דִּי אָנְדוּרָעָט דָּרִי רַעֲדָנְבָּר, זִינְגָּעָן גַּעֲזָעָסְן ווּ פֶאָרְלִירְעָנָע : ער האט פֶאָרְכָּאָפָּט אָונְדוּרָעָט טֻמְעָס. גַּאמְבָּרְג אֵין גַּעֲוָעָן פְּשָׁוֹת בְּרוֹגָן, בְּלוֹזִין א. ווּיְתִיעָר, ווּאָס האט גַּעֲהָאָט מַמְשָׁא מִיסְטִישָׁע פֶאָרְעָרְוָגָּפָּן פֶאָרְפְּרָצָן, האט גַּעֲשְׁטָרָאָלָט : «זָאָל ער רַעֲדָן אַיך פֶאָר אָונְדוּז, ער מַאְכָט עַס בְּעַסְעָר, ער ווּירְקָט טִיכְעָר...».

וּאָס עס האט זיך גַּעֲטָאָן אֵין זָאָל, ווּעַנְ פרץ האט גַּעֲנְדִיקְט זִין רַעֲדָע, אֵין שְׁוּרָעָר צָו בְּאַשְׁרְיִיבָּן, מִיר האט עַס אַוְיסְגָּעְווּיְזָן פְּשָׁוֹת ווּ אֵין הִסְטְּעִירִיקָע פָּן אֵגְרְוִיסְטְּרָמָה מַחְנָה מַעֲנְטָשָׁן. דִּי דָּאָזְקָע הִסְטְּעִירִיקָע האט זיך אַיבְּעַרְגָּעָחוּזָרָט אַיך ווּעַנְ פרץ האט פֶאָרְגָּעְשְׁטָעָלָט יַעֲדָן פָּן אָונְדוּז, ער עַרְשְׁטָהָר רַעֲדָנְעָר בְּיוֹ אֵיך גַּעֲוָעָן.

און אַרְוִיסְגָּעְשְׁטָעָלָט האט זיך, אוֹ פרץ האט אָונְדוּז נִיט בְּאַגְּזָלָט. יַעֲדָעָר פָּן אָונְדוּז האט גַּעֲהָאָט גַּעֲנָגָו וּאָס צָו זָאָגָן. אַיך, ווּלְכָעָר בֵּין צָום עַרְשְׁטָן מַאְל אֵין מַיִן לעַבְנָן אַרְוִיסְגָּעְטְּרָאָטָן פֶאָר אַזָּא גְּרוּסְפּוּבְּלִיְּקָם, האָב זיך נִיט פֶאָרְלִוְיְרָן. גַּאמְבָּרְג אַיך נִיט, נַאֲר מַיִט א. ווּיְתִיעָר אֵין גַּעַשְׁעָן עַפְעָס אַוְמָאָגְעָנְעָמָעָס : ער האט פָּן גְּרוּסְאַיְרְגָּעְגָּנָג זיך פֶאָרְלִוְיְרָן אָנוֹ נַאֲך זִין רַעֲדָע הָאָבָן מִיר אִים בְּאַדְאָרָהָט מַיְנְטָרָן הִינְטָרָר דִּי קוֹלִיסְן.

דרְרִי שָׁהָה האט גַּעֲדוּרְעָט דָּעַר סִימְפָּאָזִים. אַיך ווּעַד אִים אֵין מַיִן לְעַבְנָן נִיט פֶאָרְגָּעָסְן.

וּוְעַנְ מִיר ווּאָלָטָן גַּעֲוָעָן אַבְּיִסְל אַמְעָדְרִיקָאָנִיש אָנוֹ זיך נִיט גַּעֲשָׁעָמֶט אַוְיסְצְּנוֹצְּן דִּי דָּאָזְקָע פֶאָרְזָאָמְלָוָג ווּי גַּעֲהָרְיִיך, לְמַשְׁלֵץ מַאְכָן אֵגְשְׁטְּזָאָמְלָוָג, ווּאָלָטָן מִיר גַּעֲוָוִיס גַּעֲהָאָט דִּי עַרְשְׁטָעָסְלִידָע סְמוּעָ

פָּאָר דַּעַם אַוְיְכּוֹבִי פָּוּן אַ גַּעֲזַעַלְשָׁאֶפְטָלְעָכְן טַעַטָּעָר אֵין וּאֶרְשָׁעָ. אַבָּעָר
קִיְּגִיעָם פָּוּן אָונְדָּז, נָאָאוּוּ, אֵיזַּ נִיט אַיְנְגָעָפְּאָלְן צַו פָּאָרְשָׁוּעָכְן אָזָא
גְּרוֹיסָן מְאֻמְּנָעָט מִיט אַ גַּעַלְטַזְאָמְלוֹנָג.

דַּי רַעַדְעָס וַיְיַגְּעַן בְּכָל נִיט גַּעַוּעַן קִיְּן שַׁאֲרַפְּעָ אָזַנְגִּיט קִיְּן בִּיְזָע.
פָּאָרְקָעָרְטָ : וַיְיַתְּאָג אָזַן צַעַר אֵין גַּעַוּעַן אֵין אַלְעָ רַעַדְעָס. אֵין מִין רַעַדְעָ
לְמִשְׁאָ, הָאָב אַיךְ גַּעַשְׁיְלָדְעָרְטָ דַעַם אַוְמְגָלְקָלְעָכְן מִצְבָּ פָּוּן דַעַם יִדְישָׁן
שַׁוְיִשְׁפְּלִילָעָרָה. עָרָ, מִיט זִין אַרְעָם וּוִיסָּן, מִיט זִין אַרְעָמָעָר דַעַרְאָרוֹגָן
אָזַן מִיט זִין נִיטָאַוִּיסְגָּעְבְּלָדְעָטָן טָאָלָאנְטָן, טְרָאָגָט אַוִּיךְ זִין פְּלִיאִיצָעָס
דַעַם גָּאנְצָן יָאָד פָּוּן טַעַטְעָדָרְבָּוִיאָנוּגָן. מִיר דָאָרְפָּן הַעַלְפָּן דַעַם אַרְעָמָעָן
יִדְישָׁן שַׁוְיִשְׁפְּלִילָעָר אֵין זִין גַּעַנְגָּעָנָעָן שְׁטַרְעָבָוּנָגָעָן. לְאָמִיר הַעַלְפָּן דַי
אַלְטָע שַׁוְיִשְׁפְּלִילָעָר אָזַן מְמִילָא וּוּעָלָן שְׁוִין אַוְיְקָוּמָעָן נִיעָן.
אֵין נָאָד אָזַן אַיְדָעָלָעָן אָזַן טָאַקְטִישָׁעָן טָאָן הָאָט גַּעַרְעָדָט אָ.
וַיְיַתְּעָרָ. עָרָ הָאָט פְּמַעַט מִיט טְרָעָן אַוִּיסְגָּעְשָׁרָיָעָן : אָזָא אַלְטָפְּאָלָק
אָזַן אַזָּא בּוּיְדָעָם אַרְעָמָקִיתָ אֵין זִין טַעַטְעָרָה.
ה. ד. נָאַמְבָּעָרָג אֵין בְּכָלָל, לְוִיט זִין נָאָטוֹרָ, גַּעַוּעַן זַאֲכָלָעָר, אָזַן
וּוּעָן נִיט דַי עַטְלָעָכָעָ וּוּרְטָעָר וּוּגָן פּוּבְּלִיקָם, דַי שַׁאַבְשָׁאַוִּיטְשָׁעָעָס,
אַוִּיךְ וּוּלְכָעָ דַעַר טַעַטְעָר שְׁטִיכָצָ זִיךְ, וּוּלְטָזִין דַעַדְעָ גַּעַוּעַן מִמְּשָׁ
אַסְּאָלָאָן-רַעַדְעָ.

י. ג. פָּרַץ אֵין גַּעַוּעַן פִּיְעָרְדִּיק, בְּלִיצְנְדִּיק אָזַן אָזַן צַוְּשָׁתָאָנָד
שְׁלָעָגָט עָרָ סְתִּים נִיט בָּאָרִירָן זַאֲכָלָעָר וּוּלְכָעָ עָס אֵיזַּ פְּרָאָבְלָעָם. עָרָ
שְׁלָעָגָט בְּלִיצְנְזָן מִיט אַפְּאָרִיזָמָעָן, מִיט קוֹרְצָעָ, אַפְּגָ�עָהָקָטָעָ אָזָן.
דַעַר אַיְנְדָרָוק אֵין אַבָּעָר גַּעַוּעַן, אָזַן מִיר הָאָבָן דַעַם יִדְישָׁן טַעַטְעָר
גַּעַקְעָפְט אַוִּיךְ דַעַם זַאֲוִיקָן סִימְפָּאָיוֹת. אָפְּנָים, אָזַן דַעַר גְּרוֹיסָעָר עַולְמָ
הָאָט גַּעַוּאָלָט קַעְפָּן דַעַם שְׁנוֹנְדִּטְעָטָעָר, עָר אֵיזַּ גַּעַקְוּמָעָן מִיט דַעַר
דָּאַזְּקָעָר פּוֹנָה אֵין "פִּילְהָאַרְמָאָנָעָ" אָזַן עָר הָאָט אֵין אָונְדָזָעָרָ רַעַדְעָס
גַּעַהְעָרָט דָאָס. וּוּאָס עָר הָאָט גַּעַוּאָלָט הַעָרָן.

אַ שְׁוּרָעָם הָאָט אַוְיְגָעָוָיָבָן דַעַר סִימְפָּאָיוֹם.
דַעַר צַוְּיִיטָעָר שְׁבָת אֵין גַּעַוּעַן נָאָד שְׁטוּרָעָמְדִיקָעָר פָּוּן דַעַם עַרְשָׁתָן.
דַעַר עַולְמָ אֵין גַּעַוּעַן אַנְגָּעָצָוָנְדָן פָּוּן דַי קַדְּגָנָגָעָן וּוּגָן דַי "שְׁטוֹרִמִּישָׁ"
רַעַדְעָס, וּוּלְכָעָ מִיר הָאָבָן גַּעַהְעָלָטָן. אָזַן דַעַר אָמָת אֵיה, אָזַן דַעַם צַוְּיִיטָן

שבת האם דער אוינטער אונדז מיטגעשלעפעט און מיר גענוויז אביסל שאָרֶאָכֶר.

די בארכיטון פון דער פרעסעס וועגן דעם סימפֿאָזִים, אין וועלבע מען האט, ווער מער און ווער וויניקער, געשילדערט דעם געוואַלדִּיקָן ענטוֹנִיאָזָם פון עולְם, האבן אוֹיך צוֹגַעֲגַבָּן שָׁרָאָקִיָּת דעם אַרוֹיסְטָרִיט. דער רואַקָּעֶר און איַנְגָּעָה אַלְטָעָנָדָר "פֿרִינְדָּ" האט כְּמַעַט דֵּי גַּאנְצָע ערְשָׁטוּ זִיט אַפְּגַעֲגַבָּן פָּאָר דעם באַרְיכִּיט וועגן סִימְפֿאָזִים: "וּאוֹרְשָׁע האט שָׁוֹין לְאַנְגָּעָה יָאָרְךָ נִיט גַּעֲזָעָן אֶזָּא גְּרוֹיסָע אָונָ אַיְמְפָאָגְנִירְדִּיקָע פֿאָרוֹזָאַמְּלוֹן", האט "דער פֿרִינְדָּ" אַנְגָּהָוִוִּין זִין באַרְיכִּיט. "די רַעְשָׁע דְּרָאָטָן האָבָן גַּעֲמָאָכְט אָן אָוְמָגַעְהָיִיעַר גְּרוֹיסָן אַיְנְדוֹרָקָה", דְּרָצְיִילְט "דער פֿרִינְדָּ" ווּיטָעֶר. אין "פֿרִינְדָּ" זִינְעָן אַיְבָּרְגַעְגָּבָן גַּעֲוָאָרָן דער אַיְנָה האָלָט פָּון אַלְעָל פִּיר רַעְדָּעָס פְּמַעַט גַּעֲנוֹי אָון דער עַיקְרָשָׁת ה. ד. נָאָמֵן בערגס טִיל פָּון זִין רַעְפָּרָאָט, אין וועלכָּן עַר האָט גַּעְרָעָט וועגן די שאַבְּשָׁאָוּוּתִישָׁע, אוֹיךְ וועלכָּן דער יִדְיְשָׁע טַעַטָּע אָין וּוּרְשָׁע זִיךְרָאַמְּצָץ זִיךְרָאַמְּצָץ.

דער סימפАЗוים וועגן טעאטער האט אויךערודערט די געועל-
שאָפֶטְלַעֲכָע מײַנוֹג. «דער פֿרִינְד» האט באָטראָכְט דעם סימפАЗוים ווי
אוֹן אַיְגָעַנְעָם אוּזִיטָו, מיט וועלכְּן ער אַידעַנְטִיכְיזְרִיט זיך אַין גאנַזְן. די
אַנדערע דריי יִדְישׁ צִיּוֹנוֹגָעָן האָבָן נִיט גַּעֲקָאנְט פֿאָרְשָׂוְיִיגְן דעם
סימפАЗוים, האָבָן אַבעָר שְׁפַעְטָעָר — ווער מִיט אַהֲלָבָן מוֹיל אָון מיט
אַבְּהָאָפְּטָעָנָם בִּיטּוֹל אָוּן ווער אָפָּן — אַגְּגָהָוִיבָן אָונְדָן צו אַטְאָקְרָן.
דער ערְשָׁטָעָר שָׁאָס אַיְן אַבעָר גַּעֲקָומָעָן פָּוֹן דָּעָר וַיִּת, פָּוֹן וועלכְּבָר
מִיר האָבָן גָּאֵר נִיט דָעָרוֹאָרט. ער אַיְזָ גַּעֲקָומָעָן פָּוֹן די «קָאָרָאיְנִיקְטָעָן».
מיט וועלכְּבָר מִיר האָבָן זיך האָלָבָן-אַפְּצִיעָל פֿאָרְבָּגְדָּן אָוּן וועַלכְּבָר מִיר
האָבָן גַּעהָאָט אַיְן זִינְגָן צו שְׁטִיצָן, ווען די גַּעֲזָלְשָׁאָפְּטָעָכָע בָּאַצְּיָאָנוֹג
אָנוֹם טְעַטְּמָעָר וּזְעָמָק ווער אַפְּאַוְיְטוּוֹ.

אין "אונזער לעבען" זיינען די "פאראייניגקע" אדרום מיט א בי טערן בריוו קעגן אונדז. אחזיך דיזיילום האט מען אונדז געווארפֿן די באשווידיקונג, אז מיר ווילן אויסנצען דעם טעאטער פָאָר איינגעוציעק מאטעריעלע צועוקן. דאס איז געוווען אז אַטְהַנְעָן אַנְצּוֹהָעָרְעָנִישׁ, אז מיר האבן די קשענעם דראמעס און מיר ווילן צויניגען דעם טעאטער,

ער זאל זי אויפֶּרין. נאך קלארער אין געוווען די אונזעהערעניש וועגן
ה. ד. נאמבערג. וועלכער, ווי איך האב שווין דערציזלט, האט פֿאָרגעליגט
די "פֿאָראַינִיקְטָעּ" אויפֶּצֶרין זיין איבערזעונג פֿון "קּוֹרְמָאָן הענשְׁלָי".
נאך די "פֿאָראַינִיקְטָעּ" אין אָרוֹסִים נח פרילוצקי, וועלכער האט
קוֹאָלִיפֿ-צִירְטָן די אָרְבָּעֵת אָונְדוּזְרָעּ ווי "רֻעוֹלְלוּעָרְ-קְרִיטִיךְ אָן באַיִּ
קְאָטְ-אֲגִיטְאַצְיָעּ"¹. אָן אִין יָאָר 1921 האט נח פרילוצקי, אָן אָן אָן
מערכונג צו אָן איבערגעַדרְקָוָן אָרְטִיכְלָ פֿון יָאָר 1910. אִיבְּרָגְעָחוֹרְטָן
די זעלבע באַשְׂוֵלְדִּיקְוָן, דערקְלְעָרְנְדִּיקְ, אָן זיין אָרְטִיכְלָ האט באַדְאָרְטָן
זִין גְּרָעֵסְעָר, עַס פֿעַלְתָּ אִין אִים "אַ גְּהָעָרְקָעּ אָפְּשָׁאָצְוָגּ פֿון דָּעָר
קְרִיגְעָרִישָׁעּר קְאָמְפָּאנִיעּ, וְאָס אִין דָּעְמָלְסָטָן פֿון אַ גְּוּוֹיסְעָר זִין
גְּעַפְּרִירָט גְּעוּוֹאָרָן קָעָגָן (?) דָּעָם יִדְּיָשָׁן טָעָטָעָר נִיט דָוָקָא אָוִס בְּלוּזִי
ריינְגָּעּ מְאָטְיוֹן"².

מייט דער פֿוֹלְסְטָעָר פֿאָראַנטְוּ אָרְטְּלָעְכְּקִיטָן אָן מִיט דָעָם רִינְסְטָן
געוויסְן שטעל איך דָא פֿעַסְטָן, אָן די דָזְוִיקָעּ באַשְׂוֵלְדִּיקְוָן האט קִין
שָׁם באַדְן נִיט. איך זָאגּ עֲדוֹת פֿאָר. י. פֿרְצָן, פֿאָר. א. וּוּיְטָעָרָן (וּוּעָגָן
דָעָר עַרְלָעְכִּיקִיטָן פֿון דָעָם דָזְוִיקָעּ שְׁרִיפְּטְּשְׁטָעְלָעָר וּוּטָמְרָ נָאָר אָוִיסְ
קּוּמָעָן צו רְעָדָן) אָן פֿאָר נָאָמְבָּעָרָגּן (פֿאָר מִין פֿעָרְזָאָן זָאל אָן אָנְדָעָרָעָר
עֲדוֹת זָאגּ), אָן נִיט נָאָר זִי הָאָבָן נִיט גְּעוּוֹכָטָן קִין מְאָטְעָרִילָעָזְנוּצָן פֿאָר
זִין אִין דָעָר דָזְוִיקָעּר קְאָמְפָּאנִיעּ, זִי הָאָבָן זִיְעָרָעּ אָרְעָמָעּ גְּרָאָשָׁן. אָן
קִינְעָר זָאל נִיט וּוּיסְן, פֿאָר דָעָר דָזְוִיקָעּר קְאָמְפָּאנִיעּ גְּגָעָבָן ...
אִיךְ וּוּיל נִיט זָאגּ, אָן פֿרְצָן, נָאָמְבָּעָרָגּן אִין נִיט גְּעוּוֹן וּוּיכְטִיקָּ
אוֹ מַעַן זָאל זִיְעָרָעּ דָרְאָמָעָן שְׁפִילָן אִין יִדְּיָשָׁן טָעָטָעָר; זָאָס
וּוָאָלְטָ גְּעוּוֹעָן אָן אִיבְּרָגְעָרְטְּרִיבְּעָנָעּ צְדָקוֹתָן פֿון זִיְעָרָזְמָת, אַ צְדָקוֹתָן
וְאָס גְּרָעְנְעָצְטָ זִיךְ מִיט צְבִיעָות אָדָעָר מִיט נָאָר עַרְגָּעָרטָס. גְּעוּוֹסִים האט
פֿרְץ גְּעוּוֹאָלָט זַעַן זִין "גְּאָלְדָעָנָעּ קִיטִּי" אוּפְּגָעְפִּירָט אִין אַ יִדְּיָשָׁן טָעָר
אָטָעָר; גְּעוּוֹסִים האט נָאָמְבָּעָרָגּ גְּעוּוֹאָלָט. אָן מַעַן זָאל שְׁפִילָן "קּוֹרְמָאָן
הָעַנְשְׁלָי", זִין "מְשָׁפָחָה", אָן אַפְּיָילָוּ דָעָר אִיבְּרָגְעָרְטְּרִיבְּנָ-בְּאַשְׁדָעָנָעָר אַ
וּוּיְטָעָר האט אוֹיךְ גְּעוּוֹאָלָט זַעַן זִינְגָּעּ דָרְאָמָעָן גְּשָׁפִילָט. אָבָעָר נִיט צָוָי

¹ זַעַן פְּרִילְזִיקִיס "יִדְּיָשָׁן טָעָטָעָר", באָנדָן, בִּיאַלִיסְטָאָק, 1921, ז' 58—62.

² דָאָרָט, ז' .63.

לייב דעם האבן זי זיך אַריינגעווארָן אין קאָמֶף. זי זיינען געווען שרייטשטיילער, מענטשן מיט געשמאָק און זיינר האָרִיך האָט פּשׂוֹט גַּעַז בְּיוֹטִיקֶט, זענדייק דעם יִדְישָׁן טְעַטְּעָר אֵין אָזָא שְׁלָלָן מְצָב. אֲגַב, וְאָס פֿאָר אַ מְאָטְעָרְיעַלְעַ נְצָנָן האָט מעַן גַּעֲקָנָט האָבָן פָּוֹן יִדְישָׁן טְעַטְּעָר, וְעוֹן עַר פְּירַט אָוִיפָּאַפְּלוֹ פְּרַצְעָס אַ דְּרָאָמָע? עַר דֻּעְמָאַלְסְטִיקָעָר טַעַטְּעָר האָט פְּמַעַט קִין האָנָּאָרָאָר נִיט גַּעַזְאַלְט.

אוֹיך זְדוֹד פְּרִישְׁמָאן אֵין אַרוֹיְגָעַטְרָאָטן קַעְגָּן אָנוֹדָז. דָּאָס אֵין גַּעַזְעַן שְׁפַּעַטְּעָר. דַּי אַיְבִּיקָע שְׁנָהָה צְוִישָׁן אִים אָוָן פְּרַצְּן אֵין גַּעַזְעַן שְׁוֹלְדִּיק אֵין דָעַט. אֲבָעָר זְדוֹד פְּרִישְׁמָאן דַּעַר שְׁרִיְּטְשְׁטְּעָלְעָר, דַּעַר מְעַנְּתָשְׁ מִיטָּן גַּרְוִיסָן גַּעַשְׁמָאָק, אֵין נִיט אַרוֹיָּס מִיט אַזְּוַלְכָעַ חַזְדִּים. עַר אֵין אַרוֹיָּס קַעְגָּן דַּעַר «הִסְּטוּרִיקָע», מִיט וְעַלְכָעָר דַּעַר קָאָמֶף אֵין גַּעַפְּרִירָט גַּעַזְעָרָן. אָוֹן זְאָ אֵין עַר גַּעַזְעַן אַבְּסָל גַּעַרְעָט. אַיך מוֹזָעָס צְוָגָבָן. אֲבָעָר מִיר זְיַינְעָן אֵין דָעַט נִיט גַּעַזְעַן שְׁוֹלְדִּיק; דַּי הִסְּטוּרִיקָע אֵין גַּעַקְוָמָעָן קַעְגָּן אָנוֹנְזָעָר וּוּלְּן. אֲגַב, אֵין קָאָמֶף אָן אַבְּסָל הִסְּטוּרִיקָע גָּאָר נִיט גַּעַמְלָט. דַּעְרַצְוֹ אֵין פְּרִישְׁמָאן גַּעַזְעַן אַ העֲבָרְעָאִישָׁר שְׁרִיְּטְשְׁטְּעָלְעָר אֵין האָט צָוָם יִדְישָׁן טְעַטְּעָר סְתָמָק קִין פָּאוּטִיוּעָ שְׁטְעַלְוָגָן נִיט גַּעַנוֹמוֹעָן. אִים אֵין דַּעַר טּוֹמֶל אַוְיסְגָּעַקְוָמָעָן אַבְּסָל אָן אַגְּגָעָשְׁרוּיְּטָעָר. עַר האָט נִיט פְּאָרְשְׁטָאָנָעָן, וְוי קָאָן מַעַן בְּכָל זִיךְּ רַעַמָּן צָוָם האָרָצָן דַּי «וּשְׁאָרָן גַּאנְיָישׁ פּוֹרִים-שְׁפִילְעָרִיִּי».

זְדוֹד פְּרִישְׁמָאן האָט אֵין אַ רְּיִי אַרְטִיקְלָעָן אֵין «הִיְּנָטָן» שַׁאֲרָף אַנְגָּעָן גְּרִיכָן פְּרַצְּן, נַאֲמְבָעָרָגָן אָוָן מִיךְ. אֲבָעָר וְוי אַ קְּרִיטִיקָעָר אָוָן אַ שְׁרִיְּטָעָר אֵין עַר אַרוֹיְגָעַטְרָאָט אָוָן סְךָ פָּוֹן זִינְיָעָ בְּאַמְּרָקוּנָגָן זְיַינְעָן גַּעַזְעַן רִיכְטִיקָע. עַר האָט פְּיַיל גַּעַגְּרִיזָט אֵין זִין כְּאַרְקְטְּעָרִיסְטִיק פָּוֹן פְּרַצְּן, אֲבָעָר עַר האָט אַוְיגְּגָעְדָּקָט פְּיַיל רִיכְטִיקָע שְׁטְרִיכָן אֵין פְּרַצְעָס שְׁרִיְּטְשְׁטְּעָלְעָרִישָׁר פְּעַרְעָוָן לְעָכְבִּיתָ. נַאֲמְבָעָרָגָן האָט עַר כְּאַרְקְטָעִי רִיזְוָרֶט מִשְׁ גַּעַנְיָאלָ. פָּוֹן יְעַנְעַר פְּאַלְעִימִיק שְׁטָאָמָט זִין טְרַעְפְּנִידִיקָע כָּאַרְקְטְּעָרִיסְטִיק פָּוֹן נַאֲמְבָעָרָגָן אָלָס «מַהְיָכָא-תִּיחָא-מְעַנְטָשָׁ». עַס אֵין גַּעַזְעַן אַ שְׁטִיקָא מִתְּאֵין דַּעַר דָּזְיִקְעָר כְּאַרְקְטְּעָרִיסְטִיק. מִיךְ האָט עַר אוֹיךְ שַׁאֲרָף אַגְּגָעָרִיכָן אָוָן אַיךְ מוֹזָעָס צְוָיָּה זִין, אָוָן עַר האָט זִיינָר גַּעַשְׁקִיט אַרוֹיְגָעַטְשָׁטָעָטָעָט צִיטָאָטָן פָּוֹן מִינָעָ אַרְטִיקְלָעָן, וְעַלְכָעָה האָבָן פְּאָרְדִּינְט אַוְיסְגָּעַלְאָכָט צָו וּוּרָן. אִמְתָּא אֵיז, אָוָן מִיט אַרוֹיְסְפִּיקָן שְׁטִיקְלָעָן

פֿון פְּראָן קָאָן מעַן אַלעֲמָעַן מָאָכָן לְעַכְּרָלָעָר. אַבָּעֶר בְּנוֹגָע אִינְיִקָּע
אוּיסְדוּרָקָן אֵין מִיְּנַע אַרטִּיקְלָעָן אֵין עַר גְּעוּוֹן גְּרָעָכָט, וּזְאָס עַר הָאָט
זַיִ אַוְיסְגָּעָלָאָכָט.

דּוֹד פְּרִישְׁמָאָן הָאָט אֹוִיף דַּעַם עַצְּמָעַן זַיִ נִיט אַפְּגָעַשְׁטָעַט. עַר
הָאָט בְּלוֹוִיּוֹן קְרִיטִיקְרִיט דִּי פְּאָרָם.

אָוָן אַיךְ מוֹזָאָגָן, אָזְ פְּרִישְׁמָאָן הָאָט אָוְנְדָּזָן עַר וּוֹי גַּעֲטָאָן וּוֹי נָח
פְּרִילְזְצִיקִי. הָאָבָּן מִיר פְּרִישְׁמָאָגָן גַּעֲצָאָלָט מִיטָּ דַּעַר זְעַלְבָּעָר מְטָבָּע. אֵין
אָ רִיּוֹ אַרטִּיקְלָעָן, גַּעֲשָׂרְבָּוּן פֿון נַאֲמְבָּרָגָן, אָ. לִיטְוֹוָאָקָן אָוָן פֿון מִיר,
הָאָבָּן מִיר זַיְנַע אַטְאָקָעָס אַפְּגָעַשְׁלָאָגָן. מִיר הָאָבָּן זַיִ בְּאַגְּנוֹצָט מִיטָּ דַּעַר
זְעַלְבָּעָר מְעַטְּאָדָע, מִיטָּ וּזְעַלְבָּעָר עַר הָאָט זַיִ בְּאַגְּנוֹצָט. מִיר הָאָבָּן אַוִּיךְ
וּגְעוּוֹן עַצְּמָעַן נִיט פְּאַלְעָמְיוֹרָט. מִיר הָאָבָּן אִים אַנְגָּעָרִיפָּן אַלְסָ שְׁרִיפָּטִ
שְׁתְּעַלְעָר, דִּיְהָ מִיר הָאָבָּן אִים אַוִּיךְ "בְּאַרְאָקְטְּעָרִיזְרָט" אָוָן מִיר זַיְנַעַן
גְּעוּוֹן אָוָן דַּעַר זְעַלְבָּקָעָר מָאָס אַוְמָגְעָרָעָט צָו אִים וּוֹי עַר צָו אָוְנְדָּזָן.
אָוָן אַיךְ בֵּין זִיכְּרָ, אָוָן וּוֹעֵן דּוֹד פְּרִישְׁמָאָן וּוֹאָלָט זַיִ אַוְמָגְעָקָעָרָט
צָו דַּעַם דָּאַזְיָקָן עַנְיָן מִיטָּ צָעָן יָאָר שְׁפָעָטָר, וּוֹאָלָט נִיטָּ גְּעוּוֹן קִיּוֹן
סִימָן פֿון דַּעַר בִּיטְעָרָקִיט, וּוֹאָס סָאיְזָ גְּעוּוֹן בְּשַׁעַת דַּעַר פְּאַלְעָמִיק.
נָאָךְ עַר: דִּי יִדְיִישָׁ אַקְטִיאָרָן, וּזְעַלְבָּעָר זַיְנַעַן קָעָגָן אָוְנְדָּזָן שָׁרָפִ
אַרוּיסְגָּעָטָאָטָן, הָאָבָּן אֵין אָ קְרִצְעָר צִיּוֹת אַרְוּם זַיִ אַנְטְּשָׁוְלִידִיקָט אָוָן
גְּעוּוֹאָרָן מִיטָּ אָוְנְדָּזָן דִּי "בְּעַסְטָע פְּרִינְד". דִּי דָּאַזְיָקָעָ פְּשָׁוֹטוּעָ מְעַנְטָשָׁן
הָאָבָּן גַּעֲקָאנְטָ לִיכְיָט אַוְיְגָעָה עַצְּטָ וּוֹרָעָן, אַבָּעֶר בַּאֲלָל הָאָבָּן זַיִ אַיְנְגָעָזָעָן,
אוֹ קִיְּינָעָר פֿון אָוְנְדָּזָהָאָפָּט, צְוָנָהָעָרָט זַיִ צָו אָוְנְדָּזְוָעָרָט עַצְּוֹת אָוָן אַין בִּיּ
טָעָרָעָ מְאַמְעָנָטָן גַּעֲפָוָנָעָן, פְּאָרָ וּוּעֲמָעָן אַרְאָפְּצָוְרִידָן פֿון הָאָרָצָן.

בְּכָל מָוּ אַיךְ זָאָגָן, אָזְ דִּי דָּאַזְיָקָעָ פְּאַלְקָסְמְעַנְטָשָׁן הָאָבָּן גַּעֲהָט
אַ גְּעוּוֹנָטָעָ אָוָן זַיְיָר אַ פְּיִינָעָ בָּאַצְּיוֹנָגָן צָו דַּעַר קְרִיטִיקָ. אָ "שְׁלַעַכְתָּעָ"
קְרִיטִיקָ הָאָט זַיִ, פְּאַרְשְׁטִיטִיט זַיִ, גַּעֲקָרְעָנָקָט. דָּאָס אִיּוֹ מְעַנְטָשְׁלָעָד אָוָן
זַיִ הָאָבָּן אַלְעָ מָאָל זַיִ גְּעַרְעָנָטָמִיט דַּעַר קְרִיטִיקָ. אָ גָוָט וּוֹאָרָט וּגְעוּנָן
וּגְעוּמָנָס שְׁפִילָן הָאָט מְכָפָר גְּעוּוֹן אֹוִיף אַלְעָ. אַקְטָט פְּלָעָגָן זַיִ גָוָט "דּוֹרְכִּ
שְׁטוֹדִירָן" דִּי קְרִיטִיקָ, פְּאַרְבָּעָעָרָן דִּי פְּעַלְעָרָן, אֹוִיף וּזְעַלְבָּעָרָן הָאָט
אַנְגָּעָוָיָן, אָוָן גַּעֲבָעָטָן דִּי קְרִיטִיקָעָרָ קְוָמָעָן זַיִ "וּוֹי גִּיטָּ עַס אַיְצָט".

עם איז גַּאֲרַנִּיט צו באַשְׁרִיבֵן וַיְיַעַר צְוֹהָרִידִינִיקִיט, וּוֹעֵן דִּי דָּאַלְעַ אַיִּזְוָגָעָבָעָסָעָרֶט גַּעוּאוֹאָרוֹן.
אוֹיִחַ דַּעַם דָּאַזְּקָן גַּרְאַנְדִּיאָזְן סִימְפָּאָזִים הָאָט פָּאַסְּרָט עַפְּעַט אַזְוִינָס,
וְוָאָס הָאָט שַׁפְּעַטְעָר בְּמִינְעָט גַּעהָאָט זַיְעָר אִי בִּיטְעָרָן רַעֲזְלָטָט פָּאָר מִיד
פָּעַרְזָעַנְלָעַךְ.

ה. ד. נַאֲמַבָּעָרָג, וְוָאָס הָאָט גַּעַרְעַדְטַ נַאֲרַ וּוֹעֵן גַּאֲלַדְפָּאַדְעַנְעַן אַוְן
לְאַטְיִינְגְּעָרָן, אַיִּז אַזְוָעַק אָוְן אַזְיַת אַנְזָאָט וַיְזַקְּרָבְּ אַרְיִינְגְּגָעָרָסְן אַיִּן אָ.
וּוַיְתַּעַרְסַ טַעַמְעַ — וּוֹעֵן פּוּבְּלִיקְוּם. עַר הָאָט דָּעַרְקָלְעָרֶט, אָזְן דָּעַר יִדְיַיְה
שַׁעַר טַעַטְעָר שְׂטִיצַת זַיִּק אוֹיִחַ דָּעַר אַונְטָעַרְוּעַלְט, אָזְן דִּי מַעַצְעַנְאָטָן
אַוְן גַּיְעָרָן פָּוֹן דַּעַם יִדְיִישַׁן טַעַטְעָר וַיְיַעַן יַעַנְקָל שַׁאַבְשָׁאַוִּיטְשָׁעָס אַוְן
סְתָמָם פָּאַרְבָּרָעָכָר. דָּעַר גַּרְוִיסָּעָר עַולְמָהָאָט אַוְיַגְּנוּנוּמָעָן דִּי דָּאַזְּקָעָ
אַנְטָעַקְוָנָגָמִיט גַּרְוִילָאָן שְׁרָעָק. דָּאָס הָאָט זַיִּק וַיְזַיְּאָ בְּלִיזְן צַעַטְרָאָגָן
אַיְבָּעָר דָּעַר גַּאנְצָעָר שְׁטָאָט אַוְן דִּי אַוְיַגְּעַגְוָנָג אַיִּז גַּעוּזָעָן מַוְרָאָדִיק.

חוּרְשְׁבִּיּוֹנִים טַרְופַּע

דָּעַר שְׁטוּרָעָם אַיִּז אַרְבָּעָר, אַבָּעָר דָּעַר טַעַטְעַרְדִּיהְמָלְה הָאָט זַיִּק נִימְט
אַוְיַגְּעַלְיִיטְעָרֶט. אַוְנְדוֹן הָאָט זַיִּק אַיְנְגָעָגָבָן צוֹ שְׁטָעַלְן פָּאַרְנְזָן בְּרִיטִין
עוֹלְמָם דִּי טַעַטְעַרְדִּיְרָאָגָע, אַבָּעָר דָּעַר טַעַטְעָר גַּוְהָא אַיִּז גַּעַבְלִיבָּן
פָּאַרְרָוָקָט אַוְן פָּאַרְשְׁטוּבָט אַיִּן זַיִּן וַיְיַעַן.

דָּעַר טַעַטְעָר הָאָט גַּאֲרַנִּישַׁט גַּעַטְאָן צוֹ פָּאַרְבָּעָסָעָרָן זַיִּן דַּעַפְּעָרָיְה
טוֹאָר, צוֹ אַרְגָּאַנְיִזְוָרָן בְּעַסְעָר זַיְעָנָע אַוְיַגְּהִירְוָנָגָע, אַוְן חַלְילָה נִימְט אַוְסָס
בְּיוֹוֹוִילִיקִיט אַוְן אַרְיךָ צְוַלְחָבָעִיס אַוְנְדוֹגָה, אַזְיַעַר גַּעַבְלִיבָּן שְׁטִינָן אַיִּן
דַּעַם זּוּמָפָּה; דָּעַר אַמְתָּה אַיִּז, אַזְיַעַר הָאָט נִימְט גַּעהָאָט אַיִּן זַיִּן סְבִיבָה דִּי
נִיטְיקָעָ מַעַנְטָשָׁן, וּוּלְכָעָ זַיִּן אִים אַשְׁטוּסָטָן פָּאַרְאָוָיָס. אַלְעַ —
כְּמַעַט אַוְמוֹיסְנְדִּיקָע, אַלְעַ — כְּמַעַט אַפְּגָעָרִיסָעָנָע פָּוֹן דָּעַר גַּרְוִיסָּעָר
טַעַטְעַרְדִּזְוּלָט, הָאָבָּן זַיִּן פְּשָׁוֹט נִימְט גַּעוֹאוֹסָט וְוָאָס צוֹ טָאָן. פָּאָרְדִּיְה
טַעַרְאָרִישָׁע פִּיעָסָן, הָאָבָּן זַיִּן אַיְנְגָאָךְ מַוְרָא גַּעהָאָט; עַס זַיְעָנָע נִימְט גַּעַ
וּוֹעֵן אַזְוָלָכָע פִּיעָסָן, וּוּלְכָעָ זַיִּן קָאָנָעָן «אַוְיַגְּהָהָיְבָן». זַיִּן הָאָבָּן בָּאָ
דָּאַרְחָט הָאָבָּן פָּאַלְקָסְטִימְלָעָכָע פִּיעָסָן, פִּיעָסָן אַבְּיִסְעָלָע אַיְזְעַלְעָרָר פָּוֹן
גַּאֲרָדִינָס. הָאָבָּן זַיִּן זַיִּק טָאָקָע גַּעוּאוֹרָפָּן אוֹיִחַ לִיְבָינָס פִּיעָסָן. קִיְּן מַאְלָ

איו ליבין ניט געשפילט געוווארן אווי פיל אין רוסלאנד ווי איין יענער צייט. די אקטיארן האבן געמיינט, או זיי האבן געפונגען אַ וויכערן, אַ מענטשעכערן גארדין אוון האבן מיט חזק אים געשפילט. אבער דיבינט פיעסן זיינען ניט געוווען קיין קאסע-ערפאלגן. אגב איו די רעפערטאָר-פראגע ניט געוווען דער עיקר. דאס שפלן, די מעטאדע פון אויפֶּה-רוֹנְגֶּעָן אוון די גאנצע טעאטער-מאשין זיינען געוווען אַפְּגָעָלָן, אלט אוון פֿאָרְדְּשָׁאוּזְעָדָט. עפָּעָס אַיזָּאַלִּיט. אַפְּגָעָצָםָט אוון אַפְּגָעָרִיסָן איוֹ דער יִדְּישָׁעָר טעאטער געוווען פֿוֹן דער אַרְמִיקָּעָר טעאטער-וּוּלָט פֿוֹן רָוּסָּאָנָּד אוון פֿוֹן פּוֹילְזָן. איין וועלכער עס האט דעםאלט שוין געקאָכט אוון געברוזיט מיט פֿרִישָׁע נִיעָס דיבטונגען אוון שטראָעָמָנָגָעָן.

עפָּעָס צַוְּהָעָלִיךְ איוֹ אַינְעָם יִדְּישָׁן טעאטער פֿאָרְשִׁילְעָפָט געוווארן אַ שְׂטִיקָל גְּרָאָבָע נְאָטוֹרָאַלִּיסְטִישָׁע אַוְיכְּהָאָסָגָן פֿוֹן דָעַם אַמְּעָרְדִּיקָןָדָר יִדְּישָׁן טעאטער אוון פֿוֹן דָעַם פֿרָאַוְינְצִיעָלָן רְוִיסָּשָׁן טעאטער, אוון דאס אַיזָּוֹן געוווארן גְּהַהְיִקְתּוּר נָסָות. איין וועלכער שְׁכָנוֹת מִיטָּן יִדְּישָׁן טעאטער. איין רוסלאנד טעאטערס אַיזָּוֹן נְאָעָנְטָעָר שְׁכָנוֹת מִיטָּן יִדְּישָׁן טעאטער. האט דער מאָסְקָוּעָר קָוָנָסִטְּטָעָטָר אוֹיְפֶּגֶעָבָלִיט. מִיעָרְכָּאָלְדָה האט זִיד שְׁוִין דָאָן גַּעֲלָאָות הָעָרָן אַין זִין "קָמִיסָּאַרְזָוּשָׁוּסִים טעאטער", אַפְּלִיּוֹ אַין דָאָן גְּרוּסְעָרָע רְוִיסָּשָׁע פֿרָאַוְינְצִ-שְׁטָעָט, וּוּי קְיֻמוֹ, אַדְעָס אַן אַנְדָּעָר זִינְעָן אוֹיְפֶּגֶעָקָומָעָן נִיעָס טעאטערס. נָאָך דָעַר דָוְרְכְּגָעָלְעָנָדָר פֿאָלִיּוֹ טִישָׁעָר דָעְוָאַלְזִיעָע האט זִיךְּ אַנְגָּהָוִיבָן אַ דָעְוָאַלְזִיעָע אַין דָעַם גִּיטִּסְטִיכָן לְעֵבָן פֿוֹן רְוּסָלָאָנָד אוון דָעְרָהוּפִיט אַינְעָם לְעֵבָן פֿוֹן טעאטער. אַבער דָעַם יִדְּישָׁן טעאטער איוֹ עס נִיט אַנְגָּהָגָנָגָעָן. עָר אַיזָּוֹן געוווען אַנוֹ טְעַמְּפָּה, אוֹ עָר האט נִיט בָּאָנוּמָעָן, וּוּאָס עס קּוֹמָט פֿאָר אַין זִין וּוּלָט; עָר אַיזָּוֹן געוווען אַזְוִי בְּלִינְדָה, אוֹ עָר האט נִיט גַּעַזְעָן, וּוּאָס עס קּוֹמָט פֿאָר אַין זִינְעָן דָאָמת.

עס אַיזָּוֹן קָלָאָר פֿאָר מִיר, אוֹ דָאָס בִּיסְל טעאטער-אַלְטוֹוָאָרג אַונְדוּרָס קָאָן מַעַן נִיט בָּאָנִיעָן, מַעַן קָאָן אַפְּלִיּוֹ אוּיךְ קִין לְאַטְעָס נִיט לִיגִּין; עס אַיזָּוֹן צַעְדָּעָסְן דָוְרָךְ אַן דָוְרָךְ. הָאָב אַיךְ אַיְנְגָעָזָן, אוֹ יִדְּישָׁע טעאטער-קְרִיטִיךְ דָאָרָךְ גַּעַשְׁרִיבָן וּוּעָרָן דָעַר עִקָּר פֿאָרָן פּוּבְּלִיקָם, וּוּיְיָלָדָס פּוּבְּלִיקָם קָאָן מַעַן גִּיכְעָר אַוִּיסְבִּילְדָן אוֹן גִּיכְעָר שָׁאָפָּן אַ גּוֹטָ פּוּבְּלִיקָם, וּוּי אַ גּוֹט טעאטער, וּוּטָמָעָן שְׁוִין מַמְּלִיאָ מִיט דָעַר צִיטָדָרָה-

פַּאֲרָ אִים אֶ בְּעֵסְעָרֶן טַעַטָּעֶר. הָאָב אִיךְ מִיְּנָעַ טַעַטָּעֶר-קָרִיטִיקָן צֹוְגָעַ פָּאָסְטָ מַעַרְ פָּאָרְן לְעוֹזָרָ. אִיךְ פָּלָעַג בְּרִיטָ אַרְוּמְרִידָן דִּי פִּיעָסָעָ, דָאָס שְׁפִּילָן אָוָן אַרְיִינְבְּרָעְנְגָעָן אַיְן יַעֲדָן אַרְטִיקָל טַעַטָּעֶרְתִּישָׁע מַגְמַעַנְטָן אָוָן אַזְּוִיְּאָרוּם גַּעַמְאָכָט דִּי טַעַטָּעֶר-קָרִיטִיקָ פַּאֲרָ אַנְצִיעְנְדִיקָן לְיעַנְשְׁטָאָטָ. אָוָן טַעַטָּעֶר-קָרִיטִיקָ אַיְן טַאְקָעַ גַּעַוְאָרָן פַּאֲרָ דָעַר קָוְרְצָעַר צִיְּטָ אַ וַיְכְטִיקָעַר עַלְעַמְעַנְטָ אַיְן דִּי יִדְיִישָׁע צִיְּטוֹנְגָעָן הָאָבָן אַיְינְגְּעַטְהִירָט טַעַטָּעֶר-קָרִיטִיקָ אַיְן אֶסְדָּ אֶ בְּרִיטָעָרָן פָּאָרְגָּנוּס וּוְיַרְיעָרָ. טַעַטָּעֶר-קָרִיטִיקָ הָאָבָן אַנְגְּהַוְהִיבָּן לְעוֹן בְּרִיטָעָרָן אָוָן אִיךְ פָּלָעַג בְּאָקוּמָעָן זַיְעָר פְּיַיל בְּרִיוֹ פָּוּן לְיעַנְעָרָ. אִיךְ הָאָב גַּעַוְעָן בְּאָשִׁינְיָןָ. פָּעַלְעָךְ דִּי וּוְיַדְקָוָנָג פָּוּן טַעַטָּעֶר-קָרִיטִיקָ אַיְינְפָּוּן טַעַטָּעֶרְבָּאוּכָעָרָ. אַיְן דָעַר פְּרָאוֹוִינְץ אַפְּלִילָו הָאָטָטָמָעָן זַיְקָ פָּאָרְאִינְטְּרָעְסִירָט מִיטָּ טַעַטָּעֶרָ. אַיְן צַעְנְדְּלִינְגָעָר שְׁטַעַטָּטָ אַוְן שְׁטַעַטְלָעָךְ זַיְנְעָן אַרְגְּאַנְיִזְרָט גַּעַוְאָרָן אַמְּאָזָטָאָרִישָׁעָ קְרִיְיָן אַוְן מַעַן פְּלָעַגְתָּ מִיךְ פָּאָרְאָזָרָפָן מִיטָּ אַנְפְּרָאָגָעָסָ וּוְעָגָן דַעְפְּרָטוֹאָרָ, דַעְרוֹהָיִיפָּט וּוְעָגָן אַיְינְקָטָעָרָםָ. אַוְן וּוְעָן אִיךְ בִּין אַרְוִיסָגָעָרָן, סּוֹפָ פָּוּן 1910. אַיְן דִּי פְּוִילִישָׁע שְׁטַעַטְלָעָךְ, בִּין אִיךְ מִשָּׁאָ אַיְבָּעָרְדָאָשָׁט גַּעַוְאָרָן פָּוּן דָעַם גְּרוּיָסָן אַינְטְּרָדָעָסָ צּוֹם טַעַטָּעֶרָ, וּזָאָס אַוְיסְגְּעַוְואָקָסָן אַיְן לְעַדְךָ זַיְעָר אֶ קָוְרְצָעַר צִיְּטָ.

«אָונְדוֹזָעָר קְרִיְיָן» הָאָטָטָמָעָן אַזָּ דִּי אַטְאָקָעָס אַוְיפָּ דָעַם עַקְוִיסְטְּרִינְדִּיקָן טַעַטָּעֶר וּוְעָלָן קִיְּוָן מִשְׁוֹתְדִקָעָ רַעְוָלְתָאָטָן נִיטָ בְּרָעָנָ. דִּי אַקְטִיאָרָן וּוְעָלָן דָוְרָכָן שֶׁמַּמְוֹרֶשֶׁ פָּוּן קָרִיטִיקָ נִיטָ וּוְעָרָן גַּעַן. מִיטָ אַמְּאָלָ רַאֲפְּנִינְרָטָעָ קִינְסְטָלָעָרָ, דִּי דַיְרָעְקָטָאָרָן וּוְעָלָן מִיטָ אַמְּאָלָ נִיטָ וּוְעָלָן קִיְּוָן לִיְבָהָאָבָעָר פָּוּן דִּיְנָעָרָ קְוֹנָטָ. אַוְיפָ דָעַם אַלְטָן טַעַטָּעֶר דַאְרָף מַעַן הַאָלָטָן בְּלוֹזָן אַזָּ אָוִיגָ, אַזָּ עַד זַאְל נִיטָ אַרְאָפְּפָאָלָן נִידְעָרִיקָעָר פָּוּן זַיְנָעָ אַרְעָמָעָ מַעְגָּלָעְכָּקִיתָהָ, אַזָּ עַד זַאְל נִיטָ פָּאָרְבִּילִיכָן דָאָס בִּיסָגָטָסָ, וּזָאָס עַד פָּאָרְמָאָגָטָ, אַוְן זַאְל כָּאָטָשָׁ זַיְן אַבְּיָסְעָלָעָ דִּיְנָעָר אָוָן אַנְשְׁטָעְנְדִיקָעָר.

פָּאָרָן בְּעֵסְעָרֶן טַעַטָּעֶר-עוֹלָםָ, וּזָאָס הָאָטָטָמָעָן זַיְקָ בְּאָזְוִוָן, דַאְרָף מַעַן זַעַן שָׁאָפָן אָוְנְדָעָר טַעַטָּעֶרָ, אֶ טַעַטָּעֶר פָּוּן נִיְעָ מַעְנְטָשָׁהָ, וּזָאָס הָאָבָן נִיטָ פָּאָרְוּכָט דָעַם טָעַם פָּוּן שְׁוֹנָד אָוָן הָאָבָן שְׁוֹיָן בְּעֵסְעָרֶן בְּאָגְרִילָן וּוְעָגָן טַעַטָּעֶרָ.

פרץ האט שוין געהאט ארום זיך א ביגטאל אינטעליגענטע אמאטארן פון די פֿרײַזְדִּיקָע יַאֲרָן. אגב האט ער שוין לאנג אנטדעקט א ניעים טאלאנט. דאס אייז געווען דעם סקופטאר קראטקהס פֿרוּוי, און אידעלע, שטשפֿלע, עכט יידיש-פֿולישׂ סילוועטן-מייד, און מיט איר האט ער געוואלט אנהיבן דעם ניעם טעאטער. פרץ האט אלע מאָל געהאט פֿאַרטיקע רֶפּאוֹוֹת פֿאָר אַז.

איך בין געווען קאָלט צו די דז'זיקע אמאטארן. מײַן מיינונג אייז געווען, אוֹ מען דאָרָף דערוויל אַרְוִיסְפּֿשִׁין פֿון די יִידִישׂ טְרוּפָעַס די בעסערע עַלְעַמְעַנְטָן (אגב ווינען שוין דאן געווען אַ היפֿשׂ צָל פֿון יונגע אַינְטְּלִיגְעַנְטָע שְׂוִישְׂפּֿילְעָד אֵין די טְרוּפָעַס) אָון פֿון זַי צַוָּזָאַ מענְשְׁטַעַלְעָן אַ טְעַטָּעָר.

דאָם אייז, פֿאַרְשְׁטִיטִיז זַיְה, געווען זַיְעַד אַ שְׂוּרְעַז אַוְיכְּגָבָע, דעַ רִיבְעַר האט מײַן פֿלאָן אַיסְגָּעְקוּקָט ווי אַ צוֹ פֿאַגְּנְטָאַסְטִּישָׁר ; אַגְּבָ, האט פרץ געהאלטן, אוֹ פֿאָר די, ווֹאָס האָבָן שוין פֿאַרְזָקָט דעם טעם פֿון שְׁוּבָד, אייז קִיְּין שֻׁם רְפּוּאָה נִיטָאַ. זַי זַיְנָעַן שוין פֿאַרְסְּמָטָע אַוְיכָאַיְבָּק. אָון ער אייז געווען בעצם גערעכט.

מיר האָבָן נאָכְגָּעַבָּן פרַצְּן אָוַיסְגָּעְוִירְקָט אָן אַוְיכְּפּֿטְרִיט פֿאָר מאָדָם קְרָאַטָּקָא אֵין מְוִרְאָנוּאָוָר טְעַטָּעָר ; אַוְיכְּגָּעְטְּרָאָטָן אַיְז, דָּכוּט זַיְה, אֵין פֿרְגָּעָס אַן אַיְנָאַקְטָעָר «עַס בְּרַעַנְטָן». מאָדָם קְרָאַטָּקָא האָט מיט אִיר לוֹפְּטִיקָן פֿיְגָוְרִיל אָון מיט אִיר דָּאַפְּרִירְקִיטִיט גַּעֲפָאַסְט פֿאָר דער דָּאַלְעָ, אַבעָר אִיר שְׁטִים אֵין געווען צוֹ שְׁוֹאָד אָון אִירְעַז באָוּזְגָּוּגָנוּ צוֹ מִקְּרָאָסְקָפִּישָׁע אָון צוֹ אַבְּסְטְּרָאַקָּטָע. מִיר אֵין פֿון עַרְשָׁתָן מֶלֶל קְלָאַד גַּעַוָּאָרָן, אוֹ מאָדָם קְרָאַטָּקָא ווּוְט ווּוִיטְעָר פֿון אַ פּֿיקְאַנְטָעָר אַמְּאַטָּרָיִן זַיְד בְּשָׁם אַוְיכָן נִיטָאַנְטוּקְלָעָן. פרץ אלְיָהָן האָט עַס מְסֻתָּהָא אַוְיכָאַגְּזָעָן, ווַיְיַלְלַגְלַג דעם דזְזִיקָן פֿרְאוֹוֹ אֵין ער שוין מַעַר נִיטָאַבָּשְׁתָּאָגָעָן אַוְיכָזָיִן פֿלאָן.

אַבְּיִסְל אַגְּנְטִוִּישָׁט פֿון דעם עַרְשָׁתָן פֿרְאוֹוֹ האָבָן מִיר אַבְּיִסְל אַרְאָפָּז גַּעַלְאָזָן די הענט.

אַבעָר מַמְשָׁ ווִי צוֹ דער האָנְטָה האָבָן מִיר באַקְוּמָעָן יִדְעָות, אוֹ עַרְגָּעָז אֵין אַדְעָס. אַדְעָר אֵין אִיר אַוְמְגָעַבָּנָגָן שְׁפִּילָט מִיט גְּדוּרִים דְּעַרְתָּאָלָג אַ

טרופע, אַרגָּנִיזָּרֶט פֿון פַּרְצָן הִירְשְׁבִּין, וּוּלְבָעַ דִּי רַוְסִישָׁע פְּרַעַסְע
רוֹפֶט "יִדְישָׁעָר קָונְסְטְּטָעָטָעָר".

אָוֹן אַיִן מָאֵל פָּאָרְנָאָכְט בֵּין אַיךְ אַרוֹפֶּגֶנְעָרְוָן גַּעוֹאוֹרָן צַוְּ פְּרַצְּן.
אַיךְ הָאָב שָׂוִין דָּאָרְט אַיְיךְ גַּעֲפְּנוּנָן. דִּינְעַזְעַנְעָן, אָוֹן בִּידְעָ זַיְגָעָן
עַפְּעָס אַזְוִי גּוֹט אַוְיְגָעְלִיגָּט אָוֹן זַעַעַן אַוִּיס וּוֵי צַוְּ הָאָבָן עַפְּעָס אַ גַּעַד
וּוְאַלְדִּיקָע אַיבְּעַרְרָאָשָׁוָגָע פְּאָרְ מִיר.

קוֹרְץ, פַּרְצָן לְיִיגְט פְּאָרְ מִיר אַ בִּינְגְּטָא אַוִּישְׁנָנִיטָן פֿון רַוְסִישָׁע
פְּרַאָוְינְגְּצִיעָלָע צִיְּטוֹנְגָעָן וּוּגָן פַּרְצָן הִירְשְׁבִּינָס טַרְופָּע. קְלִינְגָע נָאָטִיצָן
זַיְגָעָן עַס גַּעוֹעָן, אַזְעַלְכָע נָאָטִיצָן, וּוּאָס הַיִּסְן בֵּי אַונְדוֹ "פּוּבְּלִיסִיטִי"
אוֹן וּוּרָן גַּעֲדַרְקָט מִיט שְׁטַעַרְנְדָלָעָן. אַין רַוְסְלָאנְדָהּ הָאָבָן אַזְעַלְכָע נָאָר
טִיצְּן נִיט גַּעֲטָרָאָגָן דָּעַם דָּאָזְיָקָן בָּאַלְיִידִיקְנִידָקָן נָאָמָעָן, זַיְיָ הָאָבָן גַּעהִיסָּן
"רַעֲצָעָנוֹזִיעָס".

פַּרְצָן מִיט זַיְיָן האָסְטִיקִיָּט לְיִיגְט פְּאָרְ, אָוֹן מִיר זַאָלָן אַוִּישְׁרִיבִּן דִּי
טַרְופָּע קִין וּוּאָרְשָׁע. מַעַן דָּאָרְט עַס פְּאָרְלִילְגָעָן דָּעָר "לְיטְעָרְאִישָׁע גַּעַד
זַעַלְשָׁאָפְּטָט", זַי זַאָל עַס טָאָג. אָוֹן אָוּמָר וּוּעָשָׁה: בָּאָלְדָה גִּיט אַזְעַק אַגְּרִיוֹ
צַוְּ פַּרְצָן הִירְשְׁבִּינָן, אָוֹן עַר זַאָל קּוּמָעָן מִיט זַיְיָן טַרְופָּע קִין וּוּאָרְשָׁע.
אַיִן אַ קּוֹרְצָעָר צִיְּטָא אַרְוָם קּוֹמָט פַּרְצָן הִירְשְׁבִּין אַלְיִין פִּירָן דִּי
אַוְנְטָעָרְהָאַנְדָּלְגָעָן. אַיִן דִּי עַרְשָׁטָע שְׁמוּעָן מִיט אַונְדוֹ הָאָט עַר צַעַד
בִּיסְן, וּוּאָס מִיר זַיְגָעָן אַוִּיסָן, אָוֹן עַד הָאָט אַונְדוֹ שְׁטָאָלָץ דָּעַרְקְּלָעָרטָן.
אָוֹן עַר הָאָט נִיט בְּדָעָה צַוְּ קּוּמָעָן דָּאָהָאָלָטָן אָוֹן עַקְזָאָמָעָן. עַר הָאָט
אַ טַּעַטָּעָר, וּוּאָס הָאָט שָׂוִין אַ פְּעַטָּעָר עַפְּוַטָּאָצִיעָא אָוֹן עַר אַיִן מְסֻפִּים
צַוְּ קּוּמָעָן פֿון וּוּאָרְשָׁעָוָעָר קְרִיזָן מְאַטְּעָרְיָעָלָע אָוֹן מָאַרְאָלִישָׁע שְׁטִיצָע, כְּדִי
וּוְיִטְעָר אַנְצָוְקִין זַיְיָן טַעַטָּעָר.

נָאָךְ דִּי דָּאָזְיָקָע פְּיִיעָרְלָעֶבָע דָּעַקְלָאַרְאַצְּיָעָס פֿון בִּידְעָ צְדִידִים אַיִן
מַעַן צַוְּגָעָנְגָעָן צַוְּ דָּעָר פְּרַאָקְטִישָׁע וּוּיטָ פֿון דָּעָר אַוְנְטָעָרְנָעָמָונָג אָוֹן
דָּאָהָאָט זַיְיָ אַרוֹסְגָּעָשְׁטָעָלָט, אָוֹן דָּעַרְפָּע מִיטָּן גּוֹרִיסָן אָוֹן זַיְכָרָן
נָאָמָעָן הָאָט נִיט אַוִּיפָּהָוָאָתָן צַוְּ קּוּמָעָן קִין וּוּאָרְשָׁע. פַּרְצָן הִירְשְׁבִּין אַיִן
איַיְגְּנְטָאָלְעָד גַּעַקְוָמָעָן פָּאָרְאָוִיס צַוְּ קְדִיגָּן דִּיְיָעָדְהָוָאָתָן פְּאָרְ זַיְיָן טַעַטָּעָר.

אין געלט-ענינים איז פרץ געוווען זייןעד א ליבטער מענטש.עס
 איז באלאד געשאָלן געווואָרַן די ניטייקע סומע. זי איז איבערגעבען
 געווואָרַן הירשביינען און ער איז אַוועְקָעְפָּאָרַן ברענגן זיין טעטער.
 פֿאָרַ מִיד אַיז דֵי שְׁלַעַכְתָּעַ מְאַטְעָרְיעַלְעַ לְאָגָעַ פֿוֹן הִרְשְׁבִּיְינַס
 טְרוּפָעַ בְּעַצְמָה קִיּוֹן נִיט גַּעֲוֻעַן. אַיךְ גַּעֲדַעַנְךְ נִיט. וּאוֹ אַיךְ האָבָּ
 אוַיסְגָּעְלִילְיְעַנְטַם דֵי יִדְיְוָה. אַז דֵי טְרוּפָעַ פֿוֹן פֿרְץ הִרְשְׁבִּיְינַס הָאָט נִיט
 צַוְּ בָּאַצְּאָלָן פֿאָהָן טְעַטְעַדְרַ אַין אַדְעַס. אַז אַוְיָבָּ מַעַן וּוּעַט אַיר נִיט
 קְוּמָעַן צַוְּ הַילְּפָ, וּוּעַט זַיְקָ פֿוֹנְגָּנְדָּרְפָּאָלָן. אַיךְ האָבָּ דֵי דָאַזְיָקָעַ יִדְיְוָה
 נַאָּךְ פֿרְץְרַ עֲלָלָאָט אַיבְּעַדְרָדוֹקָן אַיז "פֿרְינְדַּ" אַז אַיךְ פֿאַרְשְׁטִיטַיַּיְנַס,
 פֿאַרְוּאָס עַס אַיז גַּעֲוֻעַן אַזְאָ אַיבְּעַרְאָשָׂוָגָן פֿאָרַ פֿרְצָן אַז דִּינְגָּעָן.
 אַיךְ דָּעַצְיַילָּעַס. וּוּילְיָ דָעַרְאָז אַיז אַוְיָפָ מִיר אַרְוִיְגַּעַוְוָאָרְפָּן גַּעַ-
 וּוָאָרָן דֵי שְׁוֹדֵד פֿאָרַ דָּעַם פֿוֹנְגָּנְדָּרְפָּאָלָן פֿוֹן פֿרְץ הִרְשְׁבִּיְינַס טְרוּפָעַ.
 דָעַרְ אַמְתָה אַיהֲ. אַז הִרְשְׁבִּיְינַס אַיז גַּעֲקָוּמָעַן קִיּוֹן וּוּאָרְשָׁעַ אַ פֿאַרְצְׁזְוּיְיֶלְלָ-
 טְרָעַ. וּוּאָרְשָׁעַ הָאָט בָּאַדְאָרְפָּט אַרְוִיְסְרָאַטְעָוָעַן זַיְן טְרוּפָעַ.
 זַי שְׁטָאָרָקָן. אַז זַי זָאָל קָאָגָעַן וּוּיְטָעַר אָגָגִין מִיט דָעַר אַרְבָּעַט. אַז
 פֿאַרְוּאָס הִרְשְׁבִּיְינַס הָאָט נִיט דָעַצְיַילָּט וּוּנְגָן דָעַר אַמְתָה לְאָגָעַ. אַיז
 וּוּלְכָעַר זַיְן טְרוּפָעַ גַּעֲקִיבָּט זַיְקָ. אַז פֿאָרַ מִיר גַּעֲוֻעַן אַוְמְפָאַרְשְׁטָעַנְדָּלָעַ.
 אַיז אַ קְוּרְצָעַר צִיְּטָ אַרְוֹם אַיז הִרְשְׁבִּיְינַס גַּעֲקָוּמָעַן מִיט זַיְן טְרוּפָעַ.
 מִיר האָבָּן זַיְקָ באַקְעַנְטָ מִיט אַיר אַז זַי אַונְזָעַר פֿאַיְידָ אַיז גָּאָר קִיּוֹן
 בְּרָעָגָ נִיט גַּעֲוֻעַן. נִיט אַוְיָפָ דָעַר בִּינְעַ. אַז פֿרְיוֹאָטְלָעָבָן. הָאָט דֵי
 טְרוּפָעַ גַּעֲמָכָט דָעַם בְּעַסְטָן אַיְנְדָּרְקָ אַוְיָפָ אַונְדוֹן אַלְעָמָעָן. אַז וּוּיטָעַר,
 לְמַשְׁלָ, אַיז צְוֹגְעָפָאָלָן זַיְקָ דָעַר טְרוּפָעַ מִיט זַיְן גַּאנְצָעַר שְׁטִילָעַר וּזְאַ-
 רַעְמָקִיטָה. פֿרְץ דָאָס נַעַמְלָעַכָּ. פֿוֹן דָעַם גּוֹטָן אַזְאָ הַאֲרְצִיקָן. זַיְן גּוֹטָן
 אַיז גָּאָר קִיּוֹן רִידָנִיט. אַז אַפְּהִילָו אַיךְ בֵּין גַּעֲוֻעַן זַיְעַד אַנְגָּעָנָם
 אַיבְּעַרְאָשָׂת.

מִיר האָבָּן דָעַרְזָעַן פֿאָרַ זַיְקָ יְוָגָעַ, לְעַבְדִּיקָעַ מַעַנְטָשָׁן, גָּאָר נִיעַ
 פֿאָרַן יִדְיָשָׁן טְעַטְעַר. דָעַר גַּרְעַסְטָעַר טִילְ הָאָט גַּעֲהָעָרָט זַיְקָ דָעַר גַּוְטָעַר
 אַזְאָ לְיִבְעַר אַוְתָּאָדָּאָקָטָשָׁעַר יִדְיָשָׁעַר אַינְטָעַלְגִּיגָעָן. דֵי פֿוֹרְעָן זַיְגָעַן
 גַּעֲוֻעַן אַפְּעַ, מַעַר אַדְעָר וּוּינְקָעָר, גַּעֲבִילְדָעָט. אַלְעַ אַיְנְקָעָר דָוְרְכָגָעָמָכָט
 אַ שְׁוֹלָ, אַיְנְקָעָר זַאָגָאָר אַ רְוִיסְיָעַשָּׁ מִיטָלְשָׁוָל. אַלְעַ זַיְגָעָן גַּעֲוֻעַן בָּאַלְיָעָנָט
 אַזְאָ דָעַר רְוִיסְיָעַשָּׁ לְיִטְעַרְאָטוֹר. גַּעֲוֻעַן אַזְאָלְכָעַ, וּוּאָס האָבָּן אַפְּהִילָו גַּעַ-

קענט גוט האברעאייש. אלע זייןנען געווען פון אָ העכערן יידישן קלאס. אלע קומען פון גוטע יידישע הייזער, וואו מען גיט זיך אָפַט דער ציאונג פון קינדער.

דעם בעסטען איינדרוק פון די פֿרְיוּזֶן האבן געמאכט אויף אונדוּז: איינע אָ יונגעאָ, אָ טעטפער אָמענטּוֹלְעָ אָן טאָקָע אָ טאָלענטּוֹלָע מִידְלָאָרְלוֹסְקָאִיא (זי אִין שְׁפָעַטְעָר אָרְבִּיבָּר אוּפַטְעָר דָּעַר רְוִסְיָהָר בִּינְגָע) אָן דִּי צְוִוִּיתָע — לְאָהָה נְעָמֵי (אִיצְטָשָׂוִין לְאָנְגָּג אָמְעָרִיקָע). וּוּיטָעָר זַיְנָעָן גְּעוּווּן סְלָאוֹוִין (יעַקְבָּן־עֲמִים פְּרוּוִי), רָאַסְיָן, דָּאַלְסָקָאִיא אָן אָנדָעָר. פִּון די מַעְנָעָר האָבָן גַּעֲמָאָכָט אוּפַטְעָר אָן גַּוְּטָן איינדרוק דָּעַר דָּאָן גָּאָר יְוָנְגָעָר אָן שְׁעַמְּעוֹדוֹדְקָעָר יְעַקְבָּן־עֲמִים אָן זַיְן שְׁטָעָנָה דִּיקָעָר חָבָר לְאָזָאָר פְּרִידִי. דָּאָס זַיְנָעָן אָלֶיךְ גְּעוּווּן נְיִיעָה מַעְנָטָשָׁן. פִּון דָּעַם אָלְטָן טְעַטְעָר זַיְנָעָן גְּעוּווּן זְילְבָּרְעָרָה. שְׁקוֹטָנָעָר אָן אָנדָעָר. דִּי מַעְנָטָשָׁן, אוּפַטְעָר וּוּלְכָעָר מִיר האָבָן אַיְגָּנְטָלְקָעָר גְּעוּווּן אָז זַיְן דָּאָרְטָה. עַס קְוּמָעָן אָן בָּאנְיָעָן אָן אָפְּקָרִישָׁן דָּעַם יְיִדְישָׁן טְעַטְעָר — זַיְנָעָן גַּעֲקָוּמָעָן.

דָּעַר פְּרִידִי, זַוְּאָס אָיִן גְּעוּווּן וַיְיַעַד קָאָרג אָוּפְטִיסְטִיכִי אָן וַזְּאָס בָּאָקוּמָעָן בַּיִּים אָ וּוּאָרָעָם וּוּאָרט אִין אָוּאָנס אִיז גְּעוּווּן גָּאָר פִּון די אָוּמְמָעְגָּלְעָכָע זָאָכָן, הָאָט דָּא עַוְּבָר גְּעוּווּן אָוּפְטִיסְטִיכִי אָן הָאָט אָוּיְגָּנוּמוּן דִּי טְרָופָע מִיט דָּעַר גְּרַעְטָעָר וּוּאָרָעְמִיקִיט. דִּי אָנְדָעָר צִיטְוָנָגָעָן האָבָן גַּעֲפִירָט אָן אָנְדָעָר לְנִינְיָע, נִימָּה, חָלִילָה, קִין פְּרִינְצִיפִּיְעלָה. עַס הָאָט גַּעַהְיִיסָּן, אָז פְּרִץ מִיט זַיְן חָבְרוֹתָא, מִיטָּן «פְּרִידִיָּן» טּוֹמְלָעָן, דָּאָרָף מִין זַיְן אַבְּיִסְלָאִינְגָּהָאלְטָן. דָּעַר גְּעוּלָשָׁאָפְּטָלְעָכָר אִינְטָעָרָעָס פָּאָר דָּעַר «נוּיעָר» טְרָופָע אִין גָּוט צּוּגְגָרִיָּט גְּעוּוֹרָן דָּוְרָכָן «פְּרִידִיָּן», מִיט וּוּלְכָן מִין הָאָט זַיְךְ שְׁטָאָרָק גְּעַרְעַכְנָט בְּכָלְלָא אָז בְּפֶרְטָא אִין טְעַטְעָר עֲנָגִינִּים. פְּרִץ, דִּינְעָזָן אָן אָ. וּוּיטָעָר האָבָן גַּעַוְמָטוּבָט. אִיךְ האָבָן זַיְךְ גַּעַז הָאָלָטָן אָן אָ זַיְטָ. אַלְסָ קְרִיטִיקָר האָבָן אִיךְ גַּעַהְאָלָטָן פָּאָר מִין חָוב אָפִי צְזָאוֹאָרָטָן אַבְּיִסְלָמִיט מִינְיָעָן סִימְפָטִיעָס, בִּיוֹ אִיךְ וּוּלְזַעַן דִּי טְרָופָע שְׁפִילָן. אָז אָט אִין דִּי עַרְשָׁטָע פְּאָרְשָׁטָעַלְוָגָג. דָּאָס «מוֹרָאָנוּוֹרָ שְׁטָעַלְכָּלָי» זַעַט אָוִיס גָּאָר יְמָטוֹבִיךְ. דָּעַר בְּעַטְעָר וּוּאָרְשָׁעוּרָ עֲולָם הָאָט אָגָּז.

געפילת דעם טעטער. די יוגנט, וואס איז געווען קאנצענטרירט ארט דעם דער "לייטער ארישער געזעלשאָט", איז געווען אוַיְגֶעֶרֶת פֿון זַעַרְזַעַרְזַעַר וואָרטונג. פרץ, וועלכער איז געווען לעבן מיר, איז געווען איז אַוִּיפַֿט ערעט, אוֹ ער האט ניט געהערט וואס מען רעדט צו אים. אט דאָרָף זיך אוַיְגֶהָיִבּן דער פֿאָראָהָאנְג. אַדְעָר מיר גִּיעָז אַרוֹסִיס ווי זַיגָּעָר, אַדְעָר מיר פֿאָלֵין דורך און מיר זַיְנָעָן די באָזְיגַטָּע. אַזְוִי אַיְגֶנְטְּלָעָך איז דער גאנצְעָר עֲנֵנִי אוַיְגֶעֶרֶת געווען פֿון אַלְעָמָעָן און פֿון אַונְדוֹז אַלְיָז. דעם ערשותן אַוְונְט איז געאגַגָּעָן "מייטָן שְׁטְרָאָם" פֿון שְׁלָומָן אש און שלום-עליכםס "מענטשָׂן".

ענדליך הייבט זיך אוַיְפּ אַדְעָר פֿאָראָהָאנְג. פרץ, וואס איז געווען לעבן מיר, האט ממש אַ קְרָעָצֵץ געטָאָן פֿון בִּיטְעָרָעָר אַנְטוֹשָׂוָג. די בִּינְעָ איז געווען אוַיסְגֶּעֶשְׁטָאָט אַזְוִי גַּעַשְׁמָאָקָלָא, אַזְוִי נִיט סִימְעָטְרִיש און אַזְוִי גְּרוּיְ-פֿעַדְאָנְטִיש, אוֹ מען האט פְּשָׁוֹט גַּעַמּוֹת אַרְאָפְּלָאָזְן די אוֹיגָן. דאס שְׁפִילָן איז געווען נִיט בעסער. עפּעָס צְצִוְגָּן, צְשֻׁמְרִת און אַוְנְטָרָעָד שְׁטְרָאָכָן אַפְּגָטִיש איז געאגַגָּעָן דאס שְׁפִיל. נְזָנְעָ, לאָגָעָן און נִיט אַוְיסְגֶּעֶלְלָעָט פֿוֹיְזָן האָבָן פְּשָׁוֹט גַּעַוִּירְקָט אוַיְפּ די נְעָרוֹן. די שְׁוִי-שְׁפִילְעָר האָבָן אַרְוְמָגְעָוָנְדָלָט אַוְיְפּ דער בִּינְעָ ווי שָׁאָטָנוּ. אַז די סָאמָע דְּרָאָמָטִישׁ מְאַמְּנָעָטָן האָט מען גַּעַנְמָעָן און מען האָט זיך לְאַגְּזָאָם. בְּגַעְמָוְתִּידִיק אַוְעַקְגַּעַזְעַצְטָן.

מיר האָבָן זיך קוּים דערוֹאָרט, אוֹ דאס שְׁטִיק זַאל זיך עַנְדִּיקָן. פרץ האָט קִיְּין וָאָרט נִיט גַּעַרְעָט. ער איז געבלְבִּין זַיְצָן און נִיט אוַיְגֶעֶהָיִבּן פֿון זַיְן אַרְט אַין דער גאנצְעָר צִיְּט פֿון דער הַסְּקָה.

אוַיְגֶעֶהָיִבּן אַזְוִי אַרְט אַין דער גאנצְעָר צִיְּט פֿון דער הַסְּקָה. אַזְוִי אַט היְבָט מְעָן אַז שְׁפִילָן שלום-עליכםס "מענטשָׂן" אַז עַס ווּרט גַּאנְצָאַיְוָטָרָעָסָאָט. די בִּינְעָ זַעַט גָּאָר אַיְסָ אַנְדָּעָרָשׁ, טִירָן אוַיְפּ אַזְוִי אַרְט, די קִיך גּוֹט אַזְוִי קְלָאָר אוַיסְגֶּעֶשְׁטָאָט, די אַקְטִיאָרָן היְבָבָן אַז שְׁפִילָן, גָּאָר אַנְדָּעָרָאַקְטִיאָרָן. די כַּאֲרָקְטָעָרָן זַיְנָעָן גּוֹט גַּעַשְׁטָאָט, קְלָאָר אַז בּוֹלְט זַיְנָעָן זַיְעָרָע שְׁטְרָיְכָן אַז דאס גַּעַנְצָע שְׁפִילָהָאָט. אַמת, אַלְעָגָזָמָעָן טָעָמָפּ. אַבָּעָר אַ דְוָרְכְגַעְטְרָאָכָט אַז אַלְעָגִישָׂן. יעַקְבּ בּוֹנְעָמִי שְׁפִילָט דעם עַקְאָנָם גָּאָר אַיְגָנָאָרטִיק. אַ פּוֹלוֹן, אַ שְׁוּעוּרְלִיבִּיקָן, אַז אַפְּאָטִישׁ מְעַנְטָשָׂן שְׁיַלְדָּעָט עַר. דער צָאָרָן זַיְנָעָר פְּלָאָצָט אַרוֹסִיס ווי אַ פְּאָרָע פֿון אַ שְׁטָאָרָק פֿאָרָמָאָכָט קָעָסָל.

און אלץ איז געבענדן און געקייטלט, אלץ האט א בעסערן טאן,
אין אלץ לאוט זיך פַּילִין טַעַטָּעַר.

דאס איז געוווען דוד הערמאנס רעזשי.

נאך דער פֶּאֲרִשְׁתַּעַלְוָגָג, וואס האט געדוייערט גאנץ לאנג, בין איך
אוועק אין רעדאקטיע און אונגעשריבן אן אויספּֿרִילְעַכָּבָעַ רעצענזוע און
אויף מארגן איז דער פְּרִי האט מען שוין איזן «פְּרִינְדְּ» עס געליענט.
דאס איז געוווען איז איז ניס איז דער יידישער פרעסע, איז מען האט עס
באוואנדערט. די אנדערע אויכֶּפְּרִירְוָנְגָעָן זִינְגַּן אויך רעצעניזירט געַ
וואוֹן באָלֶד נאך דער פֶּאֲרִשְׁתַּעַלְוָגָג. האָפָּל, מיר זִינְגַּן געווֹאָרְן אִידְּאָ
פעאייש.

דאס איז געוווען בלוייז די באָצְיאָנְגָג פָּוּן «פְּרִינְדְּ» צו דער טַרְוָפָע.
די אנדערע צִיְּטוֹנָגָעָן האָבָן זיך ניט געאיילַט מיט זִיעָרָעַ רעצעניזיעס.
זִיבָּן פֶּאֲרִשְׁתַּעַלְוָגָעָן האט געגבָּן הַירְשְׁבִּינְגָם טַרְוָפָע. די ווֹיְטָרָ
דייקע פִּיעָּסִין זִינְגַּן געוווען יוּשְׁקָעוּטְשָׁעַס «די שְׂמָאָטָם», הַיְּעַרְמָאָנָס
געַטְּאָטָה, הַירְשְׁבִּינְס «די נְבָלָה», דוד פִּינְסִיקִים «שְׁעַטְּלָה», «יהָוָס» פָּוּן
שלומָאָש, די שוין דערמאָנטע ערְשָׁטָעַ פֶּאֲרִשְׁתַּעַלְוָגָג אָוּן נאָך אַפְּיָסָע.
די אנדערע אויכֶּפְּרִירְוָנְגָעָן זִינְגַּן געווֹעָן פָּמָעַט אַלְעַ עַנְלַעַךְ אויך
דער אויכֶּפְּרִירְוָנְג פָּוּן אַשְׁסָׁס «מִיטְּן שְׁטָרָאָם».

מיט יעדער פֶּאֲרִשְׁתַּעַלְוָגָג אָיז די אַנְטוּיְוָנָג אָוֹנְדוֹזָעָרָע גַּעַוָּאָרָן
אלץ ביטערער אָוּן שְׁמַעְרְצָלְעַכָּבָעַר. עס איז געווֹעָן אַטְרוֹפָעַ פָּוּן יוֹנָגָעָר,
פָּעָאַיקָּעָר אָוּן עַנְטוֹזְיָאַסְטִישָׁעָר יִידְיָוָנָגָטָן, אַבָּעָר אָן אַוְמְגִילְקְעַכָּעָר
דִּילְעַטְּאַנְטִיּוּם האָט זִי גַּעַפְּיִירָט אָוּמְבָּאַהָאַלְפָּן.

איך ווֹיל זַאֲ אַיבָּרְגָּעָבָן אַפָּאָר שְׁטָעָלָן פָּוּן מִינְגָּעָן צְוּוִי אַרְטִיקְלָעָן,
— בִּידְעָ אַסְּדִּיחָפָּל פָּוּן די זִיבָּן פֶּאֲרִשְׁתַּעַלְוָגָעָן, — כְּדִי נִיט צו פֶּאֲרָ
לאָזָן זיך אָיז גַּאנְצָן אויך מִין זִפְּרוֹן.

אין «פְּרִינְדְּ» האָב איך גַּעַשְׁרִיבָן: «אַזָּא יוֹנָגָע טַרְוָפָע מוֹזָהָבָן
אַטְיכְּטִיקָן טַעַטְרָאָל פָּאָר אַפְּרִיעָר, גְּרָאָד ווֹיל זִי אָיז יוֹנָג אָוּן נִיטָּ
דִּעְרְפָּאָרָן».

אין דעם ווֹאַכְּבָּלָגָט «דָּעַר שְׁטוֹרָאָל» האָב איך גַּעַשְׁרִיבָן: «דָּעַם
יִידְיָשָׁן טַעַטְטָרָד פָּעַלְתָּאָר וְדַעְפְּרָטְוָאָר, אַרְזָעָשָׁי אָוּן אַגְּוֹט פּוּבְּלִיקָום.
דָּעַר «נִיעָדָר» טַעַטְטָר (הַירְשְׁבִּינְגָם טַרְוָפָע), וואס האָט גַּסְטְּרָאַפְּרִירָט

אַקָּאַרְשֶׁת אֵין וְאַרְשֶׁעָ, הָאַט קִין אַיִינָם פָּוֹן דִּי עַרְשְׁטָע צְוַויִּי פְּעֻלְעָרְן
נִיט בָּאוּיִיטִיקֶט. דַעַר רַעֲפָעַרְטָוָאָר אֵינוֹ פְמַעַט דַעַר זַעֲלְבִּיקָעָר אָנוֹ דִּי
רַעֲזַשִּׁי" אֵינוֹ דִּי זַעֲלַבָּע, בְּלוֹזִין אַפְּוּבְּלִיקָוּם אַגּוֹטָס אֵינוֹ גַּעוֹזָן אַוְחַדְיָה
פְּאַרְשְׁטָעַלְוָנָגָעָן; עַס אֵינוֹ גַּעֲקוּמָעָן מִיטָּגְרוּסָעָה אַהֲגָעָנוֹגָעָן אָנוֹ מִיטָּ
גַּעֲרָכְטָעָ פְּאַדְעָרְנוֹגָעָן — אָנוֹ עַס אֵינוֹ אַוְעָקָבָיְטָעָר אַנְטוּיְשָׁטָטָה".

"דַעַר נִיעַר" טַעַטָּעָר הָאַט קִין אַיִינָם פָּוֹן גַּוְעַטָּ פּוֹנוֹתָה, שִׁינְעַ שְׁטְרָעָ.
בּוֹנָגָעָן, עַד אֵינוֹ אַבָּעָר נִיט בִּיכְולָת צֹו פְּאַרְדּוּיְרְקָלָעָן קִין אַיִינָם פָּוֹן זַיִדָּ.
דִּי טַרְוָפָע וּוְילָגְבָּן אַרְעַזִּי אֵנוֹ אַרְעַזִּיסָּעָר. דִּי רַעַזִּי אֵינוֹ
דִּילְעַטְאַגְּנִיטִישׁ, נִישְׁטָאָ קִין רַמְּזָן אַוְחַדְיָה סִיסְטָמָם (רִיכְטָוָגָן), נִיטָנָאָר אֵינוֹ
פְּאַרְשְׁיְדָעָן שְׁטִיקָה, נָאָר אֵין יַעֲדוֹ אַקְטָטָ פָּוֹן דַעַר זַעֲלְבִּיקָעָר פִּיעָסָעָ זַעַט
אַיר פְּאַרְשְׁיְדָעָן רַעַזִּישָׁעָן. אֵין אֵינוֹ אַקְטָטָ פְּלִין זַיִדָּ דִּי "עַצְוָתָה" פָּוֹן אַ
מִּישְׁבְּדִיקָה, קָאָלְטָן אָנוֹ לְאַנְגּוֹזָמָעָן מַעֲנָתָשָׁן, לְאַנְגָּזָם. מִיטָּ שְׁלַעַפָּעָ
דִּיקָעָ טַרְטִיטָ בָּאוּגָטָ זַיִדָּ דִּי האַנְדָּלוֹגָה; אַוְחַדְיָה דַעַר בִּינְעַ פְּרִיטָ זַיִדָּ אַלְיָ
וּיְ אֵין אַ חְלוֹם. דִּי אַרְטִיסְטָן בָּאוּגָטָ זַיִדָּ וּיְ לְוָאנְטִיקָעָר. מַעַן מַאֲכָטָ
לְאַגְּבָעָ אָנוֹ נַוְדָנָעָ פּוֹיזָן. אֵין דָעַם אַגְּדָעָן אַקְטָטָ פְּלִין זַיִדָּ דִּי "עַצְוָתָה" פָּוֹן
אַ הִיצְקָן מַעֲנָתָשָׁן; אֵין אַ גַּלְוִיְּפְּעַרְדִּי אַוְחַדְיָה דַעַר בִּינְעַ, מַעַן שְׁלִינְגָטָ דִּי
פְּרָצָעָ אַיִילִיקָה, מַעַן בָּאוּגָטָ זַיִדָּ נַעֲרוּעָה, אַיְנָעָרָ כָּאָפָט בִּים אַגְּדָעָן
דִּי רַעֲפָלִיקָעָ אָנוֹ מַעַן גִּיטָּ אָפָט פָּוֹן דַעַר צְעַנָּעָ וּיְ צְעַדְלָטָעָ. אָין דָרִיטָן
אַקְטָט אַרְבָּעָטָן בִּידָעָ בְּעַלְיְעָצָותָ : לְעַבָּן הַיָּ אָנוֹ קָעַלְתָּ אֵין גַּעַנְטָעָ
שְׁבָנוֹתָה".

דַעַר אַוְיְסָהָר אֵינוֹ גַּעוֹזָן, אָוֹ פָּרָץ הַרְשָׁבִין הָאַט אַונְדוֹן גַּעוֹזָיָן,
אָוֹ עַס אֵינוֹ דָא אַפְּוּבְּלִיקָוּם פְּאָרָא אַ בְּעַסְעָרָן טַעַטָּעָר. דָאָס אֵינוֹ אַפְּשָׁר
אַ פְּאַרְדִּינְסָטָ, אַבָּעָר דָעַם סָוד הַאֲבוֹן מִיר זַיִדָּ דַעַר אַפְּרִיעָר פְּאָרָא
אִים. לְאַמְרָר זָאָגָן, אָוֹ עַרְתָּה אַטָּאָ בְּאַשְׁטָעַטִּיקָט אַונְדוֹעָר הַשְּׁעָרָה. אַבָּעָר
זִים "מִיסְיָעָ" הָאַט זַיִדָּ מִיטָּ דָעַם גַּעַנְדִּיקָט.

אַוְחַדְיָה אַ צְוָאַמְעַנְקָוּם פָּוֹן "אִיגְעָנָעָ" מַעֲנָתָשָׁן בַּיִּ פְּרִצְנָה אַבָּא אַידָּ
גַּעַתָּה אַוְיְסְצּוּשְׁטִין שְׁוֹעֲרָעָ אַמְּתָקָעָס מִצְדָּךְ דָעַם וּיְיכְהָאַרְצִיקָן דִּי.
גַּזְוָאָ, וּוּלְכָבָעָ אֵינוֹ גַּעוֹזָן וּוּיְטָ פָּוֹן טַעַטָּעָר אָנוֹ הָאַט גַּעַטְעָנָהָט, אָנוֹ
מַעַן דָּאָרָף זַיִדָּ מִילְדָאָ צֹו דַעַר טַרְוָפָעָ. נָאָגָד שְׁוֹעֲרָעָ אַוְחַדְיָה פְּאָרָא
מִרְדָּ אַמְּצּוּלְרִידְנִיקִיטָ פָּוֹן אָ. וּיְתָעָרָן. דַעַר דָּאָזְקָעָר מַעְרָקְוּיְרִידְיָקָעָ
מַעֲנָתָשָׁן הָאַט זַיִדָּ פְּשָׁוֹט פְּאַרְלִיבָטָ אֵין דַעַר יְגָנָטָ פָּוֹן דַעַר טַרְוָפָעָ אָנוֹ

אִם הָאָט הוּי גַּעֲטָא מֵין שָׁאָרְפָּע קְרִיטִיק. אֲבָג הָאָט עַד בְּשָׁוָם אָוֹפָן
נִישְׁתָּחַווָּלֶת, אוֹ דִי טְרוֹפָע זָאַל וַיַּך צַעְפָּאָלֶן.

דָּעַר אַיְינְצִיקָּעֶר, וּוֹאָס הָאָט גַּעֲהָאַלְטָן מִיר מִיר, אַיַּו גַּעַוּעַן פַּרְץ.
דִי דָּזְקָעַ שְׁמוּעָס, אֲגַבְּ-אָוְרָחָא, זַיְנְגַּעַן פָּאָרְגָּעָקְמָעַן שְׁוִין נַאַך דִי פַּגָּאָרָה
שְׁתַּעַלְנוּגְגָעַן. אַיַּן דָּעַר צִימַּט פָּוֹן דִי פָּאָרְגָּשְׁתַּעַלְנוּגְגָעַן הָאָט קִינְגַּרְטָן
פְּרָוְבִּירְט צַו בָּאַיְינְגְּפָוּסָן מִיךְ. אַיך פָּלְעָג בְּלוּזָן זָעַן, וַיַּוְיִתְעַד לִיעַנְטָן
מִינְעַן רַיעַצְעַנְיָעָס אָוֹן גַּיְיט אַרְוָם וַיַּכְּעַטְרָאַגְעַנְעָר אָוֹן בְּרוּמַט עַפְעַס
פָּאָר זַיַּך.

דִי טְרוֹפָע הָאָט גַּעֲוָאַלֶט פָּאָר דִי צַעַן טָעַג פָּוֹן אִיר גָּאַסְטִ-שְׁפִּין
צּוֹגְרִיטָן אַן אַוִּיפְּפִירְוָונְג פָּוֹן ג. ג. פְּרִיצָעַס "דִי גַּאֲלְדָעַן קִיטִּית". אַיך הָאָב
זַיַּך אַפְּגַּעַהאַלְטָן צַו זָאַגְן אַמְּיִינְגָן וּוֹעֲגָן דֻּעַם. דָּעַר לִיבְעָר דִּינְעָזָן הָאָט
גַּעֲוָאַלֶט אַנְטָאָן פְּרִצְנָן אַנְחַתְּרָהָה. עַס אַיַּו שְׁוִין אַלְיָדוֹן אַנְגְּנִיסִּירְט גַּעַד
וּוֹאַרְן דִי אַוִּיפְּפִירְוָונְג אַבְּעָר פַּרְץ הָאָט אַיַּן דִי לַעֲצַטְעָ צַוְּיִי טָעַג גַּעַד
וּוֹירְקָט, אַו מַעַן זָאַל עַס אַפְּרִילָן.

נַאַך דִי גָּאַסְטָרָאַלָּן הָאָט זַיַּך אַרְוִיסְגַּעַשְׁטָעַטָּה, אַו דִי גַּעַשְׁעַטְלָעַכָּע
זִיְּטָן הִרְשְׁבָּיְנָס טְרוֹפָע אַיַּו גַּעַוּעַן נִיט בְּעַסְעַר אַיְינְגַּעַשְׁטָעַלְטָן
דָּעַר קִינְסְטָלְעַרְיִשְׁעָר. צַו אַונְדָּזָעָר גְּרוֹסְטָר אַיְבְּרָאַשְׁוָנָגָה אַבָּן מִיר
זַיַּך דָּעַרְוָאָסָטָה, אַו נַאַך דֻּעַם גְּרוֹיסָן מַאֲטָעַלְיָעָלָן דָּעַרְגָּאָלָג פָּוֹן דָּעַר
טְרוֹפָע, אַיַּן דִי קָאָסָע פָּוֹן דָּעַר טְרוֹפָע גַּעַוּעַן לִיְדִיק וַיַּכְּעַטְרָאַגְעָר. דִי
טְרוֹפָע אַיַּו גַּעַבְּלִיבָּן אַזְוִי אַרְעָם וַיַּזְיִי אַיַּו גַּעַקְוּמָעָן.

מִיר אַבָּן זַיַּך גַּעַנוּמָעָן אַוִּיסְפָּאָרְשָׁן דִי זָאַר אָוֹן דָּעַרְקִילִיבָּן זַיַּך צַו
דִי סִיבוֹת אָוֹן עַס הָאָט זַיַּך אַרְוִיסְגַּעַשְׁטָעַטָּה, אַו דֻּעַם גְּרוֹעַסְטָן טִילְיָה פָּוֹן
דָּעַר הַכְּנָסָה הָאָט גַּאֲרָקְמָפָאַנִּיעָץ, דָּעַר בָּאַלְעָבָאָס פָּוֹן דָּעַר מַרְאַנְאָוּעָר
חוֹרְבוֹה, צַוְּגַּעַנוּמָעָן. עַר הָאָט, חַלְילָה, נִיט בָּאַרְוִיבָּט דִי טְרוֹפָע אַוִּיכָּת
אוֹמְעָרְלָעָכָן אָוֹפָן ; נַיְינָ, עַר הָאָט בַּיִּי דָּעַר טְרוֹפָע פְּשָׁוֹט אַוִּיסְגַּעַנְאָרָט אַ
זִּיעַר גִּינְטִיטִיקָן קָאנְטָרָאַקָּט פָּאָר זַיַּך ; פָּאָר דִּירָה-גַּעַלְט בְּלוּזָן אַיַּו אַיַּו
בָּאַשְׁתִּימָט גַּעַוּזָרָן אַהֲלָקָט פָּוֹן דָּעַר בְּרוֹטָא-הַכְּנָסָה.

דִי לַעֲצַטְעָ אַנְטוּשָׁוָנָג אַיַּו גַּעַוּעַן דִי בִּיטְעָרְסָטָע. מִיר אַבָּן באַ
שִׁינְפְּעַרְלָעָך גַּעַזְעָנָג, אַז מִיט אַזְוִי אַוְמְגַלְיָקְלָעַכָּעָר קִינְסְטָלְעַרְיִשְׁעָר אָוֹן
גַּעַשְׁעַטְלָעַכָּעָר לִיְתָוָג אַיַּו דִי טְרוֹפָע פָּאָרְאָרְטִיִּילָט צּוֹט טּוֹיט.

נענענעדער באקענענדיך זיך מיט דעם אינערלעגן ליעבן פון דער טרופע, איז אונדזער ערשותער גוטער אינדרוק אויך פֿאַרְשּׁוֹוָאנְדִּן גע' וואָרֶן. אַ טְרוֹפֵעַ פֿוֹן יְוָגָעַ קִינְסְטְּלָעָר, האָט אַיְן אַיר נִיט גַּעֲהַעַרְשַׁת קִין בְּרָאוּרָר, מּוֹטִיקָעָר אָוָן בְּאַהֲעַמִּישָׁעָר גִּיסְטָם, נָאָר עַפְּעַס קְלִינְשְׁטָעַטְלִידְקָע סְעַנְטִימְעַנְטָאַלִּיטָּעַט אַיְן גַּעַוּעַ אַיְן דָּעַר בְּאַצְּיאָוָן פֿוֹן אַיְן שְׂוִישְׁפְּילָעָר צָוָם אַנְדָּעָרָן. אַיְן טְיִיל האָט גַּעַלְעַבְּט עַפְּעַס אַיְן אַזְמָסְפָּעָרָעַ פֿוֹן אַז עַקְסְּטָעַרְזְּנִיגְרְּוֹפֵעַ; דָּאָס זְיִינְגָּעַ גַּעַוּעַ דִּי נִיעַ, יְוָגָעַ קְרֻעְפָּטָן. דָּעַר צְוִיִּי טָעַר טְיִיל, וּוּלְכָעָר אַיְן בְּאַשְׁטָאָגָעַן פֿוֹן שְׂוִישְׁפְּילָעָר פֿוֹן אַלְטָן טָעַטָּר, האָט זיך גַּעַלְעַבְּט אוּפֵף דעם קְלִינְבְּרָגְעָרְלָעָן שְׂטִיגָּעָר פֿוֹן זַיְעַרְעַז אַלְטָעַחְבָּרִים. דָּאָס צְוִיִּי עַלְעַמְעַנְטָן, דִּי אַלְטָעַ אַוְן דִּי נִיעַ, האָבָן זיך נִיט אַיְינְגָּעַלְעַבְּט. דָּאָס האָט אַיר גַּעַוּעַ נִיט בְּלוּוֹזָן אַינְעָם פְּרִוְּאַטְ-לְעַבְּן פֿוֹן זַיְעַרְעַז דָּעַר טְרוֹפֵעַ, נָאָר אוּפֵף דָּעַר סְצָעַנְעַז אוּיך. דִּי אַלְטָעַ אַקְטִיאָרָן, מַעַר "דָּעַרְקָאַרְעַנְעַז" אַוְן מִיט מַעַר "כָּאַרְקָטָעַר", האָבָן גַּעַלְיִיגְט זַיְעַר שְׁטָעַמְפָּל אַוְיכָן שְׁפִּיכָּן. דִּי אַלְטָעַ, מִיסְטָנָס צְוִיְּתָעַט אַוְן דָּרְדִּיטָעַ רָאַלְסָטָן אוּפֵף דָּעַר סְצָעַנְעַז, האָבָן זַיְעַר "גַּעַסְטָאַרְעַוּוּט" אַיְן דִּי אַוְיכָרְיְוָוָגָעָן. זַיְיָ האָבָן זיך נִיט גַּעַבְּוִיגָּן אַפְּיִילָוּ פֿאָר דָּעַר נַעַבְּעַדְקָעָר דִּילְעַטְאַנְטִישָׁעָר דַּעֲזָוִזִּי. זַיְיָ האָבָן גַּעַשְׁפִּילָט גָּאנְזָן וּוּלְבָשְׁטָעַנְדִּיק, נָאָר אוּיכָן אַלְטָן שְׂטִיגָּעָר. הַלְּעָגָט מַעַן זַעַן, וּוי אַיְינְגָּר אַדָּעָר אַיְינָעַ פֿוֹן דִּי אַלְטָעַ "צְעַמְּלָאַדְרָאַמְּעוּוּט" זיך גַּעַבְּוִיגָּן אַפְּיִילָוּ פֿאָר דָּעַר נַעַבְּעַדְקָעָר דִּילְעַטְאַנְטִישָׁעָר דַּעֲזָוִזִּי. זַיְיָ האָבָן מִיטְשְׁפִּילְעָרָט. דִּי טְרוֹפֵעַ האָט נִיט גַּעַהָאָט דָּאָס קִינְסְטְּרִישָׁעָ אַוְיכָן וּמַאֲסָס זַאלְעַס בְּאַמְּעַרְקָן, אַוְן דִּי פְּעַסְטָעַ רְזַוְּשִׁיטְעַרְשָׁעָ האָגָּט, וּמַאֲסָס זַאלְעַס בְּאַזְּיִיטִיקָן. אַחֲזָעַז דעם זְיִינְגָּעַ אַיְן דָּעַר טְרוֹפֵעַ גַּעַוּעַן עַטְלְעַכְעַ שְׁוֹיִי שְׂפִּילָעָר, וּוּלְכָעָר האָבָן פְּשָׁוֹת נִיט גַּעַהָעָט צָוָם "הַאָרֶץ". גַּאֲרָה האַהֲעַנוֹנְגָּסָלָאָזָעָטָאָרָן האָבָן זיך "צְוָגְעַלְאַגְּנְשָׁעָט" צָוָאָר אַוְן עַס אַיְן נִיט גַּעַוּעַן קִין בְּאַלְעַבָּאָט, וּוּלְכָעָר זַאלְעַס האָבָן דִּי פְּעַסְטָקִיָּט אַפְּצָוְרִינְגִּיקָן דִּי טְרוֹפֵעַ פֿוֹן זַיְיָ. וּוּרְעַעַס האָט נָאָר גַּעַוּאָלָט, האָט זיך גַּעַקְאָנָט אַרְיִינְכָּאָפָּן אַיְן דָּעַר טְרוֹפֵעַ.

אַיְקָה גַּעַדְעַנְקָה צְוֹאַמְּעַנְקָוּם פֿוֹן "אַונְדְּזָעָר קְרִיְיזָ", אוּפֵף וּוּלְכָעָן דָּאָס אַלְעַז אַיְזָ אַרְוִיסְגָּעַלִּיגָּט גַּעַוּאָרָן. דִּי בְּעַסְטָעַ פְּרִינְד פֿוֹן דָעַר טְרוֹפֵעַ האָבָן גַּעַמְוֹזָט צְוָגָעָבָן, אַז מִיר האָבָן דָאַ פֿאָר זַיְקָ אַמְּפִילְ-קִינְהָ, אַז מִיר

האבן פאר זיך א טויט-גבירין קינד. דערשלאגנע זיגנער מיר זיך
פּוֹנָגָן דְּעַרְגָּנוֹגָן. אֲ שִׁינֵּעַ הַאֲפָעָנוֹנָג אֲ פֶּאָרָבִיךְ זִיְּגָנְבָּלוּזְלָהָט
געַפְּלָאָגָט.

די טרופה האט זיך וויעס איז אויגעהויבן אונ איז אווקגעפֿאָרין
קיין דווינסק אונ אין נאך עטלעכע שטעט, וועלכע מען האט גע-
נומען" פֿאָר איד.

הירשביין האט געה אעדערט, למשל, או נאמעברג אדער אש זאגן איבערגעטען די אנדרווניג פון דער טרופע.

לפניהם האט עס געהיסן איזו : נאם בעבור איזו גיטייק איז דער רע' דאפקצייע פון "קלריננד". מיר האבן געהאלטן דעם "קלריננד" איזו וויכטיך וויל הירשביינס טעאנטער. אש איז גאָר אין וואָרטשע נישטאָ. ער טראָגט זיך איזו אַ שטודערעמווינט פון פֿעטערברוד קײַן בערליך איזו פון בערליך ערגןע אין דער שויזץ.

קינגערא האט ניט געהאט די הארטקייט צו זאגן הירשבייגען דעם
ביטערן אמרת, אז מעזן קאן זיין טרוועג ניט אפעררייען, אבער הירשביין
אלליין האט פארשטאנגען פון די שטאמלמילדיען ענטפֿערם, וואס ער האט
נון טאן. ער איין אוועלאגעטארן אוון פונאנגעדרוועלאוון זיין טרוועג.

די פַּאֲקִיעַ מִתְגָּלְדָּעַר פֹּוֹן דָּעַר טְרוּפַע האַבָּוֹן זַיְד בָּאַלְד אַרְיֵינַן
געָרִיטַן אַיְן דַּי פַּאֲרְשִׁידְעַגַּע יְיִדִּישׁ טְעַגְטָעַרְס אַוְן פֹּוֹן זַיְדִינְגַּע אַוְיסַן
געָוָאַקְסַן זַיְיר אַגְּעוּזְעַגַּע יְיִדִּישׁ שְׂוִישְׂפִּילְעַרְ, וּוּלְכָבָע האַבָּוֹן גַּעַחַטְמַן
אַגְּטוּן וּוּרְקוּנְג אַוְיתַּדְעַר אַנְטוּוּיְקְלַנְגַּע פֹּוֹן דָּעַם יְיִדְעַשְׁן טְעַגְטָעַר. דַּי

ווײַנְיקָעַ פֿעַיְקָעַ האַבָּן זיך צוֹגֶעַטוֹלִיעַט צוֹ פֿאַרְשִׁיְידַעַן טְרוֹפָעַס אוֹן
די פֿאַר גַּאֲרַ נִישְׁטַ-פֿעַיְקָעַ זֵינְעַן אַוּוּקַ פֿוֹן טְעַטָּעַר.

די שטיַמְונָג אַיְן שְׂטָאַרְקַ גַּעַפְאַלְן אַיְן "אָונְדוֹזָעַר קְרִיּוֹ". פֿרְץ אַיְן
בְּטֻבַּע גַּעַוּוּן אַ צְעַפְּיַעַשְׁתְּשַׁעַטְעַר מַעֲנְטַשׁ ; עַר הָאַט וַיְיַעַר שְׂוּעַר אַיְבָּעַדְ
גַּעַטְרָאָגָן אַ דְוַרְכְּפָאָל אַיְן זֵין גַּעַזְעַלְשָׁאָפְּטַלְעַכְרַ טְעַטְיִקְיִיטַ. אַ דְוַרְכְּפָאָל
פֿלְעַגְטַ אַיְם מַאֲכַן אַפְּהַעַנְטִיק אַוְיףַ אַ גַּעַוְיסְעַר צִיִּיטַ, בֵּינוֹ עַר פֿלְעַגְטַ
קוּמָעַן צוֹ זֵיךְ אַוְן אַנְזָאָפַן זֵיךְ מִיטַ פֿרְישְׁעַר גַּעַרְגְּנִיעַ אַוְן וַיְיַעַטְעַר אַנְזַ
הַיְבָן צוֹ זֵיךְ אַוְן פֿרְצָעַס שְׂטִימָנָג פֿלְעַגְטַ זֵיךְ בַּאֲלָדַ אַפְּרָוְן אַוְן
דִּינְעַזְעַנְעַן אַוְן דִּי צְוַיִּי פֿלְעַגְטַ שְׂוִין קָאנְעַן אַנְשְׁטַעַקַן דִּי אַיְבָּרְקַעְמַט
אַפְּהַעַנְטִיקִיטַ.

י. ג. פֿרְץ הָאַט אַיְבָּרְגַּעַבְעַן דִּי פֿרְיוֹנָג פֿוֹן דַעַר "לִיטְעַרְאִירִישׁעַ
גַּעַזְעַלְשָׁאָפְטַ" דַעַם יְוָגָנָן אַוְן דְּאִידְקָאָלַן עַלְמְעַנְטַ — דִי בּוֹנְדִּיסְטַןַ
גְּרָאַסְעַר, אַ וַיְיַעַר פֿעַיְקָעַר אַוְן אַ וַיְיַעַר אַיְבָּרְגַּעַבְעַנְעַר אַרְבָּעַטְעַרְ
טוּעַר, וַיְעַלְכָּעַר הָאַט אַבְּעַר פְּמַעַט קִיְּין יְדִישַׁ נִיטַ פֿאַרְשְׁטָאָגָעַן, אַיְן גַּעַן
וּוְאָרַן דַעַר פֿאַרְזִיכְעַר אַנְשְׁתָּאָט פֿרְצַן. מִיטַ פֿרְצַן זֵינְעַן דִּינְעַזְעַן אַוְן אַיְן
אַוּוּקַ פֿוֹן דַעַר פֿאַרְוּאַלְטָוָנָגַ, דִי פֿאַלְיִיצְיַי הָאַט בַּאֲלָד דַעַרְשְׁמַעַטְ
דִי עַנְדְּעַרְוָגַ, וּוְאָס אַיְן פֿאַרְגְּעַקְוּמָעַן, אַוְן אַיְן אַ קְוַרְצְעַר צִיִּיטַ אַרְוֹם אַיְן
דִי "לִיטְעַרְאִירִישׁעַ גַּעַזְעַלְשָׁאָפְטַ", נַאֲד אַוְן אַיְבָּרְפָאָל פֿוֹן דַעַר פֿאַלְיִיצְיַי
פֿאַרְמָאָכַט גַּעַוְוָאָרַן.

אַוְיִ-אָרוּם אַיְן אָונְדוֹזָעַר בְּעַסְטַע אַוְן וַיְכְטִיקְסְטַע טְרִיבְנוּן פֿאָרַן
קָאָמַףַ פֿאַר אַ בְּעַסְעָרַן יְדִישַׁן טְעַטְעַר אַרְוִיסְגְּעַרְיסַן גַּעַוְוָאָרַן פֿוֹן אַוְן
דוּעַרְעַ העַנְטַ.

שְׂטִילַ אַיְן גַּעַוְוָרָן, שְׂטִילַ נַאֲכַן גְּרוֹיסַן שְׂטוּרָעַם, וּוְאָס מִירַ האַבָּן
אוּלְקָגָעַהָוִיבָן.

אַיְקַ האַבָּן זֵיךְ אַנְגָּהָוִיבָן צְוַצְוַקְוָן צוֹ דַעַם "אַלְטַן" טְעַטְעַר אַוְן
גַּעַזְעַטְדָּרְטַ עַפְעַס אַוְיִ-צְוָטָאָגַן. אַיְקַ האַבָּן בְּשָׁוָם אַוְפָן פֿוֹנְדָעַסְטְוָעַגַּן
בֵּי זֵיךְ נִיטַ גַּעַקְאָנַט פֿוּלָּן, אַזְ מִיְּן "מִיסְיַעַ" אַיְזַ בְּלָזַן צוֹ שְׂרִיבָן
רַעַצְעַזְיִיעַס. אַיְקַ האַבָּן אַיְנָגָעַזְעַן, אַזְ אַ יְדִישְׁעַר טְעַטְעַר-קְרִיטִיקְעַר
טָאַר זֵיךְ נִיטַ בָּאַנְגָּעַנְעַן מִיטַ דַעַם, וּוְאָס עַר שְׂרִיבַט פֿוֹן צִיִּיטַ צוֹ צִיִּיטַ

א רעדצעניזיע איבער אן אויפֿירונג. דאסית זינגען ניע אויַפֿירונגען ניט געוווען אווי אָפֶט און צוֹויטנס זינגען די מערסטע אויפֿירונגען ניט ווערט געוווען, או מען זאל זי געמען ערנטס און שריבן ווען זי "קריד טיק", ווי עס האט זיך געוואָלט. אוויידארום האט מײַן אִינטערעס צוּם טעאטער געמוֹז זוכן אַנדַעַדַע טעטיקיטן אויף דעם טעאטער-גבּיט. אַחַזְׂדִּי רעדצעניזיעס, וואָס אַיך פֶּלְעָג שְׁרִיבָן פָּוֹן צִיְּתָן צוּ צִיְּתָן.

דעָר טעאטער, מוז אַיך זאגַן, האט ניט קוּונְדִּיק אויף דער מלְחָמָה, וועלכּע מיר האָבָן אִים דערקלעדַט. געזוכט פְּסַדְּרָ שְׁלוּם צוּ מאָכְּן מִיטָּן אָונְדוֹז אָוּן געווינְגָּען אָונְדוֹז אוּפִּיך זִין זַיְּטָ. קִין ווּוַיְתַּעֲרִיךְ קָאנְפְּלִיקְטָן זִיןְגָּעָן ניט פָּאָרְגַּעַקְומָן, אַחַזְׂדִּי קָאנְפְּלִיקְטָן, וועלכּן ניט אַיך אָוּן ניט דִּי שְׁוִישְׁפִּילְעָר האָבָן גַּעַטְמָעָן ערְגָּסָן.

דעָר קָאנְפְּלִיקְט אַיך אַרוּטְגַּעַקְומָעָן אוּפִּיך: אַיך האָבָן אַנְגַּעַשְׁרִיבָן אַשְׁוֹרְפָּעָר רעדצעניזיע וועגן אָן אויפֿירונג אַין "עַלְיוּעָאָם-טַעַטַּעַר". די רעדצעניזיע האט געמוֹז אַרוּטְסְּרָפָּן די אַומְצָוֹרְפִּידְקִיטָן פָּוֹן די שְׁוִישְׁפִּילְעָר די שְׁוִישְׁפִּילְעָר האָבָן עַט מיר ניט געגַּעַבָּן צוּ פְּלִילָן. גִּיט אַ נִּיעָ פִּיעָסָע אַין "עַלְיוּעָאָם" אָוּן אַיך קָוָם אַין טַעַטַּעַר. עַפְּעַלְבָּעָרָגָן מִיךְ הַעֲלָעָה, טְרָאָגָט מיר אַונְטָעָר מִינְעָן בַּילְעָטָן אָוּן אַיך פָּאָרְגָּנָעָם מִיךְ פְּלָאָז אָוּן ווּאָרָט ווּיְאָלָעָ, אַוְ דָּעַר פָּאָרְהָאָגָן זַאל זַיך אַוְהָהִיבָּן. עַס קּוֹמֶט די צִיְּתָן אָוּן דִּעְרָ פָּאָרְהָאָגָן הַיְּבָט זַיך ניט אוּפִּיך. דִּעְרָ עַולְמָ ווּוְרָט אַוְמְגַעְדּוֹלִיךְ, מַעַן הַיְּבָט אַן פָּאָטָשָׁן מִיטָּן די העַנְמָ. טְפֻעָן מִיטָּן די פִּיס אָוּן שְׁרִיעָן מִיטָּן מוֹיל. דִּעְרָ פָּאָרְהָאָגָן הַיְּבָט זַיך ניט אַיִּתָּ. עַס אַיְּוֹ שְׁוִין אַ פָּאָרְשְׁפָּעָטְקִינְגָּן אוּפִּיך 15 מִינְוט. גִּי אַיך אַרוּסָן. גַּעַפְּן עַפְּעַלְבָּעָרָגָן אָוּן פְּרָעָג אִים, וואָס עַס אַיְּ גַּעַשְׁעָן. שְׁטָאמָלֶט עַר אַפְּעָס, עַנְטְּפָעָרָט ניט קְלָאָר אָוּן צָוָם סּוֹף וְאָגָט עַר צָו מִיר: "די שְׁוִוִּי שְׁפִּילְעָה, דָּהּ דָּאָפְּעָלִי, וַיְיַלְן ניט שְׁפִּילָן, וַיְיַלְל אַיך וְעַנְתָּ אָוּן טַעַטַּעַר." זַיְּיָ האָבָן זַיך אַיְּגַעַשְׁפָּאָרָט אָוּן מַעַן קְאָז מִיט זַיְּיָ גַּדְגִּינְטָן מִאָכְּן. אַ קָּאַלְטָעָר מַעַנְטָש אָזְזָעָן דִּעְרָ דָּאָוִיקָּעָר עַפְּעַלְבָּעָרָג. עַר האָט עַס מִיד קָאַלְמָ, אַבְּעָר גַּעַנוֹג בַּיְּוָן, אַיְּבָעָגְעָגָעָן.

אַיך האָבָן עַס אַוְיְגַעְהָעָרָט דָּוָאָק, גַּעַנוֹמָעָן מִין מַעַנְטָל פָּוֹן מִין שְׁטוּל אָוּן בֵּין אַרוּסָן פָּוֹן טַעַטַּעַר, זָאָגְדָּיק עַפְּעַלְבָּעָרָג, אַוְ אַיך גִּי אַוְוָעָק אַן פָּרָאָטָעָט, וַיְיַלְל אַיך וְוַיְיַלְל עַס ניט אַרוּסְטָרָאָגָן פָּאָרָן פּוּבְּלִיקָם.

מיין רואיקע האלטונג האט מאנדנע געווירקט אויף די שוישפילער. אייניקע האבן זאגאר געטאָדערט, אָזַן מען זאל מיך אומקערן, אָבער אַיך בין שווין ניט געווען אִין טעאטער. דער דאָזְיקָעָר אַינְצְידָעָנְט אִין אַרְיבָּעָר שטיל אָון די שוישפֿילֶעֶר אַלְיאַן האָבָּן געוווכט צו פָּאָרטוֹשָׁן אַים. צו די ווֹיִיטָעָרְדִּיקָע אַוִּיכְּפִּירְגְּנוּגָן פָּוּן דעם טעאטער פָּלָעָג אַיך ווֹאָרטָן אוּף אָן אִינְגְּלָאָדוֹנָג אָון זַי פָּלָעָגט פָּוּן דָּאוּן אָן קומָעָן זַיְעָר פִּינְקְטְּדָעָן.

דער אַמּוּרִיקָאנָעָר פָּעָרִיאָד

פָּוּן סֻוּף 1910 בֵּין 1913 הִיבְּתָה זַיְד אָן אַ פָּעָרִיאָד אִין זַוְּרָשְׁעָטוֹעָר יִדְּישָׁן טעאטער, ווּלְכָעָן מעָן קָאָן באַצְּיִיכְּבָּעָן נִיט אַנדְעָרָשׂ וַיַּאֲמַעְדֵּר יִקְּאָגָן עָרָ. דער רָעָפְּעָרְטוֹאָר ווּרְעָטָר דָּוְרָכוֹאָיס אַמּוּרִיקָאנִישׂ אָונְ אַחֲזָעָד דעם האָבָּן פָּסְדָּר פָּאָרְנוּמָעָן דעם ערְשָׁתָן אָרט אִין טעאטער אַמּוּרִיקָאנָעָר אַקְּטִיאָרָן. אַיְינָע נָאָךְ די אַנְדְּרָעָ קומָעָן פָּוּן אַמּוּרִיקָע שַׁוִּישְׁפֿילֶעֶר אוּף גָּאַסְּטְּרָאָלָן. עַס קָוְמָט קְלָאָרָג יָאָנָגָה, מַאֲשָׁקָּאָוּוּטָשׂ, לְאָבָּעָל, רָאַטְּשָׁטְּיָן, וְלִבְּעָרָטָה, טָאַמְּאַשְׁעוּסָקִי, קָעְסְּלָעָר אָונְ אַנְדְּרָעָ. דער יִדְּישָׁעָר טעאטער ווּרְעָטָר אָונְ דָּוְרָק אָונְ דָּוְרָק אַמּוּרִיקָאנִיזִיטָה. מעָן הִיבְּתָה זַאגָּאָר אָונְ צוֹ בָּאָנוֹצָן די עַנְגְּלִישָׁע ווּרְעָטָר, וּלְכָעָן זַיְנָעָן פָּאָרְשְׁלָעָפֶט גַּעַוָּאָרָן אִין דעם אַמּוּרִיקָאנִישׂ יִדְּישָׁ.

בָּנוֹגָע דעם רָעָפְּעָרְטוֹאָר אִין דער יִדְּישָׁעָר טעאטער אִין רָוְסָלָאנְד אָונְ אִין פּוֹילְן קִין מָאָל נִיט גַּעַוָּעָן וּלְבָשְׁטָעָנְדִּיק. עָרָ האָט זַיךְ פָּסְדָּר גַּעַגְּשִׁפְּיוֹתִים מִיט דעם אַמּוּרִיקָאנִישׂ רָעָפְּעָרְטוֹאָר. מעָן האָט פָּסְדָּר גַּעַשְׁפִּילֶט לְאַטְּיִינְגָּרָן, הָרוּוֹצָן, גָּאַרְדִּינְגָּן, פִּינְסְּקִין, לִיבְּגָעָן אָונְ אַמְּאָל אַנְדְּרָעָ, וּיְקָאָרְבִּינְגָּן, קָאַרְנְבָּלִיטָן אָזָנוֹ. אָבעָר דער דאָזְיקָעָר רָעָ פָּרְטוֹאָר אִין דָּאָךְ נִיט גַּעַוָּעָן אַמּוּרִיקָאנִישׂ. נִיט לֹוִיט זַיְן אַינְהָאָלָט אָונְ זַיְט לֹוִיט זַיְן פָּאָרָם. לְאַטְּיִינְגָּרָס אָונְ הָרוּוֹצָעָס אַפְּעָרָעָטָן זַיְנָעָן גַּעַוָּאָרָן "הִיסְטָאָרִישָׁע". פָּוּן גָּאַרְדִּינְס דָּרָאָמָעָן האָט מַעַן גַּעַנוּמָעָן דִּי, וּלְכָעָן זַיְנָעָן נִיט גַּעַבּוֹיט אוּף דעם אַמּוּרִיקָאנִישׂ-יִיְּדִישׂ שְׁטִיגְעָר: "מִירְעָלָע אַפְּרָתָה", "קְרִיְיצְּרָסָאַגְּטָעָ", "דִּי שָׁחִיתָה", "דִּי שְׁבוּעָה", "מַעַ" דָּאָגָ", "דָּעָר יִדְּישָׁעָר קָעְנִיגְגְּלִירָ", "דָּעָר מַטוּרָה" אָונְ אַנְדְּרָעָ זַיְנָעָן דָּאָךְ גַּעַוָּעָן דָּרָאָמָעָן פָּוּן דעם רָוִשִּׁי-יִדְּישׂ לְעָבָן. דָּאָס גַּעַמְלָעָכָע אִין אַיךְ

מיימת פיננסקיס, יענקל דער שמיד, "שעפטל", "די מוטער" און ז. ליבינס אונז מיט אייניקע קאברינט דראגמען. דער אמעריקאנער רעפערטואר גוּפָא איזו נאך געווען געבויט אוילן לעבען פון דער אלטער הימ. איזו-ארום איזו ניט געווען קענטיק, איז דער רעפערטואר איז אן אמעריקאנישער. קיין אייגענע אַפְּרֶעֶטְּנִישְׁרֶיבְּרֶעֶר איזו דראגמען-שְׁרֶיבְּרֶעֶר האט דער יידישער טאגטער איזו רוסלאנד איזן פולין ניט אַרוֹסְגָּעַבָּן; שלום אשט פיעסן זיינען געווען צוּכָּלִיקָע איזן דעם רעפערטואר, איזן הידש-ביביגען האט מען נאך דאן גאר ניט געשפליט.

שפיין מיט דעם אמעריקאנער רעפערטוואר.

דער יידיישער שרייבער האט ניט געהאט די אמבייציע צו שרייבן
דראמען פאָרָן יידיישן טעאטער. ערשותנש האט מעז זיך באַצוּגַן מיט
גדרויס ביטול צו דעם. טאָקע, עלנטון יידיישן טעאטער. צוּוִיטַנְס האט
דער יידיישער טעאטער פֿעַמֶּט ניט געוואָסט פֿון צָאַלְן האַנְגָּרָאָר (טאָגָן-
טַיְעָמֵעָס) אָ דְּרָאַמְּאַטְוָרָג. עפָּס אַיְזָן אָ גַּעֲוֹעַן אָ גַּעֲוֹלְשַׁאָכָט פֿון דָּרָאָ
מאַטְוָרָג, וואָס פֿלְעַגְתָּן עַס אַוְיְמָאנְגָּן פ־ּאָר אַיְרָע מִתְגָּלְדָּעָר, אַבְּעָר דָּעָוָ
פְּרָאַצְעָנָט, וואָס דער דְּרָאַמְּאַטְוָרָג פֿלְעַגְתָּן באַקְוּמָעָן, אַיְזָן גַּעֲוֹעַן אַזְוִי
קלִין, אוֹ צּוֹלִיב מַאֲטָעָרְעַלְעַד חַשְׁבוֹנָה האַט עַס גַּעֲוִיסָט גַּעֲלוֹינָט
צוֹ שְׁרִיבָן פֿיעַסְן פ־ּאָרָן יַיְדִּישָׁן טַעַטָּר.

די יידיישע תענטער-דערקעטארו פֿלעגן זיך נאך אויסטקייגן צו בא-
בריעין זיך אפֿילו פֿון די אַבְינוּנִישׁ טאנטיעמעס. זיך פֿלעגן אַיבָּרמאָכָן
דרָאָמָעָן, אָפֿערעָטָן אָנוֹ אָוּזָקֶשׁ טָעָלָן אוֹרֵךְ זַיִדְרָגָן אָנוֹ מָעָן הָאָט
עם בַּיִי גָּאוּנִיט גַּעֲלָאָט מָגָּאָן.

אגב, דער עיקר איז געווען די "צענורקע", ד"ה דער עקוועטפֿלאָר, אויף ווועלכּן דער צענואר האט געהבן זיין דערלויבעניש אויכּזּוּרִין. די "צענורקע" איז געווען און דיטש האט אנטהאלטן אין זיך ניט די אונצְעַן דראָמָע, נאָר דעם סקעלעט. פּון דעם דזּוּיְקָן סקעלעט האט איד קינטמאָל ניט געקאנט דערקענען דעם אמתן מחבר און אוויַ-ארום האט גאָר דער מחבר אָפֿיצְיעַל אָסְטָן גָּרְדִּינִיס גָּקְאנִט מָגְנָעֵן קִין טָאגּן. טִיעַמָּע.

דער יידישער טעאטער אין רוסלאנד און אין פולין האט געהאָט
עטלעכע אייגענע שמירער, מענטשן, וואָס האָבן גאָר קײַן שייכוֹת נוּיט
געהאָט צו לִיטְעַרְאַטְוָר אָוָן צוֹם טעאטער. עפֿעַס אַיְן דער פרָאוּנִינֶץ אַיְן
געוּוֹן אַיְנָעָר, וואָס האָט גַּעֲשִׁיבֵּן מַעַלְאַדְרָאַמְעָן. ער האָט זיך באָ
פְּרִינְגְּדִיט מִיט די טְרוֹפֶּעֶם, וואָס פְּלָעָגָן קומָעָן אוּף גַּאַסְטְּרָאַלְאָן אַיְן זַיִן
שְׂטָאָט אָוָן. ער פְּלָעָגָט זַיִן מַוְּחָה זַיִן מִיט דָּעָר «פְּרוֹכֶט פּוֹן זַיִן פְּעַדְעָרָר».
אֹז אַיְן גַּעֲוֹעָן אַיְנָעָר וּאַקְסָמָאָן, נַאֲךְ אַיְנָעָר — מִיט אָוָן אַנְדְּעָרָן
נַאֲמָעָן, פּוֹן וּוּלְבָן קִינְגָּרָה האָט נִיט גַּעֲהָרָעָר.

אַחַזְצַח דָּעָם פְּלָעָגָן די «גַּעֲבִילְדְּעָטָעָה» אַקְטִיאָרָן שְׁרִיבֵּן פִּיעָסָן.
מייסטְנָס זַיְנָעָן עַס גַּעֲוֹעָן «בְּאַאֲרְבָּעָטְנוּגָעָן» פּוֹן רָוּשְׁיָה, פְּרִינְצְזִוְּיִישָׁע
אַדְרָע עַנְגְּלִישָׁע מַעַלְאַדְרָאַמְעָס. אֹז אַשְׁרִיבְּעָר אַיְן גַּעֲוֹעָן דָּעָר פְּעַאיְקָעָר
אַקְטִיאָר אָוָן דְּרַעְסִיסָּעָר מַאֲרִיסָּאָן, אֹז אַיְן גַּעֲוֹעָן קָאַמִּינְגָּקִי, בְּלוּוּז
אַיְנָעָר, וואָס האָט שָׁוִין גַּעֲשִׁיבֵּן מַעַשָּׂה שְׁרִיבְּעָר, אַיְן גַּעֲוֹעָן הָ. עַפְּעָלִי
בָּרָעָגָד, ער דִּירְעַקְטָאָר פּוֹן «עַלְיוֹעָאָום». ער האָט גַּעֲכָאָפֶט דָּעָם שְׁנִית
פּוֹן די אַמְּעָרִיקָאַנְעָר אַפְּעַרְעָטָן אָוָן מַעַלְאַדְרָאַמְעָן־שְׁרִיבְּעָר אָוָן פְּלָעָגָט
צּוֹגְּרִיטִין די דָּזְוִיקָּע גַּעֲרִיכִּטָּן דָּעְרָהוּפִּיטָּפָּר זַיִן טְעַاطָּעָר, האָט אַבָּעָר
קִיְּין מָאֵל נִיט גַּעֲהָאָט קָעָגָן דָּעָם, אָוָן אַנְדָּעָרָע וּוּרָקָע, וואָס קָאנְגָּעָן אַרְיִינָּה
בְּרַעְנָגָעָן מַעְרָגָל וּזְיִינָּע, זַאֲלָן גַּעֲשְׁפִּילָּט וּוּרָדָן אַיְן זַיִן טְעַاطָּעָר.
הָ. עַפְּעַלְבָּרָג אַיְן שָׁוִין גַּעֲוֹעָן אַפְּרָאָפָּס־אַגְּנָעָלָעָר פִּיעָסָנְשְׁרִיבְּעָר. אַבָּעָר
אָס דִּירְעַקְטָאָר אָוָן גַּעֲשָׁעָטָסְמַעְנָטָשׁ פְּלָעָגָט ער בְּעַסְעָר לְאָוָן שְׁפִּילָּן אָוָן
עַכְּתָּ-אַמְּעָרִיקָאַנְיִישָׁ פִּיעָסָע, אַוְיבָּ ער האָט גַּעֲמִינָּט, אָוָן זַיִן וּוּעָט האָבָּן
מַעְרָדְרָאַלְאָגָג.

בְּכַלְלַי האָט גַּעֲהָרָשָׁט אַיְן פָּרָט פּוֹן רָעַפְּעַרְטוֹאָר די גַּרְעַסְטָע הַפְּקָרוֹת
אָוָן דַּעְמָאַרְאַלְיְזָאַצְיָה. אַיךְ האָבָּאָלִין גַּעֲוֹעָן «צָעַנוּזְרִיקָּעָס» פּוֹן פִּיעָסָן פּוֹן
בְּאַקְגָּנָטָע דְּרָאַמְּאָטוֹרָגָן, אוּףְּ וּוּלְכָעָס אַיְן גַּעֲשְׁתָּאַנְגָּעָן דָּעָר נַאֲמָעָן
פּוֹן דִּירְעַקְטָאָר אַלְסָס מַחְבָּר. אַיְן וּוּרָשָׁע אָוָן אַיְן די אַנְדָּעָרָע גַּרְעַסְעָרָע
שְׂטָאָט פְּלָעָגָט מַעְן נַאֲךְ אוּףְּ די אַפְּיִישָׁן אַרְוִיְּשָׁטָעָלָן דָּעָם נַאֲמָעָן פּוֹן
אַמְּתָּן מַחְבָּר. אַיְן די פְּרָאַוְּנוּזְ-שְׂטָאָט פְּלָעָגָט דָּעָר דִּירְעַקְטָאָר גַּעֲוַיְינִטָּה
לְעַד זַיִךְ אַגְּנָעָבָן אַלְסָס מַחְבָּר פּוֹן אַלְעָלָ פִּיעָסָן, בְּנוּגָעָ אַפְּרָעָטָעָס אָוָן מַעְיָן
לְאַדְרָאַמְעָן אַיְן מַעְן גַּעֲוֹעָן נַאֲךְ דְּרִיְּטָעָר. דָּעָם אַמְּתָּן מַחְבָּר האָט מַעְן
גַּאֲרָנִיט גַּעֲוֹוָאָסָט. פְּסָדָר אַיְן דָּעָר בְּעַלְ-הַבִּית פּוֹן טְעַاطָּעָר גַּעֲוֹעָן דָּעָר
מַחְבָּר.

די אלע אַמְּדָרִיקָאנְגָּר "שְׂתִּיק" זיינְגָּן בֵּין דָּעַר צִיְּתָן נִיט סִיסְטֶעְמָאַזְּ. טיש אַיְמָפָּאַרְטִּירְט גַּעֲוֹאָרְן. עַפְעַס אַיְזָן גַּעֲוֹעַן אַשְׁטִיקְלָ פָּאַרְבִּינְדוֹנְגָּ מִיט אַמְּדָרִיקָע. גַּעֲוֹעַן עַפְעַס קְלִינְגָּ מַעְקָלְעָלָעָן, וּוּלְכָעָ האָבָּן אלע מָאָל גַּעֲהָאָט "עַפְעַס" פָּוֹן אַמְּדָרִיקָע. דָּאָס "עַפְעַס" אַיְזָן מִיסְטָנָס גַּעֲוֹעַן בְּלוּזָן עַפְעַס, שְׁטִיקְלָעָן. בְּרַעְקָלָעָן פָּוֹן אַפְּיַעַסְעָ, שְׁלַעַכְתָּ צְנוּיָּהָגָעְבָּונְדָן, אַוְן שְׁלַעַכְתָּ, גָּאָר כָּאָאָטִיש, צְנוּיָּהָגָעְקָנִיפָּלָט. דָּאָ פְּלַעַגְן טַאָקָעָ דיּ דִּירַעְקָטָאָרָן האָבָּן אַרְבָּעָטָן: זַיְיָ האָבָּן גַּעֲמוֹזָט צְוָלִיָּגָן אַזְּ האָנָּט אַוְן מאָכוֹן, אַזְּ דיּ אַמְּמָעָ רְלִקְאָנְגָּר "סְחֻוָּה" זָאָל אַוְיָסְעָן וּוְיָ אַדְרָאָמָעָ אַדְעָר וּוְיָ אַזְּ אַפְּעַרְעַטָּע. פָּוֹן 1910 האָט זַיְיָ אַיְנָגָעַשְׁטָעַלְטָן, וּוְיָ אַס שִׁינְיָטָן, אַזְּ בְּעַסְעַרְעָן פָּאַרְזָן בְּינְדוֹנְגָּ מִיט אַמְּדָרִיקָע. דיּ מַעְקָלָעָרָס פְּלַעַגְן צְוָשָׁטָלָעָן גַּוְעַט עַקְוּזְמָפְלָאָרָן פָּוֹן אַפְּעַרְעַטָּעָס אַזְּ מַעְלָאָדְרָאָמָעָן. דָּעַר סִימָן אַיְזָן גַּעֲוֹעַן, אַזְּ אַיְן דיּ דָּאַזְּקָעָ שְׁטִיקְלָ האָבָּן מִיר שְׁוִין דְּרַעְשְׁפִּידָט דָּעַם אַמְּדָרִיקָאָנְשָׁן שְׁטִיגְיָעָר. עַד אַיְזָן גַּעֲוֹעַן קָעַנְטִיקָן אַזְּ דָּעַר גַּאֲנָצָעָר פִּיעַסְעָ, אַפְּיָלוּ דיּ עַנְגְּלִישָׁעָ וּוּרְעַטָּעָר זַיְיָנְגָּן דְּעַרְגָּאָנְגָּן אַזְּ גַּרְיָיָן.

פָּוֹן דָּעַם דָּאָרָף מַעְן דְּרִינְגָּעָן, אַזְּ בְּנוּגָּעָ דָּעַר פָּאַרְבִּינְדוֹנְגָּ צְוָיָּשָׁן דָּעַם יִדְיָיָן טַעַטַּעַר אַזְּ רְוּסְלָאָנְד אַזְּ דָּעַם יִדְיָיָן טַעַטַּעַר אַזְּ אַמְּמָעָ רִיקָּעָ האָט זַיְיָ אַיְנָגָעַשְׁטָעַלְטָן אַגְּרָמָלָעָר קָאָנְטָאָקָט.

דיּ עַרְשָׁטָעָ אַפְּעַרְעַטָּעָ, וּוָאָס אַיְזָן דְּרִינְגָּגָעָן צְוָוָן אַזְּ אַזְּנָצָן "גְּלָאָנְץ אַזְּ פְּרָאָכְטָן", אַיְזָן גַּעֲוֹעַן שְׁאָרָס "אַמְּעַנְטָשׁ זָאָל מַעְן זַיְיָן". אַיְזָן מַוּן זָאָגָן, אַזְּ אַיְן פָּאַרְגָּלִיךְ מִיט אַוְנְדָזְעָרָעָ פְּרַיעְרְדִּיקָעָ "אַפְּעַרְעַטָּס" אַיְזָן דִּי דָּאַזְּיקָעָ אַפְּעַרְעַטָּעָ גַּעֲוֹעַן אַשְׁעַדְעוּוֹרָעָ אַזְּ עַס אַיְזָן קִין וְאוֹנְדָעָרָנִיט, וּוָאָס זַיְיָ דָּעַר קְרִיטִיקָ, מַעְרָ אַדְעָר וּוּינִיקָעָר, גַּעֲפָעָלָן גַּעֲוֹאָרָן. מִיר האָבָּן זַיְעַרְזָעָן פָּאַרְזָעָר וּזְיָ אַשְׁטִיקָל טָעַמָּעָ, וּוָאָס אַנְטוּוּיְקָלָט זַיְיָ אַזְּ בֵּין לְעַצְמָוָן אָקָט, מִיר האָבָּן גַּעֲוֹעַן, וּוְיָ דִּי טָעַמָּעָ פָּאַרְוּוִיְקָלָט זַיְיָ אַזְּ וּוְיָ וּוּרְעַטָּ פָּגָאָנְדָעָרְגָּעְפָּלְאָנְטָעָרָט. מִיר האָבָּן גַּעֲהָעָרט, מַעְרָ אַדְעָר וּוּינִיקָעָר, אַמְּעַנְטָשָׁלָעָן דִּיאָלָג אַזְּ עַטְלָעָכָעָ נִישְׁקָהְדִּיקָעָ קוּפְּלָעָטָן. אַחַזְקָעָ דָּעַם האָט דיּ מַוְזִּיקָּ דְּעַרְמָאָנָט אַזְּ מַוְזִּיקָּ.

דָּעַר עַרְשָׁטָעָר דִּיכְטִיקָעָר גְּרוּס פָּוֹן דָּעַם אַמְּדָרִיקָאָנְגָּר דַּעְפְּרַעְטָוָר האָט אַוְנְדָזָן נִיט שְׁטָאָרָק פָּאַרְשָׁעָמָט: בֵּי אַוְנְדָזָעָר דְּלָוָת אַיְזָן עַס גַּעֲוֹעַן אַגְּרָס פָּוֹן עַשְׁיוֹתָה.

“א מעונטש זאל מען זיין” האט אנגעהויבן גיין מיט גרויס דערפֿאָלָג איזן “עליזועאמ”. באָלְד האט זיך מתקנה געוווען די “לייטער-אַרִישׁע” טרוףּע, די “קֶאָרָאיַנִיקטָע”. זיי האָבן אויך באָקוּמָן אָן עַקְוּמְפְּלָאָר, גע-שיקט דורך אַ שְׂטָאָפְּעָט קִין פָּעַטְעַרְבּוֹרָג. דער שְׂטָאָפְּעָט האט גַּעֲבָרָאָכָט אַ “צָעָנוֹרְקָע” אָן אַיְנֵס-צָוְויִי אַין די דָזְוִיקָע אַפְּעַרְעַטָּע אָוּעָק מִיט דערפֿאָלָג אויך בַּי די “קֶאָרָאיַנִיקטָע”.

או צוּוִי טַעַטְעָרָס זָאָלָן קָאנְקוּרִידָן מִיט דָעַר זַעֲלְבִּיקָעָר פִּיעָסָע, אַיְזָעְוֹעָן אַ גָּאנְץ גַּעֲוַיְנְלַעַבָּע אָן גָּאנְץ אַפְּטָעָ דַעְרְשִׁינְגָּןְג. דָעַר פָּאָרָה-פָּאָסְעָר האט דָא קִיְּין דָעה נִיט גַּעַהָאָט: נִיט עַמְצָעָר האט בַּי אִים גַּעַי בְּעַטְן זִין פִּיעָסָע, נִיט עַמְצָעָר האט גַּעַהָאָט מִיט אִים אָן אַפְּמָאָך אָן אִים נִיט עַמְצָעָר האט גַּעַהָאָט וּוּלְבָעָע סַע אַיְזָה תְּחִיבָּוּתָן צָו אִים. עַמְצָעָר אַיְזָעְוֹג פָּלְעָגָט בְּשִׁתְּקָה אַיְבְּרָשְׁרִיבָּן די פִּיעָסָע אָן עָר, דָעַר אַמְּעָדָר אַמְּעָדִיקָּאנְעָר, פָּלְעָגָט באָקוּמָן דַעְרְפָּאָר עַטְלְעָכָע גְּרָאָשָׁנָם. נָאָך אִים פָּלְעָגָט דָעַר מַעַלְלָעָר אַיְזָרְסָלָאָנד באָקוּמָן עַטְלְעָכָע גְּרָאָשָׁנָם. דָעַר פָּאָרְפָּאָסְעָר האט, מִסְתְּמָא פָּוּן דָעַם דָזְוִיקָע שְׁטִילָן הַאָנְדָל מִיט זִין פִּיעָסָע אַפְּשָׁר גָּאָר נִיט גַּעַוָּאָסָט, עָר האט אָין דָעַם דָזְוִיקָע מַקָּח וּמַמְּפָר מִיט זִין שָׁאָפְּוָג קִין שָׁוָם אַנְטִילְיָס נִיט גַּעַוָּמָן.

וּזְיַעַגְתָּ, אַיְזָעְוֹג הַאָנְדָל מִיט אַמְּעָדָר אַנְעָר פִּיעָסָע גַּעַוָּאָרָן מַעַר אַרְגָּאָנוֹזִירָט. די אַיְבְּרָשְׁרִיבָּר האָבן אַנְגָּעָהוּבָן אַרְבָּעָטָן מַעַר גַּעַוִּיסְנָה אַפְּטָעָר. זִי פָּלְעָגָן שָׁוִין צּוֹשְׁטָעָלָן גַּאנְצָע עַקְוּמְפְּלָאָר אָן אַזְוִי-אָרוּם וְאָבָן מִיד גַּעַהָאָט פָּאָר זִיךְ גַּאנְצָע אַמְּעָדָר אַנְעָר פִּיעָסָע.

נָאָך אַ בְּעַסְעָרָן אַיְנְדוּרָק האָבן אוּפִיךְ אָונְדוֹ גַּעַמְאָכָט די אַמְּעָדָר קָאנְעָר שְׁוִישְׁפִּילְעָר, וּוּלְכָעָר האָבן אַנְגָּעָהוּבָן צָו קָומָעָן צָו אָונְדוֹ אָלָס גָּאָסְטְּשִׁפְּלִילְעָר, אַיְנְעָר נָאָכוֹן אַנְדָעָרָן.

דָאָס קָומָעָן פָּוּן די אַמְּעָדָר אַנְעָר שְׁוִישְׁפִּילְעָר קִין רַוְסָלָאָנד אָיְזָעְוֹן פָּאָרְבָּונְדָן מִיט גַּרְוִיסָע שְׁוּוּרִיקִיטִין. אַ יִדְישָׁעָר אַוְיסְלָעְנְדִיְישָׁעָר בְּרָגְעָר האט נִיט גַּעַטְאָרָט אַרְיִינְקָומָעָן קִין רַוְסָלָאָנד. עָר האט באָדָאָרָט באָקוּמָן אַ סְפָּעַצְיְּלָעָע דַעְרְלְוִוְיְבָנְיִישָׁ פָּוּן מִינְיִיסְטָעָר פָּאָר אַיְנְעוֹוִוִּינְיקִיסְטָע עַנְיִינִים. אַזְאָ דַעְרְלְוִוְיְבָנְיִישָׁ אַיְזָעְוֹן זַעַלְטָן וּוּעָן גַּעַגְעָבָן גַּעַוָּאָרָן. מִיד האָבָן גַּעַוָּאָסָט פָּוּן אַיְנְצָלָנָעָ, זַיְעָר וּלְטַעַנְעָ פָּאָלָן, וּוּעָן דָעַר מִינְיִסְטָעָר האט גַּעַגְעָבָן אַיאָ דַעְרְלְוִוְיְבָנְיִישָׁ אַ יִדְישָׁן בַּיְגָרָעָר פָּוּן אַוְיסְלָאָנד. אַיְזָעְוֹן

זועגן איניקע שוישפילער האט מען גערעדט גענוי, אז זיי זייןצען געקו ממען מיט טרייך-שינגען. געוואסוט זועגן דעתם האט מען בלויין אין די ענגגע טעאטער-קרריין. דער ברײיטער עוילט האט דערפֿון ניט געוואסוט. מען האט עם געהאלטן בסוד, כדי אויסטצומידן אז ענטטלעבן סקאנדאל. דער ברײיטער עוילט וואלט זיי באטראכט פָּאר פשוטע משומדים אז זווארל זיי באחאנדלאט ווי איזעלבע.

בכל איז דער גאנצער עניין געווען פֿאָרְדַּקְעֵט מִיט אַ שְׁלִיעֵר פֿוֹן געה הייניס-פֿולְקִיט אוון מען האט מורה געה האט אויפֿאָצְרוּרִיסֶן דעם שליער. איך פֿערוּנְדַּעְכָּךְ קאָנו ניט אַגְּעַבְן גַּעֲנוֹן, וועלכְּעַם אַמּוּרִיקְאָגְנָעַר שוייד שפֿילְעַד האָבוֹן זיך באָנוֹצְטַמִּיט אַ טְוִיפֿשִׁין, פֿדי אַדְיִינְצְּקוּמוּן קִיּוֹן דְּרוֹסְטָאָנד. איך קאָנו בְּכָל נִיט זָאגְן עַטוֹּואָס גַּעֲנוֹיעָס ווּעְגָּן דעם דָּזְוִין טוֹנוֹקָעָן עַנְיִין. איך קאָנו בְּלוֹיזָאָיְבָּרְגָּעָבָן דִּי קְלָאָגָעָן, דִּי "שְׂוַקְעָרְיִיעָן" אוֹן דִּי "פְּלִיאָטְקָעָט" ווּעְגָּן דעם. אָבָעָר דִּי דָּזְוִיקָּע נִיט-אַוְסְגָּעָפְּאָרְשָׁטָע אַיְינְצְּלָהִיטָּן זַיְנְעָן נִיט ווּיכְטִיק. ווּיכְטִיק אַיז דָּאָס, ווּאָס מען האט גַּעַץ רְעָדָת ווּעְגָּן דעם מִיט דער גְּרֻעָסְטָעָר באַשְׁטִימְטִיקִיט ווי ווּעְגָּן פֿאָקטָן, אוֹן בלוייז אַיז דִּי טְעַטְעַטְרִיךְרִיזָן, ווֹאו דִּי פֿרְאָגָן פֿוֹן מַאְרָאָל אוֹן עַטִּיק שְׁפִּינְן אַ קלְיִינְגְּ רְאַלְעָ, האט מען עס גַּעְקָאנְט דּוֹלְדָּן. וְסָוֹאַלְתָּ גַּעְוּוֹן זַיְעָר גַּעְוָונְטָשָׁן, או דִּי אַמּוּרִיקְאָגְנָעַר שְׁוִישְׁפִּילְעָר, וועלכְּעַם האָבוֹן באָכוֹטָט רְוִסְלָאָנד אַיז יַעֲנָד צִיִּיט, זָאלָן אַרְאָפְּוּאָרְפָּן דִּי בּוֹשָׁה אוֹן דַּעֲרַצְיִילָן דעם אַמְּתָה, אַפְּיָלוֹ דעם סָאמָע בִּיטָּעָן, אוֹן זָאל דער עַגְּנִין סְוִיפְּ-בְּלִילְסְוּף קְלָאָר ווּעָרָן.

די ערשות אַמְּרִיקָן גָּרְדִּין, וואס אַיְוָ גַּעֲקוּמָן צָו אָונְדָה אַיְוָ גַּעֲוָעָן קֶלְאָרָא יָאנְג. זַי אַיְוָ גַּעֲקוּמָן צָוּם ערשותן מאַלְ, אַיְן יָאָר 1910, אויף אַסְטְּרוֹפָלְן צָוּמָעָן מִיטְ אַלְאָנְדָּאָנְגָּר בָּוָף-קָאָמִיקָעָר אַזְן טַעַנְצָעָר, אַיְינָעָם שְׁעָרְמָאָן.

dur d'azuker sh'ermeran, a klinigoukisikur muntensh mit astikus
baoungogen, mit abisal a risndikur sh'tim azn gomunz fil'sloun, ha'et
avof anondz kiyin ayndrok nit gumeac. azulcu al'eb hizuzrik, gu'
shmekel'atz'angendik, azn h'ben'zo'oz'angendik, kamikur aben mir
geh'at ayin wa'resh, amot. ur ayin g'wozen tucnesh abisal berih'sher p'on
zi'i, ur ayin g'wozen ak'ti'adish abisal fil'nikur far zi'i, abur us ha't
nit gal'iont ar'af'atz'ur'unguen di d'zik, "ay'vralashon" far anondz.
dur'et'et ha't k'l'alra'yanq p'on dum ur'stan ai'petrit ay'ren g'umac
a go'tan ayndrok. zoa s'bur'dut'n' wi k'l'alra'yanq dur' yid'sher te'u
at'ud ayin ro'slan'd nit far'mag. ay'nduz'ru s'bur'dut'n' ziv'neun g'wozen
far'choshctu yid'ish p'alk's-zo'ib'le'ud. ois'gum'at'ur'tu azn af'gub'li'a'
k'ir'tu. mur'stan' azn di s'bur'dut'n' ay'nduz'ru kiyin sh'tim'en nit ge'
ha't. zi'i ziv'neun g'wozen gar' wi'nyik mo'ik'ak'li'sh azn zi'ur tan'zun ai' ba'
sh'tan'zun ai'z dum, wos zi'i p'le'ug'an an'sh'tul'zun di h'nt'zun ai'of di "ba'ak's"
azon "dr'ig'un" mit di p's. wo'gen zi'ur k'li'din' zik ai' gar' k'iyin di'z
nit: g'us'mak'la'an. pemut af'gul'azon ai' g'wozen zi'ur k'li'don. agg
ziv'neun zi'ur'z r'ach'z g'wozen mi'stans r'ach'z p'on tsum'p'f din'st'mid'le'ud.
ha't zik ay'ngush't'ul't a' k'as'ti'om p'on a' din'st'mid'le'ud
pi'us, pon'k't wi' dur sh'pan'ishur fl'la'st'sh far di fr'ao'ng'ci'ul'
he'ld'zor'ral'oz' an'z di ram'ant'ish mu'el'dora'mus.

כלארא יאנג איז געקומען ווי פון עפֿעס אן אנדער וועלט. אַינְגָע
פֶּרוֹרִי, מיט גְּרוֹיסָע בְּלוֹעֵי אָוִיגָן, מיט אַזְּפֶטִיקָן, גַּעֲשָׂמָקָן פְּרוֹעִינְזָן
שְׁמַיִיכָּל אַונְזָן מיט עַכְתָּן פְּרוֹעִינְזָרְדִּיעַ אַין אִירָעָב אַוְעֲגָנוּנָעָן, נִיט דְּאָפִיָּיְנָה
בְּנִירְט אַונְזָן נִיט קִינְסְטָלְעִירִישָׁ-אִיגְּנָאנְטִיקָן, אַבְּעָרָמִיט גּוֹטָן גַּעֲשָׂמָק גַּעַד
קְלִיְידִיט — אַיז זַי גַּעֲוָעָן בְּרָאָו אַין האַלְטוֹנוֹג אַונְזָן גַּעֲשָׂפְּרָעָד אַונְזָן
אַבְּאַבְּרָהָוִיפָּט זַיְינָעָן גַּעֲוָעָן בּוֹלְטָן דִּי דְּזַוְּיקָע אִיגְּגָנְשָׁאָפְּטָן אִירָעָב אוּפִיךְ דָּעָר
כְּבִינְצָן. דִּי גּוֹטָע אַקְטִינְיָאִרְשָׁע טְעַכְנִיק אִירָעָב האַט עַס גַּעֲמָאָכָט בּוֹלְטָעָר. זַי

שפילט מיט די אויגן, מיטן ברוינטן, עכט-זוויבערשן שמיכל, זי שפילט מיטן קערפער — הפלז זי איז גוט פראָהעסיאָגעל און אָחוֹץ דעם איז זי מזוייקאלישׂ, טאנצט ניט שלעכט, קאָן קלאר, דיבטלעך רעדן, קאָן מיט אָבִיסל טַאֲקָט מְאָכָן אַ דְּרִיסְטָט בְּאוּוֹגָנוֹג, קאָן אַ שאָרָן וּוְאָרט גַּעֲבָן דעם פִּיקָּאנְטָן שְׁפִּיל פֿוֹן צְוִידִידִיתִיקִית. זי פְּאָרְמָאָגָט טַעַמֶּפְּעַרְאָמָעָנָט אָנוֹן עָרְאֵין נִיט האָמָעָטָנוּ, נִיט חֻזְּפָהָרִיך, זי האָט זִין פְּאָרְקָאָסְטִים, פְּאָרְיָה שְׁטִימָט זִיך — נִיט לְוִוְּתָן דִּי מְאָדָעָרָנְטָעָ בְּאָגְרִיכְן פֿוֹן טַעַטְעַרְקָאָסְטִים. זי אִין פְּרִידִי אָוִיפָּ דָּעַר בִּינְעָ, אָבָעָר נִיט דִּי הַפְּקָרְדִּיקָּעָ פְּרִיהִיחִיט, וּוְעַלְכָּעָ מִיד זַיְנְעָן גַּעֲזָעָן גַּעֲזִינְט צַו זַעַן אָוִיפָּ אָונְדוּזָעָר יִדְישָׁעָר בִּינְעָ, זי סְטָמָאָרָעוּטָן", אָבָעָר מִיט חַסְדָּא, זי דָּעַרוּוּרָגָט נִיט אַירָעָ מִיטְשְׁפִּילְעָן, זי שְׁאָאָט שְׁנָעָל אַ לְּעַבְעִידָּקָוּן קָאנְטָאָקָט מִיטָּן פּוּבְּלִיקָוּם, וּוּי אַלְעָ סּוּבָּרְעָטָינְס, אָבָעָר מִיט אָבִיסָל רְעוּרָוּוֹ, פְּסָדָר אַין דִּי גַּרְעָנָצָוּן פֿוֹן אִירָ דָּאָלָע, הַכְּלָל — אַ גַּעֲנִיט אָנוֹן קְלוֹגָ טַעַטְעַרְקִינְד.

דאָס גַּאנְצָע לִיטְעָרָרְשָׁע וּוּלְטָלָהָט זַיְדָה בְּאָפְּרִינְדָּט מִיט אִיר. אָפְּלִילוּ דָּעַר אַיְבִּיקְ-סְקָעְפְּטִישָׁעָר אָנוֹן בְּרוֹגְזָעָר דָּוד פְּרִישָׁמָאָן הָאָט אָרוּסְגָּעִוִּית אַ צּוֹפְּרִידְעָנָעָם שְׁמִיכָּל, זַעֲנְדִּיק זִיך אָוִיפָּ דָּעַר סְצָעָנָע, אָדָעָר בְּאָגְעָגָנְדִּיק זִיך מִיט אִיר אַין פְּרִינְדִּיק מִיט אִיר אַ פְּרִיוֹוֹאָטָן שְׁמוּעָס.

אִיר עַרְשָׁעָר אַוִּיכְטָרִיט אַין זַוְּרָשָׁע הָאָט גַּעֲלִיטָן אָבִיסָל דָּוָרָק אִיר פְּאָרָטָנָעָר שְׁעַרְמָאָן. אַין אִם הַאָבוֹן מִיד דָּעַרוֹן זַעַם בְּאָקָאנְטָן קְאָמָעְדִּיאָאָנט מִיט זִין פְּינְצְטָעְרִיקִיט, האָמָעָטָנָעָקִיט אָנוֹן שְׁוַיְשְׁפִּילְעַרְעִישָׁעָר טַאֲקָטְלְאָזִיקִיט, אָנוֹן אַקְטִיאָר אָנוֹ זַיְה, אָנוֹ אַסְיָּמָן פֿוֹן אַיְגְּנָאָרְטִיקִיט, הָאָט זַיְן קְלִינְגִּינְקָעָר פְּאָרְשִׁימְלְטָעָר "אַיך" אָרוּסְגָּעַשְׁטָאָרֶצְט אָוִיפָּ טָרִיט אָנוֹן שְׁרִיט.

קְלָאָרָע יָאָגָג אַיְזָן אָרוּסְגָּעַטְרָאָטָן אַין אַ גַּאנְצָ בְּאָגְאָלָעָר אָפְּעַרְעַטָּע "זִין וּוְיִבְסָ מָאָן". אָבָעָר זִיך הָאָט דָּאָרָט גַּעהָטָט עַטְלָעָכָע לִידְלָעָר, וּוְעַלְכָּעָ זִיך הָאָט גַּעֲזָעָגָעָן מִיט אָמָתָן חֹזֶן. זִיך הָאָט גַּעהָטָט אַ פְּאָר גַּוטָּע קְאָמִישָׁעָ סְצָעָנָעָס, וּוְעַלְכָּעָ זִיך הָאָט דָּוְרְכְּגָעְפִּירָט רִיכְנָנִידִיק. זִיך אִין נִיט קִין "קָאָ-מִיקְעָרִין", זִיך הָאָט נִיט דָעָם טַאָלָאָגָט צַו שְׁילְדָעָר אַ מְעַנְתָּשָׁן קָאָרִיקָאָ-טוּרִיסְטִיָּשׁ, זִיך הָאָט נִיט קִין חֹשֶׁן פְּאָר גְּרָאָטְעָסְקָעָ אָדָעָר קִינְסְטְּלָעְרִישׁ

שגורושידרטע ליגען, זי איז בלויו חניעוּדיק-שטיַּפעריש, רײַצְנְדִּיק, פֿרְנִיס
לעך און מונטער.

נאך גראסער און זיכערער איז געווען איר דערפֿאלג, ווען זי איז
געקומוּן דאס צוֹיִיטָע מֶאָל קִין וּוֹאַרְשָׁע אָזֶן אֵיז אַרְיסְגַּעֲטָרָאָטֶן אֵין
אָן אַפְּעַרְעַטָּע "די אַמְּעַרְקָאנְגָּרְעִין" (איין אַמְּעַרְקָאנְגָּרְעִין האָט די דָאַקְעָ אָפְּעַ
רַעַטָּע גַּעַהַיִּסְן «אַ מִידָּל פָּוּן דָּעַר וּוּסְטָן»). פֿאָר אַיר פֿרְשִׁקְיִיט, מַבָּזָ
טָעַרְקִיְּתָאָן חַנְיוּדִיקָּעָר שְׂטִיףְּעַרְשִׁקְיִיט אֵיז די דָאַלְעָ אָזֶן דָּעַר דָּאָזֶן
זִיכְעָר אַפְּעַרְעַטָּע גַּעַוּוּן זִיעַר צַוְּגַעְפָּאָסְטָן. זי אֵיז גַּעַוּוּן אַ מִידָּל אָ
מַאְדִּים, אַיְנָעָ פָּוּן די «כּוֹאַטְסָקָעָ» מִידְלָעָ, וּוּלְכָעָ מַעַן זַעַט אֵין די
קִינְאָס פָּוּן דָּעַר וּוּסְטָן. אָזֶן דָּעַר אַפְּעַרְעַטָּע אֵיז זִי אַרְיסְגַּעֲטָרָאָטֶן, אֵין
פִּיקָּאנְטָן. אֵין מַעְנָרְקָאָסְטִיּוֹם אֵיז אַיר מַונְטָעַרְקִיּוֹת גַּעַוּוּן נַאֲרָן
שְׁטַעַנְדִּיקָּעָר. דָּעַר פֿרְוַיְעָן-דִּרְיִיךְ האָט באַקְוּמוּן אָ שְׁטַאַרְקָוּן פֿעַפְּעַר.

קְלָאָרָא יָאָגָּג, וּסְפָּרְזִיּוֹת אָוִיסָּה, האָט בֵּין דָאָן נַאֲרָן נִיט גַּעַעַ
וּוּסְטָן, אֵין דָעַם מַעְנָרְקָאָסְטִיּוֹם אֵיז זִי נַאֲרָן פֿיקָּאנְטָעָר. די אַנְטָן
דַּעַקְוָנְגָּה האָט זִי גַּעַמְאָכָט אָזֶן דָּעַר דָּאַזְיִיקָּעָר אַפְּעַרְעַטָּע אָזֶן זִי האָט שִׁוְּיָן
אֵין אַלְעָ אַפְּעַרְעַטָּן צַוְּגַעְשָׁנִיטָן פֿאָר זִיךְ אַ דָּאַלְעָ, אָזֶן וּוּלְכָעָ זִי זַאֲלָ
זִיךְ קָאנְעָן בָּאוּיְיָן אֵין אָ מַעְנָרְקָאָסְטִיּוֹם.

איין "דָּעַר אַמְּעַרְקָאנְגָּרְעִין" האָט זִי וּוּדְעָר גַּעַהַאָט אָ פֿאָר לִידְלָעָר,
וּוּלְכָעָ זִי האָט גַּעַוּנְגָּעָן פִּיְיָן. אַירְעָ לִידְלָעָן "חַשְׁקָה" אָוּן "ברָאָדוֹוִיִּי",
דָאָט עַרְשָׁטָע אָ טְרִיאַיְקָלְעָכָע אָזֶן צַוְּיִיטָע אָ לִירְיָה-סְעַנְטִימְעַנְטָלָע,
זַיְינְגָּן גַּעַוָּאָרָן זִיעַר פֿאַפְּולָעָר אָן וּוּדְשָׁעָ.

אַיר גְּרוּסְעָר דָּעַרְפָּאָלָג אֵין וּוּאַרְשָׁע אָזֶן, וּוּיְוָתָאָסָה, פֿאָר אַיר אַלְיִין
גַּעַוּוּן אֵן אַיבְּרָאַשְׁוָגָן אָזֶן זִי אֵיז גַּעַבְּרִיבָן אֵין וּוּאַרְשָׁע, אָזֶן דָּעַר
שְׁטָאָטָן, וּוּאָזֶן האָט זִיךְ זִי נַאֲרָן מִינְגָּגָה, רִיכְטִיק אַפְּגַעְשָׁאָצָטָן.

פֿאָר אַוְנְדָּז אֵיז קִין סָוד נִיט גַּעַוּוּן, אֵזֶن קְלָאָרָא יָאָגָּג האָט נִיט
פֿאַרְנוּמָעָן אֵזֶן אַנְגְּזוּעַנְגָּעָם פְּלָאָצָן אַיְנָעָם אַמְּעַרְקָאנְיִישִׁיְדִּישָׁן טַעַטָּאָטָר,
אַבְּעָר דָאָס האָט קִינְיָעָם נִיט גַּעַקְמָעָרָט. אָזֶן דָּעַר טַעַטְעַר-וּוּלְטָט פְּאָזֶן
סִירְטָעָס אַסְטָטָן, אָזֶן אַשְׁוִיְשְׁפִּילָעָר וּוּרְטָט רִיכְטִיק אַפְּגַעְשָׁאָצָטָן אָזֶן דָּעַר
טַעַטְעַר גַּעַוּוּן אָזֶן אַפְּרִישָׁוֹגָן, אָזֶן אֵיז זִיךְ פֿאָרָן וּוּאַרְשָׁוּעָר יִדְיָישָׁן
רִיקְעָ האָט זִיךְ אַפְּגַעְלָאָזָן.

אך מון דא זאגן, און דער ווארשעווער בעסערדר עולם איז דער צוינן געווארין אויף א זיינער גוטער פוילישער אפערעטע. די פוילישע אפערעטע איז די צוויטע נאך דער ווינער אפערעטע. די פוילישע אפער רעטע האט פסדר פֿאַרְמַאנְטִים די עלאגנטסטע פֿוֹרְיעִין און וווער פֿוֹן דעם בעסערן טעאַטער-בָּאוֹכָּעָר האט זיך נוּט געפּוֹגָנָּעָן אונטער דעם כיישָׁר פֿוֹן קָאַרוּעַצְקָא און מעטאל? און קלארא יאנג האט דערמאַנט אַבְּיסְל אָן די פֿוֹרְיעִין פֿוֹן דער פוילישער אפערעטע.

קלארא יאנג איז אַרְיִינְגָּלְעָבָּט געווארן אין דעם יידישן טעאַטער פֿוֹן דָּוּסְלָאָנד. זער דערפֿאָלָג האט אַיד געגעַבָּן מעָרְמוֹת אָנוּ מָרְזָה כערקייט. זי איז געווארן מוש פֿאָר אונדוּערָעָ אַוְיגָן ווי אַ בִּימְלָה, וואָס האט מיט אַמְּאָל באַקְוּמוּן זוּן און לִיכְמָה.

אייר דערפֿאָלָג איז געווען נאך גַּרְעַסְעָר אַין די רָוִסְיָשׁ הַוִּיפְּטָשָׁתָעָט. אַין פֿעַטְעַרְבָּוָג אָנוּ אַין מאָסְקוּע. די רָוִסְיָשׁ טַעַטְעַר-קָרִיטִיקָעָר האָבוֹן זי אוֹיְגָעַנוּמוּן זיינָר אָנוּ זיינָר וואָדָעָם אָנוּ דאס האט אונדוּ גַּעֲוָוִין, אָנוּ מִיר האָבוֹן זי אַפְּגַּעַשְׂאָצְטָקָה רִיכְטִיקָה.

שווין אַין דער מְלַחְמָה-צִיִּית האָב אַיך זי באָגָעָנוּט אַין מאָסְקוּע. זי האט געשפְּילַט אַין דעם טַעַטְעָר, אַין וועלְכָּן די באַקְאָנְטָעָ רָוִסְיָשׁ אַפְּעַרְעַטְנִין-שְׁוִישְׁפִּילְעַדְןִין רָאַסְטָאַפְּטַשְׁינָאָן האָט געשפְּילַט. אַין דער טַעַטְעָט גַּעֲוָוִין געפְּאָקָט ביַי אַירָעָ פֿאָרְשָׁטָעַלוֹגָנָּעָן — נִיט ווַיְינִיקָּר, אַוְיב נִיט מעָר — ווי אוֹיְפָר די אוֹיְטְרַעְטוֹגָנָּעָן פֿוֹן רָאַסְטָאַפְּטַשְׁינָאָן אַלְיָוָן.

אַיך בין געגָנָגָעָן זי זוּן אַין מאָסְקוּע. אַין דער גַּרְעַסְעָר טַעַטְעָט אַין דער וועלְטָן, אָנוּ אַיך בין אַלְיָוָן גַּעֲוָוִין אַבְּיסְל אַיבְּרָדָה רָאַשְׁטָט פֿוֹן דער אוֹיְגָנָאָמָה, וואָס זי האָט געהָאָט. זי האָט געשפְּילַט אַין אַפְּעַרְעַטְעָט «דוֹשִׁיקְעַלְעָ בְּלַאֲפָעָר», אָנוּ אַרְעַמָּע אַפְּעַרְעַטְעָט. אַבְּער זי האָט געהָאָט אַזְוִי פְּילָחָן, אָנוּ אַיך האָב סֻחְ-פְּלִיסְוָף פֿאָרְשָׁטָאַגָּעָן דעם עַנְטוֹר זִיאָום פֿוֹן דעם גַּרְוִיסְן פּוּבְּלִיקָם.

אַיך האָב מִיטְגָּעָנוּמוּן אַין טַעַטְעָר עַטְלַעַכָּע סִיבְּרָעָר יִידְן, מִיט וועַעַכְעַ אַיך בין גַּעֲוָוִין פֿאָרְבּוֹנְדָן אַין דער הַיְּלָאָס-אַרְבָּעָט פֿאָר די פְּלִינְטִים. די יִידְן האָבוֹן פֿאָרְשָׁטָאַגָּעָן זיינָר ווַיְינִיק יִידְשָׁ. ווי די מְוַרְסְטָעָטָן גַּוְנוּם מאָסְקוּעָר פּוּבְּלִיקָם, זיינָעָן די יִידְן אַזְוִי פֿאָרְקָאָכְט גַּעֲוָוָרָן, אָנוּ

איך פלעג באקומווען פון זי טעלעגראמעס מיט אונטראגעס, וואו שפילט קלארא יאנג; זיירע א גאנצע קאמפאניע וויל זיך לאזונ פון סייביד זען זי.

איך האט זי באזוכט אין איר האטעל, אין ריכסטן האטעל פון מאסקווע, און מיך האט באמת גאנפריטט צו זען א יידייש שויישפילערין, וואס פֿאַרְשְׁטִיטֵיט ווי צו לְעָבָן. זי איז געווארן א פֿינְיַע דְּמֻעָה, א דְּמֻעָה מיט א פֿינְיַעַם טאו אין רעדן און אין האלטונג, א דְּמֻעָה מיט ווערדע און גוטן טאקט.

זי איז איבערגעשאָגן געווארן דורךן דערפֿאָלָג. זי איז שווין מערכ ניט געווען די נבעכדייק סוברטען, וועלכע איז אַמְּאַל געקומווען קיח ווארשע מיט אן עַלְנְתָּן בּוֹרְקָאָמִיקָעָד פֿרְוּבִּירְן ניט זיך אַרְגִּיק. זי איז שווין געווען א בּאַרְיִמְתָּהִיט און האט זיך געקאנט האלטן. זי האט זיך ניט פֿאַרְלְיִירְן אין איר פֿלוֹצִימִידִיקְן אוּוּפֿשְׁטִיטִיג.

זי איז געווארן דער ליילינג פון דעם יידייש-רוֹסִישָׂן און אַפְּלִילְוָן דעם עכט-רוֹסִישָׂן פּוּבְּלִיקָום. קִינְיַע פון די יידייש שויישפילערין איז ניט געווען אָזֶה פֿאַפְּלָאָלָג אַרְסְּטָאָנד ווי זי.

איך מײַן, איז זי האט איר דערפֿאָלָג פֿשְׁר פֿאַרְדִּינְט.

פֿאַרְשְׁטִיטֵיט זיך, או קלארא יאנג איז ניט די מאדרענע אַפְּעַרְעַטָּן שויישפֿילערין. זי איז סּוֹפְּ-פּּלְ-סּוֹפְּ א סוברטען פון דער אלטער אַמְּעָד-רייאנער שול. מאלי פֿיקָאָן איז שווין גָּאָר ניט דער ערְך מאדרענע דְּפֿאָר אַיר. אַבְּער זי איז אָן סּפְּקָאָן זי זיכערע טַאלַאנְטְּפּוּלָע אַפְּעַרְעַטָּן-אַקְּטָרְסָע, און וווען זי וואָלְט געהאָט די רִיכְטִיקָע טַעַטְעַדְרָע-דְּעַרְצְיאָוָג, די רִיכְטִיקָע טַעַטְעַדְרָע-אַטְמַאָסְפּּעָרָע, וואָלְט זי זיכער געווען א פֿינְיַעַרְעָז קִינְסְטְּלָעָרְין. דער גְּרוֹיסְעָר דערפֿאָלָג אַירְעָר איז געקומווען ניט איז די יונְגָע יָאָרָן, וווען מען קָאָנו אָנוּ מעָן וויל זיך לעָרְנָעָן. אַבְּיסָל שְׁפַעְטָלָע איז געקומווען איר דערפֿאָלָג. זי האט אַים באַדְאָרָהָט באַלְד אוּסְנוּצָן אָנוּ ניט פֿאַרְלְיִירְן קִינְיַעַט אָוִיף פֿאַרְפּוּלְקָומָעָן זיך.

על-בל-פֿנִים האט קלארא יאנג אוּוּפֿגְעַלְעַט אַבְּיסָל דעם יידייש טַעַטְעַד אַין פּוֹילְן אָנוּ אַין רַוְּסְלָאָנד. זי האט אַים, אַמְּתָה, ניט געשטוטוּסָן אוּרְפּ נִיעָז ווועגן, זי האט אַים בלְזָן גַּעֲגָעָן דָּאָס בִּיסְל חָן ווָאָס זי פֿאָר-

מְאַגְּמָט. זִי אַיִּז אֲפֵּלְלוּ גְּעוּוֹן וַיְיִנְיקָעֶר פָּאָרְן טַעַטָּעֶר זַוִּי אַסְתְּרִ-רְחָלְקָאַמְּיִינְסְּקָא. אַסְתְּרִ-רְחָלְקָהַ האַט דָּאָךְ גַּעַשְׁאָפָּן אָן עַפְאָכָע אַיִּן דָּעֵם יִדְישָׁן טַעַטָּעֶר.

נָאָךְ אַ זַּיִעַר פָּאָרְבִּיקָע אֹנוֹ זַיִעַר פְּיִקְאַנְטָע פַּרְוּיְעַנְגַּעַשְׁטָאַלְט הַאַט זַיְקָבָאַוִּיְ�וּן אַוְיָּוּן גְּרוּוּעָן הַיְּמָלְפָּוּן דָּעֵם וַיְאַרְשָׁעַוּעָר פַּרְוּיְשָׁן טַעַטָּעֶר. אַיִּז דָּאָס אַיִּז גְּעוּוֹן פַּעַנְיִ-וּוָאִי עַפְשְׁטִין. זִי אַיִּז גַּעֲקוּמָעָן פָּוּן לְאַנְדָּאָן. זַיְהַ אַט זַיְקָ אַרְאַפְּגָעַלְאָן אַיִּז וַיְאַרְשָׁעָר זַיְקָ אַרְאַנְגָּוּאַ-לְּקִינְגָּן: צַעַנְדִּי לִינְגָּעָר קוֹפְּגָעָרְטָן מִיט טַיְּעַנְדָּעָר קְלִיְּדָעָר צַעַנְדִּיְּגָנְגָּר שַׁאַכְּטָלְעָן מִיט טַיְּיָר עַרְעָ אֹנוֹ שְׁרַיְעַנְדִּיקָע שַׁמְּאַכְּטָעָס פָּוּן פַּרְוּיְעַן-טוֹאַלְעָט, אָנוֹ מִיט אַ שְׁטָאַרְקָוּן רַיְחָ פָּוּן פָּאַרְפּוּמָעָן אַיִּז גְּעוּוֹן אַגְּגָּוּ-לִיט אַיר רַיְיכָסְטָעָר צִימָעָר אַיִּן דָּעֵם בַּעֲסָטָן וַיְאַרְשָׁעַוּעָר הַאַטְעָלָע.

אַוְנָאָךְ מַעְרָ קְוֹפְּגָעָרְטָן אֹנוֹ שַׁאַכְּטָלְעָן פָּוּן לְעַגְעַנְדָּעָם. וַוְאַנְדָּעַרְלָעַכְּעָז מַעְשִׁיות אֹנוֹ רַעַטְעַנְיִשְׁן, הַאַט זַיִּ מִיט זַיִּקְעַדְכָּט; לְעַגְעַנְדָּעָם, מַעְשִׁיות אֹנוֹ רַעַטְעַנְיִשְׁן, וַוְאָס וַוְעַן אַ טַּוְיְוָנְטָלְפָּוּן זַיִּ וַוְאָלָט גְּעוּוֹן אַמְּתָה, וַוְאָלָט דִּיאַזְיָקָע פַּרְוּיְ בַּאַמְּתָה גְּעוּוֹן אָנוֹ אַמְּתָה אַוְאַנְטְּרוּסִיטִיִּים, וַוְעַן וַוְעַלְכָּעָר מַעַן וַוְאָלָט גַּעֲקוּמָאַנְטָ אַנְשָׁרִיבָן דָּעֵם שַׁפְּאַנְגְּנִידְקִיטָּטָן שַׁוְּנְדִּ-רְאָמָאָן. אַבְּעָר וַוְעַן מִיר זַאֲלָן אַגְּנָעָמָעָן, אָוֹ גַּאֲרָא קְלִיְּנָיְקָעְנְדָלְפָּוּן אַלְעָזָעָמִישָׁוֹת. וַוְאָס הַאַבְּן זַיִּקְעַדְכָּט אַרְוּם אִיר, וַיְיִנְעַן אַמְּתָה, אַיִּז דָּאָס אַוְרָקָ גַּעַנְגָּר שְׁפָאָז גַּעַנְדִּיקָ.

דָּאָס קְלִיְּנָעָקָעְנְדָלְפָּוּן אַמְּתָה אַיִּן דָּעֵם נַעַץ פָּאַגְּנְטָאַסְטִישָׁע מַעְשִׁיות אַיִּז גַּעַנְגָּר אַינְטְּרַעְסָאָנְטָ, אָוֹ מַעַן זַאֲלָן זַיִּקְעַדְכָּט אַוְרִיךְ אִים, בַּכְּרָט אָוֹ אִיר לְעַבְּן אַיִּן דִּי פָּאָר אִיר, וַוְאָס זַיְהַ אַט פָּאַרְבָּרָאַכָּט אַיִּז וַיְאַרְשָׁעָר, אַיִּז אַוְיִּז דַּעַרְשִׁיטְעַרְנְדִּיקָ, מַעְלָאַדְרָאַמְּגָאַשִּׁישָׁ, אָוֹ עַס אַיִּז פְּדָאי צַוְּ בַּאֲשָׁרִיבָן.

אַיִּן אַ קְעַלְעָר, בַּיִּ מַוְרָאְדִּיק קַבְּצָנִישָׁע עַלְטָעָרְן אַיִּז זַיְגַּעַמְמָעָן אַוְיִּף דָּעֵר וַוְעַלְטָ אַיִּן אַיִּן אַ קְעַלְעָר בַּיִּ מַוְרָאְדִּיקָן אַבְּיָוּן, אַ פַּעַטָּעָר, אַיִּז זַיְגַּעַמְמָעָן גַּעַשְׁטָאַרְבָּן. צַוְּיִשְׁן דָּעֵם עַרְשָׁטָן אַוְן לְעַצְמָהָן קְעַלְעָר הַאַט זַיְגַּעַמְמָעָן שְׁוִירִת פִּיכְטִיקָע, רַיְיכָע הַיּוֹזָע אַיִּז זַאֲגָאָר אַ קִּינְגְּלָעָבָן פְּאַלְאָן. פָּוּן שְׁוּקַלְעַכְּבָעָר אַדְעַמְקִיָּת הַאַט אִיר דָּעֵר שְׁיַקְאָל גַּעַוְאָרְבָּן אַיִּן דִּי אַרְעָםָט

פָּנָן מְשׁוֹגַעַנְדַּר רִיכְקִיט אָזֶן פָּוּן דָּעֵר דָּאָקוּנָר רִיכְקִיט צְרוּקִיךְ צְוּ שְׂוִי-
דָּעַרְלָעַן עַלְמַטָּן, אַיְנוֹצָמְקִיט אָזֶן אַרְעַמְקִיט.
אַתְּ טַילְלָהּ אַיר יְוָגָנָט-לְעָבָן לְוִוְוְט גָּרְנִיט אָזֶן בָּאָרִירָן. דָּאָרָט קָאָן
מַעַן זִיד אַנְשָׁטוּיסָן אַוְיף מָאָמָעָנָן זַיְעָר שָׁאָטָנְדִּיקָע אָזֶן זַיְעָר פָּאָרָ-
פָּלָאנְטָרְטָעָם.

א זיעיר שיין קינד, א טעטעראמענטול קינד איז געקומען אויז
דער וועלט ערצעץ איז א קעלער; פון א קעלער ערצעץ איז פוילן פאר
טראנט דער שיקואל די קעלער-פארמייליע איז א לאנדאנדר קעלער;
די זעלבייקע פינצטער נויט, די זעלבייקע גרויזאַםע דהוקות איז דעם
אגראיסשטייטשין קעלער ווי איז דעם קלינשטייטשין. אבער לאנדאנד האט
טוטויזנער גרייקע מענער-אויגן, וואס דריינגען אויזין איז די פינצטער
קעטלערן און זוכן אויס באַאלטנען און פֿאָרבּאָרגענע פֿרוּיעַן-שיינהייטן.
פון א לאנדאנדר קעלער בי א לאנדאנדר שיינעם פֿאָלאָץ איז פֿאָר א
יונג, שיין און טעטעראמענטול מײַידל א זיעיר קוּרְצֵעַר וועג. איז
שפּוּרְגֵּג און מען איז פון קעלער שוין איז רײַיך הויז. עס עַפְעַנְעַן זיך
בריטיע טירן פֿאָר א שיין מײַידל.

אין א מינוט פון אַנְגָהָרֶצְקִיִיט האט זי מיר אַמְאַל גַעֲזָגָט, אוֹ מענְגָעֵר זַיְנָעָן דֵי נַגָּאַיּוֹסְטוּעַ באַשְׁעָהָנִישָׁן. מען קָאנַן זַיְלִיכְט באַשְׁוּנִינְדַען. דָאַס גַּלְיכַע זַיְיעַרְס אַתִי, וואָס פַּרְוַעַן זַיְנָעָן צַו עַרְלַעְד. ווען פַּרְוַעַן ווֹאַלְטַן גַעֲוָעָן נִיט עַרְלַעְד, ווֹאַלְטַן זַיְ אַלְעַ מענְגָעֵר גַעֲפִירַט אוֹיף אַשְׁטְרִיקַל וּוֹי הִינְטַלְעַד נָאַר זַיְד.

דאם איז ניט געוזאגט געוווארן מיט בייטערקייט. זי האט בכל' קיין
ביטערקייט. קיין ביינוקייט און קיין שנאה ניט קאָרמאָגט. איר האט גע-
העלט אַ פֿעְסְטָעָמָרְאָלָל, וואָס שְׁטָעַלְתָּפְּאָדְעַרְוָנְגָעָן צֹזְעַנְטָשָׂן. איר האט
געַפְּעַלְתָּפְּאָלָאָז, וואָס באַלְיִידְקִיט זיך. זי איזו געוווען אַ פֿרוּז, דודך און
דורך אַ פֿרוּז, עפָעָס אַ לְיִיכְטְּזִינְקָעָ נְאָשְׁעָרִין, וואָס קְרִיגְט אַיבָעֶר די¹
הענֶנט. ווען מען כאָפְט זי גְּנַבְעַנְעָן נְאָשְׁעָרִין, אָנוּן באַלְיִידְקִיט זיך ניט;
באָכָלְד טוֹט זי דָאָס זְעַבְקִיקָעָ אָונְ וּאָרטָס, מען זָאָל אֵיר וּוּיְטָעָר גַּעֲבָן.
איַבָּעֶר די הענֶנט.

טימלעך קלוֹג. היה בLOTS פָּרָעָמָגָט זי, עס קאָכָט, זידט און פָּאַרְפִּירֶט... וואָקָסֶט אָן עַלְגָּט מִידָּל, וואָקָסֶט פָּרָעָמָטִיק; זי אִיז שִׁין, פָּאַלְקָס...

און אט איז זי א פֿרֻעַטִּיקָע פְּרוֹוִי, עַטְלַעַכְעַ-אָוּן-צְוֹוָאנְצִיךְ יָאָר אַלְמָט, האט זי איין פֿאָרְלָאָנְג — אַ גוֹת לְעָבָן, שִׁינְגַּע קְלִיְּדָעָר אָוּן אַ סָּךְ צִימְעָרָן גַּעֲפָקָט מִיטְ קְלִיְּדָעָר. זי קָאָן עַס בָּאָקְומָעָן לִיְּכָט, בָּאָקְומָט זי עַס. וְאַרְכָּט זי זִיךְ אַיְּזָן דַּי אַיְּגָן מִיטְ אַיְּרָעַ רַיְּכָע קְלִיְּדָעָר, אָוּן אַ פֿיְגָר האט זי אָזָא, אוֹ אַיְּטַלְעָכָס קְלִיְּדָ נַחַתְתָּ זִיךְ אַוְיָף אַיר קַעְרְפָּעָר. דָּאָרְפָּן מַעֲנָעָר זִין בְּלִינְגְּדָע, אָוּם נִיטְ פֿאָרְבְּלָעְנָדָט צָו וּוּרָעָן פָּוּן אַיר שִׁינְקִיָּט אָוּן גַּלְאָנְצָן. וּוּרְטָעַט עַרְגָּעָץ, צִי אַיְּן לְאַנְדָּאָן, צִי אַיְּן אַנְדָּעָר גְּרוּסְעָר שְׂטָאמָן, פֿאָרְלִיבָּט אַיְּרָעַ שִׁינְקִיָּט אָוּן עַלְעַגְגָּזָן אַיְּנְדִּישָׁעָר פְּרִינְצָן, אַיְּנְגָעָר פָּוּן דַּי פְּרִינְצָן, וּוּאָס הָאָבָן צְוּוּלְפְּ-יְעִירָקָע וּוּבְּעָרָר; אַיְּנְגָר פָּוּן דַּי פְּרִינְצָן, וּוּאָס הָאָבָן קָאָסְטָס מִיטְ דִּמְעָנָטָן, יְעַדְעָר דִּמְעָנָטָן גְּרוּסָים וּוּי אַ וּוּלְשָׁעָנָעָנוּ נָוָס; אַיְּנְגָר פָּוּן דַּי פְּרִינְצָן, וּוּאָס קָאָנָעָן הָעָרָשָׁן אַיְּבָּעָר אַלְעָמָעָן, נָאָר נִיטְ אַיְּבָּעָר זִיךְ אַלְיָין... דָּעָרְ פְּרִינְצָן מִיטְ אַיר חָתוֹנָה בְּאַזְעָטָט זִיךְ מִיטְ אַיר אַיְּן לְאַנְדָּאָן אָוּן זי וּוּרְטָעַט אָוּן אַזְּאָטְיִישָׁעָר פְּרִינְצָעָסִין.

אַ דַּרְיִיסְטָן זִיךְ אַרְיָין אַ שְׁטִיקָע טְוּנְקְלִיקִיט אַיְּן אַיר לְעָבָן, קְוּרְץ אַיְּן דַּי צִיְּטָן פָּוּן אַיר אַרְיִעְנְטָאַלְיִישָׁן גַּנְ-עָדָן. זי פֿאָרְלָאָזָט אַיר פְּרִינְצָן, וּוּרְטָעַט אָוּסָ פְּרִינְצָעָסִין אָוּן בְּאַוְיָוָט זִיךְ עַרְגָּעָץ אַיְּן בְּעוֹאָסָ-אַיְּרָעָס אָוּן אַ יְּדִישָׁן טַעַטָּעָר. פָּוּן בְּוּנְגָסָ-אַיְּרָעָס צְוָרִיק אַיְּן לְאַנְדָּאָן, שְׁוִין וּוּי אַ יְּדִישָׁעָר שְׁוִישְׁפְּילָעָרִין; פָּוּן לְאַנְדָּאָן אַיְּן פֿאָרְיָין אָוּן פָּוּן פֿאָרְיָין אַיְּן וּוּאָרְשָׁעָר.

אַ צְוָ-שְׁטוּרְמִישָׁע לְעָבָן פָּאָר אַ יְּדִישָׁע קְעַלְעָדְ-מִידָּל; צְוָהָאָסְטִיקָע אָוּן צְוָ-שְׁנִיְּדִיקָע עַנְדְּרָוְנְגָעָן פָּאָר אַ יְּדִישָׁע מִידָּל, וּוּאָס בְּלִיְּבָט אַוְנְטָעָר אַלְעָ אַוְמְשָׁטָעָנָדָן וּוּאַוְיָל אָוּן בְּרָאוֹו יְּדִישָׁ-פְּאַלְקָסְטִימְלָעָד, וּוּאָרִים זִי אַיְּן גַּעֲגָנָט אַ פָּאָר טָעָג נָאָךְ אַיר אַנְקָוּמָעָן קִיְּין וּוּאָרְשָׁעָר. פָּאָר מִיר אַיְּן גַּעֲזָעָטָן אַ קְוּרְטִיזָאנָגָע. דָּאָס צִימָעָר דַּעַם טִיעָרָן זִיְּדָנָס. אַוְנְטָעָר דַּי פָּאָרְיָעָר פְּעַיְּנָה גַּוְאָרָס אָוּן אַוְנְטָעָר אַלְעָ בְּלִינְדְּנִיקָע פְּוֹצָן. אַיְּךְ הָאָבָּז זִיךְ מִיטְ אַיר בָּאָגָּעָנָט אַ פָּאָר טָעָג נָאָךְ אַיר אַנְקָוּמָעָן קִיְּין וּוּאָרְשָׁעָר. פָּאָר מִיר אַיְּן גַּעֲזָעָטָן אַ קְוּרְטִיזָאנָגָע. פָּאָר טָעָג אַוְיָסְגָּעָזָן וּוּי אַ פְּרֻעַטִּיקָע בְּדוֹדָאָר. פָּוּל אַיְּזָן עַס גַּעֲוָעָן מִיטְ קְוּרְטִיזָאנִישָׁן שִׁיק, זִיְּדָנָס. פֿאָרְשִׁיבְּרָנְדִּיקָע רִיחָות פָּוּן פֿאָרְפָּומָעָן, גַּעֲצָצְקָעָטָט טְוַאָלְעָט-מְכַשְּׁרִירִים. אַ הָאַטְלִ-צִימָעָר אַיְּזָן אַ פָּאָר טָעָג פֿאָרְוּוֹאנְדָלָט גַּעֲוָאָרָן אַיְּן אַ לְאַגְּנִיאָרִיקָן פְּרֻעַטִּיקָע בְּדוֹדָאָר. פָּוּן אַ גְּרוּסְעָר קְוּרְטִיזָאנָגָע.

און וּוּי דַּי דַּזְּוִיקָע פְּרוּעַגְגָעַשְׁטָאָלָט האט זִיךְ אַרְיִינְגְּעַפָּאָסָט אַיְּן

דען בודואר, ווי זי האט אים אַנְגָעֶלִיט מיט פֿרוּעַן-רייז, מיט פֿיקָאנְט!
קייט און מיט מאַיעַסְטָעַטְישָׁן לֵיכְטוֹזִין!

אַבעָר האט זי אַנְגָעֶלִיט רעדן, אַין דער גאנְצָעַר בּוּדוֹאָר פֿאָרָה
שּוֹאוֹנוֹן גּוֹוֹזָאן. אַיר האט זיך גַּעֲפִילְט אַין דעם אַרְעַמְעַן צִימַעַרְלְפֿוֹן
אַ גּוֹט אָון פֿרּוֹם יִדְישׁ מִידְל. ווֹאָס פֿאָרָה אַ פֿרְעַכְטִיקָן, פֿלִיסְקִין אָון
היַמִּישָׁן יִדְישׁ זי האט גּרְעַדְט, אָון יִדְישׁ מַעֲמַשׁ וּבִיכְקִיט, יִדְישׁ
שְׂוּעַסְטָרִישׁ גּוֹטְסִיקִיט האט גַּעֲשַׂטְרָאַמְט פֿוֹן אַיר יִדְישׁ! אָון אַט גִּיט
די קּוֹרְטִיזָאנְגָעָ אַפְּט אַ יִדְישׁ קּוּכְץ, אַט כָּאַפְּט זיך אַרְיִין עַפְּסָ אַ
וּוִיטְעָר אַפְּקְלָאָנָג פֿוֹן צְאַינְהָדְרָאַה אַין אַיר רעדן, עַפְּסָ אַ וּוִיטְעָר
טָאָן פֿוֹן תְּחִיבָּות גּנְבָּעָת זיך דּוֹרָךְ... אָון דִּי מַאֲנִירָן, דִּי מַאֲנִירָן פֿוֹן
אַ פֿאָרְיוּעָר דַּעַמִּידְמַאֲנָדְ-פֿרְוִי, זִינְגָן פֿרְעַמְדָע, אַוְיסְגַּעַלְעַרְגָּטָע. זַי פָּאָסָן
זיך צו אַיר רעדן.

אָון בְּאַלְדְּ הַיִּבְטָזִין זי אָון רעדן וועגן אַיר שְׁפִילְן אָון אַיר זַעַט פֿאָר
וּזיך דעם דּוֹרְכְשְׁנִיטְלָעָן טִיפְ פֿוֹן אַ יִדְישׁ שְׂוִישְׁפְּלָעָרִין. עַטְלָעָכָע
סְעַנְטִימְעַנְטָאָלָע אַפְּגַעַדְרָאַשְׁעַנָּע פֿרְאָזָן — דָאָס אַיר גָּאנְצָ פֿאָרְמָעָגָן,
וּוֹאָס זי נַזְכָּט אָוִיס אַין גַּעֲשְׁפָרָעָן וועגן דעם. די בְּאַנְגָּלָע וּוּוְרְטָעָר : די
בִּינְעָ אַיְזָ אַיר לְעָבָן, די קּוֹגָסָט אַיְזָ נַשְּׁמָה, יַעַדְעָ רְאָלָע, וּוֹאָס זי
שְׁפִילְטָמָ, אַיְזָ אַוְיסְגַּעַוְוִיקָט אַיְזָ אַיְגָן בְּלָוָט. אָון נַאֲךְ אַעַלְכָע בְּאַגָּאָ
לִיטְעָן, אַוְיךְ פֿרְעַמְדָע, צְגַעַקְלָעַפְּטָע, אַוְויְ וּזְסָ זִינְגָן גּוֹוֹעָן פֿרְעַמְדָע
אָון צְגַעַקְלָעַפְּטָע די מַאֲנִירָן, וּוֹאָס זי האט גּעַלְעַן אַין פֿרְעַמְדָע הַיּוֹעָר,
בַּיְ פֿרְעַמְדָע פֿרְינְצָן אַיְזָ אַיר שְׁטוֹרְמִישָׁן לְעָבָן.

דער שְׁטוֹרָעָם אַיְזָ אַיר לְיִבְּ אַיְזָ שְׁוִין אַרְבָּעָר. עַר האט גּעַלְאָזָן
נַאֲךְ זיך גּוֹרִיסָע וּוִיסְטָעַנְישָׁן, אַבעָר זי אַיְזָ נַאֲךְ וּוּאַנְדָעַרְלָעָד שְׁוִין אָון
עַלְעָגָאנְט. די גּוֹרִיסָע אַוְיגָן וועַדְן נַאֲךְ דּוֹרְכְעַבְלִיכְצָט פֿוֹן פֿיְיעַרְלָעָד,
דָאָס מִידָע גּוֹזִיכְט אַיְזָ נַאֲךְ פֿאָטְטִירָונָד, דָאָס מוֹילָ, שְׁוִין נַיְטָ פֿרְישָׁן.
אַבעָר נַאֲךְ זָאַפְּטִיק אָון נַאֲךְ גּעַנְגָּ לְיִדְנְשָׁאָפְּטָלְעָד, די האָר שְׁפַעְדִּיק אָון
עַס שְׁטוֹרָאַמְט פֿוֹן זַי אַרְוִיסָאַ פֿאָרְשִׁיּוֹרְגְּדִיקָעָר אַרְאַמְּאַטָּה, כָּאַטְשָׁ עַרְ
טְעַרְוִיָּוּ זִינְגָן זַי שְׁוִין אַבְּיִסְלָ אַפְּגַעַבְלִיאָקִירָט : דער גּאנְצָעָר קּוּרְפָּעָר
שְׁוִין צְעַטְרִיסְלָט פֿוֹן שְׁטוֹרְמִישָׁע אַיְבְּעַרְלָעַבְוְנְגָעָן, אַבעָר נַאֲךְ אַזְוִי בִּיגְגִּין,
אַזְוִי עַלְאַסְטִישָׁן אַיְזָ פֿרְוּעַנְהָאָפְּטִיק.

ז' וערט אַפֶּט עפָעָס פְּנִצְטָעָר, גָּלְעָט ז' מִיט אִירָעָ עַלְגָּאנְטָע, זָאָר
געוֹדֵיק מאַנְיִיקְרַטְעַ פְּינְגָּעָר דִּישְׁלִיכְפָּן, צַעַשְׂמִיכְלָט זִיךְ בַּאלְד אַבָּעָר,
פְּאַרְטְּרִיבְּטַס אִיעָר אוֹיְםְעַדְקָוָאַמְקִיט פָּן דָּעַם דָּזָאַיְקָן, זַוְּעַס וּוֹיְטָוָיס.
אַפְּטָן זְשָׁעָט אָוָן פְּאַרְטְּרִיבְּטַס פָּוָן זִיךְ אַלְיָין אַבָּהָאַלְטָעָנָעָ אַוְרָאוּאַקְיָיט.
אוֹן פְּלַזְלָונְג :

— מען זאגט, איר זענט א שטרענגער קרייטיקער : מען האט אויף
מיר אングעוווארטן א מורה !
און באלאד :

— איך האב ליב שטערונגע קרייטיק; איך האב ליב דעם אמא...
ווײַלְעָד יידישׁ ווּבִילָעָד־שֹׁוּיְשְׁפִּילָעָרִינֶם.
אַבָּעֶר גָּרָצֵיעַ אַיּוֹ פָּקָרָאָן אַיּוֹ אַירָעַ בָּאנְגָּלָעַ גַּעַשְׁפָּרָעָן. זַי אַיּוֹ
אַגְּפָרְטִי אָונְן קָנוֹ דָּסָם בָּאנְגָּלָטָטָעַ בָּאַחֲנָבָן.

זיעיר ניט קיין אַמְפִּילְצִיטָּטָר מַעֲנְשָׁאֵן זַי גַּעוּעַן. אַין אֶהָלֶן
בַּעַר שְׁעה֙ הָאָט מַעַן דַּעַם גַּאנְצָן מַעֲנְשָׁן גַּעֲקָאנְט דַּוְרְכְּבָלְעַטְרָן פָּוֹן
אַגְּנָהִיב בֵּין סָותָן. אַלְצָן אַיְן גַּעֲלָעָן אַוְיְבָאָוִי. אַלְצָן אַיְן אַרוֹיְגָעָשָׂוָאָמָעָן
אוֹלְפָן אַוְיְבָעָרְלָאָךְ; בְּלוֹיזָן דַּי וּוְיכְטִיקְסְּטוּ עַפְּיוֹזָדוֹן פָּוֹן אַיר שְׁטוּרְמִישָׁ
לַעֲבָן הָאָט זַי בָּאַהֲלָתוֹן עַרְגָּעָץ אַיְן אַוְיְנָקָל פָּוֹן אַיר קְלִיָּן אַיְן אַפְּן הָאָרֶן.
זַיְנָעַן דַּאַס גַּעוּעַן וּוְאַנְדָּן, וּוְאַס זַי הָאָט גַּעוּוֹאָלֶט פָּאַרְבָּאָגָן, אַדְעָר
לִיכְטִיקָעַ דַּעֲרָאַגְּעָרְגָּעָן, וּוְאַס זַי הָאָט גַּעוּוֹאָלֶט בָּאַהֲלָתוֹן פָּאַר זַיְד
אַלְיָין? — דַּאַס אַיְן שְׁוֹעָר צַו זַגָּן.

אין די ערדשטע טאג פון אירז זיין אין ווארטשע האט זי אפניעזוכט אולע אירע קרובים. דאס איז געווען א גאנץ גרויסע באפטע פון אבינויים אונז זי איז געווען פארגומען מיט אויסטילין מתנות, קלידיער, געלט אונז מייסטנס אועלכע לוקסוס-ארטיקלאן, וועלכע זינגען געווען פאר זי להחלוטין נוצלאן. דאס איז געווען אַשְׁר ניט אויס גוטסקייט אַדער אַינְג געכובוירענער ברדייטקיט. זי איז געווען א הארעם-פּרוּי, זי האט אלץ בא' קומען ליבט, אונ ארבעט, אונ אַנְשֶׁטְרָעָגָנָג אונ אַזְּרָגָן. זי האט דע ריבכער אלץ לייכט געקאנט אוועקגבען. זי איז געווען זיכער, אונ מארגן זי וויימער הארגן, וואס איר הארי זוקומט.

וועגן טעאטער האט זי גערעדט, ווי געזאגט, מיט גאנץ באנאלער אויבערלֵעלעכדר סענטיממענטאליטעט, אבער זי איך מיט ליב און

לעבן צוּגַעְפָּאַלְן צוֹם טְעַטְטָעַר, זִי הָאַט דָעַם טְעַטְטָעַר קִינְדִישׁ גַעֲלִיבַט. אַמְאַל הָאַט זִיךְ מִיר גַעֲדוֹכְט, אֹו טְעַטְטָעַר אַיְזֵ אַיר לְעַצְט שְׂטוּרְיעַלְעַ אַיְזֵ. לְעַבְנָן, אַיְזֵ וּוּעַלְכָן זִי כַאַפְט זִיךְ אַגְּ.

אַיר עַרְשְׁטָעַר אַוְיֶהָטְרִיט אַיְזֵ גַעֲוֹעַן אַיְזֵ אַפְּיַסְעַ, וּוָסּ הַיִיסְט "עוֹוָא". דָא הָאַט זִיךְ זִיךְ בָּאוֹזְוַן וּוּי אַפְּרוֹיְד, נִיט פָּאַרְבִּיק; בָּלוֹזְוַן אַפְּרוֹיְד, וּוּי אַלְיַיְן אַיְזֵ גַעֲוֹעַן.

דָעַרְנוֹאַךְ אַיְזֵ זִי אַרְוִוְגַעְטְּרָאַטְן אַיְזֵ אַפְּרִיְקָן יַעֲקָב גַּאֲרְדִּינָס פִּיעָסָן, זִי מַאֲכָט אַוְיֶבְּעַרְדְּלַעְלַעְלַעְדְּ אַגְּנַעַן גּוֹטָן אַיְגְּנְדְּרָוָק, אַבְעָר אַיְזֵ אַמְתָן אַיְזֵ זִי גַעֲוֹעַן וּוּיַיְינִיק שְׂוִישְׁפְּלַעְעַרְן. זִי הָאַט פָּאַרְמָאַגְּטְן צְוִידְוַיְינִיק טַאלְאַנְמָן, אַז זִיךְ קָאנְעַן אַוְיְסְבָּוּעָן אַוְן פָּאַרְטִּיְקָן אַרְאַלְעַ זְדַרְעַ אַיְנְוָאִיצְיָעַ אַיר הָאַט פְּשָׁוֹט אַרְוִיסְגַּעְתְּהַאַלְפָן אַיר אַיְגְּנְאַרְטִיקָעַרְן, אַיר אַיְגְּנְעַדְן בְּוַיְרְעַנְעַ פְּלַאַסְטִיכְיָיט אַוְן אַיר זַיְעַר גּוֹט רַעַדְן. דִי מִימִיק אַיְרַע אַיְזֵ גַעֲוֹעַן אַזְיַיְעַר אַרְעַמָּע, סְקַ-הַכְּפֵל עַטְלַעְכָּע גַּזְוִיכְטָסְ-בָּאוּוֹנוֹגָעָן. אַבְעָר אַיר פִּין גַּזְוִיכְטָס הָאַט נִיט בָּאַדְאַרְפָּט אַזְיַיְעַר נִיטִיק דִי מִימִיק. זִי אַיְזֵ גַעֲוֹעַן בָּאוּוֹגְלַעְדְּ, בִּינְיק אַוְן זַיְעַר עַלְאַסְטִישָׁ, אַבְעָר זִי הָאַט נִיט גַּעֲקָאנְטָס בָּאַהֲרָעָשָׁן, סִיסְטָמַעְמַטְיָירָן אַוְן קָאנְצְעַנְטְּרִירָן עַס אַיְזֵ דִי נִיְּדָיְתָקְעַמְעַנְטָן. אַיְרַע בָּאוּוֹגְגָעָן, וּוּיַיְעַ, גַּרְאַצְיָעַזְעַ אַוְן זַיְעַר פָּרוּעָנִיְּהָאַטְטָע, זַיְגָעַן גַעֲוֹעַן פְּשָׁוֹט אַן אַוְשְׁטָעַלְוָנָג פָּאַר וּזְיךְ. אַיְזֵ דָעַר דָּאַלְעַ האַבְּן זִי זַיְעַר וּוּיַיְעַ זַיְעַר וּוּיַיְעַ זַיְעַגְעַפְּאַסְטָן.

עַס אַיְזֵ גַעֲוֹעַן אַזְמַתְעַר גַּעֲנוֹס צְוֹ הַעֲרָן זִי רַעַדְן. אַפְּגִינְעַ נַאֲאיְיָ וּוּטַעַט אַיְזֵ גַעֲוֹעַן אַיר רַעַדְן. אַיר שְׁתִים וּוּאַרְעַם, גַּלְעַטְנְדִיק, הָאַט גַּעֲהָאַט קְלִינְגַּעַן דִּינְן אַן גַּעֲבָרָאַכְנִיקִיטָן אַוְן גַּרְאַד דִי דָזְוִיקָעַ רִיסְן אַוְן גַּעֲבָרָאַכְנִיקִיטָן זַיְגָעַן גַעֲוֹעַן דָאַס שְׁעַנְסְטָע.

זִי הָאַט נִיט גַּעֲקָעָנְטָס קִינְיִדְישׁ אַיְזֵ בְּרִיטְעָרָן זִין פָּוָן וּוּאַרְטָה, אַבְעָר דָאַהְאַט זִי פָּאַרְמָאַגְּטְן בָּאַמְתָה פְּיַיל אַינְטוֹאִיצְיָעַ. גַּאֲרַ וּוּיַיְינִיק גַּעֲבַילְדָעַט, פְּלַעְגָּט זִי קִיְיַן פְּעַלְעַר נִיט מַאֲכָן אַיְזֵ בָּאַטְאַנְעַן אַז וּוּאַרְטָה אַיְזֵ אַיְזֵ אַרְוִיסְ-זָאָגָן גַּרְאַצְיָעַ אַזְאָז. פְּלִינְקָן, דַעֲבָדִיק אַוְן צָאַפְּלָדִיק פְּלַעְגָּט אַרְוִיסְקּוּמָעַן דָאַס יִדְיִישָׁ וּוּאַרְטָה פָּוָן אַיר מַוְלָה.

אַסְטְּרִידְרָחָלְקָ אַמְיִינְסִיקִי אַיְזֵ גַעֲוֹעַן גַּאֲרַ נִיט דָעַר אַגְּ רַעַסְעַר שְׂוִישְׁפְּלַעְעַרְן פָּאַר אַיר, אַבְעָר אַיְזֵ "זָאָגָן" אַיְזֵ גַעֲוֹעַן אַזְיִי גְּדוּסָס וּוּי אַסְטְּרִידְרָחָלְקָ.

און מיט איר איז געשען דאס, וואס עס געשעט מיט די מיסטע
פֿון אונדזערע שוישפֿילעָר : זייל בעבן זיך אויס אין אַהֲלָבּ טוֹצְן פִּיעָסֶן,
דא שיסן זי אַרְוָיס זי עִיר גָּאנְצָן טַעַמְפֿערַצְמַעַנְט אָן זי עִיר גָּאנְצָע בָּאָ
גָּאָבָּוּג אָן בְּלִיְּבָּן אַוִּיסְגָּעַלְאַשְׁעָנָע, אַוְמַבָּאַהֲלַקְעָנָע אָן אַוְמַכְּרוֹכְטְּבָּאָר
אַין אַנְדְּעָרָע נִיעָז פִּיעָסֶן.

פֿעַנְדְּיוֹאָדי עַפְשְׁטִינְן האָט אַוִּיסְגָּעַשָּׂסָן אַיר גָּאנְצָן רַעַפְעַרְטוֹאָר אֵין
אַ קְוַרְצָעָר צִיְּט אָן אַיְזָן גַּעֲבְּלִיבָּן אָן אַוִּיסְגָּעַלְאַשְׁעָנָע. מַעַן האָט זי אַנְזִי¹
גָּאָשְׁוִירָת אֵין «עַלְיוֹעָם-טַעַטְעָר» אֶלְס אַ שַׁוִּישְׁפֿילְעָרְין אֵין דָעַם לוֹפְּנִי-
דִּיקְיָן רַעַפְעַרְטוֹאָר אָן דָא אַיְזָן זי כָּמַעַט גַּעַוּזָן אַוְמַבָּאַהֲלָהָן. דָעַרְנָאָך
איַי אַוּוֹעָק אֵין דָעַם דָאַיְקָן טַעַטְעָר «דָאָס פִּינְטְּעָלָע יִיד». מַעַן האָט אַיר
גַּעַוּבָּן אֵין דָעַר דָאַזְיָקָעָר אַפְּעַרְעָטָע אַגְּנַץ קְלִינְגָּע אָן נִישְׁטַ-בָּאָדִינְגָּן-
דָּיקְעָר רָאָלָע, אָן אֵין דָעַם יָאָר צִיְּט אַיְזָן אַיר אַרְטִיסְטִישָׁע קָאַרְיָעָר
גַּעַוּזָן גַּעַנְדִּיקָט.

גַּעַטְוָמְלָט האָט זיך אֵין די טַעַטְעָר-קְרִיְּבָן מֵיט אַיר דִּיבְּעָר קְלִיְּדָגָן. אֵין דָעַר אַרְעַמְקִיְּט אָן גַּעַשְׁמַאְקָלְאַזְיִקְיִיט פֿון דָעַם יִדְיִישָׁן טַעַטְעָר
איַי אַיר דִּיבְּעָר קְלִיְּדָגָן גַּעַוּזָן אָן אַוִּיסְגָּעַוְוִינְגְּעָכָע דָעַרְשִׁינְוָגָן. אַיְזִי
וַוִּיסְט פֿון קִיְּין אַיְזִי יִדְיִישָׁעָר שַׁוִּישְׁפֿילְעָרְין אֵין יַעֲנוּר צִיְּט, וְואָס האָט
זיך גַּעַקְאָגָט אַנְטָאָן בָּאַטְשָׁ מַעַר אַדְעָר וּוַיְגִּיקָעָר אַנְשְׁטָעַנְדִּיק. אָן דָא אַיְזָן
גַּעַקְוּמָעָן אַדְמָע, וְואָס קָאָנוּ אַלְיִזְנִית אַיבְּרָצְיִילְן אַירְעָ קְלִיְּדָעָר. האָט
מַעַן דָעַרְצִילָט חִידְשִׁים וּגְעוּזָן אַיר גַּעַדְעָרָבָּאָר. אַבְּעָר דָאָס אַיְזָן גַּעַוּזָן
די גַּאַרְדְּעָרָבָּאָר פֿון אַהֲרָעָם-פְּרוֹזִי, נִיט פֿון אַקִּינְסְּטְּלָעָרָן. עַס אַיְזָן
גַּעַוּזָן אַפְּשָׁטוּע, גְּרוּיסָע פְּרוֹזִי-לִידְנְשָׁאָטָט צָוּ קְלִיְּדָעָר. עַס אַיְזָן
פְּחַלְטִין נִיט גַּעַוּזָן אַיר קְלִיְּדָגָן קִיְּין אַינְדְּיוֹיְדְּוּלָעָר גַּעַשְׁמָאָקָה,
קִיְּין אַינְדְּיוֹיְדְּוּלָעָר נִיגְוָנוּגָן צָוּ הַאֲרָבוֹן אָן צָוּ פְּאָרָם.

שְׁוִין פְּמַעַט אַ פְּאַרְגָּעָסָעָנָע, פְּלָעָגָט זיך גַּעַוּזָן אַיְינָעָ פֿון דָעַר
לְאָזָן קְוּמָעָן פֿון פְּאָרָיָן. עַס אַיְזָן גַּעַוּזָן אַ פְּאַרְיְזָעָר מַאֲדָעָל בְּלוֹזִי, אַבְּעָר
פְּאָרָ אַיר רָאָלָע האָט עַס זיך נִיט גַּעַפְּאָסֶט.
נַאֲך אַ קְוַרְצָעָר צִיְּט פֿון אַוִּיכְבָּלִיאָן אַיְזָן זיך גַּעַוּזָן אַיְינָעָ פֿון דָעַר
אַרְעַמְעָר שַׁוִּישְׁפֿילְעָר-מְשֻׁפְּחָה אֵין וּוְאָרְשָׁע. פֿון דָעַם גְּרוּיסָן אָן דִּיבְּעָר
הַאָטָעָל, בְּאַדְיִינְטָ פֿון צָוּיָּ קְאַמְעַרְמִידְלָעָך, אַיְזָן זיך אַרְיְבָעַגְעַטְאָרָן אֵין
אַז אַרְעַמְעָן הַאָטָעָל. פֿון דָעַם אַמְּאַלְיִיקָן פְּרִינְצָן אַיְזָן זיך אַרְיְבָעָר צָוּ דָעַר

ונגאָד פֿון אַידישן קְליינִ-סּוֹחֶרְלַ, אָוֹן אָזֶוּ, מֵיט אַפְּאַטְאַלְעַד שְׁנַעֲלְקִיטַ.
הָאָט זַי זַיךְ גַּעֲקִיקֶלֶט בָּאַרְגִּ-אַרְאֶפֶּ, בֵּין זַי אַיז קְרָאנְק גַּעֲוֹוָאָרֶן.
אַיךְ הָאָב זַי בָּאַזּוֹכְטַ, וּוּעַן זַי אַיז גַּעֲוֹאָרֶן קְרָאנְק. שְׁוִין אַפְּאַרְאַרְעַם-
טַע, אַיז זַי גַּעֲלָעָגָן אַיז בָּעַט זַי אַגְּנוֹמָאַסְטִישׁ פְּרִוּצְעָסִין, אַין זַיְדָנָם,
טַיְיעַרְעַה אַפְּטַעְרִיעַן, אַ קְרָאנְקַע, אַ בְּלָאַסְעַ, אַבְּעַר אַין דָעַר דָאַזְיקָעַ
גַּעֲבָרָאַכְנִיקִיטַ אַיז גַּעֲוֹעַן אָזֶוּ פֿילַ רִיכְנְדִיקַע פְּרִוּעַן-צַעְפִּיעַשְׁטָשְׁעַדִּי
קִיטַ, אָזֶוּ פֿילַ קְנוֹדִישׁ לִיבְלַעְכִּיםַ, הָאַרְצִיקִיטַ אָוֹן וּוּיכִיקִיטַ.
אַ בָּאַלְאַגְּטַעְרַד דָאַקְטָאָר הָאָט מֵיר גַּעֲזָאָגַט בִּים אַרוּסִיגַן, אַז זַי וּוּעַט
פֿון בָּעַט נִיט אַרְאֶפֶּ לְאָנָגַן, לְאָנָגַן.

זַי הָאָט עַס מְסֻתְמָא נִיט גַּעֲוֹאָסַטַ, וּוּאַרְיִים זַי הָאָט גַּעֲרַעְדַט וּוּעַגְן
נִיעַ דְּאָלוֹן. זַי הָאָט זַיךְ מֵיט אַמְתָעַרְ רִיטְעַרְלַעְכִּיקִיט אַיז פְּינְקִיטַ בָּאַ
קְלָאָגַט אַוִּיפַ אִירַע קָאַלְעָגָן, דִּירְעַקְטָאָרַן אַין אַנְדְּרַעַ, וּוּלְכָעַ הָאָבָן זַי
אַרְוָנְטַעְרַגְעַבְרָאַכְטַ סְצַעְנִישׁ: קִין בֵּיןְ וּוּאָרטַ, נָאָר אַ קִינְדַ הָאָט זַי
גַּעֲקָלָאָגַטַ, גַּעֲפִיעַשְׁטָשְׁעַטַ.

דַי דָאַזְיקַע פְּאַלְקְסַ-פְּרוּי הָאָט דָאָרְ פְּאַרְמָאָגַט אַן אַיְנְגַעְבּוּרְעַנְעַם
אַרְיסְטָאַקְרָאַטִיםַ.

וּוִי פְּיַין זַי הָאָט גַּעֲרַעְדַט וּוּעַגְן אַלְעַ בִּיטְעַרְקִיְיטַן, רְכִילּוֹתַן, קְלִינְעַרְ
שְׁנָאָה אַיז קְנָהָה אַין דָעַם הַגְּטוּרְקְוּלְיטַן-קְנוֹוִילַ. אַן בִּיּוֹקִיטַ, אַן גַּאַלְ
בְּלוּזַיְ מִיט שְׁטִילְןַ וּוּיְתָאָגַ אַיז אַיְדְעַן פְּאַרְדְּדָאַסַ.
אַיךְ הָאָב זַי נָאָר אַיְנִיקַע מָאל בָּאַזּוֹכְטַ. זַי אַיז גַּעֲוֹאָרֶן אַלְזַ קְרָאנְ
קָעָר אַיז שְׁעַנְעַר: שְׁוִין נָאָר אַ בְּלָאַסְעַ, אַן אַוְסְגַעְמַאְגַעְרַטַע, הָאָבָן זַי
עַרְשַׁט בָּאוּזְוֹן בָּוּלְטַעְרַ אִרְעַ צְוֹוִיַ וּוּאַנְדְעַרְלַעְכָעַ אַוְגַן. קְרָאנְק אַיז דִי
שְׁטִים אִירַע גַּעֲוֹאָרַן, קָלְאַרְעַרְ דִּירְעַפָּאָרַ, אַן אִירַ רְעַדְןַ נָאָר אַפְּטַעְקִעְרַ
זַי פְּלָעַגְטַ רְעַדְןַ מִיט פְּסָוקִים פֿון. יְגַאַרְדִּינְגַן. אַלְעַ יְדִישַע אַרְטִיסְטַן
פְּלָעַגְטַ רְעַדְןַ מִיט פְּסָוקִים פֿון דָעַם דָאַיְקַן דְּרָאַמְאַטְוָרַגַ, עַד אַיז גַּעֲוֹוֹן
פְּאָר זַי אַ לְעַדְעַרְ. זַיְנַע פְּשַׁוְטַע אַפְּאַרְיוֹמְעַן, גַּלְיְיכּוּוּרְטַלְעַרְ, זַיְנַע
גַּעֲרַע פְּילָאַזְפְּיַע זַיְנַע גַּעֲוֹוֹן פְּאָר זַי גְּרוּיִיסַ אַנְטְּפַלְעַקְוָנְגַעַן.

דַי אַרְעַמְקִיְיט הָאָט זַיְךְ וּוּאָס וּוּיְטַעְרַ גְּרוּיִזְמַעְרַ גַּעֲרוֹקַט אַיְחַד
צַעְבָּאַלְעַוּעַטַן שְׁטוּרַעַמְ-קִינְדַ. מַעַן הָאָט זַי אַין גַּאנְצַן פְּאַרְגְּגַעַן. קָאַלְעָגַן,
דִּירְעַקְטָאָרַן, אַמְאַלְיִיקַע רִיכְבַע אַזְעַמְכִיטַע פְּרִיְינְדַ, הָאָבָן פְּאַרְגְּגַעַן זַיְעַד
שְׁיַין שְׁפִילְעַכְלַ; זַי אַיז שְׁוִין גַּעֲוֹוֹן אַוִּיס שְׁפִילְעַכְלַ ...

און שטיל איז אמאל געקומען און אַרְעַמֵּר טַעַטֶּר, וועלכּן זי האט באַשְׁאָגָנָקען מיט רייכּע מַתְנָוֹתִי, ווען זי האט געהאט די מעגלעכּקייט; האט ער די קְרָאנְקָע, שְׂטָאָרְבָּנְדִּיקָע שְׂוִישְׂפִּילְעָרִין אוּוּקְגַּעַלְיִירְט אַוִּיפּ אָז גַּעֲמָעָן וּוְאָגָן צַו זִיךְ אֵין קָעַלְעָר אַרְיִיז. דָּאָרָט אֵין קָעַלְעָר אֵין זִיךְ גַּעֲלָעָן חְדַשִּׁים, קִינְגָּר אֵין נִיטְ גַּעֲמָעָן צַו אַיר. אַלְעַזְ אַבְּן פַּאֲרָגְעָסָן דִּי עַלְעָגָאנְטָע פַּעַנְיִיזָאָדִי עַפְשְׁטִינְ.

בֵּין עַס אֵין בָּאַקָּאנְט גַּעֲוָרָן, אָז זִיךְ גַּעַשְׁטָאָרָבָן.

אַ רְעַנְגְּדִיקָעָר בְּרוֹדְגָּנְעָר טָאגְ אֵין עַס גַּעֲוָעָן, וְעוֹן אַ קְלִין הַיְּפָאָגָן הַאָבָן בְּאֶגְלִיְּטָאָגָן אַ קְלִין שְׂטוּרָעָם-קִינְדָּא, אַ קִּינְדָּהָן קָעַלְעָר אָז פָּאַלְאָצָן, צָוְ אַיְבִּיקָן קָעַלְעָר.

פַּעַנְיִיזָאָדִי עַפְשְׁטִינְ אֵין גַּעֲוָעָן אַ קְלִיןְגָּר, אַבְּעָר אַ זִּיְּעָר מַעְלָאָה דְּרָאָמָטִישָׁעָר עַפְיִזָּאָד אֵין דָּעַם לְעָבָן פָּוֹן יִדְיִישָׁן טַעַטֶּר. דָּעַם טַעַטֶּר האָט זִיךְ כְּמַעַט גַּאֲרָבִית גַּעֲגָבָן. זִיךְ אֵין גַּעֲמָעָן מִיט אַ גַּעַשְׁפִּילְטָן רְעִיאָ פְּעַרְטָוָאָר; קִיְּין נִיסְיָס האָט זִיךְ נִיטְ גַּעֲקָאנְט שָׁאָקָן. קְלָאָרָא יָאָנוּגְ האָט גַּעַעַר בְּרָאָכָט מִיט זִיךְ אַ נִּיעָם אַפְּעַרְעַטְישָׁן רְעַפְּעַרְטָוָאָר, אַ רְעַפְּעַרְטָוָאָר, וּאָס אֵין צּוֹגְעַפְּאָסָטָה, צּוֹגְעַשְׁנִיטָן פָּאָר אַיר, האָט דִּי דָּאוּקָע שְׂוִישְׂפִּילְעָרִין גַּעַעַר האָט גַּאָר נִיט דָּעַם עַרְקָד אַ גַּרְעַסְעָרָע וּוּרְקָוָגָן אַוִּיפּ דָּעַם יִדְיִישָׁן טַעַטֶּר.

איַן 1911 אֵין גַּעֲמָעָן אַוִּיפּ אַ קְוַרְצָעָר צִיִּיט מַארִיס מַאֲשָׁקָאָוִיטָשָׁה. דָּעַר דָּאוּקָעָר שְׂוִישְׂפִּילָעָר אֵין גַּעֲוָעָן פָּאָר אָונְדוֹ אַיְבָּ�רְדָּאָשָׁוָגָן. מִיד האָבָן דְּעַרְזָעָן פָּאָר זִיךְ אַ שְׂוִישְׂפִּילָעָר פָּוֹן אַגְּנָץ הַיְּפָשָׁן פָּאָרְגָּעָם. וּאָס טְרָאָגָט מִיט שְׂטָאָלָץ זִיךְ בָּאָרוֹףָ: אַ שְׂוִישְׂפִּילָעָר שְׂוִין מִיט אַ טַּעַטֶּר-קְוּלְטוֹרָה; אַ שְׂוִישְׂפִּילָעָר אָוָן אַ מַעַנְטָשׁ דְּעַרְצָוָה, אַיְגָנָעָר וּאָס וּוְילָה האָבָן אַ מִּינְגָּג אָוָן מַאֲכָת דָּעַם אַיְנְדָּרוֹקָה, אָז עַר האָט זִיךְ. עַר אֵין דָּאָן, לְמַשְׁאָר, גַּעֲוָעָן, וַיְיַעַלְיָא יִדְיִישָׁן שְׂוִישְׂפִּילָעָר, אַנְהָעָנְגָעָר פָּוֹן יַעַקְבָּ גַּאֲרְדִּינְגָּעָן. האָט עַר אַבְּעָר גַּעֲקָעָנְט גַּאֲרְדִּינְגָּה, עַר האָט גַּעֲקָאָנְט אַרְוִיסְבָּרְעָנְגָעָן זִינְעָ מַעַלוֹת, מַאֲכָן זִיךְ אַזְוִי בּוֹלְטָה, אָז זִיךְ האָבָן פַּאֲרְטָוֹנוֹקָלָט זִינְעָ חְסָרָוֹנוֹת. עַר האָט בְּכָל גַּעַרְעַדְטָוָה וּוְעַגְן טַעַטֶּעֶר-פְּרָאָגָן מַוִּישְׁבָּדִיקָה, מִיט אַמְּתָה אַבְּיִסְל אַוִּיפְּגַּעַשְׁרִיְּפָטָעָר אַוִּיטָּאָרִיטָּעָטָה, אַבְּעָר מִיט פַּאֲרָשְׁטָעַנְדָּעָה-בִּיש אָז מִיט גּוֹטָעָר, הַיְּפָשָׁר פַּאֲרָקְעַנְטָעַנְיִישָׁ, הַפְּלָל, אַ פַּעַרְזָעַנְלָעָבָה-

קִיִּיט ; אֶזְוִינָס, וְזֶס מַעַן הָאָט נִית בְּאֲגַעֵנֶט אֵין דָעַר גַּאנְצָעַר מַתָּהָה פָּוּן אָונְדוֹעָרָעַ הַיְמִישׁ שְׂוִישְׁפִּילָעַר.

אוֹיף דָעַר סְצָעָנָע אֵינוֹ זַיִן פֻּעָרְזָעַלְעַכְקִיט נַאֲךְ מַעַר אוֹיסְגַּעַוּאָקְסָן. הַזִּיךְ אָון שְׁלָאָקָק, הָאָט זַיִן פְּגִור אַיְסָגָעְפִּילָט דֵי בִּינָע. עַד הָאָט אוֹיסָ-גַּעַזְעַן מַאיְעַסְטָעַטִּישׁ צְוִישָׁן דֵי קְלִינְגְּעוּוּיקִיסִּיקָע, צַעַטְעַרְפָּעַטָּע אָון פָּאָר-דְּלוֹתָטָע מִיטְשְׁפִּילָעַר.

זַיִן עַרְשְׁטָעַר אוֹיסְטָרִיט אֵינוֹ גַּעַוּזָעַן אֵין גַּאֲדִינָס «גָּאָט, מַעַנְטָש אָנוֹ טִיזּוֹלָה». עַד הָאָט גַּעַשְׁפִּילָט אוֹרְדִּיאָל מַזִּיק. דָא הַאֲבָן מִיר גַּעַזְעַן אֲשֶׁר שְׁפִּילָעַר מִיט טַאָלָאנְט אָון מִיט גַּעַבְעַנְטָשָׁטָע אַיְגַּנְשָׁאָפָּטָן פָּאָר דָעַר סְצָעָנָע ; אֲ זַעַלְתָּן קְלָאָרָע דִּיקְצִיע, עַרְטָעוּרוּיוֹי שְׁוִין אַבְּסָל צַו קְלָאָר, אָן צְוָגָעַנוּעַמָּע שְׁטִים, אֲ פְּרַעְכְּטִיקָע מִימִיק אָון אֲ זַיִעַר בָּאָרְעַכְנָטָע בָּאָ-וּעְגַּלְעַכְקִיט. הַכְּלָל — אֲ שְׂוִישְׁפִּילָעַר פָּוּן דָעַר וּוּלְטִיבִּינָע.

אֲ דָעַרְפָּאָרְעַנְעָר, וְזַס וּוּיִוְתָּאָס. אוֹיךְ אֵין רַעְשִׁי — לְזִוְּיט דָא מַאֲלָסְטִיקָע בָּאָגְרִיפָּן — הָאָט עַר אַוּעַקְגַּעַשְׁטָעַלְט דֵי פִּיעָסָע גּוֹט, הָאָט גּוֹט אַוִּיגְעַמְוּשְׁטִירָט אָונְדוֹעָרָע אַקְטִיאָרָן זַיִעְרָע רָאָלָן אָון הָאָט גַּעַד שָׁאָפָּן אֵינוֹ אֲ קְוָרְצָעַר צִיִּיט אֲ גָּאָנָץ גּוֹטָן צְוָאָמָעַנְשִׁפְּלָי. אָון צַו אָונְדוֹעָר אַיְבָּעַרְדָּאַשְׁוָנָג הַאֲבָן מִיר דָעַרְזָעָן, אָוֹ אָונְדוֹעָרָע אַקְטִיאָרָן קָאָגָעָן אַיְדָשִׁיפִּין, וּוּעַן עַס אֵין דֵא אֲ הָאָנָט, וְזֶס פְּרִירָט זַיִן. אָזְהי הָאָט פְּשִׁיעָלְעַוְוִיטָש, דָאָן נַאֲךְ גַּאֲר אֲ יְוָגָעָר אָוֹן שְׁוִין אֲ פְּאָרְוָאָרְלָאָטוּעָר אַקְטִיאָר, זַיִד אַרְוִיסָּת, גַּעְווֹזָן וּוֹי גַּאֲר אֲ פְּיִינְגָּר קָאָמִיקָעָר אֵין דָעַר דָּאָלָע פָּוּן לְזִיּוּד בְּדָחָן.

מַאֲשָׁקָאָוִיטָש אֵינוֹ אוֹיְגָעַטְרָאָטָן אֵין סְטְרִינְגְּבָעָרָגָס «פְּאָטָעָר» אַלְסָ-דָעַר דִּיטְמִיסְטָעָר, אָוֹן אֵין גַּעַוּזָעַן נִיט וּוּיְנִיקָעָר גּוֹט וּוֹי אַלְס אָוֹרְדִּיאָל מַזִּיק.

מִיט מַאֲשָׁקָאָוִיטָשָׁעָס גָּאָסְטָרָאָלָן הַאֲבָן מִיר גַּעַמוֹת אֵין גַּאנְצָן בִּיְתוֹן אָונְדוֹעָר בִּיטְוָלְדִּיקָע בָּאַצְּיָאָנָג צָוָם אַמְּדִירְקָאָנִינְשָׁן טַעַטְמָעָר. מַאֲשָׁקָאָ-וּוִיטָש אֵינוֹ גַּעַקְוּמָעָן צַו אָונְדוֹזָן נַאֲךְ אֲ גָּאָנְצָן יָאָר «פִּינְטָעָלָע יִידָּה», וְזֶס אַיִּז גַּעַגְּאָנְגָעָן אֵין צְוִויִּי וּוּאָרְשָׁעוּוּר טַעַטְמָעָרָס אָוֹן אֵין אֲ הַאֲלָב צָעַנְדִּילָג אֲגַדְעָרָע טַעַטְמָעָרָס אֵין רְוָסְלָאָנָג. עַר אֵינוֹ גַּעַקְוּמָעָן אֵין אֲ צִיִּיט. וּוּעַן אַלְעָהָבָן שְׁוִין אֲ מַאֲךְ גַּעַטְאָנוֹ מִיט דָעַר הָאָנָט אַוִּיכָּן יִדְיִישָׁן טַעַטְמָעָר אָוֹן גַּעַוּזָאָרט אוֹיךְ אֲ צַעְקוּלְעַזְבִּיש, וְזֶס זַאֲךְ אַיִּם אָוּמְבָרְעַנְגָעָן.

די עפָאכע פֿוֹן פִּינְטַעלָּע יַיד אֵין גְּעוּזָן דִּי סָמָע פִּינְצְטַעַר אֵין
דָּעַס יִדְיִישׁן טָעַטָּע. אֲיר צִיטַת הַאַבָּן פְּמַעַט אֶלָּעָה יִדְיִשׁ טְרוֹפָעַס
אֵין פּוֹלִין אָוֹן אַיִן רַוְּסָאנְד, אַוְנוֹת אֵין אָוֹן אַוְנוֹת אָוּס, גַּעַשְׁנִיטָן וּלוֹידָעַ
גְּרַמְּמָסָן, אֶלָּעָה אַקְטִיאָרָן זִינְגָּעָן גְּעוּזָן הַיְּזָרִיךְ פֿוֹן שְׂרִיעַן, מִיד פֿוֹן
הַאַפְּקָעָן אָוֹן פְּאַגְּרָעַבְטָן דִּי גַּרְאָבָע וּוְצִין, וּוּלְכָעַ מִעֵן הַאַט אַזְּבִּיבָּרָעַ
גַּעַבְרָאָכָּט פֿוֹן אַמְּעָרִיקָא, אָוֹן פֿוֹן דִּי אַיְגָעָנָה, וּוָסָם מִעֵן הַאַט צָוּגָעָבָן
פְּסָדָר יַעֲזָן אַוְנוֹטָן.

אין מאשקרויטשן האבן מיר געפונגען אַ טרייסט ; אין אַמעראָיקע,
הײַיסט עס, זײַגען נאָד דָּ אַערנסטע שויישפֿילעָר, ווֹאָס "דאָס פִּינְטְּלָע
יַּידְׂ" האָט נאָד נִיט פָּאָרְקְּרִיפְּלֶט.

לצבר, ווועגן ווועכבר איד וועל נאדר בענדז' באונדנברג שוויינפֿען-זעס זיעבען געקומען צו גאסטט נאדר אנדערע אַמְּעריקאנֶיגער שווישפֿען.

דער אַמְּעָדִיקָאנָאָר רַעֲפֶרְטוֹאָר, סֵי דָעָר שַׁלְּעַכְּטָעָר, סֵי דָעָר גּוֹטָעָר,
דִּי אַמְּעָדִיקָאנָאָר שַׁוִּישְׁפְּלָעָר, סֵי דִי גּוֹטָעָר, סֵי דִי שַׁלְּעַכְּטָעָר — האָבָן
אוֹנוֹדוֹ גַּעֲגָבָן קְלָאָר צָו זָעָן, אָוּ דָעָר יִדְּיָשָׁעָר טַעַטָּאָר אַיז אַיְגַּנְטָלָעָר
אַיז אַמְּעָדִיקָע, אָוּן דָא, אַיז פּוֹילָן אָוּן אַיז רַוְּסָאָנד, לַעֲבָט דָעָר יִדְּיָשָׁעָר
טַעַטָּאָר מִיט דִי אַרְאָפְּגָעָטָאָלָעָן בְּרוּקָלָעָךְ, וּוָאָס עַר קְלִיבָט פָּוּן אָוּנִי
טָעָר דָעָם אַמְּעָדִיקָאנָיְשָׁן רַיְיכָן טִישָׁן.

די טעאטער-געזעלשאָפַט

די שטומריישע אנטאקסע אונדזערע אויף דער הַקְרָות אֵין דעם יידישן טעאטער האבן אַפְנִים געהאָט אַ שטארקע ווירקונג, וואָרים אֵין אַנהיב פֿון 1911 אֵין דער יִדְישָׁע טעאטער אֵין וואָרשע געווען זיינער אַ פֿאַרכְצּוֹוַיִּלְטְּמָעָר לְאָגָע. טְרוּפָעָס זִינְעָן צֻעָּקָלָן גַּעוֹאוֹרֶן, טְעַטְּמָעָרָס זִינְעָן געווען לִידְיק אָוּן מַעַן האָט שטארק געדעַט, אָז די צוֹווִי טְעַטְּמָעָרָס זַאֲכָן זִיךְ צוּמָּאָכְנָה.

הויבן פשוט אויסויבין דעם טעאטער מיטן שלעכטן רעדערטוואר. דער דאיקער «שטיילער» באיקאט פלעגט אַקט אונגעמען זיער קוריאזע און זיינער קאמישע פארמען. היציקע יונגעלייט פלעגן קומען צו אַ שונדי.

אוֹזַרְפָּהִירּוֹג אָנוּ שְׁתַעַרְן דֵי פֶּאֲרַשְׁטָעַלְוָנָג. זַיִ פֶּלְעָגָן שְׂרִיעִין, אָנוּ מַעַן
פֶּקָּאָרְטָמֶט דַעַם עַוְלָם. פִּילְ מַאלְ פֶּלְעָגָן קּוֹמָעָן צָו אָונְדוּ אַיִן רַעַדְאַקְצִיעַ
יְוָנְגָעְלִיטִיט. מַמְשֵׁ דַעַרְשָׁאָקְקָעָנָע ; זַיִ פֶּינְגָּעָן גְּעוּוֹן אַיִן יִדְישִׁין טַעַטָּעָר
אָאוּן זַיְנָעָן פֶּאֲרָסְמֶט גְּעוּוֹאָרְן פָּוּן שְׁוֹנְדָה. אַנְדָּעָרָעַ פֶּלְעָגָן קּוֹמָעָן פֶּרְעָגָן
שְׁאָלָהָה, צִי קָאָן מַעַן בָּאָזְכִּין דֵי אַדְעָרָעַ יְעָנָע אַוְיְפָהִירּוֹגָן. אַנְדָּעָרָעַ פֶּלְעָגָן
קּוֹמָעָן מַאנְגָּו שְׁאָרְפָּעָרָעַ קְרִיטִיקָן, נַאֲךְ אַזְעַלְכָעַ סִימְפָאָזְיָוָס וּזְיִי אַיִן
„פְּהִילָהָאָרְמָאָנִיעָה“. דַאַס זַיְנָעָן גְּעוּוֹן נַאֲיוּוּ אַוְיסְבָּרוֹכָן פָּוּן צָאָרָן, וּוּעַלְכָעַ
בָּאַגְּלִיטִין שְׁטַעַנְדיַקְלָעַ אַלְעַ בָּאוּוּגְנוֹגָעָן.

אָבָר דִי באָוועונג האָט געהאָט אוּיך גאנֿז ערנְסטע מאַמענטן.
אוֹוִוֵּי, לְמַשֵּׁה, אִין צָעִירִין גַּעֲוָאָרֶן דִי אִינְטִימָע פֿרְיִינְדְּשָׁאָכֶט צוֹישָׁן דָעַר
אָוָונְטְּרָוּוּעַלְתַּן אָונְ דָעַם יִדְישָׁן טְעַטְּעָרָה. דִי גַּרוּיסָע מַאְטָעָרְיעַלְעַ שְׂפְּצִיכָּע,
וּוֹוָס דָעַר יִדְישָׁעָר טְעַטְּעָר האָט געהאָט קוֹן דִי וּוּאָרְשָׁעוּר יִדְישָׁע
פֿסְטוּלָהָן, האָט דָעַר טְעַטְּעָר פֿאָרְלוּרָן. וּוּ דָעַר פֿאָקָט אִין אָרוֹיסָא אַין
דָעַר עַפְּנְטְּלַעְכְּקִיטַּא אוּיך דָעַר גַּרוּיסָעָר פֿאָרוֹזָאָמְלָנוּג אַין פֿיְלָהָאָרְמָאָנִיעָא".
אָבָר זַיְדִּי שְׂטִילָע, אָבָר זַיְעַר אִינְטִימָע פֿרְיִינְד אָנְגָעָהָוִין פֿאָנְגָּנְדָעָרִי
צְבוּגִין. דָעַם אָנְהָיִיב האָבָן גַּעֲמָכְטַן דִי יִדְישָׁע שְׂוִישְׁפִּיעָר. זַיְיַה האָבָן אַנְגָּ
גַּעֲהָוִין וּזְיךָ דָעַרְוִיטְעָרָן קוֹן וּזְיךָ רַעַעַע פֿאָטָעַ" פֿרְיִינְד. דָעַר אָנְדָעַר צְדִ אַיִּ
מַסְתָּמָא בְּרוֹגָן גַּעֲוָאָרֶן אַוְוִיְּאָרוֹם אַיִּזְמָעַן זַיְדִּי פֿאָנְגָּנְדָעָר גַּעֲגָנְגָעָן.
דָאָס האָט זַיְדִּי שְׂטָאָרָק אָפְגָעָרוֹפָן אוּיך דָעַר מַאְטָעָרְיעַלְעַד לְאָגָע
קְוָגָעָם טְעַטְּעָר.

עם האט געமזות קומען און אייבערברוק. אדער דער טעאטער הייבט
זיך או בעסערן — און אווי בעסערן, און מען זאל עס באלאד דערשפין
אונן ער זאל באקומווען די געוועל'שאָפֿטְלַעֲכָע סימפאטיע; אדער ער זאל
וואווען אווי דרייסט-שונדייש, און ער זאל אויפֿרּודערן דעם פִינְצְטָעָרָן
עולדם. דאס ערשות צו טאן האט דער טעאטער קיין פוח און קיין ווילן
ביט געהאטן, האט ער זיך אונגעכאנט פָאָרֶן צויזיטן אויסגאנג; דער איז
איינט, ממשימות, גנטווען גאנטנער אום האצאנן.

און דא האט דער מזול צוגעשפילט דעם יידישן טעאטער איזן זואראשע. פון אמריקע האט זיך א גאס געתאן א מבול פון שונד-אפרעטען, "דאס פינטעלע ייד", "די נשמה פון מיין פאלק", "דאס יידישע הארייז" און אונ-דערער אוועלכע פערט. "דאס פינטעלע ייד" איז געווען דער שונד, וואס

האט געקאנט ארויסראטערווען דעם יידישן טעאטער פון דער מאטעריע-
לער קאטאטסטראָפֿע, וואס האט זיך גערוקט אויף אים. "דאָט פִּינְצֶלְעַל
האט אווי אונגעריסן, אָז אָ רעגן פּוֹן רענדלאָד האט זיך אָנְגָּזְהָבוּבָן
גִּינְסָן אוּפְּן יִדְיָשָׁן טַעַטָּעֵר. דִּי דִּירַעֲקְטָאָרָן זִינְגָּן דִּיְאָ גַּעֲוָאָרָן, דִּי
אַקְטִיאָרָן זִינְגָּן גַּעֲוָאָרָן וְאָת אָוֹן טַעַמְפָּ. אַיבָּעָר גַּאנְצָ רַוְּסָלָאָנד, וְאָוּן נָאָר
אָ יִדְיָשָׁן טַרְוָעָה האט קוּם גַּעֲזִיפְּטָעַ, אַיְזָן גַּעֲקוּמָעָן דִּי דִּזְאוֹקָעָ מְגַשְׂמָה-
דִּיקָּע אַפְּעָרָעָטָע אַלְסָ דַּעֲרַלְיוֹזָעָרִין, אָ יָאָר נַאֲכָנָאָנד אַיְזָן דִּי צָעַנְדִּי-
לִינְגָּעָר טַעַמְעָרָס אַיְן רַוְּסָלָאָנד אָוּן פּוּלְּן קִין אַנְדָּעָר שְׁטִיקָ נִיט
אוּפְּגַּעַעַרְתָּן גַּעֲוָאָרָן.

אין עלייעאום-טעאטער אין דאס פינטעלע ייד" גענגןען 200 מאל. אַ צוּוִיתָעֵר טְעַטָּעֵר הָאָט אֲנָגָעוּהָיָבָן שְׁפִילָן דַּי זְעַלְבָּעָ אֲפַעַדְעַטָּע אָחָן עָר אַיְזָק גְּעוּוֹן גְּעַפְּאַקְטָן קְרוּב אַיְאָר. קִין מָאֵל הָאָט דָעָר יְדִישָׂעֵר טְעַטָּעֵר נִיט גְּהַעַט אָזָא זְאַטָּעֵצֶיט. מָעַן הָאָט פְּאַרְגָּעַסְטָן פְּשָׁוּטָן. אָזָוּס זַיְנָעָן דָא אַנְדָעָרָעָ פְּיעַסְן, מָעַן הָאָט פְּאַרְגָּעַסְן אַרְבָּעַטְנוֹן אַיְיךְ דָאָן. אַלְעָה האָבָן גַּעַשְׁפִילָט אַיְן פְּינְטָעֵלָעָ יִידָ", באַקְומָעָן גּוֹט אָזָן פְּינְקְטָלְעָד בַּבְּצָאָלָט. אַיְזָק מְעַן אַרְוָמְגָעָנְגָעָן לְיִדְיק, גַּעַשְׁפִילָט אַיְן קָאָרְטָן, גַּעַגְעָסָן אָוֹן גַּעַטְדוֹנְקָעָן אַיְן שְׁעַנְקָלְעָד אָוֹן דַי דֻּעַמְאָרָלְיְזָאַצְעֵי הָאָט מִמְשָׁ צָעֵז וּוּוּעַרְעַמְטָן דָאַס גַּאנְצָעֵטָאַמְטָעֵר וּוּוּלְטָלָט.

אונדו אלעמען האט אַרומגעכָּפֶט אַ בִּיטְעָרָעַר יַאֲוֹשׁ — פְּנֵי כָּל
הַקִּיצִּין . . .

א שטיקל האָפֶעַנוּג איז געווען אויף א נײַעַם טעאטער, וואָס האָט
געַהְאלְטָן בְּיִם עַהֲנָעַן זִיךְ ; קַאַמְּינְסְּקִי האָט אוֹיְגֻּבּוּיט אַ נֵּיעַם טַעַ
אַטְעַדְר אָזְן מְעַן האָט גַּרְעַכְנְט, אָז דָּאַס וּוְרַטְ גַּעֲבּוּיט אַ הַיְם קָאָר אַסְתָּהָר
רוֹחַלְעָן אָזְן דָּעַר אַמְּאַלְקִיכָּר לְלִיטְעַרְאַרְיְשָׁר טְרַופָּעַ. אַבְּעַר דִּי בִּידִ
טְמַדְרַעַ אַנְטוּיְשָׁנוּג אָזְן בָּאָלְד גַּעֲקּוּמָעַן. גַּעֲפַנְט האָט זִיךְ דָּעַר טְעַטְעַר מִיטִּ
מִירְדָּעַלְעַ אַפְּרָתָהּ, אַ שְׂטִיקָה, וואָס אַיְטָלָעַכָּס וּוּגְקִינְד אַיְן וּוְרַשְׁעַ האָט
עַס שְׁוִין גַּעַזְעַן. אַ קַּאַמְּינְסְּקִי האָט בָּאָלְד גַּעַהְאָט דָּעַם אַוְיסְרִיךְ, אָז
לְלִיטְעַרְאַטְוָרְדָּן גַּעַמְט נִיטְ דָּעַם עַלְמָן, אָזְן עַר האָט אַגְּבָעַהְוִיבָן אוֹיְגְּהָרִין
אַפְּעַרְעַטְן. אַחֲזִיךְ אַמְּעַרְיקָאנְדָּר אַפְּעַרְעַטְן האָט עַר זִיךְ אַלְיָין גַּעַנוּמָעַן צָוּ
שְׁטַשְׁבָּעַן שְׁוִידְעַרְלְעַכְּבָּעַ הִיסְטָרִישָׁע אַפְּעַרְעַטְן. אָזָא אַיְן גַּעַזְעַן פָּרָן
אַפְּרַעְטָן (?) "רְבָּעַקְיָא מִיט זִינְעַ 24 טְוִיזְנַט תְּלִימְדִים". דָּעַר טְשָׁוָּאָקְ פָּרָן

דער אפערעטע איז געווען אַ משונהדייקער העלטאנד, אויף וועלכון רבּי עקיבא פֿאָרט אַריין אַין יְרוּשָׁלָם אָונְטָעֵר דער מְזֹוִיק פָּוּן אַ פּֿרְילְעָכָן ווֹאֶסֶּס. אַלְעַ אַפְּעָרָעָטן זַיְגָעַן דּוּרְכְּגַעַּתְּאָלָן אַין דֻּעַם דָּזְיָקָן טַעַטָּעֵר. פְּלַעֲגַט מְעַן צַוְּישָׁן אַין דּוּרְכְּפָּאָל אַון דֻּעַם אַנְדָּעָרָן אַרְוִיסְלָאָן אַסְתָּרָן רְחַלְקָאָמִינְסְּקָיָן מִיטָּא לִיטְעָרָאָרִישׁ סְטִיק. אַזְוִי אַין אַוְיכְּגַעַּרְטָרְגָּוּת גַּעַוָּאָרָן אַוְיכְּ אַין פָּוּס זַוְּדָרְמָאָגָן "הַיְמָאָט" מִיטָּאַסְתָּרְדְּחַלְעָן אַין דֻּעַר הַוִּיפְּטָרָאָל ; אַזְוִי אַין אַוְיכְּגַעַּרְטָרְגָּוּת גַּעַוָּאָרָן "אַיְזָרָאָעָל" פָּוּן אַנְרִי בְּעַרְנְשְׁטִין אַון אַנְדָּעָרָע. דֻּעַר טַעַטָּעֵר, האָט זִיךְ אַרְוִיסְגַּעַּשְׁטָעֵלָט, פָּאָסְטָט חַלְוָטָן גַּיט, צּוֹלִיב זַיְן שְׂלַעַכְטָעֵר אַקְוּסְטִיק, פָּאָר דְּרָאָמָעָן, אַון מְעַן האָט זִיךְ גַּעַמּוֹת האַלְטָן בַּיִּ דֻּעַר אַפְּעָרָעָטָן.

אַ שְׂלַעַכְטָעֵר דִּירְעַקְטָאָר, אַ שְׂוֹאָכְבָּר אַקְטִיאָר, אַ זַּיְעָר אַמְּבָהָאָל-פְּעַנְעָר אַפְּעָרָעָטָן-שְׁרִיבְּיָעָר, האָט אָ. קַאָמִינְסְּקָי גַּעַמְאָכָט פָּוּן זַיְן טַעַטָּעֵר פְּשָׁוֹט אַ נְעַסְטָט פָּוּן שְׁוֹנָה. "דָּאָס פִּינְטְּעָלָעָיְד" אַין גַּעַוָּעָן אַ קּוֹנְסְטוּרָעָק אַין פְּאַרְגְּלִיְּדָמִיט דִּי אַפְּעָרָעָטָן, וּוָאָס עַר יְדִישָׁן טַעַטָּעֵר גַּעַוָּאָרָן אַלְזָגְעַדְכְּטָעֵר אַון גַּעַדְכְּטָעֵר.

אַונְדוֹעָר קַעְמְנִידְקָע גַּרְוּפָע אַין צַעְקָאָלָן. י. ה. פְּרָץ אַין גַּעַוָּאָרָן אַפְּתָהָנְטִיק ; עַר האָט נִיט גַּעַקְאָנְט אַרְיְבְּעַטְרָאָגָן צַוְּפִּיל אַנְטְּוִישְׁוֹגָעָן. נַאֲמְבָעָרָג האָט קִינְמָאָל נִיט גַּעַנוּמָעָן נַאֲעַנְט צּוֹם האָרְצָן דִּי לְאָגָעָן פָּוּן דֻּעַם יְדִישָׁן טַעַטָּעֵר. אֲגָב האָט עַר דָּאָן אַנְטָעַקְט דֻּעַם וּוּלְאַסְפִּיעָד, אַדְעָר דֻּעַם בִּילְאָרָד, אַין עַר גַּעַוָּעָן אַין גַּאֲנְצָן פְּאַרְכָּאָפָט פָּוּן אִים. נַאֲמְבָעָרָג פְּלַעֲגַט אַקְטָט האַבָּן אַזְוּלְכָעָס פְּאַרְטִּישָׁע אַנְהָאָלָן. גַּעַוָּעָן אַן עַפְּאָכָע וּוּלְאַסְפִּיעָד, אַן עַפְּאָכָע פָּוּן בִּילְאָרָד אַון פָּוּן טָאנְצָן. אַין אַין אַזְוּלְכָע אַיְזָע עַר גַּעַוָּעָן פְּשָׁוֹט טּוּבָאָפָר גַּעַוְעַלְשָׁאַפְּטָלְעָכָע פְּרָאָגָן. י. דִּיְגָעָזָן אַין גַּעַוָּעָן פְּרָצָעָס שָׁאָטָן. עַר האָט קִין אַיְיָגָעָנָע שְׁטָעַלְוָנָג אַון קִין אַיְיָגָעָנָע עַנְדָּרָגִיעָ נִיט גַּעַהָאָט. עַר האָט גַּעַלְעָבָט מִיטָּן זְכוֹת פָּוּן פְּרָצָן. אֲגָב אַין קִין מָאָל נִיט גַּעַוָּעָן קִין אַידְיִילִישָׁע אַיְנְשְׁטָמִיקִיט אַין דֻּעַם "קְרִיּוֹן" בְּנָגָע וּוִיכְטִיקָע טַעַטָּעָטְרָאָפְּרָאָבְּלָעָמָעָן. י. ל. פְּרָץ אַין סַוְּפְּ-כָּלְ-סַוְּפְּ גַּעַוָּעָן נִיט מָעָר וּוּאַ פְּיִינְגָר דִּיְגָעָטָגָט אַין דֻּעַר טַעַטָּעָטְרָאָפְּרָאָבְּלָעָמָעָן. פָּאָר אִים אַין טַעַטָּעָטָר גַּעַוָּעָן בְּלוּיוֹן דִּי דְּרָאָמָע. עַר האָט גַּעַוָּאָלָט אַ בעַסְעָרָן שְׁוַיְשְׁפִּיָּהָר, וּוָאָס זַאָל פְּאַרְשְׁטִין דִּי בָּעַסְעָרָע דְּרָאָמָע. וּוִיטָעָר זַיְגָעַן זַיְגָעַן טַעַי

אַטְרָאַלָּע השגות ניט גענָגָגָעַן. אַמָּתָּה, עַר אִין גַּעֲוֹעֵן דַּעַר עַרְשְׁטַעַר קַעְגַּנְעַר פָּוּן נַאֲטוֹרָאַלְיָום אוּפֶּךְ דַּעַר יַיִדְישָׁעַר בִּינְעַ. מִיטּ אַרְנוֹן צְרוּיךְ אִין עַר שַׁאֲרַף אַרְיוֹסְגַּעַטְרָאַטָּו קַעְגַּן דַּעַם האַמְּעַטְנָעַם נַאֲטוֹרָאַלְיָום. אַבָּעַר טַעַנְוֹת האַטָּה עַר גַּעַהָאַט צַוְּ דַּעַר נַאֲטוֹרָאַלִּיסְטִישָׁעַר דְּרָאַמָּעַ אָוֹן נִיטּ צּוּם נַאֲטוֹרָאַלִּיסְטִישָׁן שְׁפִילְן. אַפְּטַ פְּלָעַגְטּ אִים דָּאָס נַאֲטוֹרָאַלִּיסְטִישָׁעַ שְׁפִילְן גַּעַטְעַלְן, אַין דַּעַר צִיְּטָ וּוֹאָס אַוְיָהָן נַאֲטוֹרָאַלִּיסְטִישָׁן שְׁטִיקָהּ עַר גַּעַקְרִיצְטָ מִיטּ דִּי צִיְּן.

סּוֹפֶּ-כָּלְ-סּוֹפֶּהּ האַטָּה פָּרַץ גַּעַוְאָלָט זַעַן זַיְּךְ, דִּיְה זַיְּן דָּאַמְּאַנְטִישָׁן שְׁרִיפְטַשְׁטָעַלְעַרְישָׁן «אִירְךְ», אוּפֶּךְ דַּעַר סְצֻעַנְעַ. זַיְּן «גַּאלְדָּעַנְעַ קִיטְיָתְ» אִין גַּעַוְעַן פָּאָר אִים נִיטּ סְתָמָם אַ דְּרָאַמָּעַ, נָאָר אַ טַּעַטְעַר-פְּרָאַגְּרָאַם, אַ טַּעַטְעַר-דִּיְיכְּטָוָגָג.

בְּכָל אִין פָּרַץ גַּעַוְעַן שְׁוִין אַבְּיסְלָ צַוְּ פְּיַיל «פְּלִיזְיִיטִיקְ». עַר האַטָּה זַיְּךְ נִיטּ גַּעַקְאַנטָּ קָאנְצָעַנְטָרִידָן אוּפֶּךְ אִין פְּרָאַגָּעָ אָוֹן דָּוְרְכְּנָעָמָעָן זַיְּ וּוֹי גַּעַהָעָרִיךְ, אַוּוּקְזָעָצְּן זַיְּ אָוֹן שְׁתוֹדִירָן זַיְּ. זַיְּעַר פְּעַאַקְ, אָוֹן בְּכָל מִיטּ אַ גַּעַוְאָלְדִּיקָּעָר תְּפִיכָּהָ, פְּלָעַגְטּ עַר אַוְיָנָעָמָעָן אַ פְּרָאַבְּלָעָם שְׁנָעָל אָוֹן אִין גַּעַוְעַן פְּאָרָטִיךְ דְּעַרְמִיטָּ. אִין דִּי סָאָמָעָ לְעַצְטָעָ יַאֲרָן האַטָּה עַר, וּוֹי עַס וּוֹיָנְטָ אָוִיסָּ, בָּאַמְּעַרְקָט דַּעַם דָּזְוִיקָּן חַסְרוֹן וּוֹיָנְטָ אָוֹן עַר האַטָּה אִים גַּעַוְאָלָט גּוֹבֵר זַיְּן. בְּשַׁעַת עַר האַטָּה זַיְּ גַּעַנְוּמָעָן פָּאָר דִּי אַיבָּעָרְ זַעַצְוָגָעָן פָּוּן תְּבָנָךְ, האַטָּה עַר רַנְסָטָ גַּעַנְוּמָעָן פְּלָעַגְטּ דַּעַם גַּעַגְנְשָׁטָאָנָה.

אַבָּעַר זַיְּן אַנְשָׁטְרַעְגָּגָה האַטָּה קִין מָאָל נִיטּ לְאָנָגָ גַּעַדְוִיעָרֶתָּ. אַ מְעַנְטָשָׁ מִיטּ אַ גְּרוֹיסָן טַעַמְפְּעָרָאַמְעָנָטָ, האַטָּה עַר נִיטּ גַּעַקְאַנטָּ זַיְּן דַּעַר דָּוְאַיְקָעָר זַוְּכָּעָר אָוֹן דַּעַר טִיְּפָעָר אַרְיִינְדְּרִינְגָּעָר אִין דִּי פְּרָאָגָן אָוֹן פְּרָאַבְּלָעָמָעָן, מִיטּ וּוּלְכָבָעָ עַר האַטָּה זַיְּ פְּאַרְאַינְטְּרַעְסִיטָּרֶתָּ.

אִין דִּי טַעַטְעַר-פְּרָאַבְּלָעָמָעָן זַיְּינָעָן בָּסְדָּר גַּעַוְעַן חַלְוקִיְּדָעוֹת צְוּוֹישָׁן מִיר אָוֹן אִיםָּ, אַפְּטַ אַזְוְלָכָבָעָ חַלְוקִיְּדָעוֹתָ, וּוּלְכָבָעָ פְּלָעַגְטּ אַפְּקִילְן אָוְנוֹדוֹזְעָרָעָ פְּרִיְּנְדָלְעָבָעָ בָּאַצְּיָאוֹנָגָגָעָן אוּפֶּךְ אַ קְוּרְצָעָרָ צִיְּטָ. יָ דִינְעָזָאָן, וּוּלְכָבָעָ פְּלָעַגְטּ אַוְיָנָעָמָעָן אַלְזָ, וּוֹאָס פָּרַץ זַאֲגָטָ, וּוֹי נְבָיאָותָ, פְּלָעַגְטּ מִיטּ זַיְּן אַרְיִינְמִישָׁן זַיְּ אַפְּטַ פְּאַרְשָׁאָרְפָּן דִּי חַלְוקִיְּדָעוֹתָ.

אַ וּוֹיְטָעָר האַטָּה גַּעַהָאַט גָּאָר נִיטּ דַּעַר עַרְקָלְעַרְעָ אָוֹן פְּעָסָ טַעַרְ בָּאָגְרִיכְן וּוּגָגָן טַעַטְעָרָ. אַ וּוֹיְטָעָר אִין אַבָּעַר גַּעַוְעַן אַ בָּעָלָ תְּשִׁוְבָּהָ, עַר אִין גַּעַוְאָרָן אַבְּיסְלָ מִיסְטִישָׁ גַּעַשְׁטִימָטָ. אַפְּיָילְוּ פְּשָׁוּטָ אַבְּיסְלָ

רעשייגען. נאך זיין רעוואַלְוָצִיאָנוּרָן אוֹיפֶּבְּרוֹיז אָן נאך זיין רַאֲדִיקָאָלָן אוֹיפֶּשְׁטוּרָעָם אֵיז ער אַרְיִינְגָּעָטְאָלָן אֵין אַ תְּשׁוֹבָה־שְׁטִימָנוֹג. ער אֵיז בְּכָלְל גְּעוּזָן בְּלִוְיָן אַוְיסְּעָרְלָעָד אַ רְוָאִיקָעָר. אָן אַיְנְגָּעָהָאַלְטָעָנָר אָן אַ מְעֻנְטָש מִיטָּ גְּרוּיסָ גְּלִיבְּגָעָוּווִיכְט. אַיְנְרָלָעָר אַבָּעָר אֵיז ער גְּעוּזָן אַ מְעֻנְטָשׁ הַוָּן שְׁאַרְפָּעָ עַקְסְּטְּרָעָמָעָן. פָּוֹן דָּעַם עַקְסְּטְּרָעָמָסְטָן בּוֹנְדִּיסְּטִישָׁן רַאֲדִיקָאָה לִיּוֹם הָאָטָט ער זִיךְ אַ וְוָאָרָף גַּעֲטָאָן צָוָם עַקְסְּטְּרָעָמָסְטָן קָאנְסְּעָרוֹאָזִיםָּן, אָזְוִי וּוֹיִיטָן. אָז ער הָאָטָט גַּעֲהָאָלָטָן, אָז עַס אֵיז דָּא אַיִן וּוּגָן: צְוָרִיק צָוָם בִּיתְהַמְּדָרֶשׁ. ער הָאָטָט טִיף גַּעֲגִילִיבְט, אָז נִיטָּ בְּלִוְיָן ער הָאָטָט זִיךְ אַרְוָמָה גְּעוּזָן, נָאָר דָּאָס גַּאֲנְצָעָ יִדְיִישָׁ פָּאָלָק הָאָטָט זִיךְ אַרְוָמְגָעָזָן אָן גִּיט טַאָקָעָ צְוָרִיק צָוָם בִּיתְהַמְּדָרֶשׁ. ער הָאָטָט אַוְיִגְעָוָצָט אַזְעָלְבָעָ בְּעַלְיָה מְשׁוֹבָות וּוּ ער, אָן דָּאָס גַּעֲשְׁטָאָרָקְט זִין גַּלוּבָן.

ער פְּלָעָגָט פְּאַרְפָּאָלָן וּוּרָעָן אוֹיָף גַּאֲנְצָעָ טָעָג, פְּלָעָגָט בָּאוּכוֹן בְּתִיּוֹן מְדָדִים אָן "צְוָקוֹן וּדְיָה" וּוּאָס יִדְוָן טָוּזָן; אָז נאך אַזְעָלְבָעָ עַקְסְּקָוָר טַיְעָס פְּלָעָגָט ער קוּמוּן אַ זְיַכְּרָעָר אָן אַ פְּעַסְטָעָרָר:

— יִדְוָן דָּאוֹנוֹנָן, יִדְוָן לְעָרְנוֹנָן, יִדְוָן לְאָוָן זִיךְ נִיט אַרְוִיסְּשָׁטָעָלָן הַוָּן זַיְעָרָעָ פְּעַסְטָעָ פְּאַזְיִצְּעָס. — אַפְּטָ פְּלָעָגָט ער מָאָכָן זַיְעָרָעָ טַשְּׁקָאָוָעָ אַגְּטָדָעָקוֹנוֹגָעָן.

ער אֵיז אַמְּאָל גַּעֲקָוּמָעָן צָו מִיר אָן הָאָטָט מִיר דָּעַרְצִילָט אֹאָז מְעַשָּׂה: אַ יִדְיִשְׁעָר בְּחָוָרְל, אַ קִּינְדָּ פָּוֹן אַסְּיִמְלִיכְרָטָע עַלְטָעָרָן, וּוּאָס הָאָטָט גָּאָר נִיט גַּעֲוָאָסָט פָּוֹן אַ יִדְיִשְׁקִיטָן, אֵיז אֵין מָאָל גַּעֲקָוּמָעָן אַהֲיָם. הָאָטָט אַוְיִסְגָּעָטָאָן זַיְגָעָ קְלִידָעָר פָּוֹן אַ גִּימְנָזִיסְט אָן הָאָטָט אַגְּנָגָעָ קְאָפְּאָטָעָ, אַ קְּלִיּוֹן הַיְטָל אָן הָאָטָט דָּעַרְקָלְעָרָט, אָז אוּבָ ער אֵיז אַ יִדְּ.

די עַלְטָעָרָן הָאָבָן לְכַתְּחִילָה גַּעֲמִינָט, אָז זַיְעָרָעָר קִינְדָּ אֵיז אַרְאָפָט הַוָּן זַיְגָעָן. זַיְיִ הָאָבָן אִים אַגְּנָהָוִיבָן פְּרִין צָו דָּאָקְטוּרִים, צָו פְּרָאַפְּעָסָאָרָן, אַבָּעָר זַיְיִ הָאָבָן אִים גַּעֲהָנוֹגָעָן גַּעֲוָונָט אָן גַּאֲרָמָאָל. הַפְּלָל, דָּעַרְ דָּאָוִיקָעָר יַוְגָעָר בְּחָוָרְל הָאָטָט אַגְּנָהָוִיבָן גַּיְינָן אֵין בִּיתְהַמְּדָרֶשׁ. זִיךְ אַוְיִסְגָּעָלָעָרָנָט דָּאוֹנוֹנָן אָוָן מִיט חַשְׁק זִיךְ גַּעֲנוּמָעָן לְעָרְנוֹנָן גַּמְרָאָ אָ. וּוּיְתָעָר הָאָטָט דָּעַרְטָאָפָט דָּעַם דָּאוֹיְקָן בְּחָוָרְל אָן אַ וְוָאָרָעָמָעָ פְּרִינְדָּשָׁאָפָט הָאָטָט זִיךְ אַיְנְגָּעָשְׁטָעָלָט צְוִישָׁן זַיְיִ. ער הָאָטָט זִיךְ זַאְגָּאָר בְּאַקְעָנָט מִיט דִי עַלְטָעָרָן

פָּוֹן דָּעַם בְּחֶרְלֵג, הָאָט זַי גַּעֲטְרִיסֶט אָוֹן גַּעֲזָכֶט צָו בְּאוֹוִיּוֹן זַי, אָז זַיְיָדֶר
קִינְד גִּיט אַוִּיכָּן גְּלִיכְסָטָן וּוּגָן.

אָ וְאוֹנְדָּעָר אַיז מִיר בְּלוּזָן גַּעֲוֹעָן, וְוי אַזְוִי פִּישֶׁט עַס אַוִּיס אָ.
וְוַיְיטָעָר אַזְעַלְכָּבָע זְעַלְטָעַנָּע פְּאָלָן אַין דָּעַר פְּאָר אַים פְּרַעְמָדָעָר וּוְאַרְשָׁעָר,
וְאוֹו נָאָר אָ בְּעַלְתָּשָׁוְבָה, וּוְיִסְׁשָׁוִין וּוְיִתְּעַטָּר פָּוֹן אַיִם.
אָ. וְוַיְיטָעָר הָאָט גַּעֲוֹאָלָט, אָז דָּעַר טַעַטָּעָר זָאָל וַיְזַי אָ בְּעַלְתָּשָׁוְבָה,
פְּאַרְשְׁטִיטִיט זַיְק — נִיט אַין דָּעַם פְּשָׁוֹטָן זַיְן פָּוֹן וְאַרְטָט. טַעַטָּעָר דָּאָרָף
גְּלָאַרְיְּפָצְצִירָן דָּאָס אַלְטָעָ, שִׁינְעָן אָוֹן טִיפְּעָ יִדְיְשִׁיקִיט. טַעַטָּעָר דָּאָרָף
קֻעְמָהָן פְּאָר דָּעַם בִּיסְלִיְּדִישָׁן אַיְגָנָס.

מִיט אָ. וְוַיְיטָעָן אַיז נִיט גַּעֲוֹעָן שַׂיְקָד צָו הָאָבָן שְׁאַרְפָּעָחָלְקִידָּוּת.
עַר הָאָט גַּעֲזָגָט קָוָרָז, אַיְנְגָעָהָאָלָטָן, וּוּאָס עַר מִינְטָן, אָוֹן עַר הָאָט זַיְק
נִיט אַרְיְּגָעָלָאָוָת אַין וְוַיְיטָעָ וְיִפְּחוּחִים.

אָגָב פְּלָעָגָט אָ. וְוַיְיטָעָר, וְוי זַיְן שְׁטִיגְגָּעָר, אַפְּטָט גַּעַלְמָן וּוּעָרָן פָּוֹן
וְוְאַרְשָׁעָר. אָחוֹז דָּעַם, וּוּאָס עַר אַלְיִין הָאָט גַּעֲזָכֶטֶת הַתְּבוֹדָדָות, הָאָט עַד
נִיט גַּעֲטָאָרָט אַיְנוֹעָצָן זַר אָוִיף אַיִין אָרָט. עַר הָאָט גַּעֲהָאָט אָוִיף זַיְק
אָשְׁוּעָר פְּעַקְלָ פְּאַלְטִישָׁע חַטָּאִים פָּוֹן דָּעַר דְּעַוְּאַלְוָצִיעָן פָּוֹן 1905. עַר
הָאָט גַּעַלְעָבָט אָוִיף אָז פְּרַעְמָדָן פְּאַסְפָּאָרָט, עַר אַיז גַּעֲוֹעָן גָּאָר הַרוּוֹוִיךְ
אָוֹן הָאָט נִיט גַּעֲטָאָרָט וְוְאָרְפָּן זַיְק דָּעַר פְּאַלְיִצְיָי אַין דִּי אַוִּיגָן, וּוּלְכָבָע
הָאָט אַים גַּעֲזָכֶט וְוי מִיט לִיכְטָן.

אַזְוִי אַיז קָוֹן אַוְגְּזָעָר שְׁטָעַטָּל גַּעַבְּלִיבָּן אָגְבְּלִיבָּן דִּיה אִיךְ בֵּין
גַּעַבְּלִיבָּן אַיְנְגָעָר אַלְיִין אַוִּיכָּן פְּעַלְלָ. טַעַטָּעָר-קָרִיטִיק הָאָב אִיךְ גַּעַשְׁרִיבָּן
זְעַלְלָן, וּוּילְ קִיְּן נִיעָז אוּפְּיִרְוָנָגָעָן זְיִיבָּעָן פְּשָׁוֹט גַּעֲוֹעָן.

פְּאָר דָּעַר צִיְּתָן זִינְגָּעָן פְּאַרְגָּעָלְקָומָעָן גַּאנְצָע אַיְבָּרְקָעְרָעָנִישָׁן אַין
דָּעַר פְּרַעְטָע. סְפָעְקְטָאָרָס «דִּי נִיעָז וּוּלְלָט» הָאָט זַיְק פְּאַרְמָאָכָט, «אַוְגְּזָעָר
לְעַבְּעָן» אַיז אָוִיךְ גַּעַשְׁתָּאָרָבָן. אַנְשָׁתָּאָט דִּי דָּאַוִּיקָּע צַוְּיִי צִיְּתָוָגָעָן אַיז
אוּפְּגָעָקָומָעָן דָּעַר «מְאַמְעַנְתָּ» מִיטָּ צַבִּי פְּרִילְוָצְקִין אַלְסָס רַעְדָאָקְטָאָר.
דָּא הָאָט זַיְק אַנְגָּעָהָוִיבָּן אָ רִיסְעָנִישָׁ צַוְּיִשָּׁן «הַיְּינָט» אַוְן «מְאַמְעַנְתָּ».
דִּי דָּאַוִּיקָּע רִיסְעָרִי הָאָט פְּאַרְשָׁלָוָגָעָן בִּידָע צִיְּתָוָגָעָן. אָגָב הָאָט מַעַן
אַנְגָּעָהָוִיבָּן קָאַנְקוֹדְרִירָן מִיט שְׁוֹנְדֵר-רַאֲמָנָגָעָן אַוְן דִּי פְּרַעְסָע אַיז טִילְוָוִוִּיאָ
גַּעֲוֹאָצָרָן עַגְלָעָךְ אַוִּיכָּן טַעַטָּעָר.

נַחֲ פְּרִילּוֹצָקִי פְּלָעָגֶט נָאָד, פָּוּן צֵיִיט צָו צֵיִיט, אֲרוֹסִים מִיט אַ טֻעַטְעַדְעַד
אַרְטִיכָּל אִין "מַאֲמַעַנְתָּ". אִין "הַיִּנְטָ". אִין טֻעַטְעַדְעַד-קְרִיטִיךְ אִין גַּאנְצָן
פְּאַרְנָאַכְלָעַסִּיקְטָם גַּעֲוָאָרָן.

די דיסטריךן צוישן די ציטיגונגען האבן געהאָט אַ גרויסע פועלות אויפֿן טעאטער : קאנקורידיקע טעאטער-דִּירעקטארון האבן אַנגעההויבן ריסין זיך אין די טעאטער-אנגנסן, דיבטיך ווי די ציטיגונגען אין זיעער עראלטיקלען.

די שטימונג איז בכל געווין דערצו זייןער א געדראיקטע. די פוי-
לייש באיקאט-באוועגונג קעגן יידן איז געווארן אלץ בייזער און ארד-
גאנזירטער. זי האט דערגריכט איר שטארקסטן היינ-פונקט ביי די
וואאלן פון דער דומע. וווען יידן האבן מיט זיעירע שטימען געשיקט דעם
סאציאלייסט יאגעללא אין דומע אריין.

אין דער דאָזַיקָּעֶר גְּרוֹוּעֶר צִיִּית בָּאוֹוִוִּיזֶט זִיךְרָא. וּוּתְּמַעַר פְּלַצְּצִילְנָגָג
וּוֹי זִין שְׂטִיגְגָּעָר, אַיִן וּוֹאֲרֵשָׁע. עַר אַיִן שְׂוִינִינְגְּדִיק, פְּאַרְטְּרַאַכְּסָט אָוֹן מַעַן
זַעַם, אָוֹן עַר אַיִן אַנְגָּעָלָדוֹן עַפְּעָס מִיט אַפְּלָאָן אָוֹן מִיט עַנְּגָרְגִּיעַ דָּרוֹכָּ
צּוֹפִירָן אִים. עַטְלָעָכָע טָעַג הַאַט עַר אַרְמוֹגָעָבָלָאנְדוֹזָעָט, זִיךְרָא צּוֹגָה הַעֲרָט,
צּוֹנְגָּעָקָוּקָט אָוֹן אַיִן מַאְלָ, אַיִן אַגְּנָז פְּינְגְּטָעָרָן אַרְוָונָט. אַיִן עַר גַּעֲקוּמָעָן
צּוֹ מִיר אָוֹן הַאַט אַרְיוֹגָעָפְּלַאַכְּסָט מִיט זִין פְּלָאָן:

מען מוז ארגאניזירן א טעאטער-געזעעלשאפט; מען מוז אויג'בויען א טעאטער, וואט זאל שטיין אונטער דער קאנטראיל פון דער געזעל שטאפט; ער זאל ניט זיין קאמערציעל, קינגרער זאל פון אים קיין פראָיטן ניט געמען: ער זאל בלוי צאלן באשידן די שוישפילער, דעם ריעושי סער, דירה געלט און אנדרען הוצאות.

עם אין קהאר, או דעד איצטיקער טעאטער לעבט אפ זייןע ליעצט
טטעג און מען דארף זיין גרייט צו בויען אויפז זייןע חורבות א קהלשן
זידישן טעאטער.

א. וויתעד האם געהם א געוני אויסגעראבעטן פלא, אלץ אין געוען אויסגעראבעטן, אלץ איי געוען "פֿאַרְאָזִינְגּוּזָן".

וועגן דער **"טעאטער-געוועלושאָפַט"** איז פֵּיל געשריבן געווארן און
מייסטנס פֿאלש, פֿאָרגרייזט און ניט מיט דער ריכטיקער באָקאנטישאָפַט
פֿון די פֿאָקטן. איך האב ניט געהאלטן פֿאָר ניטיק צו פֿאָරיךטן די

גְּרִיזָן, אֲפְצָוְלִיְקָעֵנָן דִּי פָּאַלְשָׁקִיְיטָן אֹן פָּעַטְצָוְשְׁתָּעֵלָן דִּי אַמְּחָעַ פְּאַקְּטָן.

אַיךְ הָאָב גַּעֲהָאָט בֵּי זַיךְ דָּעַם גַּאנְצָן מַאֲטָעָדְיָאָל אֹן גַּעוֹוָאָרֶט אַוְיָיךְ אַ
גַּעַלְגָּנוּהִית צַו פָּאַרְעָוְנְטָלָעָן אִים.

דִּי גַּאנְצָע טַעַטֶּעֶר-גַּעַולְשָׁאָט אַיְן גַּעוּוֹן אָ. וּוּיְטָעַר אֹן אַיךְ.
אַיךְ בֵּין גַּעוּוֹן דָּעַר שְׂטִילְעָר סְעַקְרָעְטָאָר אֹן אָ. וּוּיְטָעַר דָּעַר אַיְגָן-
צִיקְעָר פְּרָאַקְטִישָׁעָר טָעוֹר. דִּי אַלְעַ אַגְּדָעָרָע נְעַמְּעָן, וּוּלְכָעַ זַיְגָעָן דָּעַר
מַאנְט גַּעוֹוָאָרָן אַיְן פָּאַרְבִּינְדוֹנָג מִיט דָּעַר טַעַטֶּעֶר-גַּעַזְלָשָׁאָפָּט, זַיְגָעָן
גַּעוּוֹן בְּלוּזָן נְעַמְּעָן אֹן נִיט מַעַר.

אַיךְ וּוּלְ דָעַרְצִילְן דִּי קְוָרְצָע אֹן זַיְעָר אִינְטְּעָרָעָסְאָגְטָע גַּעַשְׁכְּטָע
פָּוֹן דָּעַר טַעַטֶּעֶר-גַּעַולְשָׁאָט, אֹן דִּי גְּרִיזָן, טַעַוָּתָן אֹן פָּאַלְשָׁקִיְיטָן,
וּוּלְכָעַ הָאָבָן זַיךְ אַרְיְינְגָעְכָּאָפָּט בֵּי דִי פָּאַרְשִׁידָעָן «פָּאַרְשָׁאָר», וּוּלְעָן
מִמְּילָא אַוּעַקְפָּאָלָן.

עַטְלָעָכָע טָעַג נְאַכְּגָנָאָנְד הָאָבָן מִיר, אָ. וּוּיְטָעַר אַיךְ, גַּעַרְבָּעָט
אוֹיְךְ אַזְוִי צַו זַאגָן, אַ בָּאַרְכִּיכְטָפָּר אַ גַּעַוְיִסְעָר צַאלְמָעָנְטָשָׁן, וּוּלְכָעַ
מִיר הָאָבָן גַּעֲהָאָט בְּדֻעה צְנוּוֹיְצְצָרוֹוָן אַיְן פָּאַרְלִיגָן זַיְיָ דָעַם פְּלָאָן. דָעַר
בָּאַרְכִּיכְטָפָּר גַּעַבָּן אַ בְּיַלְדָן דָעַם צְשָׁוְטָאָנָד פָּוֹן דָעַם יִדְשָׁיָן
טַעַטֶּעֶר אֹן אַיְן אַלְגָּמִינָע שְׁטוּרִיכָן אַנוּוּיָן, וּוּסָס אַיְן צַו טָאָן.

מִיר זַיְגָעָן אַרְוִיס פָּוֹן פָּאַלְגְּנְדִּיקָע צְווֵי הַנְּחָות : דָעַר אַלְטָעָר יִדְיָי
שַׁעַר טַעַטֶּעֶר צַעְפָּאָלָט ; עַד אַיְן אַרְיָין אַיְן דָעַם פָּעַרְיאָד פָּוֹן פְּשָׁוּטָעָר
גַּסְיָה ; דָא הָאָבָן מִיר גַּעַגְּבָן גַּעַנוּיָע יִדְיָוֹת וּוּגָן דָעַם רַעַפְעַדְתָּוָאָר,
וּוּסָס וּוּרְטָגָעָשָׁפִּילָט אַיְן אַלְעַ יִדְיָישָׁע טַעַטֶּעֶר אַיְן פּוֹלִיָּן אֹן אַיְן
רוֹסְלָאָנָד ; פְּמַעַט אָוּמָעָטָם זַיְגָעָן גַּעַשְׁפִּילָט גַּעַוָּאָרָן «דָּאָס פְּגַנְטָעָלָע יִדְיָי»,
דִּי נְשָׁמָה פָּוֹן מִין פָּאַלְקָקָן, «דִּי יִדְיָישָׁע נְשָׁמָה» אֹן בָּאָךְ אַגְּדָעָדָע שָׁוֹיִ
דַּעַרְלָעָכָע אָפְעָרָעָטָן. דִּי אַלְטָעָאַקְטִיאָרָן זַיְגָעָן אַזְוִי פָּאַרְזָוְנָקָעָן אַיְן שָׁוֹנָד,
אוֹ זַיךְ זַיְגָעָן שָׁוֹן גַּעַוָּאָרָן עַלְגָּנָעָט פָּאַיְצָן. אַזְוִי-אַרְדוֹת אַיְן פְּמַעַט קִין
טַעַטֶּעֶר נִשְׁטָאָ.

דִּי צְווֵי הַנְּחָה אַיְן גַּעוּוֹן דִּי פָּאַלְגְּנְדִּיקָע : אַיְן דָעַר זַעַלְבָּעָר צִיְּתָ
פְּילָט זַיךְ צְווֵי שְׁנָיִן דִּי יִדְיָישָׁע מַאֲסָן אַ גַּעַוְאַלְדִּיקָעָר אִינְטְּעָרָעָס צָום טָעַ
אַטָּעָר. עַס אַיְן מַמְּשָׁ נִשְׁטָאָקִין יִדְיָישָׁע יְשָׁוָב, אַיְן וּוּלְבָן עַס זַאלְ נִיט
זַיְיָן דְּרָאַמְּטִישָׁעָר קְרִיָּה, וּוּסָס זַאלְ זַיךְ נִיט אַנְשָׁוּרְעָנָגָעָן אוֹיְצָרָ
פִּירָן אַ בְּעַסְעָדָע דְּרָאָמָע אַדְעָר קְאַמְּעָדָיָע. פְּמַעַט אַלְעַ נִיעַ דְּרָאַמְּעָן,

וועלכע זייןען דאון דערשינען, זייןען אויגגעפֿירט געווארן פון די דזאיקען דראמאטישע קריין.

עס באוויזן זיך ניע אינטעליגענטער שויישפֿילער. זיער צאל איז שווין גענוג צו אמענטשלען אַגאנץ גרויס טרופע פון זיז. אט די מהנה פון יונגע שויישפֿילער זייןען אין געפֿאר אַריינגעצזיגן צו ווערן אין דעם שנונד-טעאטער און אָוּוּאַרְום וועלן מיר פֿאַרְלִין דעם ניעס פון שויישפֿילער.

אין דעם קליגען "אַרכִיוּוֹ" פון דער טעאטער-געזעעלשאָפֶט האָב אַיד אָפְגּוּזּוּכְט אַשְׁטִיקְלָפְּאַפִּיר, אַוִיפּ וועלכּוּן עס זייןען פֿאַרְשְׁרִיבְּן מיט אַ ווֹיטְטְעָרָס הָאַנְטְּשְׁרִיכְט דֵי נְעַמְּן פון די נְיִיעַ שויישפֿילער, פון וועלכּוּן עס דָּאָרְףּ צו אָמְעָגָעָשְׁטָעַלְט ווערְן די קִינְקְטִיקְע טְרוּפְּעַ, אָוּן דָּאָס זייןען די נְעַמְּן : י. בּּוּעְמִי, ל. פְּרִיד, ש. קּוֹטְנָרִי, שְׁעַלְיִיאָזָא (איינער פון אַלְטָן טְעַטְּעַר) ; פְּרוּעַן : נְעַמִּי, אַרְלָאָסְקָאִיא, קְרָאָטְקָא, עַדְעַמָּן (פּוֹן אַלְטָן טְעַטְּעַר) ; אָוּן אָוּנְטָעַר אַפְּרָאָגָעָצְיִיכְן מְאָדָם טְרִילְינָג, וועלכּוּן האָט גַּעהָאָט אַ פֿיְינְגְּרָן טָאָן אַינְ שְׁפִּילְן מִיטְלְיְעִירִיקְע פֿרוּעַן-דָּאָלָן.

אוּפּי גַּאֲךְ אַשְׁטִיקְלָפְּאַפִּיר אַיְזָאָפְּרָאָצְיִיכְן דָּעַר קִינְקְטִיקְעַר רְעִיָּה פְּעַרְטְּוֹאָר. דָּא גַּיִיט אַפְּגָנְגָעָר צְעַמְּלָפּוֹן פֿיְעַסְן, דְּעַרְהַוְּפַט יִדְיְישָׁע אָוּן אַ קלְיִינְגְּרָן טְילְלָפּוֹן קְרָעְמְדָעַ.

מִיד האָבָן זיך, הייסט עס. גַּעֲגָרִיט טִיכְטִיק, אַלְץ פֿאַרְאָוִיסְגּוּזּוּן, דְּעַרְהַוְּפַט מְעַן זָאָל אָוּנְדוּ נִיט שְׁטַעַן דָּי אַלְטָן פֿרָאָגָע — וּוָאָס אָזְן דָּא צְוּ שְׁפִּילְן ? אָוּן די פֿהְנְצְטָעַר פֿרָאָגָע — וּוּדָר זייןען די אַקְטִיאָר ? פֿאָדָן נִיעַס טְעַטְּעַר ?

ווען מִיר זייןען פֿאַרְטִיק גַּעֲוֹאָרְן מיט דָעַר טְעַרְעַטְיְשָׁעַר זִיט, זייןען מִיר צוֹגְעָגָנְגָעָן צו דָעַר רִין פֿרָאָטִישָׁע : מַי וּמַי הַהְלָכִים ? וּוּדָר זייןען די מעַנְטוּשָׁן, וּוָאָס מְעַן קָאָן זַיְזַיְעָן צו דָעַר אַרְבָּעַט פֿאָרָדָע טְעַטְּעַר-געַזְעַלְשָׁאָפֶט ? דָא האָבָן מִיר זיך דְּעַרְפְּלִיט גָּאָר עַלְגָּט אָוּן אָמְבָאָהָאָלָּהָן. פּוֹן דָעַר לִיטְעָרָאִישָׁעַר מְשֻׁפְתָּה אַיְזָאָפְּרָאָצְיִיכְן קִיְּנָר נִיט גַּעוּזָן, אַוִיפּ וועלכּוּן מְעַן זָאָל קָאָגָעָן בּוּיָן.

וועגן י. ל. פרְצִין אַיְזָאָ. וּוּיטְעָר גַּעוּזָן אַיְזָאָגְּנָצָן קָעָגָן, אָז מְעַן זָאָל אַיְזָאָ צְוּ פֿילְ מְטָרִיחָ זִין. אַ. וּוּיטְעָר האָט גַּעהָאָט מְמַש אַ מִיסְטִישָׁע

פַּאֲרָדְרוֹנָג צָו פַּרְצָן ; עֶרֶת הָאָט כִּסְדֵּר גַּעֲטָעַנְהָטָה, אָז יַעֲדָע שָׁוֹרָה, וּוֹאָס פִּיצְזָה שְׁרִיבִּיבָּט אָז, אִיזֶה מַעַר וּוּרְטָט פָּאָר זִין גַּרְעָסְטָן גַּעֲזָלְשָׁאָפְּטָחָעָן אַוִּיכְטָה, קָאָזֶן מַעַן זִיךְ בְּלוּזָן בְּאָנוֹצָן מִיטָּ פַּרְצָעָס נָאָמָעָן, כְּדִי צָו גַּעֲבָן דָּעַם עֲנֵינָן אַוִּיטָּאָרִיטָּעָט.

אַיךְ בֵּין אַוִּיךְ נִיתְ גַּעֲוָעָן שְׁטָאָרָק פָּאָר דָּעַם, אָז מַעַן זָאָל פַּרְצָן אַיְינְשָׁפָאָנָעָן אַיְן דָּעַר פְּרָאָקְטִישָׁעָר אַרְבָּעָטָה, אַבְּעָרָ צְוִילָבָגָאָר אַגְּנְדָעָרָעָ מַאְטִיוֹן. פַּרְצָן אָז צָו קַאְפְּרִיזָגָן. מִיטָּ אַהֲלָפָטָטָן דִּי מַעֲנְטָשָׁן, אַוִּיךְ וּוּלְכָעָ מִירָ רַעֲכָעָנָעָן, אִיזֶה עֶרֶת צְעַבְּרוֹגָזָט. פַּרְצָן הָאָט גַּעֲהָאָט אַזְעָלְכָעָ קְרָבָנָהָתָאָ פָּאָר טָוָז. בִּי יַעֲדָן צְוֹזְמָעָנָקָום פְּלָעָגָט עֶרֶת דִּי דַּאְזִיקָּעָ מַעֲנְטָשָׁן שְׁטָעָכָן, אַוִּיסְלָאָקָן אָזֶן זִיךְ מַבְטָל זִין.

וּוְעָגָן נַאֲמְבָרְגָּן, אָשָׁן, רַיְזָעָנָעָן הָאָט אַוִּיךְ. קִין רַיְדָ נִיתְ גַּעֲקָאנְטָן וַיַּן אַיְינְצָוְשָׁפָאָנָעָן זִיךְ אַיְן דָּעַר אַרְבָּעָטָה.

אַבְּעָר סֻוּפְּ-כְּלִי-סֻוּפְּ-זִינְעָן מִירָ גַּעֲקוּמָעָן צָו פַּרְצָן מִיטָּ אַונְדוּעָר פְּלָאָן ; עֶרֶת אִיזֶה פָּאָרָט גַּעֲוָעָן דִּי אַיְינְצִיקִיעָפָר עַרְעוֹנְלַעְכִּיקִיט אַיְן אַונְדוּעָר וּוּלְטָלָאָן פָּאָרְבִּיְגִּיגִין אִים אִיזֶה פְּשָׁוֹט גַּעֲוָעָן אַוְמְמַעְלָעָד. אָז אַגְּבָטָאָקָעָ הָאָט עֶרֶת גַּעֲהָאָט דָּעַם וּוּנְדוּרְלָעָלָעָן פָּוָח אַנְצָוְשָׁטָעָקָן מִיטָּ בְּאַגְּיִסְטְּעָרְדָוָגָן, אַוִּיכְצָמוֹנוֹנְטָעָרָן אָזֶן, דָּעַר עִירְקָשָׁת, צָו גַּעֲבָן אָרְכִּטִּיקָעָ עַצָּה. עֶרֶת אִיזֶה צִיְּתָנוֹיָיָגָן גַּעֲוָעָן זִיעָרָ קְלָגָן אָזֶן זִיעָרָ וּוּיְטוֹזְעָוָדִיקָ.

ג. פַּרְצָן, פָּאָרְשִׁיטִיטָה וְיַה, אִיזֶה דָּעַר פְּלָאָן גַּעֲפָלָן גַּעֲוָאָרָן.

מִיטָּ וַיַּן הַילָּפָחָהָט דָּעַר פְּלָאָן וְיַה אַזְוִי צָו אַרְגָּאַנְיִירָן דִּי טַעַטְעָרָיָגָן עַזְעַלְשָׁאָפָט בְּאָקוּמָעָן אָ קלָאָרָעָ פָּאָרָם. מִיטָּ דָּעַם הָאָט זִיךְ גַּעֲנְדִּיקָט פְּרָצָעָס טַעַטִּיקִיט פָּאָר דָּעַר טַעַטְעָרָ-גַּעֲזָלְשָׁאָפָט.

עַס אִיזֶה בְּאַשְׁטִימָט גַּעֲוָאָרָן, אָז סְיוּוּרָט גַּעֲרִינְדָעָט אָ טַעַטְעָרָיָגָן גַּעֲזָלְשָׁאָפָט לְוִיטָה דִּי רַוִּישָׁעָ האַנְדְּלָסָ-גַּעֲזָעָצָן, אָ קַאְמָאַנְדִּיטָ-גַּעֲוָעָלָיָגָן שָׁאָפָט אַוִּיךְ אַקְצִיּוּט. דִּי גַּעֲזָלְשָׁאָפָט בְּאַשְׁטִימָט לְוִיטָה אַקְצִיּוּט אַקְצִיאָנָעָרָן. יַעֲדָר מִיטְגָּלִיד מַזְזָה וַיַּן אָן אַקְצִיאָנָעָרָן. אָן אַקְצִיעָט קָאָסָט 10 וּרְבָּלָה. דִּי גַּעֲזָלְשָׁאָפָט הָאָט צְוִויִּ פָּאָרְוּאַלְטָוָגָעָן : אַיְינָעָן, וּוֹאָס פְּרִירָט אָן דִּי גַּעֲלָטָה אַקְצִיעָט אָזֶן אִיזֶה פָּאָרְוּאַנְטוֹאַרְטָלְעָד פָּאָרָן קַאְפִּיטָאָל פָּוָן דָּעַר גַּעֲזָלְשָׁאָפָט, אָזֶן דִּי צְוִוִּיטָעָ אַקְצִיאָנָעָן וּוֹאָס פָּאָרְגָּעָמָט זִיךְ אַוִּיסְלִיְטָלָעָד מִיטָּ אַרְגָּאַנְיִירָן דָּעַם טַעַטְעָרָ.

זו דער ערשותער פֿאָרוֹוָאַלטּוֹנָג האָבָן מֵיר באַשְׁטִימֶטּ צוֹצְזִיעַן יִדִּי
שַׁעַ קָאָפִיטָאַלִיסְטָן, זַיְן זַיְן זַיְן דִּי גְּרִינְדָּעֶר פָּוּן דָּעֶר גַּעֲזָלְשָׁאָפְּטָן, זַיְן
זָאָלָן האָבָן צַו זָאָגָן אַיבָּעֶר דָּעֶר מַאֲטָעָרְיעַלְעָד זַיְיט פָּוּן דָּעֶר אַונְטָעָרָד
געַמְוָגָה. מֵיר האָבָן באַשְׁטִימֶטּ צוֹצְזִיעַן אַזְעַלְכָּעַ יִדִּישָׁע קָאָפִיטָאַלִיסְטָן,
וּוּלְכָּעַ זַיְגַּעַן אוּיךְ פָּאָפְּלוּעָר וּיְ גַּעֲזָלְשָׁאָפְּטָלְעָכָּע טֻוָּר.

די צְוִוִּיתָע פֿאָרוֹוָאַלִוָּנָג, וּוּלְכָּעַ, מֵיר האָבָן צוֹוִישָׁן זַיְקָרְעָן
«דָּעֶר קִינְסְּטָלְעָרִישָׁע רָאָטָה», דָּאָרָף באַשְׁטִימֶטּ אַוִּישְׁלִיםְלָעָךְ פָּוּן לִיְּזָה
טֻעָרָאָטָן.

י. ל. פֿרְצָן, מִיטָּן זַיְין האַסְטִיקִיָּת אָוֹן אִימְפָּעָט, האָט גְּלִיְיךְ גַּעַנוּמָעָן
אוּיךְ זַיְקָרְעָן זַיְעָן זַיְקָרְעָן אַדוֹאָקָאמָט, וּוּלְכָן עָרְקָעָן אָוֹן וּוּלְכָעָר וּוּעָט
אוּיסְאָרְבָּעָטָן פֿאָרְמָעָל דָּעָם סְטָאָטוֹטָן פָּוּן דָּעֶר גַּעֲזָלְשָׁאָפְּטָן.

א. וּוּיְטָעָר אִין גַּעֲוָאָרָן אַבְּסָל אָוּמוֹזָאִיךְ. עָס אִין גַּעַוּעַן קָעָגָן זַיְין
פְּעַסְטָעָר באַשְׁטִימֶוָגָה אַרְיִינְצְּזִיצְּיָעָן פֿרְצָן אִין דָּעֶר פְּרָאָקְטִישָׁעָר אַרְבָּעָט.
רוֹאִיךְ, פֿאָרְזִיכְמִיךְ אָוֹן מִיטָּן גְּרוּוֹסָיְרָאָתְהָבָוד האָט עָרְגָּנְגָּהָוִבָּן
בָּאוֹיְיוֹן פֿרְצָן, אָוֹן עָרְדָּאָרָף זַיְקָרְעָן צַו פְּלִיְיךְ מִיטָּן דָּעֶר דָּאָזְקִעָּר
אַרְבָּעָט. מֵיר, עָרְקָעָן אִיךְ, וּוּלְכָן שַׁוְּיָן טָאָן דִּי פְּרָאָקְטִישָׁע אַרְבָּעָט.
אִיךְ וּוּלְקִיְין מָאָל נִיטָּן פֿאָרגְעָסָן, וּוּיְ פֿרְצָן אִין גַּעַוּעַן גַּעֲרִירָט פָּוּן
וּוּיְטָעָר פֿאָרְגְּעָטְעָרוֹנָג, זַיְגַּעַן אוּיגָן זַיְגַּעַן קִינְכָּט גַּעֲוָאָרָן. עָרְקָעָן גַּעַעַט
נוּמָעָן וּוּיְטָעָרָס הָאנְטָה, אַרְיִינְגְּעָקָוּקָט אִין וּוּיְטָעָרָס אוּיגָן אָוֹן גַּעַזְאָט
בְּלוּזָה:

— גּוֹטַ.

מֵיר האָבָן זַיְקָרְעָן עַנְרָגִישָׁ גַּעַנוּמָעָן צַו דָּעֶר אַרְבָּעָט. צַו אָונְדוּעָר
אַבְּעָרָאַשָּׁוָגָה האָט אָונְדוּעָר פָּלָאָן גַּעֲפָנוּנָעָן דָּעָם וּוּאָרְעָמְסָטָן אַוִּינְפָּנָעָם
סַי אִין דִּי בָּאַלְעָבָאָטִישָׁ קְרִיזָן אָוֹן סַי אִין דִּי קִיטְעָרָאִידִישָׁ. «דָּאָם
פִּינְטָעַלְעָ יִדָּה», וּוּאָס האָט פֿאָרְקָאָפְּט דָּעָם גַּאנְצָן יִדִּישָׁן טַעַטָּעָר, האָט
אָפְּנוּים אַלְעָמָעָן דָּעֶרְשָׁאָקָן.

בָּאַלְדָּה האָבָן אַיְינְגְּעָשְׁטִימֶטּ צַו וּוּרָן דָּעֶר גְּרִינְדָּעֶר פָּוּן דָּעֶר גַּעַעַט
זַעֲלָשָׁאָפְּטָן דָּעֶר צְיוֹנִיסְטִישָׁעָר עַסְקָן אָוֹן אַגְּגָעָעָנָעָר וּוּאָרְשָׁעוּעָר בָּאָ
לִיעְבָּאָס אַבְּרָהָם פָּאָדְלִישְׁעָוָסְקִי, מַשָּׁה פֿעַדְשָׁטִינִי (דִּירָעְטָאָר פָּוּן דָּעֶר
קָאָלָאָגִיאָלִיְּ-בָּאָגָּנָק), דִּיְרָ נָחָ דָאָוִידְזָאָן, אַיְנָעָרָ פָּוּן דִּי קִינְסְּטָעָ יִדִּישָׁ
פּוּלְיִישָׁע אַינְטָעַלְיִיגְעָנָטָן אָוֹן דָּעֶרְצָו נָאָךְ דָּעֶר זַוְּן פָּוּן דָּעָם דָאָאָר לִיְבָוש

דאויידזאָן, אָוּן דַר גֶּרְשׁוֹן לְעוֹזִין, אָן אַיבְּרָגָעָגָעָבָעָנָעָר טַוָּעָר אֵין "הַזּוּמִיר", אַפְּאַפְּלָעָרָעָר אַרְצָת אָוּן אַוְיַן אַפְּאַפְּלָעָרָעָר שְׂדִּיכְּטַשְׁטַעַלְעַר. פֿוֹן דַי לִיטָעָרָאָטָן הַאָבָּן זִיךְ בְּאַלְדָּ אַפְּגָעָרוֹפְּן אָוּן אַיְגָעָשְׁטִימָט אַרְיִינָזָגִיאָן אֵין דַעַר קִינְסְטַלְעָרִישָׁעָר פְּאַרְוּאַלְטָוָנָגָה פְּאַוְרִישְׁטִיִּית זִיךְ, י. ג. פֿרְץ, דַעַרְנוֹאָךְ שְׁלוֹם אָשָׁה, ה. ד. נַאֲמָבָּרָג, אַבְּרָהָם רִיזְעָן, י. דִינְעָזָן, מְרְדָכַי סְפָעַטָּאָר, ש. רָאוּזְנֶהָלָדָה, א. וַיְיִתְעַר אָוּן אַיְקָה.

י. ל. פֿרְץ הָאָט זִיךְ אַלְיַין אַנְגָּעָשְׁלָאָגָן צָו גִּין מִיט אַונְדוֹ צָו אַזְיכָנוּגָה בַּיִ פְּאַדְלִישְׁעָוָסְקִין. אַוְיַף דַעַר זִיכָנוּגָה הַאָבָּן מִיר שְׁוִין גַּעַחַת פְּאַרְטִיקָה דֻּעַם סְטָאָטוֹטָטָן דַעַר גַּעַזְעַלְשָׁאָטָטָה. אַוְיַף דַעַר זִיכָנוּגָה אֵין באַשְׁטִימָט גַּעַוְאָרָן, אָוּן דַרְיִי מַעֲנְטָשָׁן, פְּאַדְלִישְׁעָוָסְקִי, פְּאַלְדְּשְׁטִיִּיךְ אָוּן דַר גֶּרְשׁוֹן לְעוֹזִין, גִּיעָן צָוּם נַאֲטָאָרִיּוֹט אָוּן שְׁרִיבָּן זִיךְ אַונְטָמָעָר אַלְסָה דַי גַּרְינְדָעָר פֿוֹן דַעַר גַּעַזְעַלְשָׁאָטָטָה.

בְּאַלְדָּ גַּאֲךְ דַעַר דַאֲזִיקָּעָר בַּאֲרָאָטָוָנָג אֵין פְּאַרְגָּעָקָוּמָעָן אַזְיכָנוּגָה אֵין הוּוֵי פֿוֹן דַר נָח דַאֲוִיְדָזָן, אַוְיַף וַעֲלַכְעָר עַס זִיכָנוּגָה גַּעַקְוּמָעָן דַי אַוְיַבָּן דַעַרְמָאָנְטָעָ לִיטָעָרָאָטָן. אַוְיַף דַעַר זִיכָנוּגָה אֵין אַרְגָּאַנְיִזְרִיט גַּעַוְאָרָן דַעַר «קִינְסְטַלְעָרִישָׁעָר רָאָט». אַקְלִינְעָר דַאֲקָוּמָעָנָט אֵין אַונְטָמָעָרְבִּיבָּן גַּעַוְאָרָן פֿוֹן אַלְעָ אַנוּזְנִידִיקָּעָ. דַעַר דַאֲקָוּמָעָנָט, גַּעַשְׁרִיבָּן מִיט אָ, וַיְיִדְעַת טָרָס הַאָגָט, באַשְׁטִימָט בְּלֹיזְוֹן פֿוֹן דַי פְּאַלְגְּנִידִיקָּעָ שְׁוֹרוֹת — אָוּן הַיְינָוָה: דַי אַלְעָ אַונְטָמָעָרְבִּיבָּן בְּלֹיזְוֹן דַעַר קִינְסְטַלְעָרִישָׁעָן רָאָט פֿוֹן דַעַר טַעַאָטָעָר-גַּעַזְעַלְשָׁאָטָטָה, וַיְאַס דַאֲרָף אַנְפִּירָן מִיטָּן טַעַטָּעָר, וַיְאַס דַי טַעַאָטָעָר-גַּעַזְעַלְשָׁאָטָט וַעֲטַ אַרְגָּאַנְיִזְרִיט. דַעַר קִינְסְטַלְעָרִישָׁעָר רָאָט טַיְילָט אַוְיַס פֿוֹן זִיךְ אַקְמִיטָעָט פֿוֹן דַרְיִי מַעֲנְטָשָׁן, וַעֲלַכְנָן עַר גִּיט אַיבְעָר דַי אַנְפִּירָגָה פֿוֹנָגָם טַעַאָטָעָר. דַעַרְבִּידָר וַעֲרַטְתָּ פְּאַרְגְּשָׁטָאָנָעָן, אָוּן קִיְיַין אַיְגָעָר אַנְפִּירָגָה פֿוֹנָגָם טַעַאָטָעָר. דַעַרְבִּידָר וַעֲרַטְתָּ פְּאַרְגְּשָׁטָאָנָעָן, אָוּן דַעַר טַעַאָטָעָר-פֿירָוָגָה. דַעַר קִמְאַמִּיטָעָט בַּאַשְׁטִימָט דַעַר רַעַפְעַרְטָאָר, אַגְּגָאָ זִירָט דַי אַקְטִיאָרָן אָוּן שְׁטַעַטְתָּ אָוּן אַרְעָשִׁיסָּרָה, וַעֲלַכְנָן עַס וַעֲדַט אַיבְּרָגָעָגָעָבָעָנָעָר דַי גַּאנְצעָ פְּרַאַקְטִישָׁעָ קִינְסְטַלְעָרִישָׁעָ לִיְיָוָנָגָה אַונְטָמָעָרְבִּיבָּן :

י. ל. פֿרְץ, שְׁלוֹם אָשָׁה, א. רִיזְעָן, ה. ד. נַאֲמָבָּרָג, י. דִינְעָזָן, ש. רָאוּזְנֶהָלָדָה, א. וַיְיִתְעַר, דַר א. מַוקְדוֹנִי, דַר גֶּרְשׁוֹן לְעוֹזִין, דַר נָח דַאֲוִיְדָזָן אָוּן מְרְדָכַי סְפָעַטָּאָר.

א. וויתער האט צוֹזָמְעַנְגָּלִיִּגְט דעם פשוטן בוינן פֿאָפִיר, דעם דאָקּוּמָעַנט, האט אַים אַיבּוּרְגַּעֲגַּבּוּן מִיר, אָוּן דאָס האט גַּעַהַיִסּוּן, אָוּן אַיךְ וּוּרְ, אַזּוּן צוּ זָגָן, דער עַקּוּעַטְיוּוּסְקָרְעַטָּאָר פֿוֹנוּם קִינְסְטְּלָעָן רְישֵׁן דְּקָטָן, וּסְ וּוּיְיָוָט אָוִיסּ, מִיטּ דָעַר פֿאָרָאוּסּ-בָּאַשְׁטִימְטָעָר הַסְּפָמָה פֿוֹן אַלְעָ אַגּוּוּנְדִּיקָּע.

שְׂטִילְ, זְאַכְּלָעְן, אַן לְאַגְּגָעַ דִּיסְקוּסִיעַם, עַרְנֶט אַן פֿיְיעַרְלָעַד, אַיְזָן אַדְוָרָךְ דַּי דְּזָקִיקָּעַ זִצְוָנָגָן מִיר זִינְגָּן זִיר צַעְגָּנְגָּעַן שְׁפָעַט. א. וויתער אַיְזָן גַּעַגְּגָגָן צוּ מִיר נַעַכְתִּיקָּן. גַּעַלְמָעָן אַיְן מִין וּאוֹיְנָגָגָ, זָגָן מִיר אַאַזְוּי. וויתער : אַיצְטָ דָאָרָהָן מִיר זִיךְ רַעַשְׁתָּ דָוְרְכָּרְעָדָן, — אַן עַר הַיְבָט אַזְוּי, אַךְ גַּעַדְעָנָק אִיטְלָעָסּ וּוּאָרָט :

די גַּאנְצָע אָוְנְטְּעַרְנְּעַמְּנוּגּ דָאָרָףּ הַאָבָן צְוּוִי שְׁמָשִׁים, צְוּוִי מַעְנְטָשָׁוּן, וּוּאָסּ זָאָלָן טָאָן דַּי שְׂוֹאָרָצָעַ אַרְבָּעַט, די אַרְבָּעַט פֿוֹן פֿאָרְקְוִיְּפָן אַקְצִיעַסּ, דָא אַיְן וּוּאָרְשָׁעָ אַן אַיבּוּרְגַּעְגַּבּ אַגְּלָאנְדָן ; די אַרְבָּעַט צוּ פֿיְרָן דַּי קַאָרְעַסְפָּאַנְדָּעָנָץ, צוּ אַרְגָּאַנְיִזְרָן פֿאָרְזָאַמְּלָגְנָגָעָן אַן צוּ פֿרָאַפְּגָאַגְּנָדִידָן. אַיךְ גַּעַם אוֹרֵף מִיר צוּ זִיְּן דָעַר מַשְׁוֹחַ פֿוֹן דָעַר טַעַטְעַר-גַּעַזְעַלְשָׁאָטָן. אַיךְ לְאַוְן זִיךְ אַיבּוּרְגַּעְגַּבּ אַרְמִינָה ; אַיךְ וּוּעָלְ פֿאָרָן פֿוֹן שְׁטָאמָן צוּ שְׁטָאמָט, צוּנוּיְּפָרוֹהָן קְלִיְּנָעַ פֿאָרְזָאַמְּלָגְנָגָעַן, גְּרִינְדָן קָאַמְּטִיעַטָּן, וּוּלְכָעַ וּוּלְעָן פֿאָרְקְוִיְּפָן דַּי אַקְצִיעַסּ, בֵּיזָעַ וּוּטָעַ וּוּרָעַן דַּי סְוּמָעַ פֿוֹן 20 טְוִיזָנָט روּבָּל (אַזְוּי אַיְן באַשְׁטִימָט גַּעַזְעָרָה) אַן מַעַן וּוּטָעַ קָאַנְגָּן צְגִינוּן צוּ דָעַר קִינְסְטְּלָעַרְשִׁיעַר אַרְבָּעַט. אַיךְ פֿוֹן אַיְיעַרְ זִיתְ מַוּוֹת וּוּרָעַן דָעַר צְוּוִיְּטָעַר שְׁמָשָׁדָא אַוְיָהָן אַרטָּט. מִיר בְּיִדְעַ וּוּלְעָן פֿיְרָן דַּי זַאַקְ. דָעַרְבִּי דָאָרָהָן מִיד זִיךְ גַּעַבְן דָאָס וּוּאָרטָט, אַזְיָן פֿרוֹתָה פֿאָרָן אַנְדוּזָר טְרָחָה נַעַמְעָן מִיד נִיטָה. אַיךְ וּוּלְעָלְ אַפְּיָילְ אַוְיָהָן רַיְזָעַ-הַזָּאוֹתָנִית נַעַמְעָן. אַיךְ וּוּלְעָלְ שְׁוֹן, וּוּיְיָטָה. אַיךְ גַּעַזְעַלְזָעַן אַוְיָהָן בְּרוּתָה אַן אַוְיָהָן רַיְזָעַ-הַזָּאוֹתָנִית. זַעַנְטָ אַידָה מַסְפָּים ? אַיךְ מַוּוֹת מַסְפָּים זִיְּן, אַיבּוּבָ נִיטָה. אַיךְ דָעַר גַּעַבְעָדָר עַנְיָנוּ אַיְקְוּבָלְעוֹזָה.

אַפְּגַּעַמְאָכָל : מִיר זִינְגָּעַ בְּיִדְעַ דַּי שְׁמָשִׁים. בֵּיזָעַ זִינְגָּעַ עַס אַלְעָ מַאל גַּעַוּעַן דַּי, אַוְיָהָן וּוּלְכָעַ עַס האט זִיךְ גַּעַהַלְטָן דַּי פֿרָאַקְטִישָׁע יִדְיִשְׁקִיטָה.

נִיטָה דָעַרְצִיְּלָן קִינְגָּעַם, דָעַרְהוּפָטָטָרָן, אַיךְ לְאַוְן זִיךְ אַוְיָהָן נִיטָה דָעַרְצִיְּלָן פֿרָצָן, אַיךְ אַיךְ אַיבּוּרְגַּעְגַּבּ אַרְמִינָה אַוְיָהָן אַיְגָעָנָעַ הַזָּאוֹתָנִית ; נִיטָה דָעַרְצִיְּלָן פֿרָצָן, אַיךְ

געמט אויף זיך די גאנצע פראקטישע ארבעט דא אוילען ארט און אויך אויף אייירע הוצאות. קיין פֿרוֹטוֹה פֿוֹן דעם גּוֹזָמְלָטָן גּוֹלְטָטָאָר נִיט אויסגעגעבן ווערין אויף הוצאות, וועלבע זינען נימט פַּאֲרְבּוֹנְדָן מִיטְּנוֹן טַעַט אַטְּעַט גּוֹתָא.

איך האב זיך געווערט, איבערהויפט קעגן זיין באשטיונג צו לאון זיך איבער דער וועלט אויף איגענען הוצאות, וועלכע ער האט ניט. א. וויתער האט געשוויגן און צום סוף האט ער קורץ געזאגט : «רעדת ניט, דאס איז מיין איינציך שטיקל האָעָנְגָּנוֹג צו בויען עפָּס פַּאֲרֵדִי יָאָרֶן, ווֹאָס אַיך האב זיך פַּאֲרְנוּמָעָן מִיט צַעַטְעַרְנוֹגָגָג».

איך בין די נאכט ניט געללאָפָּן און גַּעֲפִילְטָא. אָוֹ א. וויתער שלאָפָּט אויך ניט.

אין דער פְּרִי האט זיך א. וויתער אויפּגעעהויבּן ווי איינער, ווֹאָס גִּיט צו דער רִיבְטִיקָעָר מִינּוֹת צו זיין אַרְבָּעָט אָוֹן פְּרָאַקְּ גּוֹזָאגָט : «אַיך גַּי צו דער אַרְבָּעָט». נײַן אַזְּיַגָּעָר אין דער פְּרִי דָּאָרֶף אַיך זיין בַּיִּם נַאֲטָאָרִים ; צעַן אַזְּיַגָּעָר דָּאָרֶף אַיך האָבָּן די דָּרְיִי יַדְּן בַּיִּם נַאֲטָאָרִים אַין צִימָעָר אָונְטְּעַלְּצְוָרְהִיבָּן דעם סְטָאָטוֹם.

און מיט די דָאָזִיקָע ווֹעַטְעַר אַיז ער אַוּעָך. פְּרִיר אַזְּיַגָּעָר בִּיטָּאָג אַיז ער גַּעַקְוּמָעָן אַ גְּלִיקְלַעְכָּר : אָונְטְּעַרְתָּעָר גַּעַשְׁרִיבָּן ! איינער האט גַּאֲרָגָעָסִי, אַז ער דָּאָרֶף זַיְן בַּיִּם נַאֲטָאָרִים ; דער צוֹוִיטָעָר אַיז גַּעַוּעַן אָוֹי פַּאֲרְנוּמָעָן, אַז מעַן האט גַּאֲרָנִיט גַּעַקְאָנְטָן צַוקְוּמָעָן צו אַים, אַיז דער דָּרְיִטָּעָר בְּלוּזָן, דָּרְרָגָשׂוֹן לְעוֹזִין, אַיז גַּעַזְעַמָּן אַז אַשְׁמָשָׁ.

אַיך האב זיך דערוֹאָסָט, אַז ווֹיְטָעָר אַיז גַּעַוּעַן דָּרְיִי מַאְלִי בַּיִּם פַּעַלְדְּשִׁיטִינְגָּן אַזְּנָה האט אַים נִיט גַּעַקְאָנְט אוּפְּוּכוֹן. ער האט קוּיָם גַּעַזְעַמָּן פַּאֲדַלְשְׁעוֹסְקִין אַזְּנָה פַּאֲדַלְשְׁעוֹסְקִי האט גַּעַנוּמָעָן אויף זיך צו רַוְּפָן פַּעַלְדְּשִׁיטִינְגָּן.

אַכְּבָּעָר דאס אַיז גַּעַוּעַן בְּלוּזָן אַז אַנְהָיִיב. די צַעַנְדְּלִינְגָּעָר רַוְּסִישָׁע פַּאֲרָמַאְלִיטָעָטָן האָבָּן גַּעַדְאָרֶט פָּסְדָּר אָונְטְּעַלְּצְוָרְהִיפְּטָן, פָּסְדָּר נַאֲטָאָרִישָׁע בַּאַשְׁטְּעַטְּקִוְּנוֹגָעָן.

א. ווֹיְטָעָר אַיז גַּעַגְגָּעָן טַעַג גַּעַנְצָעָן פֿוֹן נַאֲטָאָרִים צו די גַּרְינְדָּעָר אַזְּנָה פֿוֹן די גַּרְינְדָּעָר צומ נַאֲטָאָרִים. עפָּס מִיט ער עַקְשָׁנוֹת פֿוֹן איינְעָם.

וואס נעמת אויף זיך און אפקומעניש פֿאָר זינד, האט ער זיך דערנידיעז דיקט, געגאנגען צוּווַי מאָז, דריי מאָל, ווען מעוֹ האט עס געקאנט מאָכָן מיט איין גאנז.

איך האב אים איין מאָל אויסגערטעדט, האט ער געגעטֶקְעֶרט גאנז קורץ:

— אַפְּגַעַמְאָכָט, מִיר זַיְנַעַן שְׁמָשִׁים.

איך געדענְק אַ רְעֵגְנְדִּיקָן אַוּוֹנוֹת, פֿינְצְטָעָר אָוֹן נָאָס אַיְזָן גַּעוּוֹן. די לְעַצְטוּ פֶּאָרְמָאָלִיטָעַט האט באַדְאָרְפָּט דּוֹרְכְּגַעֲפִירָט וּוּרְעָן. פֶּאָדְלִישְׁוּסְקִי אָוֹן גַּרְשָׁוֹן לְעַלְיוֹן האָבָּן עַס שְׁוֹין דּוֹרְכְּגַעֲמָכָט. עַס אַיְזָן גַּעֲבְּלִיבִּן בְּלֹויִזְן אָזְמָה פֶּעַלְדְּשָׁטִין זָאָל זִי דּוֹרְכְּמָאָכָן. וּוּיְטָעָר האט גַּעַנְוּמָעַן דָּאָס פְּעַלְלָה פֶּאָפִירָן אָוֹן האָט זִיךְ אַוּוּקְגַּלְלָאָזָט צָו פֶּעַלְדְּשָׁטִיְינָס הַוִּיּוֹן. אַיְזָן אַ הַאֲלְבָעָר שְׁעהַ אַרוֹם אַיְזָן ער גַּעַנְוּמָעַן צָו מִיר אַ גִּילְקְלָעְכָּר :

— אַלְצָן אַיְזָן פֶּאָרְטִּיקָן.

ער האט גַּעַבְּלַעְטָעָרְט פֶּאָרְטָאָכְט די פֶּאָפִירָן אָוֹן פֶּלְזְלִינְגָּ, וּוּ זַיְנַעַן שְׁטִיגְעָר אַיְזָן גַּעוּוֹן, זָאָגָט ער צָו מִיר: עַס האָט גַּעַנְוּמָעַן אַרוּסְקוּמוּנוֹ אַ שְׁטִיקָל אַוְמָאָנְגָּעַנְמָלְכָקִיטָּ בַּיִּ דְּעַם דָּאָיִקְן פֶּעַלְדְּשָׁטִין; איך האָב שִׁיר נִיתְּ בְּאַקְוּמוּן אַ הַאֲלָבָּ קְעֻרְבָּל אַלְס אַ שִּׁיקְיִינְגָּל.

די מעשה אַיְזָן גַּעוּוֹן אָזְוִי: אַ, וּוּיְטָעָר האָט אַנְגְּעַקְלָוְגָּעָן צָו פֶּעַלְלָה-שְׁטִינְעָן, האָט אִים גַּעַעְפָּנְט אַ דִּינְסָט אָוֹן גַּעַרְעָגְט, וּוּמְעַן ער וּוּיְזָעָן? זָאָגָט ער: «גַּיטְ אַיבָּעָר די דָאָזְקָעְ פֶּאָפִירָן דָּעַם בְּאַלְעָבָּאָס, זָאָל ער זִי אַונְטְּעָרְשְׁרִיבָּן. איך וּוּעָל וּוּאָרְטָן דָּא אַיְזָן קָאָרְדִּיאָר». די דִּינְסָט האָט אָזְוִי גַּעַטְאָן. וּוּיְטָעָר אַיְזָן גַּעַזְעָסָן אַיְזָן קָאָרְדִּיאָר, האָט גַּעַהְעָרָט וּוּיְ אַיְזָן זִי קָאָבְּגִינְעָט מִישְׁטָט פֶּעַלְדְּשָׁטִין אַיבָּעָר די פֶּאָפִירָן, ער האָט גַּעַהְעָרָט אַפְּלָיָה, וּוּיְ עַס סְקָרִיפָּעָט די פֶּעַדְעָר. בָּאָלְדָּ אַיְזָן אַרוּסִים די דִּינְסָט אָוֹן האָט אִים גַּעַגְבָּן די פֶּאָפִירָן אַונְטְּעָרְגְּנְשְׁרִיבָּעָן. ער האָט גַּעַנְוּמָעַן די פֶּאָפִירָן אָוֹן גַּעַלְלָאָזָט זִיךְ צָו דּוֹעַ טִיר. בַּיִּם אַרוּסְגִּין הַעֲרָט ער וּוּיְ פֶּעַלְדְּשָׁטִין רְוַהַט די דִּינְסָט. וּוּעַן ער אַיְזָן שְׁוִין גַּעוּוֹן אָזְוִי יַעֲנָעָר זִיְתְּ טִיר, אַיְזָן די דִּינְסָט אַרוּסְגַּלְלָאָקָן אָוֹן האָט אִים גַּעַרְוָן, הַאלְטָנְדִּיק אַיְזָן האָנְטָן אַ מְטָבָע. ער אַיְזָן אַיְלִיק פֶּאָרְשָׁוֹאוֹנְדָן גַּעוּוֹאָרָן אַיְזָן דּוֹעַ פֿינְצְטָעְרָנִיָּשׁ ...

דער גוטער פֿעלְדְּשְׁטִין האט געמיינט, און מיר האבן אים צו געשיקט
די פֿאָפִירָן מיט אַ שִּׁיקְ-יִינְגֵּל, האט ער זיך דער מאָנט, און מען דאָרָף
דעם יִנְגָּל עֲפָעֵם גַּעֲבָן.

א. ווֹיְטָעָר, ווֹיְאִיךְ האָב בְּאָמְעָרָת, האָט עַס הַגָּהָה גַּעֲטָאָן.

פֿאָר דער גַּאנְצָעָר צִיְּתָה האָט ווֹיְטָעָר סִיסְטָמָאַטִּישׁ גַּעַהְאַלְטָן פֿרְצָן
וּוַיְיַיְתָּר פֿוֹן דער גַּאנְצָעָר אַרְבָּעָט אַרוֹם דער טַעַטְעָר-גַּעַזְעַלְשָׁאָפֶּט. פֿרְצָן
הָאָט גַּאֲרָנִיט גַּעַזְעָאָסֶט וּוֹסֶט פֿאָר אַנוֹ אַרְבָּעָט ווֹיְטָעָר אַונְ טִילְוָוִיָּה אַיךְ
הָאָבָן דּוֹרְכְּגַעְמָאָכָט, בֵּין מִיר האָבָן גַּעַהְאָט אַ פֿאָרְטִּיקָן גַּעַדְרוֹקָטָן עַקְּזִיָּה
וּמַפְלָאָר פֿוֹן דער טַעַטְעָר-גַּעַזְעַלְשָׁאָפֶּט אַונְ דִּי אַקְצִיעַ-בִּיכְלָעָד. ווֹעָן
אַיךְ האָב עַס אַיִּם אַמְּאָל פֿאָרְבִּיגְ-יִינְדִּיק דּוֹרְצִילִיט, אַונְ ער גַּעַזְעָאָן גַּעַזְעָאָן
רִידְטָן פֿוֹן ווֹיְטָעָרָט מַעְרָקוּרְדִּיקָּעָר רִיטְעָרְלַעְכָּעָר בְּאַצְיאָנוֹגָג.

עַס זִינְגָּעָן גַּעַזְעָאָן מַאְמָעָנָט, ווֹעָן מַעַן האָט גַּעַהְאָט זִיְּעָר נִיְּטִיק
פֿרְצָעָס הַילְּךָ, ווֹיְטָעָר האָט זִיךְ אַבְּעָר פֿאָרְעָקָשָׁט אַונְ אוּסְטָגְעָמָעָטָן מַטְרָה
צַו זִין פֿרְצָן. אַנוּמָלָט האָבָן מִיר אַפְּגָעָרְעָדָט, אַונְ ער, ווֹיְטָעָר, זָאָל אַנְזָן
קְלִינְגָּעָן אַונְ אַיִּם בַּעַטְנָן זַעַן זִיךְ מִיט אַיְינָעָם, אַוְיָחָד וּוּעַלְכָן בְּלוֹזָן
פֿרְצָעָס הָאָט גַּעַקְאָנָט האָבָן אַ פֿוֹרְקָוָנָג. אַפְּגָעָרְעָדָט אַונְ פֿאָרְגָּעָסָן. אַין אַ פֿאָר
טָעַג אַרוֹם, ווֹעָן מִיר בִּידְעָה האָבָן גַּעַהְאָט אַ "זִּיכְוָנָג" אַונְ מִיר זִינְגָּעָן גַּעַזְעָאָן
קוּמוֹעָן צַו דער אַנְגָּעָלְגָּנוֹהָיִם, וּוּלְכָעָר פֿרְצָעָס אַבְּדָרָפֶט עַלְלִידִיקָן,
הָאָט זִיךְ אַרְוִיסְגָּעָשְׁטָלָט, אַונְ עַס אַיִּן נִישְׁטָעָר לְרִילִידִיקָט.

וֹיְטָעָר האָט גַּעַשְׂוִיגָן. דּוֹרְגָּאָד האָט ער גַּעַזְעָאָט עֲפָעָם אַוְמָבָאָד
הַאלְּפָן: "אַיךְ קָאָן נִיט מַטְרָה זִין פֿרְצָן. עַס אַיִּן מִר שָׁוֹעָר צַו שְׁלָעָפָן
פֿרְצָעָס אַוְיָחָד צֻום מַרְיִיבְּסָן פֿוֹן טַעַלְעַטְאָן".

די אַיְבָּרְעִיקָּע מִיטְגְּלִילְדָּעָר פֿוֹן "קִינְסְטָלְעִירִישׁ רַאֲטָן" האָבָן שְׁוִין
לְאָנָג פֿאָרְגָּעָסָן אַונְ דער אַסְיָה בֵּין נָה דְּאוֹזִידָאָגָעָה, אַונְ דּוֹעָם אַונְגְּטָעָרָה
גַּעַשְׁרִיבְּגָעָנָם פֿאָפִירְלָה אַונְ בְּכָלְלָה אַונְ דער טַעַטְעָר-גַּעַזְעַלְשָׁאָפֶּט.
די פֿאָרְמָעָלָע זִיְּט אַיִּן גַּעַזְעָאָן פֿאָרְטִּיק אַונְ אָ. ווֹיְטָעָר האָט זִיךְ
גַּעַנוּמָעָן גַּרְיִיטָן אַיִּין וּוֹעָג אַוְיָין. ער האָט גַּעַהְאָט פֿוֹלָעָעָס מִיט
סְטוֹקְטוֹטָן פֿוֹן דער גַּעַזְעַלְשָׁאָפֶּט אַונְ אַקְצִיעַ-בִּיכְלָעָד, אַבְּעָר קִינְזָן גַּרְאָשָׁן
אַוְיָחָד חֹצָאָות הַדְּרָךְ. אַיךְ האָב אַנְגָּעָהוֹבָן אַיְינְטָעָהָן מִיט אַיִּם, אַונְ מעַן
מוֹ שָׁאוֹן פֿאָר אַיִּם כַּאֲטָש אַבְּיִסְלָעָט, ווֹיָלָא אַוְיָי וּוּטָעָר זִיךְ זִיךְ נִיט
קְאָנוֹעָן בְּאַוּעָגָן. ער קָאָן בְּלִיבָּן זִיכְוָנָג אַיִּין אַ שְׁטָאָט אַונְ נִיט קְאָנוֹעָן פֿאָרָן

וועגן דעם. אבער עס האט ניט געהאלפֿן, ער האט ניט געוואלט הערן וועגן דעם.

ער האט גענומען א קלינעם אוואנס אין "פרידנד", האט זיך פָּאַרְזַּ שפֿאַרט אויף אכט טאג צייט בי מיר אין צימער אוון גענומען איבער-צען עפָּעַס א ראמאן פֿוֹן דִּיְתְּשֶׁשְׁ פֿאָרָר א קִיעּוּוּר צִיטְוָנָגּ מִיטְן אוֹוָאנָס ווועט ער זיך דערשלעפֿן בייז קיעו. אין קיעו ווועט ער אַפְּזַעְצֵן דִּי אַיבְּעָרוּזְעָנוּגּ אַוְן ווועט פֿאָרָן ווַיְתְּעַרְךָ.

אוון אַזְּוִי אַיְזָה ער אַוּוּקְגַּעַפְּאָרָן, שְׂטִילְ, פֿאָרְטְּרָאָכְטְּ אַוְן עַרְנָסְטְּ. אַוִּיפְּן ווַאֲקוֹאָלְ, שְׁוִין שְׁטִיעַנְדִּיקְ בְּיִם פֿעַנְצְּטָעַרְ פֿוֹן ווַאֲגָאָן, האט ער מיר מיט אַהֲלָבָן שְׁמִיכְלַ גַּעַזְגַּטְ :

— אַט אַזְּוִי בֵּין אַיךְ אַמְשָׁחָתְ. גּוֹט אַזְּוִי. אַזְּוִי דָּאָרְפְּ זַיְן.

אוון ער אַיְזָה אַוּוּקְגַּעַפְּאָרָן.

פֿוֹן קִיעּוּוּ הָאָב אַיךְ דֻּרְהָאַלְטָן פֿוֹן אַיְם דַעַם עַרְשָׁטָן בְּרִיוּוּ. ער האט געהאלט אַ קלינע פֿאָרְאָזְמָלְנוּגּ מִיטְ יִדְיְשִׁישְׁ סְטוּדָעָנָטְ אַוְן מִיטְ עַטְלָעָכְ יִדְיְשִׁישְׁ אַינְטָעַלְגַּעַנְטָן. דִּי נִיסְ ווַעֲגָן דַעַר טַעַטָּעַרְ-גַּעַזְעַלְ.

שָׁאָפְטְ אַיְזָה אַוְיְגַּעַנוּמָעַן גּוֹוָאָרָן מִיטְ באַגִּיסְטְּרָוָרָגְ :

עס האט אַנְגְּגָהָוִבָּן אַרְיִינְקָוּמָעַן דָּאָס עַרְשָׁטָעְ גַּעַלְטָן פֿוֹן פֿאָרְקוּיְחַ פֿוֹן דִּי אַקְצִיעַס. ווַיְתְּעַרְסָ בְּרִיוּוּ זִינְגָּעַן צּוֹם אַנְהִיבָּ גּוֹוּעָן אַפְּטִימִיסְ טִישָׁעָ : אַיְן דִּי מִיסְטָעְ שְׁטָעָטְ הָאָבְן זִיךְ זִיךְ אַרְגָּאַנְיִירָטְ קָאַמְּטִיטָעָנָטְ אַוְן ער האט זִיךְ אַיבְּעָרוּגְעָגְעָבָן דַעַם פֿאָרְקוּיְחַ פֿוֹן דִּי אַקְצִיעַס. ווַיְתְּעַרְסָ בְּעַסְטָעָרְ פֿרִידְנַדְ, מַעֲבָדָלְ עַלְקִיןְ, האט זִיךְ גּוֹוּמָעַן פֿאָרְשְׁפְּרִיטָן אַקְצִיעַס אַוְן פֿוֹן אַיְם פֿלְעָגָן זִיךְ בָּאַקְוּמָעַן גַּאנְצְ סָאלְדִיעַ סָומָעַן. מִיר הָאָבָן דָּאָס גַּעַלְטָן אַרְיִינְגְּעַלְיִיגְטָ אַיְזָה בָּאַנְקָ פֿוֹן מְ. שְׁעַרְעַשְׁעוּסְקָיְ. וּאֱסָעָס אַזְּוִי גּוֹוָאָרָן מִיטְ גַּעַלְטָן אַיְם דַעַר צִיטְ פֿוֹן דַעַר מְלַחְמָהְ, ווַיְסָמְךְ אַיךְ נִיטְןְ. פֿוֹן ווַיְתְּעַרְסָ בְּרִיוּוּ אַזְּוִי גּוֹוּמָעַן קְלָאָרְ, אַזְּדִי טַעַטָּעַרְ-גַּעַזְעַלְשָׁאָפְטְ האט אַרְוִיסְגְּעַרְפְּן אַגְּרוּסְן אַינְטָעַרְעָםְ. עַס אַיְזָה מִיר אַבעָרְ גּוֹוָאָרָן קְלָאָרְ, אַזְּזִוְיְתְעַרְ אַלְיִין

¹ אַלְעַ ווַיְתְּעַרְסָ בְּרִיוּוּ צּוֹ מִרְ פֿאָרָר דָּאָזְיִקְעָרְ צִיטְ הָאָב אַיךְ לִיְזָעָרְ נִיטְ בְּיִיְ. וַיְזִינְגָּעַן גַּעַבְלִיבָּן מִיטְ אַלְעַ מִיעַן פֿאָפְּרִיןְ פֿאָרְפְּאָקְטְ אַיְן קָאַסְטָנָס אַיְן אַקְלִילְרַ אַיְן וַאֲרַשְׁעָ. אַיךְ קְאָן זִי וַסְטָאַקְוּמָןְ. מִינְגָּעַן בְּרִיוּוּ זַוְ אַ. וַיְיִטְבְּרָן הָאָבָן אַבְּיִילְזָן, וַיְתְּעַרְסָ הָאָט זַוְיִילְהָאָטְ דַעַר אַיְנָהָרָעָן. דַזְדַּזְ אַיְנָהָרָעָן הָאָט מִינְגָּעַן בְּרִיוּוּ צּוֹ אַ. ווַיְתְּעַרְןְ.

וועט וויניק אויכטאן. מען דארף «באארבעטען» שטעט דורך אנדערע מענטשן.

איך האב אングעהויבן צונזישרייבן זיך מיט שטעט און אנטאפן דעם דוחק, ווער פֿון אונדזערע שריבער פֿונעט «קונסטראט» וואלאט. געקאנט אויכטאן בי זיי עפֿעס פֿאָר דעַר טַעַטֶעֶר-געזעלשאָט. פֿון עטְלַעַכְעַט שטעט האב איך באָקומוען ענטפֿערעס מיט אָנוֹייזונגגען, וועמען פֿון די יידישע שריבער זיי וואָלטן געווארלט האבן פֿאָר דעם צוועק.

פֿון ריגע, למשל, איז געקומען אַידיעה, אָו פֿרְיעַר שלום אַש און שפעטער איך וואָלטן געקאנט עפֿעס אויכטאן פֿאָר דעַר טַעַטֶעֶר-געַזעלשאָט.

איך האב עס געגעבן צו וויסן וויתערן און ער איז געווען מלא שמחה.

וויתער האט זיך אָרוּיסגעשטעלט, אָו ווען פרְץ פֿאָרט קִין פֿעַז טערבורג, ברענget ער די גאנצע סומען, וואָס איז נִיטיק צוֹזְגִּין באַלד אָו דעַר אָרגָאנִיזְרָונֵג פֿון טַעַטֶעֶר. איך געדענַק נִיט אִיצְט גַּעֲנֵי, פֿון וואָגַען איך האב געשעטן אָזְעַלְכַּע זִיכְבָּרַע יִדְיעָות ווועגן פֿעַטְעַרְבּוֹרְג. ער מיר דוכט, אָו דעַר גאנצעער ענֵין פֿעַטְעַרְבּוֹרְג שטאמט פֿון וויתערן. ער האט געקאנט פֿעַטְעַרְבּוֹרְג, ער האט דאָרט געהאט פֿאָרְבִּינְדוֹגָען אָוֹן אָפְּנִים. אָו דאס איז געווען זיין פֿאָרטְשָׁאָג.

איך האב אָפְּגַעַזְכַּט אָשָׁן. ער איז דענסטמַאל נִיט גַּעֲזָעַס אַוְתְּ אָרט. אָווֹזָאי אָוּן ער מספֿים צו פֿאָרְן קִין רִיגַּע פֿאָר דעַר טַעַטֶעֶר-געַזעלשאָט.

אויסגערכֿט אָשָׁן קִין רִיגַּע, האב איך אָנגעהויבן קְנַעַן מיט פרְצָן. פרְץ אָוּן מספֿים. דארף מען זיך צונזישרייבן, בילדוֹן דאָרט אַקְאַמִּיטְעַט. וואָס זאָל אויכְעַנְעַמְעַן פרְצָן, וואָס זאָל בְּכָלְל אָרגָאנִיזְרָון דאָרט די גאנצע זאָר. דאס האב איך דורך אַברְיוֹ אַיבְּעַרְגְּעַנְעַבְן וויתערן. וויתער האט זיך צוֹאַמְעַנְגַּעַשְׂרִיבָן מִיט ש. אַנְסְקִין אָוּן פרְצָעַס דִּיזְעַס אַיז אָרוּס פֿון מִין דְּשׂוֹת. זי אַיז אַרְיְבָרְד צו אַ. וויתערן אָוּן ש. אַנְסְקִין.

מיט אָמְגַעַדְולֵד האב איך געווארט אויף די רַעֲזַלְטָאָטן פֿון שלום אָשָׁס דִּיזְעַס קִין רִיגַּע. רִיגַּע אָוּן געווען כָּמַעַט אַינְגַּע פֿון די רַיְיכְסְטָע

שטעט און און און א געוויסן זין — די קולטוראל-יידישטען. אין "הריינד" קוּם און קאָריעספֿאנְדַעְנְצִיעָס וועגן די הַכְּנוֹת צוּ אַשֶּׁש אוַיְגָנָמָעַ, שְׁפַעַטְעָר וועגן דער אוַיְגָנָמָע גוֹפָא וועגן דעם דערָפָאַלְג פָּונָעַט יונְגַן שְׁרִיךְטַ שְׁטָעַלְעָר אֵין דער דָּזְיָקָעָר שְׁטָאַט. אַיך זָקָע עַפְעָס וועגן דער אַיְגָנְטַ שְׁכָעָר שְׁלִיחָה, מִיט וּוּלְכָעָר אַש אֵין גַּעֲפָאָרְן קִין רִיגָּע, וועגן דער טְעַמְּטָעָר-גְּעוֹזָלְשָׁאָט — וועגן דעם קִין וּוּאָרְט נִיט. עַס אֵין אַוְעָק אַ קְּרוּצָע צִיְּט אֵין אַיך האָב גַּעַחְאָט דעם גַּעַנוּיִם. גַּאנְצַ טְרוּיְעִירִיקַן באָדַ רִיכְטַ: דער יונְגַעַד אַש אֵין גַּעַוּעַן אָזַי פְּאַרְשִׁיפְּרָוֶת פָּוּן זַיְן דָּעַרְפָּאָגַן, אַלְעַ זַיְנַעַן גַּעַוּעַן אָזַי פְּאַרְנוּמָעַן מִיט דער פְּיִיעַרְוָג פָּוּן דעם יונְגַן שְׁרִיכְטַשְׁטָעָלָעָר, אָוּ מעַן האָט פְּאַרְגָּעָסַן דעם עַיְקָר.

שְׁלוּם אַש אֵין גַּעַקְוּמָעַן צְרוּרִיק אַ שְׁטָרָאַלְנְדִיקָעָר. אַיך רָעַד מִיט אִים וועגן זַיְן שְׁלִיחָה. עַר קוּקְט מִיד אָן: עַר האָט זָקָע אָזַי גַּעֲפָאָרְן קִין רִיגָּע.

עַר האָט באַמָּת פְּאַרְגָּעָסַן, צְוָלִיבָן וּוּאַס עַר אֵין גַּעֲפָאָרְן קִין רִיגָּע.

דאָס אֵין גַּעַוּעַן דער עַרְשְׁטָעָר דָּוְרְכְּפָאָל מִיט אַיְנָעַם פָּוּן אַונְדוּעָר קוּנְסְּטַ-רָּאָט.

מִיט פְּרַצְעַס רִיזְעַ אֵין עַס גַּעַוּעַן פְּיַל קָאַמְּפְּלִיצְרָטָעָר. פְּרַצְעַן אוַיְקָה הַיְּבוֹן אֵין אַוּוּקְשִׁיקָן קִין פָּעַטְעַרְבָּוָרג אֵין גַּעַוּעַן אַ סְד שְׁוּעוּדָעָר, וּוּ אַוִּיכְהַיְּבוֹן אַשְׁן אֵין אַוּוּקְשִׁיקָן אַיִם קִין רִיגָּע. עַס האָט זָקָע זָקָע אַגְּנְגָעָהָיוֹבָן אַ קָּאַרְעַסְפּֿאַנְדַעַן, אַין וּוּלְכָעָר עַס הַאָבָן אַגְּנְגִיל גַּעַנוּמָעַן אָ, וּוּיְטָעָר אַנְ-סְקִי, דִּינְגְּזָאן אֵין אַיך. אַיך האָב גַּעַשְׁרִיבָן צוּ וּוּיְטָעָר, וּוּיְטָעָר צוּ אַנְ-סְקִי, אַנְ-סְקִי צוּ דִּינְגְּזָאן אֵין דִּינְגְּזָאן, פָּוּן פְּרַצְעַס אֵין זַיְן נָאָמָעָן, צוּ אַנְ-סְקִי.

געַנְטָעָר צוּ דער רִיזְעַ אֵין פְּרַץ גַּעַוּאָרְן קָאַפְּרִיוּנָעָר אֵין גַּעַרְוּזָעָר. עַס האָט זָקָע אַגְּנְגָעָהָיוֹבָן אַ סְדָה מִיט וּוּאוּנְרָעָכֶת פְּאַרְ פְּרַצְעַן אַין פְּעַטְעַרְבָּוָרג. פְּרַץ האָט גַּעַטְעַנְהָתָה, אָז עַר וּוּלְיָ נִיט גַּבְעַנְגָּעָן קִין וּוּאוּנְרָעָכֶת, הַפְּלָל — כָּאַטְשָׁ גַּי אֵין שָׁאָפָּ אַפְּ דִּי וּוּאוּנְרָעָכֶת-גִּזְוָרוֹת פְּאַר יִידְן צְוָלִיבָן פְּרַצְעַס רִיזְעַ, נָאָך לְאַגְּעָ שְׁמוּסָן, בְּרוּיְוָ-שְׁדִיְבָעָנִישָׁן אֵין דָעַפְּעַשְׁ-פְּלִידָה עַרְיִי אֵין מַעַן דָּוְרְכְּגַעְקָוּמָעָן, אָז פְּרַץ פְּאַרְטָ נִיט קִין פָּעַטְעַרְבָּוָרג גוֹפָא; עַר פְּאַרְט בְּלוּזָן קִין פְּיִינְלָאָנד, אֵין אַ שְׁטָאַט, וּוּאַס אֵין אַ שְׁעה אַדְעָר צְוּוּיִי רִיזְעַ פָּוּן פָּעַטְעַרְבָּוָרג. וּוּאוּגָעָן וּוּעַט עַר אֵין פְּיִינְלָאָנד; אֵין פְּעַטְעַרְבָּוָרג וּוּעַט עַר בְּלוּזָן האַלְטָן דֻּעַם פְּאַרְטָרָאָג אֵין אַרְוִיסְטְּרָעָטָן אוַיְפָן

באנקעט פֿוֹן פֿעַטְנֶרְבּוֹרְגֶּעֶר עֲשִׂירִים אָוֹן פֿאַלְ-טוֹעֶר, אוֹיפּ וּוּלְכָן עַט
דָּאָרָףּ גַּעַשְׁאָפּן וּוּרְזָן דִּי נִיְּתִיקָע סָוּמָע פֿאָרָן טַעַטְעָר.

נָאָר נְעַנְטָעָר צֹ דָעֵר רִיּוֹעַ — וּוּרְטָטְרָז שָׁוִין גָּאָר נְעַרְוּעוֹן.
דאָס שְׂדָעָקָט מִיר זַיִינָר. פֿרְץ, וּוּעָן עַר אַיְזָן בְּלוֹיוֹן קָאָפְּרִינוֹעַ, קָאָן עַר
אלְצָאָבְּרָקָעָרְנוֹן מִיטָּן קָאָפּ אַרְאָפּ, בְּקָרְטָטָגָן גָּאָר וּוּעָן עַר אַיְזָן נְעַרְוּעוֹן.
נְעַרְוּעוֹן אַיְזָן פֿרְץ גַּעַוּעוֹן צְוִילִיכּ צְוִויִּיכּ אַוְרָזָאָקָן: עַרְשָׁתָּנוֹס אַיְזָן אַיְם
טַאָקָעָט גַּעַוּעוֹן זַיִינָר שְׂוּעָר צֹ גַּנְבְּעָנָעָן וּוּאוּרְנָעָט. זַיְן שְׂטָאָלִיךּ הָאָט
שְׂטָאָרָק גַּעַלְיטָן: עַר, דָעֵר גְּרָעָסְטָעָר שְׂרִיפְּטָעָלְעָר בִּי יִידָּן, קָאָן נִיט
אַרְיִינְקָומָעָן קִיְּין פֿעַטְעָרְבּוֹרָג פֿרְייַי: אָוֹן צְוִוְיָתָנָס אַיְזָן פֿעַטְעָרְבּוֹרָג גַּעַוּעוֹן
פֿאָרָ אַיְם אַיְזָן גַּאֲנָצָן אַפְּרָעָמְדָע וּוּלְטָט. רָוִישָׁה הָאָט עַר גְּרָעָדְעָט שְׁלָעָכָט,
גַּעַוּעוֹן וּוּיטָן פֿוֹן רָוּסָן. עַר אַיְזָן גַּעַוּעוֹן דּוּרְכָּאָיס אַפְּרָוִילְשָׁעָר יִיד אַיְזָן אַפְּרָעָמְדָע סְבִּיבָה.
הָאָט אַלְעָ מַאְל גַּעַהָאָט שְׂטָאָרָקָן בִּינְעַטְבָּעָר אַיְזָן אַפְּרָעָמְדָע סְבִּיבָה.
אַיְךְ הָאָבּ מַוְרָא גַּעַהָאָט לְאַיְזָן פֿרְץָן אַלְיָיָן אַיְזָן פֿעַטְעָרְבּוֹרָג. אַבָּעָר
וּוּרְזָאָל פֿאָרָן מִיטָּן אַיְם? דִּינְגָּזָן? וּוּעָגָן דָעֵם קָאָן גָּאָר קִיְּין רִיְּדָן נִיט
זַיְן. עַר וּוּטָט נָאָר זַיְן מַעָר נְעַרְוּעוֹן פֿוֹן פֿרְצָן אַיְזָן עַר וּוּטָט פֿרְצָן גָּאָר
אַרְאָפְּשָׁלָאָגָן פֿוֹן טְרָאָפּ. הַכְּלָל, אַיְךְ שְׂרִיבָּזִיךְ דּוֹרְךְ מִיטָּן וּוּיטְעָרָן. עַר
פֿאָרָט קִיְּין פֿעַטְעָרְבּוֹרָג. עַר וּוּטָט זַיְן לְעַבְנָן פֿרְצָן. אַיְזָן וּוּיטְעָרָן הָאָט
אַלְעָ מַאְל גַּעַוְוִירְקָט אוֹיפּ פֿרְצָן בָּאָרוֹאִינְקָדִיקָּה. וּוּיטְעָרָן, מִיטָּן זַיְן מִיטָּן
טִישָׁר פֿאָרְגָּעָטְעָרְוָרָג פֿוֹן פֿרְצָן, הָאָט גַּעַקְאָגָט אַיְנְשָׁטָילָן שְׁטוּרְעָםָס אַיְזָן
פֿרְצָן. אוֹיפּ פֿרְצָן הָאָט בְּכָל גּוֹט גַּעַוְוִירְקָט, וּוּעָן עַר הָאָט גַּעַהָאָט בִּי
דָעֵר זַיְטָן זַיְנָעָם אַפְּרָגְּעָטְעָרָר.

א. וּוּיטְעָרָן אַיְזָן פֿרְלָעָר אַפְּגָּעָפְּאָרָן קִיְּין פֿעַטְעָרְבּוֹרָג. אַיְךְ הָאָבּ בָּאָ
קוּמָעָן פֿוֹן אַיְם אַבְּרָיוֹוֹן אַיְזָן וּוּלְכָן עַר שְׁילְדָעָרט מִיר מִיטָּן לִיכְטִיקְ
סְטוּ פֿאָרְבָּן דִּי הָאַקְעָנְגָּגָעָן אוֹיפּ דּוּרְפָּאָלָג פֿוֹן דָעֵר דָאָזְקָעָר אָונְגְּטָעָר
נְעַמְּנוֹגָן. אַלְעָ וּוּאָרְטָן אוֹיפּ פֿרְצָן. אַיְן דָעֵם אַרְיֶנְגָּאָמָס-קָאָמִיטָעָט זַיְנָעָן דִּי
בָּעָסָטָע אַיְזָן סָאָלְדִיסָטָע מְעַנְטָשָׁן. הַכְּלָל, פֿעַטְעָרְבּוֹרָג עַטְבָּטָן דִּי קָעְשָׁעָנוֹ
אוֹן פֿאָרָעָנְטָהָעָרט דִּי גַּאֲנָצָע טַעַטְעָרְ-פֿרָאָגָע אָונְדוֹעָרָע.

עַנְדְּלָעָךְ אַיְזָן פֿרְץ מִיטָּן זַיְן פֿרְיוֹי אַרְיוֹסְגָּעָפְּאָרָן קִיְּין פֿעַטְעָרְבּוֹרָג.
דָּאָט אַיְזָן גַּעַוּעוֹן סְוֻףּ מַעְרָץ 1911.
אַיְךְ וּוּיסָטָן נִיטָּן פֿאָרוֹואָס, נָאָר ג. ל. פֿרְצָעָס רִיּוֹעַ קִיְּין פֿעַטְעָרְבּוֹרָג
הָאָט אַלְעָמָעָן פֿאָרְאִינְטָעָרְעָסִירָט. מְעַן הָאָט אוֹיפּ אַיְר גַּעַלְיִיגָּט זַיִינָר

עכזריק מיט דער נויטיקער סומע פאָר דער עַפְנָגָן פֿון אַ גִּיעָם מאָ דער בענעם יידישן טעאטער.

עס איז געווען דאס ערשות מאל, וואס א גרויסער יידישער שrifט
שטעלעדר אוון א גרויסער יידישער פערזונעלעבקייט פון יידישן תחום איז
אורייסגעגלאָרן מיט א קולטור-שליחות צו יידישע מאנגאנטן. דער מאָ
מענט איז געווען א גינסטיקער. אַפְּלוֹ אַין דִּ סָמָע אַסִּימְלִירְטָע יִדִּישָׁע
קרערין האט מען זיך אַנְגָּהָהָבוֹן אַינְטָעָרֶטָּרָן מיט יִדִּישָׁר קָוָטָר,
מיט דער נײַעַר יִדִּישָׁר לְטַעֲרָאָטוֹר אַון מיט יִדִּישָׁ שְׂרִיפְּטָעָלָעָר.
איך האב גערווען און מיט אומגעולד געווארט אויף דעם אויסגןגו
פּֿוֹן דעם גרויסן באָנקעט אין פּֿעַטְּעַרְבָּרג. עס איז געווען אַפְּגָּרָעָדָט,
אוֹ. ווֹיטָעַר טַעַלְעַגְּרָאַכְּרָט מִיר תִּיכְּפָּה בֵּינְאָכָּט נָאָכָּן באָנקעט ווּעַגְּן
די רַעֲוָלְטָאָטָן. לוֹיטָיַן חַשְׁבָּוֹן, האב איך באָדָאָרָט אויף מאָרגָן אין
דער פָּרִי נָאָכָּן באָנקעט האָבָן אַ דַּעַפְּעַשׂ פּֿוֹן ווּוִיטָעָן. פָּרִי בֵּין איך
גַּעֲקָומָעַן אַין רַעֲדָאָקְצִיעַ. אַלְעַ האָבָן געווארט אויף דער דָּזְקָעָר דַּעַ
פְּשָׁעַעַשׂ, אַבעָּר זִי אַיז נִיט גַּעֲקָומָעַן. בִּיטָּאָג, פָּאָרְגָּנָאָכָּט, אָוָונָט — נִישְׁטָאָ
סִיְּנָי דַּעַפְּעַשׂ.

שפטם ביניינאכט, וווען איך בין געקוומען צו זיך אהאיכ, אין אויך
מיין טיש געלעגן א דעפעשע. איך האב זי נערוואען געהאנט און מיר
פושט פינגענטער געווארן אין די אויגן. פון אין זוארט אין באשטאנגען
דאפעשע : פרראואלדיל" (דורכגעווארן).

אוֹן אַט וּזְאָס אַ. וּוַיִּתְעַר הַאַט מֵיר אַיְבָּעָגָעָבָן, וְזָאָס עַס אַיְן
גַּעֲשָׁעַן אוֹף יַעֲנָעַם בְּאַנְקָעַט, אַיְן אַ בְּרִיוֹ אַוְן דַּעֲרָנָאַךְ מִינְדָּלְעַץ :
אוֹיְפָן בְּאַנְקָעַט אַיְן גַּעֲקָוּמָעַן דַּי סָאַמְעַן סְמָעַטְעָנָעַן פָּוֹן דַּעַר יִדְישָׁעַר
כְּבוֹרוֹזָהָזָאַיְעַ אַוְן אַיְנְטָעַלְגָּעַנְצַׂן פָּוֹן פַּעַטְעָרְבָּוֹרָג. גַּעֲוֹוֹן אַוְעַלְכָּבָע גַּעַסְטָן,
זָוֹזָאַס הַאַבָּן אַלְיִין לִיְכַּט גַּעֲקָאנְט גַּעַבְנַן דַּי סְוּמָאַיְ. וּזָאָס אַיְן נִיְּתִיק גַּעַוְוָעַן
פְּקָאַרְן גַּעַפְּלָאַגְּנָטָן טַעַטָּאַטָּעַר. אַ. וּוַיִּתְעַר אַוְן אַנְ-סָקִי זַיְבָּעַן גַּעַוְוָעַן אַיְבָּעַרְ
דַּאַשְׁתָּאַט : עַס הַאַבָּן זִיךְ אַפְּגָרְוֹעַן אַזְוִי פְּיַל מַעֲנַתְשָׁן ! גַּאנְצַׂן פַּעַטְעָרְבָּוֹרָג
אַיְזַׂן גַּעַוְוָעַן פְּאַרְטְּרָאַטָּן — דַּי גַּרוֹוִיטַּבְּרוֹזָהָזָאַיְעַ. דַּי אַיְנְטָעַלְגָּעַנְצַׂן דַּוְרָךְ
אַיְרָיעַ גַּרוֹוִיסַּע אַדוֹזָאַקָּאַטָּן אַוְן דַּי זַעַמְאַקְרָאַטִּישָׁע אַיְגָנְטָעַלְגָּעַנְצַׂן דַּוְרָךְ
סְסֶטְדָּעַנְטָן אַוְן דַּוְרָךְ רַוִּישַׁ-יִדְיִישָׁ שְׁרִיּוֹטְשָׁטָעַלְעַד .

ווען פַּרְצֵץ אִינוֹ אָרוּין אֵין זָהָה, האט מען אַים גַּעֲמָכֶט אֹזָא אָוֹאַצְיָע, וועילכע מען האט ניט גַּעֲקָגָנֶט דָּעַרְדוֹאַרְטָן פָּוּן אֹזָא צְדָלְלָעָךְ-מְאַנְירְלָעְכָּעָר אָנוֹ פַּעֲשָׁנָאַבְּעָלָעָר גַּעֲזָלְשָׁאָפְּט.

פַּרְצֵץ אִינוֹ אָוִיךְ גַּעֲוֹעַן אַיבְּעָרָאַשְׁת אָנוֹ אַבְּיסָל פְּאַרְלוֹיְרָן. דָּעַר פְּאַרְזִיכְעָר פְּוֹנָגָם בָּאנְקָעָט אִינוֹ גַּעֲוֹעַן דָּעַר הַיְּסָטָאַרְקָעָר שְׁדוּבָּנוֹאָוּ.

עַנְדַּלְעַד האַבָּן זִיךְ אַנְגָּעָהוֹבִין דִּי רַעֲדָעָס.

שְׁדוּבָּנוֹאָוּ האַט גַּעֲפָנֶט דָּעַם בָּאנְקָעָט מִיטָּא רַעֲדָעָ אֵין רַוְּסִישָׁן. «אִיךְ האַב בָּאַלְד בָּאַמְּרָקְט — האַט מִיר וּוּיְיטָר גַּעֲשָׁרְבִּין אָנוֹ דָּעַרְגָּאָר דָּעַרְצִיכְיָט — אָז בַּיִּ פְּרָצָן צִיטָעָרֶט דִּי אַוְנְטָעָרְשָׁטָע, פְּלִיְּשִׁיקְעָ מַעֲכְטָקָע לִיְּפָט. עַד האַט אַנְגָּעָהוֹבִין זָוְכָן מִיטָּא דִּי אוֹיגָן. אִיךְ האַב עַס בָּאַמְּרָקְט אָנוֹן האַב בָּאַלְד זִיךְ אַוְיְגַּעְהוֹבִין פָּוּן מִין אַרְט אָנוֹ גַּעַז שְׁטָעָלֶט זִיךְ הַינְּטָעָר אִים. עַד האַט אַ קָּוק גַּעֲטָאָן אוֹיף מִיר מִיט אֹזָא בִּיטְעָרְקִיתָה, אָוּ מִיר אִינוֹ גַּעֲוֹאָרְן קָאָלָט. אִיךְ האַב בָּאַלְד דָּעַרְפְּלָט, אָז עַפְּס וּוּט גַּעַשְׁעָן. אִיךְ בֵּין גַּעַשְׁטָאָנָעָן הַינְּטָעָר אִים. פְּרוּבִירֶט שְׁמִיכְיָה לְעֵן, פְּרוּבִירֶט קָוּקָן אוֹיף אִים זָאָרְגָּלָאָן אָוּן רַוְּאִיק, דַּהָּ אִיךְ האַב זִיךְ גַּעֲמָכֶט, אָוּ אוֹיף מִיר מַאֲכָט עַס נִיט קִיּוֹן אַיְנְדָרְוָק, אָז דָּס אִינוֹ גַּאֲרְנוּשִׁט ; דָּעַר עִיקָּר אִין, אָז מַעַן דָּאָרָף בַּיִּ יְיָזָן אַרְוִיסְטָאָקוּמָעָן גַּעַלְט אוֹיף אַיְדִּישָׁן טַעֲטָעָר. אִיךְ האַב זָאָגָאָר זִיךְ אַנְגָּעָבָוִיגָּן צָו אִים אָנוֹ אַיְנְגַּעַרְיוּמֶט אִים אִין אוּוּרָאָר פָּאָר בָּאַגְּיִיסְטָעָרְטָע וּוּרְטָעָר וּוּגָּן דָּעַם עַולְמָן אָנוֹ וּוּגָּן דָּעַם, אָז אִיךְ בֵּין זִיכְעָרָה, אָז הַיְּנָט וּוּרְטָעָר בָּאַשְׁטִימָט דָּעַר גּוּרְלָ פְּוֹנָגָם יְיָדִישָׁן טַעֲטָעָר.

מִיד האַט זִיךְ אַוְיְסְגָּדוּכָּט, אָז פַּרְצֵץ האַט זִיךְ בָּאַרְאוֹאִיקָּט. עַד האַט אַנְגָּעָהוֹבִין זִיךְ צְוָהָרָן צָו שְׁ. דָּוּבָּנוֹאָוּ רַעֲדָעָ. אַבְּעָר אִיךְ האַב מִין פְּלָאָץ הַינְּטָעָר פְּרָצָעָס פְּלִיְּצָעָ נִיט פְּאַרְלָאָזָן. וּוּי שְׁ. דָּוּבָּנוֹאָוּ האַט גַּעַז עַנְדִּיקָּט רַעֲדָן, זָע אִיךְ, וּוּי פַּרְצֵץ רַעֲדָט זִיךְ דָּוּרָךְ מִיט אִים. דָּוּבָּנוֹאָוּ שְׁטִיטִיט אוֹיף, דָּעַרְקָלְעָרְט, אָז פַּרְצֵץ וּוּלָרְטָן. פַּרְצֵץ הַיְּבָט זִיךְ אַוְיָף אַ בְּלָאָסְעָר, אַ צִּיטְעָרְנְדִּיקָּעָר, אָנוֹ הַיְּבָט אָז רַעֲדָן. צָוּמָן אַנְהָיָב נֻרְוּזָע, אַבְּעָר וּוּאָס וּוּיְיטָר אַלְזָן זִיכְעָרָר, פְּלִיסְטִיקָּעָר אָנוֹ פָּאַטְעָטִישָׁעָר. דָּעַר אַיְנְהָאָלָט פָּוּן זִין רַעֲדָעָ אִינוֹ גַּעֲוֹעַן לַעֲרָך, לְוִיט וּוּיְיטָרָס אָנוֹ לְוִיט פְּרִיצָעָס דָּעַרְצִילְוָגָג, אֹזָא :

— יידן, וואס נעמון אויף אַ יידישן שרייפטשטעלער מיט>Rossish
רעדעם, וועלן קיין יידייש קולטור ניט בויען. זי וועלן ניט אויכבויען
קײַן יידישן טעאטער, אַפְּילוֹ אַ יידישן שטאָל וועלן זי ניט אויכבויען,
ווארים אַ יידישן שטאָל דאָרכַ מונ אַויך בויען אויף יידיש. בויען אַ
יידישן טעאטער וועט די יידייש-רענדיקע אָון יידייש-פֿאַראַה אָרְדוּוּעַטֶּעֶן גְּרָאַשְׁנָס.
אָט די גְּרָאַשְׁנָס וועלן זיינ מְזֻלְּבָּרְכָּה דִּיקְעָע, וויל אַין זי וועט זיינ נשמה
אָון שאָפְּנוּגָס-ווילן.

אַט אויף דער דָּזְיַקָּעֵר טָמֵעַ האָט עַד זַיְקְ צַעְלָאָזֶן פֿוֹן אֲנַהְיַיְבָּ
אַבְּיַסְּלָטְאַקְּטִישָׁ אָון וואָס ווַיְיַטְּעָר בִּיּוּזָר, אַוְמַטְאַקְּטִישָׁ אָון באַיְ
ליַיְדִּיקְנְּדִיקְעָר.

וַיְיַטְּעָר שַׁילְדָּעָרֶת אָזְיִי דָּעַם אַיְנְדָּרָק פֿוֹן דָּעַר פֿאַרְזְּאַמְּלוֹנָג.
«פֿרְץ אַיְזָן גַּעַשְׁטָאַנְעָן אָון גַּעַרְעָדָט אָון גַּעַטְיִיטָט אַיְבָּרָשׂ. דָּוּבְּגָוָס
קָאָפֶן. דָּעַר עַולְמָן אַיְזָן צָמָן אֲנַהְיַבָּגְעָוָן אַבְּיַסְּלָטְאַקְּטִישָׁ, דָּעַרְנָאָד
הָאָט זַיְקְ בָּאַמְּרָקְט וַיְיַרְוָעָטָר קָאָלְטָ, בְּרוֹגָז אָון אַוְמַגְּדוֹלְדִּיק. אַיְנִי־
צִיקְיוֹיָזָן אָון פֿאַרְלְעָכְבּוֹיָז הָאָט מַעַן אַגְּגָהָוִיבָּן פֿאַרְלָאָזֶן דָּעַם זַיְקְ. אַנְדָּעַיְ
דָּעַ, די דָּעַמְּאַקְּרָאָטָן, האָבָן אויף צּוֹלְהָכְבָּעַס, בָּאַגִּיסְטָרָט אַפְּלָאַדְּרָט
אַיְטָלְעָכָן שָׁאָרְפָּן וּוְאָרְטָ פֿוֹן פֿרְצָן. עַס הָאָט זַיְקְ אַגְּגָהָוִיבָּן פֿאַסְּרִיט אַפְּלָאַדְּרָט
לוֹפְּטָ פֿוֹלְוּוֹעָר פֿוֹן דָּעַמְּאַנְסְּטָרָאָצִיעָ, דָּאָס, וואָס פֿאַסְּרִיט אַפְּלָאַדְּרָט
טָעַרְבּוֹרְגָּעָר פֿאַרְזְּאַמְּלוֹנָגָן. עַס הָאָט פֿאַרְשָׁמָעָט מִיטָּ «פֿאַלְּיִטִיקָּ». עַס אַיְזָן
הָאָבָן זַיְקְ אַגְּגָהָוִיבָּן מַעַלְדָּן רַעַנְדָּעָר פֿוֹן דָּעַר דָּעַמְּאַקְּרָאָטָע. עַס אַיְזָן
גַּעַוְאָרְדָּן הַיִּסְׁ אָון אַוְמַרוֹאִיךְ אַיְזָן זַיְקְ. די פֿיְיַרְלְעָכְבִּיקִיט אַיְזָן פֿאַרְ
שְׁוֹאָנְדָּן גַּעַוְאָרְן. דָּעַר עַולְמָן הָאָט זַיְקְ בְּאַלְדָּ צְעַטְיִילְט אַיְזָן צּוֹויִי לְאָגָעָרָן.
די פֿעַשְׁעַנְאַבְּלָעָ בְּרוֹשְׁוֹאָזְיָעָ הָאָט אַגְּגָהָוִיבָּן זַיְקְ אַרְוִיסְצּוֹגְנְבָּעָנָעָן פֿוֹן
זַיְקְ. אַיְזָן אַ קְוַרְצָעָר צִיְּטָן אַרְוָם אַיְזָן גַּעַבְּלִיבָּן אַ וְאַרְעָמָעָקָאַפְּגָנוּעָ בְּלוֹיָן
פֿוֹן דָּעַמְּאַקְּרָאָטָע. מַעַן הָאָט פֿאַרְגָּעָסָן צְוִילָבָן וואָס מַעַן אַיְזָן זַיְקְ צּוֹזָמָעָןָ
גַּעַקְוּמָעָן, אָון מַעַן הָאָט אַגְּגָהָוִיבָּן הַאלְטָן פֿיְיַרְדִּיקָּעָ רַעַדְעָס אָון מאָכוֹן
אוֹוָצִיעָס פֿרְצָן, די, וואָס זִינְעָן גַּעַשְׁטָאַנְעָן אַוְיךְ פֿרְצָעָס זִימָן, האָבָן אוֹיךְ
גַּעַרְעָדָט>Rossish. אַיְנָעָרָ אַ גַּוְיִיסְגָּעוֹיְקִיסְטִיקָּעָר אַדוֹוָאַקָּאָט מִיטָּ אַ דָּוְנְעָרְדִּיָּ
קָעָרְשָׁתִים (קָאָרְמָאַנְאָוּוּטִישָׁ) הָאָט זַיְקְ אַוְעַקְגָּעַשְׁטָעַעַט אַיְן מִיטָּן זַיְקְ אַן
מִיטָּ סִיבְּרִידְעָר>Rossish אַגְּגָהָוִיבָּן דָּוְנְעָרָן אָון מִיטָּ אַ מְוַאָדִיקָּן פֿאַטְּאָס

אויסגעשריען: «טייערער פֿרְץ, מי זָגָנוֹוָרִים», דֵה מִירְן בָּאַלְדָּג רַעַד טָאָן אוֹפֿ יִדְיִיש! עָס אַיְזָ גַעֲוָאָרָן וּוְאָרָעָם, פֿרְץ האָט גַעֲשִׁמְיכָלָט, אַפְּלַאָדִירֶת אָוּן אַיְזָ גַעֲוָעָן גַּלְקְלָעָךְ».

אוֹיַה האָט זִיךְ גַעֲנְדִיקְטַ פְּרַצְעַס שְׁלִיחָות.

איַן עַטְלַעַכְעַט טָעַג אַרוֹם אַיְזָ פֿרְץ גַעֲקוֹמָעַן צְוִיקִיק קִין וּוְאָרְשָׁע, איַךְ בֵּין גַעֲוָעָן אוֹיַה נִידְעַרְשְׁלָאָגָן, אַוְ אִיךְ בֵּין נִיטָ גַעֲגָנְגָעָן זַעַן אִים בָּאַלְדָּג. אוֹיַה מַאָרְגָּן נַאֲדָן זַיְינָן קֻומָעָן האָט עַר מִיר אַנְגָּעָלְנוֹגָעָן טְרִיאָמוֹפְּרִינְדִּיק אָוּן מִיךְ גַעֲרְעַגְט, פְּאָרוֹוָאָס אִיךְ קֻומָ אִים נִיטָ זַעַן, «קֻומָט הַיִנְטָ אַיְזָ אָוּונָט, אִיר וּוּעַט הַעֲרָן פְּילָ אַינְטְּעַרְעַסְאַגְּנָטָעָס».

מִמְשׁ וּוְיָאִינְגָּג, וּוֹאָס האָט אַפְּגָעַטָּאָן עַפְעַס אַשְׁמְדְשְׁטִיקָן¹.

איַן אָוּונָט האָט עַר מִיךְ בָּאַגְּעַגְט אַט טְרִיאָמוֹפְּרִינְדִּיקָעָר אַגְּלִיקָּדָעָר. אִיךְ הַאָבָ גַעֲקוֹקָט אוֹיַה אִים אָוּן גַעֲקוֹוּטְשַׁטָּמִיט דִי פְּלִיעִיצָּס. עַר האָט מִיר גַעֲנוֹמָעַן דָעַרְצִילְן וּוֹאָס עַס אַיְזָ פְּאָרוֹקָעָמָעָן. עַס אַיְזָ אָרוֹיסָס, אַז עַר האָט אָוּנְדוֹן גַעֲרָאָכָט אַגְּרִיסָן זַיְג, אִיבָּעָר וּוּמָעָן אָוּן אִיבָּעָר וּוֹאָס — הַאָבָ אִיךְ נִיטָ גַעֲקָאנְט פְּאָרְשְׁטִין.

אַגְּנָצָן אָוּנָט האָט עַר גַעֲרְעַדְט. דִינְגָעָזָן האָט אִים גַעֲקוֹקָט אַיְזָ דִי אוּגִּין אָרִיִּין, וּוְיָאִפְּאָטְעָר קֻומָט אוֹיַה זַיְינָה הַעֲלִידִישָׁן זָוָן, וּוּלְכָעָר אַיְזָ גַעֲנוֹמָעַן פְּוֹן אַמְלָחָמָה וּוְיָאִפְּהָעַטְנִיתְעָרָה הַעֲלָד. אִיךְ בֵּין גַעֲזָעָס שְׂטִילָה, צְעַבְּרָאָכָן אָוּן הַאָבָ קִין וּוּאָרְטָן נִיטָ אַוִיסְגַעְרָעַדְט.

דָעַבְּאָדָק אַיְזָ גַעֲקוֹמָעַן אָ, וּוּיְטָעָר. עַס אַיְזָ אוֹיַה אִיטָ נִיטָ גַעֲוָעָן קַעְנְטִיק קִין אַנְטוּשָׁוָג אָוּן קִין אַפְּהָעַטְנִיקִיטִין. וּוּיְטָעָר, אַיְזָ בָאַצְיָאָנוֹג צְוָ פְּרָצָן, אַיְזָ גַעֲוָעָן אַבְּעַסְעַרְדָר דִינְגָעָזָן : פְּאָר אִים אַיְזָ גַעֲוָעָן «גַעְטָ לְעָךְ» וּוֹאָס פֿרְץ טּוֹטָה.

איַן זַיְגָע שְׁמָעוֹסָן מִיטָ מִיר וּוּגָעָן דָעַם דָאָזִיקָן טְרוּיְעַרְיקָן אוֹיַה טְרִיטָ פְּוֹן פְּרָצָן האָט עַר מִיר גַעֲוָאָלָט בָאָוִיָין, אַז אוֹיַה דָאָרְקָן זַיְינָן שְׁתָאָלְצָעָ יִדְזָן. אוֹיַה זַיְגָעָן גַעֲוָעָן דִי נִבְּאָיִם אָוּן אוֹיַה זַיְגָעָן אַלְעָ גַרְוִיסָע בּוּיְעָרָ פְּוֹן נָאָצִיעָס ; זַיְיָ וּוּיְסָן נִיטָ פְּוֹן קִין פְּשָׁרוֹת. זַיְיָ דִי פְּעַטְעַרְבּוֹדָר גַעַר מַאְגָנָאָטָן, הַאָבָן גַעֲמִינָט, אַז צְוָ זַיְיָ אַיְזָ גַעֲקוֹמָעָן אַנְטוּעַרְטָעַנְיקָעָר

¹ דָעַר דָאָזִיקָר עַפְיוֹזָד וּוּרְט אַבְּיִסְלָ אַנְדְּרָעָר אִיבָּעָרְגָּעָגָעָבָן אַיְזָ רִיוּעָסְמָאָנָס זְרוֹנוֹת וּוּגָעָן פְּרָצָן, זַעַן Евройская Літотипія, III, 79-80.

שליח מיט א פושקע און זיַּ האבן דערזען פֿאָר זיך א גרויסן און שטאלצן יידישן מוכיה. קיין טענטער, האט וויטער צוגעגעבן, ווועט איזוי גיך ניאן זיין, אבער די גרעסטע דעםאנסטראצעע פֿאָר יידישער קולטור האט פרץ געמאכט.

שפטעטער, וווען פרץ האט זיך אביסל אויסגעניבטען, האט ער משמעות איינגעזען, אז ער האט בידים צעשטערט א בנוי. האט ער זיך געוואלט אריינזוארכֶן אין דער ארבעט פֿאָר דער "טְעַטְּעָרְגְּזְעַלְשָׁאָטְמָ" און אנהייבן די קאמפאניע פֿוֹן "שְׂוּוִיסִיקָעְ גְּרָאַשְׁנוֹס", אבער איז און אַפְּילְוּ ווַיְתַּעֲרֵר האבן דעם נײַען עַנְטוֹזָאָזָם פרצעס אוַיְגַּעַנוּמָעָן קָאַלְמָ. א. ווַיְתַּעֲרֵר האט זיך אוֹיך אוַיְסַגְּעַנִּיכְטָעָר אָוּן ער האט דערזען, אז די גרויסע און אַמְּתָעָ מְעַגְּלָעְקִיטִין זִינְגָּן לִיכְתוּנִיק פֿאָרְטָאָכְלָעָ – ווועט געווארן און ער איז אַרְיִינְגְּעַלְאָלָן אין אַ בִּיטְעָרְן יָאָוָשׁ. ער האט זיך ווַיְתַּעֲרֵר אַוּעָקְגַּעַלְאָזָט אַין ווּג "אַבְּעָר דַּעַר מִדְּנָה", אַבְּעָר שְׁוִין אָוּן דעם פֿרְיִיעָרְדִּיקָּן בְּרָעָן אָוּן דער פֿרְיִיעָרְדִּיקָּר זִיכְעָרְקִיטִים.

די געשיכטע פֿוֹן פרצעס דורכֶּפֶל (אוֹי האטעס דער פֿוֹשְׁטוּר עַולְט פֿאָרְשְׁטָאָנָעָן) אַין פֿאָרְשְׁפְּרִירִיט געווארן אָוּן מעָן האט אַנְגְּהָוִיבָן קוֹקוֹן אוּיפָּךְ דער "טְעַטְּעָרְגְּזְעַלְשָׁאָטְמָ" ווּ אַיְפָּךְ אַ טְוִיטְגְּבוּרָן קִינְדָּ. דער אַיְנְצִיקָּר, ווֹאָס אַיְנְצִיקָּר, געווען טעטיק אָוּן פֿוֹן ווּעלְבָן עַס פֿלְעָגָן אַנְקְוּמָעָן געויסע סומָעָן פֿוֹן צִיְּתָן, אַין געווען מעָנְדָּל עַלְקָיָן. שְׁפַּטְעָר אַין ווַיְתַּעֲרֵר גַּעַקְוּמָעָן צְרוּקָא מְרָה שְׁחוֹרְהָדִיקָּר, אַ צְעָדָה בְּרָאָכָּנָעָר. ער קָאָן זיך שְׁוִין מַעַר נִיט אַוִּיסְבָּאָהָאָלָטָן פֿוֹן דער פֿאָלִיצִיָּ ; ער קָאָן שְׁוִין מַעַר נִיט לְעָבָן אַונְטָעָר אַ פֿרְעָמָדָן נַאֲמָעָן אָוּיפָּךְ אַ פֿרְעָמָדָן פָּאָס ; אַין פִּיל שְׁטָעָט אַין ער שִׁיר נִיט אַרְיִינְגְּעַלְאָלָן אַין די הענט פֿוֹן דער פֿאָלִיצִיָּ.

ער אַיְזָן אַוּעָק פֿוֹן ווַאֲרַשָּׁע, באַזְעָט זיך זיך בַּי אַ פֿרְיִינְד אַין אַ זִּיכְעָרָן אַרט, פְּדִי צוֹ האָבָן מיט זיך אַלְיָין אַ שְׁוּבָהָדָעָת וווען זיַּן אַוְמְלַעְגָּאָ – לעַד לְאָגָעָ.

אין אַ האָלָב יָאָר אַרְוָם אַיְזָן ער גַּעַקְוּמָעָן קִינְיָן ווַאֲרַשָּׁע מיט דער פֿעַסְטָעָר באַשְׁטִימָונָג צו אַיבְּרָעָגָעָן זיך דער פֿאָלִיצִי. עַס האָבָן נִיט גַּעַהְאָלָטָן נִיט פְּרַצעָס, נִיט מִינְגָּע אָוּן נִיט דִּרְיָיד פֿוֹן אַלְעָ זִינְגָּע פֿרְיִינְד ; "דַּעַר פֿרְיִינְד" האָט אַיְם אַפְּלִיכָּו פֿאָרְגְּעָלְיִיגָּט, ער זָאָל אַוּעָק קִינְיָן אוִיסָּ –

לאנד אלס א מיטאָרבּעטער, ער האט אַבער פֿון קיינ אַנדער אויסועג
ניט געוואָלט הערן.

און אין 1912 גיט ער זיך אַיבער דער פֿאלִיצִי. מען פֿאָרְמְשֶׁפְט
אַים צום אַרוֹיסְיִקּוֹן קיינ סִיבֵּיר אָוּן בָּאָלְד וּוּרְט ער פֿאָרוֹאָרְטָן ערְגַּעַץ
וּוִיְיט אָין סִיבֵּיר.

און א. וּוִיְיטָרָן אָיו קיינ «טֻעָטָעָר-גְּעוּזָלְשָׁאָפְטָן» שְׁוִין נִיט גְּעוּזָן
און האט נִיט גְּעַקָּאנְט זִין.

אין מײַן שְׂרִיבְּתִישׁ זִינְעָן גְּעַלְגָּן דִּי סְטָאָטוֹן, דַּער בָּאָרִימְטָעָר
אָפְמָאָך פֿון דִּי יִדְיִשׁ לִיְטָעָרָטָן אָוּן אַגְּנְצָעָר בָּאָרגְּמִיט נְוּמְעָרִידְטָע
אַקְצִיעַ-בִּיכְלָעַד אָוּן אַקְלִין פְּעַקְעַלְעַד פֿון טָאָלָאנְעָן פֿון פֿאָרְקִוִּיטָע
אַקְצִיעָם.

דאָס אָיו גְּעַבְּלִיבָן פֿון דַּער «טֻעָטָעָר-גְּעוּזָלְשָׁאָפְטָן».
בֵּין 1923 האָב אַיך דַּאָס פְּעַקְל מִיט דִּי אַקְצִיעַ-בִּיכְלָעַד גְּעַפְּרִיט
כְּסֶדֶר מִיט זיך אַיבער אַלְעַ עֲקוֹן וּוּלְט. אָין דָעַם יָאָר פֿאָר מִין אָפְּהָאָרְזָן
קיינ אַמְּעָרִיקָע האָב אַיך זִי פֿאָרְבָּרָעָנט אָוּן בֵּין פֿרִי גְּעוּזָרָן פֿון אָוּן
אוֹמְנִיצְלָעָכְן פְּעַקְל.

ל. פרץ, דער טואטנער-קדריטייקער

.א.

י. ג. פֿרְץ הָאָט אַוִיךְ פֿרְוּבִּירֶט שְׁרֵיִבֶן טְעַמְּטָעָר-קְרִיטִיק.
עַס אַיְזְ גַּעֲוֹעַן אַיְן דַּעַר צִיִּיט, וַעֲן דַּעַר אַיְזְ צַוְּגַעַלְאָלָן מִיטְ זִין גַּרְוִיסְן
בְּרוּעַן צּוּם יְדִישָׁן טְעַמְּטָעָר.

צַוְּגַעַלְאָלָן צּוּם יְדִישָׁן טְעַמְּטָעָר אַיְזְ פֿרְץ, וַעֲן דַּעַר יְדִישָׁעָר טְעַאָזָּ
טַעַר אַיְזְ רְוּסְלָאנְד אָוָן אַיְזְ פֿוּילְן הָאָט זִיךְ בְּאוּזְיוֹן אַיְזְ יַעֲקֹב גַּאֲרְדִּינְסְּ
רְעַפְּעַרְטוֹאָר.

עַס אַיְזְ גַּעֲוֹעַן אַיְזְ דַּעַר וְאוֹנְדָעָרְלְעָכָר צִיִּיט פֿוֹן עַרְבְּ דַעַר עַרְשָׁהָ
טַעַר רְוִישָׁעָר דְּעוֹאַלְזִיעָּ, עַס הָאָט פְּאַרְשָׁמְעָקָט מִיטְ פְּרִילְינְג אַיְזְ דַּעַם
גַּרְוִיסְן רְוּסְלָאנְד, דַּאָס גַּרְוִיסְן רְוּסְלָאנְד אַיְזְ עַפְּעָס מִיטְ אַמְּאָזָּ, פֿוֹן הַעַלְעָר
הָוִיתְ מִמְּשָׁ, קְלִיגְעָר, פְּאַרְשָׁתְעַנְדְּלְעָכָר אָוָן בְּאוֹזְאָסְטְזִינְיקָעָר גַּעֲוֹאָרָן.
עַס אַיְזְ גַּעֲשָׁעַן אַנְסָ, עַס אַיְזְ גַּעֲוֹעַן דַּעַר נְסָ פֿוֹן דַּעַר אַנְקְוּמְעַנְדְּקָעָר
רְעוֹאַלְזִיעָּ פֿוֹן 1905.

עַס אַיְזְ פְּלוֹצְלִינְג אַרְאַפְּגַעַלְאָלָן דַּעַר שְׁוּוּרְעָרְ דַּעַקְטוֹךְ בִּים פְּאַלְקָ
פֿוֹן דִּי אַוִינְגָן, דַּאָס פְּאַלְקָ הָאָט פְּלוֹצְלִינְג דְּעוֹרְזָעָן דִּי לִיכְטִיקָעָ וּוּעָלָט אָוָן
דְּעוֹרְפִּילְטָ זִיךְ וּיְ אַגְּאָר גַּרְוִיסְעָר בְּעַלְדָּעָה אַיְזְ דַּעַר דָּזְזִיקָעָר וּוּעָלָטָ
אָוָן דַּעַר יְדִישָׁעָר טְעַמְּטָעָר הָאָט נִיטְ גַּעֲקָאנְט זִין קִיְּין אַוִיסְנָאָם.
דַּאָס פְּינְצְטָעָרְ צָאָרִישָׁע גַּעֲזָעָן, וּוּאָס הָאָט פְּאַרְבָּאָטָן שְׁפִילְן יְדִישָׁ
טְעַמְּטָעָר, אַיְזְ אַפְּגַעַשְׁאָטָן גַּעֲוֹאָרָן, דַּעַר יְדִישָׁעָר טְעַמְּטָעָר אַיְזְ אַרְוִוִּים
פֿוֹן דִּי קְעַלְעָרָס אָוָן פֿוֹן דַּעַר דִּיטְשְׁמָעָרְיִשְׁעָר פְּאַרְשָׁתְעַלְעָנִישָׁ, אָוָן הָאָט
אַנְגַּעַהֲוִיבָן שְׁפִילְן גַּאֲרְדִּינְסְּ רְעַפְּעַרְטוֹאָר.

דַּאָס הָאָט גַּעֲמוֹת גַּעֲשָׁעַן אַיְזְ יְדִישָׁן טְעַמְּטָעָר :
דַּעַר נְסָ אַיְזְ גַּעֲקָומָעָן, אַבְּעָר עַס אַיְזְ נִיטְ גַּעֲוֹעַן מִיטְ וּוּאָס אַוִּיפְּצָוָיָּ
נְעַמְּן דַּעַם דָּזְזִיקָעָן טִיְּעָרְנוֹ גַּאֲסָטָן.
שְׁפִילְן אַפְּעַרְעַטָּעָס, דִּי אַלְטָעָ אַפְּעַרְעַטָּעָס, אַדְעָר דִּי נִיעָ, וּוּאָס זִינְגָן
גַּעֲוֹעַן נַאֲרָלְעָטָר פֿוֹן דִּי אַלְטָעָ, הָאָט מַעַן נִיטְ גַּעֲקָאנְט. דִּי צִיְּתָ אַיְזְ

נויות אריניגעגעטם עיקט.

האט עמעצער געבראכט פון אמעריקע יעקב גארדיינס א פיעסע,
דערנאנך א צויזיטע, דערנאנך א דרייטע און א פערטצע.
מען האט פרובייט שפילן את די דזוקע ניע טעאטער-פרוי —
אוון ואונגעדר איבער ואונגעדר — יידישע אקטיארין קאנען שפילן לייד
טערדאטור . . .

ז' האבן געשפילט גארדיינען און פון אנהייב אַפְּילו ניט געוואויסט, ז' שפילן ליטעראטור, אוזו ווי מאליערס העד האט ניט געוואויסט, או ער רעדט זיין גאנץ לעבן פראווע ...

געקומענע יידיש פראטס און זי מלה געוווען דעם סוד, און זי שפילן
לייטעראטור, קונסט, און זי שפילן וואונדרעלען.

אוון עס האט טאקט בעאמט אויסגעזען ווי א נס ; יידייעש אקטיטראָן
וועאָס האָבן אויסעד שונד ניט געשפֿילט אין זיינער לעבען, שפֿילן גארדיינס
פייעסן גוט, אָקט זיינער גוט, דא אוון דאָרט אַפְּלִיךְ מיט געשמאָקער אַריִיךְ
גאנַאליטעט, יידייעש כָּרָאָקְטָעָרָה, עכטָע כָּרָאָקְטָעָרָה האָבן זיך באָוּזִין
דעָם פְּאָרוֹאָרְלָאָטוּן יִדְּישָׁן טעָמָאָטָעָר.

די יידישע אינטוליגענץ האט אנגעהויבן גלויבן באמת ובתמיין
או מיר האבן שווין א טעאטער מיט ליטין גלייך. און פרץ, ווי עס וויזט
אויס, איז געווען פון די, וואס האבן אנגעהויבן צו גלויבן, איז א טעאטער
איינז אונדז משאר אַפְּגָעָפָּלָן פון הימל; אמת, יעקב גאָרדינֿס פיעסן זיין גענֿען
אַיִם נִיט געווען צום האָרֶצֶן, אֲבעֵר ער האט געגְלִיבֶּט, אֲוֹ דער יִדְישֶׁעֶר
טעאטער קאָן לִיכְתָּא אֲרִיבֵּר צו אָ בעסערן רעדפְּרָטוֹאָר ווי ער אַיִן
אֲרִיבֵּר לִיכְתָּא פון דער אַפְּפָרָעָטָע צו גאָרדינֿס פיעסן; אֲוֹ דעם נִיעָם
גאָנדְגָאָרדִינֿישָׂן דָּרְפָּן יִדְישֶׁע שְׂרִיבֵּר שָׁאָפָּן. דאס אַיִן
געווען די אַפְּגָעָנָן לאָגְקִין.

פארטיטיטער, פלאכער אוון שאבלאנער טיפאוש איז אינגעטלעך געווען א המשך פון אברהם גאלדפאדענס אפערעטער. יעקב גארדין איז געווען א גאלדפאדען אן גאלדפאדענס פאלקסטימלעבקיט, אן גאלדפאדענס פאלקסטימלעבער מזוקאַשקייט אוון אן גאלדפאדענס יידישן געמיט. ווי דיע מעשה איז. י. ל. פרץ איז צוגעפּאָלן צום טעאטער. ער האט אングעהובין שרייבן דראמען, ער האט זיך אַפְּילו באָפְּרִינְדֶּס מיט דֵּי יידישע אַקְטִיאָרָן, ער האט זיך פֿאָרִיאַנְטְּרָעָסְרִיט מיט אלע טעכניישע פראַבלעמען פון טעאטער אוון האט זיך גענוומען שרייבן אַפְּילו טעאטער קרייטיק.

זיין טעאטער-קרייטיקער טעטיקיט איז געווען א זיעדר קורצע און ניט קיין סיסטמאטישע, זיין אויך ניט געווען קיין שטענדיקע: ער איז געווען, אַזְּוִי צו זאגן, אַגְּסְטְּרָאַלָּאָר אַין דער טעאטער-קרייטיק. סְרַ-הַפְּלִ צען טעאטער-דְּרָעַזְעַנוּס זַיְנְעַן דָּא אַין זַיְנַע גַּזְאַמְלָטוּס וּוּרְקַ, אַוְן אַין זַיְנַע גַּזְאַמְלָטוּס וּוּרְקַ זַיְנְעַן אַרְדִּין אַבְּסָלָוט אַלְעַ זַיְנַע רַצְעַנְזִיעַס.

ווי א טעאטער-קרייטיקער אויף אַוְילַע, האט ער פֿונְדָּעַסְטָוּעַן באָזִין צו האָבָן, ווי יעדער יידישער טעאטער-קרייטיקער, אַקְּאַנְפְּלִיקְט מיט אַיְדִישׁן דְּרָאַמְאַטָּוֹר אַוְן טעאטער-דִּירְעַקְטָאָר, מיט ה. העפְּלַבְּעָרָג. דער דָּזְוִיקְעָר עַפְּלַבְּבָעָרָג האט גַּהְאָט אַשְׁטִיקְלַעֲשָׂוֹת צו לִיטְעַרְאָטוֹר; ער האט פון יומְ-טֻוְבַּן צו יומְ-טֻוְבַּן אַרוֹיסְגַּעַבְּן זַאְמְלַבְּיכְלָעַד, אַוְן אַזְּוִי ווי ער האט גַּהְאָט אַדְרָוּרִי, זיין זַיְנַע אַרוֹיסְגַּעַבְּרִישׁע טעטיקיט שטָאָרָק פֿאָרְלִיְיכְטָעַרְט גַּזְוֹאוֹרָן; דוֹרֶד דָעַר דְּרָוּקְרִי האט זיך באָזְעַנְטָמִין יידישן טעאטער, ער פֿלְעַגְט דְּרוֹקְן אַפְּילְשָׂן פֿאָרָן יידישן טעאטער, פון דער דָזְוִיקְעָר באָקָאנְטָשָׂאָט אַוְן ער שְׁפָעַטָּר גַּעַוּאָרָן אַלְיַין אַטְעַזְעַטְרִיךְטָאָר אַוְן אַדְרָאַמְאַטָּוֹר.

ה. עַפְּלַבְּעָרָג אַוְן אַרוֹיסְבְּרִוְיָן צו פֿאָרְטִיְידִיקְן דָאָס גַּטְעַ יִדְישׁע טעאטער-פּוּבְּלִיקְט, וואָס פרץ זאל האָבָן באָלִיְידִיקְט. אַוְן פרץ עַנְטֶהָעַרְט אִם — «נִיט צוֹלִיב מִיר אַוְן גַּעֲוִיס נִיט צוֹלִיב הַעֲרֵר עַפְּלַבְּעָרָג, נָאָר אוֹיךְ צוֹלִיב אַנְדָעָרָע, צוֹלִיב דָאָס פּוּבְּלִיקְט, וואָס דְאָרָף אַוְן מוֹזְבָּאָקְעָמָן אַבְּעַרְעִין גַּעַשְׁמָאָק, צוֹלִיב דָעַם יִדְישׁן טעאטער, וואָס אַיְזָוִינְ-צִיְּטָעַס זָאָל האָבָן אַפְּגַעַפְאָקְט אַוְן אַפְּגַעַמְאָוָלְט מִיט

שונדישטיך און זאל אונהייבן וואקסן — און צוליב דעם יידישן שיי שפילער — מען זאל פון אים קיין פורם-שפילער ניט מאכן". פאָרשייט זיך, איז פון ה. עפֿעלבערגס זוית איז עס געווען בלוייז אָנְשַׁטּוּל. אים איז פשוט שטאָרָק ניט געֶפְּעַלְן געָוָאָרֶן. ל. פרצעס רעַצְעַנוּיָּע אַיבָּעָר זִין אָפְּרָעָטָע "דוֹד אַין דָּעֵר מְדָבָּר"; פרצעס רעַצְעַנוּיָּע אַיז טַאֲקָע גַּעֲוֹעַן שָׂאָרָף אַון פָּאָרְנִיכְטַּנְדִּיק.

פרץ האט שוין אָפְּנִים דָּאָן אִינְגָּזָעָן, אַו מִיטָּן יִידִישָׁן טַעַטָּעָר אַיז קִיְּן נָס נִיט גַּעַשְׁעָן. דָּעֵר יִידִישָׁר טַעַטָּעָר אַיז פָּוּן יַעֲקֹב גָּאָרְדִּינְעָן נִיט אַרְיָבָּעָר צּוֹ לִיטְעָרָאָטוֹר, עָר אַיז פָּוּן יַעֲקֹב גָּאָרְדִּינְעָן צּוֹרִיק אָוּעָק צּוֹ דָּעֵר שָׁוְנְדָּא-אָפְּרָעָטָע מִיט דָּעֵר גַּרְעָסְטָעָר וְעַלְבָּסְטָהָרְשָׁטָעָנְדָּלְעָכְקִיט. די יִידִישָׁע אִינְטָעַלְגָּעָנָּץ, הִיסְטָעָס, הָאָט גַּעַמָּאָכָט דֻּעָם חַשְׁבוֹן אָן דֻּעָם בְּעַלְּהָבִית ...

די אלע רעַצְעַנוּיָּע פרצעס זִינְעָן גַּעַשְׁרִיבָּן גַּעַוָּאָרָן פָּוּן יָאָר 1905 בְּזִי יָאָר 1907, סְךָ-הָפֵל אַין דָּרִי יָאָר. דָּרִי רעַצְעַנוּיָּע זִינְעָן גַּעַשְׁרִיבָּן גַּעַוָּאָרָן אַין יָאָר 1905, פִּיר רעַצְעַנוּיָּע אַין יָאָר 1906 אָן אִינְגָּעָן, וּוּגָּן דוד פִּינְסְקִיס "די פְּאָמְלִיעַ צְבִי", אַין יָאָר 1907. אַין דָּעֵר רעַצְעַנוּיָּע וּוּגָּן פִּינְסְקִיס "פְּאָמְלִיעַ צְבִי" אַין דָּא, אָגָּב, פרצעס טַעַטָּעָר-קָרִיטִישָׁר אַנְיְּמָאָמָן. די דָּאוּיקָע קְלִיְּנָע טַעַטָּעָר-קָרִיטִישָׁר יִרְוָשָׁה פְּאָרְדִּינְטָמָן אַבָּאוֹנוֹן דָּעֵר אָפְּהָאנְדָּלוֹנָג, נִיט אָוִי צּוֹלִיב אִיר וּוַיכְטִיקִיט אָן וּוָאָגִיקִיט, וּוּי צּוֹלִיב אִיר הִיסְטָאָרִישָׁן וּוּדְרָט אָן צּוֹלִיב אַשְׁטְרִיךְ וּוּסָמָאָכָט נָאָד בּוֹלְטָעָר פְּרָצָעָס פָּעָרְזָעַנְלְעָכְקִיט.

.ב.

י. ל. פרץ אַיז בְּפִירָוש נִיט גַּעֲוֹעַן קִיְּן טַעַטָּעָר-קָרִיטִיקָעָר, נִיט קוּקְנְדִּיק אֹוֵף דֻּעָם וּוּסָמָאָכָט אַין זִינְעָן רעַצְעַנוּיָּע, וּוּלְכָעָן זִינְעָן טִילְוִוִּיט, דָּעַרְהוּיָּיפְּט אַין דָּעֵר באָהָאנְדָּלוֹנָג פָּוּן דֻּעָם לִיטְעָרָאָרִישָׁן טִילְ פָּוּן דָּעֵר אָוִוְּפְּקִירְוָנָג, דִּיְה פָּוּן דָּעֵר דְּרָאָמָעָ, אַיז עָר אָוִסְעָרָסְט בְּלִיצְקָ, שָׁאָרְטָה זִינְיק אָן אַפְּט אַפְּטָהָוּ וּוָאָגִיק-קָרִיטִישָׁ.

י. ל. פרץ האט אָונְדוֹ אַבְּעָרְגָּעָלָאָזָן זִין טַעַטָּעָר-קָרִיטִישָׁן אַנְיְּמָאָמָן, אָן דָּעֵר דָּאוּיקָעָר טַעַטָּעָר-קָרִיטִישָׁר אַנְיְּמָאָמָן זִינְעָר מָאָכָט

אִם בְּפִירּוֹשׁ פָּאָר אֹוִס טְעַמְּטָעָרִיקְרִיטִיקָעֶר. פַּרְצָן פְּאָרְשְׁטָעָלֶט זַיְד אַלְיַין דָּעֵם וּוְעָג צַו טְעַמְּטָעָרִיקְרִיטִיקָעֶר מִיט זַיְן טְעַמְּטָעָרִיקְרִיטִיקָעֶן אֲנִידָמָאַמִּין.

אַט אַיְזָן זַיְן טְעַמְּטָעָרִיקְרִיטִיקָעֶר אֲנִידָמָאַמִּין וּוְאָרְטָן :

“דָּעֵם הַיּוֹנֵט מִיט זַיְן גּוֹטוּעַנְדְּקָעֶר לְאָגִיק, קְלִינְגַּע אַינְטָעָרְעָסָה, קְלִינְגַּע טּוֹגְעַנְדָּן אָוָן פְּאָרְבָּרְעָכָן מוֹז דָּעֵר קִינְסְטָלָעֶר אַיבָּעָרְלָאָזָן דָּעֵם כְּרָאַנְיָקָעֶר, דָּעֵם פְּאָלִיטִיקְ-שְׂרִיבָעֶר אָוָן מַאְכָעֶר — דָּעֵם גַּאֲרָדָאָזִי (פְּאָלִיצְיאָנוֹט).”

“דִּי גַּעֲגְנוֹווֹאָרֶט קָאָן נָאָר פְּרָאַטָּאָקָאַלְיָרֶט וּוּרְעָן אִין אַ דָּאָמָּאָן אַ לָּא בְּעַרְשָׂאָדָּסִי, אַוְנְדוּעָר הַיְּמִישְׁ-גַּעֲבָאָקָעָנָעֶר וְאַלְאָ. זַי קָאָן גַּעַבְנָה אֲגָאָר קוֹנְסְטְּ-פְּאָטָטָגְרָאָפִיעָס, אַבָּעָר נִיט קִין קְוֹנְסָטָה.

“דָּעֵר קִינְסְטָלָעֶר מוֹז הַאָבָּן דִּי פְּעַרְטְּפִיקְטוּוֹעַ פָּוֹן דָּעֵר צִיְּתָה : דָּאָס וּוְאָס אַיְזָן פְּאָרְגָּגְגָעָן אִין לְעָבָּן קָאָן אַוְיְשְׁטָטִין אִין לִיד, דָּאָס וּוְאָס אַיְזָן נִיט גַּעַשְׁעָן, קָאָן וּוּרְעָן גַּעַחְלוֹמָטָה, דָּאָס אַרְוִמְיָקָע קָאָן הַעֲכָסְטָנָס זַיְן לִיְּט עַר אַטּוֹר, גַּעֲוַיְנְגָלְעָך — נָאָר סְעוֹזָאָן-אַרְבָּעָטָה.

“מִיט אַיְבָּיְקָע פְּרָאָגָן, וּוְאָס הַיְּבָּן דִּי פְּעַרְזָעָנָעֶן צַו דָּעֵר הַיְּדָ פָּוֹן סִימְבָּאָלָה, בְּאַשְׁעַפְטִיקָט וּזַי אַיְזָן אַוְנְדוּעָר לִיטְעַרְצָטוֹר פְּרָץ הַיְּרָשָׁבִין, זַעַקָּס אָוָן צְוָאָנְצִיךְ יַאֲרִיקָעֶר יַוְנְגָעָר שְׂרִיבָעֶר פָּוֹן פְּעַרְצָין דְּרָאָמָעָן.

דָּאָס זַיְנְגַּע זַיְן טְרוּעָרִיךְ זַיְסָע לִילְיְעָנִ-גְּלָעְלָעָךְ, וּוְאָס קְלִינְגַּע אַיְזָן זַיְנְגַּע “קְבָּרִידִים-בְּלִימָעָן” אָוָן “בַּיְּ-דָעַם רְשִׁינְטָן וּוְעָג...” דָּאָס זַיְנְגַּע דִּי לִיכְתְּשָׁאָטָנס, פָּוֹן וּוּלְכָע עַר שְׁפִינְטָן “אַיְנוֹאָמָעַ וּוּלְטָן”. אַנְדָּרָע גַּעַהְעָרָן צַו דָּעֵר צִיְּתָה, וּוְאָקָסָן אִין אַיר אָוָן וּוּלְעָן וּוּרְעָן דָּוָרָךְ אַיר צַעַשְׁטָעָרֶט...”

“שְׁלוּמִים-עַלְיכֶם “צְעִוִּיט אָוָן צְעַשְׁפְּרִיטִיט” אַיְזָן קוֹנְסְטְּ-פְּאָטָטָאָר גְּרָאָפִיעָן אוּפִיף דָּעֵר גְּרָעָנָעָן צְוֹוִישָׁן קָאָמְעָדְיָע אָוָן פְּאָרָטָה. שְׁלוּמִים אַשְׁשָׁ “מְשִׁיחָס צִיְּתָן” — דָּעֵר “חַלּוֹם פָּוֹן מִין פְּאָלָק” — אַ מְאַלְעָדִישְׁ צִיְּתָה בְּיַיְדָ, נָאָר אַ גְּעַלְגִּלְלָטָס, וּוְאָס רִירְטָמִיט דִּי שְׁפִיזָן פְּלִיגְלָד דִּי הַעֲכָסְטָע סִימְבָּאָלִיךְ... תְּשִׁירְדִּיקָאָוָס “יִידָּן”, אַ סְעוֹזָאָן-אַרְבָּעָטָה, אַ סְצַעְנְיוֹזִירְטָע

כְּרָאַנְיָקָע מִיטָּוֹן פְּאָגָרָם אוּפִיף דָּעֵר צְעָנוֹן, וּוּיְבָּרָע אַלְיַין חַלְשָׁן...”

“אַ צִיְּתָן-וּוְרָק אַיְזָן “פְּאָמְלִילִיעָן צְבִי” אָוָן פְּאָרְגִּינִּיט מִיט דָּעֵר צִיְּתָה.”

דָּעֵר טְעַמְּטָעָרִיקְרִיטִיקָעֶר יַ. ל. פַּרְצָן הָאָט דָּא גַּעַטָּאָן אַיְזָן קְלִינְיִקְיָה

— עַר הָאָט זַיְד אַלְיַין פְּאָרְשְׁטָעָלֶט דָּעֵם וּוְעָג צַו טְעַמְּטָעָרִיקְרִיטִיקָעֶר.

רְעַאַלְיִום אַיְזָן הַעֲכָסְטָנָס קוֹנְסְטְּ-פְּאָטָטָגְרָאָפִיעָן.

דָּאָס הַיִּסְטָם, אַוְ דָּעֵר גַּאֲנְצָעָר וּוּלְטָן-רְעַפְעַרְטָוָאָר מִיט אַיְבָּסְעָנָעָן,

מִיט טְשֻׁבָּאָוָן, מִיט הַוִּיפְטָמָאָנָעָן, מִיט דָּעֵר רְוִסְיָעָר, פְּרָאַנְצְּיוֹזִישָׁר,

ונגליישער דראמען א.ז.ו. זיינען ל'כתהילַה געפסלט געווארן; פון דעם גאנצן יידישן רעדפערטואר איז געלביבן בלויו פרץ הירשביין, און גע' בilibן זיינען בלויו הירשביינס שוואקסטעה דראמען; די קומענדייקע רעדאליסטייש אידיליעס. און ווערכע מיר זען דעם אמתן הירשביין, זיינען פֿאָרָאוּיס פֿאָרָאוֹרְטִיכְט ווי «העכסטונס קוֹנוֹסְטְּפֿאָגְרָאַפֿיְעַס». קיין קרייטיקער טוט עס ניט, און זעלטגענער טוט עס א טעאטער קרייטיקער, וויל טעאטער איז בטבע רעדאליסטייש. דאס סימבָּאַלִישָׁטָע אין א דראמע באָקּוּמְט אוֹף דער סצענע אַ רְעַאַלְעַ, אַטְּ אַטְּ גַּאֲזַ אַ טְּרַאַלִיסְטִיכְעַס פֿאָרָם, וויל די סימבָּאַלְעַיךְ ווערט אַרוֹיסְגַּעַרְאָכְט מיט רעדאליסטייש מיטלען.

ראשית איז דער שיישפֿילַעַר אַ רְעַאַלְעַ באַשְׁעַפְּעַנְיִישׁ. ער קאָן פֿון זיינַ רְעַאַלִישָׁקִיט ניט אַרוֹיסְ, ער מז גַּיִן, זיינַ אַן זִיךְרָאַן באָוּעָגָן ווי אַ רְעַאַלְעַ באַשְׁעַפְּעַנְיִישׁ, דערנָאַן קּוּמְט אַ תְּהֻומְ פֿון רְעַאַלְעַ מִיטְלָעָן, וואָס זָאָרְפְּן רְעַאַלְיִוְרְן די סִימְבָּאַלְעַיךְ.

אַ טְּרַאַלִיסְטִיכְעַר-קְרִיטִיקָעַר האַט גַּאֲזַ אַזְּ דְּרַאַקְלָעַרְוָנְג גַּאַרְנִיט וואָס צוֹ טָאַן בְּיִם טְעַטְּעַר, ער האַט אַיִּין מָאָז פֿאָר אַלְעַ מָאָז אַרוֹיסְגַּעַזְגַּט זיינַ שְׁטוּלָנָג אַן מַעַן ווַיִּסְטְּ שְׁוֵין פֿאָרָאוּיס זיינַ מִינְגָּגָג וועגן דעם גאנצן וועלט-רעדפֿערטואָר.

או אַזְּ דְּרַאַקְלָעַרְוָנְג אַזְּ עַלְוָל צוֹ פֿאָרְפָּלָאָנְטָעָרָן דעם קְרִיטִיקָעַר אלְיוֹן, זען מיר ביַ פְּרַצְנַ גַּוְאָה בַּיַּיְן גַּאֲרַ בְּוּלְט אַן קְלָאָר.

פרץ הירשביין שוואקסטעה דראמען ווערן אַרוֹיסְגַּעַשְׁטָעלְט ווי די בעסטעה, ווי די עכטסטעה דראמען, וויל זיינען ניט גַּבוֹנְדָן אַן גַּעַד קִיטִּילְט מיט דער צִיְּטָן, דאס היַסְטָן, וויל זיינען ניט קִין רְעַאַלִיסְטִיכְעַר דְּרַאַמְּעָן.

קּוּמְט שְׁפַּעַטְעַר דַּעַר זְלָבִּיקָעַר פרץ הירשביין אַרוֹיסְ מיט זיינַ רְעַאַלִיסְטִיכְעַס סְצַעַנִּישׁ אַידְיְילִיעָס אַן מַאְכָּט מִמְּשָׁ צְוִינִישׁ פְּרַצְעָס גּוֹטָעַ מִינְגָּג וועגן זיינַ עַדְשָׁטָע דְּרַאַמְּעָן, וויל דּוֹקָא אַין זיינַ רְעַד אַלִּיסְטִיכְעַס סְצַעַנִּישׁ אַידְיְילִיעָס דְּרַזְעָעָן מיר עַרְשָׁת הִירְשְׁבִּיְינָעַן, דעם אַמְּתָן דְּרַאַמְּאָטוֹרָג.

אַ קְרִיטִיקָעַר קָאָן האָבָן סִימְפָּאַטִּיעָס צוֹ אַ גְּעוּוִיסְעַר רִיכְטוֹנָג אַדְעָר שְׁטְרַעְמוֹנָג אַין דַּעַר לִיטְעָרָאָטוֹר, אַבְעָר ער מז אוֹיךְ זיינַ אַבְּיַעַטְיְוּן צוֹ

אלע אנדערע ריכטונגען און שטרעמנגען. ער קאָן ניט זיין אַ קְרִיטִיקָעֵר בלוייז פֿון איין ריכטונג, אַדער פֿון איין שטרעמנג איין דער ליטעראָטור. נאָך ריכטיקער איין עס בּוֹנוּג טֿאַטְעָרְקֿרִיטִיק, ווַיִּיכְרִיכְתֶּבֶן זְרַמְּמָעֵן זְיַעֲנָן זְיַעֲרָקְלִין איין צָאָל, אָן וּזְעָן זְיִי וּוְעָן אַרְוִיסְזִי, וּזְיִי גַּעֲנוּמָעֵן פֿון בּוֹךְ אָן וּוְעָן אַרְיבְּעָרְגְּעָטְרָאָגָן אַוְיךְ דֿעָר סְצָעָנָע, וּוְעָרָן אַ טֿאַטְעָרְקֿרִיטִיקָעֵר, וּוְאָס אַנְעָרָקָעָנָט בּוֹיוֹן סִימְבָּאַלְיִישׁ דְּרָאָמָעָן.

האט ווַיִּנְגַּק, אַדער גַּאֲרְנִיכִיט, צוֹ טָאָן בּוּיְם טֿאַטְעָר. אָן וּעָט נָאָר וּוְאָס פְּאָר אַ בְּילָד עַס בְּאַקְוּמָט זִיךְרַיְתָשׁ עַדְרְקַלְעָרָונְג: שְׁלוּמִים-עַלְיכֶם איין פְּאַטְעָרְגְּרָאָכִיעַ, אַשְׁהַ אָט אַ שְׁטִיכָל זְכוּת, וּוַיְיַל עַד אַיְזָן דָּא אָן דְּאָרְטִים סִימְבָּאַלְיִישׁ, דָּוד פִּינְסִקִּי אַיְזָן פְּאָר טֿאַטְעָרְאָפִי, דַּעַר אַיְזָן-אַיְנְצִיךְעָר דְּרָאָמָאָטוֹרָג אַיְזָן דַּעַר דְּאַמְּלָסְטִים יְוָגְגָעָר פֿרְץ הִירְשְׁבִּית, וּוְאָס הָאָט נָאָד נִיט בָּאוּיְזָן צוֹ אַנְטְּפָלְעָקָן זִיךְרַיְתָשׁ מְאָטוֹרָג, וּוְאָס הָאָט נָאָך גַּבְּלָאַנְדוּשָׁעָט אָן נִיט גַּעֲנָנָעָן זִיךְרַיְתָשׁ אָן אַיְזָן דִּי רַעֲצָעְנוּיָס אַיְזָן פֿרְץ גַּעֲטְרִיְיִדְיִי דִּי אַזְּוִיקָעַ דְּרָקְלַעְרָונְג וִינְגָר, נִיט קוּקְנִידִיק אַוְיךְ דָּעַם וּוְאָס עַד הָאָט דִּי דְּרָקְלַעְרָונְג זְיַעֲנָן גַּעֲמָכָט נָאָך דִּי רַעֲצָעְנוּיָס. דִּי דְּרָקְלַעְרָונְג הָאָט עַד גַּעֲמָכָט אַיְזָן יָאָר 1907 אָן דִּי נִיְּנָן רַעֲצָעְנוּיָס הָאָט עַד גַּעֲשִׁרְבִּין אַיְזָן דִּי יָאָר 1905-1906.

אָין תּוֹךְ הָאָט עַד אַיְזָן דַּעַר דְּרָקְלַעְרָונְג אַרוֹסְגַּעַרְקָט זְיַעֲנָן אַיְגָעָנָעָן דְּרָאָמָעָן וּוְיִי אַמְּתָעָ מְסֻטְעָרָס אָן וּוְיִי עַכְתָּעָ דְּרָאָמָעָן. אֹזָא טּוֹתָה קָאָן קִיְּנָן אַמְּתָעָ טֿאַטְעָרְקֿרִיטִיקָעֵר נִיט מַאְכָן, ער קָאָן נִיט, וּוַיִּל עַד פְּאַוְלִיְקָנְטִ דְּרִיְיִיךְ-עַרְטָלְ דָּעַם עַקְוִיסְטִירְנִידִיקְן רַעֲפְרָטוֹאָר אָן שְׁטָעַלְט אַרוֹסִים אַזְּוּלְכָעַ פְּאַדְעָרְגָּנָעָן דָּעַם טֿאַטְעָר, וּוּלְכָעַ ער קָאָן בְּשָׁוּם עַנְיָן וְאַוְן נִיט נַאֲכָוּמָן, וּוַיִּל זְיִי זְיַעֲנָן קַעְגָּן זְיִי גַּאנְצָן מַהְוָת, וּוַיִּל דַּעַר טֿאַטְעָר אַפְּעָרִידְט דּוֹרְכָאִיס מִיטְרַעְאַטְעָטָן, מִיטְרַעְאַטְעָטָן דִּיקָעַ מְעַנְטָשָׁן, מִיטְרַעְאַטְעָטָן מִשְׁוֹתְדִיקָעַ קְלִיְדָוָגָן, מִיטְרַעְאַטְעָטָן דִּיקָעַ רַאֲצִיעָס גַּעֲמָלָט אַוְיךְ לִיְוָוָןָט, אַדער קָאנְסְטְרָאָירָט פֿון פְּאַפְּעַמְּאָשָׁעָן, גַּהְיַלְצָן אָן אַנְדָעַרְעָ מְשִׁוְתְדִיקָעַ אַרְטִיקְלָעָן.

שְׁלוּמִים-עַלְיכֶם "צְעִזְוִיט אָן צְעִשְׁפְּרִיטִיט" אַיְזָן אַפְּשָׁר נִיט דִּי אַיְדָעָן אלסְטָע פִּיעָסָע, אַבְעָר זִי אַיְזָן דְּוָרָךְ טֿאַטְעָר, דִּי וּוּרְטָעָר

זינען איבערגעלאָדָן מיט טעאַטראָלִישְׁקִיט, זי זינען שפֿיל, זי זינען
טֶאָרָב, זי זינען ממשותדי, אין זי איז דא דער לעבעדיקער מענטש
מייט זיין אויסערלעכּקייט און אַינְגָּרְלַעֲכּקייט.

אַיר זעט ממש, אַיר טאָפְּט אָן דעם לְעַבְּדִיקָן מענטשן אין די
ווערטער, אַיר זעט זינע באֹוועגונגען, זיַן באָגָּנוּג אָן זיַן גָּאנְצָן מהות.
אין הִירְשְׁבִּינְס דְּרָאָמָּע, וועגּוֹן וועלכּעַ פְּרַץ רְעַדְת, הערט אַיר בְּלוּזָן
קְלָאנְגָּעָן, אַבְּסְטְּרָאָקְטָע קְלָאנְגָּעָן, אוַיף וועלכּעַ אַיר קָאנְט נִיט אַרוֹפְּצִיעָן
קְיַין טְעַאָטְרָאָלָן לְבּוֹש, אַיר קָאנְט די ווערטער נִיט פְּאָרוֹאָנְדָּלְעָן אַין
עֲפָם ווַיְוָעָלָם, אָן טְעַאָטְרָאָלָן אַיז דָּאָר ווַיְוָעָל, מָעוֹן דָּאָרָף זָעָן אַ פְּאָרָה
שְׁטָעַלְגָּעָן אָן נִיט הָעֵרָן זִי. דָּאָס ווֹאָרט פָּוֹן דָּעַר דְּרָאָמָּע גִּיט אַרְיבָּער
אין ווַיְוָעָלָר אַקְצִיעָן טְעַאָטָר.

וַיִּזְיַי דְּרָאָמָּע ווערט אַרוֹיסְגָּעַנוּמָען פָּוֹן בּוֹך אָן ווֹעֶרט אַרְיבָּער
געַטְרָאָגָן אוַיף דָּעַר סְצָעָנָע קְוָמָט פְּאָר מִיט אַיר אַ פְּאָרוֹאָנְדָּלְעָן,
מעַטְאָמָּאָרְפָּאָזָע. דְּרָאָמָּע ווערט ווַיְוָעָל, זִי ווֹעֶרט אַ ווֹעֶרֶק פְּאָרָן אוִיגָן
דָּעַר עִיקְּרַשְׁת.

דְּרָאָמָּע אַיז אוֹוי גָּעָבָוִיט; וַיִּזְיַי ווֹעֶרט אַרוֹיסְגָּעַנוּמָען פָּוֹן בּוֹך
אָן ווֹעֶרט אַיבְּעַרְגְּעַטְרָאָגָן אוַיף דָּעַר סְצָעָנָע קְוָמָט אַיר אַ פְּאָר דִּי
דָּאוּקָע ווָנוֹנְדָּרְלַעֲכָע פְּאָרוֹאָנְדָּלְעָן, אַדְעָר מַעַטְאָמָּאָרְפָּאָזָע.

מייט דִּי אַמְּאָלִיקָע פְּרַץ הִירְשְׁבִּינְס דְּרָאָמָּעָן, וועלכּעַ פְּרַץ שְׁטָעַלְט
אַרוֹיס ווַיְמַסְטָעָרָם, קָאָן עַס נִיט פְּאָסִירָן, זִי קָאָנָעָן נִיט ווֹעֶרֶן ווַיְזָעָל,
וַיְיַלְדָּאָס ווַיְזָעָלָע אַיז נִיטָא אַין זִיְעָרָע ווֹעֶרטער, עַס אַיז דָּא בְּלוּזָן
קְלָאנְגָן, אַבְּסְטְּרָאָקְטָעָר קְלָאנְגָן, וַאֲסָקָאָן נִיט ווֹעֶרֶן בִּילְדְּזָעָר, אַדְעָר
וַיְזָעָל.

אמָתָה, שְׁלָוָם אַשְׁס דְּרָאָמָּע זִינְעָן סִימְבָּאָלִישָׁן, אַבְּעָר דִּי סִימְבָּאָלִישָׁן
קִיטָּט וּאֲקָסָט אַרוֹיס פָּוֹן דָּעַר רְעַאְלָעָר ווּוְלָט, וַאֲסָעָר דִּי בּוֹיט אוַיף.
דָּאָס רְעַאְלָע הָאָט אַיז זִיךְ דָּאָס סִימְבָּאָלִישָׁן.

עַס אַיז אַ טָּעוֹת, אָוּ סִימְבָּאָלִישָׁקִיט אַיז אַין סְתִּירָה מִיט דָּעַר ווַיְרָקָ
לְעַכְקִיטָה; מִיר וְעַזְנָן נִיט קְיַין אַגְּדָעָר ווּוְלָט אוַיסְעָר דִּי רְעַאְלָע ווּוְלָט,
אַבְּעָר אַיז דִּי פְּאָלְדָן פָּוֹן דָּעַר רְעַאְלָעָר ווּוְלָט אַיז בָּאַהְאָלְטָן דָּאָס סִימָי
בָּאַלְיִישָׁן.

מען טאר ניט פֿאָרְבִּיטָן מליצה (געמײַנט — אין גוֹטַן זִינְגַּן) מיט סימבָּאַלִּיך. מליצה איז בכל גאר אויסגעלַּידִיקט פֿון סִימְבָּאַלִּיך, מליצה איז סְטָעָרִיך און קָאָן ניט גַּעֲבּוֹרֶן קִין סִימְבָּאַלִּיך, אֲבָעֵר דָּאָס רְעַאַלְעַ, דָּאָס לעבעדייק איז פֿסְדָּר שׂוֹאָנְגָּעָר מיט סִימְבָּאַלִּיך.

סִימְבָּאַלִּיך איז דער דָּוֹפְּט, דער רִיחַ-נִיחַוח פֿון אֲרְעַאַלְעַ בְּלוּם. די בְּלוּם קָאנְט אַיר אַנְטָאָפּן מִיט דִי הָעַנְט, דָּעַם רִיחַ אֲבָעֵר קָאנְט אַיר נִיט אַנְטָאָפּן, אַיר מְרוֹזַט נְעַמְּעַן צְוַהַלְךָ אָן אַנְדָּעָר חֹשֶׁן צָו דַּעֲרַשְׁפִּרְן דָּעַם רִיחַ. אָפְּט שְׁטוּיסְט זִיךְּ פֿרְץ אַלְיַין אָן אוֹיףְּ אָט דָּעַר בְּלוּט-פֿאָרְוּאַנְדְּשָׁאָפּט פֿון רְעַאַלְיָום אָן סִימְבָּאַלִּיּום; אַים גַּעֲפָעַלְת, לְמַשְׁלַׁח, שְׁלוּם אַשְׁס «גָּאָט פֿון נְקָמָה». עַד זָאָגַט בְּפִירּוּשׁ «אַל בְּקָמוֹת» «איַז, לוֹיִיט מִין גַּעַשְׁמָאָק, אֲגַרְוִיסְטָרִיך וּוּרְקָה». אֲבָעֵר עַד הָאָט טָעַנוֹת צָו אַשְׁן אָן די טָעַנוֹת זִינְגַּן — פֿאָרְוּאָס אָין אַשְׁן נִיט רְעַאַלְיִיסְטִישׁ.

עַד טָעַנְהַט — פֿאָרְוּאָס טָוט יַאֲנְקֵל שָׁאַבְשָׁאוּוּטָשׁ נִיט דָּאָס, וּוָאָס אַלְעַ פֿון זִין גַּלְיִיכָּן טָועַן? «פֿאָרְוּאָס שִׁיקְט עַד נִיט אַרְעַמְעַלְיִיט אוֹיףְּ שְׁבָתִים אָן יְמִים טּוֹבִים, פֿאָרְוּאָס הַאֲלָט עַד נִיט אוֹיףְּ קִין קְרָאנְקָע אָין אֲשְׁפִּיטָּא, פֿאָרְוּאָס מְאַכְּט עַד נִיט חַתּוֹנָה יְתּוֹמִים אָן יְתּוֹמֹת?...».

פֿאָרְוּאָס לְאָוֹט יַאֲנְקֵל שָׁאַבְשָׁאוּוּטָשׁ שְׁרִיבִּין גָּאָר אֲסְפָּרְ-תּוֹרָה? עַד קַעַמְקַעְתָּ קָעָגָן רְעַאַלְיָום, אֲבָעֵר עַד וּוּיל, אָוֹ יַאֲנְקֵל שָׁאַבְשָׁאוּוּטָשׁ זָאל זִין וּיְאַלְעַ פֿון זִין גַּלְיִיכָּן, דָּאָס הַיִּסְטָן — רְעַאַל... .

ג.

וּוִי גַּעַנְגָּט, די דְּרָאָמָע וּוּעָרֶט נָאָך. בָּאַהֲנָדְלָת מַעַר אֲדָעָר וּוּיְנִינְקָעָר שָׁאָרָף אָוֹן בְּלִיצְיָיך אַין י. ה. פֿרְצָעַס רַעֲצַעְנוּיִים, זִי וּוּעָרֶט בָּאַהֲנָדְלָת וּוִי לַיְטָעָרָטָר, וּוִי אֲבוֹד, דָּאָס הַיִּסְטָן, זִינְגַּע טַעַטְעַר-רַעֲצַעְנוּיִס זִינְגַּע. לַיְטָעָרָטָר-קָרִיטִישׁ, אֲבָעֵר בְּשָׁוּם אָפָּן נִיט קִין טַעַטְעַר-קָרִיטִישׁ. אָין אֲטַעַטְעַר-רַעֲצַעְנוּיִס אַיז דִי דְּרָאָמָע בְּלוּזָן אֲטַיְלָ פֿון אֲקָלָן. קִינְסְטָלְעִירִישׁ וּוּרְקָה, וּוָאָס הַיִּסְטָן פֿאָרְשְׁטָעַלְוָנָג, אֲדָעָר סְפָעַטְאָקָל. די דְּרָאָמָע אַיז נִיט מַעַר וּוִיכְתִּיק אַיז דָּעַר פֿאָרְשְׁטָעַלְוָנָג וּוִי דָּאָס שְׁפִּילָן פֿון שְׁוִישְׁפִּילָעָר, פֿון דָּעַר מַזְוִיק, אוֹיבָן אַזְוַלְכָע אַיז דָּא; פֿון דָּעַר דַּעַקְאַרְאַצְיָע, וּוָאָס אַיז דָּא אַיז אַלְעַ פֿאָרְשְׁטָעַלְוָנָגָע, אָוֹן פֿון דָּעַר

רעושי, וואס פֿאַרְגָּנֶעָמֶט אֵין טַעַטָּעֶר דָּאָס אָרט, וואס דער דִּרְגִּיגָּעֶנט
פֿאַרְגָּנֶעָמֶט אֵין אַ מּוֹיְקָאַלִּישָׁן קָאנְצָעֶרט, אַדְעָר אֵין דָעָר אַוְיְפָּרְוָנֶג
פֿוֹן אָן אַפְּעָרָע.

אַ פֿאַרְשְׁטָעַלְגָּג אַדְעָר אַ סְפָּעַקְתָּאָקָּל אֵין אַ גָּאנְצָע קִינְסְּטָלְעַדְרִישָׁע
קְרֻעָאַצְּיָע, נִיט קְוָנְדִּיק אַוִּיפָּ דָעַם, וואס דִּי פֿאַרְשְׁטָעַלְגָּג אַדְעָר דָעָר
סְפָּעַקְתָּאָקָּל אֵין צְזָאַמְּנָגָעַשְׁטָעַלְטָט פֿוֹן פֿאַרְשְׁיְדָעָנָע קְוָנְסְּטָצְּוִיגָּג.
אַ בָּאַרְוָהָעָנָעָר רַעֲצָעַנוּנָט אַדְעָר טַעַטָּעֶר-קְרִיטִיכָּעָר בָּאַטְרָאַכְּט
אַ פֿאַרְשְׁטָעַלְגָּג אַדְעָר אַ סְפָּעַקְתָּאָקָּל וּוּי אַ גָּאנְץ וּוּרְק אָונָן בָּאַהֲנָדְלָט
זַי אָוֹו.

רָאַשְׁתָּה כָּל קְוָמָט דָעָר סְפָּעַקְתָּאָקָּה, דִי קְרֻעָאַצְּיָע, וואס הִיסְּטָמָט פֿאַרְ
שְׁטָעַלְגָּג, דָעַרְגָּאָך קָאָן דָעָר בָּאַרְוָהָעָנָעָר טַעַטָּעֶר-קְרִיטִיכָּעָר בָּאַטְרָאַכְּט
יעַדְן קְוָנְסְּטָצְּוִיגָּג בָּאַוְנָדָעָר אָונָן אַפְּשָׁאַצְּזָן זַיְעָר צְוָשְׁטִיכָּעָר צָוָם גָּאנְצָן
סְפָּעַקְתָּאָקָּל אַדְעָר פֿאַרְשְׁטָעַלְגָּג.
י. ל. פְּרִיצָּה זַעַט נִיט קִיּוֹן פֿאַרְשְׁטָעַלְגָּג, עָר זַעַט בְּלוּזָּה אַ דְרָאַמָּע,
אוֹן אַט דִי דְרָאַמָּע בָּאַהֲנָדְלָט עָר וּוּי דִי פֿאַרְשְׁטָעַלְגָּג.
דִי אַגְּדָעָרָע טִילָּן פֿוֹן דָעָר פֿאַרְשְׁטָעַלְגָּג אִינְטְּרָעָסִירָן אִים נִיט,
עָר גִּיטָּזָּי פֿאַרְבָּי.

אַפְּיָלוֹ דִי שְׁוִישְׁפִּילָּעָר, וואס אַ סְך וּוּילָּן הַאֲבָן, אוֹ זַי זַיְגָּעָן דָעָר
רוּקְנְבִּין פֿוֹן סְפָּעַקְתָּאָקָּל, גִּיטָּע עָר פֿאַרְבָּי, עָר שְׁטָעַלְטָט זַיְדָּן נִיט אָפָ
גָּעָנוֹי אַוִּיפָּ זַיְעָר צְוָשְׁטִיכָּעָר צָו דָעָר פֿאַרְשְׁטָעַלְגָּג אַדְעָר סְפָּעַקְתָּאָקָּל.
אַפְּט פֿאַרְגָּוּסָט עָר אֵין גָּאנְצָן דִי שְׁוִישְׁפִּילָּעָר, אַזְוָּי זַי וּוּוֹאַלְטָן
גָּאָר נִיט עַקְוִיסְטִירָט, אוֹן וּוּעָן עָר שְׁטָעַלְטָט זַיְדָּן אַפְּ אַוִּיפָּ זַי אֵין נָאָר
עַרְגָּעָר, וּוּילָּע עָר פְּטָרָט זַי אַפְּ מִיט וּוּוּרְטָעָר אַוִּיסְגָּעַבָּאַרְגָּטָע בִּי דִי
בִּילְיָיקָע רַעֲצָעַנוּזָעַנְטָן.

אַט הָאָט אִיד עַטְלָעָכָע בִּיְשְׁפִּילָּן :

„גַּעַשְׁפִּילָּט אֵין דָאָס ‐שְׂטִיקָה‐ גַּעַוּאָרָן אֵין יִדְיָישָׁן טַעַטָּעֶר אַוִּיפָּ
קְרוֹלְעוֹסְטָקָא, אָוָן גַּעַשְׁפִּילָּט אֵין עָס גַּעַוּאָרָן מִיִּסְטָעַרְהָאָטָט!
‐נְעַרְאָסְלָאָוְסָקָא, מְאִירָזָאָן, אַדְלָעָר הַאֲבָן גַּעַגְּבָן קָאנְצָעָרָט!‐
דָא הָאָט אִיד צְוָויִי קְרִיטִישָׁע בָּאַצְּיִיכְעָנוֹגָעָן מִשְׁ גַּעַבָּאָרגָט בִּי
דִי לוּמְפָנִ‐דַעְצָעַנוּזָעַנְטָן, וואס טְרִינְקָעָן מִיטָּן לִבְחָאַבָּעָר אַדְעָר קָאַמִּיקָעָר
פֿוֹן דָעָר טְרוֹפָע נָאָך יְהָדוֹן סְפָּעַקְתָּאָקָּל בִּי דְעַלְיָרוּם.

וואס זאגט אונדז וועגן שפילן פון דעם אדער יונעם שיישפֿילעֶר,
וועגן דער טעטער-קְרִיטִיקָעַר שְׂרִיבַּט, אָוֹ עֶרֶב אֲדָעַר זַיְהָבָן גַּעַשְׁפִּילַט
מייסטערהאָפַט ?
ער זאנט אונדז לְחַלּוֹתִין גַּדְרִינִישֶׁט, בְּפֶרְטַּן נָאָךְ וְעוֹגָן עֶרֶב גַּעַמְטַ צָוֵי
זַעֲמָעָן פֵּרְדִּיפְּנָף שְׂוִישְׁפִּילֶעֶר אָוֹ עֶרֶב שְׂרִיבַּט — זַיְהָבָן גַּעַשְׁפִּילַט
מייסטערהאָפַט.
וּוֹי אַיְזָן עַס — עַס אַיְזָן גַּאֲרַנְטָא קִיְּינָן גַּרְאַדְצִיעָס אַיְזָן דַּעַר קוֹוָאַ
לייטעט פָּוֹן שְׁפִּילַן, עַס זַיְהָבָן גַּאֲרַנְטָא קִיְּינָן סִימְנָמָן פָּוֹן אַיְנְדִּיוֹוִידָן
עלְישְׁקִיט בַּיִּיְגְּעַן-קִינְסְּטָלָעַר אַיְזָן זַיְהָבָן שְׁפִּילַן ?
אַיְנְדִּיוֹידְעַלְישְׁקִיט, אַיְזָן דַּעַר הוּיְפְּטִיסְמָן פָּוֹן אַקִּינְסְּטָלָעַר,
אָוֹן דַּעַם אַיְזָן עֶרֶב קִינְסְּטָלָעַר נִיטַּם. בְּפֶרְטַּן נָאָךְ שְׂוִישְׁפִּילַעַר, וְאָסִים יַעֲדָר
שְׁפִּילַט גַּאֲרַן אָוֹן אַנְדָּעַר רַאֲלַע. עַס קָאָנוֹן דַּעַר נִיטַּם גַּעַמְאַלְט זַיְיָן, אָוֹ אַלְעַ
זַאלְן שְׁפִּילַן אַיְזָן דַּאֲלַע !
די באַצְּיַעַנְגָּג «זַיְהָבָן גַּעַגְעָבָן קָאנְצָעָרֶט» זַעֲמָעָן נָאָךְ וְזַיְהָבָן
וואָס הַיִּסְטַּט וְיִיְהָבָן גַּעַגְעָבָן קָאנְצָעָרֶט ? עַס זַיְהָבָן דַּעַר דָּא גַּוְתַּע
קָאנְצָעָרֶטָן אָוֹן שְׁלַעַכְּטָעַ קָאנְצָעָרֶטָן.
אַרְיגִּינְגָּלְעַל האָט די דָאַזְּקָעַ באַצְּיַעַנְגָּג גַּעַמְיִינְטָם, אָוֹן די אַיְנְשְׁפִּיָּה
לְוָנָגָה, אַדְעַר דַּעַר צְוֹאַמְעַנְשָׁפִּיל, אַיְזָן גַּעַוּעַן וְיִי אַיְזָן אַקָּאנְצָעָרֶט, וְאָוֹ
אַיְבָּעַר יַעֲדָן וְאָסִטָּט דַּעַר דָּרְיִיגְעָנָט אָוֹן וְאוֹאָס יַעֲדָר שְׁפִּילַט לְוִיטָּס נָאָטוֹן
אָוֹן פִּילְט זַיךְ וְיִי אַקְרִיאֶל אַיְזָן דַּעַר וְאַוְנְדָּעַר לְעַכְסָטָעַר מַאֲשִׁין, וְאָס
הַיִּסְטַּט אַרְקָעַסְטָעַר.
מִיט דַּעַר צִיְּט אַיְזָן עַס גַּעַוְאָרָן אַוְאָרט אָן אַיְנְהָאָלֶט. וְעוֹן אַקְרִיאֶל
צְעַנְזָעָנָט קוּמָט אַיְזָן רַעַדְקִיצְיָה נָאָךְ דַּעַר פָּאַרְשָׁטְעַלְוָנָג אָוֹן עֶרֶב האָט קִיְּינָן
צִיְּטָנִיט, אַדְעַר עֶרֶב וְוִיסְטַט נִיטַּם וְיִי אַזְּוִי צְוֹאַלְפִּיכְזָרָן די באַוְנְדָּעַר
שְׂוִישְׁפִּילְעַרְישָׁע אַוְיְטָאַוְגָּעָן אַיְזָן דַּעַר אַוְיְטִיְּרָוָנָג, פֶּטְרַט עֶרֶב עַס אַפְּ
מִיטָּן וְוִאָרט — «קָאנְצָעָרֶט».
דָּאָס שְׁטִיקָגְּרָדִינָס «די בְּרִידְעַר לְוִירִיאָ» גַּעַפְּעַלְטָט פְּרָצָן לְחַלוֹטִין
נִיטַּם, עֶרֶב לְאַכְּטָעַס אָוֹיס מִיט דַּעַם טִיפְּשָׁן שְׁאַרְפָּן סָאַרְקָאָזָם פְּרָצָעַס.
אַיְזָן וְיִי קָאָנוֹן שְׁפִּילַן «מייסטערהאָפַט» אַדְעַר «גַּעַבָּן קָאנְצָעָרֶט»
אַ שְׁטִיקָה, וְאָס אַיְזָן נִיטַּם וְוּרְטָט מִעְן זַאלְעַס אַוְיְטִפְּרָן ?

אַ לענגןערע רעצענזייע אַיבער «צעויזיט אָונְ צעשפֿרייט» באַהאנדט
בּהויז דִּידְרָאָמָע אוּף גָּאנְצָע פֵּיר וַיְתַלְעַךְ, וּוּגַן דֻּעַם שְׁפִילֶן זַיְנְגַען דָּא
בלויו זעקס שורותלעך :

«געשפֿילַט אִיז דִּי זָאָר גַּעֲוֹאָרָן אַין אלגַעְמִין גּוֹט. אוּיסְגַעְצִיכְנַט
הָאָט זַיְקָ מַאיְרָסָן (דַּעַר פָּאָטָעָר). אַדְלָעָר הָאָט שְׁלַעַכְט פָּאָרְשְׁטָאָגָעָן דִּי
רָאָלָע פָּוּן שְׁלִיחָה, וּוָאָס בְּרַעַכְט אָפְּ דִּי מַנְאָים. עַר דָּאָרָף זַיְן אַ דָּרוֹכְגַעַץ
טְרִיבְעָנוּר פְּלִיבּוֹ, וּוָאָס שְׁינְדָט פָּוּן אוּיְגַעְקוּמוּנָעָם גַּבְירָדִי הוֹיטָה, אָונְ
עַר הָאָט גַעשפֿילַט אַ נַּאֲרִישָׁן שְׁדָכוֹן, אַבְעָר, לוֹיט זַיְן פָּאָרְשְׁטָעַנְדָעַנְישָׁן,
די רָאָלָע גּוֹט אוּיסְגַעְעַרְתָּן».

דָּאָס אַלְץ וּוּגַן שְׁפִילֶן, קִין וּוְאָרט וּוּגַן צְוֹאָמָעַנְשְׁפִילַט, אַדְעָר
רְעוּשִׁי, קִין וּוְאָרט וּוּגַן דַּעַר אַיְנְשְׁטָעַלְזָוָג פָּוּן טִיפָּאָזָשׁ, וּוָאָס אִיז אָזְוִי
וּוְיכְטִיק בַּיִּ שְׁלוּמַ-עַלְיִיכְמַעַן, קִין פָּאָרָלָעָלָע צְוִישָׁן דַּעַר קָאָמְעָדִיעַ אָונְ
בּוֹר אָונְ וּוָאָס מַעַן הָאָט גַעמאָכָט פָּוּן אִיר אוּףְ דַעַר סְצַעַנָּע, קִין וּוְאָרט
וּוּגַן דֻּעַם שְׁפִילֶן פָּוּן דִּי צְעַנְטְּרָאָלָע פִּיגְרוֹן אָונְ דִּי עַפְיוֹזָדִישָׁע כָּאֵ
דַעַקְטָעָרוֹן, קִין וּוְאָרט נִיטָּה וּוּגַן דַעַר דַעַקְאָרָאָצִיעַ, קִין וּוְאָרט וּוּגַן דַעַר
אוּיסְשְׁטָאָטוֹנָגָה, אָזְוִי וּוְיָהָר דָּאָס אַלְץ אִיז פָּוּן אָזָא קְלִינְגָר וּוְיכְטִיקִיתָה, אָזָא
עַס לְוִינְגָט גַּאֲרָ נִיטָּה זַיְקָ אַפְּצָוּשְׁטָעַלְן אָוּףְ זַיְן.
עַר שְׁטָעַלְט זַיְקָ אָפְּ מַמְשָׁ דַעַמְאָנְסְטָרָאָטִיו בּהּוֹיז אָוּףְ דַעַר קָאֵ
מַעְדִּיעַ. זַיְ אַיְזָ דַעַר עִיקָּר, זַיְ אַיְזָ אַלְץ.

אָונְ אִיז יָאָר 1906 זַיְנְגַען דִּי נִיעַ טְעָרְרִיעָס וּוּגַן רְעוּשִׁי, וּוּגַן
דַעַר רָאָלָע פָּוּן שְׁוַיְשְׁפִילְעָר אִין דַעַר אוּיְקָרְיְוָנָג אָונְ וּוּגַן דַעַר רָאָלָע
פָּוּן דַעַר דַעַקְאָרָאָצִיעַ אָונְ אוּיסְשְׁטָאָטוֹנָג שְׂוִין גַעַונָג פָּאָפּוֹלְעָה,
אָזָא זַיְ אַלְדָעָרְגִּין צַו יָעַדְן טְעָמָטְרִיךְ-קְרִיטִיקָרָה.
אִין זַיְן רַעַצְעַנְזִיעַ אַיבָּעָר דָוד פִּינְסְקִיס «מוֹטָעָר» אִין דָא אִין
סָאמָעַ מִיטָּן עַטְלָעַכְעַן שְׂוֹרוֹת וּוּגַן דֻּעַם שְׁפִילֶן:
«דִּי דְרָאָמָע מַאֲכָט אָן אַיְנְדוֹרָק, הָאָט שְׁטָאָרָקָע, זַיְעַר שְׁטָאָרָק
מַאֲמַעַנְטוֹן, אָונְ דָאָר — אִין אִין אלגַעְמִין דַעַר אַיְנְדוֹרָק נִשְׁתָּה אָזְוִי
שְׁטָאָרָק וּיְיָהָר הָאָט גַעַקְאָגָט זַיְן.

«אָונְ שְׁוֹלְדִיק אִיז נִיטָּה דָאָס שְׁפִילֶן, פָּרוֹוי קָאָמִינְסְקָא הָאָט דִּי הוֹיפְטָה
רָאָלָע גַעשפֿילַט מִיסְטָעַרְהָאָטָה, דִּי אַנְדָעָר — גּוֹט, אַפְּהָיוֹ דָאָס קְלִינָג
אַיְנְיקָל הָאָט גּוֹט גַעשפֿילַט, אִין אָוּףְ דַעַר סְצַעַנָּע גַעַבְוִירָן קִינְדָה».

דא האט ער וויזער פמעט ווידער האלט ווארט ביי ווארט וואס ער האט געזאגט וועגן דעם שפילן פון שעומ-עליכם "צעזיט און צע-שפריט".

און דא האבן מיר דאך פאָר זיך צוּיִי פֿאַרְשִׁידְעָנָע אוֹיֶפְּרִידְוָנָגָעָן
פֿוֹן צוּיִי אֵין גַּאנְצָן פֿאַרְשִׁידְעָנָע דְּרָאָמָעָן.
דאס שפילן האט דאך געמוֹת זיין פֿאַרְשִׁידְן!

בלוייז אֵין אֵין רַעֲצָנוּיַּע, אֵין דער רַעֲצָנוּיַּע וועגן דער אוֹיֶפְּ
פֿיַּרְוָנָג פֿוֹן מַאְרָק אַרְנְשְׁטִינָס "דָּעַר וּוְילְגָעַ בְּעַלְ-הַבִּיתָל", האבן מיר
עַטְלָעַכְעַ בֵּין גָּאָר טַרְעַהְלָעַכְעַ בָּאַמְּעַדְקָוָנָגָעָן וועגן שפילן אָוּן אַפְּלִיאָ
וועגן גְּרִים.

ער לויבט אַסְטָר רְחֵל קָאָמִינְקִיס שְׁפִילָן, ער האלט, אָוּן זַי
איּוֹ אַבְּיַסְל אַיבְּעַרְטְּרִיבְּהַן אַבְּעַר ער אֵין מַלְמְדִיזָּכָות אוֹיֶפְּ אַיר — «עַט
איּוֹ זַיְעַר שַׁוְּעַר צַוְּהָלָן זַיְד אֵין אָדָלָע, וואָס אֵין רַעֲאַלִיסְטִישַׁיָּ
סִימְבָּאַלִישַׁ-דַּעַנְטִישַׁ אֵין אָיִדְיִישַׁ-לְּטוּיַּשְׁ הַיּוֹן פֿאַרְצִיְּטַן».

ער לויבט ווַיְסְמָאָנס שְׁפִילָן (דער קָאָמִיקָעָר אֵין דער לְיַיְטְרָאָרִי
שער טַרְוָפָע) אָאָ, ווַיְלִיל דאס זַיְגָעָן דִּי אַיְנְצִיקָעָ רַעַל (רַעַאלִיסְטִישַׁ)
בָּאַהֲנְדְּלָטָע אָוּן גַּאנְצָע פֿעַרְזָאָנוּן.

און צוֹם סֻוֹפְּ ווַיְזַוֵּט ער אָוִיַּף דער אַיְבְּיקָעָר קָרְאָנְקִיָּט פֿוֹן
יַיְדִּישְׁן טַעַטְאָדָר — דאס פֿעַלְעַן פֿוֹן יַוְנָגָעָ קָרוּפָטָן אֵין דער טַרְוָפָע.
און ער שְׁוִיְּטִיט אָוִיס פֿאַרְצְׂוִיְּפָלָט :

"וַיְוַיְטָעָר דָּס זַעַלְבָּע : דְּלָות !...".
יאָ דָא אָוּן דָּאָרֶט דַּעֲרַשְׁפִּירָט ער אַיְנְטָאוּאַיטָוּ דעם טַעַטָּעָר אָוּן
טִיטִילָט מִיטָּן פֿינְגָעָר אַיַּף זַיְגָעָ הַיְנְטָעַרְשְׁטַעַלְקִיָּטָן מִמְשָׁ פֿאַכְמָעָנִישָׁ.

. ז

דָּעַרְדָּאָר, וועָן ער דָּאָרֶף נִיט רַעֲצָנוּרִין, וועָן ער אַיַּף פֿרְדִּי צַוְּזַיְן
פֿוֹץ, צַוְּזַיְן פֿרְץ דער בְּלִיצְיָקָעָר עַסְיָאִיטָט, פֿעַלְיָעַטָּאָנִיסָט אָוּן גַּאַטְ
גַּעַבְעַנְטַשְׁטָעָר שְׁוִירַעַטְשַׁטְּעַר, אַיְזָעָר מִמְשָׁ פֿאַרְכָּאָפָנִיקָעָ.
זַיְן פֿעַלְיָעַטָּאָן וועָן דָּעַר אַיֶּפְּרִידְוָנָג פֿוֹן מַאְקָסִים גַּאֲרִיקִיס "גַּאֲ-
דְּנִיעַ" אַיְזָעָר מִמְשָׁ אָפָרְלָע אֵין דעם יַיְדִּישְׁן עַסְיָאִיטִישְׁן פֿעַלְיָעַטָּאָן.

עד האלט פון גארקין און צולם ומלאו, און ווען מען פירט אויף אין יידישן טעאטער גארקיס באָריימטַע דראָמע, גיט ער זען די אויף-פֿירונג, אַבעָר ער שרייבט ניט קיין רעצענוזע וועגן דער דראָמע און ניט וועגן שפּילן, ער באָשְׁרִיבְּטַדִּי רעאָקצְּיעַ פֿון דעם יידישן טעאטער-בָּאוֹזְּכָּעֶר אוֹף דער אוֹיפּּוֹרְּגָּנָּג.

דער סָגְּטִירִישְׂרָאֵלְּפּֿרְּנָאָמָּנָה אַין דעם דָאָזִיקָּן עַסְּיָאִיסְטִישָׂן פְּעָזָל לְיעַטָּאָן אַין מִמְּשׁ חַלְפְּדִיקְּ שָׁאָרְתָּ.

אַט הָאָט אִידְּ דִּי רַעֲאָקְּצְּיעַ פֿון אַהֲיָסְּנָאָלִיסְטָן נָאָךְ אַיְדִּיעָר עַד הָאָט גְּזַעַן דִּי אוֹיפּּוֹרְּגָּנָּג :

„הַיְּגַטְּקָעַ צִיְּטָן ... הַאָמָּל ... אַנְאָרְכִּיסְטִישָׂע אַנְפְּאָלָן ... בְּעַלְיִי בְּתִים בָּאָקוּמָעַ נִיטְּ קִיְּן דִּירְהַגְּעָלָת ... דְּלוֹת ... נִיטְּ זִיכְּרָקִיטְּ מִיטְּן לְעַבְּן ... רַעֲפְּרָעִיסִים ... גַּעֲשִׁסְעָרִי ... פְּחַד פְּאָרְנִיעַ פָּאָגְּרָאָמָעַ ... אַיךְ וּוַיִּסְ ... אַיךְ וּוַיִּס : יִדְּיָשָׂע קָוְלָטָר, יִדְּיָשָׂע כּוֹנָסָט, יִדְּיָשָׂע נְשָׁמָה, זָוְכְּטִיק, זָיְעָר, זָיְעָר וּוַיְכְּטִיק — אַוְיסְּרָיְינִיקָּן דִּי שְׁטָאָל — מַעַן מַזְּוֹ אַרוֹיְסְּטְּרִיבִּן דִּי סְוָהָרִים פֿון בִּיתְהַמְּקָדְשׁ — דַעַם פּוּבְּלִיקָום אַרְיִינְ... פְּלִיסְן גַּעַשְׁמָאָק — אַבעָר מַעַנְשָׁת ! הַאָמָל אַון טַעַטָּר ! אַנְגָּר נִיטְּ פָּאָרְלָאָשָׂן פְּיִיעָר אַון דִּי סְצָעָנָע, נָאָךְ נִיטְּ פָּאָרְלָטְּרִיקָּנָט בְּלָוֶט אַון דִּי בִּינְעַ ?

אַון פְּרִץ גִּיט אַ פְּרָעָג דַעַם זְוִידִיקָן נַאֲצִיאָנָאָלִיסְטָן :

„אַון דָו, וּאוֹ אָהִין גִּיסְטָו ?“

„אַיךְ ? אַיךְ ? אַיךְ גַּי אַין צִירְקָ...“

עד הָאָט מָוָרָא אַרְיִינְגְּזָוִיְן אַין טַעַטָּר — „אֹזָא פְּרָעָמָד לְעַבְּן, אֹזָוי אַיְגְּנָאָרְטִיק רַוְסִישָׂ, אַון פֿון סָאָמְעָרָאָדָנָע קָעַסְלְגְּרוּב אַין רַוְסִישָׂ וּוָאָסְעָר — צִי וּוּעָט זִיךְ דָעַר יִדְּיָשָׂע אַקְטִיאָר קָאנָעָן אַרְיִינְטָאָכָּטָן, אַרְיִינְגְּזָיְלָן אַון אַיבְּעָרְגָּעָבָן, דִּי זַאְךְ ? אַונְ וּיְ וּוּעָט זִיךְ פָּאָרְהָאָלָטָן דָאָס פּוּבְּלִיקָום צָו אַ דְּרָאָמָע אַן אַ מעַשְׁהַנּוֹרָא. אַן טָעָנָע, אַן גְּרוּסָע גַּעַ-שְׁעַנְיִישָׂן ? צִי וּוּעָט עַס פָּאָרְשִׁטִּין דַעַם גְּרוּיְיָגְּעָמָלָטָן גַּהֲיָנוּ ?“

אַין טַעַטָּר וּוּרְטָר עַר אַיבְּעָרְאָצָשָׂט — דַעַר יִדְּיָשָׂע אַקְטִיאָר

הָאָט בְּאָנוּמָעַ דִּי פִּיעָסָע.

„אַיךְ זָעָ, שְׁרִיְבְּטַ פְּרִץ, אַוְ דַעַר יִדְּיָשָׂע גַּעַ-וּנְדָנִיק, מִיטְ זַיְן גָּלוֹת-קְהֻעָאִיקִיט צָו לְעַבְּן אַין אַלְעַ סְפָעָרָן, צָו עַסְן בְּרוּטָן פֿון אַלְעַ אַיְוּנָס,

בעסער געזאגט : צו הונגערן אויף אלע "ארבע פנומות הארץ" — וועט
בישטינן."

בייטער אנטוישט האט אים דאס פובליקום :

אט דערהערט ער ווי א מאן זאגט זיין פֿרְוִי :

"קּוֹם אַחֲיָם, סַפְלָטְשָׁע ! גַּעֲנוֹג, קּוֹם !"

און אן אנדער ייד זאגט גענוג הויך :

"אֲשֶׁר שֵׁין פֿאָרוּוַיְלָוָג, שִׁיפּוֹרִים, קַאְטָאָרוֹשְׁנִיקָעָס ... אָוֹן פֿאָרְדָּעַט
צָאַל גַּעַלְתָּן ."

און אָרוּסִיגְיַעַנְדִּיק פֿוֹן טַעַטָּעַר אַנְטוֹוַישַׁט אָוֹן פֿאָרְבִּיטָעַרְט יַאֲגַט
אִים אָן אַיְד אָוֹן זָאנְט בִּין :

געַן, וָאָס זָאנְט אִיר אַצְּנִינְד ? אִיר האט אַוִיסְגַּעַפְּרִיט, אַ וּוַיכְטִיק
שְׁטִיק ? אַ דְרָאָמָע אַיְוּ עַס ? הָא ? עַס אַיְז אַהֲילָוּ קִין רַעֲכַטְעַ לִיבָּע
נִשְׁטָא ! אַ גַּבָּה, אַ שִּׁיפּוֹר — אָוֹן וּוַיְטִיעָר אַ גַּבָּה אָוֹן וּוַיְטִיעָר אַ שִּׁיפּוֹר ..."

ער אַיְז דָא נִיט קִין רַעֲכַטְעַר-קריטיקער, ער אַיְז דָא פֿרְץ, אַיְז אַלְץ
שָׁאָרָף, בְּלִיצִיךְ, בִּיסְיִיךְ אָן יַאֲשָׂדִיךְ.

דא האט ער וועגן שְׁטִיק גַּוְפָּא אַנְגַּעַשְׁרִיבָן דָעַם שְׁעַנְסְּטָן עַסְיִי. עַס
איַז נִיט קִין קְרִיטִישָׁע אַפְּהָאנְדְּלוֹגָג, עַס אַיְז אַ מַעְדִּיטְאָצִיעַ וּוַעֲגַן אַ
גְּרוּיס וּוּרְקָה, עַס אַיְז אַ דְּרוּוּעָרִי וּוַעֲגַן אַ קּוֹנְסְּטוּוּרָקָה, וּוָאָס האט אִים
טִיף גַּעֲרִירָט.

עַס אַיְז דָעַר אַוִיסְגָּוָס פֿוֹן אַ גְּרוּיסְטָן קִינְסְטְּלָעָר וּוַעֲגַן דָעַר שָׁאָפְּוָגָן
פֿוֹן אָן אַנְדָעָר קִינְסְטְּלָעָר.

אט זִינְגַּעַן אַ פֿאָר שְׁוֹרוֹת :

"קִין אַוִיסְגָּאָנָה, קִין רַעֲטָנָג פֿאָר דִּי אַרְאָפְּגַעַשְׁטִוִיסְעָנָע ...

אוֹן נִיט אַיְז דָעַם אַלְיַין שְׁטַעַקְטָן דִּי טְרָאָגְעָדִיעַ. דִּי טְרָאָגְעָדִיעַ
שְׁטַעַקְטָן דְּעָרְגַּעַן, וּוָאָס דָאָס מַעְנְטַשְׁלַעַכָּה אַיְז זַיִן קָאָן בִּישְׁתָּא אַיְז גַּאנְצָן
אַוִיסְגַּעַלְאָשָׁן וּוּרְקָה, פֿוֹן אַונְטָעָרָן אַש וּוּקָעָן זַיִן פֿוֹנְקָעָן ... הַאֲפָעָה
נוֹנְגָעָן ...".

יאָ, דָעַר קִינְסְטְּלָעָר פֿרְץ האט קִין רַעֲכַטְעַר-קריטיקער נִיט גַּעַז
קָאנְט זִיְן ; אַינְטוֹאַיְצִיעַ אַלְיַין אַיְז דָא נִיט גַּעֲנוֹג... אָוֹן פֿרְץ אַיְז
גַּעוּוֹעַן צַוְּפִילְיַן קִינְסְטְּלָעָר ...

三

זין קלינגע זאמלונג פון טעאטער-דעצענויעס פֿאָרענדייקט זיך מיט
לאו "איכה" וועגן יידישן טעאטער.
עס פֿאָרענדייקט זיך מיט אַ פֿעלעטעאון, וואס היסט "או, דלוות,
דלוות!", אַ ווערטל אויסגעבע אָרגט בי אײַנעם פון יעקב גָּרדיינס
פארשוויגען.

דאש איז א ביטער געזעגענונגס-ווערט פֿוֹן דעם פֿלאַמִּיקָן פרָרֶץ,
זונאָס איז צוגעַלְאָן צומ ייְדִישָׁן טַעַטָּעָר מֵיט זַיִן גְּרוּיסָן בְּרָעֶן אָן מִיט
זַיִן גְּרוּיסָר אַוְיְרִיכְטִיקְיָה, אָן אַיְן אַזְוּקָה אַבְּלָה וְחַכּוֹי רָאֶשֶׁן.
אָן אַזְוּקָה אַיְן עַר אַוִּיתָן זַיִט אַוְרִיךְבּוּמָעָן.

עד האט דעם משקולדידין בריך, וויאס ער האט אויפגעבויט אויף
איינו פוט צווישן אים אונ דעם יידישע טעאטער, אלין פֿאָרבּערענט
הינטער זיין.

אוון את איז זיין הארכז'יסנדייקע איכה:

ער באטראקט דעם יידישן טעאטער ניט ווי אַזונגעראָע קולטור
דערשיינונג אין אונדזער קולטור-לעבן; דער יידישער טעאטער אין
טּוֹאָר אִים אַ טְיִיל פּוֹן דער יידישער קולטור, אַי פּוֹן וועלט-לעכער
אוֹן אַי פּוֹן רעליג'יעזער קולטור.

“קענט איד די סופּה”, שרייבט ער, “אין וועלכער מיר געמען אויף
אונזערע טיערטע און הייליקסטע געסט — די אושפּזין? קענט
איד דעם פֿלאץ אוילן הויף, אויף וועלכן די סוכּה שטיט? דאס מאָ
טעריאַל, פֿון וועלכן זי איזו געשטעלט?

„אוֹפֶן מִיסְט צוּוִישׁן בַּרְעַטָּרִי, טִירֵן פָּוּן אַבְּעַרְגַּעֲבוֹיטָה הַיּוֹזָעַ רְדוֹפָן מִיר מְלָאכִים אָוֹן אַבָּות צָו גָּאָסֶט, אָוֹן דָּאָס אִין דָּעַר זְכוּר פָּוּן דָּעַר אַמְּאלַיקָעַר פְּרַעַיר סְוֻפָּה אָוֹף פְּרַעַיר וּוּינְגַּעַרְטָנְגָּעַר אָוֹן פְּעַלְדָּעַר? „קָעַנְתָּ אִיד דִּי הַיּוֹזָעַ, אִין וּוּלְכָעַ מִיר גִּיסְן אָוֹס אַונְדוֹזָעַ הָאָרֶץ פְּשָׁאָר גָּאָט? וּוּאוּ מִיר וּוּינְגָּעַן פְּשָׁאָר אָוֹן נַאֲךְ פָּאָגְרָאָמָעַן? וּוּאוּ מִיר קָומָעַן, בְּלִיכְבָּעַ אָוֹן וּאַקְלְדִּיקָעַ נַאֲךְ אַתְּ עַתְּנִיתָה, לִיעַנְגָּעַן «וַיְחִיל» אָוֹן טָאנְצָבָדִיק,

קעננט איר דאס יידישע בית-עלמיין?

קענט איר די איינגעבויגענע מצבות ?

קענט איר דעם יידישן חדר ?

דאם יידישע טעאטער קיין אויסנאמ ניט זיין.

עס אייז צוחאמונגשטעלט, ווי אונדזער סופה, פון אלטער בראטען,
עס אייז איז דין ווי אונדזערע «שטיבלען», ער שטיט איז זיכער און
פֿעַסְט ווי אונדזערע מצבות אויף אונדזערע בית-עלמינס».

שולדייך אייז דער דלאות.

און ער פֿאָרעדיקט מיט גראיסן און טיפֿן יאוש :

אווי, דלאות, דלאות ...

אט איז האט זיך געענדיקט, אט איז איז אויסגעלאשן געווארן
פרצעס ברען ...

געקומען אָ פרינץ צום יידישן טעאטער, אייז ניט געווען ווערד עס
וואָל אים אויסגעמען, געקומען אָ גראיסעך קינסטלער צום יידישן טעַ
אטער, אייז ניט געווען ווערד עס זאל אים פֿאָרעדיקן ...

און ער געשטאָגען בייז דער טיר, געשטאָגען און געווארט און
געחהָט.

ער אייז גרייט געווען צו טאן אלע מלאכאות, ער האט אָפֿילוּ רעד-
צענויעס געשדריבן, אבער די טיר אייז געלביבן פֿאָרעדאקט און פֿאָרדריגלט.

און ער אייז אָ פֿאָרעדעטער און אָ פֿאָרבדיטערטער אָזעַק.

און האט זיך קיינמאָל ניט צוריקגעערט ...

ער אייז געלביבן שטיין פֿון ווילטן.

דאַ האט איר דעם גראיסן טראגיזם פֿון אָ יידישן קינסטלער.
און פרץ אייז ניט דער איינצקייר, נאָך פֿרַצְן האָבן אָ סְדִּ יִדִּישָׁע

קינסטלער געקֶאָפֶט איין דער טיר פֿון יידישן טעאטער.

אייניקע האט מען אָריינגעלאָזָן אויף אָ ווילַע, פְּדִי צו קאנען זיך
אָרוֹיסְטוֹאָרְפּּן ...

אָ סְדִּ זִיְנָעַן זִי גַּעֲקוּמָעַן, אָ סְדִּ האָבן אָנְגַּעַבָּאָטָן דעם יידישן טעַ
אטער זִיְעַרְעַ שְׂאַהְגַּעַן, זִי הָאָבָּן גַּעַוְאַלְטָן דאס יידישע טעאטער הָעַלְפָּן
זִיך אָוִיכְזָהְיִיבָּן צו דער יִדִּישָׁע לִיטְעָרָאָטוֹר. דֵּי יִדִּישָׁע לִיטְעָרָאָטוֹר
אייז אָזָעַק וּוּיְטָעַר, האט דֵּי יִדִּישָׁע לִיטְעָרָאָטוֹר גַּעַוְאַלְט מִתְּנַעַמְעַן דעם
יידישן טעאטער, געבן אִם אָ שְׂטִיקָל קְפִיצְ-הָדָר ...

אבער ער האט פֿאָרְעַקְשֶׁנְטַ אַפְגַּעַשְׁטוֹיסַן די ברידער-העכַע האנט
פֿוֹן דער יִדְישֶׁר לִיטְעָרָאָטוֹר ...

די מעשה-פרץ און זיין קלעפֿן אין די טירן פֿוֹן דעם יִדְישֶׁן טֵעַ
אטער איז די סָאָמָע טְרוּיְעָרְדִּיקָע, די סָאָמָע האָרְצְרִיסְנְדִּיקָע.

עס איז אַ מעַשְׂתָּה מִיט אַ פרִינְצַן, וְאָסָם האט גַּעֲלָאָפְּט אַונְגַּעַלְאָפְּט
איַן דער אַרְעַמְעַר טִיר פֿוֹן דעם יִדְישֶׁן טֻעַטָּעַר. ער האט אַים קִינְסְטַן
לְעִרְשָׁע אַוְצָרוֹת גַּעֲבָרָכָט, אַזְן די טִיר אַיז גַּעֲבְּלִיבָן פֿאָרְהָאָקָט ...
אַזְן פֿוֹן אַזְעַלְכַּע בְּאַגְּעַנְיִישָׁן פֿוֹן דעם וּוּלְטַ-טֻעַטָּעַר מִיט פֿרִינְצַן
פֿוֹן גִּיסְט אַז נִיט אַזְן טֻעַטָּעַר אַוְיְגָעָרִיכְט גַּעֲוָאָרָן אַזְן הָאָבָן פֿוֹן זַיִן
בָּאָקוּמוּן זַיִעַר גַּלְאָנְץ אַזְן פֿרָאָכָט.

אַ סְךָ אַזְעַלְכַּע וּוּאַנוּדְעַרְמְעַשְׁוֹת האט די גַּעֲשִׁיכְטַע פֿוֹן דעם וּוּלְטַ
טֻעַטָּעַר צָו דְּעַרְצִילְן גַּאֲרָ אַסְךָ.

עס אַז גַּאֲרָ קִין סְטַקְן נִישְׁטָאָן, אַז פֿרְץ מִיט זַיִן בְּרָעָן, מִיט זַיִן
גְּרוּיסְטַן טָאָלָאָנְטַן וּוּאָלְטַ גַּעֲקָאָנְטַן אַוְיְקָטָאָן פֿאָרְן יִדְישֶׁן טֻעַטָּעַר אַשְׁדָּר
נִיט וּוּיְנִיקָּעָר וּוּפְּנִילְעָר דָּעַר האט אַוְיְגָעָטָאָן פֿאָרְן יִדְישֶׁר לִיטְעָרָאָטוֹר.
אַזְן ער האט נִיט בְּאַדְאָרָהָט דּוּקָאָ שְׁרִיבָן קִין טֻעַטָּעַר-רְעַצְּנָן-

זַיִעַס, פֿוֹנְקָט וּוִי ער האט נִיט גַּעֲשִׁיבָן קִין לִיטְעָרָאָטוֹר-קְרִיטִיקָן.
פֿרְץ האט גַּעֲשָׁאָפָן אָרוּם זַיִד אַ קִינְסְטְלְעָרִישָׁע אַטְמָאָסְפָּעָר. זַיִן
קִינְסְטְלְעָרִישָׁע פֿעַרְזְעַנְלְעָכְקִיָּת האט סְטִימְוָלְרִירָט צָו שֻׁעַפְּעָרִישָׁקִיָּת אַזְן
הָאָט פֿאָרְטְרִיבָן בְּאַגְּאָלִיטָעָט, שְׁאָבָלָן אַזְן קִינְסְטְלְעָרִישָׁע אַוְמָרָוּכָט
בָּאָרְקִיָּת.

ער האט נִיט בְּאַדְאָרָהָט שְׁרִיבָן קִין טֻעַטָּעַר-רְעַצְּנָן. דָּאָס אַז
גַּעֲוָעָן בְּלוּזָן אַ נִיט-נִיטְיִקָּעָר פֿאָרְבְּרוּיךְ פֿוֹן זַיִן טְיִיעָרָעָר שֻׁעַפְּעָרִישָׁעָר
עַנְעַרְגִּיעַ, אַבְּעַר דָּאָס האט דּוּמְאַנְסְטְרִירָט זַיִן גְּרוּיסְטָן בְּרָעָן אַזְן זַיִן
גְּרוּיסְעָבְּגִיסְטְּעָרָנוּגָה.

עס אַז אַבְּעַר נִיט גַּעֲוָעָן אַזְן יִדְישֶׁן טֻעַטָּעַר קִין אַיְגָעָר וְאָס
זָאָל בְּלוּזָן אַגְּנָעָן וּוּעָר עַס קַלְאָפְּט אַזְן זַיִינְעָטָר טִירָן.
יאָ, עַס אַזְן אַ טְרוּיְעָרִיקָע מַעַשְׁהַלְעָ וּוּגָעָן אַ פֿרִינְצַן, וְאָס האט גַּעַ-
קַלְאָפְּט אַזְן די טִירָן פֿוֹן אַזְרָעָמָעָן טֻעַטָּעַר אַזְן גַּעֲוָאָלָט בְּאַגְּלִיקָן,
אַבְּעַר קִינְגָּעָר האט די טִירָן נִיט גַּעֲלָנְטָן ...

י. ל. פרץ דערציזילט
א פאלקסטי מלעכע געשיכטע

(א) קאפיטל זכרונות

עלטערע שרילטשטעלער פֿלעונג אַרְיסּוּסִיכָן פרַצְן. דָּא אֵין אַפְּקָאַט.
פרַץ האָט נִיט גַּעהָט צוֹוְשָׁן זִינְעָן גַּאנְעָט אָוָן שְׂטַעַנְדִּיקָע פֿרַיְינְד קִין
עלטערע שרילטשטעלער. דָּעַר אַינְצִיקָעַ פֿרַיְינְד פֶּרְצָעַס פָּוָן דַּי עַד.
טַעַדְרָעַ שְׂרִיבְּרָעַ אֵין גַּעוּזָן יַעֲקֹב דִּיבְּגָעָזָן.

אוון אין דער דאזינעקר פֿרײַנְדְשָׁאָפֶט איז געווען אויך עפֶס טראָגָן
גִּישָׁעַס. ווועגן דאס טראָגְאַנְגִּישׁע איז דער גְּרוֹיסְעַר פֿרײַנְדְשָׁאָפֶט צוֹוִישׁן
פֿרְצָן אָן דִּינְעָזָאנְבָּעַן האָט מעָן פֿמְעַט גָּאנְדָּנִיט גַּעהָעָרט. פֿרְץ אַלְיַין האָט
בוועגן דעם אויך קִיְּין מָאֵל נִיגְט גַּעֲרָעַדְט. אוון נִיט מְחַמְּתָה עַר האָט עַס נִיט
בַּאֲמִיעָרְקָט. בְּפִירְוּשׁ נִין. ער האָט נִיט גַּעֲרָעַדְט ווועגן דעם, ווילְיאָס אַז
געווען אַז זַיְעַר אַגְּנוּגְוִיְּתָאָגָט אָרט אַז דער גְּרוֹיסְעַר פֿרײַנְדְשָׁאָפֶט צוֹוִישׁן
צְוַוַּיִּשְׁרֵיְטְשָׁעַלְעָדָר.

עם אין דאך אַפְּקָט, אֲזִי יַעֲקֹב דִּינְגָּזָן אֵינוֹ גַּעֲוָרָן אֵין גַּאנְצָן אוֵיס
שְׁרִיבְּבָעֶר זִינְט עַד הַאַט זִיד בְּאָפְּרִינְדְּט מִיטִּ פֿרְצָן; עַד הַאַט פְּאָרְלְדִּירְן
אֵין גַּאנְצָן זִינְעַ אַיְגָעָנָע שְׁרִיבְּבָעֶרְישׁ אַמְבִּיצִיעָס אָונְ חַלוּמוֹת. עַד הַאַט
קִיְּין שָׁוֵם שְׁרִיבְּבָעֶרְישׁ אַמְבִּיצִיעָס נִיט גַּעַחַטָּן. זִינְעַ שְׁרִיבְּבָעֶרְישׁ אַמִּ
כִּיצִיעָס אָונְ חַלוּמוֹת הַאַבְּנוֹ זִיךְ אֵין גַּאנְצָן אוּפְּגָעְלִיוֹת אֵין פֿרְצָעַס
שְׁרִיבְּבָעֶרְישׁ אַמְבִּיצִיעָס אָונְ חַלוּמוֹת.

דינוזאור הוא מושג גלובלי מיט פרצען שרייבערישע אמבעזיעס. הדאט פרץ אונגעשריבן עפער נייעט, איז. י. דינוזאור אָרוֹמְגַעֲגָגָגָעָן אַנְקִילְעָכָר, נאך גליקלעכער ווי פרץ אלין. עד פֶּלְעָגָט צענדלנגער

מאָל אַיבְּרָעָלִיְּעָנָן פֶּרֶצָּעַס בַּיּוֹ שָׁאַפְּוָנָג פֵּאָר יַעֲדָן אָוּן זַיִן קְלִין אָוּן
אלְטַ גְּזֻוִיכְטַ האָט גַּעַלְוִיכְטַן פָּוּן פְּרִידִיך.

אוּן יַ. דִּינְזָוָן אַיְזָקְ גְּעוּוֹן אַיְדִּעְרָעַר עַר האָט וַיַּד בַּאֲפְרִינְדַּט מִיט
פֶּרֶצָּן אַ שְׂרִיבְּבָעַר מִיט טַאַלְאָנָמָן. אַמְתַּ נִיט קְיַיַּן גַּאֲרַ גְּרוּיסְעָרַ אַבְּעָרַ מִיט
אוּן אַיְנְגָעַשְׁטָעַלְטָן, מִיט אָוּן אַיְגָן פְּנִים אָוּן מִיט אָוּן אַגְּגָעַזְעָן אַרְטַּ אָיַן דָּעַר
לִיטְעָרָאָטוֹר.

יַגְּנַט דָּעַר פְּרִינְדְּשָׁאָפְּט מִיט פֶּרֶצָּן אַיְזָן זַיִן טַאַלְאָנָט מִישׁ וַיַּיְ אַפְּ
גַּעַשְׁטָאָרְבָּן. עַר האָט קְיַיַּן דַּעֲרִיכְלָוְנָגָעַן מַעַר נִיט גְּעוּרְבָּן. פָּוּן צִיְּיט
צַו צִיְּיט פֶּלְעָגַט עַר שְׂרִיבְּבָן בְּלוּזָן זְכָרוֹנוֹת. אוּן דָּס אַוְיךְ אָז בְּרוּזָן אָז
שְׂרִיבְּבָעַרְישָׁעַר אַמְבִּיצְיָעַ.

פְּרִינְדַּ פָּוּן פַּרְץ אָוּן פָּוּן דִּינְזָוָן פֶּלְעָגַט רַעַדְן וּוּגַן דִּינְזָוָגַנס
פְּרִינְדְּשָׁאָפְּט צַו פֶּרֶצָּן וַיַּיְ וּוּגַן עַפְּעָס פָּאַטָּאַלְס פֵּאָר דִּינְזָוָגַעַן; מַעַן
פֶּלְעָגַט זָאגְן, אָז דִּינְזָוָן אַיְזָן אַ קְרָבָן פָּוּן זַיִן גְּרוּיסְעָרַ פְּרִינְדְּשָׁאָפְּט. עַר
הָאָט מַקְרִיב גְּעוּוֹן דָּס אַיְנְצִיקְסְּטָעַ אָוּן דָּס טַיְיעָרְטָעַ, וּוָס אַיְזָן אַיְם
גַּעַבְּלִיבָן אַיְזָן זַיִן אַרְעָמָעַן אַלְטַּבְּחָוּרְשָׁן לְעָבָן — זַיִן טַאַלְאָנָט.

דִּינְזָוָן אַלְיַיַּן הָאָט עַס גַּאֲרַ נִיט גַּעַנוֹמָעַן טְרָאָגִישַׁ. עַר הָאָט וַיַּד
גַּעַפְּלִיקְט גַּלְיְקְלָעַךְ אַיְן דָּעַר פְּרִינְדְּשָׁאָפְּט צַו פֶּרֶצָּן. עַר אַיְיךְ דִּי עַלְּ
טְעַדְעַר יַאֲרַן אַדוֹיְסְגָּעָרְטָעְוָוָעַט גְּעוּוֹאָרָן פָּוּן דָּעַר אַלְטַּבְּחָוּרְשָׁעַר אַיְבָּן
זָאמְקִיְּתָן אָוּן עַלְנָטָן. עַר הָאָט גַּעַפְּוָגְנָעַן אַ הִיִּם אַיְן פֶּרֶצָּעַס הַוַּיּוֹן; עַר הָאָט
גַּעַפְּוָגָעַן אַ פָּאַמְּלִילְיָעַ, אָז פָּרַץ אַלְיַיַּן אַיְזָן פֵּאָר אַיְם גְּעוּוֹן דָּעַר וּוָאָנוֹ
דָּעַרְעָכָעַר בְּנִיחִידַּ זְיַגְּנָעַר, דָּס שָׂוֹאַרְצָאָפָּל פָּוּן זַיִן אַוְיךְ אָוּן דִּי גְּרוּזִיָּ
סָעַ, רִינְגָעַ לְיִבְעַ זְיַינָעַ.

יַגְּגָעַ שְׂרִיבְּבָעַר פֶּלְעָגַט דּוּוֹקָא אַיְנְסְפִּירְרִידְט וּוּרְעָרַן פָּוּן פֶּרֶצָּעַס פְּרִינְדַּ
שָׁאָפְּט. אַ הִיפְשָׁ בִּיסְלָ פְּרִינְדַּ פֶּרֶצָּעַס זְיַינָעַן גְּעוּוֹאָרָן שְׂרִיבְּבָעַר דּוֹרָךְ
פֶּרֶצָּעַס פְּרִינְדְּשָׁאָפְּט אָוּן אַונְטָעַר זַיִן אַיְנְגָלְלָס. אַיְיךְ וַיַּלְּ דָא דַּעֲרָמָנָעַן
בְּלוּזָן צַוְּיַי נַעַמָּעַן — יַ. יַ. טְרוּנוֹןָן אָוּן אַלְטָעַר קָאַצְיָנָעַן. זַיִן זְיַינָעַן
גְּעוּוֹאָרָן שְׂרִיבְּבָעַר דּוֹרָךְ פֶּרֶצָּעַס אַיְנְסְפִּירְאָצְיָעַ ; זַיִן הַאָבָן זְיַעַרְעָ שְׂרִיבְּ
בְּעַדְעַשְׁ אַמְבִּיצְיָעַס אָוּן חַלְמוֹתָן בָּאַקְוּמָעַן דּוֹרָךְ זְיַעַרְעָ פְּרִינְדְּשָׁאָפְּט
מִיט פֶּרֶצָּן.

פרץ האט פֿאַרְמָאָגֶט דעם פִּישּׂוֹף צו אַינְסְפִּירְדִּין יונגע שְׂרֵיְבָּעַר. ער פֶּלְעָגֶט ווּעָרָן זְיִיעָר האַרְצִיקָּעָר אָן נָאָעָנְטָעָר חָבָר. ער פֶּלְעָגֶט זַיִּץ צְעָרְטָלָעָן אָוָן פֶּלְעָגֶט זַיִּיךְ טָאָקָע פֿאַרְנוּעָמָעָן עֲרָנוֹסְטִ מִיט זְיִיעָרָע ווּעָרָק. עַלְתָּעָרָע שְׂרֵיְבָּעַר האָבָן עַפְּעָס מַוְּרָא גַּעַהָאָט פְּרָצָן. זַיִּיךְ פֶּלְעָגֶט אִים אַוִּיסְוּוִיכְן. זַיִּיךְ האָבָן עַפְּעָס מַוְּרָא גַּעַהָאָט פֿאָר אִים. אַין ווָאָס עַס אַיְזָנָעָן דַּי מַוְּרָא ווָאָס אַיְזָנָעָן דַּי סִיבָה חָוָן דַּעַר מַוְּרָא, האָבָן זַיִּיךְ נִיט גַּעַקְאָנָט דַּעַרְקָלְעָרָן. זַיִּיךְ האָבָן אַבָּעָר גַּעַפְּלִיט עַפְּעָס אַזְוִינָס זַיִּיךְ אַגְּפָאָר אַיְזָנָעָן אַפְּרִינְדְּשָׁאָפְּט מִיט פְּרָצָן.

אָפְּשָׁר אַיְזָנָעָן דַּעַר פֶּאָס מִיט. דַּיְגְּנוֹזָאָנָעָן גַּעַשְׁטָאָנָעָן פֿאָר זְיִיעָרָע אַוְיָגָן אַוְן האָט זַיִּיךְ גַּעַוּוֹאָרָנָט : — הִיט זַיִּיךְ ! ...

אַיךְ גְּלוּבָּ, אָוּס אַיְזָנָעָן מַעַר פְּרָצָעָס שְׁוֹלָד. ער האָט פְּשָׁוֹט נִיט לִיב גַּעַהָאָט צו האָבָן אַרְוָם זַיִּיךְ קִיּוֹן עַלְתָּעָרָע שְׂרֵיְבָּעַר מִיט אַיְזָנָעָן גַּעַשְׁטָעַלְטָעָ דַּעַרְטָאָצִיעָס, אָוּן דַּעַר עִיקָּר — מִיט אַוִּיסְגַּעַטְרָאָטָעָנָעָן לִיטְעָרְאִירְשָׁע ווּעָגָן. ווּעָן ער פֶּלְעָגֶט זַיִּיךְ בַּאֲגַעְגַּנָּעָן מִיט עַלְתָּעָרָע שְׂרֵיְבָּעַר אָוּן ער גַּעַוּוֹאָרָן סַאְרָקָאָסְטִישָׁ, בִּיסְיָק אָוּן לִיבָּכָט, שְׁטָעַכְעַדְקָה הַוָּמָאָר רִיסְטִישָׁ אָוּן אַוְמְגַעְדוֹלְדִּיקָּ.

אוּנָה עַס פֶּלְעָגֶט זַיִּיךְ בַּאֲלָד פְּיָלוֹן אַפְּרִינְדְּעַכְקִיָּתָ, אַמְּאַסְקִירְטָעָ, אָבָעָר אַגְּנוֹג אַסְּהָעָנָעָ פֿאָר נָאָעָנָטָעָ מַעַנְטָשָׁנָ, צְוִישָׁן אִים אָוּן דַּי עַלְעָרָע שְׁרִיְּפְּטַשְׁטַעַלְעָר. פרץ פֶּלְעָגֶט אַמְּאָל זָאָגָן ווּעָגָן דַּעַמְּאָדָעָר יַעַנְגָּעָם עַלְתָּעָרָן שְׂרֵיְבָּעַר — אַיךְ ווִיסָּפָּאָרָוִיס זַיִּינָעָ טָעָמָעָס, אָוּן אַיךְ ווִיסָּפָּאָרָוִיס גַּעַנוֹי זַיִּיךְ ער ווּעָט זַיִּיךְ בַּאֲאָרְבָּעָטָן.

אָנָּן אוּסְנָאָמָּה האָט ער גַּעַמְּאָכָּט פֿאָרָן זַיִּידָן מַעַנְדָּלָעָ, — אַמְּתָחָע אַכְּטוֹנָג אָוּן פֿאַרְעָרוֹנָג אַיְזָנָעָן גַּעַוּוֹעָן אַיְזָנָעָן זַיִּין בַּאֲצִיאָנוֹג צו מַעַנְדָּלָעָן. דַּאָּס האָט זַיִּיךְ בַּאֲזָוְנְדָעָרָס שְׁטָאָרָק אַרְוִיְּגַעְוּזָן, ווּעָן דַּעַר זַיִּדָעָ האָט בַּאֲזָוְכָּט, אַיְזָנָעָן יָאָר 1909, ווּאָרְשָׁע. פרץ אַיְזָנָעָן מַמְשָׁ נִיט אַפְּגַעְטְּרָאָטָן פָּוָן דַּעַמְּזָיָדָן. ער האָט גַּעַקְוָט אַוְיָחָד דַּעַמְּ75-75 יְהִידִּיקָּן זַקְן מִיט גְּרוֹיסָ לִיבָּעָ אָוּן זַיִּיךְ צְוָגָעָהָעָרָט מִיט דַּעַר גַּרְעָסְטָעָר אַוְיִמְעָרְקָוָאָמְקִיָּתָ צו אַיְטָלָעָס ווּאָרטָ, ווָאָס דַּעַר אַלְטָעָר האָט גַּעַזְאָגָט. פֶּלְעָגֶט מַעַן זַיִּין אַרְוָם פֿרְצָן שְׁטָעַנְדִּיק יונגע שְׂרֵיְבָּעַר, יונגע מַאָ-

לָעָרָס אָוּן יונגע מַזְוִיקָעָרָס. דַּיְיָגָע שְׂרֵיְבָּעָרָס האָבָן קִיּוֹן מַאָל נִיט בַּאָ-

טראכט פַּרְצָן אֲזֶן עַל טַעַרְן מַעֲנֵתְשָׁן, אָנוֹ וְוֹזָן פַּרְצָעֵס פָּרוֹי פֶּלְעָגֵט
אֲמָאָל אַרְיִינְקוּמוּן מִיטָּא לְעַפְּעַלְעַ מַעֲדִיצָן, אֲדָעָר מִיטָּא פִּילָּ, פֶּלְעָגֵט
עַס אָונְדָה יָונְגָעָ, זַיְינָ שְׁטָאָרָק חִיּוֹשָׁדִיק אָנוֹ אַקְּלָיו פָּאָרְדָּאָסִיךְ, אָנוֹ
אַיְינְיקָעַ פֶּלְעָגֵן בִּיזְוָלָעַ אֶבְּרוּם טָאָן, — זַי וּוֹלִיל אַיִם מַאֲכָן פַּאָר אָזֶן
אַלְאָלָטָן מָאָן, זַי וּוֹלִיל אַיִם מַאֲכָן אַלְטָן וְזַי אַיִתְ, כַּאֲטָשָׁ מַאֲדָם פַּרְץ אַיְן
גַּעֲזָעָן יִנְגָּעָר פַּאָר פַּרְצָן.

אוֹן פְּוֹצָלִינְגַּה האָט זִיד בָּאוֹזִין אָנוֹ עַל-טֻרֶרֶר שְׁרִיְבֵר אַין פְּרַעַץ
הָרוֹזִין אוֹן אִיז גַּעֲוָאָרְן אַ פְּאַרְקָאַכְטָעַר פְּרַיְינְד פְּרַעַץ. אוֹן פְּרַץ פָּוּן זַיִן
צִיִּיטַה האָט זִיד שְׁטָאַרְקְ צְגַעַבְנְדִין צָו אַים.

ער עלטערעד שרייבער איז געוווען ש. אַנְסָקִי.

ב乾坤ת האט זיך פרץ מיט ש. אנסקין אין אנדער שטאט, אין
א שטאט עריגען אין רוסלאנד, אין אוניסקי אין צויגעפֿאַן צו פרצון און
עס איז געווארן צוישן זיך אַוְאָרְעָמָע אַוְ זִיעָר אוּירְיכִַטְקָע פֿרְינְדִַי
זְאָכֶט.

אנ-סקי פלעגט זיך אפֿט אַראָפְּלָאָזֶן קִין ווֹאַרְשָׁע סְפָעֵצְיעַל צָו זַיִן
אייט פרצָן אַשְׁטִיקָל צִיְיט.

דאש ערדשטע מאל האב איך אים געזען בי פרצ'ן מיט זיין יונגעער
שיינער און לייבツויניקער פרז'ן.

עַס אֵין אָנוֹדוֹ אֶלְעָמָן גַּעֲוָעָן אַבִּיסָּל פְּרִיקָרָעַ צָו וּזְעַם גַּעֲבוֹיַה
עַנְגָּעָם עַלְמָעָרָן שַׁ אַנְ-סָקִי מִתְּמַטְּאָה יוֹנָגָעָר אָוֹן בֵּין גַּאֲרָשִׁים שַׁיְגָעָר פְּרָדוֹי.

עס איז געווען ניט אונגענעם אוון אַפְּלִילוֹ ניט שיינס איז דעם שידוך. דער סוף איי, פֿאָרְשְׁטִיטִיט זיך, געווען אַ טְרוּוּידְרִיקָעַר. איז אַ שיינגען

פֿרִימָאָרגָן האט אים די יונגע אוֹן שיינע פֿרוֹי פֿאַרְלָאָזָן.

נערישע שוואכקייט צו באַרימטעה מענטשן; אַנדְסְקִי איז געווען אָפּוֹלְלוּעֶד.

אַ שְׁרִיבָעֶר אֵין עֲד גְּעוּוֹן אַ פִּינֶּטְקָלָאַסְיָעָר, אַבָּעֶר זִין קָאַרְיָעֶרֶא

וְיֵה אָמָת נִתְגַּעֲעָן עַד גַּם-אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְעַד כָּל-עַמְּךָ אַתָּה רֹשֵׁשׁ.

טיעיגענטן איז אַ רוסישער שרייבער, אָפִילוּ אַ פֿינֶנְטְּ קְלָאַטְּסִיקָעַר, אֹוֵיד עוווען אַ גְּרוֹיסְעַד יְהֹוָס. אַחֲזַ דָּעַם אַיְן אַנְּסְקִין פֶּאָרָאוּתְּגָעָגָנָגָעַן זַיִן

גַּעֲמָעַן וּוֹי אֶ רְעוּוֹאַלְזְּצִיאַנְגֶּר. עַד אַיְוָן גַּעֲוָעַן אָנוֹ אַנְגְּוֹעַעַנְגֶּר טּוּעֶר אַיְן
דָּעֶר סְאַצְּיָאַלְסְּטִיְּשִׂירְעַוְאַצְּיָאַנְגֶּר פָּאַרְטִּי. אַגְּבָ אַיְוָן עַד סְתִּים גַּעֲוָעַן
אֶ זְּיַעַר סִימְפָּאַטִּישָׁעַר, אֶ זְּיַעַר הָאַרְצִיקָּעַר מַעֲנְטָשָׁ, אָנוֹ דָּאַס מִיְּדָה, זַיְן
פָּרְרוֹי פָּאַר אֶ קְוָרְצָעַר צִיְּתָה, הָאַטָּז זִיךְ פָּאַרְגָּעַשְׁטָעַלְטָה, אָנוֹ זַי וּוּטָ אַרְיִינָה
גַּעֲפִירָט וּוּעָרָן אַיְן דָּעֶר רְוִיסְיָהָר לִיטְעַרְאַרְשָׁעַר וּוּלְעָטָ אַיְן וּוּטָ שְׁפִילָן
דִּיְּרָאַלְעָה וּוֹי אֶ בָּאַלְעַבָּאַסְטָעַ פָּוֹן אֶ לִיטְעַרְאַרְיָהָן סָאַלְאָן.

זַי הָאַטָּז אַבְּעָר דָּעַרְזָוָן פָּאַר זִיךְ אָנוֹ אַרְעָם מַאְטָעָרִיעָלָעַ לְעַבְּנָן אָנוֹ דָּאַס
גִּיסְטִיקָּעַ לִיטְעַרְאַרְשָׁעַר לְעַבְּנָן הָאַטָּז זִיךְ אַרְוִיסְגָּעַשְׁטָעַלְטָה, אָנוֹ גַּאֲרָ נִיטָּה
אוֹוִי רִיזְנְדִּיקָּה, גַּאֲרָ נִיטָּה אַזְּוִי פָּאַרְנְאַפְּנְדִּיקָּה פָּאַר אַיְרָ.

הָאַטָּז זִיךְ אַפְּגָעַשְׁפִּילְטָה אֶ שְׁטָאַרְקָעָה, אַבְּעָר אֶ זְּיַעַר קְוָרְצָעָה, דְּרָאַמְּעָה
אָנוֹ דָּעַם לְעַבְּנָן פָּוֹן דָּעַם גּוֹטְן שָׁ. אַנְסְּקִי
אַיְן פְּרָצָעָס הָוִיּוֹ הָאַטָּז מַעַן נִיטָּה גַּעֲוָאָסְטָה פָּוֹן דָּעֶר דָּאַזְּיָקָעָד
דְּרָאַמְּעָה, מַעַן הָאַטָּז זַי אַפְּהִלוֹ אַבְּיַעַרְגָּעַלְעָבָטָה.

אָנוֹ אַטָּז פָּאַלְטָ אַרְיִין אַמְּאַלְעָה צָוָרְצָן שָׁ. אַנְסְּקִי מִיטָּה זַיְן לִיבָּן
וַיַּדְעֵשָׁן שְׁמִיכְּלָה אָנוֹ מִיטָּה זַיְן הָאַרְצִיקִיָּה.
אַנְגְּגָעַה אַלְדוֹת זַיְן, צַעֲקוֹשָׁט אַוִּיכְּן רְוִיסְיָהָן שְׁטִיגְגָּעָר, פָּרָעָגָט פְּרָץ
בַּיְּ אַנְסְּקִין :

— גַּעֲבָרָאַכְּטָ עַפְּעָס סְחוּרָה ?

מִירָהָבָן גַּעֲוָאָסְטָה וּוּגָן וּוּאָסָ פָּאַר אֶ סְחוּרָה עַס רְעַדְתָּ זַיְךְ דָּאַ.
שָׁ אַנְסְּקִי אַיְזָן אַרְמוֹגָעָפָּאָרָן פָּוֹן דָּעֶר פָּעַטְעַרְבָּוְרָגָעָר הִיסְטָאַרְיִישָׁ
גַּעֲגָרְאַפְּיִישָׁעָר גַּעֲזָעַלְשָׁאָפָּט אַיְבָּעָר יִדְיִישָׁع שְׁטָעָט אָנוֹ שְׁטָעַלְעָד צָוָה
זַמְּלָעָן יִדְיִישָׁן פָּאַלְקְלָאָד — פָּאַלְקְסִים-מְעֻשָׁוִות, לְעַגְנְדָעָס, לִידְעָר, נִיגְנוּנִים,
אַלְטָ יִדְיִישָׁע, רַעַלְגִּיעּוֹז חֲכָצִים אָנוֹ פַּתְבִּידִין.

שָׁ אַנְסְּקִי אַיְזָן דָּעֶר אַנְפְּרִירָעָר פָּוֹן אַזָּא וּוּיטְנְשָׁאַפְּטָלְעָכָעָר
עַקְסְּפָעַדְיִיצְיָעָ, אָנוֹ יַ. ל. פְּרָץ הָאַטָּז אַיְזָן אַנְסְּקִין גַּעֲפָנוּנָעָ מַשָּׁ אַזְּצָר
פָּוֹן יִדְיִישָׁע פָּאַלְקְסִים-מְעֻשָׁוִות, לְעַגְנְדָעָס אָנוֹ פָּאַלְקְסִים-לִידְעָר. אַיְזָן וּגְעָנָן
אַנְסְּקִי הָאַטָּז זַיְךְ אַרְאַפְּגָעַכָּאָפָּט אַיְזָן וּוּרְאַשָּׁעָ, הָאַטָּז פְּרָץ בַּיְּ אַיְסִיסָּה
גַּעֲפָאַמְּפָעָט מַאְטָעָרִיאָל פָּאַר זַיְנָעָ פָּאַלְקְסְטִימֵילָעֶכֶעֶ גַּעֲשִׁיבֶּתֶע. אַנְסְּקִי

פֶּלְעָגֶט קִינְמָאָל נִיטַּקְוָעַן מֵיטַּ לִיְדִיקָּעַ הַעֲנַט צֹ פֿרְצָן, עַרְפֶּלְעָגֶט
אַלְעַ מַלְלַעַ עַפְעַס בְּרוּנְגָּעָן.
נָאָר דַּיְ עַרְשְׁטָמָע וְאַרְעָמָע בְּאַגְּגָעָנִישַׁ-מִינּוֹתָן, פֶּלְעָגֶט זִיךְ פֿרְצָן
אוּוּקְגַּעַצְּן לְעַבְנָן אַנְסִיקָּין אָוָן מֵיטַּ זִינְעַ גְּרוּיסָע שְׂמִיכְלָעַנְדִּיקָּעַ אוּגָּן
אַ זָּאָגְטָאָן :

— נָוָ אַרְוִיסָּעַ מֵיטַּ דָּעַרְ סְחוּרָה.

אַנְסִיקָּי פֶּלְעָגֶט אַרְוִיסְגָּעָמָעָן אַ קְלִיְין בִּיכְעַלְעַ פָּוָן אַ קְעַשְׁעַנָּעַ, פֶּלְעָגֶט
דָּאָרָט וּכְנָאָן. פֶּלְעָגֶט אַנְהִיבָּן דָּעַרְצִילָן.
נִיטַּ אַלְעַ, פֶּאָרְשְׁטִימִיךְ זִיךְ, פֶּלְעָגֶט גַּעַפְעַלְעַ פֿרְצָן, עַרְפֶּלְעָגֶט אַטְטָאָט
אַיְבָּעַרְדִּירִיסָּן אַנְסִיקָּין אָוָן אַ זָּאָגְטָאָן :

— דָּאָס אַיְזָאָפְּאַש, דָּאָס אַיְזָאָפְּרָעְמָדָס ! זָאָס אַוְיָס עַפְעַס בְּעַסְעַרְתָּם.
אַיְן וּוּלְכָן גַּעַגְנַטְתָּאָסְטוּ עַס בְּאַקְוּמָעָן, בְּעַסְאַרְאָבְּיָעָ ? אַיְזָאָס צֹ
וּוּאַלְכִּישָׁ ?

אַנְסִיקָּי פֶּלְעָגֶט שְׂמִיכְלָעָן, אַט וּוּי עַס שְׂמִיכְלָט אַ פְּאַטְעָרָה, וּוּעַן עַר
קָאָן זִין קִינְד נִיטַּ אַפְּנָאָרָן, וּוּעַן דָּאָס קִינְד אַיְזָאָפְּלָגָוּ וּיְ דַי וּוּלְטָאָן
כָּאָפְּט דָּעַם טָאָטָן בְּיַי דָּעַרְ האָנָּטָן.

אַבְּעָדָר אַמְּאָל פֶּלְעָגֶט פְּרָצָעָן אוּגָּן אַנְהִיבָּן בְּלִיצָן :

— אַט דָּאָס אַיְזָאָפְּעַפְעַס עַכְטָס. נָאָכָּאָמָל, דָּעַרְצִילָה עַס אַן לִיטְעָן
רָאָרִישָׁع בְּאַפְּוֹצְוֹנָגָעָן, דָּעַרְצִילָה וּיְ מַעַן הַאָט עַס דַּיְרָ דָּעַרְצִילָה, גּוֹטָה
דָּאָס אַיְזָאָפְּעַפְעַס, גּוֹטָה, גּוֹטָה...

אַיְין מַאְלָ בֵּין אַיְךְ גַּעַוְעַן דָּעַרְבִּיְיָ וּיְ אַנְסִיקָּי הַאָט אַיְבָּעַרְדָּעַרְצִילָט
אַ פֶּאָלְקָסָ-מְעַשְׁהַלְעָ, וּוּאָס עַר הַאָט גַּעַהְעַרְטָ עַרְגָּעָן אַיְן וּוּאַלְיָן, דָּוְכָט
זִיךְ מִירָה.

פֿרְץָהָט גַּעַשְׁלָוְגָעָן אַיְטָלְעָכָס וּוּאָרטָ, אָוָן וּוּעַן אַנְסִיקָּי הַאָט פֶּאָרָה
עַנְדִּיקָטָה, הַאָט פֿרְץָ גַּעַנוּמָעָן שְׁפָאָצָרָן אַיְבָּעָרָן צִימָעָרָה הַיָּן אָוָן צְוָרִיקָה
אוּוִי אַ פֶּאָרָ מִינּוֹתָאָן הַאָט זִיךְ אַנְסִיקָּין וּיְ אַ שְׂמִיכְלָעַנְדִּיקָעָרָ אַוּוּקְגַּעַצְּטָ צְוָרִיקָה
עַבְנָן אַנְסִיקָּין.

אַיְךְ הַאָב גַּעַדְעַנְקָט גַּעַנוֹי דָּאָס מְעַשְׁהַלְעָ, וּוּאָס אַנְסִיקָּי הַאָט דָּעַרְ
צְיִילָט אָוָן, אַהֲן גַּעַרְעַדְתָּ, הַאָב אַיְךְ נִיטַּ גַּעַנוֹנָעָן אַיְן אַיְרָ עַפְעַס גַּאֲרָ
נִיְיעָס אָוָן גַּאֲרָ אַרְיְגָגְנִיאָלָס. אַ פֶּאָלְקָסָ-מְעַשְׁהַלְעָ, אַיְינָעָ פָּוָן דַי טְוִינָט אָוָן
אַיְינָס פֶּאָלְקָסָ-מְעַשְׁהַלְעָדָ, וּוּאָס מַעַן פֶּלְעָגֶט הַעֲרָן בְּיַי פֿרְצָן אַיְן הוּאָן

פְּרַצְעַס הוֹיו אַיְזָעַן אַמְּלַפְּוֹנְקַט פֶּאָר פֿאַלְקְסִילִידְעַר,
פֿאַלְקְסִים-מְעַשְׁהַלְעַד אָזְנַן פֿאַלְקְסִינְגְּנוּנִים. וּוּרְעַס הַאַט גַּעַהַט עַפְעַס פָּוּן
דָּעַר דָּאַזְקָעַר סְחוֹרָה, פֶּלְעַגְטּוּ קְוֹמָעַן אָזְ אַפְּוֹעַצְנַן בַּיְּפָרְצָן.
אַבְּעַר מִיטּוּ דָּעַר דָּאַזְקָעַר אַיְינְפָּאַכְּעַר פֿאַלְקְסִים-מְעַשְׁהַלְעַד הַאַט פֶּאָר
סְרִיט עַפְעַס אַזְוִינְסַס, וּוּסְטַס הַאַט אַונְדוּן גַּעַגְעַבְנַן דַּיְּמְעַלְעַכְּבִּיקְיַת אַרְיִינְ
צּוֹקְנָן אַיְזָעַס שְׁאַפְּוֹנְגָס-לְאַבְּאַרְאַטְאַרְיַע פָּוּן זִינְעַ פֿאַלְקְסִטִּימֵלְעַכְבּוּ
גַּעַשְׁיכְטַע.

אוֹן פְּאַסְיִירַט הַאַט אַט וּוּסְטַס :

איַן דַּיְּיָאָרְן 1912-1913 הַאַט זִיךְרַן. ל. פָּרְצָן אַרְיִינְגְּעוֹזָרְהַפְּן מִיטּוּ זִין
גַּעַוְוִינְטְּלְעַכְבּוּר שְׁטוּרְמִישְׁקִיטַס, וּוּסְטַס פֶּלְעַגְטּוּ קְוֹמָעַן גַּעַוְוִינְטְּלְעַד נַאֲךְ
אַ קְוֹרְצָעַר צִיְּתַס פָּוּן אַפְּאַטְמַע אָזְן קוֹלְטְּוּרְ-אַרְבָּעָנָעַ, אַ
עַרְעַטְהַזְּטִיטְעַ קְוֹלְטְּוּרְ-אַרְגְּאַנְזְּצִיעַ, וּוּסְטַס הַאַט זִיךְרַן אַפְּגַּעַגְעַבְנַן הַוִּיפְטַּ
זְּכֻלְעַר מִיטּוּ יִדְיִישָׂעַר מוֹזִיקְ, וּוּילְעַד לְאַנְגִּיאַרְקָעַר פֿאַרְזִיצָעַר פָּוּן
«הַזּוּמִיר», דַּיְּרַ גְּרָשְׁוֹן לְעֹווִין, אַיְזָעַן אַפְּגַּעַגְעַבְנַן מְעַנְשַׁתְהַזְּ אָזְן
הַאַט גַּעַשְׁפִּילְטַס אוֹיְפַס אַמְּוֹזִיקְאַלְיִישַׁן אַיְנְסְטְּרוּמְעַנְטַס.

דַּיְּרַ גְּרָשְׁוֹן לְעֹווִין, דָּאַרְפַּט צַוְּזִין שְׁבַח גַּעַזְאָגַט וּוּרְעַן, הַאַט כְּסֶדֶר
גַּעַזְוֹכְטַס אַרְיִינְצְּזִיעַן פָּרְצָן אַיְזָעַן דָּעַר אַרְבָּעַט פָּוּן «הַזּוּמִיר». דַּיְּרַ גְּרָשְׁוֹן
לְעֹווִין אַיְזָעַן אַפְּגַּעַגְעַבְנַן אַגְּרִיסְעַדְרַעְרַעְרַע פֿאַרְעַדְרַעְרַע, אַחֲזַעַן דָּעַם הַאַט עַר
גַּעַוְאָסְטַס. אַזְנַבְּצַע אַיְזָעַן בִּיכְוֹלָת מְחִיה-מְתִימַס צַוְּזִין אַבְּרִמְנוּן, וּוּרְעַר עַר
וּוּרְפַּט זִיךְרַן אַרְיִין אַיְזָעַן דָּעַר אַרְבָּעַט מִיטְהַן אַמְּתַן בְּדַרְעַן. אַבְּעַר פָּרְצָן הַאַט
מַעַן נִיטְגַּעַקְאַנְטַס נְעַמְעַן פָּוּן דְּרוּיסְן. פָּרְצָן פֶּלְעַגְטּוּ קְוֹמָעַן אַלְיִין, אַדְעַר
גַּאֲרַבְנִיתְקַסְטַס קְוֹמָעַן.

איַן דַּיְּדָעַמְאַגְּטַע יָאָרְן אַיְזָעַן פְּרַץְצַעְלִין גַּעַקְוֹמָעַן צּוּם «הַזּוּמִיר», זִיךְרַן
גַּעַלְאָזְטַס אַוְיסְוּיְילְן פֶּאָר אַפְּרַזְיִיצָעַר, הַאַט אַרְיִינְגְּעַנוּמוּנַן אַיְן קָאַמְּיִיטְעַט
«זִינְעַע» מְעַנְשַׁתְהַזְּ, דַּהְהַ, שְׁרִיְּבָעַר אָזְן קִינְסְטְּלַעְרַע, וּוּסְטַס זִינְעַן אִים נְגַעַנְטַס,
אַיְזָעַן עַס הַאַט זִיךְרַן אַגְּגָעָה-וִיבְנַן תּוֹמְלַעַן אַיְזָעַן «הַזּוּמִיר».

פָּרְצָן הַאַט זִיךְרַן פֶּשְׁוֹט פֿאַרְזִיצָעַר נַאֲךְ מְעַנְשַׁתְהַזְּ, נַאֲךְ לְעַבְעַדְיקְעַ
לְיִיעַנְעַר, נַאֲךְ הַעֲרַעְרַע, וּוּלְכַעַע עַר קְוֹטַט אַרְיִין אַיְזָעַן וּוּסְטַס
קְוֹקָן אִים אַיְזָעַן דַּיְּאַוְיִגְן. פָּרְצָן הַאַט לִיב גַּעַהַט נְגַעַנְטַן קָאַנְטָאַקְטַס מִיטּ
מְעַנְשַׁתְהַזְּ.

דער פִּיעַנְדָּר פֹּון צִיטְוֹנְגָּעָן אָוּן בִּיכְעָר אַיְזָא אַפְּשָׁר צּוֹ-אַבְּסְטְּרוֹאַקְטָ, מֵעַן
וְעַט אִים נִיט, מֵעַן הָעֲרָת אִים נִיט; פֿרִיךְ פְּלָעָגֶט פְּסָדֶר האָבוֹן נִיטִיךְ אַ
לְעַבְּדִיקָן אַפְּרוֹף, אַלְעַבְּדִיקָן קָאנְטָאַקְט אָוּן אַלְעַבְּדִיקָן רַעֲקָצִיעַ
תְּרִיךְ יִינְזָן שָׁאַפְּנוֹג.

שארך אנדידיטונגגען אונן אויף זייןצע קה לגעג אנטזעההערענשין.

אין יונען יארן זינען געשאָפַן גוואֹאָרַן די באָוָאָסְטָעַ "קָעַסְטָלָאָגָוָנְטָן"; געהיניסן האָכָּן זי "קָעַסְטָלָאָגָוָנְטָן", ווילַ יעדער צוהערער
האט געקאנט אַנְשָׁרִיבָּן אוֹיף אַצְעַטְלָעַ אַפְּרָאָגָע, עַס אַרְיִינְזָוָאָרָהּן אַין
קָעַסְטָלָאָגָוָנְטָן, אָוֹן פַּרְץ אָוֹן אוֹיךְ אַנְדָּעַרְךָ פֶּלְעָגָן עַנְטָפָעָרָן אוֹיף זי.

פָּאָרְשָׁתִיטִיט זי, אָוֹ דָעַר גְּרֻעַטְעָר טִילְלַ פְּרָאָגָן פֶּלְעָגָן גַּעַשְׁטָעַלְט
וּוּעָרָן דִּירָעַקְטַּן צָו פְּרִיצָן אָוֹן דָעַדְיבָּעָר אִיזְעַר שְׁטָעַנְדִּיק גַּעֲוָעָן דָעַר
לְרָאָשְׁ-הַמְּדָבָּרִים אָוֹן אַמְּאָל דָעַר אַיְנְגִּיקָּעֵד רַעֲדַעְעַר.

ויזנע אַרעדע האט געהאט די פֿאָרבּון פֿון אַרגנְבוֹזִיגן.
פֿרֶץ פֿלְעָגָת עַנְטָפּעָרָן מֵיט אַן אַיבּעַרְאַשְׁנְדִּיקָעָר שְׁלַאֲגָפּאָרְטִּיקִיט.
עד האט געענטפּעָרָט אוֹיף די פֿרָאָגָן שָׁארָה, קְלָאָר אָוָן פֿאָרְכְּאָפּוֹנְדִּיק.
אוֹן ווועָן פֿרֶץ פֿלְעָגָת זִיךְ צֻוּאָרְעָמָעָן, אַיְזָן עַר געוועָן אַ גְּרוֹיסְעָדָר
רעַדְגָּעָר, אַ פֿאָרְבִּיקָעָר רַעַדְגָּעָר, אוֹן אַקְּט — בִּין גָּאָר אַ וַיְזִיקָעָר
רעַדְגָּעָר. זִין פְּאַטָּאָס אוֹן זִין וַיְזִין, זִין לְוִירְשִׁקְיִיט אוֹן זִין סָפְּטִירְעָ
זִין גַּעַונְעָן פֿון גְּלִיכְיָכָר קוּאָלִיטְעָטָט. עד האט זִין גַּעַקְאָנְטָ בְּאַלְאָנְסִידָן.

איך בין געוען דער סעקרעטאר פון די דז'זיקע קעסטל-אוונטן.
איך פֿלְעָג אַכְטַט נִיט בְּאָנְעָמָעָ, פֿוֹן וְאָנְעָן עַס נֻעְמָט וֵיך בַּיִּרְצָן אָז
שְׂנָעְלְקִיטַט פֿוֹן דְּעַנְקָעָן, אָז גַּעֲוָנְטַע לְאָגִיק אַין וּוַיסְן.
יאָ, וּוַיסְן. וּוְאָרִים פְּרָץ אַיִן נִיט גַּעֲוָן פְּלִיזִיטִיק אָוֹן גְּרִינְטְּלָעַד
גְּבִילְדָעַט. עַר אַיִן גַּעֲוָן אַ צְוִילְעַבְּדִיקָעַר מְעַנְטָשָׁ, אַ צְוִילְעַפְּלָזָ
סִיוּעָר מְעַנְטָשָׁ, עַר וְאַל זִיךְ אָוּקְעַזְעָן יָם וְלִילָה אָוִיפְּ בְּכִיבָּר. עַר אַיִן
גַּעֲוָן צְוִילְעַפְּטִיקִ, עַר וְאַל זִיךְ קָאנְעָן גְּרִיבְלָעָן אָוֹן פְּאָרְטִיפְּן אַיִן
עַרְבָּסְטַע פְּיִילְאַזְאַפְּשִׁישָׁ פְּרָאָגָן. אַבְּעָר אַיִן פֿלְעָג נִיט גְּלוּבָן מִינְגָּעָ אִיגְּגָעָ
נָע אַיְעָרָן, הָעָרְנָדִיק וּוְיָרָץ כָּאֶפְתָּ אָוִיפְּ בְּלִיְּוָן אַז וּוְאָרָט פֿוֹן דָעַד
יְעַנְעָם נִיעָם פְּלִילְאַזָּהָר, אַדְעָר אַיִן גַּעֲלָעָרְטָן, אָוֹן עַר וּוְיִיסְטַט אַלְעָז אָוֹן עַר
אַנְטוּיְקָלָט אָוֹן דְּעַרְקָלְעָרְטַט עַס קָלָאָר אָוֹן מִיט בְּרוּן.
אַיִן גַּעֲדָעָנָק אַזְאָמִינְ פְּרָאָגָעָ, וּוָאָס אַיִן גַּעֲשָׁעָלָט גַּעֲוָוָרָן דִּירָעָט
צָו אִים — צִי עַס אַיִן דָא אַגָּטָה, אָוֹן אָוִיב עַס אַיִן דָא, וּוָאָס אַיִן עַר
אַזְוִינָס ?

אָוִיפְּ דָעַר פְּרָאָגָעָ האָט פְּרָץ גַּעֲעַנְטְּפָעָרְטַט מִיט אַ רְעָדָעָ, וּוָאָס האָט
צְוָגָעָנוּמָעָן דָעַמְגַּעַן אַוְונָטָן. אָוֹן דָא האָט אִיר גַּעֲוָן פְּאָר זִיךְ אַ יִיד
מִיט אַ קְלָאָרָעָ אַבְּעָר פְּיִיעָרְדִּיקָעַר יִדְיִישָׁר אָמוֹנָה, אַ יִיד מִיט יִדְיִישָׁן
בְּאָגְדִּירִיךְ פֿוֹן גָּאָט. דָא האָבָן מִיר דְעַרְזָעָן פְּאָר זִיךְ פְּרָצָן דָעַמְמִיסְטִיקָעַר.
נִיט, פְּאָרְשְׁטִיטִים זִיךְ, דָעַמְטָוּנְקָעָלָן מִיסְטִיקָעַר, נִיט דָעַמְמִיסְטִיקָעַר,
וּוָאָס, אַיִן אָוּעָק פֿוֹן אָונְדָעָר זִינְדִּיקָעַר וּוּעָלָט אָוֹן האָט זִיךְ אַרְיְיבָעָרְדַּ
גַּעֲפָעָקָלָט אַיִן אָן אָנְדָעָר מִיסְטִישָׁר וּוּעָלָט. דָאָס בִּיט. מִיר האָבָן דְעַרְזָעָן
פְּאָר זִיךְ דָעַמְשָׁעָר פֿוֹן דִי "פְּאָלְקַסְטִימַלְעַכְעַ גַּעֲשִׁיכְטַן" אָוֹן "חַסְדִּיְשָׁ"
וּוָאָס אַיִן לְחַלְטָן נִיט קִיְּין זִינְטִיקָעַר אַבְּרָדְעָרְצִילְעַר פֿוֹן פְּאָלְקָסְ
מַעַשְׁחַעַךְ אָוֹן חַסְדִּיְשָׁ לְעַגְעַנְדָעָס, נַאֲרָ דָעַמְשָׁעָר, דָעַמְקִינְסְטָלְעַר
מִיט אָן אַינְגָרְלָעְכָעַר בָּאַצְיאָוָג אָוֹן מִיט אָן אַינְגָרְלָעְכָעַר שִׁיכָוֹת צָוָם
מַאֲטָרְיָאָל.

דָאָס אַיִן, אַגְּבָה, נִיט גַּעֲוָעָן דִי עַרְשָׁטָע אָוֹן דִי אַינְגִּזִּיקָעַ מַאֲנִיְּפָעָס־
טָאַצְיָעַ פְּרָצָעַס וּוְיָאַמְּסִטְיָקָעַר, אַדְעָר וּוְיָדִיִּ רַאֲדִיקָאָלָן האָבָן עַס אַוִיסְ-
גַּעֲטִיטִישָׁת, וּוְיָאַגְּלִיבִיקָעַר יָדִי. עַר האָט עַס שְׁוֹן גַּעֲלָאָות הָעָרָן אַיִן
אַיְנָעָם פֿוֹן זִינְעָ קָוְרָצָע אָוֹן בְּלִיצְיָקָעַר אַרְטִיקָעָלָעָךְ.

אבל דאס געהערטע פון זיין פערלדיין אוון שארטן מוייל האט אפנימ געמאכט א טיפערן רושם.

אוון אין איינעם פון די נאענטע שבת-טאג, ווען פרץ האט שפֿאצ'ירט אין זאקסישן גארטן, זיינען צו אים צוגע Kommen צוויי יונגע ארבבעטער אוון אים דערלַאנְגַט אַהֲלִימָל מיט די פֿאַלְגֶנְדִיגָע עטלעכע ווערטער:

— אט דאס איז, וואס איר דאָרכֶט איצט האבן!

פרץ האט דאס תהיילמל צוגענומען, האט באַדאנקט די צוויי יונגע ארבבעטער אוון זיי געראָטן אויך צו באֹאָרגָן זיך מיט אָזָא סָפֶרְל. זיי וועלן עפּעם לערבען פון דעם דאָזִיקָן סָפֶרְל, עפּעם אָזִיבָן, וואס, ווי עס שיינט, זיי זויסן ניט.

די קעסטל-אָוֹנְטוֹן זיינען פֿאַרְגָּעָקְומָעָן אוון דער אָוִידִיטָאָרִיעַ פון "הָמִיר". דער זאל אוין געווען פֿסְדָּר אַיבָּרְגָּעְפָּאָקְט אָוּן פֿסְדָּר האט געהערשט עפּעם אַשְׁפָּאָנוֹג: יונגע מענטשן אין קלַינְגַּה הַיטָּלְעָן, אוין קָאָפְּעָלוֹשָׁן אוון שווין היינְטִיקָע, אָז הַיטְלָעָן אוון קָאָפְּעָלוֹשָׁן ברענְדִּיקָע אויגָן אוון מיט שְׁפָּאָנוֹג קָוָן אויך דער קלַינְגַּר פֿלָאָטְאָרָם,

וואו עס זיינען געזען פרץ אוון אַנדְרָע שְׂרִיבָרָה. אָזָא עולְם האט געָקָאנְט צוּשְׁטָעָלָן בְּלוּזָן דאס יִדִּישָׁע פּוֹיְלָן, וואס האט געלעבט יִדִּישָׁ, געדענְקָט יִדִּישָׁ אוון האט זיין גִּיסְטִיקָע נָאָרוֹגָן באָקוּמָעָן דורך די צוּוִי יִדִּישָׁ שְׁפָרָאָכָן, דורך העבראָישָׁ אוון יִדִּישָׁ. עס אָז געווען אַיְנוֹגָר חַסִּידִישָׁעָר עָלָם, אָז עולְם פָּוּן ברענְעָן-

דיַקְעָ אָוּן באָגִיסְטָרְטָעָחָסְדִּים, וואס האָבָן גַּעֲלָגָנְעָן נִיעָרְבִּים. אָזָא עולְם האט געָקָאנְט אַנְצִינְדָּן אָזָא איינעם זיינען דֵּי קַעַסְטָל-אָוֹנְטוֹן אַלְיִין כְּסָדָר גַּעֲלָקָעָרט.

אין לְעָבָן פָּוּן דער יִדִּישָׁ-פּוֹלִיכָּשָׁעָר יְוָגָנָט זיינען דֵּי קַעַסְטָל-אָוֹנְטוֹן געווען ממש אָז עפְּאָכָע. זיי האָבָן אַרְיִינְגָּעָפִּירָט די דָאָזִיקָן יְוָגָנָט אָז אַנְיִיעָר וועלְטָ, אָז וועלְטָ מיט נִיעָרְבָּלְעָמָעָן אוון פֿרָאָגָן.

אבל דאס אַפְּצָץ אָז געווען זוינִיק פֿאָר פֿרְצָעָס גְּרוּיסָן צוֹפְּלָס פָּוּן עַנְּדָרְגִּיעָ, וואס עַר האט געָזָעָט אוַיסְצָלָאָדָן. פֿאָר אִים זיינען געווען זוינִיק דֵּי קַעַסְטָל-אָוֹנְטוֹן, די קַאנְצְעָרָטָן, די אַפְּטָעָזְצָגָן פָּוּן קָאָ-

מיטעתם. עט איז אים געליבן נאך פרייעץ צייט אונן און איבערפֿלָזָס פָּוּן
גענערגיאץ.

אונן דא און אים אינגעפֿאלן צו ארגאניזירן "מאונטאנ-אוונטן". ספֿעצייל פָּאר שרײַבער; אויף די דזוקע אונטן זאלן שרײַבער פָּאוֹר-לייענען זיירען ניסטע ווערך, ווער א נאָרוֹאָס פָּאָראָנדְרִיךְטָע נאָוואָלע.

און אוינָן ארט ווועט מען צעפֿאלמעסן די וווערך און טאָן זַי זִיעָר
ראָצְט.

קיין גרויסן דערפֿאָלָג האָבָּן די דָּזְיַעַק אָוֹנְגַּט נִיט גַּהְאָט. די מִיסְטוּשׁ שֶׁרְיִבְּעֵד הָאָבָּן נִיט גַּהְאָט קִיְּין חַשְׁק צֹו זָעַן מִיט זַיְעַרְעַ אַוְיגַּן די עַקְזְּעַקְצִיעַ פָּזַזְיַעַר וּוּרְקַע, בָּאַטְשׁ עַס זַיְינְגַּן לְחַלְוָתִין נִיט פָּאָרְגָּעַ. קָוְמָעַן קִיְּין «עַקְזְּעַקְצִיעַס». דָּאַס זַיְינְגַּן גַּעֲוָעַן גּוֹטְמוֹתִיקָּע, הַבְּרָעַשׁ בָּאַס טְרָאַכְּטוֹגְּגָעַן אוֹן אַגְּנוּיַּוְגָּגָן.

אבער דא זאט געשפֿליך און גרויסע דראַלע פֿרײַצעס פֿערזונלעבקִיטִיט ;
 מען האָט לֵיב געהאָט פרָצָן אָוֹן אַבְּיַסְעָלָע מֶרְדָּא געהאָט פֿאָר אַים. פֿרְץ
 האָט געָאנְט וַיַּן צָארְטָן. צּוּגָּלָאָוֹן אָוֹן בֵּין גַּאֲר אַבְּרָגָעָגָעָן צַו אָ
 יְוָנָגָן קָאָלָעָגָע, אַבְּעָר עַד האָט אַיִּן דָּעַר זַעַלְבִּיקָּעָר צִיִּיט גַּעֲקָאנְט וַיַּן
 אוֹיךְ שָׁאָרְפָּן בִּיסְיק.

זינען קיין פיל בענינים ניט געוען אroiצ'זוקומען מיט זיעירע
ווערך אויף די מאנטאג-אָרונטן, און פרץ פֿלעגט מוזן אַדער אויס-פֿילן
דעם אָוונט מיט זיינס אַ ני ווערך, אַדער עָהָעָן דעם אָוונט מיט אַ
שטייק אָרינְגִיר, פְּדי צו שאָפֵן די נויטיקע חֶבְרָשָׁע אַטְמָאָסְפֿער.

הכלל — פרץ פילט אויך אויס דעם גראעטען טיע פון די מאנטאג אונגען, און קיינער אין ניט אי-יעזרזיכטיק. אדרבה.

און פרץ אלין אין אוילן זיבעטן היל. עס איזו גיטא עפֿעס שענערס וויז צו זען פרצן אין אויגעגעיגטן, אין אויגגעלאבעטן און גליקלעגן. זינע גדריסע, שארפאָע אויגן ווערן קינדייש-מילד, זיין ברידיט שטרענガָלאָע פְּנִים רזוניטלט זיך, די אונטערשטע מעכטיקע ליפ זינע נחתת זיך און אין גאנצן באשיניגטן פּון אַ מעכטיקער ליטיעזעֲקִיט.

קיזון בעלנים פארצ'וליניינגן זיינערע ניסטטע וווערך, אדרע ער שם האט גע'

פעלת די נייטיקע דרייסטקייט ארויסצוקומען מיט עפעס גאריזואס אנד געשרייבגענס, עצט זיך פרץ אוועק און א זייט פון טיש און זאגט אינטאך :

— איך וועל איך פארציילן א פאלקסטימלעכע געשיכטעה, א פאלקס-מעהלהע, וואס איך האב אט די טאג געהרט פון א הרים. מינעם.

און ער הייבט און צו דערציאילן אויסוייניק. קיין ברעל פאפריך גיגט ניט פאאר אים. ער זיצט און דערציאילט א מעהלהע, אט ווי אינער זיצט און דערציאילט איך עפעס אוזוינס וואס מיט אים האט פאסירט. ש. אנדסקי איין אויך געווען אויך אונגעט.

דערציאילט פרץ זיין מעהלהע און גיט א ווארף מעשה-שטיטער א בליך אויף אנדסקיין, און אנדסקי הערט געשפאנט. ער שלינגט ממש די ווערטער, קוקט פרצן איין די אויגן פארוואונדערט. איבערדאשט. קוועטשט מיט די פלייצעס, ווי ער פארשטייט ניט וואס אוזוינס קומט דא פאאר.

און פרץ דערציאילט, ער דערציאילט אינטאך, קלאר און אינטאים. ער דערציאילט אינע פון ויינע פאלקסטימלעכע געשיכטן. אלע זינען אביסל פארוואונדערט — פרץ ליינען אויסוייניק, אבער, מען טראקט זיך, ער האט עס, מסתמא אויסגעלאדענט אויך אויסוייניק.

אבל ווי קאן מען עס אוזויגענו? עס איין ממש ניטה קיין איבעריקע קאמא, עס איין ואונדערלעך באארכטען. אוזי דיין, אוזי פארבק. היינט די ניואננסן, סי די שפראכלעכע און סי די דערציאילע רישע, ווי קאן מען עס געדענ侃ן אויך אויסוייניק?

אבל מיר אלע ווערן אריינגעצעיגו אין ער דערציאילונג. מען רוקט זיך צו צו פרצן, עס וועטל איזום אים און ענגער קורייה, און ער דער ציילט און דערציאילט. ניטה קיין איבעריק ווארט, ניטה קיין ווארט, וואס האט זיך ארויסגעגעטשט פון זיין מואך און איין יוצא-דוונדייך און ניטה קיין פארהאכן זיך, זיך אפטעזען און זוכן א ווארט.

פרץ איין ניט געווען קיין גרויסער מימייקער, ווי שלום-עליכם. ער איון סאמט ניט געווען קיין בריה אין דער היסטאריאנישער קונסט. ניין.

אוֹלֶכֶבּ מַעֲנְשָׂן וּיְפֵרֶץ זִינְגָּן גַּאֲרָ קְלִינְגָּעַ אַקְטִיאָרָן, זַיְיַ זִינְגָּן צַוְּרָ גַּרְוִיסָּעַ פֿעֻרוֹזְעַנְדְּעַכְקִיטָּן. זַיְיַ קָאנְגָּן זַיְיַ עַירְ פֿעֻרוֹזְעַנְדְּעַכְקִיטָּן נִיטָּ פֿאַרְדְּעַקְוּן אָוּן
אָוּן פֿאַרְדְּשִׁילְיְעָרָן. אָגְבָּ אָוּן פֵּרֶץ גַּעֲוָעָן צַוְּאַיְמְפּוֹלְסִיוֹו, צַוְּקָאַכְּיָק אָוּן
צַוְּבָרְזִיְּקָאָן קִינְגָּרָהָטָזְקָ זַיְיַ נִיטָּ אַרְוִיסְגַּעַגְּבָּן אָוּן אָוּיפּ טְרִיטָ
אָוּן שְׁרִיטָזְקָ זַיְיַ פֵּרֶץ.

אָבָּעָר דָּא הָאָט אַיְרָ גַּעֲזָעָן פֿאָרָ זַיְיַ מַמְשָׁ אַ נִּיעָ פֿאָרָם פָּוּן מִינְדָּה
לְעַכְעָר דְּעַרְצִיְּלְעַרְשִׁיקִיטָּן. שְׁטִילָ, אָן שְׁוִישְׁפִּילְעַרְשִׁיעַ קָונְגָּן, אָן מִימִידָּ
שְׁעָרָ בְּאַגְּלִילְיְוָנָגָ, אָן דַּעֲקָלָמָאַטְאַרְשִׁיעַ אָוּן רַעֲטַאְרִישָׁעַ עַפְּקָעָטָן הָאָט
דְּעַרְצִיאָלִיטָ. דָּא אָוּן דָּאָרָט הָאָט אַ בְּלִיזָּ גַּעֲטָאָן אַ פֿרְוּם שְׁטִיקָלְ הוּמָאָר,
אַ רִינְגְּדִיקְ-פֿרְוּמָעַ מַוְסְרַהְשְׁפְּלִידִיקִיטָ אָוּן אַ לְוִיטְעָרָעַ גְּלוּבִּיקִיטָ.
דָּעָר גַּאנְצָעָר צַוְּבָּעָר פָּוּן פֿרְצָעַסְ פֿאַלְקָסְטִימַלְעַכּוּ גַּעֲשִׁיכְתָּעַ אִין
שְׁרִיכְתָּ אִין אַרְיְבָעְרְגָּעְטְּרָאָגָן אִין אַ מִינְדְּלָעָכָר דְּעַרְצִיְּלְוָנָגָ, אָבָּעָר מִיטָּן
צַוְּגָאָבָ פָּוּן לְעַבְּדִיקָעָר, מִינְדְּלָעָכָר דְּעַרְצִיְּיְעַרְשִׁיקִיטָ.

אָוּן אַט עַנְדִּיקָט פֵּרֶץ זַיְיַ דְּעַרְצִיְּלְוָנָגָ.
שְׁאַנְסְּקִי כָּאָפָט אַרְוּם פְּרָצָן, קַוְשָׁת אִיםָ, הַאַלְדוֹזָט אִיםָ אַט
פֿאַרְוּוֹאַנְדְּעָרטָ :

— וּוּעָן הָאָסְטוּ עַס אַגְּגָשְׁרִיבָן, וּוּעָן הָאָסְטוּ עַס בָּאוּזָן אַנְצָוָה
שְׁרִיבָן? אַיךְ הָאָבָ עַס דִּיר דְּעַרְצִיאָלִיט בְּלוּזָן מִיטָּ עַטְלָעָכָעַ טָעַג צְוָרִיקָ.
אָוּן פֵּרֶץ הָאָט אַ לִיכְטָנְדִּיקָעָר אָוּן אַ גְּעַרְטָעָר גַּעֲזָאָגָט פְּשָׁוֹטָ :
— אַיךְ הָאָבָ עַס נָאָךְ נִיטָּ אַגְּגָשְׁרִיבָן, אַיךְ הָאָבָ עַס בְּלוּזָן פֿאַרְטִיקָ
אִין קָאָפָ. אַיךְ וּוּלְ עַס שְׁוִין אַרְוִיסְגַּעַמְעָן פָּוּן קָאָפָ אָוּן אַוְיסְלִיגָּן אַוְיָפָן
פְּאָפְּרִיר, וּוּעָן אַיךְ וּוּלְ הָאָבָן אַ שְׁטִיקָלְ פֿרְיִיעַ צִיטָ.
אָבָּעָר אַבְּ-סְקִי שְׁטִיבָט נָאָךְ אַלְץָ אַ פֿאַרְוּוֹאַנְדְּעָרטָעָר. עַר קָאָן נִיטָּ
פֿאַרְשָׁטִיןָן, וּיְ אַזְוִי אִין פָּוּן זַיְיַ קָלִין מַעְשָׁהָלָעַ, פָּוּן זַיְיַ קוּרְץָ מַעְשָׁהָלָעַ
אַוְיסְגָּעוֹוָאָקָסָן אַזָּאָ רִיכְכָעָ, אַזָּאָ פֿאַרְבִּיקָעָ אָוּן אַזָּאָ לִיכְטִיקָעָ פֿאַלְקָסְטִימִיָּ
לְעַכְעָר גַּעֲשִׁיכְתָּעַ.

אָוּן פֵּרֶץ דְּעַרְצִיאָלִיט שְׁוִין אַלְעָמָעָן, אָוּן מִיטָּ דִּי פֿאַלְקָסְטִימַלְעַכּוּ גַּעַ
שִׁיכְתָּן טָוָט עַר דִּי לְעַצְטָעַ יָאָרָן פֿסְדָּר אַזְוִי: דִּי פֿאַלְקָסְטִימַלְעַכּוּ גַּעַ
שִׁיכְתָּעַ אִין אַ בְּעַלְ-פָּהָ-מַעְשָׁהָלָעַ, זַיְיַ אִין בְּטָבָעַ נִיטָּ צּוּם שְׁרִיבָן, נָאָר
צּוּם דְּעַרְצִיאָלִין בְּעַלְ-פָּהָ, וּוּלְ עַר אַפְּהִיטָן דִּי בְּעַלְ-פָּהָדִיקִיטָ פָּוּן פֿאַלְקָסְ
טִימַלְעַכָּר גַּעֲשִׁיכְתָּעַ אָוּן עַר אַיְלָטָזְקָ זַיְיַ נִיטָּ אַנְצּוּשְׁרִיבָן זַיְיַ, עַר מַאְכָט

זי פארטיק ווי א בעל-פה-מעשהלהע, און ערשות וווען ער איז פארטיק
מיט איר ווי א בעל-פה-מעשהלהע, שרייבט ער זי און.
א היפשע צייט האט מען אין די ליטערארישע קרייזן דערצ'ילט
און איבערדערצ'ילט דעם דאייקון היידוש.

איך האב געוווכט א געלגענהייט אויסצוגעפינען בי פרץן מערכ
איינצלהייטן וועגן דעם, און דאס איז ניט געוווען שווער. פרץ האט
געהאט, אזי צו זאגן, א גאנצע טעאריע וועגן דעם ווי מען דארף
שריבין פאלקסטיילעלעכ געשיכטעס און ער האט מיט פארגונגין געווואלט
אַרְוּמְרָעֵדָן דעם עניין בריטער פֿאָר נַאֲגַנְטָעָה פֿרִינְד.

פרץ האט געהאלטן, און די יידישע פאלקס-מעשהלהע פֿאָרְלִינְר
א היפש ביסל פֿוֹן זַיְעַר עַכְתְּקִית אָוּן פֿוֹן זַיְעַר אַרְגִּינְעָלְקִיט, ווען זי
ווערן ליטעראטור, ווען זי ווערן אַגְּנָעָשְׁרִיבָן פֿאָרְן דָּרוֹק.

דאָס פֿאָלָק שְׁרִיבֶּט נִיט זַיְנָעַ מַעַשְׂהַלְעָד, עַס קָאָן נִיט די מְלָאָכָה
פֿוֹן שְׁרִיבָן; דאָס פֿאָלָק קָאָן אַפְּלָאוֹ קִין בְּרִיוֹול נִיט אַנְשִׁרְיָבָן, עַס מָוָה
אַנְקּוּמָעָן צו אַ בְּרִיוֹנְשְׁטַעַלְעָד אָוּן צו זַיְן דִּיטְשְׁמָעַרְשָׁן לְשָׁוֹן, וְאָס עַס
פֿאָרְשְׁטִיטָן קִין.

דערפֿאָר קָאָן אַבְּעָר דאָס פֿאָלָק דערצ'ילן וְאוֹנדְרַעַלְעָד בעל-פה.
דאָרְאָן מִיר, שְׁרִיבָר, זַיְדָּעָן בַּיִם פֿאָלָק.

דאָס פֿאָלָק האט געשאָן זַיְנָעַ סְטִיל אָוּן זַיְן פֿאָרָם פֿאָר דעם בעל-
פה-מעשהלהע. אַט דאָס פֿאָלָק, ווֹאָס גִּיט באָרגָן בַּיִם בְּרִיוֹנְשְׁטַעַלְעָד
הַאַלְבָּדִיטְשִׁישָׁע וְעוֹרְטָעָר צו שְׁרִיבָן אַ בְּרִיוֹול, ווֹיְזָט אַרְוֹס וְאוֹנְדָּרָרִ
לְעַכָּע פֿאָרְשְׁטַעַנְדָּעַנִּישָׁ פֿאָר סְטִיל אָוּן פֿאָרָם אָוּן דעם פֿאָלָק-מעשהלהע.
דער סְטִיל אָוּן דער אַינְהָאָלָט זַיְנָעַן ווי אַ צוּוִילְנָג. דער סְטִיל אָוּן
פְּרוֹם ווי דאָס מעשהלהע, דער סְטִיל אָוּן קִינְדִּישָׁ גּוֹיִיבָק ווי דאָס מַעַשָּׁה-
לְעָ, דער סְטִיל האט אַלְעָ פֿאָרְבָּן פֿוֹן דעם מעשהלהע, אָוּן פְּשׁוּט אָוּן דער
סְטִיל, אָזְיָ וְאוֹנְדָּרַעַלְעָד פְּשׁוּט, אָוּן אָזְיָ זַיְעַר שְׁוֹועָר נַאֲצְזּוּמָאָכָן אַיִם.
מען דארף אִים לְעַרְנָעָן אָוּן אַיְנוּגָן אָזְיָ.

בְּכָל אָזְיָ פֿוֹן רַעַדְן בֵּין שְׁרִיבָן אַ גְּרוֹיְסָעָר מַהְלָךְ.
טִינְט אָוּן פֿאָעַדְעָר זַיְנָעַן אַנְדָּרַע אַוְיסְדוּרָקָס-מִיטְלָעָן ווי דאָס מָוִיל.
נעַמְט אַ שְׁרִיבָר אַ פֿאָעַדְעָר אָזְיָ האָנָט, וְעוֹרָט ער אַ שְׁרִיבָר, ער האט

שווין אַ תָּהוֹם מִתְּשִׁירְבְּעַרְישׁ עַפְלִים, שִׁירְבְּעַרְישׁ טְרִיקָס אָוּן שִׁירְיִידָן בְּעַרְישׁ רְגִילּוֹתָן.

אוּן עַס פָּאַסִּירֶת אַפְּטָה, אוּן אַ שִׁירְבְּעַרְקָן נִיטָּפָאַרְלִיְּיְנָעָן פְּשָׁוֹת אוּן קְלָאָר דָּאָס, וּוָאָס עַרְ האָטָ אלְיַיְן אַנְגָּעַשְׂרִיבָן, וּוְיִילְ שִׁירְבְּן אוּן רְעָדָן זִיְגָעָן בָּאַזְוְנְדָעָרָעַ קוֹנְסְטְּצְוּוֹיָגָן.

איַךְ, וְאָגָטְ פַּרְצָן, האָבָ זִיךְ אַרְוְמְגָעָוָן אַבְּיסָל שְׁפָעַטְלָעָן. איַךְ האָבָ עַס דָּעַרְשְׁפִּירָט, וּוָעָן דָּעַרְ גְּרַעַסְטָרְ טְיַיְלָהָן מִינְגָּעָן פָּאַלְקְסְטִימְלָעֶכָּעַ גַּשְׁיכְּטָעָן אַיְן שְׁוִין גְּעוּוֹן אַנְגָּעַשְׂרִיבָן.

איַיצְטָ אַיִילְ אַיְךְ זִיךְ נִיטָּאַנְצְּוְרִיבָן אַ פָּאַלְקְסְטִימְשָׁהָלָעָן, וּוָאָס אַיְךְ הָעָרָ פָּוָן זָמְלָעָרָ, אַדְעָרָ פָּוָן פְּשָׁוֹטָן פָּאַלְקְסְטִימְעַנְטָשָׁן. איַךְ גְּרִיטָזִי צָוָ קְוָדְמִיכָּלָן וּוְיִיְמָעָשָׁלָעָן צָו דָעַרְצִיְּלָעָן מִינְדָּלָעָן.

אָגָבָ, דָּאַרְכָּט אַיְרָ וּוְיסָן, אוּן אַיְטְלָעָכָסְ פָּאַלְקְסְטִימְשָׁהָלָעָן וּוְעָרָטָ דָּעַרְ-צִיְּלָעָטָ פָּאַרְשִׁיְּדָן פָּוָן יְעָדָן דָעַרְצִיְּלָעָרָ. אַיְגְּנָעָרָ אַיְן אַ טָּאַלְאַנְטְּפָוְלָעָרָ דָּעַרְ-צִיְּלָעָרָ, דָעַרְצִיְּלָטָ עַרְ דָּאָס פָּאַלְקְסְטִימְשָׁהָלָעָ טָאַלְאַנְטְּפָוְלָהָן, דָּעַרְ צְוּוּיְטָעָרָ אַיְזָ וּוְיִנְקָעָרָ טָאַלְאַנְטְּפָוְלָהָן, דָעַרְצִיְּלָטָ עַרְ דָּאָס וּוְיִנְקָעָרָ טָאַלְאַנְטְּפָוְלָהָן. אַיְזָ וּוָעָן אַיְךְ הָעָרָ עַטְלָעָכָעָן וּוְאַרְיָאנְטָן, דָעַרְשְׁפִּירָ אַיְךְ אַיְנָעָם דָּאָס עַכְטָעָ אַוְן דָּאָס שִׁינְיָעָן.

עַרְ גְּוֹטָעָרָ אַנְ-טָקָיָ, לְמַשָּׁלָה, פָּאַרְלִיטְעַרְאַרְיִשְׁטָטָ דִּי מְעַשְׁהָלָעָן, וּוָאָס עַרְ הָעָרָטָ. אַיְךְ בָּאָקוּם עַס פָּוָן אִים אַיְן אַ פְּרֻעְמָדָעָרָ, אַיְן אַ גַּשְׁרִיבְעַנְעָרָ פָּאַרְטָם. שָׁ אַנְ-סָקִי אַיְזָ פָּאַרְקָאַכְטָ פָּסְדָּרָ אַיְן דָּעָם מְוֹסְרִ-הַשְּׁפָלָהָן אַ פָּאַלְקְסְטִימְשָׁהָלָעָן, אַזְוִי וּוְיִיְדָאָס פָּאַלְקָן וּוְאָלָט נָאָרָ גַּעֲטָאָן אַוְן גַּעֲזָוָתָ חַכְמָה אַוְן הָאָטָ גָּאָרָ קִיְּנָהָנָה נִיטָּפָנְהָמָה גַּוְפָאָן דָּעָם סִיפְרִ-הַמְּעַשָּׁהָ גַּוְפָאָן דָּעָם מְוֹסְרִ-הַשְּׁפָלָהָן אַוְן אַן דָּעַרְ חַכְמָה, וּוָאָס עַס אַיְן בָּאַהָאַלְטָן אַיְן אִים. פָּסְדָּרָ אַרְוִיסְשִׁילְיָן פָּוָן דָּעָם לְיִטְעְוָרְאַרְיָשָׁן שָׁאַלְעָכָיָ, דָעַרְשְׁפִּירָן דָּאָס בָּעֵלָ-פְּהִדְיָקָעָ אַיְן דָּעָם מְעַשְׁהָלָעָן האָבָ אַיְךְ שְׁוּעְרִיקִיָּטָן. אַיְךְ דָּאָרָףָ עַס אַנְ-סָקִים אַ מְעַשְׁהָלָעָן האָבָ אַיְךְ שְׁוּעְרִיקִיָּטָן. אַיְךְ דָּאָרָףָ עַס פָּסְדָּרָ אַרְוִיסְשִׁילְיָן אַיְן דָּעָם לְיִטְעְוָרְאַרְיָשָׁן שָׁאַלְעָכָיָ, דָעַרְשְׁפִּירָן דָּאָס בָּעֵלָ-כָּעָרָ עַס אַיְן עַכְטָעָרָ אַוְן שְׁעָנָרָ.

גְּרָאָד דָּאָס מְעַשְׁהָלָעָן, וּוָאָס אַיְךְ האָבָ דָעַרְצִיְּלֶת אַוְיָהָן מְאַנְטָאַגְּ-אַוְנוֹתָן. אַיְזָ מִירְ דָעַרְצִיְּלֶת גְּעוּוֹאָרָן פָּוָן אַנְ-סָקִין גּוֹטָ. עַס אַיְזָ אַנְגָּעַקְוּמָעָן צָו אִים. אַזְוִי צָו זָאָגָן, אַיְן אַ גְּוֹטָן צּוֹשְׁטָאָנָדָן, נִיטָּקִיָּן צְעַשְׁעַדְיִקְטָעָ פָּוָן טָאַלְאַנְטָרָ לְאוֹעָ דָעַרְצִיְּלֶרָ : אַבְּעָרָ אַחֲרוֹן הָאָטָ עַס גַּעֲהָאָטָן, עַס אַיְזָ גְּעוּוֹן צָוָ.

קורץ, אָזוי קורץ, אוֹעס אִיז געבליבּן בלויוֹן דיַ אַדרע, דער מוטר-השפל.
דאָס אִיז געווועַן דער עיקַר, דאָס דעַצְצֵילַעַרְישׁע אִיז געווועַן אַ טֶפֶּגֶת.
אַבעַר אַין דעם קִיצּוֹר אִיז געלְעַגְן באַהֲלָטָן אַ גַּרְעַסְעַרְעַ פָּאלְקָס
מעשְׁהַלְעַן. מעַן האָט עַס בלויוֹן באַדְאַרְפַּט אוּתְּדַעַן, אַן דאָס האָבָּאַד
געטָאנַן.

אַין אַ קְוַרְצָעַר צִיְּטַ אַרְבָּוּן מִיר גַּעֲלִיעַנְטַ דָּאָס זַעֲלַבִּיסְעַ
פָּאלְקָס-מַעַשְׁהַלְעַן אַין «פְּרִינְדַּס».
אַבעַר אָט דָאָס נִיפְרַדְיַעַן אַון קְלַאַרְעַהַבָּוּן מִיר גַּעֲזַעַן אַון גַּעֲפִילְטַ
וּוֹעַן מִיר האָבָּוּן עַס גַּעַהְעַרְטַ פָּוֹן פְּרַצְעַס מוֹיַּל.
דַּעַם חִידּוֹש אַונְדוּעַרְן וּוֹעַגְן דער אוּסְטוּיְינִיקִיטַ אַין יַעֲנַם אַוְנוֹנַט
הָאָט פְּרַץ אַוּזְקַגְעַמְאַכְטַ מִיטַּ דַּעַרְ הָאַנְטַ.

עַר אִיז שָׁוִין אָזְוֵי גַּעַנְטַ אַין דַּעַר באַאַרְבָּעַטְוָנָג פָּוֹן אַ פָּאלְקָס-
מעשְׁהַלְעַן, אוֹ עַר קָאָן אַין עַטְלַעְכַּע מִינְטוֹט נַאֲךְ דַּעַם וּוֹי עַר האָט עַס גַּעַ-
הַעַרְט אַיבְּעַרְאַרְבָּעַטְוָן אַין קָאָפְּ אַון באַלְדַּ עַס דַּעַרְצִילְן. עַטְלַעְכַּע צַעְנַד-
לִינְגַּ יַאֲרַ פְּרַאַקְטִיךְ גִּיטַּ דַּאֲךְ נִיטַּ לְאַיבְּוֹדַ. דָאָס אִיז קִיְּנַחְיּוֹדַשְׁ נִיטַּ, דָאָס
אַין בלויוֹן גַּעַנְטִיקִיטַ, פְּלִינְקִיטַ, וּוֹאָס יַעֲדַעַר מַעְנַטַּש באַקְוּמַט אַרְבָּעַטְוָן-
דִּיק לְאַנְגַּ אַוִּיףַּ אַ גַּעַוְיסַן פְּעַלְדַּ.

אַין אִימְפְּרָאוּזִירַן אוּיְּלַן אַרטַּ אַן עַנְטַהְעַר אַוִּיףַּ אַ פְּרַאַנְגַּ אַוִּיףַּ
אַ קֻעְסְטָל-אַוְעַנְטַ לִיגְטַ מַעַרְ חִידּוֹשַּׁ, הָאָט פְּרַץ פָּאַרְעַנְדִּיקְטַ דַּעַם שְׁמוֹעַס.
דָאַ אַיבְּעַרְאַאַשְׁטַ מַעַן דִּיק אַפְּטַ מִיטַּ פְּרַאַגְּן, מִיטַּ וּוּלְכַעַד דַּו הָאָטַזְזַז
אַין גַּאנְצַן נִיטַּ פָּאַרְנוּמַעַן, אַדְעַר דַּו הָאָסְטַ זִיךְ פְּלַאַחְרַ
יַד, פָּאַרְבִּינְגִיְעַנְדִּיקְ.

אינדרעם

פָּוֹן פַּעֲרוֹזָאנְגָּעָן, דְּרָאָמְעָן אָוֹן צִיּוֹנְגָּעָן

א

- אַדְלָעֵר, יוֹלִיוֹס — 238
אַוְנוֹנָעָר לְעַבְּן — 205, 159, 142 —
אַיְבָּסְעָן, ה. — 233
אַיְתָהָאָן, דָּו — 216
אַיְנָזָםָע וּוּלְטָן — 233
אַיְן אֶלְרִימָרְגָּן — 126
אַיְן פָּאַלִישׁ אַוְרָף דָּעַר קִיטִּיט — 133—111, 89—86, 83, 82, 61
אַלְטָבָּעָרָה, פָּאַלְלִינָּע — 94, 93
אַמְּאָל אַיְן גְּעוּוֹן אֶלְמָלְך — 68, 65—62
אַמְּעַנְטָשׁ וּזְלָמָעָן זַיְן — 182, 181
אַמְּעַרְקָאַנְעָרָן — 186
אַסְטָקִי, ש. — 217, 83
אַסְטָרָאַסְטָקִי, נ. — 141
אַרְלָאַסְטָקָא — 208
אַרְנוֹשְׁטִין, מַאֲרָק — 208, 169
אַשׁ, שְׁלוֹם — 39
237—235, 233, 218, 217, 211, 209, 179, 175, 171, 170, 151, 39

ב

- בָּאַרְיִישָׁא, מְנֻחָם — 38
בְּתָחָן — 97
בְּבוֹנָד — 146, 34, 40, 108, 108
בְּיַאלְקָ, ח. ג. — 47
בְּבִי דָעַר טִיר — 122
בְּבִיְגָאנְט אַוִּינְן אַלְטָן מַאֲרָק — 133, 114, 112, 108—89, 61
בְּבַלְאַגְדוּשָׁנְגִידָקָע שְׁטָעָרָן — 146
בְּנַעַםִי, יַעֲקֹב — 208, 170, 169
בְּעַלְמָחָשָׁבוֹת — 151, 70
בְּעַרְוָנְשִׁטְיָן, אָרִי — 202
בְּעַרְשָׁאַדְסָקִי, נ. — 233
בְּרִיאָעָר לוֹרִיאָא — 239
בְּרַכְיָהָס טַעַכְטָעָר — 88, 83
בְּרַכְיָה — 84

ג

- „גָּטָה, מַעֲנְשׁ אֹן טִיווֹלֶל” — 198
 „גָּטָ פֵּן נִקְמָה” — 237
 „גָּלְדָּעָן קִיטָּה” — 160, 133, 131, 114, 111, 89, 82, 80, 77, 70, 69, 61, 58, 28 —
 גָּלְדָּעָן, אַבְרָהָם — 203, 173
 גָּלְדָּעָן, מָ — 231, 147
 גָּלְדָּעָן, מָ — 241
 גָּרְדִּין, יַעֲקֹב — 244, 239, 232—229, 198—196, 148, 141, 140, 60
 גָּרְדוֹוִוִּישָׁ — 149
 גָּעַטָּא — 171
 גָּזְנוֹאָוָסְקִי, אָ. — 106—104
 גָּרָאָסָעָר, בָּה — 176, 40

ה

- דָּאוּיְדָאָן נָח., דָ. — 215, 211, 210
 דָּאוּיְדָאָן, לִיבּוֹש — 211
 דָּבוֹנָאָה, ש. — 222, 221, 43
 דָּשְׂשִׂיְקָעָלָעָ בְּלָאָפָעָר — 187
 דָּיבּוֹק — 83
 “דָּרְיִי וְטָאָרִינָס” — 132
 דִּינְעָנוֹאָן, יַעֲקֹב — 173, 172, 167, 153, 146, 145, 54, 53, 37, 22, 20, 19, 17—15
 דִּינְעָנוֹאָן, יַעֲקֹב — 223, 202, 176, 175
 “דָּעָרָ מְשׁוֹגָעָנָר בְּטָלָן” — 84

ו

- הַבִּימָה — 131
 הַוִּיפְתְּמָאָן, ג. — 148
 הַוּרוּוִין, פְּרָאָס. — 178
 “הַזָּמָן” — 8
 “הַזָּמִיר” — 258, 255, 150, 51, 46, 33
 הַיטְלָעָר — 103
 “הַיְינָט” — 206, 205, 161, 145, 142, 21, 20
 הַיְיעָרָמָאָן, — 171
 הַיְרָשְׁבִּיָּן, פְּרָץ — 236—234, 175, 173—171, 168, 167, 163
 “הַיְרָשְׁבִּיָּן טְרוֹפָעָ” — 175—163
 הַעֲרָמָאָן, דָוד — 137, 105
 “הַשָּׁחָר” — 69

ו

- וּוֹאָס אִין פִּידָּעָלָע שְׁטָעָקָט — 133, 69—65
 וּוַיְטָעָר, א. — 208—203, 172, 169, 160, 158, 157, 155, 154, 151, 43, 37—33
 וּוַיְטָעָר, א. — 225—215, 216—210

וַיִּסְמֹאֵן, — 241
וַיַּלְעַר בָּעֵל־הַבִּתָּלֶל" — 241
וַיִּסְפִּיאָנוֹסְקִי, — 94, 93

ג

זָלָא, עֲמִיל — 233, 60
וּסְקִין, בְּגִימִין — 104
וַיְלַעַת, יִ. — 178
וַיַּיְנַן וַיְבַס מָן" — 185
וַשְׁעַלְאָא, — 208, 149, 145, 144

ה

"חוּרְבָּן בֵּית צְדִיק" — 71—69
"חַסְדִּיָּש" — 257
"חַתּוֹנָה" (חוּסְעַלְיָא) — 94, 93

ט

טַאלְסָטָאי, ל. — 60
טַאמָּאשְׂעוֹסְקִי, בָּאַרְיִס — 178
טִיטְלָבִים, א. — 208
טַעַטְעַרְגְּזָעַלְשָׁאָפָּט" — 225—199
טוֹרָוָק, ג. ג. — 250, 33
טוֹרִילִינָג, מָאָרָם — 208
טוֹשִׁירִיקָאוּ, ג. — 233
טוֹשְׁעָכָאוּ, א. — 233

ו

יָאנָג, קָלָאָרָא — 197, 188—186, 184, 178
יָאָצָקָן, ש. ז. ז. — 21
יְוָהָתָן, — 79, 77
יְשָׁקָעְוִיטִישׁ, — 171
יְחוֹסָס" — 171
יְיָדִישׁ" — 140
יְיָדִישׁע הָאָרֶץ", דָּאָס — 210
יְיָדִישׁע נְשָׁמָה", דִּי — 207
יְיָדִישׁעָר קוֹסְטָטָעָטָעָר" — 167
יְעֻרּוֹסָאַלִימָסָקָא, צָעָן — 22
יְשָׁרָאֵל, גְּבָאֵי — 79, 76

ל

לְאָכָלָל, מ. — 178
לְאָהָה, — 83

- לאטינגר, י. — 178, 163
 לאנדי, — 208
 לבין, ג. — 179, 178, 164, 163
 ליבערט, יעקב — 149, 145, 144
 ליטוֹאַקָּה, א. — 162
 ליטוֹאַקָּה, מ. — 104
 "לִיטְעָרָרִישׁ גַּזְעָלָשָׂטָט" — 176, 175, 170, 167, 152, 150, 147, 146
 "לִיטְעָרָרִישׁ טְרוֹפָעַ" — 201
 לעחין, גרשון דר. — 255, 214, 213, 211

ג

- מאירסאָן, י. — 240, 238, 180
 "מאַמְעֵנֶת" 205, 205
 "מאַנְיִשְׁ" 59, 46
 מאַסְכָּהָעָרָרִישׁ קָוָנָסְטְּטָעָטָעָר — 164
 מנְקָוָסְקִי, נ. — 33—31
 "מִרְעָלָעָ אַפְּרָתָה" — 178
 מאַשְׁקָאַוִּיטָשׁ, מאַרִיס — 199, 197
 "מוֹטָעָרִ דִּי" — 179
 מוֹסָאַלְוָנוֹי, — 103
 "מוֹסְרָר" — 130
 מוקָוָנִי, א. דר. — 211, 155
 "מוֹסְרָף דָּרָר" — 178
 "מוֹרָאָגָוָעָר שְׁטָעַלְכָּלָר" — 169
 "מיַטְּן שְׁטוֹרָם" — 171, 170
 מיזָיל, נַחַם — 12, 8
 מיַעֲרָכָאַלְד — 164
 "מעַדְעָא" — 178
 מעַנְדָעָלָעָ מַוְכָּרָ סְפָרִים — 251
 "מעַן עַנְדְ סְוָפָרְמָעַן" — 23
 "מעַונְטָשָׂן" — 170
 משה, רבי — 77
 "משׁוֹפָעָ" — 130
 "משִׁיחָם צִיְּטָן" — 233
 "משְׁפָחָה" — 160

ג

- "נאָך קְבּוֹרָה" — 119, 117
 נַעֲמָבָרָג, ה. ג. — 160, 158, 157, 155, 149, 148, 142, 108, 107, 70, 47, 39
 211, 209, 175, 163, 162
 "נוּבָלָה" — 171
 "נוּיָע וּוּלְטָ" — 205, 150, 146, 145, 138
 "נוּסִיּוֹן" — 81, 71—69
 נעמי לאה, — 208, 169

נוּרָאַסְלָאוֹסְקָה — 238
נוֹשָׁמָה פָּוֹן מִין פָּאָלָק" — 200
נוֹשָׁפִ בְּרָאִית" — 131

ב

סָאָקָלָאָוּ, נְחוּם — 40
סְבָרָעָנֶט" — 112, 131, 166
סְטָרִידִינְגָּעָרָג, א. — 198
סְלָאָחָוִיּוֹן, (י. בָּן עַמִּיס פָּרוֹוי) — 169
טְפָעַקְטָאָר, מְרוֹדָכִי — 211, 205, 146, 145, 142, 138
עֲרֵמְטָאָשָׁר, מְרוֹדָכִי — 205

ג

עַדְעַלְמָאָן, ס. — 208
עוֹזָאָ — 194
עַלְיוֹעָאָסְטָעָטָעָר — 201, 195, 182, 177
עַפְעַלְבָּעָרָג, — 232, 231, 180, 177
עַפְשָׁטִינָן, פָּעָנִי וְאָדִי — 197—189
עַרְמִיטָאָשָׁר — 149

ד

פָּאָדְלִישָׁוֹסְקִי, א. — 214, 213, 211, 210, 210
פָּינְטוּלָעָ יְיָ"ר — 207, 201—199, 198
פִּינְסָקִי, דּוֹ — 240, 235—232, 179, 178, 171
פִּיקָּאָן, מַאְלִי — 188
פָּעָרָעָטָן, א. — 12—9
פְּרָלוֹזָקִי, נְחָ — 206, 162, 160, 148, 141
פְּרָלוֹזָקִי, צְבִי — 205
פְּרִץִי, י. ל. — 62—59, 57, 54, 53, 51—45, 43—41, 39—32, 30, 28—12, 10—7
, 108, 107, 104, 102, 101, 99, 93, 89, 87, 78, 76, 75, 73, 69
, 149—146, 142—140, 139, 137, 133, 132, 129, 112—111
, 203, 202, 173, 172, 170, 169, 166, 160, 158, 156—153, 151
264—249, 246—241, 237, 236, 233, 230, 224—217, 215, 211—208
פָּרְצָעָס פָּרוֹוי — 54, 38, 22, 17
פְּרִץִי, לוֹצִיאָן — 51, 25, 23
פָּרְצָעָס אִינִיקָּל — 25, 24
פָּרְצָעָס צְבִי" — 232

ה

פָּאָגָטָעָר" — 198
פָּאָלָקָה, ד. — 104
פָּאָלָקְסְטִימְלָעָכָע גַּעַשְׂכָטָן" — 257
פָּאָמְמִילִיעָ צְבִי" — 232

- פָּאַלְקָס-בִּיבְּלָאַטְעָק 46 —
 „פָּאַרְאִינִיגְּטוּ“ 182, 159, 148, 147 —
 „פָּוּרְמָאָן הַעֲשֵׁלֶל“ 160, 149 —
 „פָּיְלָהָאַרְמָגְנִיעַ“ 200, 158, 156—153 —
 „פָּשְׂזָזָן“, מְשָׁה 214 —
 פָּעַלְדוֹסְטִין, מְשָׁה 210 —
 פָּלָאָבָעָר, — 60
 פָּרִיְה, ל. 208 —
 פָּרִימָרְגָּן — 130
 „פָּרִינְדָּן“ 264, 224, 216, 171, 169, 168, 159, 152, 150 —
 פָּרִישָׁמָאן, דּוֹד 185, 162, 161, 94, 47, 39, 27, 26 —

א

- צָגְלִיאָגָן אַיְינָס — 140, 22, 20, 13
 „צָעָנוּרְקָעַ“ 182, 179 —
 „צָעָזִיְתָן צָעָפְרִיִּיט“ 240, 235, 233 —

ב

- קָאָבְרִין, ל. 179, 178 —
 קָאָלְמָאָנוֹוִוִיטַש 222 —
 קָאָמִיסָאָרִיוֹשָׁוּסְקִיטָעָטָעָר 164 —
 241, 240, 194, 189, 188, 147, 141 —
 קָאָמִיסָּקָי, אַסְתָּר רָחֵל —
 202, 201, 180, 81 —
 קָאָצִיְנָעַ, אַלְטָעָר 250, 34, 33 —
 קָאָצְקָעָר רְבִי 75 —
 קָאָרְנְגְּבָלִיט, ג. 178 —
 „קָבְרוֹתָזְיָאָכְבָּעַ“ 130, 119 —
 „קָבְרִיםְיְבָלְעָלָעַךְ“ 233 —
 קוֹטְנָעָר, ש. 208, 169 —
 קָלוֹזְנָעָר, י. 27 —
 קָעְסָלָעָי, וּד 178 —
 קָעְסָטָל אָוּוֹנָעָן 258, 256 —
 קָרָאָטָקָא, מְאָדָם 208, 166, 32, 29 —
 קָרִין, א. 104 —
 „קָרִיעִצָּעָר סָאנְאָטָא“ 178 —

ג

- רָאוּנְגְּעָלָה, שְׁמוֹאֵל 211, 151 —
 רָאָשְׁטִין, — 178
 רָאָסְטָאָפְּטָשִׁינָא 187 —
 רָאָפְּעָל, — 177
 רָאָפְּאָפְּאָרָט, שְׁבָתִי 151 —

ראָפְּאֵלְסְקִי, מ. — 86
רַיְזָעָן, אֶבְרָהָם — 211, 151, 39

שׁ

- שָׂאוֹ, בָּעֲרָגָנָרְד — 24, 23
שָׂאַמְפָאָנְגָעָר — 130, 128, 123
שָׁאָר, א. — 181
שְׁבֻוָּה דִּי — 178, 148
שְׁוַיִּיד, מַאֲרִיך — 208, 86
שְׁוֹאָרִיךְ, מַאֲרִיכִים — 131, 81
שְׁוֹאָרִיךְ עַפְשָׁע — 68, 67, 66
שְׁוֹעַטְעָר — 128, 126
שְׁטָאָט — 171
שְׁטוּמָעָר דָּעָר — 34
שְׁחִיטָה — 178
שְׁטָרָאַל"ד עָר — 171
שְׁלוֹמָה עַלְיכֶם — 260, 235—233, 170, 146, 145, 46, 45
שְׁלָמָה, צְדִיק — 80—73, 71
שְׁמָרִיה — 113
שְׁעַקְפָּל — 179, 171
שְׁעַרְמָאָן, — 185, 184
שְׁעַרְשָׁעָוָסְקִי, — 216

